

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

GESTA SENATUS ROMANI DE THEODOSIANO PUBLICANDO

(March 26, AD 429)

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

Domino [nostro] Flavio Theodosio Aug(usto) [XIV] et Anicio Achillio Glabrione Fausto v. c. consulibus Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl(ustris), tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius in domo sua, quae est ad Palmam ; Fl(avius) Paulus v. c. et inl. urbis praefectus ; Iunius Pomponius Publianus vir spectabilis vicarius urbis aeternae ; procures amplissimusque ordo senatus dum convenisset habuissentque inter se aliquamdiu tractatum, ibi ingressis ex praecepto Anastasio et Martino constitutionariis Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus praetorio et consul ordinarius dixit :

Aeternorum principum felicitas eo usque procedit augmento, ut ornamentis pacis instruat, quos bellorum sorte defendit. Proximo superiore anno cum felicissimam sacrorum omnium coniunctionem pro devotione comitarer, peractis feliciter nuptiis hanc quoque orbi suo sacratissimus princeps dominus noster Theodosius adicere voluit dignitatem, ut in unum collectis legum praeceptionibus sequenda per orbem sedecim librorum compendio , quos sacratissimo suo nomine voluit consecrari, constitui iuberet. Quam rem aeternus princeps dominus noster Valentinianus devotione socii, affectu filii comprobavit.

Adclamatum est : Nove diserte, vere diserte.

Anicius Achillius Glabrio Faustus v. .c. et inl., tertio expraefecto urbi, p(raefectus) p(raetori)o et consul ordinarius dixit :

Vocatis igitur me et inl(ustri) viro illius temporis Orientis praefecto singulos codices sua nobis manu divina tradi iussit per orbem sui cum reverentia dirigendos, ita ut inter prima vestrae sublimitatis notioni provisionem suam sacratissimus princeps iuberet offerri. In manu est acceptus codex utriusque principis praeceptione directus. Constitutionarii praesentes sunt : si placet amplitudini vestrae, has ipsas leges, quibus hoc idem fieri iusserunt, amplitudo vestra relegi sibi iubeat, ut consultissimis aeternorum principum praeceptis consentanea devotione pareamus.

Acclamatum est : Aequum est, placet, placet.

Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus p(raetori)o et consul ordinarius legit ex codice Theodosiano, libro primo, sub titulo 'de constitutionibus principum et edictis :

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum. Ad similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis cunctas colligi constitutiones decernimus, quas Constantinus inclitus et post eum divi principes nosque tulimus, edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas. Et primum tituli, quae negotiorum sunt certa vocabula, separandi ita sunt, ut, si capitulis diversis expressis ad plures titulos constitutio una pertineat, quod ubique aptum est, collocetur ; dein, quod in utramque dici partem faciet varietas, lectionum probetur ordine non solum reputatis consulibus et tempore quaesito imperii, sed ipsius etiam compositione operis validiora esse, quae sunt posteriora, monstrante ; post haec, ut constitutionum ipsa etiam verba, quae ad rem pertinent, reserventur, praetermissis illis, quae sancienda rei non ex ipsa necessitate adiuncta sunt. Sed cum simplicius iustiusque sit praetermissis eis, quas posteriores infirmant, explicari solas, quas valere conveniet, hunc quidem codicem et priores diligentioribus compositos cognoscamus, quorumscholasticae intentioni tribuitur nosse etiam illa, quae mandata silentio in desuetudinem abierunt, pro sui tantum temporis negotiis valitura. Ex his autem tribus codicibus, et persingulos titulos cohaerentibus prudentium tractatibus et responsis, eorundem opera, quitertium ordinabunt, noster erit alius, qui nullum errorem, nullas patietur ambages, quinostronominenuncupatus sequenda omnibus vitandaque monstrabit. Ad tanticonsummationem operis et contexendos codices -- quorum primus omni generalium constitutionum diversitate collecta nullaque extra se, quam iam proferri liceat, praetermissa inanem verborum copiam recusabit, alter omni iuris diversitate exclusa magisterium vitae suscipiet -- deligendi viri sunt singularis fidei, limatioris ingenii ; qui, cum primum codicem nostrae scientiae et publicae auctoritati obtulerint, adgredientur alium, donec dignuseditione fuerit, pertractandum. Electos vestra amplitudo cognoscat : Antiochum virum in(lustrem), exquaestore et praefectum elegimus ; Antiochum virum in(lustrem) quaestorem sacri palatii ; Theodorum virum spectabilem comitem et magistrum memoriae ; Eudicium et Eusebium viros spectabiles magistros scriniorum ; Iohannem vir(um) spectabilem excomite nostri sacrarii ; Comazontem atque Eubulum viros spectabiles ex magistris scriniorum, et Apellem virum disertissimum scholasticum. Hos a nostra perennitate electos eruditissimum quemque adhibituros esse confidimus, ut communi studio vitae ratione deprehensa iura excludantur fallacia. In futurum autem, si quid promulgari placuerit, ita in coniunctissimi parte alia valebit imperii, ut non fide dubia nec privata adsertione nitatur, sed ex qua parte fuerit constitutum, cum sacris transmittatur adfatibus in alterius quoque recipiendum scriniis et cum edictorum sollemnitate vulgandum. Missum enim suscipi et indubitanter optinere conveniet, emendandi vel revocandi potestate nostrae clementiae reservata. Declarari autem invicem oportebit nec admittenda aliter, et cetera. Dat. VII kal. april. Constantinopoli Florentio et Dionysio cons.

Adclamatum est : Augusti Augustorum, maximi Augustorum. Dictum VIII.
 Deus vos nobis dedit, deus vos nobis servet. Dictum XXVII.
 Romani imperatores et pii felices, multis annis imperetis. Dictum XXII.
 Bono generis humani, bono senatus, boni rei publicae, bono omnium. Dictum XXIII.
 Spes in vobis, salus in nobis. Dictum XXVI.
 Ut vivere delectet Augustos nostros semper. Dictum XXII.
 Orbe placato praesentes triumphetis. Dictum XXIII.
 Haec sunt vota senatus, haec sunt vota populi Romani. Dictum X.
 Liberis cariores, parentibus cariores. Dictum XVI.
 Extinctores delatorum, extinctores calumniarum. Dictum XXVIII.
 Per vos honores, per vos patrimonia, per vos omnia. Dictum XXVIII.
 Per vos arma, per vos iura. Dictum XX.
 Dispositioni vestrae gratias agimus. Dictum XXIII.
 Constitutionum ambiguum removistis. Dictum XXIII.
 Pii imperatores sic consulunt. Dictum XXVI.
 Causis consulitis, quieti consulitis. Dictum XXV.
 Plures codices fiant habendi officiis. Dictum X.
 In scriniis publicis sub signaculis habeantur. Dictum XX.
 Ne interpolentur constituta, plures codices fiant. Dictum XXV.
 Ne constituta interpolentur, omnes codices litteris conscribantur. Dictum XVIII.
 Huic codici, qui faciendus a constitutionariis, notae iuris non adscribantur. Dictum XII.
 Codices in scriniis habendi sumptu publico fiant, rogamus. Dictum XVI.
 Fauste, aveas. Dictum XVII.
 Bis consulem te. Dictum XV.
 Omnia explicas, neminem laedis. Dictum XV.
 Codices conscripti ad provincias dirigantur. [Dictum] XI.

Tantium beneficiorum dignus perlator. Dictum X.
 Paule, aveas. Dictum XII.
 Consulem te. Dictum XI.
 Ut in scriniis publicis habeantur, rogamus. Dictum XV.
 Ad curam pertineat praefecturae. Dictum XII.
 Singuli praefecti signacula sua adhibeant. Dictum XV.
 In officiis suis singulos codices habeant. Dictum XII.
 Ut ad preces nullae leges promulgentur, rogamus. Dictum XXI.
 Aeti, aveas. Dictum XV.
 Ter consulem te. Dictum XIII.
 Excubiis tuis salvi et securi sumus. Dictum XII.
 Excubiis tuis, laboribus tuis. Dictum XV.
 Fauste, aveas. Dictum XIII.
 Bis consulem te. Dictum X.
 Desideria senatus ut suggeras, rogamus. Dictum XX.
 Conservator legum, conservator decretorum. Dictum XVI.
 His subreptionibus possessorum ius omne confunditur. Dictum XVII.

Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus p(raetori)o et consul ord(inarius) d(ixit) : Quae lecta sunt sui cum veneratione, gestis adhaerebunt et addentur. Hanc quoque partem inter beneficia aeternorum principum numero, quod per me magnitudini vestrae ea, quae pro legibus suis statuere dignati sunt, intimarunt.

Adclamatum est : Fauste, aveas. Dictum XVI.
 Bis te consulem. Dictum X.
 Consuli oraculi. Dictum XIII.

Anicius Achillius Glabrio Faustus v. c. et inl., tertio expraefecto urbi, praefectus p(raetori)o et consul ord(inarius) d(ixit) : Erit nunc meae diligentiae secundum dominorum praecepta et desideria culminis vestri, ut hic codex fide spectabilis viri Veroniciani, quem amplitudinis vestrae mecum consensus elegit, nec non et fide Anastasii et Martini constitutionariorum, quos iam dudum huic officio inservire praeter culpam probamus, per tria corpora transcribatur, ut hoc quem detuli in officio praetoriani apicis remanente paris fidei viri magnifici praefecti urbi scrinia alterum teneant, tertium vero constitutionarii sua fide et periculo apud se edendum populis retinere iubeantur, ita ut nisi a constitutionariis ex hoc corpore eorundem manu conscripta exemplaria non edantur. Si quidem erit meae diligentiae etiam illam tractare partem, ut conscriptus per hos alius codex ad Africam provinciam pari devotione dirigatur, ut illic quoque paris fidei forma servetur.

Adclamatum est : Fauste, aveas. Dictum XVI.
 Bis consulem te. Dictum XV.
 Omnium virtutum viro. Dictum X.

Et alia manu : Fl(avius) Laurentius exceptor amplissimi senatus edidi sub d(ie) VIII k. Ian.

Domini [nostri] imp. Caesares Flavio Anastasio et Hilario Martino. Quantum consulente viro inl(ustri) Fausto praefecto praetorio numinibus nostris subdita senatus amplissimi gesta testantur, vidimus id, quod invictissimus princeps inter clementiae nostrae in custodiendi Theodosiani codicis observatione praecepit, a senatu diligentia maiore munitum, ut hi ad edenda exemplaria haberent tantum licentiam contributam, quos manebat periculum, si quid edita falsitatis habuissent. Et ideo vir inl. p(raefectus) u(rbi), parens amicusque noster, ad cuius diligentiam pertinet observare diligentius, quod pro omnium cautela decrevit senatus, sciet vobis licentiam in edendis exemplaribus contributam, confectionem quoque memorati corporis vestro tantum periculo procurandam, nec habeant vel de editione vel de confectione commercium, cum ad vos certum sit redundare de falsitate discrimen, interminatione multae precibus comprehensae et sacrilegii poena constringi tam cognitionale officium quam eos, qui nostris minime paruerunt constitutis, omni obreptione cessante. Dat. X. k. ian. Romae Maximo II et Paterio vv. cc. cons.

PRAEFATIO DE THEODOSIANI CODICIS AUCTORITATE

(February 15, AD 438)

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

IMPP. THEOD(OSIUS) ET VALENT(INIANUS) AA. FLORENTIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O ORIENTIS.

Saepe nostra clementia dubitavit, quae causa faceret, ut tantis propositis praemiis, quibus artes et studia nutriuntur, tam pauci rarique extiterint, qui plene iuris civilis scientia ditarentur, et in tanto lucubrationum tristi pallore vix unus aut alter receperit soliditatem perfectae doctrinae. Quod ne a quoquam ulterius sedula ambiguitate tractetur, si copia immensa librorum, si actionum diversitas difficultasque causarum animis nostris occurrat, si denique moles constitutionum divalium, quae velut sub crassa demersae caligine obscuritatis vallo sui notitiam humanis ingeniis interclusit, verum egimus negotium temporis nostri et discussis tenebris compendio brevitatis lumen legibus dedimus, electis viris nobilibus exploratae fidei, famosae doctrinae, quibus delegata causa civilis officii, purgata interpretatione, retro principum scita vulgavimus, ne iurisperitorum ulterius, severitate mentita dissimulata inscientia, velut ab ipsis adytis expectarentur formidanda responsa, cum liquido pateat, quo pondere donatio deferatur, qua actione petatur hereditas, quibus verbis stipulatio colligatur, ut certum vel incertum debitum sit exigendum. Quae singula prudentium detecta vigiliis in apertum lucemque deducta sunt nominis nostri radiante splendore. Nec parvum pretium sibi hoc suspicetur esse delatum, quibus divina sensa pectoris nostri mandavimus. Etenim si recte mentis acie futura prospicimus, ad posteros usque devenient laboris nostri consortio. Quam ob rem deteresa nube voluminum, in quibus multorum nihil explicantium aetates attritae sunt, compendiosam divalium constitutionum scientiam ex divi Constantini temporibus roboramus, nulli post Kal. Ian. concessa licentia ad forum et cotidianas advocationes ius principale deferre vel litis instrumenta componere, nisi ex his videlicet libris, qui in nostri numinis vocabulum transierunt et sacris habentur in scriniis. Quamquam nulli retro principum aeter nitas sua detracta est, nullius latoris occidit nomen: immo lucis gratia mutati claritudine consultorum augusta nobiscum societate iunguntur. Manet igitur manebitque perpetuo elimata gloria conditorum nec in nostrum titulum demigravit nisi lux sola brevitatis. Et quamvis nostris auspiciis totius operis instauratio deberetur, adtamen magis imperatorium magisque credidimus gloriosum, si fugata invidia perennitatis iure memoria remaneret auctorum. Nobis ad fructum bonae conscientiae satis abundeque sufficet relevatis legibus inventa maiorum obscuritatis iniuria vindicasse. His adicimus nullam constitutionem in posterum velut latam in partibus occidentis aliove in loco ab invictissimo principe filio nostrae clementiae p(er)p(etuo) Augusto Valentiniano posse proferri vel vim legis aliquam obtinere, nisi hoc idem divina pragmatica nostris mentibus intimetur. Quod observari necesse est in his etiam, quae per Orientem nobis auctoribus promulgantur; falsitatis nota damnandis, quae ex tempore definito Theodosiano non referuntur in codice, exceptis his, quae habentur apud militum sancta principia, vel de titulis publicis expensarum aliarumque rerum gratia quae in regestis diversorum officiorum relata sunt. Longum est memorare, quid in huius consummationem negotii contulerit vigiliis suis Antiochus cuncta sublimis, ex praef(ecto) et cons(ule), quid Maximinus v(ir) inl(ustris), ex quaestore nostri palatii, eminens omni genere litterarum, quid Martyrius, v(ir) inl(ustris), comes et quaestor, nostrae clementiae fidus interpres, quid etiam Sperantius Apollodorus Theodorus viri spectabiles, comites sacri nostri consistorii, quid Epigenes v(ir) s(pectabilis), com(es) et mag(ister) memoriae, quid Procopius v(ir) s(pectabilis), com(es) et magister libellorum, iure omnibus veteribus comparandi. Quod restat, Florenti p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime), inlustris et magnifica auctoritas tua, cui amicum, cui familiare est placere principibus, edictis propositis in omnium populorum, in omnium provinciarum notitiam scita maiestatis augustae nostrae faciat pervenire.

DAT. XV KAL. MART. CONSTANTINOPOLI

D. N. THEOD(OSIO) A. XVI CONS. ET QVI FUERIT NUNTIATUS.

TITULI EX CORPORE CODICI THEODOSIANI

Liber primus

- 1.1.0. De constitutionibus principum et edictis
- 1.2.0. De diversis rescriptis
- 1.3.0. [=brev.1.3.0.] De mandatis principum
- 1.4.0. De responsis prudentum
- 1.5.0. De officio praefectorum praetorio
- 1.6.0. De officio praefecti urbis
- 1.7.0. De officio magistri militum
- 1.8.0. De officio quaestoris
- 1.9.0. De officio magistri officiorum
- 1.10.0. De officio comitis sacrarum largitionum
- 1.11.0. De officio comitis rei privatae
- 1.12.0. De officio proconsulis et legati
- 1.13.0. De officio comitis Orientis
- 1.14.0. De officio praefecti augustalis
- 1.15.0. De officio vicarii
- 1.16.0. De officio rectoris provinciae
- 1.17.0. De officio rationalis summarum et rei privatae
- 1.18.0. De officio praefecti vigilum
- 1.19.0. De officio tribuni voluptatum
- 1.20.0. [=brev.1.7.0.] De officio iudicum civilium
- 1.21.0. [=brev.1.8.0.] De officio iudicum militarium
- 1.22.0. De officio iudicum omnium
- 1.27.0. De episcopali definitione
- 1.28.0. De defensoribus senatus
- 1.29.0. De defensoribus civitatum
- 1.30.0. De curatoribus civitatum

- 1.31.0. De administratiunculis intra urbem
 - 1.32.0. De procuratoribus gynaecei et metallorum
 - 1.33.0. De primiceriis
 - 1.34.0. De adsectoribus, domesticis et cancellariis
-

Liber secundus

- 2.1.0. De iurisdictione, et ubi quis conveniri debeat
- 2.2.0. Ne in sua causa quis iudicet
- 2.3.0. De omissa actionis impetratione
- 2.4.0. De denuntiatione vel editione rescripti
- 2.5.0. De dominio rei quae poscitur vel consortibus ab eo, cui denuntiatur fuerit, nominandis
- 2.6.0. De temporum cursu et reparationibus denuntiationum
- 2.7.0. De dilationibus
- 2.8.0. De feriis
- 2.9.0. De pactis et transactionibus
- 2.10.0. De postulando
- 2.11.0. De erroribus advocatorum.
- 2.12.0. De cognitoribus et procuratoribus.
- 2.13.0. De actionibus ad potentes translatis
- 2.14.0. De his, qui potentiorum nomina in lite praetendunt aut titulos praedii affigunt
- 2.15.0. De dolo malo
- 2.16.0. De integri restitutione
- 2.17.0. De his, qui veniam aetatis impetrarunt
- 2.18.0. De iudiciis
- 2.19.0. De inofficioso testamento
- 2.20.0. De inofficiosis donationibus
- 2.21.0. De inofficiosis dotibus
- 2.22.0. De hereditatis petitione
- 2.23.0. De rei vindicatione
- 2.24.0. De familiae herciscundae
- 2.25.0. De communi dividundo
- 2.26.0. De finium regundorum
- 2.27.0. Si certum petatur de chirographis
- 2.28.0. De pecuniae sequestratione prohibita
- 2.29.0. Si certum petatur de suffragiis
- 2.30.0. De pignoribus
- 2.31.0. Quod iussu
- 2.32.0. De peculio
- 2.33.0. De usuris

Liber tertius

- 3.1.0. De contrahenda emptione
- 3.2.0. De commissoria rescindenda
- 3.3.0. De patribus, qui filios distraxerunt
- 3.4.0. De aediliciis actionibus
- 3.5.0. De sponsalibus et ante nuptias donationibus
- 3.6.0. Si provinciae rector vel ad eum pertinentes sponsalia dederint
- 3.7.0. De nuptiis
- 3.8.0. De secundis nuptiis
- 3.9.0. Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquerit
- 3.10.0. Si nuptiae ex rescripto petantur
- 3.11.0. Si quacumque* praeditus potestate nuptias petat invitae
- 3.12.0. De incestis nuptiis
- 3.13.0. De dotibus
- 3.14.0. De nuptiis gentilium
- 3.15.0. De fideiussoribus dotium
- 3.16.0. De repudiis
- 3.17.0. De tutoribus et curatoribus creandis
- 3.18.0. Qui petant
- 3.30.0. De administratione et periculo tutorum et curatorum
- 3.31.0. De excusatione tutorum
- 3.32.0. De praediis minorum sine decreto non alienandis

Liber quartus

- 4.1.0. De cretione vel bonorum possessione
- 4.2.0. Unde liberi
- 4.3.0. De Carboniano edicto
- 4.4.0. De testamentis et codicillis
- 4.5.0. De litigiosis
- 4.6.0. De naturalibus filiis et matribus eorum
- 4.7.0. De manumissionibus in ecclesia
- 4.8.0. De liberali causa
- 4.9.0. De his, qui a non domino manumissi sunt
- 4.10.0. De libertis et eorum liberis

- 4.11.0. De longi temporis praescriptione
- 4.12.0. Ad senatus consultum Claudianum
- 4.13.0. De vectigalibus et commissis
- 4.14.0. [=brev.4.12.0.] De actionibus certo tempore finiendis
- 4.15.0 [=brev.4.13.0.] De quinquennii praescriptione
- 4.16.0. De re iudicata
- 4.17.0. De sententiis ex periculo recitandis
- 4.18.0. [=brev.4.16.0.] De fructibus et litis expensis
- 4.19.0. [=brev.4.17.0.] De usuris rei iudicatae
- 4.20.0. Qui bonis ex lege Iulia cedere possunt
- 4.21.0. [=brev.4.19.0.] Quorum bonorum
- 4.22.0. [=brev.4.20.0.] Unde vi
- 4.23.0. [=brev.4.21.0.] Utrubi
- 4.24.0. De aedificiis privatis et publicis

Liber quintus

- 5.1.0. De legitimis heredibus
- 5.2.0. De bonis decurionum
- 5.3.0. De bonis clericorum et monachorum
- 5.6.0. De bonis militum
- 5.7.0. [=brev.5.5.0.] De postliminio
- 5.8.0. [=brev.5.6.0.] De ingenuis, qui tempore tyranni servierunt
- 5.9.0. [=brev.5.7.0.] De expositis
- 5.10.0. [=brev.5.8.0.] De his, qui sanguinolentos emptos* vel nutriendos acceperint
- 5.11.0.
- 5.12.0. De fundis patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus
- 5.13.0. De fundis rei privatae et saltibus divinae domus
- 5.14.0. De diversis praediis urbanis et rusticis et de omni reditu civili
- 5.15.0. De omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponantur
- 5.16.0. De agricolis et mancipiis dominicis vel fiscalibus sive rei privatae?
- 5.17.0. De fugitivis colonis, inquilinis et servis
- 5.18.0. [=brev.5.10.0.] De inquilinis et colonis
- 5.19.0. [=brev.5.11.0.] Ne colonus inscio domino suum alienet peculium vel litem inferat ei civilem
- 5.20.0. [=brev.5.12.0.] De longa consuetudine

Liber sextus

- 6.1.0. De dignitatibus
- 6.2.0. De senatoria dignitate
- 6.3.0. De praediis senatorum
- 6.4.0. De praetoribus et quaestoribus
- 6.5.0. Ut dignitatum ordo servetur
- 6.6.0. De consulibus, praefectis, magistris militum et patriciis
- 6.7.0. De praefectis praetorio sive urbis et magistris militum
- 6.8.0. De praepositis sacri cubiculi
- 6.9.0. De quaestoribus, magistris officiorum, comite sacrarum largitionum et rerum privatarum
- 6.10.0. De primicerio et notariis
- 6.11.0. De magistris scriniorum
- 6.12.0. De comitibus consistorianis
- 6.13.0. De comitibus et tribunis scholarum
- 6.14.0. De comitibus rei militaris
- 6.15.0. De comitibus, qui illustribus agentibus adsident
- 6.16.0. De comitibus et archiatris sacri palatii
- 6.17.0. De comitibus, qui provincias regunt
- 6.18.0. De comitibus vacantibus
- 6.19.0. De consularibus et praesidibus
- 6.20.0. De comitibus ordinis primi artium diversarum
- 6.21.0. De professoribus, qui in urbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerint comitivam
- 6.22.0. De honorariis codicillis
- 6.23.0. De decurionibus et silentiariis
- 6.24.0. De domesticis et protectoribus
- 6.25.0. De praepositis labarum
- 6.26.0. De proximis, comitibus dispositionum ceterisque, qui in sacris scriniis militant
- 6.27.0. De agentibus in rebus
- 6.28.0. De principibus agentum in rebus
- 6.29.0. De curiosis
- 6.30.0. De palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum
- 6.31.0. De stratoribus
- 6.32.0. De castrensiis
- 6.33.0. De decanis
- 6.34.0. De mensoribus
- 6.35.0. De privilegiis eorum, qui in sacro palatio militarunt
- 6.36.0. De castrensi omnium palatinorum peculio
- 6.37.0. De equestri dignitate
- 6.38.0. De perfectissimatus dignitate

Liber septimus

- 7.1.0. De re militari
- 7.2.0. Quid probare debeant ad quamcumque militiam venientes
- 7.3.0. Quis in gradu praeferatur
- 7.4.0. De erogatione militaris annonae
- 7.5.0. De excoctione et translatione annonarum
- 7.6.0. De militari veste
- 7.7.0. De pascuis
- 7.8.0. De metatis
- 7.9.0. De salgamo hospitibus non praebendo
- 7.10.0. Ne quis in palatiis maneat
- 7.11.0. Ne comitibus et tribunis lavacra praestentur
- 7.12.0. De commeatu
- 7.13.0. De tironibus
- 7.14.0. De burgariis
- 7.15.0. De terris limitaneis
- 7.16.0. De litorum et itinerum custodia
- 7.17.0. De lusoriis Danuvii
- 7.18.0. De desertoribus et occultatoribus eorum
- 7.19.0. De saturianis et subafrensibus et occultatoribus eorum
- 7.20.0. De veteranis
- 7.21.0. De testimoniali ex tribunis et protectoribus
- 7.22.0. De filiis militarium apparitorum et veteranorum
- 7.23.0. De oblatione equorum
- 7.24.0. De oblatione votorum

Liber octavus

- 8.1.0. De numerariis, actuariis, scriniariis et exceptoribus
- 8.2.0. De tabulariis, logografis et censualibus
- 8.3.0. De privilegiis apparitorum magisteriae potestatis
- 8.4.0. De cohortalibus principibus corniculariis et primipilaribus
- 8.5.0. De cursu publico angariis et parangariis
- 8.6.0. De tractoriis et stativis
- 8.7.0. De diversis officiis et apparitoribus et probatoriis eorum
- 8.8.0. De executoribus et exactionibus
- 8.9.0. De lucris officiorum
- 8.10.0. De concussionibus advocatorum sive apparitorum
- 8.11.0. Ne quid publicae laetitiae nuntii ex descriptione vel ab invitis accipiant
- 8.12.0. De donationibus

- 8.13.0. De revocandis donationibus
- 8.14.0. [=brev.8.7.0.] De ingratiss liberis
- 8.15.0. De his, quae administrantibus vel publicum officium gerentibus distracta sunt vel donata
- 8.16.0. De infirmendis poenis caelibatus et orbitatis
- 8.17.0. De iure liberorum
- 8.18.0. De maternis bonis et materni generis et cretione sublata
- 8.19.0. [=brev.8.10.0.] De bonis, quae filiisfamilias ex matrimonio acquiruntur

Liber nonus

- 9.1.0. De accusationibus et inscriptionibus
- 9.2.0. De exhibendis vel transmittendis reis
- 9.3.0. De custodia reorum
- 9.4.0. Si quis imperatori maledixerit
- 9.5.0. Ad legem Iuliam maiestatis
- 9.6.0. Ne praeter crimen maiestatis servus dominum vel patronum libertus seu familiaris accuset
- 9.7.0. Ad legem Iuliam de adulteriis
- 9.8.0. [=brev.9.5.0.] Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit
- 9.9.0. [=brev.9.6.0.] De mulieribus, quae se servis propriis iunxerunt
- 9.10.0. Ad legem Iuliam de vi publica et privata
- 9.11.0. [=brev.9.8.0.] De privati carceris custodia
- 9.12.0. De emendatione servorum
- 9.13.0. [=brev.9.10.0.] De emendatione propinquorum
- 9.14.0. Ad legem Corneliam de sicariis
- 9.15.0. [=brev.9.12.0.] De parricidis
- 9.16.0. De maleficis et mathematicis et ceteris similibus
- 9.17.0. De sepulchri violati
- 9.18.0. [=brev.9.14.0.] Ad legem Fabiam
- 9.19.0. Ad legem Corneliam de falso
- 9.20.0. Victum civiliter agere et criminaliter posse
- 9.21.0. De falsa moneta
- 9.22.0. [=brev.9.18.0.] Si quis solidi circulum exteriorem inciderit vel adulteratum (..)
- 9.23.0. Si quis pecunias conflaverit vel mercandi causa transtulerit aut vetitas contrectaverit
- 9.24.0. De raptu virginum vel viduarum
- 9.25.0. De raptu vel matrimonio sanctimonialium virginum vel viduarum
- 9.26.0. Ad legem Iuliam de ambitu
- 9.27.0. Ad legem Iuliam repetundarum
- 9.28.0. De crimine peculatus
- 9.29.0. De his, qui latrones vel aliis criminibus reos occultaverint
- 9.30.0. Quibus equorum usus concessus est aut denegatus
- 9.31.0. Ne pastoribus dentur filii nutriendi

- 9.32.0. De nili aggeribus non corrumpendis
- 9.33.0. [=brev.9.23.0.] De his, qui plebem audent contra publicam colligere disciplinam
- 9.34.0. De famosis libellis
- 9.35.0. De quaestionibus
- 9.36.0. [=brev.9.26.0.] Ut intra annum criminalis actio terminetur
- 9.37.0. De abolitionibus
- 9.38.0. De indulgentiis criminum
- 9.39.0. [=brev.9.29.0.] De calumniatoribus
- 9.40.0. De poenis
- 9.41.0. [=brev.9.31.0.] Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare
- 9.42.0. De bonis proscriptorum seu damnatorum
- 9.43.0. [=brev.9.33.0.] De sententiam passis et restitutis et liberis eorum
- 9.44.0. De his, qui ad statuas confugiunt
- 9.45.0. De his, qui ad ecclesias confugiunt

Liber decimus

- 10.1.0. De iure fisci
- 10.2.0. De domibus ad rem privatam pertinentibus distrahendis vel praetoriis iudicum reservandis
- 10.3.0. De locatione fundorum iuris emphyteutici et rei publicae et templorum
- 10.4.0. De actoribus et procuratoribus et conductoribus rei privatae
- 10.5.0. Qui conductores rei privatae fideiussores exigi non debent
- 10.6.0. De grege dominico
- 10.7.0. De caesarianis
- 10.8.0. De bonis vacantibus
- 10.9.0. De incorporatione
- 10.10.0. De petitionibus et ultro datis et delatoribus
- 10.11.0. De his qui se deferunt
- 10.12.0. Si vagum petatur mancipium
- 10.13.0. De petitoribus et desistentibus
- 10.14.0. Si petitionis socius sine herede defecerit
- 10.15.0. De advocatis fisci
- 10.16.0. De fisci debitoribus
- 10.17.0. De fide et iure hastae
- 10.18.0. De thesauris
- 10.19.0. De metallis et metallariis
- 10.20.0. De murilegulis et gynaeceariis et monetariis et bastagariis
- 10.21.0. De vestibis holoveris et auratis
- 10.22.0. De fabricensibus
- 10.23.0. De classicis
- 10.24.0. De his, qui cum dispensatore contraxerunt

10.25.0. De privilegiis domus Augustae

10.26.0. De conductoribus et hominibus domus Augustae

Liber undecimus

11.1.0. De annona et tributis

11.2.0. Tributa in ipsis speciebus inferri

11.3.0. Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse

11.4.0. Ne collatio per logografos celebretur

11.5.0. De indictionibus

11.6.0. [=brev.11.3.0.] De superindicto

11.7.0. De exactionibus

11.8.0. De superexactionibus

11.9.0. De distrahendis pignoribus, quae tributorum causa tenentur

11.10.0. Ne operae a collatoribus exigantur

11.11.0. [=brev.11.5.0.] Ne damna provincialibus infligantur

11.12.0. De immunitate concessa

11.13.0. Si per obreptionem fuerit impetrata

11.14.0. De conditis in publicis horreis

11.15.0. De publica comparatione

11.16.0. De extraordinariis sive sordidis muneribus

11.17.0. De equorum collatione

11.18.0. Qui a praebitione tironum et equorum excusentur

11.19.0. De collatione fundorum patrimonialium vel emphyteuticorum et rei privatae

11.20.0. De collatione donatarum vel relevatarum possessionum

11.21.0. De collatione aeris

11.22.0. Ne collationis translatio postuletur

11.23.0. De protostasia

11.24.0. De patrociniis vicorum

11.25.0. De quadrimenstruis brevibus

11.26.0. De discussoribus

11.27.0. De alimentis, quae inopes parentes de publico petere debent

11.28.0. De indulgentiis debitorum

11.29.0. De relationibus

11.30.0. De appellationibus et poenis earum et consultationibus

11.31.0. De reparationibus appellationum

11.32.0. De secundo lapsu

11.33.0. De dilationibus ex consensu

11.34.0. De his, qui per metum iudicis non appellaverunt

11.35.0. [=brev.11.10.0.] Si pendente appellatione mors intervenerit

11.36.0. Quorum appellationes non recipiantur

- 11.37.0. [=brev.11.12.0.] Si de momento fuerit appellatum
11.38.0. [=brev.11.13.0.] De possessione ab eo, qui bis provocaverit, transferenda
11.39.0. De fide testium et instrumentorum
-

Liber duodecimus

- 12.1.0. De decurionibus
12.2.0. De praebendo salario
12.3.0. De praediis et mancipiis curialium sine decreto non alienandis
12.4.0. De imponenda lucrativis descriptione
12.5.0. Quemadmodum munera civilia indicantur
12.6.0. De susceptoribus, praepositis et arcariis
12.7.0. De ponderatoribus et auri illatione
12.8.0. De auri publici prosecutoribus
12.9.0. De his, quae ex publica collatione illata sunt, non usurpandis
12.10.0. Ne praefectianus exactoris vel curiosi vel horreorum custodis fungatur officio
12.11.0. De curatoribus kalendarii et fideiussoribus eorum
12.12.0. De legatis et decretis legationum
12.13.0. De auro coronario
12.14.0. De irenarchis
12.15.0. De centurionibus
12.16.0. De mancipibus
12.17.0. De his, qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerint
12.18.0. Si curialis relicta civitate rus habitare maluerit
12.19.0. De his, qui condicionem propriam reliquerunt
-

Liber tertius decimus

- 13.1.0. De lustrali collatione
13.2.0. De argenti pretio, quod thesauris infertur
13.3.0. De medicis et professoribus
13.4.0. De excusationibus artificum
13.5.0. De naviculariis
13.6.0. De praediis naviculariorum
13.7.0. De navibus non excusandis
13.8.0. Ne quid oneri publico imponatur

- 13.9.0. De naufragiis
 - 13.10.0. De censu sive adscriptione
 - 13.11.0. De censitoribus, peraequatoribus et inspectoribus
-

Liber decimus quartus

- 14.1.0. De decuriis urbis Romae
 - 14.2.0. De privilegiis corporatorum urbis Romae
 - 14.3.0. De pistoribus et catabolensibus
 - 14.4.0. De suariis, pecuariis et susceptoribus vini ceterisque corporatis
 - 14.5.0. De mancipibus thermarum urbis et subvectione lignorum
 - 14.6.0. De calcis coctoribus urbis Romae et Constantinopolitanae
 - 14.7.0. De collegiatis
 - 14.8.0. De centonariis et dendroforis
 - 14.9.0. De studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae
 - 14.10.0. De habitu, quo uti oportet intra urbem
 - 14.11.0. Quibus militantibus ad urbem non liceat accedere
 - 14.12.0. De honoratorum vehiculis
 - 14.13.0. De iure Italico urbis Constantinopolitanae
 - 14.14.0. De campo Martio urbis Romae
 - 14.15.0. De canone frumentario urbis Romae
 - 14.16.0. De frumento urbis Constantinopolitanae
 - 14.17.0. De annonis civicis et pane gradili
 - 14.18.0. De mendicantibus non invalidis
 - 14.19.0. De pretio panis ostiensis
 - 14.20.0. De pretio piscis
 - 14.21.0. De nautis Tiberinis
 - 14.22.0. De saccariis portus Romae
 - 14.23.0. De patronis horreorum portuensium
 - 14.24.0. De mensis oleariis
 - 14.25.0. De frumento Carthaginiensi
 - 14.26.0. De frumento Alexandrino
 - 14.27.0. De Alexandrinae plebis primatibus
-

Liber quintus decimus

- 15.1.0. De operibus publicis
- 15.2.0. De aquaeductu
- 15.3.0. De itinere muniendo
- 15.4.0. De imaginibus imperialibus
- 15.5.0. De spectaculis
- 15.6.0. De maiuma
- 15.7.0. De scaenicis
- 15.8.0. De lenonibus
- 15.9.0. De expensis ludorum
- 15.10.0. De equis curulibus
- 15.11.0. De venatione ferarum
- 15.12.0. De gladiatoribus
- 15.13.0. De usu sellarum
- 15.14.0. De infirmandis his, quae sub tyrannis aut barbaris gesta sunt
- 15.15.0. Quod armorum usus interdictus est

Liber decimus sextus

- 16.1.0. De fide catholica
- 16.2.0. De episcopis, ecclesiis et clericis
- 16.3.0. De monachis
- 16.4.0. De his, qui super religione contendunt
- 16.5.0. De haeticis
- 16.6.0. Ne sanctum baptismum iteretur
- 16.7.0. De apostatis
- 16.8.0. De iudaeis, caelicolis et samaritanis
- 16.9.0. Ne christianum mancipium iudaeus habeat
- 16.10.0. De paganis, sacrificiis et templis
- 16.11.0. De religione

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONTIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber primus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.1.1.0. De constitutionibus principum et edictis
CTh.1.2.0. De diversis rescriptis
CTh.1.3.0. [=brev.1.3.0.] De mandatis principum
CTh.1.4.0. De responsis prudentum
CTh.1.5.0. De officio praefectorum praetorio
CTh.1.6.0. De officio praefecti urbis
CTh.1.7.0. De officio magistri militum
CTh.1.8.0. De officio quaestoris
CTh.1.9.0. De officio magistri officiorum
CTh.1.10.0. De officio comitis sacrarum largitionum
CTh.1.11.0. De officio comitis rei privatae
CTh.1.12.0. De officio proconsulis et legati
CTh.1.13.0. De officio comitis Orientis
CTh.1.14.0. De officio praefecti augustalis
CTh.1.15.0. De officio vicarii
CTh.1.16.0. De officio rectoris provinciae
CTh.1.17.0. De officio rationalis summarum et rei privatae
CTh.1.18.0. De officio praefecti vigilum
CTh.1.19.0. De officio tribuni voluptatum
CTh.1.20.0. [=brev.1.7.0.] De officio iudicum civilium
CTh.1.21.0. [=brev.1.8.0.] De officio iudicum militarium
CTh.1.22.0. De officio iudicum omnium
CTh.1.27.0. De episcopali definitione
CTh.1.28.0. De defensoribus senatus
CTh.1.29.0. De defensoribus civitatum
CTh.1.30.0. De curatoribus civitatum
CTh.1.31.0. De administratiunculis intra urbem
CTh.1.32.0. De procuratoribus gynaecei et metallorum
CTh.1.33.0. De primiceriis
CTh.1.34.0. De adsectoribus, domesticis et cancellariis

1.1.0. De constitutionibus principum et edictis

1.1.1 [=brev.1.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Lusitanos.

Si qua posthac edicta sive constitutiones sine die et consule fuerint deprehensa, auctoritate careant.

Dat. VII. kal. aug. Sabariae, Probiano et Iuliano vv. cc. coss.

Interpretatio. Quaecumque* leges sine die et consule fuerint prolatae, non valeant.

1.1.2 [=brev.1.1.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Flaviano pf. p. Illyrici et Italiae.

Perpensas serenitatis nostrae longa deliberatione constitutiones nec ignorare quemquam, nec dissimulare permittimus.

Dat. VI. kal. iun. Vincentiae, Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Leges nescire nulli liceat, aut quae sunt statuta contemnere.

1.1.3 [=brev.1.1.3]

Iidem aaa. Aureliano pf. U.

Omnia constituta non praeteritis calumniam faciunt, sed futuris regulam ponunt.

Dat. III. kal. mart. Constantinopoli, d.n. Theodosius a. III. et Abundantio v.c. coss.

Interpretatio. Omnes leges non ea, quae anteriore tempore acta sunt, damnant, sed in futurum observanda constituunt.

1.1.4 [=brev.1.1.4]

Iidem aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Generale praeceptum beneficio speciali anteferendum est.

Dat. XII. kal. sept. Constantinopoli, Theodosius a. III. et Abundantio v.c. coss.

Interpretatio. Legem, quae communiter omnes tenet, unius persona vel una causa non vacuet.

1.1.5

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum.

Ad similitudinem Gregoriani atque Hermogeniani codicis cunctas colligi constitutiones decernimus, quas Constantinus inclitus et post eum divi principes nosque tulimus, edictorum viribus aut sacra generalitate subnixas. Et primum tituli, que negotiorum sunt certa vocabula, separandi ita sunt, ut, si capitulis diversis expressis ad plures titulos constitutio una pertineat, quod ubique aptum est, collocetur; dein, quod in utramque dici partem faciet varietas, lectionum probetur ordine non solum reputatis consulibus et tempore quaesito imperii, sed ipsius etiam compositione operis validiora esse, quae sunt posteriora, monstrante; post haec, ut constitutionum ipsa etiam verba, quae ad rem pertinent, reserventur, praetermissis illis, quae sancienda rei non ex ipsa necessitate adiuncta sunt. Sed cum simplicius iustiusque sit praetermissis eis, quas posteriores infirmant, explicari solas, quas valere conveniet, hunc quidem codicem et priores diligentioribus compositos cognoscamus, quorum scholasticae intentioni tribuitur nosse etiam illa, quae mandata silentio in desuetudinem abierunt, pro sui tantum temporis negotiis valitura. Ex his autem tribus codicibus, et per singulos titulos cohaerentibus prudentium tractatibus et responsis, eorundem opera, qui tertium ordinabunt, noster erit alius, qui nullum errorem, nullas patietur ambages, qui nostro nomine nuncupatus sequenda omnibus vitandaque monstrabit. Ad tanti consummationem operis et contexendos codices - quorum primus omni generalium constitutionum diversitate collecta nulla extra se, quam iam proferri liceat, praetermissa inanem verborum copiam recusabit, alter omni iuris diversitate exclusa magisterium vitae suscipiet - deligendi viri sunt singularis fidei, limatoris ingenii; qui, cum primum codicem nostrae scientiae et publicae auctoritati obtulerint, adgredientur alium, donec dignus editione fuerit, pertractandum. Electos vestra amplitudo cognoscat: Antiochum virum illustrem, exquaestore et praefectum elegimus, Antiochum virum illustrem quaestorem sacri palatii, Theodorum virum spectabilem comitem et magistrum memoriae, eudicium et eusebium viros spectabiles magistros scriniorum, Iohannem virum spectabilem ex comite nostri sacrarii, Comazontem atque Eubulum viros spectabiles ex magistris scriniorum et apellem virum disertissimum scholasticum. Hos a nostra perennitate electos eruditissimum quemque adhibituos esse confidimus, ut communi studio vitae ratione deprehensa iura excludantur Fallacia. In futurum autem si quid promulgari placuerit, ita in coniunctissimi parte alia valebit imperii, ut non fide dubia nec privata adsertione nitatur, sed ex qua parte fuerit constitutum, cum sacris transmittatur adfatibus in alterius quoque recipiendum scriniis et cum edictorum sollemnitate vulgandum. Missum enim suscipi et indubitanter optinere conveniet, emendandi vel revocandi potestate nostrae clementiae reservata. Declarari autem invicem oportebit nec admittenda aliter. Et cetera.

Dat. VII kal. april. Constantinopoli Florentio et Dionysio cons. (429 mart. 26).

1.1.6

Idem aa.

pr. Omnes edictales generalesque constitutiones vel in certis provinciis seu locis valere aut proponi iussae, quas divus Constantinus posterioresque principes ac nos tulimus, indicibus rerum titulis distinguantur, ita ut non solum consulum dierumque supputatione, sed etiam ordine compositionis apparere possint novissimae. Ac si qua earum in plura sit divisa capita, unumquodque eorum, diiunctum a ceteris apto subiciatur titulo et circumcisis ex quaque constitutione ad vim sanctionis non pertinentibus solum ius relinquatur.

1. Quod ut brevitate constrictum claritate luceat, adgressuris hoc opus et demendi supervacanea verba et adiciendi necessaria et demutandi ambigua et emendandi incongrua tribuimus potestatem, scilicet ut his modis unaquaeque illustrata constitutio emineat.

2. Erunt contextores huius Theodosiani codicis Antiochus amplissimus adque gloriosissimus praefectorius ac consularis Eubulus illustris ac magnificus comes et quaestor noster maximinus vir illustris insignibus quaestoriae dignitatis ornatus; Sperantius, Martyrius, Alypius, Sebastianus, Apollodorus, Theodorus, eron spectabiles comites consistoriani Maximinus, Epigenes, Diodorus, Procopius spectabiles comites et magistri sacrorum scriniorum; Erotius vir spectabilis ex vicariis iuris doctor; Neoterius vir spectabilis ex....

3. Quorum si quis aut humano praepeditus casu aut aliqua rei publicae detentus sollicitudine ab iniuncto fuerit abstractus negotio, alius in locum eius, si ita fuerit visum, nostro substituetur arbitrio; ut absolutionem codicis in omnibus negotiis iudiciisque valituri nullumque extra se novellae constitutioni locum relicturi, nisi quae post editionem huius fuerit promulgata, nullum possit inhibere obstaculum.

Dat. XIII k. ian. Constantinopoli, dd. nn. Theodosio a. XV et Valentiniano IIII a. cons. (435 dec. 20).

1.2.0. De diversis rescriptis

1.2.1

Imp. Constantinus a. Iulio Antiocho praefecto vigilum.

Annotationes nostras sine rescriptione admitti non placet, ideoque officium gravitatis tuae observet, sicut semper est custoditum, ut rescripta vel epistulas potius nostras quam adnotationes solas existimes audiendas.

Dat. III k. ian. treviris Volusiano et Anniano cons. (314 [?] dec. 30).

1.2.2 [=brev.1.2.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

Contra ius rescripta non valeant, quocumque* modo fuerint impetrata. Quod enim publica iura praescribunt, magis sequi iudices debent.

Pp. IV. kal. sept. Romae, Constantino a. IV. et Licinio IV. caes. coss.

Interpretatio. Quaecumque* contra leges a principibus fuerint obtenta, non valeant.

1.2.3

Idem a. Septimio Basso praefecto Urbi.

Ubi rigorem iuris placare aut lenire specialiter exoramur, id observetur, ut rescripta ante edictum propositum impetrata suam habeant firmitatem, nec rescripto posteriore derogetur priori. Quae vero postea sunt elicita, nullum robur habeant, nisi consentanea sint legibus publicis; maxime cum inter aequitatem iusque interpositam interpretationem, nobis solis et oporteat et liceat inspicere.

Dat. III non. decemb. Sabino et Rufino cons. (316 [immo 317/8] dec. 3).

1.2.4 [=brev.1.2.2]

Idem a. Crepereio Donatiano.

Rescripta, quibus usi non fuerint, qui in fata concedunt, heredes possunt allegare, ut congrue impetrata successoribus emolumenta conquirantur.

Pp. id. dec. Constantino a. V. et Licinio V. Caes. coss.

Interpretatio. Beneficia principum, quae illi, qui meruerunt, interveniente morte, non fuerint consecuti, successoribus eorum exsequi liceat, ut beneficia heredes ab auctoribus suis impetrata

percipiant.

1.2.5 [=brev.1.2.3]

Idem a. Severo pf. Urbi.

Quoties rescripto nostro praeiudicium vel moratoria praescriptio remittitur, aditus supplicandi pandatur: quod autem totius negotii cognitionem tollit et vires principalis negotii exhaurit, sine gravi partis alterius spendio convelli non potest. Nec praescriptionis igitur peremptoriae* relaxatio petatur, nec contra edictum supplicetur.

Dat. X. kal. iun. Nicaeae, Paulino et Iuliano VV. CC. coss.

Interpretatio. Moratoria praescriptio dicitur, quae causam prolongat, id est, quando induciae a litigatore petuntur a principe: peremptoria*, quae causam principalem tollit, id est, si litigator beneficio principis sine iudicio causam velit exstingui. Et ideo moratoria praescriptio per rescriptum principis supplicantibus concedi potest; peremptoria* concedi non potest, et si concessa fuerit a principe, non valebit.

1.2.6 [=brev.1.2.4]

Idem a. ad Barbarum Pompeianum consularem Campaniae.

Etsi non cognitio, sed exsecutio mandatur, de veritate precum inquiri oportet, ut, si fraus intervenit, de omni negotio cognoscatur.

Dat. III. id. nov. aquis, Dalmatio et Zenophilo vv. cc. coss.

Interpretatio. Quicquid non vera, sed falsa petitio a principe obtinuerit, quia fraus intervenit, non valebit.

1.2.7 [=brev.1.2.5]

Idem a. et Iulianus Caesar ad Taurum pf. p.

Mulctabuntur iudices, qui rescripta contempserint* aut distulerint.

Dat. III. non. iul. Mediolano, Constantio a. VIII. et Iuliano caes. coss.

Interpretatio. Feriantur iudices damno, qui data secundum leges principis praecepta contempserint* aut colludio quocumque* distulerint.

1.2.8 [=brev.1.2.6]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro pf. p.

Universa rescripta, quae in debitorum causis super praestandis dilationibus impetrata sunt, rescindantur, cum sit acerbior perurgendus, qui, mansuetudinis nostrae pudore fatigato, non quid utilitatibus publicis, sed quid suis fraudibus conveniret, adspexit.

Dat. VIII. kal. mart. Constantinopoli, Antonio et Syagrio vv. cc. coss.

Interpretatio. Si cuiuslibet rei debitor convictus, propter differendam solutionem a principe inducias impetraverit, beneficium, quod obtinuerit, non valebit, sed cautionem suam implere cogatur.

1.2.9

Idem aaa. Principio praefecto praetorio.

In fraudem annonariae rei ac devotionis publicae elicitum damnabili subreptione rescriptum, manifestum est vires non posse sortiri. circa omnes igitur par atque aequalis illationis forma teneatur.

Dat. VIII kalend. octob. Aquileiae Arcadio a. i et Bautone v. c. cons.

Interpretatio. Si quis principis beneficio impetraverit, ut cum reliquis possessoribus tributa non solvat, haec impetratio penitus non valebit: circa omnes enim possessores leges aequalem illationis formam servare praecipiunt. (385 sept. 24)

1.2.10 [=brev.1.2.7]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Remigio pf. augustali.

Dubium non est, contestationem intelligi etiam, si nostrae fuerint tranquillitati preces oblatae, easque adversus heredem quoque eius, in quem porrectae sunt, vel ab herede eius, qui meruerit, exerceri. Nam sicut ex causis numerosis etiam haec actio transmittitur ad heredem, quae testatori competiisse monstratur, sic et e diverso definitione iuris consultorum omnium consona responsione firmatur, ab herede actionem non incipere, quae non competierit testatori.

Dat. III. kal. april. Constantinopoli, Arcadio iv. et Honorio III. aa. coss.

Interpretatio. Si quis principi de negotio suo preces obtulerit, litem contestatus esse cognoscitur. Et si defunctus fuerit is, qui preces obtulerit, vel is, contra quem obtulit, actio et heredibus defuncti et contra heredes pulsati salva permaneat: quia causa actione contestata, ea, quae competeabat defuncto, competit et heredi. Si vero auctor quolibet ordine repetitionem suam praesens non publicaverit, heres eius, unde auctor actionem non proposuit, agere prohibetur.

1.2.11

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Rescripta ad consultationem emissa vel emittenda, in futurum his tantum negotiis opitulentur, quibus effusa docebuntur. et cetera.

Dat. VIII id. decemb. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 dec. 6).

1.2.12

Impp. Honorius et Theodosius aa. Iohanni praefecto praetorio.

Post alia. Nulli habetur ambiguum etiam ab heredibus et pro heredibus posse scripta nostri numinis allegari nec excludi temporibus nec aboleri casibus impetratum. et cetera.

Dat. XIII kal. mart. Ravenna post consulatum Honorii VIII et Theodosii v aa. (413 febr. 17).

1.3.0. [=brev.1.3.0.] De mandatis principum.

1.3.1 [=brev.1.3.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Eusignium proconsulem Africae.

Si quis asserat, cum mandatis nostris se venire secretis, omnes sciant, nemini quicquam, nisi quod scriptis probaverit, esse credendum, nec ullius dignitate terreri, sive ille tribuni sive notarii sive comitis praeferat potestatem, sed sacras nostras literas esse credendas.

Dat. xv. kal. iul. Verona. accepta prid. kal. aug. Merobaude iterum et Saturnino coss.

Interpretatio. Si quis asserat, cum mandatis dominorum se venire secretis, omnes sciant, nemini quicquam, nisi quod scriptis probaverit, esse credendum, nec ullius dignitate terreri, sed in omnibus scriptis principis esse credendum.

1.4.0. De responsis prudentum

1.4.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum praefectum Urbi.

Perpetuas prudentium contentiones eruere cupientes Ulpiani ac Pauli in Papinianum notas, qui, dum ingenii laudem sectantur, non tam corrigere eum, quam depravare maluerunt, aboleri praecipimus.

Dat. IIII k. oct. Crispo et Constantino cons. (321/4 [321] sept. 28).

1.4.2

Idem a. ad Maximum praefectum praetorio.

Universa, quae scriptura pauli continentur, recepta auctoritate firmanda sunt et omni veneratione celebranda. Ideoque sententiarum libros plenissima luce et perfectissima elocutione et iustissima iuris ratione succinctos in iudiciis prolatos valere minime dubitatur.

Dat. v k. oct. treviris Constantio et Maximo cons. (327 [?] sept. 27).

1.4.3 [=brev.1.4.1]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum urbis Romae.

Post alia: Papiniani, Pauli, Gaii, Ulpiani atque Modestini scripta universa firmamus ita, ut Gaium quae Paulum, Ulpianum et cunctos comitetur auctoritas, lectionesque ex omni eius opere recitentur. Eorum quoque scientiam, quorum tractatus atque sententias praedicti omnes suis operibus miscuerunt, ratam esse censemus, ut Scaevolae, Sabini, Iuliani atque Marcelli, omniumque, quos illi celebrarunt, si tamen eorum libri, propter antiquitatis incertum, codicum collatione firmentur. Ubi autem diversae sententiae proferuntur, potior numerus vincat auctorum, vel, si numerus aequalis sit, eius partis praecedat auctoritas, in qua excellentis ingenii vir Papinianus emineat, qui, ut singulos vincit, ita cedit duobus. Notas etiam Pauli atque Ulpiani in Papiniani corpus factas, sicut dudum statutum est, praecipimus infirmari. Ubi autem pares eorum sententiae recitantur, quorum par censetur auctoritas, quod sequi debeat, eligat moderatio iudicantis. Pauli quoque sententias semper valere praecipimus etc.

Dat. VIII. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius XII. et Valentinianus ii. aa. coss.

Interpretatio. Haec lex ostendit, quorum iuris conditorum sententiae valeant; hoc est, Papiniani, Pauli, Gaii, Ulpiani, Modestini, Scaevolae, Sabini, Iuliani atque Marcelli: quorum si fuerint prolatae diversae sententiae, ubi maior numerus unum senserit, vincat. Quod si forsitan aequalis numerus in utraque parte sit, eius partis praecedat auctoritas, in qua Papinianus cum aequali numero senserit: quia ut singulos Papinianus vincit, ita et cedit duobus. Scaevola, Sabinus, Iulianus atque Marcellus in suis corporibus non inveniuntur, sed in praefatorum opere tenentur inserti. Gregorianum vero et Hermogenianum ideo lex ista praeteriit, quia suis auctoritatibus confirmantur ex lege priore, sub titulo de constitutionibus principum et edictis. Sed ex his omnibus iuris consultoribus, ex Gregoriano, Hermogeniano, Gaio, Papiniano et Paulo, quae necessaria causis praesentium temporum videbantur, elegimus.

1.5.0. De officio praefectorum praetorio

1.5.1

Imp. Constantinus a. ad Constantium praefectum praetorio.

Edicto omnes provinciales monemus, ut, si interpellantes proprios praesides contempti fuerint, gravitatem tuam interpellent, ut, si id culpa vel neglegentia praesidum admissum esse constiterit, ilico ad scientiam nostram referat gravitas tua, quo possint congrue coerceri.

Dat. IIII k. sept. Antiochiae Paulino et Iuliano cons. (325 aug. 29).

1.5.2

Idem a. ad Maximum praefectum praetorio.

Qui de statutis praesidalibus conqueruntur, cum ea in detrimentum legum prolata arbitrantur, ad tuae auctoritatis iudicium pervenire faciant, ut fractis atque convulsis quae perperam inpressa sunt ne nomen quidem sententiae possint retinere.

Dat. XII k. feb. Constantio et Maximo cons. (327 [?] ian. 21).

1.5.3 [=brev.1.5.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum pf. p.

Super his, qui a praeside vel a quolibet alio iudice sententiam dictam infirmari deprecantur, sub eo fine sublimitatis tuae succedat examen, ut, si internis negotiis usquequaque decursis ex evidenti claruerit, sententiam a iure iustitiae discedere, ea penitus explosa, controversia de aequitate terminum capiat. Quod si consentanea sit legibus iam prompta* sententia, eius pronuntiationis improbus oppugnator, si patrimonio circumfluit, biennio in insulam relegatione plectatur, eiusque bonorum media portio fiscalibus compendiis addicta cedat: quod si agrestis vitae sit aut etiam egentis, ad biennii tempus in metallum detrudendus est. Quam legem in annotationibus quoque nostris de iterando post sententiam iudicio custodire debebis.

Dat. XIII. kal. nov. Basso et Ablavio coss.

Interpretatio. Quicumque* causa dicta discussoque negotio a quocumque* fuerit superatus et hanc ipsam litem postea reparare tentaverit, si pro ipso, qui antea addictus est, fuerit legibus lata sententia, prius iudicium non valebit. Nam si et apud alium iudicem fuerit superatus, si digna idoneaque persona est, biennio in exilium deputetur, et medietatem facultatum suarum fiscus acquirat. Si vero indigna et pauperior persona est, in metallum biennio deputetur.

1.5.4

Imp. Constantius a. ad Leontium praefectum praetorio.

Moneantur iudices, qui provocationes vitantes sub praetextu relationis differunt causas civiles, coepta negotia terminare, ut, si quis appellandum crediderit, in auditorio sacro apud auctoritatem tuam vel eos, qui de appellationibus iudicant, negotium audiatur.

Dat. III k. aug. Constantio III et Constante ii aa. cons. (342 iul. 30).

1.5.5

Impp. Constantius et Constans aa. ad Taurum praefectum praetorio.

Inter cetera solita perpetrari plerique dividere arbitrio suo annonarias species deteguntur, quod nulli omnino fas est praeter sublime fastigium praefecturae. Nullus igitur iudex sine auctoritate tua in speciebus annonariis erogandis habeat facultatem.

Dat. xv k. aug. Mediolani Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 18).

1.5.6

Idem aa. Musoniano praefecto praetorio.

Nullum patimur praefectorum in aliena dioecesi emolumenta annonaria erogare.

Dat. VII id. iun. Haerbillo Datiano et Cereale cons. (358 iun. 7).

1.5.7

Idem aa. Musoniano praefecto praetorio.

Citra nostra praecepta nulli annonas cognoscas esse praebeundas.

Dat. IIII id. iun. Mediolani indictione xv. (357 [358] iun. 10).

1.5.8

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Marinum praefectum urbi.

Ex eorum corpore atque ordine, qui sacris cognitionibus praesunt propriamque apparitionem hanc potissimum sustinent, ut speciali officio eminentiae tuae iudiciis obsecudent, cum interposita in aliis iudiciis provocatione definiendi negotii suscipiant curam, eos, qui ad proximum perveniant vel militiae ordine vel exercitationis merito, deligere debebis, submotis ceteris, quos extra sortem positos et aliunde venientes secreto ordini non oportet adiungi.

Dat. VII id. mart. Valente vi et Valentiniano ii aa. cons. (378 mart. 9).

1.5.9

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Si quos iudices corpore marcentes et neglegentes desidia somniis oscitantes, si quos servilis furti aviditate degeneres vel similium vitiorum labe sublimitas tua repperit involutos, in eos vindictam publicae ultionis exaggeret et amotis vicarios subroget, ut ad nostrae mansuetudinis scientiam non crimina, sed vindicta referatur.

Dat. vi. non. mart. Mediolano Timasio et Promoto cons. (389 mart. 2).

1.5.10

Idem aaa. Addeo comiti et magistro utriusque militiae.

De ordinario iudice semper illustris est cognitio praefecturae, licet militari viro ab eo facta fuerit iniuria.

Dat. prid. id. ian. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 ian. 12).

1.5.11

Impp. Arcadius et Honorius aa. Vincentio praefecto praetorio.

Omnes, qui provincias regunt, reliqua sui temporis deposita administratione compellant; possessores vero, quos ad implendas necessitates nulla potest verecundia commovere, conventi intra annum trina vice, nisi omnes impleverint functiones, duplatum debitum per officium magnificentiae tuae impleant.

Dat. III id. feb. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 feb. 11).

1.5.12

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Per omnes provincias dioeceses tuae per Africam largitionalium titulum comitum submotis dispositionibus magnificentiae tuae huius tituli curam necessitatemque permittimus amotis palatinis omnibus. Sciant itaque omnes vicarii vel ordinarii iudices ad se, si dissimulata fuerit exactio, culpam esse referendam.

Dat. v id. octob. Theodoro v. c. cons. (399 oct. 11).

1.5.13

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Iam dudum e provinciis arceri iussimus palatinos, cum omnis exactio ad diligentiam magnificentiae tuae et virorum spectabilium vicariorum nec non et ordinariorum iudicum sollicitudinem debeat pertinere: et nunc eadem confirmantes decernimus, ut, si quis palatinus ex officio viri illustris comitis sacrarum largitionum per provincias repertus fuerit, qui exactionem sibi audeat vindicare, ad audientiam viri illustris comitis sacri aerarii ferro obrutus derigatur vel si est idoneus, curiae vindicetur. Eos sane palatinos, qui a viro illustri comite rei privatae cum publicis litteris destinantur ad commonitionem iudicis, quo facilius ex praediis rei nostrae conferantur debita pensiones, cum summa degere praecipimus disciplina: de quorum nominibus, si temere versati fuerint, ad sublimitatem tuam referri per ordinarios iudices oportebit, ut in eos severissime vindicetur.

Dat. v k. dec. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 nov. 27).

1.5.14

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio praefecto praetorio.

Si qui posthac velut indebitis oneribus gravati ad preces crediderint convolandum sive de naviculariis rationibus sive de transvectionibus sive de lustralis auri argente collatione, de omnibus his atque huiusmodi ordinationibus rescripta quae emitti contigerit, ad sedem sublimitatis tuae rescribantur.

Dat. VII id. dec. Constantinopoli Stilichone ii et Anthemio cons. (405 dec. 7).

1.6.0. De officio praefecti urbis

1.6.1

Imp. Constantius a. ad senatum.

Cum appellatio interposita fuerit per Bithyniam, Paphlagoniam, Lydiam, Hellespontum, insulas etiam ac Phrygiam salutarem, Europam ac Rhodopam et Haemimontum, praefecturae urbi iudicium sacrum appellator observet.

Dat. v non. mai. Tauro et Florentio consul. (361 mai. 3).

1.6.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum urbi.

Sacrae definitionis ius magnificentiae tuae detulimus, cum ab urbis Romae vicario interposita provocatio nostrae cognitionis opperiri videbitur dignitatem.

Dat. vi id. iun. Mediolano divo Ioviano et Varroniano consul. (364 iun. 8).

1.6.3

Idem aa. Severo vicario urbis.

Si quando provocatio interposita adversus sententias vicariae potestatis nostrae cognitionis videatur arbitrium opperiri, nulla itineris fatigatione laedatur sed vir magnificus praefectus urbi rite sollemnibus ordinatis vicem nostram sustinens sacrae disceptationis arbitrium suscepto litis examine terminabit.

Dat. vi k. iul. Constantinopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iul. [?] 26).

1.6.4

Idem aa. ad Symmachum praefectum urbi.

Si quid sacer ac venerabilis populus deferri aliquibus consideratione vetustatis et gratia postularit, id non ante praebeatur, quam tranquillitatis nostrae fuerit consultata sententia.

Dat. vi id. mart. Valentiniano et Valente consulibus. (365 mart. 9).

1.6.5

Idem aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

Studentibus nobis statum urbis et rationem annonariam aliquando firmare in animo subiit eiusdem annonae curam non omnibus deferre potestatibus. Ac ne praefectura urbis abrogatum sibi aliquid putaret, si totum ad officium annonarium redundasset, eidem praefecturae sollicitudinis ac diligentiae necessitatem mandamus, sed non ita, ut lateat officium annonariae praefecturae, sed ut ambae potestates, in quantum sibi est negotii, tueantur annonam sitque societas muneris ita, ut inferior gradus meritum superioris agnoscat atque ita superior potestas se exserat, ut sciat ex ipso nomine, quid praefecto debeatur annonae.

Dat. ii non. april. Mediolano Valentiniano et Valente aa. ii consul. (368 [365] apr. 4).

1.6.6

Idem aa. ad Praetextatum praefectum Urbi.

Illustris sinceritas tua quasi in speculis tuebitur, quemadmodum singuli, quibus intra urbem romam publicum munus iniungimus, credito sibi famulentur officio: et si aliquis indignum administratione se gesserit, referre non differat, ut veritate comperta continuo alium idoneum vel tuae celsitudinis testimonio vel nostro dirigamus arbitrio.

Dat. XII k. oct. novo mansionem Valentiniano et Valente consul. (368 sept. 20).

1.6.7

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Suis partibus annonae praefectura moderatur, sed ita, ut ex veterum more praefecto urbis per publicum incedente honoris eius et loci gratia expansio panis habeatur. Eatenus tamen praefecturam

annonae cedere volumus dignitatis fastigio, ut curandi partibus non cedat. Neque tamen apparitoribus urbanae praefecturae annonarium officium inseratur, sed apparitorum aemulatione secreta ministerio suo annonae praefectura fungatur, non ut potentiae subiecta, sed ut negotii sui diligens tantumque se a contemptu vindicans, quantum non pergat in contumeliam superioris. Praefectura autem urbis cunctis, quae intra urbem sunt, antecellat potestatibus, tantum ex omnibus parte delibans, quantum sine iniuria ac detrimento alieni honoris usurpet.

Dat. III id. iul. Valente v et Valentiniano aa. consul. (376 iul. 13).

1.6.8

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Bassum praefectum Urbi.

Apparitoribus tuis stationes, quas habuere antiquitus, statuimus esse reddendas. Igitur pristino more servato ad omnes provincias, quas vel divi Constantini constitutio dederat vel Probus vir illustris permissa sibi a patre nostro potestate reddiderat, praeclsa sinceritas tua principes destinabit; qui sane meminerint nihil morae in his, quae primpili nomine res poscuntur, esse faciendum.

Dat. x k. dec. Mediolano Antonio et Syagrio consul. (382 nov.[?] 22).

1.6.9

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Disputari de principali iudicio non oportet: sacrilegii enim instar est dubitare, an is dignus sit, quem elegerit imperator. Si quis igitur iudicum fuerit repertus, qui supercilium suum principali aestimet iudicio praeferendum, quinque libras auri eius officium, nisi formam nostrae sanctionis suggererit, decem ipse fisci viribus inferre cogatur.

Dat. v k. mai. Mediolano post consulatum Richomeris et Clearchi vv. cc. (385 apr. 27).

1.6.10

Idem aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Sacrum iudicium praefecti Urbis aeternae paucis dabat reddebatque regionibus: et ideo huic Bithyniam atque Paphlagoniam nec non Phrygiam salutarem credidimus deputandas, ut appellationes suas ad illud mittant examen illudque expectent iudicium in sacrae cognitionis eventum.

Dat. Ulpianis ad Iulianam. accepta ii id. a. crago. (.....).

1.6.11

Impp. Honorius et Theodosius aa. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui suo salutem dicunt.

Post alia: nihil sibi intra urbem agendum praesumat executio militaris, ac si quid erit forte praeceptum, in notitiam prius urbanae veniat praefecturae quae aut compleat congrua iuri mandata aut contra ius imposita depellat. Itaque decernimus, ut, si quis in privato negotio adversus senatorem aut aliquem sacratissimae urbis corporatum seu qui in urbe larem locaverit, sive intra urbem sive per provincias exsecutionem poposcerit militarem, litis, etiam si bona sit, careat eventum: et si quis cuiuslibet honoris aut militiae intra urbem sacratissimam vel in provinciis etiam in actu publico apparitionem habuerit militarem et senatorem vel corporatum Urbis aeternae seu in Urbe seu in provinciis levi saltem conventionem pulsaverit aut iudex non vindicaverit, in perpetuum honore privetur, ita ut salvis de urbano foro praescriptionibus negotia universa dicantur et contra omnem exhibitionis iniuriam non modo senatorem, sed quemvis romanis corporibus insertum leges tueantur. Quodsi in his tuendis vir illustris praefectus Urbi neglegentia aut trepidatione defuerit, careat dignitate, quam nescit tueri; eos autem, qui armato officio deputati desiderii temeritatem secuti sunt, adflictos supplicio corporali praefecti vigilibus obsequio praefecturae urbanae sententia deputabit, ita ut perpetua eius officii apparitione devincti mutandae militiae ademptam sibi intellegant potestatem, supplicio maiore retinendi, si quolibet genere ad id quod prohibetur irreperint.

Dat. VIII id. aug. Ravenna Asclepiodoto et Mariniano consul. (423 aug. 6).

1.6.12

Imp. Theodosius a. Constantio praefecto Urbi.

Primicerius adiutorum tuae sedis officii per biennium, quod in eodem gradu ex consuetudine priscae ordinationis emeruit, curam insuper personarum usurpatione omni atque ambitione cessante suscipiat, hoc etiam adiecto, ut, si quis ex memorato ordine vel condicionis humanae fine praeventus vel alia quacumque ratione militiae gradum propriae amisisse monstrabitur, solitae ambitionis iniuria vacante locum is, qui iuxta matriculae veritatem sequitur, obtineat.

Dat. XIII k. ian. Constantinopoli Victore v. c. consul. (424 dec. 20).

1.7.0. De officio magistri militum

1.7.1

Imp. Constantius a. et Iulianus Caes. Hermogeni praefecto praetorio.

De cetero, quotiens aliqua necessitas depoposcerit transferri de loco milites ad alium locum, communicato tractatu cum magistro equitum ac peditum id fieri oportebit, ut ad ea loca, quae publica utilitas depoposcerit, transferantur.

Dat. v k. iun. Sirmio Eusebio et Hypatio cons. (359 mai. 28).

1.7.2

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Addeo comiti et magistro utriusque militiae.

Corrector quidem provinciae augustamnicae ob illatam duci contumeliam, ut cum officio suo condemnaretur, meruit; a sede autem sublimitatis tuae usurpari iudicii pars ista non debuit, quia semper de ordinario iudice illustris est cognitio praefecturae.

Dat. ii id. ian. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio consul. (393 ian. 12).

1.7.3

Impp. Arcadius et Honorius Stilichoni magistro militum.

Sicut clarissimis viris comitibus et ducibus diversarum provinciarum et limitum, ita et viro spectabili comiti per africanam principes et numerarii ex officio magisteriae potestatis mittantur, sub ea tamen condicione, ut emenso unius anni spatio singuli qui designati sunt intra africanam officio functi et actuum suorum et fidei, quam exhibuerint rei publicae, reddendam sibi non ambigant rationem.

Dat. id. sept. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano consul. (398 sept. 13).

1.7.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Hypatium magistrum militum per Orientem.

Apparitores officii tuae praestantiae ad aliud iudicium trahi ex auctoritate sacrorum rescriptorum minime oportebit, etiamsi quis id a nostra clementia vel exposita vel suppressa veritate meruerit. Sciat igitur illustris magnificentia tua sub te, sive civiliter sive criminaliter appetuntur, eos litigare debere.

Dat. id. dec. Constantinopoli Constantio et Constante vv. cc. consul. (414 dec. 13).

1.8.0. De officio quaestoris

1.8.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Florentio magistro militum.

Viro illustri quaestore Eustathio suggerente cognovimus per innovationem quorundam a minore laterculo praeposituras fuisse sublatas, quod iam in alteram consuetudinem derivatum ex integro revocare noluimus. Quadraginta vero praeposituras minori laterculo pro infra scripta instructione eius restitui praecipimus, ut de scrinio memoriae de cetero emittantur, observato sublimitatis tuae officio, ut nihil de memorato numero sibi usurpet, quo pro parte habeat inconcussum quod contra rationem fuerat immutatum.

Dat. id. oct. Constantinopoli Honorio x et Theodosio vi aa. consul. scripta eodem exemplo Sapricio magistro militum, Helioni magistro officiorum et Eustathio quaestori. (415 oct. 15).

1.8.2

Imp. Theodosius a. Sallustio, viro illustri comiti et quaestori.

Laterculi curam totius scias ad tuae sublimitatis sollicitudinem pertinere, ita ut tuo arbitratu ex scrinio memoriae totius minoris laterculi dignitates, hoc est praepositurae omnes, tribunatus et praefecturae iuxta consuetudinem priscam clementiae meae auctoritate deinceps emittantur.

Dat. VII k. mai. Constantinopoli Victore v. c. consule. (424 apr. 25).

1.8.3

Idem a. Helioni comiti et magistro officiorum.

Omnes minoris laterculi dignitates, quae sub cura quidem ac sollicitudine viri illustris quaestoris esse antea videbantur, postea vero vel universae vel mediae ad magistrorum militum potestatem

dispositionemque transierant, placuit nunc clementiae meae vetusti temporis more renovato ad prisca deinceps iura revocare.

Dat. III k. mai. Constantinopoli Victore v. c. consule. (424 apr. 29).

1.9.0. De officio magistri officiorum

1.9.1

Imp. Constantius a. et Iulianus Caes. ad agentes in rebus.

Universi, qui indignis natalibus et conversatione deterrima ad scholam agentium in rebus adspiraverunt vel translati sunt, cognoscente viro clarissimo comite et magistro officiorum vestro consortio secernantur, ut ita vos privilegiis dudum indultis frui possitis. Ad ducenam etiam et centenam et biarchiam nemo suffragio, sed per laborem unusquisque perveniat, usus omnium testimonio: principatum vero adipiscatur matricula decurrente, ita ut ad curas agendas et cursum illi exeant, quos ordo militiae vocat et labor. Adiutor praeterea, in quo totius scholae status et magistri securitas constituta est, omni schola testimonium praebente, idoneus probitate morum ac bonis artibus praeditus nostris per magistrum obtutibus offeratur, ut nostro ordinetur arbitrio, data omnibus contra dicendi licentia, si hanc legem quisquam violare temptet.

Dat. et proposita Romae in foro Traiani k. nov. Eusebio et Hypatio consulibus. (359 nov. 1).

1.9.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad principium magistrum officiorum.

Nefas est a minoribus maiora vel posci vel sperari: ideoque nemo a nobis postulet agentum in rebus aliquem militiae potiori sociari, nisi quem tua acceptio probari debere significat, ita ut petiorem constet loco esse potiozem. Ordinem vero militiae atque stipendia nemo praevertat, etiamsi nostri numinis per obreptionem detulerit indultum: ac si formam istius modi docebitur obtulisse, in locum, ex quo indecenter emergerat, revertatur, ut is gradu ceteros antecedit, quem stipendia longiora vel labor prolixior fecerit anteire.

Proposita Hadrumeti VII id. mart. post consulatum Arcadi a. i et Bautonis v. c. (386 mart. 9).

1.9.3

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Aemiliano magistro officiorum.

Magnificentia tua matriculam scholae agentum in rebus ex nostra auctoritate tractabit atque perficiet, ut sedula inspectione laboriosi segnibus, praesentes absentibus ac sibi perpetuo vacantibus praeferantur: ii quoque, quos sua virtus cum nostra munificentia gradibus honoravit sive dignos effecit, praemiorum sibi delatorum competenti firmitate potiantur, quo secreta ignobili turba multorum industrius quisque et labore non minus quam genere nobilis obsequiis nostris inhaereat.

Dat. k. aug. Ancyrae Stilichone ii. et Anthemio consul. (405 aug. 1).

1.10.0. De officio comitis sacrarum largitionum

1.10.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

Palatinos strenuos regionibus singulis attributos iubemus eam in cunctis adhibere sollertiam, ut non modo abire e provincia non sinatur qui canonem propriae administrationis exactum certissimis nequeat adprobare documentis, verum etiam mansuetudinis nostrae instructa cognitio eum graviore vindicta censeat corrigendum.

Dat. III non. iul. Viminacio Syagrio et Eucherio consul. (381 iul. 5).

1.10.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Trifolio comiti sacrarum largitionum.

Palatini monitores frequentissimi ad profligandos largitionales titulos iudicibus ordinariis semper adsistant, deinde, si alicuius remissior super hoc fuerit cura detecta, tamdiu unusquisque iudex a palatinis intra provinciam a se administratam peracto iam honore teneatur, quamdiu per eum id quod debitum fuerit exigatur.

Dat. VII id. april. Constantinopoli Arcadio a. et Bautone coss. (385 apr. 7).

1.10.3

Idem aaa. ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

In omnibus causis ita cognitioni iurgiorum operam dabis, ut extra ordinem ac sine temporibus recognoscens mature, cum ratione tulerit, ac rursus severius, si iustitia persuaserit, definitivam scias promendam esse sententiam.

Dat. v k. dec. Arcadio a. i et Bautone cons. (385 nov. 25).

1.10.4

Idem aaa. Severino comiti sacrarum largitionum.

Comperimus inconsulto praefecto urbis ac penitus ignorante raptos ad supplicium mercatores corporalibus affectos iniuriis, gravis insuper multae acerbitate nudatos. Cum igitur omnia corporatorum genera, quae in Constantinopolitana urbe versantur, universos quoque cives atque populares praefecturae urbanae regi moderamine recognoscas, si cuiuspiam fortasse personam fisci flagitabit examen vel in aliquem horum similis posthac redundabit invidia, is non per officium palatinum, sed per apparitionem sedis urbanae cognoscendo negotio praeparatus ad eum cognitorem, cui urbs tota subiacet, deducetur, ut ab eo possit audiri aut, si necessitas suaserit, ad iudicium tuum te petente transmitti.

Dat. XVII k. mai. Mediolano Tatiano et Symmacho consul. (391 apr. 15).

1.10.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Anthemio comiti sacrarum largitionum.

Quia per negligentiam iudicantis quidam se perperam queruntur esse deiectiones, cunctos, qui in hac iniuria continentur, locis debitis praecipimus reddi debere; illos vero, qui sine commeatu aut sine officii publici necessitate per provincias divagantur, tuo examini praesentatos arbitrio celsitudinis tuae condemnatione percelli, deinde militia sententiae tuae, prout visum tibi fuerit, auctoritate privari, hos vero, qui hanc secuti militiam cohortalina officia deseruerunt, a perperam quaesita militia prohiberi.

Dat. VII k. sept. Constantinopoli Stilichone et Aureliano consul. (400 aug. 26).

1.10.6

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

In exactionibus largitionalium titulorum iuxta veterem consuetudinem palatinorum iudicibus incumbat instantia: ad hoc enim tantum videntur emitti, ut rectoribus vigilanter imminere. et cetera.

Dat. III k. mart. Mediolano Vincentio et Fravito consul. (401 febr. 27).

1.10.7

Idem aa. Limenio comiti sacrarum largitionum.

Observandum esse censemus, ut bini in singulis indictionibus per singulas provincias palatini dirigantur, ita ut singularum librarum auri adiutores per singulos multa constringat, si legis nostrae definitiones neglexerint vel minus idoneos destinaverint. Quibus haec cura debet esse praecipua, ut periculo proprio notariis destinatis super negligentia iudicum, si ita res exegerit, conquerantur, ne eorum sit impunita desidia. Iudices quoque de eorum nominibus referre convenit, quos commodis propriis magis quam utilitatibus publicis studere praeviderint: breves etiam quadrimestriuos ad officium palatinum noverint dirigendos aurumque exactum ad sacras largitiones sine ulla dilatione mittatur.

Dat. III k. mart. Mediolano Vincentio et Fravito consul. (401 febr. 27).

1.10.8

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad Volusianum praefectum praetorio.

Non amplius quam semel intra eandem provinciam quicquam publici muneris palatinus exerceat, sed adiutoris suggestio gestis expressa teneatur, quae et nomen palatini et ei, qui dirigendus est, in eandem provinciam nihil ante commissum evidenter expromat. Quod si aut huiusmodi sollemnitate neglecta aut repetito actu ad provinciam missus fuerit palatinus, adiutorem officii et primicerium atque secundicerium triginta librarum auri poena percellat, nec uti licebit his fortasse praestigiis, quod eidem, non eadem tamen, possint gerenda committi: eundem enim palatinum intra eandem provinciam quicquam publici muneris iterum procurare non licet. Palatini vero scient sibi cum provincialibus nihil esse commune. Iudicibus sane oportebit insistere et si inter eos breves, quos ad provinciam deferent, et eos, qui a provincialium tabulariis proferuntur, fuerit aliqua diversitas, adscitis sibi in consilium ex provincia quinque honoratis inter palatinum ac tabularium provinciae moderator cognoscat et discussa brevium fide accelerari exactionem iubeat aut censurae legum veterum subiaceat. Noverint sane provincialium moderatores nullam prorsus exactionis partem ad palatinum officium pertinere nec umquam his adminicula praebenda. Sed nec susceptori quidem aut tabulario provinciae palatinus incumbet, neque a susceptore summam illorum neque nominarios breves a tabulario postulabit, cum haec omnis sollicitudo sit iudicis. Comitibus quoque titulorum, si quando eos ad provinciam mitti ratio necessitatis exegerit, nulla adminicula de palatino dari iubemus officio, sed sola eis provincialis apparitio parebit, poena viginti librarum auri comitem titulorum et officium feriente palatinum, si quis palatinorum cuilibet comiti titulorum fuerit adiunctus.

Dat. III k. mart. Ravennae Felice et Tauro consul. (428 febr. 27).

1.11.0. De officio comitis rei privatae

1.11.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Minervio comiti rei privatae.

Manentibus fideiussorum atque subsignationum meritis et possessoribus in eadem, qua nunc habentur, conductione durantibus ad palatinorum curam et ad rationalium officia omnium rerum nostrarum et totius perpetuarii, iuris exactio revertatur nihilque omnino de exactione reddita, hoc est perpetuarii iuris vel sacratissimae domus ad ordinarios iudices pertineat. Meminerint autem officia ordinariorum iudicum non leve fortunis suis imminere dispendium, nisi omnia reliqua praeteriti temporis curaverint exigenda, quae penes conductores ipsorum desidia aut coniventia resederunt.

Dat. x k. ian. Mediolano Caesario et Attico consul. (397 dec. 23).

1.11.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Firmino, comiti sacrarum largitionum.

Divae memoriae Valentiniano iuniori subreptum est, ut ordinariorum iudicum officiis actores seu conductores dominicos conveniendi licentia negaretur; et idcirco ad rationales privatae rei exigendorum fiscalium debitorum ex illo tempore cura translata est. Ad hanc tamen inutilem praecepti novitatem etiam illud adiectum est, ut, si quid in rei privatae nostrae praediis sceleris esset admissum, quod pro sua atrocitate ulcisci potestas, nisi ferro accincta, non posset, exhibendorum reorum, nisi qui per dominicos deducerentur et defenderentur actores, ordinario iudici copia non pateret. Quod ne deinceps fiat, hac sanctione prohibemus.

Dat. VIII k. iun. Mediolano, Honorio a. IIII et Eutychiano consul. (398 mai 24).

1.12.0. De officio proconsulis et legati

1.12.1

Imp. Constantinus a. Aeliano proconsuli Africae.

Omnes civiles causas et praecipue eas, quae fama celebriores sunt, negotia etiam criminalia publice audire debebis tertia, vel ut tardissime quarta vel certe quinta die acta conficienda iussurus. Quae omnia legati quoque coercitione commoniti observabunt.

Dat. III k. nov. treviris, Constantino a. IIII et Licinio IIII coss. (315 [313] oct. 30).

1.12.2

Idem a. ad Proculum.

Et publicae disciplinae interest et proconsulari convenit dignitati, ut publicarum exactionum ceterarumque rerum curam et notitiam ad tuam redigas potestatem, ita ut non officialium instructione et voce fraudulenta contentus sis, sed ipsorum iudicum curam responsionemque condiscas praefecti annonae et rationalium, si fidelis est ea instructio. Ita enim provincialibus contra iniquas exactiones poterit subveniri.

Dat. VII k. ian. Constantino a. v et Licinio caes. consul. (319 dec. 26).

1.12.3

Idem a. Aeliano proconsuli Africae.

Legati non solum civiles, sed et criminales causas audiant, ita ut, si sententiam in reos ferendam perviderint, ad proconsules eos transmittere non morentur: ab omnibus enim iudicibus hoc observari oportet, ut supputato tempore competenti, quo necessaria causae criminalis instructio poterit adhiberi, maturam vel nocens poenam vel absolutionem innocens consequatur.

Dat. k. oct. Constantino a. et Constantio consul. (....[313?] oct. 1).

1.12.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Flacciano proconsuli Africae.

Officio, quod tuis meritis obsecundat, non curialem quemquam nec plebeia stirpe progenitum volumus adgregari: ac si qui erunt inter apparitores huiusmodi, restitui eos debitis muniis mox iubemus. Veteranorum filios militare permittimus, ut, licet diversa condicione, paternam tamen teneant sub cingulo viliori fortunam.

Dat. non. octob. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio consul. (393 oct. 7).

1.12.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Simplicio proconsuli Asiae.

Officium Hellesponti consularis aeternae recordationis patrem serenitatis nostrae adiit et expositis suis incommodis, quibus a vicarianis apparitoribus urgebatur, oravit sub tuae sublimitatis agere potestate. Cuius allegationes humanae proclivius pium principem commoverunt.

Dat. VIII k. april. Constantinopoli Arcadio a. IIII et Honorio a. consul. (396 mart. 25).

1.12.6

Idem aa. Victorio proconsuli Africae et Dominatori vicario Africae.

Apparitioni tuae et legatorum quadringentos de his dumtaxat, quos rei publicae membra non querentur sibi esse detractos, censuimus deputandos, ita ut, si modum hunc quisquam vitio temeritatis excesserit, quinis libris auri per singulos neglegentia iudicum, denis autem officium sine dilatione multetur. Quisquis igitur vel ex curiis vel ex ceteris corporibus in officio repertus fuerit, origini suae reddatur. Quod si praeter statutum numerum aliqui fuerint, quos ab omni nexu liberos vel curiae vel collegia forte non vindicent, arbitrii tui officiique publicas necessitates instruant, ita ut idem circa statutum numerum officii tui permaneat annonarum numerus, qui hucusque servatus est.

Dat. XII k. iun. Mediolano, Honorio a. IIII et Eutychiano consul. (398 mai. 21).

1.12.7

Idem aa. Messalae praefecto praetorio et praefecto annonae.

Post alia: antiquam exigendi consuetudinem in omni annonario ac superindicto canone servandam esse censemus, ut submotis omnibus exactoribus, qui de diversis officiis extra morem nunc usque directi sunt, officium proconsulare postulet, quod exigere consuevit, nec alienis se partibus impudenter inserat. et cetera.

Dat. III k. octob. Altino Theodoro v. c. consul. (399 sept. 28).

1.12.8

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Pravam licentiam iudicum his cancellis severitatis includimus, ut, si quis proconsulum vicem propriae postestatis in legatum suum velut ingratus nostro beneficio repraesentaverit, triginta librarum auri illatione multetur eademque condemnatione legatus feriat. Primates quoque officii par poena contineat, nisi deferentibus illicita et ambientibus obviaverint.

Dat. pridie k. ian. Mediolano Stilichone et Aureliano consul. (400 dec. 31).

1.13.0. De officio comitis Orientis

1.13.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio Orientis.

In officio comitis Orientis non amplius quam de apparitores habeantur, quos quidem publicis necessitatibus adeo novimus abunde suppetere, ut per eos patrimonialium per Orientem possessionum maturetur exactio.

Dat. III k. ian. Heracleae Arcadio III et Honorio ii aa. consul. (394 mai. [?] 30).

1.14.0. De officio praefecti augustalis

1.14.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Florentio praefecto augustali.

Per Thebaidam atque augustannicam provincias officium tuum et officia iudicum competentium omnia tributa exigere suscipere postremo compellere iubemus, ita ut, si qui militares possessores in memoratis provinciis fuerint, hi in tantum per militare officium exigantur. Iam si qui de provincialibus nostris ad inferenda quae debent audaces extiterint, ad nostram clementiam referes, ut, ubi nos iusserimus, per castrenses milites exigantur.

Dat. XIII k. mart. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio consul. (386 febr. 17).

1.14.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Rufino praefecto praetorio.

Praefectus augustalis ordinariorum sub se iudicum examinandi flagitia ac super his referendi, non amovendi vel puniendi habeat potestatem.

Dat. pridie non. dec. Constantinopoli Olybrio et Probino consul. (395 dec.[?] 4).

1.15.0. De officio vicarii

1.15.1

Imp. Constantinus a. ad Silvium Paulum magistrum Italiae.

Post alia: ne tua gravitas occupationibus aliis districta huiusmodi rescriptorum cumulis oneretur, placuit has solas causas gravitati tuae iniungere, in quibus persona potentior inferiorem aut minorem iudicem premere potest aut tale negotium emergit, quod in praesidali iudicio terminari fas non est, vel quod per eosdem praesides diu tractatum apud te debeat terminari.

Dat. v k. mart. Nicomediae Paulino et Iuliano consul. (325 febr. 25.).

1.15.2

Imp. Constantius a. ad Caesonianum vicarium Africae.

Relationes iudicum, qui provincias regunt, nec non et rationalium ceterorumque, qui aliquid scientiae nostrae relatum cupiunt, susceptas tua sublimitas nobis celeriter intimare debebit.

Dat. IIII k. oct. Philippo et Salia consulibus. (348 sept. 28).

1.15.3

Idem a. Illico consulari Numidia.

Cum aliquid rectores provinciarum ad nos referre voluerint, id prius ad vicarium referatur, cui scriptum est, ut suggestiones vel relationes per prosecutores ad comitatum meum transmittendas suscipiat et, quod faciendum viderit, expleat, quippe hoc praeter alia cursus quoque publicus magna relevatione firmabitur.

Dat. III non. dec. Sirmio Constantio a. vi et Constante c. consul. (353 [352?] dec. 3).

1.15.4

Imp. Iulianus a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Rectores provinciarum sublimitas tua conveniat, ut cunctis de rebus, de quibus ad nos et ad vestram scientiam crediderint referendum, vicarios esse participandos sciant.

Accepta VIII id. iun. Mamertino et Nevitta consul. (362 iun. 6.).

1.15.5

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Officium vicariae per Africam praefecturae intra eum numerum colligatur, ut trecentos minime possit excedere, sicuti ceterorum vicariorum esse praecepimus.

Dat. VIII k. feb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. consul. (365 ian. 25).

1.15.6

Idem aa. ad Crescentem vicarium Africae.

Si quando ex allectis vel susceptoribus aut tabulariis quispiam ratiocinio sive fraude perhibetur obnoxius, non officialis ad exhibitionem eius dirigatur, sed rectori provinciae rei indago mandetur. Ubi primum tamen sinceritas tua provinciam introierit, requirat attente, quam ordinarius iudex iniunctis rebus diligentiam efficaciamque detulerit: qui eorum titulorum, de quibus instructus est, non ad plenum vel discussionem egisse vel satisfactionemprehenditur curasse, fas erit eum pro neglectu utilitatis publicae dignam commonitionis subire censuram.

Dat. IIII k. mart. treviris Modesto et Arintheo consul. (372 feb. 27).

1.15.7

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. Antonio praefecto praetorio.

In civilibus causis vicarios comitibus militum convenit anteferri, in militaribus comites vicariis anteponi: quotiensque societas in iudicando contigerit, priore loco vicarius ponderetur, comes adiunctus accedat; si quidem, cum praefecturae meritum ceteris dignitatibus antestet, vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere indicet portionem et sacrae cognitionis habeat potestatem et iudicationis nostrae soleat repraesentare reverentiam.

Dat. VIII id. ian. Gratiano a. IIII et Merobaude consul. (377 ian. 6).

1.15.8

Idem aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Relationes vicariorum, si quando usus attulerit, ad nostram mansuetudinem deferantur; nam etsi plura sunt, quibus etiam illustris censura tua inconsultis quoque nobis potest dare responsum, scimus tamen aliquanta esse, quae nisi auctoritas principalis oraculi solvere non potest. Et relationes iudicum libenter audimus, ne administratorum decrescere videatur auctoritas, si eorum consulta veluti profanorum preces a nostris adytis repellamus.

Dat. XII k. feb. Gratiano a. IIII et Merobaude consul. (377 [379?] ian. 21.).

1.15.9

Idem aaa. ad Alypium.

Omnes largitionales titulos laudabilitatis tuae officium more pristino curabit implere speciali cura et periculo, ut utique post hanc praeceptionem culpam cum rationalis officio communicare non possit, a quo etiam curam alienam esse cognoscat.

Dat. k. iun. treviris. accepta non. iul. Valente vi et Valentiniano ii aa. consul. (378 iun. 1.).

1.15.10

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium.

Vicario Africae aditus provinciae proconsularis inhibendus est tantumque ei consilii gratia in thevestinam civitatem accessus pateat. Canoni autem cogendo annonae praefectus immineat. Vestes largitionales sinceritatis tuae cogat officium, cui negotio etiam rationalis insistat, ita tamen, ut principe loco apparitores tuos maneat et coactionis instantia et deceptionis invidia. Vectigalia sane apud Karthaginem constituta vicariae praefecturae apparitio procuret. pp. Karthagine.

Dat. VII k. sept. Auxonio et Olybrio consul. (379 aug. 26.).

1.15.11

Idem aa. Iustiano vicario Ponticae.

Cornicularios officii, quod meritis tuis paret, institutam antiquitus ordinationem militiae repetisse cognovimus, ut peracto corniculario agentium in rebus numero conectantur. Sed divalia statuta obsistunt, quibus comperimus virorum quoque illustrium praefectorum praetorio cornicularios, comitis quin etiam Orientis camelorum gregibus praecepto sic temporis praefici, quo vicariorum omnium corniculariis variae erogationis in urbe Constantinopolitana constat impositam functionem.

Dat. ii non. april. Thessalonicae Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 apr. 4).

1.15.12

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. omnibus vicariis.

Singuli vicarii per dioeceses sibi creditas ter centenos tantum noverint militare debere, ita ut, quicumque maiorum nexu curiis debentur, municipum functionibus dentur et nemo privilegii alicuius praetextu aut annositatis se defendat obstaculo.

Dat. vi k. nov. Honorio n. p. et Evodio v. c. consul. (386 oct. 27).

1.15.13

Idem aaa. Have Tatiane karissime nobis.

Officium dioeceseos Asianae, cuius octo provinciarum ambitus per spatia latiora tenduntur, ducentorum niti apparitione praecipimus.

Dat. IIII k. mai. Mediolano Timasio et Promoto consul. (389 apr. 28).

1.15.14

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eusebio praefecto praetorio.

Cavendum est, ne qua ob canonem africae fiat frumenti deceptio. Vicarium itaque virum spectabilem per Africam volumus in proconsulari provincia exactionis et transmissionis necessitates arripere.

Dat. XIII k. ian. Romae Olybrio et Probino consul. (395 dec. 19).

1.15.15

Idem aa. ad Vincentium praefectum praetorio.

Virum spectabilem vicarium septem provinciarum reliqua praeteriti temporis exigere iubemus, recentia vero debita ordinarios iudices maturare decernimus, quibus tamen vicarium convenit imminere.

Dat. XIII k. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano consul. (400 iun. 18).

1.15.16

Idem aa. Vigilio vicario Hispaniarum.

Nullum penitus honoratorum publica salutatione sine chlamydis indumento vicariam potestatem adire oportet. Officium itaque decem librarum auri multa tenebitur, si quis nostra statuta violare temptaverit.

Dat. III id. sept. Mediolano Vincentio et Fravito consul. (401 sept. 10).

1.15.17

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Virum spectabilem vicarium Africae quem totius collationis ac transmissionis cura constringit, iudicibus volumus imminere, ut, quantum singulis quibusque mensibus collatum sit quidve transmissum, maiore cautione disquirat, in eos procul dubio vindicaturus, quorum fuerit indicata desidia. et cetera.

Dat. III k. octob. Altino Vincentio et Fravito cons. (401 sept. 29).

1.16.0. De officio rectoris provinciae

1.16.1

Imp. Constantinus a. Rufino Octaviano correctori Lucaniae et Brittiorum.

Quicumque extraordinarium iudicium praefectorum vel vicariorum elicuerit vel qui iam consecutus est, eius adversarios et personas causae necessarias minime ad officium praefectorum vel vicarii pergere aut transire patiaris, sed de omni causa in tuo iudicio praesentibus partibus atque personis ita his temporibus ipse cognosce, quae ex eo die computabis, ex quo causa in tuo iudicio coeperit inchoari, ut tunc demum, si ei, qui extraordinarium iudicium postulaverit, tua sententia displicebit, iuxta ordinem legum interposita eam provocatio suspendat atque ad suum iudicem transitum faciat.

Dat. III non. aug. treviris Constantino IIII et Licinio IIII consul. (315 aug. 3).

1.16.2

Idem a. ad Bassum.

Decreta provincialium non prius ad comitatum perferri oportet, quam singuli quique iudicantes ea inspexerint atque probaverint suae adscriptione signaverint. Si quid fiat contrarium, competens ultio exerceatur.

Proposita VIII k. oct. Carali Gallicano et Basso consul. (317 sept. 24).

1.16.3

Idem a. ad Felicem praesidem Corsicae.

Cum sex menses transcurrerint, breves omnium negotiorum ab officio tuo descripti commeent ad scrinia eminentissimae praefecturae, ut his recensitis et ad scrinia nostra perlatis pandatur, quis iudicum et in quibus discingendis causis fidelem operam praestiterit, quo vel dignus praemium mereatur vel negligens coercionem incurrat: adeundi tuum iudicium de negligentia vel avaritia tui officii data provincialibus facultate. De eo sane, qui pretio depravatus aut gratia perperam iudicaverit, ei vindicta quem laeserit non solum existimationis dispendiis, sed etiam litis discrimine praebeatur.

Dat. VIII k. nov. Sirmio Constantino a. v et Licinio caes. consul. (319 oct. 24).

1.16.4

Idem a. ad Maximum.

Praesides provinciarum oportet, si quis potiorum extiterit insolentior et ipsi vindicare non possunt aut examinare aut pronuntiare nequeunt, de eius nomine ad nos aut certe ad gravitatis tuae scientiam referre, quo provideatur, qualiter publicae disciplinae et laesis minoribus consulatur. et cetera.

Dat. IIII k. ian. treviris Ianuarino et Iusto consul. (328 [?] dec. 29).

1.16.5

Idem a. Secundo praefecto praetorio Orientis.

Ordinarii iudicis provinciarum rectoris seu vicaria potestas ut speculatrix debet prave gesta corrigere. Sed officiales vestrae celsitudinis et vicariae potestatis placet ab exactionibus amoveri et per provincialia officia atque rectores cunctos exigi titulos. Nam si exactio minime impleatur, ante tribunal nostrum exhibitus capitis fortunarumque omnium periculum sustinebit.

Dat. XIII k. mai. Constantinopoli Constantino a. VIII et Constantio IIII cons. (329 [362/3] apr. 18).

1.16.6

Idem a. ad provinciales.

Praesides publicas notiones exerceant frequentatis per examina tribunalibus, nec civiles controversias audituri secretariis sese abscondant, ut iurgaturus conveniendi eos nisi pretio facultatem impetrare non possit, et cum negotiis omnibus, quae ad se delata fuerint, exhibuerint audientiam et frequens praeconis, ut adsolet fieri, inclamatio nullum, qui postulare voluerit, deprehenderit, expletis omnibus actibus publicis privatisque sese recipiant. Iustissimos autem et vigilantissimos iudices publicis adclamationibus collaudandi damus omnibus potestatem, ut honoris eis auctiores proferamus processus, e contrario iniustis et maleficis querellarum vocibus accusandis, ut censurae nostrae vigor eos absumat; nam si verae voces sunt nec ad libidinem per clientelas effusae, diligenter investigabimus, praefectis praetorio et comitibus, qui per provincias constituti sunt, provincialium nostrorum voces ad nostram scientiam referentibus.

Propostia k. nov. Constantinopoli Basso et Ablavio consul. (331 nov. 1).

1.16.7 [=brev.1.6.1]

Imp. Constantinus a. ad provinciales.

Cessent iam nunc rapaces officialium manus, cessent inquam: nam si moniti non cessaverint, gladiis praecedentur. non sit venale iudicis velum, non ingressus redempti*, non infame licitationibus secretarium, non visio ipsa praesidis cum pretio: aequae aures iudicantis pauperrimis ac divitibus reserentur. absit ab inducendo eius, qui officii princeps dicitur, depraedatio. nullas litigatoribus adiutores eorundem officii principum concussionibus adhibeant; centurionum aliorumque officialium, parva magnaue poscentium, intolerandi impetus obliduntur, eorumque, qui iurgantibus acta restituunt, inexplata aviditas temperetur. semper invigilet industria praesidialis, ne quicquam a praedictis generibus hominum de litigatore sumatur. qui si de civilibus causis quicquam putaverint esse poscendum, aderit armata censura, quae nefariorum capita cervicesque detruncet, data copia universis, qui concussi fuerint, ut praesidum instruant notionem. qui si dissimulaverint, super eodem conquerendi vocem omnibus aperimus apud comites cunctos provinciarum aut apud praefectum praetorio, si magis fuerit in vicino, ut his referentibus edocti, super talibus latrocinii supplicia proferamus.

Dat. kal. nov. Constantinopoli, Basso et Ablavio vv. cc. coss.

Interpretatio. Officiales omnium iudicum venales esse non audeant, neque pretium de introitu occurrentium aut litigantium vel egressu requirant. Sed interpellantes tam divites, quam sine ullo

praemio pauperes audiantur. Quod si rapaces esse voluerint, gladio puniantur, aut certe de eorum rapacitate dominicis auribus referatur.

1.16.8

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Quaedam sunt negotia, in quibus superfluum est moderatorem exspectari provinciae: ideoque pedaneos iudices, hoc est qui negotia humiliora disceptent, constituendi damus praesidibus potestatem.

Dat. v kal. aug. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 iul. 28).

1.16.9 [=brev.1.6.2]

Impp. Valentinianus et Valens aa. Have Arthemii, carissime nobis.

Iudex sibi hanc praecipuam curam in audiendis ac discingendis litibus impositam esse non ambigat, ita ut non in secessu domus de statu hominum vel patrimoniorum sententiam ferat, sed apertis secretarii foribus, intro vocatis omnibus, aut pro tribunali locatus et civiles et criminales controversias audiat, ne congruae ultionis animadversio cohibeatur. Absit autem, ut iudex, popularitati et spectaculorum editionibus mancipatus, plus ludicris curae tribuat quam seriis actibus.

Dat. kal. oct. Aquileia, divo Ioviano et Varroniano coss.

Interpretatio. Iudex hanc sibi praecipuam curam in audiendis litibus impendendam esse cognoscat, ut litigantium causas iugiter, adhibita aequitate, discutiatur: sciturus, non se in secretis domus aut in quibuscumque* angulis finitivam sententiam prolaturum, sed apertis domus suae ianuis intromissisque turbis, ut neminem lateat, quicquid secundum legem vel veritatis ordinem fuerit iudicatum.

1.16.10 [=brev.1.6.3]

Idem aa. ad Valerianum vicarium Hispaniarum.

Libellos iudicibus, postquam se receperint, vetamus offerri, ne super alienis causis vel statu pronuntient, quando ab officii conspectu atque ab oculis publicis recesserint.

Praelata vi. id. sept. Veronae, Valentinianus et Valente aa. coss.

Interpretatio. Iudices, postquam se de consessu publico in domum suam receperint, libellos a litigatoribus non accipiant, nec sine officio suo de causis alienis vel de statu aliquid cognoscant.

1.16.11 [=brev.1.6.4]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum pf. p.

Provinciis praesidentes per omnium villas sensim atque usitatim vicosque cunctos discurrant et ultro rimentur a singulis, quid unusquisque compulsor insolenter egisset aut cupide. Is enim, de quo aliqua ad nos querela pervenerit, ad ultimam poenam rapietur.

Dat. kal. april. treviris, Valentinianus n. p. et Victore v.c. coss.

Interpretatio. Iudices provinciarum operam dare debebunt, ut per singulos agros et loca sollicita inquisitione discurrant et per se, qualiter in solutione publici debiti cum possessoribus agatur, agnoscant. Cuius rei curam si implere neglexerint, querelam civium non dubitent in se severissime vindicandam.

1.16.12 [i,16,11 h.]

Idem aaa. ad Viventium praefectum praetorio.

Unusquisque iudex in his locis sedem constituat, in quibus oportet omnibus praesto esse rectorem, non deverticula deliciosa sectetur. Addimus sane, ut eius, qui provinciae praesidentem propria possessione susceperit, ager, quem diversorium habuerit praedictus in transitu, fisci viribus vindicetur. Ita enim iudices mansiones instruere et instaurare nitentur.

Dat. kal. apr. trev. Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 apr. 1).

1.16.13

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Antonium praefectum praetorio.

Ne quis domum iudicis ordinarii postmeridiano tempore ex occasione secreti ingredi familiariter affectet eiusdem dumtaxat provinciae, sive notus iudici sive etiam ignotus, gesti tamen honoris auctoritatem praeferens.

Dat. v kal. aug. Mogontiaci Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 iul. 28)

Interpretatio. Ne quis notus aut ignotus, eius tamen provinciae homo meridianis horis aut secretis iudicem videat.

1.16.14 [=brev.1.6.5]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pf. p.

Moderatores provinciae curam gerere iubemus, ne quid potentium procuratores perperam illiciteque committant.

Dat. VIII. kal. dec. Ravenna, Basso et Philippo vv. cc. coss.

Interpretatio. Iudices provinciarum summam sollicitudinem habere debent, ne actores potentum aliquid circa inferiores personas illicite iniusteque committant.

1.17.0. De officio rationalis summarum et rei privatae

1.18.0. De officio praefecti vigilum

1.19.0. De officio tribuni voluptatum

1.20.0. [=brev.1.7.0.] De officio iudicum civilium.

1.20.1 [=brev.1.7.1]

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Curtio pf. p.

Honorati, qui lites habere noscuntur, his horis, quibus causarum merita vel facta panduntur, residendi cum iudice non habeant facultatem: nec meridianis horis a litigatoribus iudices videantur. Quina itaque pondo auri tam iudici, quam eius officio et honoratis parem mulctam adscribendam esse cognoscas, si quis contra praeceptum huiusmodi venire tentaverit.

Dat. III. non. febr. Roma, Basso et Philippo vv. cc. coss.

Interpretatio. Honorati provinciarum (id est, ex curiae corpore), si et ipsi in lite sunt constituti, tempore, quo causae aliorum a iudicibus ventilantur, cum iudice non resideant: et litigatores meridianis horis iudicem non saluent. Si aliud praesumpserint*, mulctam supra scriptae legis exsolvant.

1.21.0. [=brev.1.8.0.] De officio iudicum militarium.

1.21.1 [=brev.1.8.1]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. comitibus et magistris utriusque militiae.

Numquam* omnino negotiis privatorum vel tuitio militis vel exsecutio tribuatur.

Dat. prid. id. febr. Constantinopoli, Theodosius a. III. et Abundantio v.c. coss.

Interpretatio. Nulli penitus in civilibus causis militaris vel tuitio vel exsecutio deputetur.

1.22.0. De officio iudicum omnium

1.22.1 [=brev.1.9.1]

Imp. Constantinus a. ad Domitium Celsum vicarium.

Nemo iudex officialem ad eam domum, in qua materfamilias agit, cum aliquo praecepto existimet esse mittendum, ut eandem in publicum protrahat, quum certum sit, debita eius, quae intra domum, considerato sexu, semet contineat, domus eius vel cuiuscumque* rei habita distractione, publicis necessitatibus posse servari. Quod si quis in publicum matremfamilias posthac crediderit protrahendam, inter Maximos reos, citra ullam indulgentiam, capitali poena vel exquisitis potius exitiis suppliciisque plectatur.

Dat. III. id. ian. treviris, Sabino et Rufino coss.

Interpretatio. Nullus iudicum matronam in domo sua residentem per quemcumque* apparitorem ad publicum existimet protrahendam, sed circa eam, pro sexus reverentia, conventio honesta servetur: quum, si quid eam debere constiterit, constrictis eius auctoribus possit exsolvi. Nam si quis contra fecerit, summo supplicio se afficiendum esse cognoscat.

1.22.2 [=brev.1.9.2]

Idem a. Andronico.

Si contra pupillos, viduas vel morbo fatigatos et debiles impetratum fuerit lenitatis nostrae iudicium, memorati a nullo nostrorum iudicum compellantur comitatu nostro sui copiam facere. Quin imo intra provinciam, in qua litigator et testes vel instrumenta sunt, experiantur iurgandi fortunam, atque omni cautela servetur, ne terminos provinciarum suarum cogantur excedere. Quod si pupilli vel viduae aliique fortunae iniuria miserabiles iudicium nostrae serenitatis oraverint, praesertim cum alicuius potentiam perhorrescunt, cogantur eorum adversarii examini nostro sui copiam facere.

Dat. xv. kal. iul. Constantinopoli, Optato et Paulino coss.

Interpretatio. Quicumque* adversus pupillos, viduas et aegrotos nostra praecepta meruerit, eos de locis suis commovendi vel extra provinciam suam usquam penitus protrahendi licentiam summovemus, ut ibi causam suam dicant, ubi instructiores esse et testimonia possint facilius invenire. Sane si ipsi, quorum fatigationi consulimus, nos crediderint expetendos, huic voluntati eorum veniendi aditum non negamus; ita ut adversarii eorum sub praesentia principis adesse per rectorem provinciae compellantur.

1.22.3

Imp. Iulianus a. ad Mamertinum.

Conventis rectoribus a sublimitate tua edi non minus criminalia acta quam civilia iubemus, his videlicet, quorum salus ad discrimen vocatur.

Dat. xi kal. dec. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 nov. 21).

1.22.4 [=brev.1.9.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa.

pr. Pars actorum habitorum in consistorio Gratiani Augusti. Gratianus Augustus dixit: det operam iudex, ut praetorium suum ipse componat.

1. Ceterum neque comiti, neque rectori provinciae plus aliquid praestabitur, quam nos concessimus in annonis seu cellariis etc.

Actum in consistorio, Merobaude ii. et Saturnino coss.

Interpretatio. Iudicem praetorium suum de proprio debere componere et nihil a provincialibus aliquid amplius petere, quam ei in annonis vel cellariis a principe fuerit deputatum.

1.27.0. De episcopali definitione

1.27.1

Imp. Constantinus a.

Iudex pro sua sollicitudine observare debebit, ut, si ad episcopale iudicium provocetur, silentium accommodetur et, si quis ad legem christianam negotium transferre voluerit et illud iudicium observare, audiatur, etiamsi negotium apud iudicem sit inchoatum, et pro sanctis habeatur, quidquid ab his fuerit iudicatum: ita tamen, ne usurpetur in eo, ut unus ex litigantibus pergat ad supra dictum auditorium et arbitrium suum enuntiet. Iudex enim praesentis causae integre habere debet arbitrium, ut omnibus accepto latis pronuntiet.

Data VIII kal. iulias Constantinopoli a. et Crispo caes. cons. (.... iun. 23).

1.27.2

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Theodoro praefecto praetorio.

Episcopale iudicium sit ratum omnibus, qui se audiri a sacerdotibus adqueverint. Cum enim possint privati inter consentientes etiam iudice nesciente audire, his licere id patimur, quos necessario veneramur eamque illorum iudicationi adhibendam esse reverentiam, quam vestris deferri necesse est potestatibus, a quibus non licet provocare. Per publicum quoque officium, ne sit cassa cognitio, definitioni exsecutio tribuatur.

Dat. id. dec. Basso et Philippo cons. (408 dec. 13).

1.28.0. De defensoribus senatus

1.28.1

Imp. Constantius a. ad senatum.

Mandanda defensio sit his, quorum fides probabilis aestimatur, ut in singulis quibusque provinciis obsistant, ne quid contra morem atque iustitiam aut competentem pensionum modum a senatoribus postuletur; praesertim cum ea tantum solvi oporteat, quae vel in delegatione manu nostrae mansuetudinis adnotantur vel a praefectura pro rerum necessitatibus postulantur.

Dat. v non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

1.28.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Clearchum vicarium Asiae.

Habeant senatores potestatem deligendi ex corpore suo singulos vel binos per singulas quasque provincias, qui omnium patrimonia optentu sui ac munitione defendant, depensae quoque capitationis relevatione. Nam commodum principalem divalis iuliani quod ad solos decuriones per gratiam iudicum pervenisse dicitur, non ad curiales tantum, sed ad cunctarum lassas gentium utilitates iubemus communi lege transire.

Dat. prid. non. mai. Nicomedia divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 6).

1.28.3

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Vindaonium Magnum praefectum Urbi.

Quotiens fiscalium functionum dispositio tractatur, absente senatus defensore nihil sibi praesumant vel curiales vel iudices ordinare, ne quid contra commodum coetus amplissimi iustitiae ratione despecta temerariae usurpationis decernat audacia, cum etiam hanc licentiam defensoribus dederimus, ut, si forte in contumeliam senatus divalis fuerit forma neglecta, referre festinent.

Dat. IIII k. iun. Antiochia Valente v et Valentiniano aa. cons. (376 mai. 29).

1.28.4

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Defensores senatorum per provincias constitutos suscepti officii tenere convenit libertatem. Qua de re, si quando ab ordinario cognitore privilegia amplissimi ordinis deteruntur ac renitendi sibi copia denegatur, ad nos referre non dubitent, ne singulorum diffidentia cunctorum crescat iniuria.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 febr. 27).

1.29.0. De defensoribus civitatum

1.29.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Probum praefectum praetorio.

Admodum utiliter edimus, ut plebs omnis Illyrici officiis patronorum contra potentium defendatur iniurias. Super singulas quasque praedictae dioeceseos civitates aliquos idoneis moribus quorumque vita anteacta laudatur tua sinceritas ad hoc eligere curet officium, qui aut provinciis praefuerunt aut forensium stipendiorum egere militiam aut inter agentes in rebus palatinosque meruerunt. Decurionibus ista non credat; his etiam, qui officio tui culminis vel ordinariis quibuscumque rectoribus aliquando paruerint, non committat hoc munus; referatur vero ad scientiam nostram, qui in quo oppido fuerint ordinati.

Dat. v k. mai. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 [immo 368 posteave] apr. 27).

1.29.2

Id. aa. Senecae.

Si quis de tenuioribus ac minusculariis interpellandum te esse crediderit, in minoribus causis acta conficias: scilicet ut, si quando quis vel debitum iustum vel servum qui per fugam fuerit elapsus vel quod ultra delegationem dederit postulaverit vel quodlibet horum tua disceptatione restituas; ceteras vero, quae dignae forensi magnitudine videbuntur, ordinario insinuato rectori. et cetera.

Dat. v k. iul. Tyr Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 27).

1.29.3

Id. aa. Probo praefecto praetorio.

Cum multa pro plebe a nobis studiose statuta sint, nihil providisse nos credidimus, nisi defensores idoneos dederimus. Igitur non ex decurionum corpore, sed ex alio, videlicet ex administratoribus, qui vel consulares fuerint administratione vel praesides, aut ex palatinis vel agentibus in rebus vel his, qui principatus culminis vestri vicariorumque gesserunt, vel ex scholasticis huic officio deputentur.

Dat. III non. nov. Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? nov. 3).

1.29.4

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Qui ex schola agentum in rebus sedi culminis vestri munere principatus nostro quodammodo nomine paruerint, inter ceteros honoratos iussione nostra diversarum urbium plebibus constituentur patroni, ita ut, si quos ex his auctoritas tua putaverit eligendos, eadem his tutela mandetur, ab his autem eos repraesentet immunes.

Dat. VIII id. nov. trevis Valentiniano et Valente ii aa. cons. (368 nov. 6).

1.29.5

Idem aaa. ad senatum.

Utili ratione prospectum est, ut innocens et quieta rusticitas peculiaris patrocinii beneficio fruatur, ne forensis iurgii fraudibus fatigata, etiam cum ultionem posceret, vexaretur; dum aut avarior instruitur advocatus aut obsessor liminis maioribus princeps praemiis exoratur, dum acta ab exceptoribus distrahuntur, dum commodi nomine amplius ab eo qui vicerit intercessor exposcit quam redditurus est ille qui fuerit superatus. Hoc fieri dignitas non patitur senatoris, sed exortas contentiones cita definitione compescet; nam erepta perperam amota dilatione restituit ordin....Sine dubio

reitoris habeatur auctoritas, quae meliore in bonos condicione retinetur; nam ille patitur humani cruoris horrorem, hic innoxiam sibi vindicat potestatem.

Dat. IIII id. aug. Hierapoli Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 aug. 10).

1.29.6 [=brev.1.10.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Eusignio pf. p.

Hi potissimum constituentur defensores, quos decretis elegerint civitates. Quod si quis ad locum defensionis ambitione pervenerit, confestim eum sinceritas tua reiectum quinque libras auri fisci utilitatibus cogat inferre.

Dat. VIII. kal. feb. post consulatum Honorii n. p. et Euodii v.C.

Interpretatio. Hi instituantur civitatum defensores, quos consensus civium et subscriptio universorum elegisse cognoscitur. Quod si quis defensorum ad hanc rem cupiditate propria, non interveniente decreto, pervenisse probabitur, pro hac praesumptione* quinque libras auri fisco inferre cogatur.

1.29.7 [=brev.1.10.2]

Iidem aaa. Potamio praefecto augustali.

Defensores nihil sibi insolenter, nihil indebitum vindicantes, nominis sui tantum fungantur officio: nullas infligant mulctas, nullas exerceant quaestiones. Plebem tantum vel decuriones ab omni improborum insolentia et temeritate tueantur, et id tantum, quod esse dicuntur, esse non desinant.

Dat. III. non. mart. Constantinopoli, Arcadio a. ii. et Rufino v.c. coss.

Interpretatio. Defensores secundum suum nomen curiam vel plebem sibi commissam cum omni iustitia et aequitate defendant; nullum de innocentibus aut condemnare aut verberare praesumant.

1.29.8 [=brev.1.10.3]

Iidem aaa. Tatiano pf. p.

Per omnes regiones, in quibus fera et periculi sui nescia latronum fervet insania, probatissimi quique atque districtissimi defensores adsint disciplinae et quotidianis actibus praesint, qui non sinant crimina impunitate coalescere. Removeantur patrocina, quae favorem reis et auxilium scelerosis impertiendo, maturari scelera fecerunt.

Dat. v. id. april. Constantinopoli, Arcadio a. ii. et Rufino v.c. coss.

Interpretatio. Per omnes provincias tales pro studio disciplinae iudices ordinentur, ut cum omni sollicitudine in reos et latrones, remotis potentum patrociniis, distractionem debitam exercere non differant: ne per negligentiam suam aut venalitatem crimina, quae debent puniri, proficiant.

1.30.0. De curatoribus civitatum

1.31.0. De administratiunculis intra urbem

1.31.1

.....Tuis adnitentibus reformetur. Volumus enim eum morem sicut in omnibus etiam in hac administratione durare, quem priscorum virorum providentia consiliumque firmavit neque aliquid, quod ex sollemnitate eius procurationis et honesta consuetudine manarat, invidentium studiis derogari.

Dat. IIII k. mart. Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 372? febr. 26).

1.31.2

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Vetustate consuetudinis ius titulo addendi aliquid lucelli minusculi intra urbem administrationum officiis fuerat adtributum; sed de cetero omnis haec dandi accipiendique consuetudo desistat, ut omnino de usu id quod vocatur formale tollatur. Sit sane in arbitrio dantium, non in potestate accipientium, an aliquid his administrati singulis velint pro sumptuum consideratione largiri. Quod si quemquam hac causa dedisse aliquid invitum nec ad iudicium detulisse constiterit, publica continuo severitas non minus in dantem quam in accipientem vehemens exeratur.

Dat. prid. non. april. treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? apr. 4).

1.32.0. De procuratoribus gynaecei et metallorum

1.32.1

Imp. Constantinus a. ad Felicem.

Procuratores rei privatae bafii et gynaecei, per quos et privata nostra substantia tenuatur et species in gynaeceis confectae conrumpuntur, in bafiis etiam admixta temeratio inquinatae naevum adluvionis adducit, suffragiis, per quae memoratas administrationes adipiscuntur, abstineant vel si contra hoc fecerint, numero civium Romanorum exempti gladio feriantur.

Dat. ... k. nov. Aquileiae Dalmatio et Zenofilo cons. (333 oct. nov.).

1.32.2

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Hesperium proconsulem Africae.

Officiis rerum salutisque volumus propositum esse discrimen, quod non ambigant per se domus nostrae compensanda esse dispendia, nisi eiusmodi fideiussoribus datis administratores admiserint, quorum sint idoneae facultates, ad quas facto recurso iacturam declinare possumus, si quid in detrimentum rei privatae nostrae administratorum fraus et avaritia commiserint.

Dat. VIII id. iul. treviris p. c. Valentis v et Valentiniani aa. (377 iul. 8).

1.32.3

Idem aaa. ad Eucherium comitem sacrarum largitionum.

pr. Quicumque in largitionibus nostris quocumque nomine atque apparitiones procurans nactus fuerit administrationem ratiociniis obnoxiam, primum maxime idoneis satisfactoribus datis adfectatum munus incipiat; deinde abiens intra triginta dies in his thesauris, qui negotii sunt minoris, intra quinquaginta autem in his, qui maiorum sunt, chartas et ratiocinia cuncta restituat; plane conscriptum susceptoribus tradat, quid susceperit, quid erogaverit, quid in thesauris conditum maneat.

1. Quamvis autem ilico tradi suscepta conveniat, tamen quoniam quibusdam casibus po....Scriptum et pecuniam minorem intra triginta dies, cetera intra quattuor menses, quae in conditis esse oportet, successori, qui advenerit, adnumerari conveniet. quod si tantulum aliquid repperietur etiam per eum, qui decedit, fuisse dilatum, specie honoris exactus exauctoratusque omni pristina dignitate verberum supplicia digna et pro moribus tormenta sustineat, eo usque deformia et pudenda passurus, donec omnis integritas largitionumstrarum conditis inferatur.

2. Quae condicio ad procuratores textrinorum et monetariorum et vectigalium praepositos pertinebit.

Dat. IIII kal. april. treviris Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 mart. 29).

1.32.4

Impp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Arborium comitem.

Qui ex apparitione palatina tuae sinceritatis actibus obsecundant, in speculis esse curabunt, ubi quis eam administrationem, quae praede indiget, sortietur, nequaquam sponsorem decurionem offerens audiatur.

Dat. v non. mai. Auxonio et Olybrio cons. (379 mai. 3).

1.32.5

Idem aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Cum procuratores metallorum intra Macedoniam Daciam Mediterraneam Moesiam seu Dardaniam soliti ex curialibus ordinari, per quos sollemnis profligetur exactio, simulato hostili metu huic se necessitati subtraxerint, ad implendum munus retrahantur ac nulli deinceps licentia laxetur prius indebitas expetere dignitates, quam subeundam procuracionem fideli sollertique exactione compleverint.

Dat. IIII k. aug. Mediolano Honorio n. p. et Evodio v. c. cons. (386 iul. 29).

1.32.6

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Procuratores nostri perfectissimatus honore donati ab iniuriis vindicentur, ita ut his et introeundi secretarium ordinariorum iudicum pro suggestionum opportunitate facultas plena servetur.

Dat. prid. k. ian. Thessalonica Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 dec. 31).

1.32.7

Id. aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nec consuetudinis putamus esse nec legis alicuius, ut procuratores domorum nostrarum vocentur ad instaurationem operum publicorum.

Proposita Beryto Theodosio a. ii et Cynegio v. c. cons. (388).

1.33.0. De primiceriis

1.34.0. De adsectoribus, domesticis et cancellariis

1.34.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Si qui iudicum vel cives eius provinciae, quam regit, vel certe peregrinos consiliarium sibi voluerit adsciscere, tantum quattuor sibi menses ad retinendum eum, quem ex eadem provincia sumpserit, tributos esse cognoscat, donec ab aliis evocatum locis suis actibus adhibuerit, ita ut emensis quattuor mensibus crimini detur, si quis ultra hoc tempus consiliarium crediderit retinendum.

Dat. vi id. dec. Constantinopoli Stilicone et Aureliano cons. (400 [396/7] dec. 8).

1.34.2 [=brev.1.11.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Eustathio pf. p.

Post alia: velut castrense peculium filiifamilias assessores post patris obitum vindicent, qui consiliis propriis administratores iuvare consueverunt, si quid licitis honestisque lucris coadunare potuerint.

Dat. x. kal. april. Constantinopoli, dd. nn. Honorio XIII. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Si quis vivo patre cuiuscumque* iudicis consilio adhaeserit, quicquid ex iustis et bonis causis acquisierit, hoc sibi sic vindicat, sicut et ille filius, qui aliquid vivo patre in armis constitutus acceperit.

1.34.3 [=brev.1.11.2]

Iidem aa. Asclepiodoto pf. p.

Nullus iudicum ad provinciam sibi commissam quemquam secum ducere audeat, cui domestici vel cancellarii nomen imponat, nec profectum ad se undecumque* suscipiat, ne famae nota cum bonorum publicatione plectatur. Periculo enim primatum officii, cancellarios sub fide gestorum electos iudicibus applicari iubemus, ita ut post depositam administrationem per continuum triennium nec militiam deserant, et provincialibus praesentiam sui exhibeant, quo volentibus sit accusandi eos facilitas. Si enim idonea causa exegerit, ad detegenda iudicis flagitia et quaestioni eos subdi oportet etc.

Dat. pridie kal. iun. Constantinopoli, Asclepiodoto et Mariniano vv. cc. coss.

Interpretatio. Omnes iudices evidenter agnoscant, nullum in provinciam sibi commissam, de eadem, de qua venit, provincia vel alia regione, sibi cancellarium aut domesticum fortasse coniungere, nisi qui ei publice fuerit civium electione deputatus. Ita ut postquam fuerit iudex ille remotus, is qui consiliarii vel domestici gessit officium, triennium sub alio iudice de provincia non discedat, ut, si quis accusator fortasse exstiterit, reddat accusantibus rationem. Et si forte facta iudicis celare usquequaque voluerit, subdatur publicae quaestioni.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber secundus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.2.1.0. De iurisdictione, et ubi quis conveniri debeat

CTh.2.2.0. Ne in sua causa quis iudicet

CTh.2.3.0. De omisa actionis impetratione

CTh.2.4.0. De denuntiatione vel editione rescripti

CTh.2.5.0. De dominio rei quae poscitur vel consortibus ab eo, cui denuntiatum fuerit, nominandis
CTh.2.6.0. De temporum cursu et reparationibus denuntiationum
CTh.2.7.0. De dilationibus
CTh.2.8.0. De feriis
CTh.2.9.0. De pactis et transactionibus
CTh.2.10.0. De postulando
CTh.2.11.0. De erroribus advocatorum.
CTh.2.12.0. De cognitoribus et procuratoribus.
CTh.2.13.0. De actionibus ad potentes translatis
CTh.2.14.0. De his, qui potentiorum nomina in lite praetendunt aut titulos praediis affigunt
CTh.2.15.0. De dolo malo
CTh.2.16.0. De integri restitutione
CTh.2.17.0. De his, qui veniam aetatis impetrarunt
CTh.2.18.0. De iudiciis
CTh.2.19.0. De inofficioso testamento
CTh.2.20.0. De inofficiosis donationibus
CTh.2.21.0. De inofficiosis dotibus
CTh.2.22.0. De hereditatis petitione
CTh.2.23.0. De rei vindicatione
CTh.2.24.0. De familiae herciscundae
CTh.2.25.0. De communi dividundo
CTh.2.26.0. De finium regundorum
CTh.2.27.0. Si certum petatur de chirographis
CTh.2.28.0. De pecuniae sequestratione prohibita
CTh.2.29.0. Si certum petatur de suffragiis
CTh.2.30.0. De pignoribus
CTh.2.31.0. Quod iussu
CTh.2.32.0. De peculio
CTh.2.33.0. De usuris

2.1.0. De iurisdictione, et ubi quis conveniri debeat.

2.1.1 [=brev.2.1.1]

Imp. Constantius a. ad Eustathium pf. p.

Iudices provinciarum volumus vim debitae auctoritatis assumere, ut una actores ceterosque rei privatae nostrae, quae provinciales, teneat disciplina. Sceleratos convictosque carceres teneant, tormenta dilacerent, gladius ultor interimat. Eo enim modo licentia inveteratae desperationis inhibetur, si intelligant, uno sibi ac pari studio vivendum esse cum ceteris etc.

Dat. viii. id. mart. Limenio et Catulino coss.

Interpretatio. Quicumque* in provinciis iudices ordinati sunt, hoc sibi sciant esse permissum, ut, si aliquos rei dominicae servos vel colonos reatus involverit, sicuti et privatos, comprehendendi eos et puniendi, ut culpa exegerit, nullo contradicente patrimoniorum nostrorum ordinatore, habeant liberam potestatem.

2.1.2 [=brev.2.1.2]

Idem a. ad Taurum pf. p.

Definitum est, provinciarum rectores in civilibus causis litigia terminare, etsi militantes exceperint iurgia vel moverint. Ne igitur usurpatio iudicia legesque confundat aut iudicibus ordinariis adimat propriam notionem, ad provinciarum rectores transferantur iurgia civilium quaestionum. In criminalibus etiam causis, si miles poposcerit reum, provinciae rector inquirat. Si militaris aliquid admisisse firmetur, is cognoscat, cui militaris rei cura mandata est.

Dat. viii. kal. aug. Mediolano, Arbetione et Lolliano coss.

Interpretatio. Etsi civilia negotia ad provinciarum rectores iussimus pertinere, tamen, quoties criminalis actio intercesserit inter illos, qui in armis nostris militant, atque privatos, si militans privatum in iudicium vocaverit, rector provinciae audiendi et iudicandi habeat potestatem. Si vero privatus servientem nobis in armis vel militantem forte pulsaverit, ille causam audiat, ad cuius ordinationem is respicit, qui militat, vel cui arma tenuerit.

2.1.3 [=brev.2.1.3]

Idem a. et Iulianus c. ad Taurum pf. p.

Non solum in agentes in rebus, sed in alios etiam cuiuslibet homines condicionis* competentes vigoris aculei exserantur, si modo fuerit declaratum, delicto eos obnoxios detineri. quicumque* igitur aliquid improbe turpiterque commiserit aut libidinis macula forte polluerit pudicitiam, debet ad eum ultio severitatis congruae propagari: quum tamen direptionem videantur esse conquesti, qui gravia testantur esse admissa, quae obnoxios claruerit invasisse, in duplum restituere compellantur.

Data et accepta viii. kal. oct. Constantio a. ix. et Iuliano c. ii. coss.

Interpretatio. In omnibus personis, quas etiam praesentiae nostrae dignitas comitatur, hanc volumus observari sententiam: ut, si quis cuiuscumque* pudicitiam violaverit, poenam statutam iure suscipiat. Et quicumque* direptionem admiserit, in duplum violenter praesumpta* restituat.

2.1.4 [=brev.2.1.4]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Terentium correctorem Tusciae.

Actor rei forum sequatur, ita ut, si senatores aliquid a provincialibus poscunt, eo, qui provinciam regit, cognitore confligant. Si vero provincialis non suscipiat, sed inferat actiones, praefecto urbis disceptante decertet.

Dat. kal. iun. med., divo Ioviano et Varroniano coss.

Interpretatio. Si quis alium crediderit lite pulsandum, apud provinciae illius iudicem, ubi is habitat, quem pulsat, negotium suum noverit proponendum.

2.1.5 [=brev.2.1.5]

Idem aa. ad Felicem vicarium Macedoniae.

Si quis rem nostram coeperit lite pulsare, rationali praesente confligat: quo defensante et controversia omnis agitetur, et iudex eam sententiam decernat, quam iuris aequitas postulaverit.

Dat. kal. dec. Valentinianus et Valente aa. coss.

Interpretatio. Quoties a fisco nostro aliqua repetuntur, res apud provinciae iudicem sub praesentia nostri ordinatoris agatur: ut illo praesente, quicquid iustitiae ordo suaserit, iudicetur.

2.1.6 [=brev.2.1.6]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Neoterio pf. p.

Exceptis his, quibus extra ordinem subvenitur, omnes iacturam litis incurrant, qui non ante in proprio foro iurgaverint, si quidem possint venire ad altioris iudicis notionem, quum iudicatum, quod displicet, appellatio excluserit: ita ut, si quis litigator se vel fastidio vel gratia cognitoris aut non auditum aut dilatum docuerit, et eius litis, quae protracta est, aestimationem fisco nostro iudex praestet, et in primores officii poena deportationis illico depRomatur.

Dat. prid. kal. mart. Mediolano, Arcadio a. i. et Bautone v.c. coss.

Interpretatio. Quicumque* apud alium et non apud suum iudicem negotium, quod habuerit, in initio litis crediderit proponendum, exceptis aetate minoribus, quibus lege consultum est, litis ipsius, de qua agitur, actione damnetur: nisi forsitan contra sententiam, quae adversus eum dicta fuerit, crediderit appellandum, ut apud maioris dignitatis iudices audiatur. Sane si quis causam habens, a iudice suo se vel per superbiam vel propter amicitiam adversarii sui probaverit non auditum, iudicem tantum, quantum res, de qua agitur, valuerit, fisco nostro iubemus exsolvere: et qui consiliis suis adhaerent, exilii poenam pro distictione sustineant.

2.1.7 [=brev.2.1.7]

Impp. Theodosius et Arcadius aa. Martiniano comiti Orientis.

Mulieres honore maritorum erigimus, genere nobilitamus. Iisdem forum ex eorum persona statuimus et domicilia mutamus.

Dat. iv. id. nov. Constantinopoli, Arcadio a. ii. et Rufino coss.

Interpretatio. Feminas secundum honorem, quem mariti earum meruerunt, volumus appellari, ut, ad cuius domum nupta transierit, eius proficiat dignitate et pro negotiis suis in eodem foro, ubi est maritum secuta, respondeat.

2.1.8 [=brev.2.1.8]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Pasiphilo suo salutem.

pr. Causas plurimi instituentes de fugaci servo, aut manifesto furto aut non manifesto, direpti etiam animalis, servi, vel rei mobilis ac moventis, vel vi bonorum raptorum, parvulae etiam terrae, finium et parvulae casae, sub specie criminis tuum pulsant iudicium.

1. Momentariae etiam possessionis interdictum, quod non semper ad vim publicam pertinet vel privatam, ut mox audiri, interdum etiam sine inscriptione, mereatur, abacti etiam animalis causa proponitur.

2. Quum igitur de his rebus parvis ac minimis tuae sit iniuria potestatis iudicare, decretum est, eas tantum causas criminales a sinceritate tua audiri, quas dignus et meritis horror inscriptionis impleverit, quae magnitudinem videlicet criminis tempusque designat, ut alterutram partem digna legum tenere possit austeritas.

3. Quod statutum si fuerit forte contemptum, hi, qui ex officio ingrediuntur secretarium, quinque librarum auri condemnatione feriantur.

Dat. viii. kal. ian. Mediolano, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Quoties de parvis criminibus, id est, unius servi fuga, aut sublatis iumentis, aut modicae terrae, seu domus invasae, vel certi furti, id est, detenti aut praeventi, sub criminis nomine actio fortasse processerit, ad mediocres iudices, qui publicam disciplinam observant, id est, aut defensores aut assertores pacis, vindictam eius rei decernimus pertinere. Ad rectorem vero provinciae illud negotium criminale perveniat, ubi de personarum inscriptione agitur, vel maior causa est, quae non nisi ab ordinario iudice, recitata legis sententia debeat terminari. Quod praeceptum si fuerit praetermissum, officiales, qui negotia intromittunt, quinque libras auri se noverint esse damnandos.

2.1.9 [=brev.2.1.9]

Iidem aa. Archelao praefecto augustali.

Si quis neglectis iudiciis ordinariis sine coelesti oraculo causam civilem ad militare iudicium crediderit deferendam, praeter poenas ante promulgatas intelligat, se deportationis sortem excepturum, nihilominus et advocatum eius decem librarum auri condemnatione feriendum.

Dat. viii. kal. dec. Constantinopoli, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Quisquis contempto provinciae iudice, ad illos, qui armatis praeesse noscuntur, causam suam crediderit transferendam, exilio se deputandum esse cognoscat, et eum, qui causam illius susceperit proponendam, decem libras auri esse damnandum.

2.1.10 [=brev.2.1.10]

Iidem aa. ad Eutychianum pf. p.

Iudaei Romano et communi iure viventes in his causis, quae non tam ad superstitionem eorum, quam ad forum et leges ac iura pertinent, adeant solenni more iudicia omnesque Romanis legibus inferant et excipiant actiones: postremo sub legibus nostris sint. Sane si qui per compromissum, ad similitudinem arbitratorum, apud iudaeos vel patriarchas ex consensu partium, in civili dumtaxat* negotio, putaverint litigandum, sortiri eorum iudicium iure publico non vetentur: eorum etiam sententias provinciarum iudices exsequantur, tanquam ex sententia cognitoris arbitri fuerint attributi.

Dat. iii. non. febr. Constantinopoli, Honorio a. iv. et Eutychiano v.c. coss.

Interpretatio. Iudaei omnes, qui Romani esse noscuntur, hoc solum apud religionis suae maiores agant, quod ad religionis eorum pertinet disciplinam, ita ut inter se, quae sunt hebraeis legibus statuta, custodiant. Alia vero negotia, quae nostris legibus continentur et ad forum respiciunt, apud iudicem provinciae eo, quo omnes, iure confligant. Sane si apud maiores legis suae consentientes ambae partes, de solo tamen civili negotio audiri voluerint, quod, interveniente compromisso, arbitrari iudicio terminatur, tale sit, quasi ex praecepto iudicis fuerit definitum.

2.1.11 [=brev.2.1.11]

Iidem aa. Theodoro pf. p.

Post alia: minime provinciae rector expectet in reos criminosos actorem dominicum, sed habeat exhibendis noxiis potestatem: utatur legibus nullo interposito rationali. E latebris reus potestate ordinarii iudicis protrahatur, ne per colludium actorum iudiciorum fiat dilatio.

Dat. ix. kal. iun. Mediolano, Honorio a. iv. et Eutychiano coss.

Interpretatio. Si quis in domibus dominicis criminosus potuerit inveniri, provinciae iudex praesentiam non expectet actoris, sed mox reum comprehensum, ne aliquo colludio effugiat, subdi iubeat publicae disciplinae.

2.1.12 [=brev.2.1.12]

Impp. Honorius et Theodosius aa. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui suo salutem dicunt.

Post alia: in criminalibus causis senatus, statuta iam dudum quinquевирalis iudicii forma servabitur. in quo quum perfacile esse credamus, optimos legere de summis, sortito tamen ad iudicium vocabuntur, ne de capite atque innocentia alterius iudicio electi iudicent etc.

Dat. viii. id. aug. Ravenna, Asclepiodoto et Mariniano coss.

Interpretatio. Quum pro obiecto crimine aliquis audiendus est, quinque nobiles viri iudices de reliquis sibi similibus missis sortibus eligantur: ne studio videantur electi et de capitali re aut innocentia alterius videatur facile iudicari.

2.2.0. Ne in sua causa quis iudicet.

2.2.1 [=brev.2.2.1]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Gracchum pf. u.

Promiscua generalitate decernimus, neminem sibi esse iudicem debere. Quum enim omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem iura summoверint, iniquum admodum est, licentiam tribuere sententiae.

Lecta kal. dec. Valente v. et Valentinianus aa. coss.

Interpretatio. Omnes praeceptio nostra constringat, ut nullus in sua causa iudex sit: quia, sicut testimonium unusquisque pro se dicere non potest, ita nec pro se poterit iudicare.

2.3.0. De ommissa actionis impetratione.

2.3.1 [=brev.2.3.1]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pf. p.

Post alia: nulli prorsus non impetratae actionis in maiore vel in minore iudicio agenti opponatur exceptio, si aptam rei et proposito negotio competentem eam esse constiterit etc.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Felice et Tauro coss.

Interpretatio. Nullus per hoc praeiudicium negotii videatur incurrere, quod in cuiuscumque* audientia causae suae actio non pervenerit ad effectum. solum est, ut vox sua rationabilis, quum proposuerit, approbetur.

2.4.0. De denuntiatione vel editione rescripti.

2.4.1 [=brev.2.4.1]

Imp. Constantinus a. ad Symmachum.

pr. Si quando minoribus vel adultis inferenda lis erit, vel ab ipsis minoribus vel adultis cuidam quaestio movenda sit, non alias cursus temporis inchoetur, nisi ab universis, quos officii sollicitudo constringit, hoc est tutoribus, sive testamento sive decreto dati sunt, vel curatoribus, per quos minores defenduntur, vel iisdem omnibus solenni more lis fuerit intimata.

1. Quod si divisum administrationis periculum per provincias sit, his tantum omnibus insinuari convenit, et ab ipsis inferri litem, qui in ea provincia tutelae vel curae officium sustinent, ne de aliis provinciis defensores minorum ad iudicia producantur.

Dat. prid. non febr. Sirmio. accepta viii. id. mart. Corinthi, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Si quis contra eos, qui in annis minoribus constituti sunt, litem forte commoverit, aut si a parte ipsorum reus aliquis arguatur, ex eo tempora computanda sunt, ex quo tutor sive curator minoris aut per iudicem aut per curiam intulerit seu exceperit actionem: ita tamen, ut si in diversis provinciis istius officii homines sunt, id est, curatores vel tutores, qui minorum causas tueantur, qui in eadem provincia fuerint, ubi intentio nata probatur, ipsi aut ingerant aut excipiant actiones: quia nolumus, ut ad aliam provinciam defensores minorum pro audientiae necessitate ducantur. Hic de iure adiectum est.

2.4.2 [=brev.2.4.2]

Idem a. ad Maximum pf. U.

Denuntiari vel apud provinciarum rectores vel apud eos, quibus actorum conficiendorum ius est, decernimus, ne privata testatio, mortuorum aut in diversis terris absentium aut eorum, qui nusquam gentium sint, scripta nominibus, falsam fidem rebus non gestis affingat.

Dat. x. kal. iun. Sirmio, Probiano et Iuliano coss.

Interpretatio. Contestari apud rectores provinciae vel defensores aut omnes, apud quos gesta conficiuntur, litem iubemus, ne ullus nomen absentis aut mortui vel qui non potuerit inveniri, in litis

contestatione recipiat, ne falsitatis inveniatur occasio.

2.4.3 [=brev.2.4.3]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium pf. U.

Exigendae denuntiationis locus non est, quum quis ad luendum debitum evidenti chirographo convenitur.

Dat. iv. kal. aug. Contionaci, Gratiano a. ii. et Probo coss.

Interpretatio. Contestatio locum habere non potest, quando aliquis ad solvendum debitum certa cautione convincitur.

2.4.4 [=brev.2.4.4]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Romulum consularem Aemiliae et Liguria.

Post celebratam denuntiationem, editione rescripti (quod tamen iure sit impetratum) lis exordium auspicatur, inter iustas videlicet legitimasque personas. Et si quis perennitatis nostrae pendentibus temporibus responsa protulerit, non modo tempora, quorum erunt curricula, non dilatentur, sed et quicquid elicited erit, frivolum iudicetur.

Dat. xiii. kal. iul. Mediolano, Arcadio a. i. et Bautone v.c. coss.

Interpretatio. Posteaquam per scripturam lis fuerit contestata, et per publicam conventionem, quisquis ille est, qui pulsatur, agnoverit, tunc lis inchoata dicatur, si tamen litigantium perfectae probantur aetates. Nam si quis principis beneficio contra rationem legis causae suae tempora supplicaverit prolongari, quicquid pro hac re meruerit, non valebit.

2.4.5 [=brev.2.4.5]

Idem aaa. ad Claudium consularem Tusciae.

Universa quidem negotia, quae ex rescriptorum auctoritate sortiuntur exordium, ad cursum temporum pertinere, decretum est: ante omnia vero procurandum est, ne pervasionibus improborum protelandae cognitionis praebeatur occasio. Idcirco, si quis possessione deiectus auxilium nostri poscat oraculi, nullis eum temporum, quae ex rescriptorum editione defluunt, moris esse ludendum, hac lege decernimus, ne iuris suffragium, quod in celeri reformatione consistit, beneficiorum imperialium decreta suspendant.

Dat. vi. non. mai. Mediolano, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Licet in negotiis, quae per actionem elicited inchoari videntur, legitimus ad respondendum temporum semper cursus observandus sit, specialiter eos, qui aliqua pervaserint, non patimur per quamcumque* occasionem differre negotium. Ideoque quum ille, qui fuerit de possessione deiectus, audientiam impetraverit, iuxta iuris ordinem intra annum ad recipienda, quae perdidit, nullatenus differatur. Nec aliqua pervasori dilatio concedatur, etiamsi pro hac re differenda beneficium principis potuerit obtinere.

2.4.6 [=brev.2.4.6]

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Aemiliano pf. U.

Si quis debiti, quod ex foenore vel mutuo data pecunia sumpsit* exordium vel ex alio quolibet titulo in literarum obligationem facta cautione translatum est, seu fideicommissi dirigat actionem, aut momentariam possessionem pervasione violatam vel quodlibet interdictum efflagitet, seu inofficiosum arguat testamentum, vel tutelae seu negotiorum actionem intendat, ruptis denuntiationum ambagibus, inter ipsa cognitionum auspicia rationem exprimere ac suas allegationes iubeatur proponere, denuntiatione et temporum observatione remota, quam in ceteris civilibus causis, quarum tamen aestimatio centum solidorum summam excedat, volumus custodiri.

Dat. xiii. kal. aug. Constantinopoli, Arcadio a. vi. et Probo v.c. coss.

Interpretatio. Pro repetendo debito, unde certa scriptura profertur, seu de eo, quod alicui fideicommissum est, ut daretur, aliquis agat, aut aliquid sibi alleget fuisse pervasum, aut quodlibet intra annum beneficium momenti requirat, aut testamentum dicat non esse legitimum, vel de tutela aliquid proponat, non exspectetur, ut prius, quod repetit, apud acta proponat, aut ordo ipsius causae petatur scriptus, sed mox apud iudicem sine ulla temporum mora, quae per hoc videtur afferri, causam suam proponat et omnes partes suae probationis exhibeat. Quam rem etiam in civilibus negotiis praecipimus observari, quae tamen minus quam centum solidorum summam valere constiterit. Hoc de iure adiectum est.

2.4.7 [=brev.2.4.7]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Iovio pf. p.

Post alia: quaecumque* forte ecclesiae venerabilis negotia sunt, vel esse poterunt actiones, celeri, legum ordine servato, iudicantur disceptatione finiantur. Nec enim decet, defensione loci nominisque venerabilis suscepta, publica diu secretaria praestolari.

Dat. vi. kal. iul. Ravenna, Honorio viii. et Theodosius iii. aa. coss.

Interpretatio. Ecclesiarum negotia, pro reverentia sanctitatis ac fidei, oportet, quum ad publicum prolata fuerint, sine aliqua dilatione finiri. Nec debent defensores loci venerabilis ulla tarditate suspendi.

2.5.0. De dominio rei quae poscitur vel consortibus ab eo, cui denuntiatur fuerit, nominandis.

2.5.1

Imp. Constantinus a.

..... petitor quem voluerit de consortibus pulset et quem vult per suam voluntatem praetereat, ea tamen condicione, ut qui pulsati non fuerint nullum de his quae iudicata fuerint praeiudicium patiantur, sed cum voluerint suas instituant actiones. (...).

2.5.2 [=brev.2.5.1]

Imp. Iulianus a. Secundo pf. p.

Post alia: explosis atque reiectis praescriptionibus, quas litigatores sub obtentu consortium, studio protrahendae disceptationis, excogitare consueverunt, sive unius fori omnes sint, sive in diversis provinciis versentur, nec adiuncta praesentia consortis vel consortium, agendi vel respondendi iurgantibus licentia pro parte pandatur. Et amputata constitutione constantini, patris mei, quae super consortibus promulgata est, antiquum ius, quantum pertinet ad huiusmodi disceptationes, cum omni firmitate servetur, ut, interruptis artificiosis obstaculis, possidentium astutia comprimatur.

Dat. iii. non. sept. Antiochiae, Mamertino et Nevitta coss.

Interpretatio. Remotis obiectionibus, quibus se consortes ad respondendum invicem excusabant, ut si non in una provincia vel sub uno iudice omnes essent, dum praesentiam suam non simul esse causantur, repetentes videbantur illudere: unde dilationem hanc removentes, quam patruus noster Constantinus consortibus in hac parte praestiterat, iubemus secundum antiqui iuris ordinem, quicumque* pulsatus fuerit, pro sua parte vel persona respondeat, nec diutius sub hac occasione repetentem differat ille, qui possidet.

2.6.0. De temporum cursu et reparationibus denuntiationum.

2.6.1 [=brev.2.6.1]

Imp. Constantinus a. Iulio Vero praesidi Tarraconensi.

Quum semel negotium necessitate vel casu temporibus fuerit exemptum*, ac postea per indulgentiam clementiae nostrae redintegratio praestetur, intra quattuor* menses iudicantis arbitrium, non ulterius litigatoribus praeberi oportet, etiamsi per obreptionem aliquid a nobis iterata supplicatione meruerint.

Dat. prid. non. mai. Vienna, Sabino et Rufino coss.

Interpretatio. Quando aliqua causa, necessitate intercedente vel casu, promissum tempus excesserit, et principali beneficio eam litigator meruerit reparare, non amplius ad definiendum negotium iudices quam quattuor* menses litigatoribus praestent. Quibus exactis, etiamsi aliud dominorum beneficio obtinuerint, nullatenus audiantur.

2.6.2 [=brev.2.6.2]

Idem a. ad Felicem praesidem Corsicae.

Post alia: si petitores probaverint, interpellantes se saepius esse dilatos, atque ita lapsum temporis incurrisse per negligentiam atque desidiam, gravitate tua audientiam differente, indemnitas petitorum pro modo litis, quae in altercationem fuerit adducta, de tuis facultatibus sarciatur.

Dat. ix. kal. nov. Sirmio, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Si repetentem iudex per negligentiam usque eo distulerit, ut causam suam transactis legitimis temporibus perdat, omnia, quaecumque* in illius iudicio iuste sibi potuit vindicare, ei de ipsius iudicis facultatibus, habita aestimatione, reddantur.

2.6.3 [=brev.2.6.3]

Idem a. ad Bassum pf. p.

Altero ex litigatoribus in lite defuncto cursum temporis esse reparandum, latis iam dudum legibus continetur.

Dat. xiii. kal. iun. Sirmio, Crispo ii. et Constantino ii. caess. coss.

Interpretatio. Si unus ex litigatoribus, sive pulsatus sive petitor, intra constitutum per scripturam tempus fortasse defecerit, tempora, quae fuerant statuta, successoribus renouentur.

2.6.4 [=brev.2.6.4]

Imppp. Constantinus, Constantius et Constans aaa. ad Acyndinum pf. p.

Si quis iurgantium ante litis terminum ultimum diem obierit, non, ut ante statuimus, a decedentium primo die cursus temporis observari oportet, si successor legitimae aetatis sit, sed ex die petitae bonorum possessionis vel aditae hereditatis ei tempora renovari: ita tamen, ut ea res non lateat possidentem, nec clam, ut fraudem tempori faciat, pertentetur. Quod si successor minoris aetatis sit, postquam datus tutor sive curator solennia susceptae defensionis impleverit, tempus dinumerari conveniet.

Dat. et pp. vi. kal. ian. Antiochiae, Urso et Polemio coss.

Interpretatio. Si quis de litigatoribus ab hac luce discesserit, heredi eius non ex die, qua ille defunctus est, sed ex quo hereditatem acceperit, actionis tempora, quae auctori ad litem constituta fuerant, renouentur: ita tamen, ut fraus tempori, ex quo res est possessa, non fiat, sed sciat, se rem tenere, qui petitur. Quod si heres in annis sit minoribus constitutus, tutori vel curatori ex eo tempora supputentur, ex quo pro minore firmam personam defensionis accepit et rem tenuit.

2.6.5 [=brev.2.6.5]

Impp. Constantius et Constans aa. ad Petronium vic. Africae.

Inter privatos et fiscum, si privatus actionem intendat, quattuor* mensium tempora custodienda sunt: quum vero fiscus privato inferet aliquam quaestionem, sex mensium curricula servantur, utrique parti petendae dilationis per defensores suos copia non neganda, si hoc commoditatis ratio postulaverit.

Dat. v. id. april. Aquileia, Acyndino et Proculo coss.

Interpretatio. Quando inter fiscum et privatum possessorem de repetitione aliqua fuerit orta contentio, si privatus fiscum repetat, quattuor* menses ad respondendum actor fiscalis habebit inducias: si vero fiscus aliquid a possessore crediderit repetendum, sex mensium ad respondendum dilatio non negetur, dummodo ad praestandas inducias iusta ratio cognoscatur.

2.7.0. De dilationibus.

2.7.1

Imp. Constantinus a. ad Ursum vicarium.

Si quando quis rescriptum ad extraordinarium iudicem reportaverit, dilatio ei penitus neganda est. Illi autem, qui in iudicium vocatur, danda est ad probanda precum mendacia vel proferenda aliqua instrumenta vel testes, quoniam instructus esse non potuit, qui praeter spem ad alienum iudicem trahebatur.

Dat. prid. non. mart. Volusiano et Anniano cons.

Interpretatio. Quando ab aliquo principe praeceptio fuerit surrepta, ut ad alium iudicem quam cui commissus est, adversarium suum pertrahat audiendum, sicut ille, qui petitor est, indutias si petierit, accipere non debuit, ita illi, qui ad iudicium adducitur, dilatio debita non negetur, ut facilius aut per scripturam aut per testes probare valeat illum a quo pulsatus est falsa supplicatione meruisse, quod petiit. (314 mart. 6)

2.7.2

Idem a. ad Iulianum praefectum Urbi.

pr. Petendae in integrum restitutionis temporibus, ut iam constitutum est, observatis si dilatio ab actore petatur, quae intra metas lege comprehensas valeat artari, eandem quocumque flagitante causis cognitis tribui oportebit: sin vero eiusmodi postulentur curricula, quae intra spatium lege receptum angustari non queunt, quippe si in confinio praedicti temporis petuntur et eius terminos prorogabunt, dilationem petitori denegari conveniet; in eius enim arbitrio fuerat tunc inferre litigium, cum petita dilationis mora spatio superstiti posset includi.

1. Quod si defensio possidentium dilationis suffragia postulaverit, eandem adserta causa citra obstaculum temporis deferri sancimus, quia nequaquam in ipsius steterat potestate, quando litigio pulsaretur. Dari igitur debet, etsi impetrata dimensio sese ultra constitutionis regulam proferat. Qua dilatione, si a possessore impetretur, etiam petitor in requirendis probationibus uti minime prohibetur.

Dat. xiiii kal. aug.; proposita Romae Constantio et Maximo cons. (327 iul. 19).

Interpretatio. Liqueat quattuor mensibus constitutum, ut petentibus pro requirenda omni instructione indutiae concedantur. Unde si illud spatium requiratur, quod indultum est, id est, quod quattuor menses non possit excedere, praestari conveniet. Si vero tales petantur indutiae, quae tempus lege constitutum excedant, petitori debet dilatio denegari, qui scire debuit actionem suam constituto tempore finiendam. Quod si ille spatium, qui rem possidet, fortasse petierit, dari sine impedimento temporis, quod petentibus datum est, omnino debebit: quia scire non potuit, quando ab adversario provocaretur ad causam, et quando possessor spatium, ut respondere possit, acceperit, etiam petitor suis partibus poterit necessaria providere.

2.7.3 [=brev.2.7.1]

Imp. Arcadius et Honorius aa. Messalae pf. p.

Post alia: de statu atque patrimonio litigantibus in transmarina etiam dilatione mensium novem spatia creditur posse sufficere etc.

Dat. xii. kal. dec. Theodoro v.c. cos.

Interpretatio. Quoties de statu ingenuitatis vel de patrimoniis causa vertitur, si necessaria negotii in transmarinis partibus litigatores habere se dixerint, novem mensium spatium indubitanter accipiant.

2.8.0. De feriis.

2.8.1 [=brev.2.8.1]

Imp. Constantinus a. Elpidio.

Sicut indignissimum videbatur, diem solis, veneratione sui celebrem, altercantibus iurgiis et noxiis partium contentionibus occupari, ita gratum ac iucundum est, eo die, quae sunt maxime votiva, compleri. Atque ideo emancipandi et manumittendi die festo cuncti licentiam habeant, et super his rebus acta non prohibeantur.

Pp. v. non. iul. Caralis, Crispo ii. et Constantino ii. caess. coss.

Interpretatio. Quamvis sancto die dominico omnes lites ac repetitiones quiescere iusserimus, emancipare tamen ac manumittere minime prohibemus, et de his rebus gesta confici pari ordinatione permittimus.

2.8.18

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Solis die, quem dominicum rite dixere maiores, omnium omnino litium, negotiorum, conventionum quiescat intentio; debitum publicum privatumque nullus efflagitet; nec apud ipsos quidem arbitros vel iudiciis flagitatos vel sponte delectos ulla sit agnitio iurgiorum. Et non modo notabilis, verum etiam sacrilegus iudicetur, qui a sanctae religionis instinctu rituve deflexerit.

Proposita iii non. nov. Aquileiae, accepta viii k. dec. Romae Honorio n. p. et Evodio cons. (386 nov. 3).

2.8.19 [=brev.2.8.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Albino pf. U.

pr. Omnes dies iubemus esse iuridicos. Illos tantum manere feriarum dies fas erit, quos geminis mensibus ad requiem laboris indulgentior annus accepit, aestivis fervoribus mitigandis et autumnis foetibus decerpendis.

1. Kalendarum quoque ianuariarum consuetos dies otio mancipamus.
2. His adiicimus natalitios dies urbium maximarum, Romae atque Constantinopolis, quibus debent iura deferre, quia et ab ipsis nata sunt.
3. Sacros quoque paschae dies, qui septeno vel praecedunt numero vel sequuntur, in eadem observatione numeramus, nec non et dies solis, qui repetito in se calculo revolvuntur.
4. Parem necesse est haberi reverentiam nostris etiam diebus, qui vel lucis auspicia vel ortus imperii protulerunt.

Dat. vii. id. aug. Roma, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Causas per anni spatium omnibus diebus secundum leges audiri praecipimus. Et licet lex quattuor* menses ad fructus colligendos indulserit, sed ita pro provinciarum qualitate et pro praesentia dominorum credidimus faciendum, ut a die viii. kalendarum iuliarum usque in kalendas augusti Messivae feriae concedantur, et de kalendis augusti usque in x. kalend. septembris agendarum causarum licentia tribuatur. A x. autem kalend. septemb. usque in idus octobr. vindemiales feriae concedantur. Dies etiam dominicarum, qui feriati sunt, ab audiendis negotiis vel exigendis debitis sequestramus. Sanctos etiam Paschae dies, id est septem qui antecedunt, et septem qui sequuntur. Nec non et dies natalis domini nostri vel epiphaniae sine forensi strepitu volumus celebrari. Natalem etiam principis vel initium regni pari reverentia convenit observari.

2.8.20

Idem aaa. Proculo praefecto Urbi.

Festis solis diebus circensium sunt inhibenda certamina, quo christianae legis veneranda mysteria nullus spectaculorum concursus avertat, praeter clementiae nostrae natalicios dies.

Dat. xv k. mai. Constantinopoli Arcadio a. ii et Rufino cons. (392 apr. 17).

2.8.21

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Actus omnes seu publici seu privati diebus quindecim paschalibus sequestrentur.

Dat. vi k. iun. Constantinopoli Arcadio a. ii et Rufino cons. (392 mai. 27).

2.8.22

Impp. Arcadius et Honorius aa. Heracliano correctori Paflagoniae.

Sollemnes paganorum superstitionis dies inter feriatos non haberi olim lege reminiscimur imperasse.

Dat. v non. iul. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 iul. 3).

2.8.23

Idem aa. ad Aurelium praefectum praetorio.

Die dominico, cui nomen ex ipsa reverentia inditum est, nec ludi theatrales nec equorum certamina nec quicquam, quod ad molliendos animos repertum est, spectaculorum in civitate aliqua celebretur. Natalis vero imperatorum, etiamsi die dominico inciderit, celebretur.

Dat. vi k. sept. Constantinopoli Theodoro v.c. cons. (399 aug. 27).

2.8.24

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Religionis intuitu cavemus atque decernimus, ut septem diebus quadragesimae, septem paschalibus, quorum observationibus et ieiuniis peccata purgantur, natalis etiam die et epifaniae spectacula non edantur.

Dat. prid. non. febr. Ravenna Stilichone et Aureliano cons. (400 [405] febr. 4).

2.8.25

Impp. Honorius et Theodosius aa. Iovio praefecto praetorio.

Post alia: dominica die, quam vulgo solis appellant, nullas edi penitus patimur voluptates, etsi fortuito in ea aut imperii nostri ortus redeuntibus in semet anni metis obfulserit aut natali debita sollemnia deferantur.

Dat. kal. april. Ravenna Honorio viii et Theodosio iii aa. cons. (409 apr. 1).

2.8.26 [=brev.2.8.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: die Sabbato ac reliquis, sub tempore, quo Iudaei cultus sui reverentiam servant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere praecipimus: quum fiscalibus commodis et litigiis privatorum constat reliquos dies posse sufficere etc.

Dat. vii. kal. aug. Ravenna, dd. nn. Honorio viii. et Theodosius iii. aa. coss.

Interpretatio. Die Sabbati nullum Iudaeorum aut pro fiscali utilitate aut pro quolibet negotio volumus conveniri, quia religionis eorum dies non debet actione aliqua perturbari.

2.9.0. De pactis et transactionibus.

2.9.1

Imp. Constantinus a. ad Rufinum praefectum praetorio.

Post alia: litigia sententiis vel transactionibus terminata non sinimus restaurari.

Dat. iiii id. mai. ipso a. v et Licinio c. cons. (319 [352] mai. 12).

2.9.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Ubi pactum conscriptum est atque Aquiliana stipulationis vinculis firmitas iuris innexa, aut gestis secundum legem adcommodandus est consensus aut poena una cum his, quae data probabuntur, ante cognitionem causae inferenda est.

Dat. iiii non. iun. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 iun. 3).

2.9.3 [=brev.2.9.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Rufino pf. p.

pr. Si quis maior annis adversum pacta vel transactiones nullo cogentis imperio, sed libero arbitrio et voluntate confecta putaverit esse veniendum, vel interpellando iudicem, vel supplicando principibus, vel non implendo promissa ea, quae invocato dei omnipotentis nomine, eo auctore, solidaverit, non solum inuratur infamia, verum etiam actione privatus, restituta poena, quae pactis

probatur inserta, earum rerum et proprietate careat et emolumento, quod ex pacto vel transactione illa fuerit consecutus. Quae omnia eorum mox commodo deputabuntur, qui intemerata pacti iura servaverint.

1. Eos etiam huius litis vel iactura dignos iubemus esse vel munere, qui nomina nostra placitis inserentes, salutem principum confirmationem initarum esse iuraverint pactionum.

Dat. v. id. oct. Constantinopoli, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Si quis post xxv. aetatis suae annum adversus pactionem vel definitionem suam, quam nulla potestate constrictus emisit, sed voluntate propria fecisse dignoscitur, aut interpellare iudices aut potestatum animos contra hoc, quod fecit, precibus adire praesumpserit* aut implere neglexerit ea, quae sub sacramenti interpositione definitionis suae scriptura testatur: non solum ex hoc facto pronuntietur infamis, sed nec causam ipsam agere permittatur et poenam, quam in pacto constituit, cogatur exsolvere: et quicquid partibus suis per eandem scripturam fuerit deputatum, illis continuo conferatur, qui emissae pactionis definitionem sine aliqua contrarietate servaverint. Illos quoque praecipimus similis poenae condicione* constringi, qui dominorum nomina placitis inserentes, definita implere neglexerint: quod illis pro munere conservatae pactionis accrescat, qui sacramenta et definita servaverint.

2.10.0. De postulando.

2.10.1

Imp. Constantinus a. Antiocho praefecto vigilum.

Iussione subversa, qua certus advocatorum numerus singulis tribunalibus praefinitus est, omnes licentiam habeant, ut quisque ad huius industriae laudem in quo voluerit auditorio pro ingenii sui virtute nitatur.

Dat. k. nov. Serdicae Constantino a. v et Licinio c. cons. (319 nov. 1).

2.10.2

Idem a. ad Antiochum praefectum vigilum.

Destituuntur negotia et temporibus suis excidunt, dum advocati per multa officia et diversa secretaria rapiuntur; ideoque censuimus, ne hi, qui semel protestati fuerint, quod apud te causas acturi sunt, apud alium iudicem agendi habeant potestatem.

Proposita k. nov. Serdicae Constantino a. v. et Licinio c. cons. (319 nov. 1).

2.10.3

Idem a. Helladio.

Saepius claruit quosdam ex advocatis existimationi suae immensa atque illicita compendia praetulisse nomine honorariorum.

(325 mart. 30).

2.10.4 [=brev.2.10.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum pf. p.

Advocatos, qui consceleratis depectionibus suae opis egentes spoliant atque denudant, non iure causae, sed fundorum, pecorum et mancipiorum qualitate rationeque tractata, dum eorum praecipua poscunt coacta sibi pactione transscribi, ab honestorum coetu iudiciorumque conspectu segregari praecipimus.

Pp. viii. id. mart. Constantinopoli, Constantino a. viii. et Constantio caes. coss.

Interpretatio. Advocati, id est causas agentes, qui per iniquam cupiditatem susceptos, quorum causas acturi sunt, prius cogunt de rebus suis taliter scriptura intercedente pacisci, ut omnia, quae meliora sunt in agris aut in mancipiis aut in pecoribus, ad eos sub promissa defensione perveniant, et ideo qui tam scelerati in eos, quibus patrocinium promittunt, fuerint deprehensi, et a conventu honestorum virorum et iudiciorum communione praecipimus segregari.

2.10.5 [=brev.2.10.2]

Impp. Valentinianus et Valens aa. Olybrio pf. U.

Quisquis vult esse causidicus, ipsam solam sumat in causas agendo personam, nec idem in eodem negotio defensor sit et quaesitor, quoniam aliquem inter arbitros et patronos oportet esse delectum.

Acc. xii. kal. sept. ipsis aa. coss.

Interpretatio. Quicumque* causas suscipere vel agere voluerit alienas, hoc sibi noverit vindicandum, ne velit in eo negotio, quod susceperit, et iudicis et assertoris habere personam.

2.10.6 [=brev.2.10.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Eustathio pf. p.

[De re necessaria ad locum.] Altero beneficio non solum per forum tuae magnitudinis, sed in universis iudiciis valituro, ut filii familias, quicquid ex huiusmodi professione vel ipsius occasione conquisierint, id post patris obitum praecipuum, veluti peculium castrense, proprio dominio valeant vindicare: sub tali forma, quam militantibus, ex iure procinctis, cinguli praerogativa detulit.

Dat. x. kal. april. Constantinopoli, dd. nn. Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Quicquid vivo patre filius advocatus de causarum susceptione acquisierit, sibi noverit vindicandum, sicut castrense peculium, quod in armis constituti filii probantur acquirere vel illi, qui iudiciariam vivis parentibus meruerint potestatem.

2.11.0. De erroribus advocatorum.

2.11.1 [=brev.2.11.1]

Imp. Constantinus a. Furio Felici.

Advocatorum errores in competenti iudicio litigatoribus non praeiudicant.

Dat. v. kal. aug. Constantino a. vi. et Constantino caes. coss.

Interpretatio. Advocatus, si in suscepti causa aliquid in praeiudicium per errorem dixerit, praeiudicare ei, a quo adhibitus est, nullatenus debet: si continuo de ipso errore fuerit reclamatum.

2.12.0. De cognitoribus et procuratoribus.

2.12.1 [=brev.2.12.1]

Imp. Iulianus a. Secundo pf. p.

Nulla dubitatio est, post causam in iudicio publicatam, utpote dominum litis procuratorem effectum, etiam post excessum eius, qui defensionem mandaverat, posse inchoatam litem iurgiumque finire: quippe quum et procuratorem posse eum instituere et ad heredes suos inchoata transmittere, veteres iuris voluerunt conditores.

Lecta apud acta prid. non. febr. Iuliano a. iv. et Sallustio coss.

Interpretatio. Qui dominus et procurator de cuiuslibet rei petitione fuerit institutus et susceptam litem vivo mandatore per actionem repetendo fuerit contestatus, etiamsi ille, qui ei mandatum tale fecerat, de hac luce discedat, liceat ei rem, quam repetendam suscepit, sibimet ipsi defensare et alium procuratorem in hac causa, si voluerit, qui repetat, ut dominus ordinare atque actionem ad heredes suos successoresque transmittere: quia sicut in rebus, quae possidentur, procuratores tantum adversus pulsantes nec non et domini possunt firmiter ordinari, ita in rebus, quae repetuntur, dominos procuratoresque facere is, qui pulsat ac repetit, iure permittitur. Solum est, ut mandatum ad vicem donationis factum, actis habeatur insertum.

2.12.2 [=brev.2.12.2]

Impp. Valentinianus et Valens aa. Sallustio pf. p.

Commune negotium et quibusdam absentibus agi potest, si praesentes rem ratam dominum habiturum cavere parati sunt, vel si, quod ab his petitur, iudicatum solvi satisfactione firmaverint.

Pp. vi. id. dec. divo Ioviano et Varroniano coss.

Interpretatio. Communes causas absentibus consortibus alii consortes agere possunt, si illi, qui praesentes fuerint, caveant acceptum esse illis, qui absentes sunt, quicquid fuerit iudicatum, aut in praesenti fideiussorem dederint, ut omnia, quae definita fuerint, implere non differant.

2.12.3 [=brev.2.12.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio pf. U.

In principio quaestionis persona debet inquiri, et utrum ad agendum negotium mandato utatur accepto. Quibus rite et solenniter constitutis, potest esse sententia: praeteritis autem his, nec dici controversiae solent, nec potest esse iudicium etc.

Dat. prid. non. april. Constantinopoli, Antonio et Syagrio coss.

Interpretatio. Quum primum ad iudicem causa fuerit intromissa, personarum firmitas requiratur, ut is, qui causam alterius prosequitur, mandatum eius, cuius causam agendam susceperat, proferre procuret.

2.12.4 [=brev.2.12.4]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Procurator, licet maritus sit, id solum exsequi debet, quod procuratio emissa praescripserit.

Dat. v. kal. iul. Theodosius a. iii. et Abundantio v.C. coss.

Interpretatio. Qui uxoris suae negotium fuerit prosecutus, quamvis maritus sit, nihil aliud agat, nisi quod ei agendum per mandatum illa commiserit.

2.12.5 [=brev.2.12.5]

Iidem aaa. Rufino pf. p.

Nullo pacto feminae aut amplius, quam sibi competit, agere aut pro aliis possunt intervenire personis.

Dat. iv. kal. oct. Constantinopoli, Theodosius a. iii. et Abundantio v.C. coss.

Interpretatio. Nulla ratione feminae amplius quam suas agendi causas habeant potestatem: nec alicuius causam a se noverint prosequendam.

2.12.6 [=brev.2.12.6]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Andromacho pf. U.

Post alia: nemo militantium fiat susceptor defensorve causarum, nec ad cognitionem alieni iurgii suffragator accedat etc.

Dat. prid. non. iul. Mediolano, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Militantes non permittuntur legibus lites suscipere alienas, nec procuratores fieri possunt.

2.12.7 [=brev.2.12.7]

Imp. Theodosius a. et Valentinianus Caes. Asclepiodoto pf. p.

Si lite contestata procuratorem vel cognitorem, qui litis minister est ordinatus, mori contigerit, minime eius quaerantur heredes, ne supervacua domino causae laboris occasio protendatur, sed statim ad eum migrent omnes, qui dominus causae fuerat, actiones. Et successoribus procuratoris nulla super eo petitio relinquatur, nisi tantum expensarum nomine vel factorum litis causa sumptuum*. Nec sane videtur incongruum cognitori, quum manifestum sit, si cognitor vel praesentis procurator usus fuerit in iudicio prosperiore fortuna, vel eadem non flante devictus, iudicati actionem sine ulla cunctatione in dominum dari vel domino. Et haec quidem in actoris persona de litis ministro edixisse sufficiat; ceterum in rei quoque idem licere, non dubium est, quamvis abunde legum veterum observatione munita sit, quae, si in rem quoque suam cognitor vel procurator quis fuerit ordinatus, simili modo nihil novi requirere patiuntur etc.

Dat. xviii. kal. dec. Constantinopoli, Victore v.C. cos.

Interpretatio. Procurator est, cui per mandatum causa committitur. Cognitor est, cui sine mandato causam suam agendam praesens praesente iudice litigator iniungit. Si procurator aut cognitor tantummodo, non dominus et procurator effectus, post litem contestatam quolibet casu de hac luce discesserit, de mandato sibi negotio ad suum nihil transmittit heredem: nisi tantum sumptuum* vel expensarum repetitionem, quam auctorem suum in suscepta causa fecisse probaverit: lis vero ad mandatorem redit. Si praesentis procurator vincatur aut vincat, in dominum vel domino, non in procuratorem vel procuratori actio tribuetur iudicati. Idem est et in pulsati possessoris procuratore servandum, si aut vincatur aut vincat. Et si in rem suam quis factus fuerit dominus et procurator, et procuratorem ipse pro sua utilitate iam fecerit, similiter exitus rei iudicatae dominum respiciet, non actorem.

2.13.0. De actionibus ad potentes translatis.

2.13.1 [=brev.2.13.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: si cuiuscumque* modi cautiones ad potentum fuerint delatae personas, debiti creditores iactura mulctentur. Aperta enim credentium videtur esse voracitas, qui alios actionum suarum redimunt exactores etc.

Dat. v. id. iul. Ravenna, dd. nn. Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Qui cautiones exigendas potentibus dederint, omne debitum perdant: quia, ubi potest esse repetitio, potestas ad exigendum non debet a creditoribus invitari.

2.14.0. De his, qui potentiorum nomina in lite praetendunt aut titulos praediis affigunt.

2.14.1 [=brev.2.14.1]

Imp. Arcadius et Honorius aa. Messalae pf. p.

Animadvertimus, plurimos iniustarum desperatione causarum potentium titulos et clarissimae privilegia dignitatis his, a quibus in ius vocantur, opponere. Ac ne in fraudem legum adversariorumque terrorem his nominibus abutantur et titulis, qui huiusmodi dolo scientes connivent, afficiendi sunt publicae sententiae nota. Quod si nullum in hac parte consensum praebuerint, ut libelli aut tituli eorum nominibus aedibus affigantur alienis, eatenus in eos, qui fecerint, vindicetur, ut, affecti plumbo, perpetuis metallorum suppliciis deputentur. Quisquis igitur lite pulsatus, quum ipse et rei sit possessor et iuris, et titulum illatae solenniter pulsationis exceperit, contradictoriis libellis aut titulis alterius nomen crediderit inserendum, eius possessionis aut causae, quam sub hac fraude aut retinere aut evitare tentaverit, amissione mulctetur, nec repetendae actionis, etiamsi ei vel probabilis negotii merita suffragantur, habeat facultatem. Eos sane, qui se sponte alienis litibus inseri patiuntur, quum his neque proprietas, neque possessio competat, veluti famae suae prodigos et calumniarum redemptores* notari oportebit.

Dat. v. kal. dec. Mediolano, Stilicone v.C. et Aureliano coss.

Interpretatio. Cognovimus, multos causas suas per potentium personas excusare vel prosequi, ita ut libellos vel titulos eorum nominibus, qui dignitate praeclari sunt, quo facilius terreant possessores, in his domibus, quae ab eis repetuntur, affigant, aut certe, si aliquid repetatur, nomine magnorum et clarissimorum virorum prolatis libellis contradictoriis se specialiter excusare. Quod si ex eorum voluntate factum fuerit, quorum nomina libelli testantur, publice debet dignitas eorum pro omni vilitate notari. Illi vero, qui causas suas tali fraude agere praesumpserint*, plumbatis caesi, in metallum damnati perdurent. Unde quicumque* de re conventus, in qua dominus esse dignoscitur, si alterius nomine se voluerit defensare aut alium alterius nomine inquietare praesumpserit*, causam perdat: et rei, de qua agitur, seu possessionem seu repetitionem amittat, quamvis boni meriti negotium possit habere.

2.15.0. De dolo malo.

2.15.1 [=brev.2.15.1]

Imp. Constantinus a. ad Symmachum v.C.

Optimum duximus, non ex eo die, quo se quisque admissum dolum didicisse memoraverit, neque intra anni utilis tempus, sed potius ex eo die, quo asseritur commissus dolum, intra continuum tempus anni, eis, quibus esse decertandi ius invenitur, eiusmodi actionem causa cognita deferri; ita ut, si forte is, contra quem res agitur, longius ullo genere discesserit, nec denuntiandi necessitate petitor oneretur, nec eius, qui aberit, praesentia postuletur. Nec tamen assistere, si velit, quisquam prohibeatur examini, contra quem decernenda intentio huiusmodi fuerit expetita: ita ut, impetrata doli actione, lis ad suum iudicem translata intra biennii spatium decidatur, ratione temporis custodita, quum legitime fuerit apud suum iudicem coepta, exemplo litium ceterarum. perpetuo vero silentio conquiescat, nisi ex die, quo impetrata fuerit actio, intra continuum biennium, quod sequitur, omnis lis fuerit decisa. Omnes igitur sciant, neque incipiendae post biennium, neque ante completum biennium coepae, post biennium finiendae doli actionis concessam licentiam.

Dat. viii. kal. aug. Naisso, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Dolus malus est, quoties per aliquam scripturam vel fraudem ea, quae definita sunt, per scripturae argumenta mutantur. Vel si quis per chartarum suppositionem aut per surreptionem aliquam id, quod contra se futurum sit, ut consentire videatur, inducitur, vel quum his similia discutiente iudice probantur admissa. Et ideo ille, qui queritur, dolo se fuisse gravatum, intra biennium suas et incipiat et definiat actiones: ultra sibi nec ad inchoandum, nec ad definiendum tempus noverit esse concessum. Nam si aut illum, qui dolum admisisse dicitur, aut illum, qui pertulit, absentem esse contigerit, a tempore, quo apud iudicem agere coeperit, biennium ad definiendam actionem sciat sibi esse permissum.

2.16.0. De integri restitutione.

2.16.1 [=brev.2.16.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

In integrum restitutione minoribus adversus commentitias venditiones et adversus tutorum insidias sanctionum praesidio cautum esse, non dubium est: ac si quid forte iidem de suo in fraudem tutelae alienasse docerentur, fraudatorio interdicto prospectum esse minoribus declaratur.

Dat. iii. id. mart. Sirmio, ipso a. vii. et Constantio caes. coss.

Interpretatio. In annis minoribus constitutis multum legibus constat esse prospectum. Et ideo adversus tutorum fraudes vel venditiones, quas minoribus aliquibus commentis extorserint, aut quicquid sub tutelae nomine iniuste egerint, noverint legis beneficio revocandum.

2.16.2 [=brev.2.16.2]

Idem a. ad Bassum pf. p.

pr. Placuit, post completum quintum et vicesimum annum, ex eo, quo vicesimi et sexti anni dies illuxerit, ad interponendam contestationem in urbe Roma usque ad anni tricesimi extremum diem spatia prorogari, et intra centesimum urbis Romae milliarium, si tamen ab his iudicibus, qui Romae sunt, fuerit iudicandum: per omnem vero Italiam usque ad finem anni vicesimi et noni: in ceteris omnibus provinciis usque ad completum annum vicesimum et octavum. Quo transacto tempore manifeste omnes sciant, legum sibi deinceps praesidia denegari, quandoquidem, contestationis necessitate depulsa, finiendas integri restitutionum decidendasque causas certo genere clausurimus.

1. Eandem autem custodiri temporum convenit rationem, si forte quis beneficio nostro aetatis veniam fuerit consecutus, ex eo die, quo indulgentia nostra in iudicio competenti fuerit intimata, eique administratio rei propriae reserata, ut ad persequendas in integrum restitutiones finiendasque causas iuge tempus habeat praestitutum.
2. Si quando sane in minoris iura successerit minor, minime prohibeatur, quum quintum et vicesimum aetatis suae annum transierit, integri restitutionis beneficio uti, tempore illibato.
3. Quod si maioris fuerit minor iura nactus, quantum ad eas pertinet actiones, quas ex persona maioris fuerit consecutus, tantum temporis ad exponendas integri restitutiones decidendasque causas accipere debebit, quantum defuncto, cuius heres aut bonorum possessor docebitur exstitisse, reliquum fuerat.
4. Quum vero maior successionem fuerit adeptus minoris, siquidem civili iure ab intestato vel ex testamento successerit, mox quum creta fuerit vel adita hereditas, si vero honorario iure, ex quo bonorum possessio fuerit accepta, examinando integri restitutionis negotio solida, sine ulla deminutione, tempora suppulentur, quae non pro locis, regionibus atque provinciis, in quibus morantur, qui heredes aut bonorum possessores sunt, observari iubemus, sed in quibus defuncti domicilia collocaverant.

Dat. viii. kal. aug. Naisso. pp. Romae non. oct., Constantino a. viii. et Constantino caes. coss.

Interpretatio. Iustum videtur, ut post xxv. annum, ubi xxvi. annus fuerit ingressus, deposita apud iudicem contestatione petat, qui sibi voluerit ea, quae in annis minoribus aut per se aut per tutores vel curatores vitio male acta sunt, salva et integra pro aetatis infirmitate restitui. In his dumtaxat* provinciis, usque ad xxviii. annum, si contestatus fuerit, integra ei, salvo principali negotio, quae male amiserat, reformentur. Nam et qui serenitati nostrae pro venia aetatis crediderit supplicandum, hoc sibi noverit esse concessum, ut sine praeiudicio indulgentiae nostrae, quod in sequenti lege comprehensum est, usque ad constitutum superius tempus liberum habeat in rerum, quas male gesserat, proprietatem restitui. Quod si forsitan minor annis in illius hereditate successerit, qui et ipse in annis minoribus ab hac luce discessit, non prohibendus est, quum ad xxvi. annum pervenerit, ut sibi, unde illi competebat, reparationem agendarum rerum interposita contestatione requirat. Sin vero minor hereditatem illius, qui plena et integra aetate defecit, acceperit, mox in integrum fuerit restitutus, ea tempora in negotiis prosequatur, quae defuncto maiori legibus competeabant. Quum autem maior minori seu ex testamento seu ex quocumque* iure successerit, quum primum ad eum hereditas defuncti pervenerit, quicquid pupillo potuit pro integri restitutione competere, in illius transeat actionem: ita ut illius provinciae forum sequatur, in qua defunctus minor habitasse dignoscitur.

2.16.3 [=brev.2.16.3]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Iuliano ii. proconsuli Africae.

Et mulieribus et minoribus in his, quae vel praetermiserint vel ignoraverint, innumeris auctoritatibus constat esse consultum.

Dat. prid. non. mart. Ravenna, Constantio et Constante vv. cc. coss.

Interpretatio. Minoribus mulieribus, sicut et viris ita in causis omnibus subvenitur. Maioribus vero mulieribus, pro fragilitate sexus in multis rebus, quas per ignorantiam praetermiserint, sicut lex ipsa loquitur, iubet esse consultum; id est, ut si fideiussores pro quibuscumque* accesserint, pro ipsa fideiussione non teneantur obnoxiae. Et si in difficilioribus causis ius vel leges nescientes, mandati chartulam pro negotiis suis forte subscripserint, ut earum, cui mandaverint, negotium exsequatur, et ille in charta non solum procuratorem, sed et dominum si se scripserit, deceptis per hanc fraudem mulieribus subvenitur. Reliqui autem contractus, quos firma aetate publice et solennibus scripturis gesserint, in sua firmitate perdurent.

2.17.0. De his, qui veniam aetatis impetrarunt.

2.17.1 [=brev.2.17.1]

Imp. Constantinus a. ad Verinum.

pr. Omnes adolescentes, qui honestate morum praediti paternam frugem vel maiorum patrimonia urbana vel rustica conversatione rectius gubernare cupiunt, et imperiali auxilio indigere coeperint, ita demum aetatis veniam impetrare audeant, quum vicesimi anni clausa aetas adolescentiae patefacere sibi ianuam coeperit ad firmissimae iuventutis ingressum: ita ut, post impetratam aetatis veniam, iidem ipsi principale beneficium allegantes, non solum praescriptorum annorum numerum probent, sed etiam testibus advocatis, honesta aut simili aut potiore dignitate praeditis, morum suorum instituta probitatemque animi testimonio vitae honestioris edoceant. Quod quum ea condicione* effecerint, in alienatione praediorum ius tantum aetatis obtinebunt, quantum per annorum dimensiones ac temporum leges et natura singulis quibusque deferre consuevit.

1. Feminas quoque, quarum aetas biennio viros non sera pubertate praecedit, servato etiam in hoc temporis intervallo, decem et octo annos egressas ius aetatis legitimae mereri posse sancimus: sed eas, quas morum honestas mentisque solertia, quas certa fama commendat. Has vero propter pudorem ac verecundiam in coetu publico demonstrari testibus non cogimus, sed percepta aetatis venia annos tantum probare tabulis vel testibus misso procuratore concedimus: ut etiam ipsae in omnibus contractibus tale ius habeant, quale viros habere praescripsimus.

2. Ita ut senatores apud gravitatis tuae officium de suis moribus et honestate perdoceant, perfectissimi apud vicariam praefecturam, equites Romani et ceteri apud praefectum vigillum, navicularii apud praefectum annonae.

3. Cui aetati, quoniam inter plenam perfectamque adolescentiam et robustissimam iuventutem media est, firmatae aetatis appellationem imponimus, ut prima aetas pueritiae sit, sequens adolescentiae, firmata haec tertia, quarta legitima, quinta senectus habeatur.

4. In ipsis etiam contractibus hac appellatione consignanda, ut non nudum nomen venditoris inseratur tabulis emptionum*, sed ab illo, qui firmatae aetatis sit et honestus vir habeatur, emisse illum significetur, et venditorem esse firmatae aetatis: ita tamen, ut, quia spes adempta* perfidiae est, et in vendendis praediis diligentiores esse persistent, qui beneficium meruerunt principale, nec praedia sine decreto alienent.

Dat. v. id. april. Thessal. pp. iii. kal. iun. Romae, Crispo ii. et Constantio ii. caess. coss.

Interpretatio. Adolescentes, qui honestis moribus esse probantur et ad gubernandas facultates suas idoneam cupiunt habere personam, oportet eos primum, antequam ad legitimam aetatem perveniant, id est, ubi vir viginti annorum esse coeperit, auxilium principis implorare, et accepto huius rei beneficio, eo ordine apud testificationem publicam allegare, ut probent, se viginti annorum impleisse curricula et honesta conversatione transigere, et sic praedia sua in aliena iura cum decreti tamen interpositione, transferre liberam habeant potestatem. Feminae vero, sicut biennio in pubertate minores sunt, ita et transacto biennio, ubi ad xviii. annum pervenerint, eas tamen, quas morum et honestatis commendat opinio, non in publico annos probare suos cogendae sunt, sed misso procuratore per scripturam annos eos, quos superius diximus, se habere demonstrant et similem, quam viri in contractibus habeant facultatem: ita ut qualis vel quam digna persona sit, apud talem iudicem haec, quae dicta sunt, debeat approbare. Ergo quum fuerint post adolescentiam hac aetate firmati, in ipsis quoque scripturis vel venditionum instrumentis, honestos se et firmatos aetate conscribant. Hoc tamen illis liceat, qui beneficium, ut diximus, principis pro confirmanda aetate meruerint, ne praedia sua sine iussu iudicis vel decreto, quod ex praecepto iudicum vel consensu curialium datur, alienare praesumant.

2.18.0. De iudiciis.

2.18.1 [=brev.2.18.1]

Imp. Constantinus a. ad Maximum.

Iudicantem oportet cuncta rimari et ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi ac proponendi adiiciendique patientia praebita ab eo: ut, ubi actio partium limitata sit, contentiones non occursu iudicis, sed satietate altercantium metas compresserint, saepius requiratur, et crebra interrogatione iudicis frequentetur, num quid novi resideat, quod annecti allegationibus in iudiciaria contentione conveniat? quum ad alterutrum hoc proficiat, sive definienda sit causa per iudicem, sive ad nostram scientiam referenda. Nec ad nos mittatur aliquid, quod plena instructione indigeat.

Dat. prid. id. ian. Sirmio, Crispo ii. et Constantino ii. caess. coss.

Interpretatio. Iudex quum causam audire coeperit, litigatorum assertiones vel responsiones patienter accipiat et omnia plena discussione perquirat. Nec prius litigantibus sua sententia velit obviare, nisi quando ipsi peractis omnibus, iam nihil amplius in contentione habuerint, quod proponant: et tam diu actio ventiletur, quousque rei veritas invenitur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid praetermissum fortasse remaneat: quia si apud ipsum finienda causa est, totum debet agnoscere. Sin vero ita res exigit, ut ad principis notitiam deferatur, plena discussis omnibus data relatione debet esse suggestio etc

2.18.2

Idem a. ad Maximum praefectum Urbi.

Eum, qui sciens iudicio adesse neglexerit, ut contumacem iudex poena multabit.

Dat. x k. iun. Sirmio Probiano et Iuliano cons. (322 mai. 23).

2.18.3 [=brev.2.18.2]

Idem a. ad Severum pf. U.

Nulli prorsus audientia praebeatur, qui causae continentiam dividit et ex beneficii praerogativa id, quod in uno eodemque iudicio poterat terminari, apud diversos iudices voluerit ventilare: poena proposita, si quis contra hanc supplicaverit sanctionem atque alium super possessione, alium super principali quaestione iudicem postulaverit, ut, rei, quae petatur, integra aestimatione subducta, quintam portionem reipublicae eius civitatis inferat, in cuius finibus res, de qua agitur, constituta est.

Pp. iii. kal. aug. Iuliano et Paulino coss.

Interpretatio. Nullus penitus audiatur, qui unius causae propositionem apud duos iudices partiri voluerit, ut apud unum de negotio principali proponat, et ab alio sibi momenti beneficio rem postulet consignari. Quod si quis hoc facere fortasse praesumpserit*, eiusmodi poena se noverit condemnandum, ut nec illud, quod repetit, ulla ratione recipiat, et quintam portionem facultatum suarum, de quantum ibi possederit, reipublicae civitatis illius cedat, in cuius finibus res, de qua agitur, fuerit constituta.

2.19.0. De inofficioso testamento.

2.19.1 [=brev.2.19.1]

Imp. Constantinus a. ad Lucrium Verinum.

Fratres uterini ab inofficiosis actionibus arceantur, et germanis tantummodo fratribus adversus eos dumtaxat* institutos heredes, quibus inustas constiterit esse notas detestabilis turpitudinis, agnatione durante, sine auxilio praetoris, petitionis aditus reseretur.

Dat. id. april. Sirmio, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Fratribus uterinis, id est diversis patribus et una matre natis, non liceat de inofficioso contra testamentum fratris agere. Sed germanis fratribus praetermissis, id est uno patre natis, si turpibus personis, id est infamibus fuerit hereditas derelicta, hoc est aut pro libidine meretricibus, aut pro inhonesto affectu naturalibus aut certe thymelicis, vel de libertis suis, agendi contra testamentum licentia reservatur: si tamen is ipse germanus non pro crimine suo exilio fuerit deputatus, aut per captivitatem fuerit servus effectus, aut per emancipationem successionis vel actionis iura perdiderit.

2.19.2 [=brev.2.19.2]

Idem a. ad Claudium praesidem Daciae.

Licet legum auctoritas filiorum potius quam matrum personis voluit laborem incumbere, ut de inofficioso agentes intra praefinita tempora doceant, nullo suo vitio factum, nec offensionem se parentibus praestitisse, sed iugiter obsecutos, ut naturae ipsius religio flagitabat, disciplinam illaesam inoffensamque servasse, ut his probatis removeant parentum voluntatem: tamen si mater contra filii testamentum inofficiosi actionem instituat, inquiri diligenter iubemus, utrum filius nulla ex iusta causa laesus matrem novissima laeserit voluntate, nec luctuosam ei nec legitimam reliquerit portionem, ut testamento remoto matri successio deferatur, si tamen defuncto consanguinei agnati non sunt superstites: an mater inhonestis factis atque indecentibus votis filium forte obsedit, insidiisque eum vel clandestinis vel manifestis appetiit, vel inimicis eius suas amicitias copulavit, atque in aliis sic versata est, ut inimica potius quam mater crederetur: hoc probato, invita etiam acquiescat filii voluntati.

Dat. viii. id. febr. Serdica, Crispo caes. ii. et Constantino caes. ii. coss.

Interpretatio. Quamvis leges filiis, si praetermissi testamento fuerint, maiorem quam matribus agendi dederint potestatem, ut de inofficioso matris testamento proponant, id est, si quarta debitae portionis suae filio dimissa non fuerit: ita tamen, si probare potuerint, quod matris in nullo laeserint pietatem, sed se obsequium, ut decuit, praestitisse: sic testamentum matris, in quo praetermissi fuerint, non valebit. Nam si mater contra testamentum filii, quod inofficiosum dixerit, agat, debet diligenter requiri, si contra filium mater nihil egisse probatur, aut si nullis insidiis vel publice vel secrete eum laedere fortasse tentaverit: nec forsitan consilium adversus filium inimicis suis, quod impium est, auxiliumque praestiterit. Quod si factum non fuerit, potest remove praetermissa mater, quia ei quartam de rebus suis portionem filius non dimisit, quod filius fecerat testamentum: si tamen filio fratres consanguinei agnati, id est uno patre nati, aut eorum filii per virilem sexum non esse probantur. Nam si mater, ut superius dictum est, pro manifestis inimicitiiis suis praetermissa docebitur, invita acquiescat laesi filii voluntati.

2.19.3 [=brev.2.19.3]

Idem a. ad concilium Byzacenorum.

Servus necessarius heres instituendus est, quia non magis patrimonium quam infamiam consequi videtur. Unde claret, actionem inofficiosi fratribus relaxatam, quum infamiae aspergitur vitiis is, qui heres exstitit, omniaque fratribus tradi, quae per turpitudinem aut aliquam levem notam capere non potest institutus. Ita in hac quoque parte, si quando libertis heredibus institutis fratres fuerint alieni, inofficiosi actione proposita praevaleant in omnibus occupandis facultatibus defuncti, quas ille perperam ad liberos voluerat pertinere.

Dat. vii. kal. aug. coloniae Agrippinae, Pacatiano et Hilariano coss.

Interpretatio. Si servo pro necessitate debiti a domino cum libertate hereditas fuerit dimissa, quia huiusmodi persona videtur infamis, germanis fratribus, qui praetermissi sunt, agendi contra testamentum datur facultas: ut remota infami persona, salva tamen, quam meruit, libertate, hereditatem germani fratres ad se debeant revocare. Nam et si praetermissis fratribus liberti per testamentum heredes fuerint instituti, simili modo germani defuncti eos a bonis fraternae hereditatis excludent, sibi omnia, quae reliquerit, vindicabunt.

2.19.4 [=brev.2.19.4]

Imp. Constantius a. et Iulianus caesar Olybrio.

Quum scribit moriens, ut arbitrato boni viri, si quid minus filiis sit relictum, quam modus quartae, quae per successionem bonis tantum liberis debetur, efflagitat, id ipsum ab herede eisdem in pecunia compleatur, manifestum est, nullam iam prorsus nec super testamento, nec super donationibus querelam remanere, praesertim quum universam eadem repellat et reprimat, quae ad pecuniam redigit, iusta taxatio.

Dat. xiv. kal. iun. Tauro et Florentio coss.

Interpretatio. Quoties pater filiis per testamentum de facultatibus a se dimissis quartam dari praeceperit portionem, et hoc in nummo fieri bonorum virorum arbitrio crediderit committendum, seu hoc testamento sive donatione conscripserit, nullam contra voluntatem patris filius habeat actionem, dummodo quartam portionis suae, quam erat habiturus de omnibus, quae tempore mortis suae pater

reliquerit, consequatur in nummo.

2.19.5 [=brev.2.19.5]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Hypatio pf. p.

Intra quinquennium, quod inofficiosis actionibus constitutum est, liberis quoque, parentum iudicia inofficiosa causantibus, eadem temporis curricula praestituta sunt.

Dat. v. kal. iun. Patavio, Merobaude ii. et Saturnino coss.

Interpretatio. Intra quinque annos a die mortis defuncti, quicumque* inofficiosum dicere voluerit testamentum, inchoandae actionis licentiam se noverit habiturum. Quod temporis spatium etiam filii sibi, si contra parentum testamenta ac voluntatem agere voluerint, agnoscant esse concessum. quo transacto, si repetitio inchoata non fuerit, omnium personarum de inofficioso intentio conquiescat. Ceterum intra quinquennium inchoata, usque ad tricennium obtineat actionem.

2.19.6 [=brev.2.19.6]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Adversus iudicium omnibus integris atque servatis, quibus inofficiosi actio aut de immodicis donationibus coeperit forte competere, vel qui se praeteritum esse testatur. Nos enim ita huiusmodi institutiones firmandas esse concessimus, ut competentibus actionibus viam minime clauderemus.

Dat. xvi. kal. mart. Ravenna, post consulatum Honorii ix. et Theodosii v. aa.

Interpretatio. Contra voluntatem defuncti ita omnia, quae superiore lege sunt statuta, servantur, ut et de inofficioso agere liceat, et, si quis se praeteritum dixerit, audiatur. Sed ita haec omnia observari praecipimus, ut, si qua alia propositio fuerit de testamento vel donatione, quae possit opponi, in omnibus audiatur.

2.19.7 [=brev.2.19.7]

Imp. Theodosius a. Asclepiodoto pf. p.

Si quis defuncti agnoverit voluntatem, de inofficioso agere prohibetur.

Dat. vii. kal. mart. Constantinopoli, victore v.C. cos.

Interpretatio. Qui per testamentum sibi aliquid derelictum acceperit aut vindicaverit et voluerit contra voluntatem defuncti agere, licentiam penitus non habebit.

2.20.0. De inofficiosis donationibus.

2.20.1 [=brev.2.20.1]

Imp. Constantius a. et Iulianus Caesar Olybrio.

Illud omnino dubitare non convenit, quod immodicarum donationum omnis querela ad similitudinem inofficiosi testamenti legibus fuerit inducta, et sit in hoc actionis utriusque vel una causa vel similis aestimanda, vel idem et temporibus et moribus.

Dat. xiv. kal. iun. Tauro et Florentio coss.

Interpretatio. Certum est, quod donatio facta de inofficioso testamento querelae similis iudicatur, contra quam similiter praetermissus, etsi ei minus, cui haec actio competit, quam quartae portionis suae modus est, dimittatur, intra quinquennium superius constitutum agere permittitur. et sicut de inofficioso testamento, ita potest agere, ut donatio evacuetur.

2.21.0. De inofficiosis dotibus.

2.21.1 [=brev.2.21.1]

Imp. Constantius a. ad Maximum praesidem Ciliciae.

Quum omnis hereditas dote dicatur exhausta, concordare legibus promptum est, ut ad exemplum inofficiosi testamenti adversus dotem immodicam exercendae actionis copia tribuatur, et filiis conquerentibus emolumenta debita deferantur.

Dat. xiv. kal. ian. Sirmio, Datiano et Cereale coss.

Interpretatio. Quoties per dotem ita omnis hereditas evacuata probatur, ut quarta hereditatis ipsius non fuerit reservata, liceat filiis ad similitudinem inofficiosi testamenti contra dotem agere et debitam sibi portionem ex lege repetere.

2.21.2 [=brev.2.21.2]

Idem a. et Iulianus caesar Pomponiano.

Dote ab uxore marito data, filios ex priore matrimonio, si neque ultra dodrantem, neque in fraudem legis Papiae constituatur, de hac repetenda nullam habere constat actionem.

Dat. xvi. kal. ian. Sirmio, ipso augusto x. et Iuliano caes. iii. coss.

Interpretatio. Si mulier marito secundo dotem dederit, et ex priore marito filios habuerit, et non eis tres uncias, id est quartam portionem de rebus suis reservaverit, dos, quae contra legem papiam secundo marito data est, non valebit. Hic de iure addendum, quid sit lex Papia.

2.22.0. De hereditatis petitione.

2.22.1 [=brev.2.22.1]

Imp. Constantinus a. et caesar ad Maximum pf. u.

Si is, qui dignitate Romanae civitatis amissa Latinus fuerit effectus, in eodem statu munere lucis excesserit, omne peculium eius a patrono vel a patroni filiis sive nepotibus, qui nequaquam ius agnationis amiserint, vindicetur. Nec ad disceptationem veluti hereditariae controversiae filiis liceat accedere, quum eius potissimum status ratio tractanda sit, non quem beneficio libertatis indultae sortitus acceperit, sed is, in quo munere lucis excesserit.

Dat. iii. kal. febr. Serdica, ipso augusto vii. et caes. coss.

Interpretatio. Si quis civis Romanus libertus, intercedente culpa, Latinus libertus fuerit effectus, si in eadem Latinitate, sine reparatione prioris status, ab hac luce discesserit, facultates illius patronus vel patroni filii vel nepotes, qui tamen per virilem lineam descendunt et emancipati non fuerint, sibimet vindicabunt. Nec si filios, quos civis Romanus generavit, fortasse dimiserit, aliquid de eius hereditate praesumant: quia non quaerendum est, in qua libertate nati fuerint, sed in qua pater eorum positus condicione* defecerit.

2.23.0. De rei vindicatione.

2.23.1 [=brev.2.23.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Crispino comiti et magistro equitum.

pr. Quisquis armatae militiae stipendiis communitus in solo publico vel aedificium aliquod construxerit vel septis quibuslibet spatia certa concluderit, perpetuo iure et firmo dominio eadem ex nostra generali auctoritate possideat, nec per surreptionem aliquis postea eadem loca a nostra clementia audeat postulare.

1. Illud quoque sancimus, si quisquam militum simili condicione* ante hoc tempus loca publica possidenda detinuit, ac postea eadem per alias competitionum nebulas detectus fuerit amisisse, reformari eadem; ita tamen, si probatum fuerit, a nullo antea possessum solum hac, qua ostendimus, a milite ratione detentum: vel si, in alios forte eorum militum voluntate translatum fuisse, quod tenuerant, potuerit edoceri.

2. Ne quis sane post hanc definitionem nostri numinis surripiendo postulare audeat haec spatia, de quibus praesens oraculi nostri forma comprehendit, poenam viginti librarum auri iubemus adscribi.

Dat. v. kal. mart. Ravenna, Asclepiodoto et Mariniano coss.

Interpretatio. Quicumque* militans in solo publico aedificium fortasse extruxerit aut aliquid pro utilitate sua crediderit faciendum, per nullius calumniam penitus repellatur, sed hoc perpetuo in eius iure permaneat. Idem miles nostris utilitatibus serviens, si locum publicum construxerit vel ad excolendum fortasse tenuerit, si hoc tamen nullus antea tenuit, cui miles ipse pervasor exstiterit, simili ratione possideat. Contra quam rem etiamsi surreptum principi fuerit, non solum impetrata non valeant, verum etiam improbus petitor viginti libras auri fisco cogatur exsolvere.

2.24.0. De familiae heriscundae.

2.24.1 [=brev.2.24.1]

Imp. Constantinus a. ad Verinum.

Quum dividendae res erunt, dubitari non potest, ab heredibus suis consensum sine ulla controversia commodandum. Quod vero ad huiusmodi spectat scripturas, in quibus talis defunctorum fuisse mens invenitur, ut de testamento intelligatur tantummodo cogitatum, etsi repugnare ius videatur, huiusmodi quoque conscriptiones inter suos dumtaxat* heredes valere oportet, quemadmodum valent scripturae simpliciter inchoatae, quas nulla solennitatis adminicula defendunt, solis nixae radicibus voluntatis. Licet enim sub testamenti vocabulo coeptae, quum perfectae non sint, neque appellari aliter ullo modo possint, evanuisse videntur, tamen dispositiones ultimae, coloratam iuris imaginem referentes, iustius in se legum proclivem favorem debent provocare. Quamobrem, quum filiis ac nepotibus civili iure vel auxilio praetoris ut suis heredibus defuncti successio deferatur, etiamsi coeptum, neque impletum testamentum esse memoretur, vel si ab utilitate verborum vel solennitate iuris inanis scriptura esse dicatur, considerari specialiter voluntatem placet, et obsecundari protinus, quum res dividuntur, nec retineri amplius, quam quod singulorum personis detegetur adscriptum, ut et memoria defuncti non violetur parentis, et occasiones litium dirimantur.

Dat. iv. kal. sept. Crispo ii. et Constantino ii. caess. coss.

Interpretatio. Quando facultas patris inter filios vel nepotes dividitur, specialiter voluntas patris vel avi paterni debet in omnibus custodiri, cuius testamentum etiamsi non fuerit perfectum, aut si non legitimo numero testium subscribatur, nec gestis allegetur, tamen si agnoscitur defunctus, de quo supra dictum est, de facultate sua aliquid ordinasse, quicquid unumquemque de filiis ac nepotibus cuiuscumque* sexus habere voluerit, hoc sibi sine consortis repetitione defendat: nec praesumat aliquis, quod alteri consorti auctor ille dimiserit. Sed hoc inter filios ac nepotes ex filiis masculis observetur, quod voluntate auctoris per quamcumque* scripturam probabitur ordinatum.

2.24.2 [=brev.2.24.2]

Idem a. ad Constantium pf. p.

Nulli quidem de bonis usurpandis vivorum, nec dividendi contra bonos mores concessa licentia est: sed si praecipiente matre bona eius inter se liberi diviserunt, placuit omnifariam nobis, huiusmodi divisionem durare, si modo usque ad extremum eius vivendi spatium voluntas eadem perseverasse doceatur.

Dat. iii. id. iun. Constantinopoli, Constantino et Maximo coss.

Interpretatio. Licet vivorum bona, ut dividantur, iniustum sit, tamen si mater vivens facultates suas filiis praeceperit et permiserit dividendas, et usque ad exitum vitae suae in eadem voluntate perstiterit, divisio inter filios facta perduret.

2.25.0. De communi dividundo.

2.25.1 [=brev.2.25.1]

Imp. Constantinus a. Gerulo rationali trium provinciarum.

In Sardinia fundis patrimonialibus vel emphyteuticariis per diversos nunc dominos distributis, oportuit sic possessionum fieri divisiones, ut integra apud possessorem unumquemque servorum agnatio permaneret. Quis enim ferat, liberos a parentibus, a fratribus sorores, a viris coniuges segregari? Igitur qui dissociata in ius diversum mancipia traxerunt, in unum redigere eadem cogantur: ac si cui propter redintegrationem necessitudinum servi cesserunt, vicaria per eum, qui eosdem suscepit, mancipia reddantur. Et invigilandum, ne per provinciam aliqua posthac querela super divisis mancipiorum affectibus perseveret.

Dat. iii. kal. mai. Proculo et Paulino coss.

Interpretatio. In divisione patrimoniorum seu fiscalium domorum sive privatorum observari specialiter debet, ut, quia iniustum est, filios a parentibus vel uxores a maritis, quum ad quemcumque* possessio pervenerit, sequestrari, mancipia, quae permixta fuerint, id est uxor cum filiis et marito suo, datis vicariis, ad unum debeant pertinere, cui necesse fuerit commutare, quod sollicitudo ordinantium debet specialiter custodire, ut separatio fieri omnino non possit.

2.26.0. De finium regundorum.

2.26.1

Imp. Constantinus a. ad Tertullianum virum perfectissimum comitem dioeceseos Asianae.

Si quis super invasis sui iuris locis prior detulerit querimoniam, quae finali cohaeret cum proprietate controversiae, prius super possessione quaestio finiatur et tunc agrimensur ire praecipiat ad loca, ut patefacta veritate huiusmodi litigium terminetur. Quod si altera pars locorum adepta dominium subterfugiendo moras attulerit, ne possit controversia definiri locorum ordine, electus agrimensur dirigatur ad loca, ut, si fidelis inspectio tenentis locum esse probaverit, petitor victus abscedat; at si controversia eius claruerit, qui primo iudiciis detulerit causam, ut invasor ille poena teneatur edicti, si tamen vi ea loca eundem invasisse constiterit. nam si per errorem aut incuriam domini loca ab aliis possessa sunt, ipsis solis cedere debent.

Dat. viii k. mart. Bessi Gallicano et Symmacho cons. (330 febr. 22).

2.26.2 [=brev.2.26.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum pf. p.

Si constiterit, eum, qui finalem detulerit quaestionem, priusquam aliquid sententia determinetur, rem sibi alienam usurpare voluisse, non solum id, quod male petebat, amittat, sed quo magis unusquisque contentus suo rem non expetat iuris alieni, is, qui irreptor agrorum fuerit in lite superatus, tantum agri modum, quantum diripere tentavit, amittat.

Lecta apud acta xii. kal. iul. Gallicano et Symmacho coss.

Interpretatio. Si quis pervasor finium fuerit approbatus, eo quod, priusquam aliquid iudicio finiretur, id, quod alter tenuerat, invasisset, non solum illud, quod male praesumpsit*, amittat, sed ut non unusquisque rem alienam occupet, quum fuerit in causa devictus pervasor iuris alieni, tantum spatii restituat, quantum praesumpsit* invadere.

2.26.3

Idem a. ad universos provinciales.

Post alia: si finalis controversia fuerit, tum demum arbiter non negetur, cum intra quinque pedes locum, de quo agitur apud praesidem, esse constiterit; cum de maiore spatio causa, quoniam non finalis, sed proprietatis est, apud ipsum praesidem debeat terminari. Et si socius quid petat a socio, ante praeses iudicet, an praestari aliquid oporteat et tunc demum illud per arbitros restituatur, quod constiterit esse solvendum.

Dat. k. aug. Basso et Ablavio cons. (331 aug. 1).

2.26.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Quinque pedum praescriptione sumpta finalis iurgii vel locorum libera peragatur intentio. Sola sit igitur huiusmodi litibus una praescriptio, quae improbi petitoris refrenare possit invidiam, si veteribus signis limes inclusus finem congruum erudita arte praestiterit. Nec vero prolixioris temporis in huiusmodi iurgiis locum habebit ulla praescriptio, cum diuturno otio alienum rus quis se asserat diligentius coluisse, quando omne huiusmodi iurgium solo praecipimus iure discingi, quo artis huius peritis omnem commisimus sub fideli arbitrio notionem.

Dat. vii k. aug. Arcadio a. i et Bautone cons. (385 iul. 26).

2.26.5

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Cunctis molitionibus et machinis amputatis finalibus iurgiis ordinem modumque praescripsimus ac de eo tantum spatio, hoc est pedum quinque, qui veteri iure praescripti sunt, sine observatione temporis arbitros iussimus iudicare. Quod si loca in controversiam veniant, sollemniter de his iudices recognoscent et seu civilis seu criminalis actio competet, tribuetur ita, ut causa cognita et redhibitioni obnoxius decernatur nec poenam convictus aufugiat.

Dat. prid. non. novemb. Constantinopoli Arcadio a. ii et Rufino cons. (392 nov. 4).

2.27.0. Si certum petatur de chirographis.

2.27.1 [=brev.2.27.1]

Imppp. Honorius, Theodosius et Constantius aaa. Palladio pf. p.

pr. Super chirographis mortuorum hanc servari volumus perpetua observatione sententiam, ut, qui inter absentes intra hoc iuge quinquennium, inter praesentes vero biennium iudiciis competentibus non publicaverit cautiones, nec convenerit debitoris heredes, actione privetur.

1. Hic tamen si intra tempora constituta processerit, absque ullo sequestrationis obiectu prius manum defuncti probare iubeatur: hoc enim toto iure cantatum est, ut scripturam prolator affirmet; quam tamen adstrui non sola manus collatione conveniet (quid enim aliud falsarius agit, quam ut similitudinem veritatis imitetur?), sed aliis multiplicibus documentis, ut probet, magnae securitatis fuisse, quod siluit. nam si publicam iudiciorum additionem amicitiarum forsitan impedivit affectio, privatam saltem conventionem testis audivit, libertus aut servus agnovit, admonere etiam potuit sub mortis vicinitate languentem.

2. Quod si se forsitan causetur absentem, maioribus adstrui potest conventio longinqua documentis, promissaeque solutionis epistolare rescriptum. Ac ne id ipsum, qui cautionem fingit, imitetur, producat in medium portitores, qui alternae partis scripta confirmet, a quibus tamen verum vel sacramento dignitas vel suppliciiis terror exploret: quamvis ad illuminandam hereditarii debiti fidem et causas oporteat foenoris approbari, et pecuniae baiulos hinc inde produci. His ac talibus si destituetur taciturnitas longinqua documentis, in evidenti est, veteratorum calumnias non solum repetitione privandas, verum etiam severitate cohibendas.

3. Sed si viventis ante hanc legem facta cautio proferatur, quam suam neget ille, qui petitur, sequestret pecuniam litigaturus ex falso. cavendum est enim, ne inficiandi fomitem ministremus obnoxii. Quod tamen tunc conveniet custodiri, si inter praesentes utrosque viventes necdum viginti anni, inter absentes necdum triginta doceantur emensi. Alioquin, si chirographi fides sub silentio iudiciariae conventionis statutum tempus excesserit, probari prius debitum conveniet, tunc repositi, sequestrationis necessitate sumpta.

4. Sin vero suam quidem manum fateatur obnoxius, sed nihil sibi numeratum pro hac obligatione causetur, tunc chirographi discuti oportebit aetatem, ut, si iure delata contestationibus tempora debitor taciturnus exegit, cavillationis istius perdat obstaculum.

5. De cetero vero sancimus, ut omnes deinceps cautiones intra duodecennium vim contestationis accipiant, quam debitor facta novatione promittat.

6. Sed si mediis temporibus peregrinetur obnoxius, quo novationi longior obsit absentia, volumus, creditorem ante duodecennium praestitutum aditis iudiciis edictum mereri auctoritatemque postibus debitoris affigere, domesticas etiam convenire personas: nullus enim per tanta contestationum poterit documenta mentiri. Quod ideo ante duodecennium iubemus agitari, ut per intervalla temporis longioris inclamatus advertat, confutari debere, si fides non agnoscitur petitorum, nec obesse iam post adscripta tempora creditori, si post has contestationum voces longa debitoris absentia vel redhibitio proteletur, vel novatio iusta ludatur. Et quamvis nescire promulgata non liceat, per omnem hunc annum pendere iubemus edictum.

Dat. v. kal. aug. Ravenna, Eustathio et Agricola coss.

Interpretatio. De cautionibus mortuorum hoc praecipimus observari, ut, si debitor absens defunctus fuerit, et mortuum eum creditor esse cognoverit, cautionem suam intra quinquennium iudici non differat publicare. Si vero praesente creditore defecerit, intra biennium defuncti publicet cautionem: ita tamen, ut manus mortui conferatur, et agnosci possit illius esse subscriptio, aut convenisse illum, dum viveret, aliquibus scientibus valeat approbare: et causas ipsius debiti, unde pecuniam contraxit, exponat. Quod si supra personam mortui detegitur fortasse mentiri, non solum pecuniam non recipiat, sed etiam severitatem legis incurrat. Nam de reliquo inter vivorum personas haec observanda decernimus, ut omnes cautiones debitorum intra duodecim annos debeant contestari: ita ut a debitoribus renoveantur. Quod si forsitan ante duodecim annos debitorem peregrinari contigerit, iudicis mereatur edictum, quod in postibus debitoris sui pro contestatione debeat affigere, et homines illius convenire non desinat, ut quum fuerit taliter debitum contestatum, excusationem, qui peregrinatur, longi temporis habere non possit. Nec ideo se excuset, quod non renovaverit cautionem. Sane

si debitor suam esse dixerit cautionem, sed nihil se de ipsa cautione asserat accepisse, tempus debet inspicere cautionis, ut, si intra quinquennium cautio conscripta cognoscitur, et probatum fuerit, quod in cautione continetur acceptum, debitor suam impleat cautionem. Si vero, quae in cautione scripta sunt, intra quinquennium tradita non probantur, is, cuius cautio est, non teneatur obnoxius: nam transacto quinquennio, si de cauta et non consignata pecunia debitor dixerit, nullatenus audiatur.

2.28.0. De pecuniae sequestratione prohibita.

2.28.1 [=brev.2.28.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: quoties ex quolibet contractu pecunia postulatur, sequestrationis necessitas conquiescat: oportet enim debitorem primo convinci et sic solutioni succumbere. quam rem quum iuris ratio, tum ipsa aequitas persuadet, ut probationes secum afferat debitoremque convincat pecuniam petiturus etc.

Dat. v. id. iul. Ravenna, Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Quoties ab aliquo pecunia repetitur, non prius cogatur sequestrare pecuniam ille, qui petitur, quam ille, qui repetit, debitorem suum certa prius probatione convincat, et sic pecuniam, quam se dedisse convicerit, adhibita probatione recipiat.

2.29.0. Si certum petatur de suffragiis.

2.29.1 [=brev.2.29.1]

Imp. Iulianus a. ad populum.

Foedis commentis, quae bonorum merito deferuntur, quidam occupare meruerunt et quum meruissent in republica quolibet pacto versari, repetendam sibi pecuniam, quam inhoneste solverant, imprudentius atque inhonestius arbitrantur: alii etiam, quae tunc donaverant vel potius proiecerant ob immeritas causas, invadenda denuo crediderunt. Sed quia leges Romanae huiusmodi contractus penitus ignorant, omnem repetendi eorum, quae prodige nefarieque proiecerunt, copiam prohibemus. Qui itaque repetere nititur vel repetiisse convincitur, et, quod dedit, apud suffragatorem eius manebit vel extortum restituet, et alterum tantum fisci viribus inferre cogatur.

Dat. kal. febr. Constantinopoli, Mamertino et Nevitta coss.

Interpretatio. Aliquanti pro sua voluntate suffragia dedisse probantur, et postea, quum ad militiam pervenerunt, ea, quae dederant, repetere vel auferre contra rationem inhoneste et illicite praesumpserunt*. Ideoque praecipimus, ut quicumque* aliquid pro praestandis sibi, quae petiit, dedisse dignoscitur, non habeat licentiam repetendi: qui vero repetere fuerit conatus, hoc ille habeat, qui accepit, aut certe, si sublatum ei fuerit, reformetur, et aliud tantum ille, qui abstulit, fisco cogatur inferre.

2.29.2 [=brev.2.29.2]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino pf. p.

pr. Si qui desideria sua explicare cupientes ferri sibi a quoquam suffragium postularint, et ob referendam vicem se sponsione constrinxerint, promissa restituant, quum ea, quae optaverint, consequantur: si artibus moras necent, ad solutionem debiti coarctandi sunt.

1. Sed si quid eo nomine in auro vel argento vel in ceteris mobilibus datum fuerit, traditio sola sufficiat, et contractus habebit perpetem firmitatem, quoniam collatio rei mobilis inita integra fide hac ratione cumulatur.
2. Quod si praedia rustica vel urbana placitum continebit, scriptura, quae ea in alium transferat, emittatur, sequatur traditio corporalis, et rem fuisse completam, gesta testentur; aliter enim ad novum dominum transire non possunt, neque de veteri iure discedere.
3. Quod si quis, dum solo commonitorio de suffragio nititur, bona duxerit occupanda, reus temeritatis ac violentiae retinebitur, atque in statum pristinum possessio reducetur, eo a petitione excluso, qui non dubitavit invadere, quod petere debuisset.

Dat. iv. non. mart. Constantinopoli, Arcadio iii. et Honorio ii. aa. coss.

Interpretatio. Si quis, dum necessitates suas expedire desiderat, aliquid se commodi daturum esse promiserit, perceptis, quae voluit, constrictus hoc sine ulla dilatione implere cogatur. Quod si aliquid in auro vel in argento vel in ceteris rebus mobilibus obtulerit, firmum sine scriptura permaneat: quia res mobiles in suffragiis scripturam penitus non requirunt, sed sola traditione firmantur. Quod si loca urbana vel rustica dare placuerit, scriptura sequatur atque traditio, et de completis omnibus vel re tradita gesta confecta proferantur, nam aliter possessio ad alterum dominum transire non poterit. Sane si quis sine tali scriptura possessionem alterius crediderit occupandam, reus violentiae teneatur, et integrum, quod invaserit, reddat, omni sua repetitione damnata.

2.30.0. De pignoribus.

2.30.1 [=brev.2.30.1]

Imp. Constantinus a. ad universos provinciales.

Intercessores a rectoribus provinciarum dati ad exigenda debita ea, quae civiliter poscuntur, servos aratores aut boves aratorios pignoris causa de possessionibus abstrahunt, ex quo tributorum illatio retardatur. si quis igitur intercessor aut creditor vel praefectus pacis vel decurio in hac re fuerit detectus, a rectoribus provinciarum capitali sententiae subiugetur.

Dat. iv. non. iun. Sirmio, Constantino a. iv. et Licinio iv. coss.

Interpretatio. Multi pro fiscali debito servos cultores aut boves aratorios de possessionibus causa pignoris auferre praesumunt, de quorum laboribus tributa redduntur, et ideo si quis creditor vel curator pacis vel curialis aut quicumque* exactor hoc facere praesumpserit*, a provinciae iudice puniatur.

2.30.2 [=brev.2.30.2]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: nexum non faciat praediorum nisi persona, quae iure potuit obligari. Per servum autem vel procuratorem, colonum vel actorem seu conductorem praeiudicium possessioni invito vel inscio domino imponi non posse, et iuris et legum auctoritatibus decantatur etc.

Dat. v. id. iul. Ravenna, Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Non obliget possessionem nisi ille, qui proprius dominus esse dignoscitur: nam neque per servum, neque per procuratorem sive colonum aut actorem aut conductorem, si res fuerit obligata, praeiudicium domino poterit exhiberi.

2.31.0. Quod iussu.

2.31.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: dominos ita constringi manifestum est actione praetoria, quae appellatur quod iussu, si certam numerari praeceperint servo actorive pecuniam. Igitur in perpetuum edictali lege sancimus, ut, qui servo, colono, conductori, procuratori actorive possessionis pecuniam commodat, sciat, dominos possessionum cultoresve terrarum obligari non posse. neque familiares epistolas, quibus homines plerumque commendantur absentium, in id trahere convenit, ut pecuniam quoque, quam non rogatus fuerat, impendisse se pro praediis mentiatur: quum, nisi specialiter, ut pecuniam commodet, a domino fuerit postulatus, idem dominus teneri non possit; creditaque quantitate mulctari volumus creditores, si huiusmodi personis non iubente domino, nec fideiussoribus specialiter acceptis fuerit commodata pecunia.

Dat. v. id. iul. Ravenna, Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Nullus dominum ad reddendum debitum, sicut hucusque fiebat, adstringat, nisi servo suo vel actori pecuniam rogante domino praestitisse convicerit. et ideo si quis servo, colono, conductori, procuratori vel actori pecuniam non rogante domino dederit, sciat, dominos terrarum propter hoc debitum nullatenus posse teneri; sed qui non rogante domino pecuniam talibus personis crediderint aut fideiussores non acceperint, ea, quae commodata sunt, se noverint perdituros, nec a domino posse reposci.

2.32.0. De peculio.

2.32.1 [=brev.2.32.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Post alia: hoc quoque creditoribus non negamus, ut, si liber a rationibus fuerit, quas regebat, inventus actor, servus procuratorve praediorum, utilis actio pateat de peculio etc.

Dat. v. id. iul. Ravenna, Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Hoc sane creditoribus volumus esse praestandum, ut actor vel servus sive procurator possessionis, qui pecuniam a creditore suscepit, si nihil de rationibus suis domino debuerit, pro pecunia, quam accepit, de peculio, quod habet, creditoribus reddat.

2.33.0. De usuris.

2.33.1 [=brev.2.33.1]

Imp. Constantinus a. ad Dracilianum agentem vices pf. p.

Quicumque* fruges humidas vel arentes indigentibus mutuas dederint, usurae nomine tertiam partem superfluam consequantur, id est ut, si summa crediti in duobus modiis fuerit, tertium modium amplius consequantur. Quod si conventus creditor propter commodum usurarum debitum recipere noluerit, non solum usuris, sed etiam debiti quantitate privandus est. Quae lex ad solas pertinet fruges: nam pro pecunia ultra singulas centesimas creditor vetatur accipere.

Pp. Caesareae xv. kal. mai., Paulino et Iuliano coss.

Interpretatio. Quicumque* fruges humidas, id est vinum et oleum, vel quodcumque* annonae genus alteri commodaverit, non plus ab eo propter usuram quam tertiam partem accipiat, id est ut supra duos modios, qui accepit, tertium reddat. Quod si conventus fuerit ille, qui commodat, et pro maiore usura noluerit debitum suum, adiuncto tertio modio, a debitore recipere, etiam debitum perdat. Quam rem ad solas fruges praecipimus pertinere. Nam quando pecunia fuerit commodata, nisi unam tantum centesimam a creditoribus exigere non iubemus.

2.33.2 [=brev.2.33.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio pf. p.

Quicumque* ultra centesimam iure permissam quicquid sub occasione necessitatis eruerit, quadrupli poenae obligatione constrictus, sine cessatione, sine requie protinus ablata redhibebit. Hi vero,

qui antea pari furore grassati uspiam detegentur, in duplum extorta restituant.

Dat. viii. kal. nov. Constantinopoli, Honorio nb. p. et Evodio v.C. coss.

Interpretatio. Si quis plus, quam legitima centesima continet, hoc est tres siliquas in anno per solidum, amplius a debitore sub occasione necessitatis accipere vel auferre praesumpserit*, post datam legem sine ulla dilatione ea, quae amplius accepit, constrictus quadrupli poena restituat. ea vero, quae ante legem tali ratione data sunt, in duplum volumus reformari.

2.33.3 [=brev.2.33.3]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano pf. p.

Frustra debitores in annis minoribus constitutorum usuras se restituere non debere contendunt, quia senatoria eos dignitate praeditos esse testantur. Unde sortem cum usuris in stipulationem deductis restituant.

Dat. viii. kal. dec. Constantinopoli, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Sine causa senatoribus in annis minoribus constitutis debitum cum usuris reddere dissimulant debitores, propter hoc, quod senatorio genere nati debitum cum usuris integris recipere non iubentur: et ideo, quod cautione per stipulationem promissum est, reformetur.

2.33.4 [=brev.2.33.4]

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Optato pf. U.

Senatores sub medietate centesimae usurae ad contractum creditae pecuniae censemur admitti. Itaque omnes intelligant, nullum florentissimo coetui sociatum, foenus exercentem, ultra medietatem centesimae vel iure stipulari vel petere posse usuram: quin etiam, si quid praeter moderatam nostri numinis definitionem fuerit flagitatum, imminuendae sorti pro huius legis auctoritate cessurum.

Dat. prid. id. iun. Nicaea, Stilicone ii. et Anthemio v.C. coss.

Interpretatio. Senatores, qui pecuniam ad centesimam praestare voluerint, non amplius usurae nomine quam medietatem legitimae centesimae a debitoribus suis accipiant, nec amplius ut caveant aut se cautione constringant, qui commodatam suscipiunt pecuniam, forte cogantur. Nam si ab eis amplius fuerit requisitum, sciant se senatores hoc, quod commodaverint, perdituros.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber tertius

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.3.1.0. De contrahenda emptione.
CTh.3.2.0. De commissoria rescindenda.
CTh.3.3.0. De patribus, qui filios distraxerunt.
CTh.3.4.0. De aediliciis actionibus.
CTh.3.5.0. De sponsalibus et ante nuptias donationibus
CTh.3.6.0. Si provinciae rector vel ad eum pertinentes sponsalia dederint.
CTh.3.7.0. De nuptiis.
CTh.3.8.0. De secundis nuptiis.
CTh.3.9.0. Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquerit.
CTh.3.10.0. Si nuptiae ex rescripto petantur.
CTh.3.11.0. Si quacumque* praeditus potestate nuptias petat invitae.
CTh.3.12.0. De incestis nuptiis.
CTh.3.13.0. De dotibus.
CTh.3.14.0. De nuptiis gentilium.
CTh.3.15.0. De fideiussoribus dotium.
CTh.3.16.0. De repudiis.
CTh.3.17.0. De tutoribus et curatoribus creandis.
CTh.3.18.0. Qui petant.
CTh.3.30.0. De administratione et periculo tutorum et curatorum.
CTh.3.31.0. De excusatione tutorum.
CTh.3.32.0. De praediis minorum sine decreto non alienandis.

3.1.0. De contrahenda emptione

3.1.1 [=brev.3.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Profuturum pf. annonae.

Venditionis atque emptionis* fidem, nulla circumscriptionis violentia facta, rumpi minime decet. Nec enim sola pretii vilioris querela contractus sine ulla culpa celebratus litigioso strepitu turbandus

est.

Pp. id. aug. Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Quum inter eumentem et vendentem res fuerit definito pretio comparata, quamvis plus valeat, quam ad praesens venditur, hoc tantummodo requirendum est, si nihil fraudis vel violentiae egit ille, qui comparasse probatur. Et si voluerit revocare, qui vendidit, nullatenus permittatur.

3.1.2 [=brev.3.1.2]

Idem a. ad Gregorium.

pr. Qui comparat, census rei comparatae cognoscat: neque liceat alicui, rem sine censu vel comparare vel vendere. Inspectio autem publica vel fiscalis esse debebit hac lege, ut, si aliquid sine censu venierit, et id ab alio deferetur, venditor quidem possessionem, comparator vero id, quod dedit pretium, fisco vindicante, perdat.

1. Id etiam placuit, neminem ad venditionem rei cuiuslibet accedere, nisi eo tempore, quo inter venditorem et emptorem* contractus solenniter explicatur, certa et vera proprietas a vicinis demonstraretur; usque eo legis istius cautione currente, ut, etiamsi subsellia vel, ut vulgo aiunt, scamna vendantur, ostendendae proprietatis probatio compleatur.

2. Nec inter emptorem* et venditorem solennia in exquisitis cuniculis celebrentur, sed fraudulenta venditio penitus sepulta depereat.

Dat. prid. non. febr. Constantinopoli, Feliciano et Titiano coss.

Interpretatio. Quicumque* villam comparat, tributum rei ipsius, sicuti et ius possessionis se comparasse cognoscat, quia non licet ulli agrum sine tributo vel solutione fiscali aut comparare aut vendere. Quod si suppressa fiscali solutione aliquis vendere ausus fuerit vel comparare praesumpserit*, noverint, inter quos talis fuerit secreta transactione contractus, quod et ille pretium perdat, qui emptor* accesserit, et venditor possessionem amittat, quia iubetur, ut vicini rei, quae venditur, testes esse debeant et praesentes, in tantum, ut etiam de mediocribus rebus si quid in usum venditur, ostendi vicinis placeat, et sic comparari, ne aliena vendantur.

3.1.3 [=brev.3.1.3]

Imp. Iulianus a. ad Iulianum comitem Orientis.

Patru mei constantini constitutionem iubemus aboleri, qua praecepit, minores feminas consortio virorum copulatas sine decreti interpositione venditiones posse celebrare, si viri earum consensum pariter atque subscriptionem instrumentis putaverint esse praebendam, quoniam absurdum est, maritos eis interdum inopes obligari, quum possint, venditionis iure ipso non valente, res proprias recipere ab iis, qui se illicitis contractibus miscuerunt. Vetus igitur ius revocamus, ut omnis venditio, quaecumque* fuerit a minore, viro sive femina, sine decreti interpositione celebrata, nulla ratione subsistat.

Dat. viii. id. dec. Antiochia, Mamertino et Nevitta coss.

Interpretatio. Constantini imperatoris fuerat lege praeceptum, ut minores aetate feminae, si maritos haberent, cum illorum consensu possent de facultatibus suis aliqua vendere. Sed hoc praesenti lege remotum est, atque id observandum erit, ut in annis minoribus constituti, seu vir seu femina, si ita necessitas exegerit, ut aliquid vendere velint, qui comparare voluerit, auctoritate iudicis aut consensu curiae muniatur: nam aliter a minoribus facta venditio non valebit.

3.1.4 [=brev.3.1.4]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hypatium pf. p.

Quisquis maior aetate atque administrandis familiarum suarum curis idoneus comprobatus praedia, etiam procul posita, distraxerit, etiamsi praedii forte totius quolibet casu minime facta distractio

est, repetitionis in reliquum, pretii nomine vilioris, copiam minime consequatur. Neque inanibus immorari sinatur obiectis, ut vires sibimet locorum causetur incognitas, qui familiaris rei scire vires vel merita atque emolumenta debuerit.

Dat. vi. non. mai. Mediolano, Merobaude ii. et Saturnino coss.

Interpretatio. Quaecumque* persona iam perfecta aetate domum suam regere potest, si villam, domum vel quodlibet aliud, habita pretii definitione, vendiderit, et forsitan postea opponere velit, quod minus pretii acceperit, quam res valebat, quia forte agrum, quem vendidit, longe positus ignorasse se dicat, non ideo venditio poterit revocari: quia aetas perfecta potuit scire, quid venderet, aut quo pretio res vendenda valere potuisset.

3.1.5 [=brev.3.1.5]

Iidem aaa. Cynegio pf. p.

Ne quis omnino iudaeorum christianum comparet servum neve ex christiano iudaicis sacramentis attaminet. Quod si factum publica indago compererit, et servi abstrahi debent, et tales domini congruae atque aptae facinori poenae subiaceant: addito eo, ut, si qui apud iudaeos vel adhuc christiani servi vel ex christianis iudaei reperti fuerint, soluto per christianos competenti pretio ab indigna servitute redimantur.

Accepta x. kal. oct. Rhegio, Richomere et Clearcho coss.

Interpretatio. Convenit ante omnia observari, ut nulli iudaeo servum christianum habere liceat, certe nullatenus audeat, ut christianum, si habuerit, ad suam legem transferre praesumat. Quod si fecerit, noverit se sublati servus poenam dignam tanto crimine subiturum: nam ante legem datam id fuerat statutum, ut pro christiano servo, si inquinatus fuisset pollutione iudaica, sciret sibi pretium, quod dederat, a christianis esse reddendum, ut servus in christiana lege permaneret.

3.1.6 [=brev.3.1.6]

Iidem aaa. Flaviano pf. p. Illyrici et Italiae.

Dudum proximis consortibusque concessum erat, ut extraneos ab emptione* removerent, neque homines suo arbitratu vendenda distraherent. Sed quia gravis haec videtur iniuria, quae inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis facere aliquid cogantur inviti, superiore lege cassata, unusquisque suo arbitratu quaerere vel probare possit emptorem*.

Dat. vi. kal. iun. Vincentiae, Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Prior ordinatio legis fuerat, ut si unus ex consortibus pro quacumque* necessitate rem vendere voluisset, extraneus emendi licentiam non haberet. Sed hoc melius probatur indultum, ut quicumque* de rebus suis libero utatur arbitrio, et praetermissis consortibus vel propinquis, cui voluerit, vendendi liberam habeat facultatem.

3.1.7 [=brev.3.1.7]

Iidem aaa. Remigio pf. Augustali.

Semel inter personas legitimas initus empti* contractus et venditi ob minorem annumeratam pretii quantitatem nequeat infirmari.

Dat. iii. kal. april. Constantinopoli, Arcadio a. iv. et Honorio a. iii. coss.

Interpretatio. Quum inter duas quascumque* personas de pretio cuiuscumque* rei convenerit, quamvis vilius, quam valebat, res fuerit comparata, nullatenus revocetur.

3.1.8 [=brev.3.1.8]

Idem aaa. Messalae pf. p.

Post alia: hi, qui imposita fuga munera civitatis provinciarumque destituunt et ineundos furtim existimant esse contractus, intelligant, sibi nihil haec profutura esse commenta, et pretio emptorem* mulctandum esse, quod dederit etc.

Dat. xii. kal. sept. Theodoro v. c. cos.

Interpretatio. Quicumque* debita curiae servitia aut patriae suae fugientes, res suas occulte vendere voluerint, sciant non posse valere, quod fecerint, et se ipsos ad debita servitia revocandos, et illos, qui emerint, pretium perdituros.

3.1.9 [=brev.3.1.9]

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad populum.

Venditiones, donationes, transactiones, quae per potentiam extortae sunt, praecipimus infirmari.

Dat. xiii. kal. mart. Constantinopoli, Honorio x. et Theodosius vi. aa. coss.

Interpretatio. Sciant omnes, quaecumque* a potentioribus personis oppressi aut donaverint aut vendiderint, posse revocari.

3.1.10

Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

In administratione et in militia positus emendi licentiam denegatam superflua nonnullorum dicitur esse persuasio, cum lex divi Honorii ad Palladium praefectum praetorio missa in Theodosianum redacta corpus hanc copiam talibus legatur dedisse personis. (.....).

3.2.0. De commissoria rescindenda.

3.2.1 [=brev.3.2.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

Quoniam inter alias captiones praecipue commissoriae legis crescit asperitas, placet infirmari eam et in posterum omnem eius memoriam aboleri. Si quis igitur tali contractu laborat, hac sanctione respiret, quae cum praeteritis praesentia quoque depellit et futura prohibet. Creditores enim, re amissa, iubemus recipere, quod dederunt.

Dat. prid. kal. febr. Serdica, Constantino a. vi. et Constantino caes. coss.

Interpretatio. Commissoriae cautiones dicuntur, in quibus debitor creditori suo rem, ipsi oppignoratam ad tempus, vendere per necessitatem conscripta cautione promittit: quod factum lex ista revocat et fieri penitus prohibet: ita ut, si quis creditor rem debitoris sub tali occasione visus fuerit comparare, non sibi de instrumentis blandiatur, sed quum primum voluerit ille, qui oppressus debito vendidit, pecuniam reddat et possessionem suam recipiat.

3.3.0. De patribus, qui filios distraxerunt.

3.3.1 [=brev.3.3.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano pf. p.

Omnes, quos parentum miseranda fortuna in servitium, dum victum requirit, addixit, ingenuitati pristinae reformatur. Nec sane remunerationem pretii debet exposcere, cui non minimi temporis spatio satisfecit ingenuus.

Dat. v. id. mart. Mediolano, Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Si quemcumque* ingenuum pater faciente egestate vendiderit, non poterit in perpetua servitute durare, sed ad ingenuitatem suam, si servitio suo satisfecerit, non reddito etiam pretio, revertatur.

3.4.0. De aediliciis actionibus.

3.4.1 [=brev.3.4.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Nebridio pf. U.

Habito semel bonae fidei contractu mancipioque suscepto et pretio dissoluto, ita demum repetendi pretii potestas est ei, qui mancipium comparaverit, largienda, si illud, quod dixerit fugitivum, potuerit exhibere. Hoc enim non solum in barbaris, sed etiam in provincialibus servis iure praescriptum est.

Dat. iii. kal. iul. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio v. C. coss.

Interpretatio. Quum inter emptorem* ac venditorem de Mancipii pretio convenerit et fuerit conscripta venditio, nullatenus poterit revocari, nisi forte ille, qui emit Mancipium, probaverit fugitivum, et tunc habebit licentiam pretium recipere, si Mancipium reddiderit venditori.

3.5.0. De sponsalibus et ante nuptias donationibus.

3.5.1 [=brev.3.5.1]

Imp. Constantinus a. ad Rufinum pf. p.

Pater noster nullam voluit liberalitatem valere, si actis inserta non esset. Nos etiam inter sponsores ac sponsas omnesque personas eam solam donationem ex promulgatae legis tempore valere sancimus, quam testificatio actorum secuta est.

Dat. iv. id. mai. Sirmio, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Ante tempus legis istius donationes etiam sine gestorum testificatione valebant. Nunc vero post hanc legem nec nuptialis nec quaelibet alia inter quascunque* personas donatio, de quibuscunque* rebus, valere potest, si gestis non fuerit allegata.

3.5.2 [=brev.3.5.2.]

Idem a. ad Maximum pf. U.

pr. Quum veterum sententia displiceat, quae donationes in sponsam nuptiis quoque non secutis decrevit valere, ea, quae largiendi animo inter sponsores et sponsas iure celebrantur, redigi ad huiusmodi condiciones* iubemus, ut, sive in potestate patris degere sive ullo modo proprii videantur esse iuris, et tanquam futuri causa matrimonii aliquid sibi ipsi vel consensu parentum mutuo largiantur, siquidem sponte vir sortiri noluerit uxorem, id, quod ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum, et si quid apud donatorem resedit, ad sponsam summotis ambagibus transferatur.

1. Quod si matrimonii non contrahendi causa ab sponsa, vel in cuius agit potestate, detegatur exstitisse, tunc sponso eiusque heredibus sine aliqua deminutione redhibeatur.
2. Quae similiter observari oportet, et si ex parte sponsae in sponsum donatio facta sit; nullis causis ulterius requirendis, ne forte mores aut origo dicatur, vel quicquam aliud opponatur, quod sibi quisquam non convenire existimat, quum longe ante, quam sponsalia contrahantur, haec cuncta prospici debuerint. Sola igitur indagetur voluntas, et mutata animi sententia ad restitutionem seu repetitionem rerum donatarum sufficiat, quum universis cautionibus pulsus, nihil amplius constare debeat, nisi ut appareat, qui sibi contrahendum matrimonium dixerit displicere.
3. Et quoniam fieri potest, ut moriatur alter adhuc incolumi voluntate prius, quam nuptiae contrahantur, congruum duximus, eo, in quem fuerat facta donatio, ante matrimonii diem functo, quae sponsaliorum titulo vel data vel ullo genere donata sunt, ad eum, qui donaverat, revocari: eo etiam, qui donaverat, ante nuptias mortuo, mox infirmari donationem, et ad eius heredes sine aliqua difficultate retrahi res donatas.
4. Quod beneficium usque ad personam patris aut matris, filiorum etiam, si qui de priore matrimonio fuerint, stare decernimus, si quocunque* modo ex his persona aliqua defuncto successerit. Quod si ex his nulla persona defuncti heres habetur, sed ex reliquis gradibus quisquam succedat, donationes convenit etiam non insecutis ex causa mortis nuptiis convalescere, quoniam illis tantum personis credimus consulendum.

Dat. xvii. kal. nov. prop. vi. kal. sstas Roma, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Quoties inter sponsos et sponsas de futuris nuptiis specialiter fuerit definitum, et donationem sponsaliciae* largitatis vir in sponsam suam aut ex consensu parentum aut ipse, si sui iuris est, propria voluntate conscripserit et omni eam scripturarum solennitate firmaverit, ita ut et gesta legitime facta doceantur, et introductio locorum vel rerum traditio subsequatur: quicquid tali et tam solenni donatione ad ius dominiumque sponsae transierit, si vir sponte eam, quam depectus est factis supra scriptis solennibus chartis, accipere noluerit uxorem, omnia, quae sunt tradita, non reposcat. Et si quid de nominatis tam solenniter rebus et traditis apud se habere dignoscitur, ad sponsae dominium, quam accipere noluit, sine dilatione aliqua transferatur. Reliquum legis istius opus non fuit explanare, quia sequentibus legibus vacuatur.

3.5.3 [=brev.3.5.3]

Idem a. Valeriano agenti vicariam praefecturam.

Quamvis in lucro nec feminis ius ignorantibus subveniri soleat, contra aetatem adhuc imperfectam locum hoc non habere, retro principum statuta declarant. Ne igitur soluta matrimonii caritate inhumanum aliquid statuatur, censemus, si futuris coniugibus tempore nuptiarum intra aetatem constitutis res fuerint donatae et traditae, non ideo eas posse revocari, quia actis consignare donationem quondam maritus noluit.

Dat. iv. kal. mai. Gallicano et Symmacho coss.

Interpretatio. Quamquam et feminis, quae per fragilitatem interdum excusari possunt, in aliquibus causis, si negligentes fuerint, lex subvenire noluerit, hic tamen specialiter voluit esse consultum, ut, si qua in pupillaribus annis marito fuerit copulata, et sponsaliciam* largitatem per negligentiam actis non allegaverit, huius legis beneficio, etsi gesta desint, inviolabilem in suo dominio donationem noverit permanere.

3.5.4

Idem a. Pacatiano praefecto praetorio.

Si is, qui puellam suis nuptiis pactus est, intra biennium exsequi nuptias supersederit eiusque spatii fine decurso in alterius postea coniunctionem puella pervenerit, nihil fraudis ei sit, quae nuptias maturando vota sua diutius ludi non passa est.

Dat. prid. id. april. Marcianopoli Pacatiano et Hilariano cons. (332 apr. 12).

3.5.5 [=brev.3.5.4]

Idem a. ad Pacatianum pf. U.

Patri puellae aut tutori aut curatori aut cuilibet eius affini non liceat, quum prius militi puellam desponderit, eandem alii in matrimonium tradere. Quod si intra biennium, ut perfidiae reus in insulam relegetur. Quod si pactis nuptiis, transcurso biennio, qui puellam desponderit, alteri eandem sociaverit, in culpam sponsi potius quam puellae referatur, nec quicquam noceat ei, qui post biennium puellam marito alteri tradidit.

Dat. prid. id. april. Martianopoli, Pacatiano et Hilariano coss.

Interpretatio. Si quis aut privatus aut militans, postquam sponderit, cum patre, tutore vel curatore puellae vel propinquis de puellae coniunctione definierit, debet post definitionem intra biennium nuptias celebrare. Quod si tarditate aut negligentia sponsi biennii tempus excesserit, et alio viro se puella coniunxerit, absoluta erit a calumnia, vel ipsa, vel quicumque* suorum eam tradiderit: quia culpa est illius, qui differendo coniunctionem suam alteri nubendi locum patefecit. Nam si intra biennium data fuerit, quid observetur, evidentius sequente lege cognoscetur.

3.5.6 [=brev.3.5.5]

Idem a. ad Tiberianum vicarium Hispaniarum.

pr. Si ab sponso rebus sponsae donatis interveniente osculo ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere praecipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctae heredes, cuiuslibet gradus sint et quocumque* iure successerint, ut donatio stare pro parte media et solvi pro parte media videatur: osculo vero non interveniente, sive sponsus sive sponsa obierit, totam infirmari donationem et donatori sponso sive heredibus eius restitui.

1. Quod si sponsa, interveniente vel non interveniente osculo, sponsaliorum titulo, quod raro accidit, fuerit aliquid sponso largita, et ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, omni donatione infirmata, ad donatricem sponsam sive eius successores donatarum rerum dominium transferatur.

Dat. id. iul. Constantinopoli. Accepta xiiii. kal. mai. Hispali, Nepotiano et Facundo coss.

Interpretatio. Si quando sponsalibus celebratis, interveniente osculo, sponsus aliquid sponsae donaverit, et ante nuptias sponsus forsitan moriatur, tunc puella, quae superest, mediam donatarum sollemniter rerum portionem poterit vindicare, et dimidiam mortui heredes acquirunt, quocumque* per gradum successionis ordine venientes. Si vero osculum non intervenerit, sponso mortuo nihil sibi puella de rebus donatis vel traditis poterit vindicare. Si vero a puella sponso aliquid donatum est, et mortua fuerit, quamvis aut intercesserit aut non intercesserit osculum, totum parentes puellae sive propinqui, quod puella donaverat, revocabunt.

3.5.7

.... Dumtaxat servata oblatio habeat integrum robur, etsi nulla se testationi fides adcommodavit actorum; quippe satis est idoneus testium convocatorum in haec vota conventus: dummodo in ceteris universis donationibus secundum constituta divi patris nostri actorum confectio requiratur.

Dat. v id. iv Agrippinae Amantio et Albino cons. (345 iun. 9 vel iul. 11).

3.5.8

Imp. Iulianus a. ad Hypatium vicarium urbis Romae.

Quotiens sponsae in minori constitutae aetate futurae coniugi aliqua collata in praediis italicis vel stipendiariis seu tributariis intercedente stipulatione donantur, largitas perpeti firmitate subsistat, etiamsi traditionis sollemnitas defuisse videatur, ita tamen, ut etiam in his donationibus, quae in minores conferuntur, actorum confectio omnifariam flagitetur.

Dat. viiii k. mart. Antiochiae Iuliano a. iiii et Sallustio cons. (363 febr. 21).

3.5.9

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Multa ante nuptias sponsaliorum nomine pro sollemnitate traduntur, quae nequaquam in damnum debent dantis accrescere, sed mortua in matrimonio puella ad dantis commodum revocari, veteri scilicet iure neglecto. Patris igitur explosa persona propinquorumque his personis, quae ante coeptum matrimonium videntur optulisse, incunctanter ea redhiberi oportet.

Dat. iii id. iul. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? Iul. 13).

3.5.10

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad.... (380/1...).

3.5.11 [=brev.3.5.6]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pf. p.

pr. Patri, matri, tutori vel cuicumque*, ante decimum puellae annum datis sponsalibus, quadrupli poenam remittimus, etsi nuptiae non sequantur. Et si interea puella decesserit, sponsalia iubemus sponso restitui.

1. Quod si decimo anno vel ultra pater quisve alius, ad quem puellae ratio pertinet, ante duodecim annos, id est usque ad undecimi metas, suscepta crediderit pignora esse retinenda, deinceps adventante tempore nuptiarum a fide absistens quadrupli fiat obnoxius.

2. Viduae autem ratio diversa est, cui auxilium non suffragatur aetatis, scilicet ut ea, matrimonium non implens, ad quadruplum ex veteri constitutione teneatur.

3. Duodecimo autem anno impleto quisquis de nuptiis paciscitur, si quidem pater, semet ipsum obliget, sive mater curatorve aut alii parentes, puella fiat obnoxia.

4. Cui quidem contra matrem, tutorem, curatorem eumve parentem actio ex bono et aequo integra reservetur eorum pignorum, quae ex propriis, iuxta poenam iuris, reddiderit facultatibus, si ad consensum accipiendarum arrarum ab his se ostenderit fuisse compulsam.

Dat. xv. kal. iul. Thessalonica, Gratiano a. v. et Theodosius a. i. coss.

Interpretatio. Pater vel mater puellae, aut si pater defuerit, tutor, curator vel aliquis ex propinquis, si, antequam decimum annum puella contingat, de nuptiis pacti fuerint et sponsalia susceperint, si postea mutata voluntate renuere voluerint, quem prius susceperant, non addicuntur ad quadruplum, sed ea tantum, quae sunt suscepta, restituant: nam et si puella mortua fuerit, hoc tantum, quod acceperant, reddunt. Sin vero iam puella decimum agens annum usque ad undecimum plenum susceptas arras vel ipsa vel parentes, tutores curatoresve tenuerint, id observandum est, ut, si fidem placiti mutare voluerint et illum renuant, cuius sponsalia suscepit, ad quadrupli poenam sine dubio teneatur persona, quaecumque* de puellae nuptiis placitum fecit. Quod si antequam annus undecimus compleatur, pignora suscepta reddiderint, nullam de susceptis arris calumniam pertimescant. Nam si vidua fuerit, nihil per aetatem poterit excusare, si animum alibi diverterit et priorem sponsum renuere voluerit. Tunc quaecumque* suscepit sponsaliorum titulo, in quadruplum reddat. Puella vero post duodecimum aetatis suae annum, si pater de nuptiis illius aliud facere voluerit, quam promisit, ad quadrupli poenam et ipse tenendus est. Si pater mortuus est, et de nuptiis puellae mater, tutor aut curator aut propinquus aliquis definierit, et puella alteri nubere maluerit, ipsa sponso priori de propriis facultatibus satisfaciat in quadruplum, quod accepit: hac tamen condicione* servata, ut postmodum contra praedictas personas agere possit, si illius arras, quem renuit, illis cogentibus invita suscepit.

3.5.12 [=brev.3.5.7]

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Marinianum pf. p.

Post alia: si pater pactum de filiae nuptiis inierit et humana sorte consumptus* ad vota non potuerit pervenire, id inter sponso firmum ratumque permaneat, quod a patre docebitur definitum, nihilque permittatur habere momenti, quod cum defensore, ad quem minoris commoda pertinebunt, docebitur fuisse transactum. Periniquum est enim, ut contra patriam voluntatem redempti* forsitan tutoris aut curatoris admittatur arbitrium, quum plerumque etiam ipsius feminae adversus commoda propria inveniatur laborare consilium etc.

Dat. iv. non. nov. Ravenna, dd. nn. Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Ubi de coniunctione filiae patris sententia fuerit definitum, si humano casu, antequam puella iungatur, mortuus fuerit pater, mutari placitum nulla poterit ratione, nec habebit puella licentiam aliud faciendi, etiamsi mater aut tutor aut curator vel propinqui alium fortasse voluerint suscipere, quam pater elegit. Sed patris promissio circa sponsum, quem ipse suscepit, firma permaneat: nec ipsi puellae suo consilio contra voluntatem patris aliud velle ulla ratione permittitur.

3.5.13 [=brev.3.5.8]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pf. p.

Post alia: si donationis instrumentum ante nuptias actorum solennitate firmatum sit, de traditione, utrum nuptias antecesserit an secuta sit vel penitus praetermissa, minime perquiratur: in illa donatione, quae in omnibus intra ducentorum solidorum est quantitatem, nec actorum confectione quaerenda. Haec enim commoda nec mariti fraude, nec successorum eius improbitate, nec scrupulositate iuris, si et imperite vel callide rerum offerendarum in dotem habeat donatio mentionem, denegari uxoribus deceptis patimur vel his, qui in earum iura succedunt, sed a marito vel ab heredibus eius exacta restitui; illa manente lege, quae minoribus aetate feminis etiam actorum testificatione omissa, si patris auxilio destitutae sint, iuste consuluit etc.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Tauro et Felice coss.

Interpretatio. Si donatio sponsalicia* ante nuptias gestis inseritur, etiamsi res donata non traditur, non potest infirmari. In illa vero donatione, cuius summa infra ducentorum solidorum pretium invenitur, etiamsi gesta defuerint, nulla feminis poterit sub quacunque* calliditate aut obiectione calumnia commoveri, sed qualiscumque* cum die et tempore scriptura sufficiet. Et ideo seu illa donatio, quae sine traditione gestis habetur inserta, seu illa, quae infra ducentorum solidorum summam consistit, nullis calumniarum argumentis in aliquo vacuentur, sed a marito vel ab heredibus eius feminis iubentur exacta restitui: illo tamen beneficio legis circa eas feminas, quae in minoribus annis defuncto patre nuptae sunt, permanente, ut de quantalibet summa fuerit conscripta donatio, etiamsi gestis allegata non fuerit, omni firmitate subsistat.

3.5.14

.....ion.o akindunon einai thn parabas[in] th mnhsth kai tw mnhsthri all en tw g bibliw tou veodosianou kwdikoj titlw ie h ie tou titlou diatacij kratunei taj peri sustasewj twn gamwn poenas kai mexri tou diploi.

3.6.0. Si provinciae rector vel ad eum pertinentes sponsalia dederint.

3.6.1 [=brev.3.6.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pf. p.

Post alia: si quis in potestate publica positus atque honore administrandarum provinciarum, qui parentibus aut tutoribus aut curatoribus aut ipsis, quae matrimonium contracturae sunt, potest esse terribilis, sponsalia dederit, iubemus, ut deinceps, sive parentes sive eadem mutaverint voluntatem, non modo iuris laqueis liberentur poenaeque expertes sint, quae quadruplum statuit, sed extrinsecus data pignora lucrativa habeant, si ea non putent esse reddenda. Quod ita late patere volumus, ut non solum circa administrantes, sed et circa administrantium filios, nepotes, propinquos, participes domesticosque censeamus, quibus tamen administrator operam dederit. Impleri autem id postea matrimonium non vetamus, quod tempore potestatis ob eas personas, de quibus locuti sumus, arris fuerat obligatum, si sponsarum consensus accedat.

Dat. xv. kal. iul. Thessalonica, dd. nn. Gratiano a. v. et Theodosius a. i. coss.

Interpretatio. Iudex provinciae cuiuslibet vel quicumque* in administratione constitutus, si habeant aliqui adultos secum filios in praedicto honore positi aut propinquos vel qui ipsis in consortio administrationis videntur adiuncti, si per potestatem aut comminando parentibus aut terrendo forte tutores sive curatores vel ipsas quoque puellas sponsaliorum nomine aut arrarum ad obligandam cuiuslibet domum aliqua dederint, si contra hanc voluntatem aut parentes aut ipsae puellae resultare voluerint, habeant liberam facultatem renuere, quod ita suscepisse videntur. Nec poenam sibi noverint quadrupli exigendam, sed etiam ea, quae sub terrore visae sunt acceperisse, in lucrum suum, si voluerint, retinebunt, nec constringi possunt, nisi forte ex suo arbitrio reddere voluerint. Nam si

post administrationem aut parentum aut puellarum circa eos, qui sponsalia dederint, voluntas nubendi permanserit, sequatur electa coniunctio.

3.7.0. De nuptiis.

3.7.1 [=brev.3.7.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad senatum.

pr. Viduae intra vicesimum et quintum annum degentes etiamsi emancipationis libertate gaudent, tamen in secundas nuptias non sine patris sententia conveniant aut in oppignationem. Cessent itaque sequestres atque interpretes, taciti nuntii renuntiique corrupti. Nuptias nobiles nemo redimat, nemo sollicitet, sed publice consulatur affinitas, adhibeatur frequentia procerum.

1. Quod si in condicionis* delectu mulieris voluntas certat sententiae propinquorum, placet admodum, ut in pupillarum coniunctionibus sanctum est, habendo examini auctoritatem quoque iudicariae cognitionis adiungi, ut, si pares sunt genere ac moribus petitores, is potior aestimetur, quem sibi consulens mulier approbaverit.

2. Sed ne forte hi, qui gradu proximo ad viduarum successiones vocantur, etiam honestas nuptias impedian, si huius rei suspicio processerit, eorum volumus auctoritatem iudiciumque succedere, ad quos, etiamsi fatalis sors intercesserit, tamen hereditatis commodum pervenire non possit.

Dat. xvii. kal. aug. Gratiano a. ii. et Probo v. c. coss.

Interpretatio. Viduae intra vicesimum et quintum annum si fuerint constitutae et adhuc vivis patribus, tametsi emancipatione adquisierint libertatem, si ad secundas nuptias venire voluerint, noverint coniunctionem suam in patrum potestate, non in propria voluntate consistere, et eorum electione, non quorumcumque* amicorum aut familiarium sequendum esse consensum. Si vero patres mortui sunt, nec sic quoque ex suo singulariter arbitrio nubendi habeant potestatem, sed pro honestate coniunctionis iudicium sequendum est propinquorum. Quod si duo petitores exstiterint, consulendi sunt quidem parentes, nec praetermittendus est etiam iudex, qui voluntatem feminae pro honestiore dumtaxat* parte prospiciat. Nec illis tantum propinquis praestet assensum, qui suspicione hereditatis utuntur, qui forte, dum nuptias differunt, pro successione hereditatis mulieris mortem exspectare videntur: sed illorum magis, si talis condicio* intercedit, electio sequenda est, qui nihil possunt de ipsius hereditate conquirere.

3.7.2 [=brev.3.7.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio pf. p.

Ne quis christianam mulierem in matrimonium iudaeus accipiat, neque iudaeae christianus coniugium sortiatur. Nam si quis aliquid huiusmodi admiserit, adulterii vicem commissi huius crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata.

Dat. prid. id. mart. Thessalonica, Theodosius a. ii. et Cynegio v. c. coss.

Interpretatio. Legis huius severitate prohibetur, ut nec iudaeus christianae matrimonio utatur, nec christianus homo iudaeam uxorem accipiat. Quod si aliqui contra vetitum se tali coniunctioni miscuerint, noverint se ea poena, qua adulteri damnantur, persequendos, et accusationem huius criminis non solum propinquis, sed etiam ad persequendum omnibus esse permissam.

3.7.3 [=brev.3.7.3]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pf. p.

Si donationum ante nuptias vel dotis instrumenta defuerint, pompa etiam aliaque nuptiarum celebritas omittatur, nullus aestimet, ob id deesse recte alias inito matrimonio firmitatem, vel ex eo natis liberis iura posse legitimorum auferri, si inter pares honestate personas, nulla lege impediende, fiat consortium, quod ipsorum consensu atque amicorum fide firmatur etc.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Felice et Tauro coss.

Interpretatio. Si occasio talis emergerit, ut nuptiae solennitate debita careant, aut etiam donationes sponsaliciae* fieri aut dos celebrari non possit, sed convenientibus animis se matrimonio copulaverint, sufficiet aequalibus personis conveniens electio atque consensus, sic tamen, ut conscientia intercedat amicorum, et tunc, si ita res cesserit, et coniunctio stabilis et filii legitimi probabuntur.

3.8.0. De secundis nuptiis.

3.8.1 [=brev.3.8.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pf. p.

Si qua ex feminis perduto marito intra anni spatium alteri festinaverit iam nubere (parvum enim temporis post decem menses servandum adiicimus, tametsi id ipsum exiguum putemus), probrosis inusta notis, honestioris nobilisque personae et decore et iure privetur, atque omnia, quae de prioris mariti bonis vel iure sponsaliorum vel iudicio defuncti coniugis consecuta fuerat, amittat et sciat, nec de nostro beneficio vel annotatione sperandum sibi esse subsidium.

Dat. iii. kal. iun. Constantinopoli, Eucherio et Syagrio coss.

Interpretatio. Mulier, quae post mortem mariti intra annum alteri viro nupserit, sciat se infamiae subiacere et notabilem usque adeo reddi, ut quaecumque* sponsalicia* largitate percepit, vel si per testamentum ipsi aliquid prior maritus donavit, amittat, et totum illius filiis cedat: si filii non fuerint, illis profuturum personis, qui priori marito gradu proximiori iunguntur et hoc sibi per successionem poterunt vindicare.

3.8.2 [=brev.3.8.2]

Iidem aaa. Floro pf. p.

Feminae, quae susceptis ex priori matrimonio filiis ad secundas transierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorum maritorum sponsaliorum iure, quicquid etiam nuptiarum solennitate perceperint, quicquid aut mortis causa donationibus factis aut testamenti iure directo aut fideicommissi vel legati titulo vel cuiuslibet munificae liberalitatis praemio ex bonis maritorum fuerint assecutae, id totum, ita ut perceperint, integrum ad filios, quos ex praecedenti coniugio habuerint, transmittant vel ad quemlibet ex filiis (dummodo ex his tantum, quos tali successione dignissimos iudicamus), in quem contemplatione meritorum liberalitatis suae iudicium mater crediderit dirigendum. Nec quicquam eadem feminae ex iisdem facultatibus abalienandi in quamlibet extraneam personam vel successionem ex alterius matrimonii coniunctione susceptam praesumant, atque habeant potestatem possidendi tantum in diem vitae, non etiam abalienandi facultate concessa. Nam si quid ex iisdem

rebus per fraudem scaevioris animi in alium quemlibet fuerit a possidente translatum, maternarum redintegrabitur compensationibus facultatum, quo illibata ad hos, quos statuimus, heredes bona et incorrupta perveniant.

1. Illud etiam addimus legi, ut, si aliquis ex iisdem filiis, quos ex priore matrimonio susceptos esse constabit, forte decesserit, qui sorores vel sororem, non etiam fratrem relinquens, senatusconsulti beneficio matri simul ac sororibus successionis locum fecisse videatur, seu etiam filia, quae, nullo existente fratre et superstitibus matre ac sororibus tantum, adeundae hereditatis locum matri pro dimidia portione servavit, quod successionis beneficio mater videbitur consecuta, in diem vitae pro sibi debita portione sola tantum possessione delata, omne his, qui supererunt ex priore suscepti matrimonio, filiis relinquat, nec super istiusmodi facultatibus testandi in quamlibet aliam extraneam personam vel quicquam abalienandi habeat potestatem.

2. Quod si nullam ex priore matrimonio habuerit successionem, vel natus native decesserint, omne, quod quoquomodo percepit, pleni proprietate iuris obtineat, atque ex iis nanciscendi dominii et testandi, circa quem voluerit, liberam habeat potestatem.

3. Similiter etiam admoneri maritos volumus et pietatis et legis exemplo quos, etsi vinculo non adstringimus, velut impositae severius sanctionis, religionis tamen iure cohibemus, ut sciant id a se promptius sperari contemplatione iustitiae, quod necessitate propositae observationis matribus imperatur: ne, si ita necessitas persuaserit, circa eorum personam subsidio sanctionis exigi ab eis oporteat, quod optari interim sperarique condeceat.

Dat. xv. kal. iun. Constantinopoli, Antonio et Syagrio coss.

Interpretatio. Mulieres, quae amissis maritis ad alias postea nuptias legitimo tempore, id est expleto anno, venerint, si ex priori marito filios habuerint, quicquid per sponsaliciam* largitatem vel nuptiarum tempore consecutae sunt, totum filiis conservabunt, nec in alias vel extraneas personas noverint transferendum. Quicquid vero prior maritus per testamentum seu fideicommissum seu legati titulo vel mortis causa uxori donaverit, de his rebus, quas tali mulier donatione percepit, seu omnibus filiis seu in unum pro merito servitii si conferre voluerit, habebit liberam facultatem, ita ut ei de bonis prioris mariti a filiis ipsius quicquam alienare non liceat. Quod si praesumpserit*, de propriis facultatibus noverit compensandum. Hoc specialius huic legi credidit inserendum, ut mulieri, quum ad alias nuptias venerit, si de filiis, quos ex matrimonio priore suscepit, masculus moriatur, eo casu, ut matrem et sorores aut certe sororem superstitem dimittat et fratrem non dimittat, qui matrem possit excludere, tunc beneficio legis mater cum filiabus vel filia aequali sorte succedat. Si vero filia moriatur et matrem et sorores tantum dimittat, dimidiam defunctae filiae hereditatem mater acquirat, et media sororibus, seu una seu plures sint, proficiat: ea tamen ratione, ut dum advixerit mater, acquisitam ex hac filii aut filiae medietatem tantummodo in usufructu possideat, et reliquis, si supererunt ex priore matrimonio, filiis post obitum derelinquat, ad alias personas in transferendo nec per testamentum, nec per donationem habitura licentiam. Cui mulieri si de priore marito filii non supersint, tunc quaecumque*, quae sub hac occasione percepit, sibi velut propriam vindicet facultatem et in quemcumque* voluerit, iure transmittat. In hac etiam lege similem et patribus mortuis uxoribus condicionem*, si ad alias nuptias venerint, voluit observari, ut, si de priore uxore filii vel filiae fuerint, ex quibus aliqui moriantur, et in suam portionem locum patri faciant, post illis obitum fratribus vel sororibus, qui supererunt de ipso coniugio, portio relicta proficiat, nec poterit per patriam potestatem ad alias transire personas.

3.8.3 [=brev.3.8.3]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Ioanni pf. p.

Nulli videatur ambiguum, eorum, quae nuptiarum tempore mulieres accipiunt, etiamsi ad secundas nuptias, exstantibus ex priore matrimonio liberis, emenso tempore forte migraverint, in diem vitae usumfructum circa eas debere durare, salva iis proprietate, quibus ius integrum post earum obitum leges sacratissimae reservarunt, ut manifestum est, quod delatum ex priori coniugio liberis constat.

Dat. x. kal. iul. Ravenna, dd. nn. Honorio ix. et Theodosius v. aa. coss.

Interpretatio. Notissimum valde est, has facultates, quas tempore nuptiarum mulieres a maritis accipiunt, suo dominio vindicare: et si maritum mori contigerit, qui tamen filios derelinquat, et post transacta luctus tempora legitime ad alias nuptias venerint, in diem vitae suae donatarum rerum teneant usumfructum. Post obitum vero earum ad prioris mariti filios omnia revertantur, nec exinde aliquid matribus vivis filiis in aliorum iura transferre permissum est.

3.9.0. Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquerit.

3.9.1 [=brev.3.9.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Asterio comiti Orientis.

Aperta definitione signamus, longe aliud esse, quod de rebus ante nuptias a nostra mansuetudine constitutum est, aliud, quod de iis, quae ex patrimonio proprio vir suo arbitrio ad usumfructum uxori dereliquit. Nam in eo usufructu, quem vir extremam constituens voluntatem de rebus propriis uxori dimiserit, statim post secundas nuptias mulieri volumus imminere iacturam, secundum eam legem, quae de hoc articulo non dubitatur emissa: de usufructu vero rerum ante nuptias donatarum ea servari, quae saluberrima lex anterior plena definitione decrevit.

Dat. xvi. kal. mart. Constantinopoli, Honorio a. iv. et Eutychiano coss.

Interpretatio. Clara interpretatione has duas sententias explanavit, ut praeter sponsaliciam* donationem, si maritus moriens de patrimonio suo usumfructum reliquit uxori, iuxta voluntatem eius relicta possideat, ita ut si mulier postea alio viro nupserit, mox usumfructum ex testamento acquisitum filiis eius refundat, a quo usumfructum fuerat consecuta: usumfructum vero de sponsalicia* largitate usque ad obitum suum, sicuti superius alia lex locuta est, merito retinebit: unde haec ipsa post obitum matris ad illius mariti filios, qui donavit, proprietate reditura est.

3.10.0. Si nuptiae ex rescripto petantur.

3.10.1 [=brev.3.10.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pf. p.

Quidam, vetusti iuris ordine praetermisso, obreptione precum nuptias, quas se intelligunt non mereri, de nobis aestimant postulandas, se habere puellae consensum confingentes. Quapropter tale sponsalium genus praesentis legis definitione prohibemus. Si quis igitur contra hanc definitionem nuptias precum surreptione meruerit, amissionem bonorum et poenam deportationis subiturum se esse non ambigat, et amisso iure matrimonii, quod prohibita usurpatione meruerit, filios se iuste hac ratione susceptos non habiturum, nec umquam* postulatae indulgentiae annotationisve principis indulto efficacem se veniae effectum meruisse: exceptis his, quos consobrinorum, hoc est quarti gradus, coniunctionem lex triumphalis memoriae patris nostri, exemplo indultorum, supplicare non vetavit, exceptisque his, qui parentum sponsionem de nuptiis filiarum impleri desiderant, vel sponsalia, hoc est arrarum data nomine, reddi sibi praecepto legum cum quadrupli poena deprecant. Nos enim peti de nobis nuptias supplicatione prohibemus, quas deceat de voluntate parentum vel de ipsis adultis puellis aut mulieribus impetrari. Nam si negato coniugio, quod fuerat ante promissum, lis aliqua legum praecepto nascatur, de iure nos consuli non vetamus.

Dat. kal. febr. Ravenna, dd. nn. Honorio viii. et Theodosius iii. aa. coss.

Interpretatio. Fit aliquoties a quibusdam, ut obliti severitatem legum, obrepere principis audeant maiestati et coniugia sibi expetant ex praecepto, quae consequi non merentur, ut de consensu parentum vel puellae mentiantur: qua de causa huiusmodi audaciam interdicat. Quicumque* ergo sub tali obreptione matrimonium se obtinere putaverit, et amissione bonorum et exsilii relegatione se

noverit esse damnandum: nec matrimonium, quod taliter quaesierit, habiturum, nec filios tali ordine et ambitione susceptos legitimos appellandos: nec etiam per supplicationem huius praesumptionis* veniam promereri. His vero, quos in quartum gradum originis coniunctio praesumptiva* copulaverit, quia notabile est, tamen si supplicaverint, veniam relaxabit. Nec his interdici, ut praeceptum expetant maiestatis, qui parentum placito copulantur. Illi vero, qui, pactis sibi vivis parentibus puellis, ab ipsis puellis post parentum obitum contemnuntur, praecepti tenore in quadruplum arrarum nomine data vel donata recipiant; nam de reliquo si ante definita non fuerint, per supplicationem coniugia postulari omni severitate prohibuit. Ceterum si cum parentibus puellae aut cum ipsa puella quis de nuptiis pactus fuerit, et unus ex his voluerit de placitis resilire, nos ab eo, qui despicitur, consuli non vetamus. Reliqua pars legis istius alibi iam habetur exposita.

3.11.0. Si quacumque* praeditus potestate nuptias petat invitae.

3.11.1 [=brev.3.11.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Neoterio pf. p.

pr. Si quis ordinaria vel qualibet praeditus potestate circa nuptias invitis ipsis vel parentibus contrahendas, sive pupillae sive apud patres virgines sive viduae erunt sive et sui iuris viduae, denique cuiuscumque* sortis, occasione potestatis utatur, et minacem favorem suum invitis iis, quorum utilitas agitur, exhibere aut exhibuisse detegitur, hunc et mulctae librarum auri decem obnoxium statuimus, et, quum honore abierit, peractam dignitatem usurpare prohibemus: tali scilicet poena, ut, si circa honorem eum, quo male usus est, vindicandum statuti nostri sanctioni parere noluerit, semper eam provinciam, in qua sibi hoc usurpaverit, habitare per iuge biennium non sinatur.

1. Quia tamen contra latentem malitiam praeterea quasdam domos vel quosdam parentes intelligimus muniendos, iubemus, ut, quicumque* iis et quaecumque* erit latentibus per iudicem promissis minisve tentata, ad id matrimonium, cui adspernatur, praestare consensum, confestim, contestatione proposita, cum sua suorumque domo ad iurisdictionem eius desinat pertinere: curaturis hoc uniuscuiusque civitatis vindicibus et eiusdem iudicis apparitoribus. Equidem si haec pravitas ordinarii iudicis erit, universa eius domus ratio atque omnia vel civilia vel criminalia negotia, quamdiu idem in administratione fuerit, vicario competant; sin autem vicarius vel similis potestatis vim in huiusmodi contrahendo matrimonio molietur, vicissim ordinarius iudex intercessor exsistat; si erunt uterque suspecti, ad illustrem praefecturam specialiter talium domorum, quamdiu idem administraverit, tutela pertineat.

Dat. xv. kal. Iul. Thessalonica, Gratiano a. v. et Theodosius a. i. coss.

Interpretatio. Si aliquis de his iudicibus, qui provincias administrant, vel etiam his, quibus civitates vel loca commissa sunt, per potentiam invitis parentibus virgines aut etiam viduas, si sui iuris sint, per potestatem ad nuptias suas addixerint, aut si pupillae sint, et earum utilitatibus obviantes per terrorem aut per quorumcumque* colludium addicantur, ut his personis, de quibus loquitur, invitae iungantur: quicumque* hoc praesumpserit*, decem pondo auri se noverit condemnandum, et in ea provincia, in qua iudex fuerit, dignitate amissa, biennio prohibeatur accedere. Beneficium tamen lex ista adversus eiusmodi homines parentibus vel ipsis mulieribus, quae in suo iure sunt, vel qui minorum aetates tuentur, indulsit, ut contestationes ad alios iudices vel civitates proximas deferant et eorum patrocinii defendantur: ut, si in eadem provincia sit alia potestas, utpote si sint duo iudices, unus privata et alius dominica iura gubernans, si ab altero sub hac condicione* quaecumque* persona prematur, alterius tutela debeat defensari, aut certe ad magnificam potestatem, quae principis auribus hoc possit intimare, recurrat.

3.12.0. De incestis nuptiis.

3.12.1

Impp. Constantius et Constans aa. ad provinciales Foenices.

Si quis filiam fratris sororisve faciendam crediderit abominanter uxorem aut in eius amplexum non ut patruus aut avunculus convolaverit, capitalis sententiae poena teneatur.

Dat. prid. kal. apr. Antiochiae Constantio iii et Constante ii aa. cons.

Interpretatio. Quicumque hominum cum fratris filia vel sororis incestam coniunctionem se habere crediderit, capitale periculum se noverit incursum. (342 mart. 31)

3.12.2 [=brev.3.12.1]

Impp. Constantinus et Constans aa. et Iulianus Caesar ad Volusianum vicarium Urbis.

Etsi licitum veteres crediderunt, nuptiis fratris solutis ducere fratris uxorem, licitum etiam, post mortem mulieris aut divortium contrahere cum eiusdem sorore coniugium, abstineant huiusmodi nuptiis universi, nec aestiment, posse legitimos liberos ex hoc consortio procreari: nam spurios esse convenit, qui nascentur.

Dat. prid. kal. mai. Roma, Arbetione et Lolliano coss.

Interpretatio. Fratris uxorem ducendi vel uni viro duas sorores habendi penitus licentia denegatur; nam ex tali coniugio procreati filii legitimi non habentur.

3.12.3 [=brev.3.12.2]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano pf. p.

Manente circa eos sententia, qui post latam dudum legem quoquomodo absoluti sunt aut puniti, si quis incestis posthac consobrinae suae vel sororis aut fratris filiae uxorisve vel eius postremo, cuius vetitum damnatumque coniugium est, sese nuptiis funestarit, designato quidem lege supplicio, hoc est ignium et proscriptionis, careat, proprias etiam, quamdiu vixerit, teneat facultates: sed neque uxorem neque filios ex ea editos habere credatur, ut nihil prorsus praedictis, ne per interpositam quidem personam, vel donet superstes vel mortuus derelinquat. Dos, si qua forte solenniter aut data aut dicta aut promissa fuerit, iuxta ius antiquum fisci nostri commodis cedat. Testamento suo extraneis nihil derelinquat, sed sive testato sive intestato legibus ei et iure succedant, si qui forte ex iusto et legitimo matrimonio editi fuerint, hoc est de descendentibus filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis, de ascendentibus* pater, mater, avus, avia, de latere frater, soror, patruus, amita. Testandi sane ita demum habeat facultatem, ut his tantum personis pro iuris ac legum, quod voluerit, arbitrio relinquat, quas succedere imperialis praecepti tenore mandavimus; ita tamen, ut hereditate defuncti penitus arceatur, si quis ex his, quos memoravimus, in contrahendis incestis nuptiis participatum atque consilium iniisse monstrabitur, successuro in locum illius, qui post eum gradum proximus invenitur. Id sane, quod de viris cavimus, etiam de feminis, quae praedictorum se consortiis commaculaverint, custodiatur. Memoratis vero personis non exstantibus, fisco locus pateat. Ad cuius legis nexum et condicionem* pertinere iubemus, si qui forte iam dudum ante promulgationem huiusce legis illicitis memoratarum nuptiarum sceleribus commaculati quoquo modo latere potuerunt.

Dat. vi. id. dec. Constantinopoli, Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Post prioris legis sententiam, quae de talibus personis lata est, id praecipit observari, ut districtione legis, supplicio et proscriptione liberi, quisque ille aut sororis aut fratris filiam aut certe ulterioris gradus consobrinam aut fratris uxorem sceleratis sibi nuptiis iunxerit, huic poenae subiaceat, ut de tali consortio separetur. Atque etiam si filios habuerint, non habeantur legitimi nec heredes, sed infamia sint notatae utrimque personae, ita ut possidere tantum proprias facultates principis beneficio videantur. Ceterum nullum praesumant subire contractum, donandi atque testandi facultate sumpta: sed nec ipsis feminis, quas taliter sortiti sunt, aliquid conferant, et si etiam aliquid tempore nuptiarum sibi dederint, revocetur ad fiscum: aut etiamsi filios habuerint, non per

suppositam aut per aliam personam aut per commenticiam donationem ad illos quicquam ex eorum facultate perveniat, sed ipsis mortuis ad legitimos heredes, quoscunque* gradus admittit, usque ad certum originis locum ab intestato ipsi succedunt. Testandi etiam eis in his tantum personis, quibus lege concessum est, permissa potestas, ita ut ex his, quos elegerint, scribant heredes, ita tamen, ut, si qui in tali consortio consensum cum his habuisse doceantur, hereditate exclusi, aliis in proximo gradu venientibus locum faciant: nam si desunt personae propinquorum, quos ad successionem vocat lex, tunc in eorum facultatibus fiscus accedat.

3.12.4 [=brev.3.12.3]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano ii. pf. p.

Tanquam incestum commiserit, habeatur, qui post prioris coniugis amissionem sororem eius in matrimonium proprium crediderit sortiendam; pari ac simili ratione etiam, si qua post interitum mariti in germani eius nuptias crediderit adspirandum: illo sine dubio insecuturo, quod ex hoc contubernio nec filii legitimi habebuntur, nec in sacris patris erunt, nec paternam ut sui suscipiant hereditatem.

Dat. xvii. kal. iun. Constantinopoli, dd. nn. Honorio x. et Theodosius vi. aa. coss.

Interpretatio. Quaecumque* mulier sororis suae maritum post illius mortem acceperit, vel si quis ex viris, mortua uxore, sororem eius aliis nuptiis sibi coniunxerit, noverint tali consortio se esse notabiles, et filii, qui exinde fuerint procreati, ex successione excluduntur, nec inter filios habebuntur.

3.13.0. De dotibus.

3.13.1 [=brev.3.13.1]

Imp. Constantius et Constans aa. ad Philippum pf. p.

De moribus actio ultra personam extendi non potest, nec in heredem dabitur, nec tribuetur heredi.

Dat. xii. kal. oct. Limenio et Catulino coss.

Interpretatio. Si de moribus maritus uxorem accusat, hoc est in maleficio, in adulterio, similibus aliisque criminibus, si mortua uxor fuerit, heredes eius accusari non possunt, quia crimina cum auctore deficiunt: tamen et si maritus mortuus fuerit, quia accusabat uxorem, ab herede mariti mulier non potest accusari.

3.13.2 [=brev.3.13.2]

Imp. Iulianus a. ad Mamertinum pf. p.

In dote reddenda et retentiones ex iure venientes et pacta, quae legibus consentanea esse monstrantur, placet, etiam ex huius sanctionis auctoritate intemerata inviolataque servari.

Dat. iv. kal. mart. Iuliano a. iv. et Sallustio coss.

Interpretatio. Pacta inter maritum et uxorem, quae de dote inita sunt et cum lege concordant, haec lex sicut reliquas pactiones valere praecepit. De retentionibus vero, quia hoc lex ista non evidenter ostendit, in iure, hoc est in Pauli sententiis sub titulo de dotibus requirendum aut certe in Pauli responsis sub titulo de re uxoria.

3.13.3 [=brev.3.13.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Mariniano pf. p.

pr. Post alia: si constante matrimonio maritus fatali fuerit sorte consumptus*, dos, quae data dicitur vel promissa ex eius uxoris facultatibus, ad feminam revertatur, nihilque sibi ex hoc defuncti heres audeat vindicare, quod ad mulierem recurrere fecit obitus maritalis.

1. Et si fortasse constante matrimonio a marito uxori dos refusa est, quod legibus stare non potest, quia donationis instar perspicitur obtinere, eadem uxore defuncta marito ab eius heredibus cum fructibus ex die refusae dotis restituatur, ita ut proprietas eiusdem a liberis ex eadem susceptis alienari a marito non possit etc.

Dat. iv. non. nov. Ravenna, Honorio xiii. et Theodosius x. aa. coss.

Interpretatio. Si contigerit, ut maritus uxore superstite moriatur, quaecumque* a muliere marito in dotem data fuerant, ad suum dominium femina revocabit, nec heredes defuncti mariti hoc vindicare praesumant: nam si maritus, dum adviveret, hoc ipsum, quod a muliere in dote perceperat, fortasse refuderit, quia similitudo donationis est refusio, nullam obtinet firmitatem. Si mortua fuerit mulier, non poterunt eius heredes hoc sibimet vindicare, sed marito etiam cum fructibus hoc iubetur debere restitui: sic tamen, ut, si erunt filii, non sibi hoc, dum advixerit pater eorum, quasi ex bonis maternis vindicent, nec pater aliquid aliud nisi usumfructum exinde habere debebit, nec transferendi in aliam personam habebit liberam potestatem, sed omnia post eius obitum ad communes filios revertantur.

3.13.4 [=brev.3.13.4]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pf. p.

Post alia: ad exactionem dotis, quam semel praestari placuit, qualiacumque* sufficere verba censemus, etiamsi dictio vel stipulatio in pollicitatione rerum dotalium minime fuerit subsecuta etc.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Felice et Tauro coss.

Interpretatio. Ad implendam vel exigendam dotem, hoc est, quae a muliere tempore nuptiarum viro datur, etiamsi desit stipulatio promittentis et verba iuridica, dos valere iubetur.

3.14.0. De nuptiis gentilium.

3.14.1 [=brev.3.14.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Theodosium magistrum equitum.

Nulli provincialium, cuiuscumque* ordinis aut loci fuerit, cum barbara sit uxore coniugium, nec ulli gentilium provincialis femina copuletur. Quod si quae inter provinciales atque gentiles affinitates

ex huiusmodi nuptiis exstiterint, quod in iis suspectum vel noxium detegitur, capitaliter expietur.

Dat. v. kal. iun. Valentinianus et Valente aa. coss.

Interpretatio. Nullus Romanorum barbaram cuiuslibet gentis uxorem habere praesumat, neque barbarorum coniugiis mulieres Romanae in matrimonio coniungantur. Quod si fecerint, noverint se capitali sententiae subiacere.

3.15.0. De fideiussoribus dotium.

3.15.1 [=brev.3.15.1]

Imp. Theodosius et Arcadius aa. Martiniano comiti Orientis.

Omnium sponsorum vel fideiussorum deinceps in cavenda dotis sponsione promissiones absolvimus.

Dat. iv. id. nov. Constantinopoli, Arcadio a. ii. et Rufino coss.

Interpretatio. Si quis implendae dotis causa pro muliere fideiussor accesserit, pro hac fideiussione non teneatur obnoxius.

3.16.0. De repudiis.

3.16.1 [=brev.3.16.1]

Imp. Constantinus a. ad Ablavium pf. p.

Placet, mulieri non licere propter suas pravas cupiditates marito repudium mittere exquisita causa, velut ebrioso aut aleatori aut mulierculario, nec vero maritis per quascumque* occasiones uxores suas dimittere, sed in repudio mittendo a femina haec sola crimina inquiri, si homicidam vel medicamentarium vel sepulcrorum dissolutorem maritum suum esse probaverit, ut ita demum laudata omnem suam dotem recipiat. Nam si praeter haec tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad acuculam capitis in domo mariti deponere, et pro tam magna sui confidentia in insulam deportari. In masculis etiam, si repudium mittant, haec tria crimina inquiri conveniet, si moecham vel medicamentariam vel conciliatricem repudiare voluerit. Nam si ab his criminibus liberam eiecerit, omnem dotem restituere debet et aliam non ducere. Quod si fecerit, priori coniugi facultas dabitur, domum eius invadere et omnem dotem posterioris uxoris ad semet ipsam transferre pro

iniuria sibi illata.

Dat. iii. non. mai. Basso et Ablavio coss.

Interpretatio. Certis rebus et probatis causis, inter uxorem et maritum repudiandi locus patet; nam levi obiectione matrimonium solvere prohibentur. Quod si forte mulier dicat maritum suum aut ebriosum aut luxuriae deditum, non propterea repudiandus est, nisi forte eum aut homicidam aut maleficum aut sepulcri violatorem esse docuerit, quibus criminibus convictus sine culpa mulieris merito videtur excludi, et mulier recepta dote discedit: nam si haec crimina mulier non potuerit approbare, hac poena mulctatur, ut et dotem, quam dederat vel pro ipsa data fuerat, et donationem, quam percepit, amittat atque etiam exsilii relegatione teneatur. Quod si a viro mulier repellatur, nec ipse, nisi certis criminibus ream docuerit, pro levi, ut assolet, iurgio repudiare non permittitur, nisi fortasse adulteram aut maleficam aut conciliatricem eam probare sufficiat. Quod si docere non potuerit, dotem mulieri restituat et aliam ducere non praesumat uxorem. Quod si forte tentaverit, habebit mulier liberam facultatem, quae innocens eiecta est, domum mariti sui atque omnem eius substantiam sibimet vindicare. Quod dignoscitur ordinatum, ut etiam secundae uxoris dotem repudiata iniuste mulier iubeatur acquirere.

3.16.2 [=brev.3.16.2]

Imppp. Honorius, Theodosius et Constantius aaa. Palladio pf. p.

Mulier, quae repudii a se dati oblatione discesserit, si nullas probaverit divortii sui causas, abolitis donationibus, quas sponsa perceperat, etiam dote privetur, deportationis addicenda suppliciiis: cui non solum secundi viri copulam, verum etiam postliminii ius negamus. Sin vero morum vitia ac mediocres culpas mulier matrimonio reluctata convicerit, periura dotem donationemque viro refundat, nullius umquam* penitus socianda coniugio: quae ne viduitatem stupri procacitate commaculet, accusationem repudiato marito iure deferimus. Restat, ut, si graves causas atque involutam magnis criminibus conscientiam probaverit, quae recedit, dotis suae compos, sponsalem quoque obtineat largitatem, atque a repudii die post quinquennium nubendi recipiat potestatem; tunc enim videbitur sui magis viri id execratione quam alieni appetitione fecisse.

1. Sane si divortium prior maritus obiecerit ac mulieri grave crimen intulerit, persequatur legibus accusatam impetrataque vindicta et dote potiatur, et suam recipiat largitatem et ducendi mox alteram liberum sortiatur arbitrium. Si vero morum est culpa, non criminum, donationem recipiat et dotem relinquat, aliam post biennium ducturus uxorem. Quod si matrimonium solo maluerit separare dissensu, nullisque vitiis peccatisque gravetur exclusa, et donationem vir perdat et dotem, ac perpetuo coelibatu insolentis divortii poenam de solitudinis moerore sustineat, mulieri post anni metas nuptiarum potestate concessa.

2. Super retentionibus autem dotium propter liberos iuris antiqui praecepimus cauta servari.

Dat. vi. id. mart. Ravenna, Eustathio et Agricola coss.

Interpretatio. Si mulier prior repudium marito intulerit et statutas lege non docuerit causas, amittat sponsaliciam largitatem, nec repetat, quod marito in dotem dedit, atque insuper exsilio relegata nec nubendi locum habeat nec ad propria revertendi. Nam si leves culpas edocuerit, quibus divortium videatur appetere, et dote careat et donationem refundat, neque alteri viro nubendi habeat potestatem. Si vero postea maritum dimittens adulterio se forte miscuerit, maritus etiam post repudium habeat licentiam persequendi. Quod si mulier, quae discedit, in virum gravia crimina et certa probaverit, et dotem revocabit et quod ei maritus in sponsaliciam largitatem contulerat, vindicabit et post quinquennium nubendi habebit liberam facultatem. Nam si maritus repudium prior intulerit, probatis causis, vindicta percepta expulsae uxoris dotem vindicet donationemque recipiat et continuo, si voluerit, aliam ducat uxorem: nam si crimina certa non fuerint, sed, ut solet fieri, femina morum levitate displiceat, maritus donationem suam revocet et illi, quicquid ab ea perceperat, mox refundat et post biennium aliam ducat uxorem. Quod si nec morum culpa docebitur, et sola est dissensio animorum, mulier, quae innocens expulsa est a marito, et donationem a viro factam sibi vindicet et suam dotem revocet; ille vero in perpetuum solitarius permanebit, nec praesumat alterius mulieris coniugio sociari: mulier vero post annum ad aliud coniugium, si voluerit, transire permittitur. Propter communes vero liberos, si fuerint, ea praecepit observari, quae in iure de retentionibus statuta pro numero filiorum, quod paulus in libro responsorum dicit sub titulo de re uxoria.

3.17.0. De tutoribus et curatoribus creandis.

3.17.1 [=brev.3.17.1]

Imp. Constantinus a. et Caes. ad Bassum pf. p.

In universis litibus placet non prius puberem iustam habere personam, nisi interposito decreto aut administrandi patrimonii gratia aut ad litem fuerit curator datus; ut iuxta praecedentia nostrae provisionis statuta legitime initiatae litis agitatae in iudiciis controversiae finiantur.

Dat. iv. id. oct. Aquileia, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Si pupillis actio inferatur, quamvis adulti videantur, ad litem venire non possunt, nisi forte aetas eorum curiae testificatione firmetur, aut certe provisos curator patrimonium pupilli vel negotium tueatur.

3.17.2 [=brev.3.17.2]

Idem a. et Caes. ad populum.

In feminis tutelam legitimam et consanguineus patruus non recuset.

Dat. prid. kal. ian. ipso a. vii. et caes. coss.

Ista lex expositione non indiget.

3.17.3 [=brev.3.17.3]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo pf. U.

pr. Illustis praefectus urbis adhibitis decem viris e numero senatus amplissimi et praetore clarissimo viro, qui tutelaribus cognitionibus praesidet, tutores curatoresve ex quolibet ordine idoneos faciat retentari. Et sane id libero iudicio expertesque damni constituent iudicantes, et si regendis pupillaribus censibus singuli creandorum pares esse non possunt, plures ad hoc secundum leges veteres conveniet advocari, ut, quem coetus ille administrandis negotiis pupillorum dignissimum iudicarit, sola sententia obtineat praefecturae. Itaque hoc modo remoti a metu, qui consilio adfuerint, permanebunt, et parvulis adultisque iusta defensio sub hac prudentium deliberatione proveniet.

1. Quod tamen circa eorum personas censuisse nos palam est, quibus neque testamentarii defensores, neque legitimi vita, aetate, facultatibus suppetunt. Nam ubi forte huiusmodi homines offeruntur, si nihil ad defensionem sui privilegiis comparabunt, ut teneri possint, iure praescribimus.

2. Ceterum alia, quae in causis minorum antiquis legibus cauta sunt, manere intemerata decernimus.

Dat. vi. kal. ian. Mediolani, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Quoties de pupillorum tutela tractatur, debent primi patriae cum iudice, secundum aetates minorum, aut tutorem aut curatorem eligere, ut ille, qui suscepit tutelam tali electione, possit esse securus. Quae tamen electio circa eas personas observabitur, quae nec testamento decretae sunt, nec propinquitatem ad id officium adducuntur. De aliis sane minorum commodis legum priorum statuta praecepit observari.

3.17.4 [=brev.3.17.4]

Idem aaa. Tatiano pf. p.

pr. Matres, quae amissis viris tutelam administrandorum negotiorum in liberos postulant, priusquam confirmatio officii talis in eas iure veniat, fateantur actis, ad alias se nuptias non venire.

1. Sane in optione huiusmodi nulla cogitur, sed libera in condiciones*, quas praestituimus, voluntate descendat; nam si malunt alia optare matrimonia, tutelas filiorum administrare non debent.

2. Sed ne sit facilis in eas post tutelam iure susceptam irruptio, bona eius primitus, qui tutelam gerentis affectaverit nuptias, in obligationem venire et teneri obnoxia rationibus parvulorum praecipimus, ne quid incuria, ne quid fraude depereat.

3. His illud adiungimus, ut mulier, si aetate maior est, tum demum petendae tutelae ius habeat, quum tutor legitimus defuerit, vel privilegio a tutela excusetur, vel suspecti genere summoveatur, vel ne suis quidem per animi aut corporis valetudinem administrandis facultatibus idoneus inveniatur.

4. Quod si feminae tutelas refugerint et praeoptaverint nuptias, neque quisquam legitimus ad pares possit causas vocari, tum demum vir illustris praefectus urbi, adscito praetore, qui impertiendis tutoribus praesidet, sive iudices, qui in provinciis iura restituunt, de alio ordine per inquisitionem dari minoribus defensores iubeant.

Dat. xii. kal. febr. Mediolano, Valentinianus a. iv. et Neoterio coss.

Interpretatio. Mulieres mortuis maritis, si ipsae voluerint tutelam suscipere filiorum, priusquam hoc assumant, actis profiteantur, se non esse nupturas. Sed hoc ipsum non extorquendum est; sed si maluerint, hoc voluntate propria fateantur: nam si ad alias nuptias migrare voluerint, tutelam filiorum administrare non possunt. Sciant hoc etiam viri, qui sibi iungendas matres postulant parvulorum, quod, si mulieres tutelam administrare coeperint filiorum et postea nupserint, ille, qui in consortio recipitur maritali, bona sua noverit obligata et se ad rationem reddendam minoribus obnoxium esse futurum. Additur etiam illud, quod mulier, nisi maior aetate fuerit, tutelam suscipere prohibetur. De his vero, qui cum lege veniunt ad tutelam, si quis ex his videbitur aut deceptus facultatibus aut moribus vilis, admitti non poterit, ne minorum bona depereant: sed illi accedant in tutelam, qui integritate mentis et certa propinquitate iunguntur. Nam si defuerint personae, quas diximus, et mater tutelam suscipere noluerit, tunc, sicut prius constitutum est, electio iudicis vel provincialium tutores minoribus deputabit.

3.18.0. Qui petant.

3.18.1 [=brev.3.18.1]

Imp. Constantius a. et Iulianus Caes.

Have orfite carissime nobis. Avos quoque et avias tutoris necessitas postulandi teneat obligatos, si nepotibus pupillaris aetatis testamentaria vel legitima tutela defuerit. Nam si tutor forte petitus non fuerit, secundum ea, quae priscis legibus statuta sunt, emolumentum successionis amittant, ad quos poterat hereditas pervenire.

Dat. id. iul. Constantio a. ix. et Iuliano caes. ii. coss.

Interpretatio. Si avus paternus defuerit, avos maternos etiam atque avias, tam paternas quam maternas iubet ad tutores parvulorum petendos legis praeceptione constringi, si tamen testamentarii vel legitimi deesse probantur. Quod si nepotibus parvulis tutores providere despexerint, iubet eos huiusmodi dispendio subiacere, ut, si forte cesserit luctuosa hereditas, de successione minorum, quibus tutores aut non petierint aut noluerint providere, habeantur extranei.

3.18.2

Idem a.

Si mater defensorem legitimum filiis non poposcit vel tutor pupillis inventarium rerum propria avaritia vel temeritate non conscripserit, ita plectantur infamiae, ut nec testandi nec donandi habeant libertatem.

Dat. prid. k. april. Mosto cons.

Expositione non egit.

(.....).

3.30.0. De administratione et periculo tutorum et curatorum.

3.30.1 [=brev.3.19.1]

Imp. Constantinus a.

Pro officio administrationis tutoris vel curatoris bona, si debitores exsistant, tanquam pignoris titulo obligata, minores sibimet vindicare minime prohibentur.

Dat. vii. kal. april. Treviris, Volusiano et Anniano coss.

Interpretatio. Quicumque* tutor sive curator negligentia administrationis suae debitor minoribus comprobatur, noverit facultates suas ita obligatas, ut, si non satisfecerit, ratione deducta, bona sua a minoribus loco pignoris teneantur.

3.30.2 [=brev.3.19.2]

Idem a. ad Maximum pf. U.

Post alia: minorum defensores, si per eos donationum condicio* neglecta est, rei amissae periculum praestent etc.

Dat. iii. non. febr. Roma, Sabino et Rufino coss.

Interpretatio. Si in his, quae minoribus donari possunt, per tutoris negligentiam sive colludium donationis solennitas vel condicio* impleta non fuerit, id, quod minori deperierit, de proprio cogitur exsolvere.

3.30.3

[Idem a. ad populum.

pr. Lex, quae tutores curatoresque necessitate adstrinxit, ut aurum argentum gemmas vestes ceteraque mobilia pretiosa, urbana etiam mancipia, domos balnea horrea atque omnia intra civitates venderent omniaque ad nummos redigerent praeter praedia et mancipia rustica, multum minorum utilitati adversa est. Praecipimus itaque, ut haec omnia nulli tutorum curatorumve liceat vendere, nisi hac forte necessitate et lege, qua rusticum praedium atque mancipium vendere vel pignorare vel in dotem dare in praeteritum licebat, scilicet per inquisitionem iudicis, probationem causae, interpositionem decreti, ut fraudi locus non sit. Ante omnia igitur urbana mancipia, quia totius suppellectilis notitiam derunt, semper in hereditate et in domo retineant; nam boni servi fraudem fieri prohibebunt, mali, si res exegerit, sub quaestione positi poterunt prodere veritatem.

1. Atque ita omnia observabunt, ut nec inventaria minuere nec mutare vel subtrahere aliquid tutor valeat: quod in veste margaritis gemmis et in vasculis ceteraque suppellectili necessarium est. Et tolerabilius est, si ita contigerit, servos mori suis dominis quam servire extraneis: quorum fuga potius tutori adscribitur, sive negligentia dissolutam patiatur esse disciplinam sive duritia vel indeia at verberibus eos adficiat. Nec enim dominos execrantur, sed magis diligunt, ita ut haec lex per hoc quoque melior antiqua sit: tunc enim remota servorum custodia etiam vita minorum saepius probebatur. Nec vero domum vendere liceat, in qua defecit pater, minor crevit, in qua maiorum imagines aut videre fixas aut revulsas non videre satis est lugubre. Ergo et domus et cetera omnia immobilia in patrimonio minorum permaneant nullumque aedificii genus, quod integrum hereditas dabit, conlapsum tutoris fraude depereat.

2. Sed et si parens vel cuiuscumque heres est minor reliquerit deformatum aedificium, tutor testificatione operis ipsius et multorum fide id reficere cogetur: ita enim annui redditus plus minoribus conferent quam per fraudes pretia deminuta. Servi etiam, qui aliqua sunt arte praediti, operas suas commodo minoris inferent, et reliqui, qui in usum minoris domini esse non poterunt quibusque ars nulla est, partim labore suo, partim alimoniarum taxatione pascantur.

3. Lex enim non solum contra tutores, sed etiam contra feminas immoderatas atque intemperantes prospexit minoribus, quae plerumque novis maritis non solum res filiorum, sed etiam vitam addicunt.

4. Huic accedit, quod ipsius pecuniae, in qua robur omne patrimoniorum veteres posuerunt, fenerandi usus vix diuturnus, vix continuus et stabilis est: quo facto saepe intercidente pecunia ad nihilum minorum patrimonia deducuntur.

5. Iam ergo venditio tutoris nulla sit sine interpositione decreti: exceptis his dumtaxat vestibus, quae detritae usu aut corruptae servando servari non poterint.]

6. ...vel curatore sollicito, ut easdem inspiciat frequenti recognitione incolumes.

7. Animalia quoque supervacua minorum veneant, non vetamus.

Dat. id. mart. Sirmio Constantino a. vii et Constantio c. cons. (326 mart. 15).

3.30.4

Idem a. ad universos provinciales.

Post alia: minorum defensores, hoc est tutores vel curatores, si participes rei, quae lite poscitur, ita, ut iussum est, edere detractaverint eosdemque contra verum nominaverint, quoniam pupillo nihil vel adulto perire oportet, in quolibet litis eventum tantum de proprio pecuniae fisco inferant, quantum aestimatione habita ex tertia parte colligitur. Quodsi pauperes sint, capitis deminutione plectantur et desinant cives esse Romani, ita ut ius integrum ipsis minoribus reservetur. Et cetera.

Dat. k. aug. Basso et Ablabio cons. (331 aug. 1).

3.30.5 [=brev.3.19.3]

Idem a. Felici.

Quoniam per negligentiam seu prodicionem tutorum et curatorum possessiones iuris emphyteutici, vitio intercedente commissi, e minorum fortunis avelluntur, placet, ut tutor curatorve, cuius officio manente possessio minoris iuris emphyteutici praerogativam, commissi offensa, perdiderit, tantum de facultatibus propriis, censura imminente, minoribus restituat, quanto rem valere potuisse constabit.

Dat. xiv. kal. mai. Constantinopoli, Dalmatio et Zenophilo coss.

Interpretatio. Si forte cesserit, ut minores possessionem iuris emphyteutici, hoc est, quod ex fisci bonis parentes eorum habere meruerant, sub qualibet praestatione tenuerint, et hoc per negligentiam sive prodicionem tutoris aut imminutum fuerit aut certe sublatum, quicquid perierit, a tutore vel curatore esse reddendum.

3.30.6 [=brev.3.19.4]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano pf. p.

pr. Tutores eodem momento, quo fuerint ordinati, mox adeant cognitores, ut praesentibus primatibus, defensore, officiis etiam publicis, inventario solenniter facto, omne aurum argentumque et quicquid vetustate temporis non mutatur, si in pupilli substantia reperiatur, iudicum ac senatorum, officiorum etiam publicorum inustum signaculis, in tutissima, publicae auctoritate sententiae, sine spe aliqua usurarum, custodia collocetur; non prius qualibet occasione mutandum, quam adultus, legitimam ingressus aetatem, non tam litibus vacare incipiat, quam integro se mox gaudeat patrimonio restitutum.

1. Et quoniam etiam mediocris pensanda fortuna est, si cui forte in hereditate mobilia tantum, non etiam immobilia relinquantur, nec aliqui fundorum redditus supputentur, ex quibus vel familia pupilli sustentari valeat vel pupillus, ex mobilibus aut praedia idonea comparentur, aut, si forte, ut assolet, idonea non potuerint inveniri, iuxta antiqui iuris formam usurarum crescat accessio; ut et hic, unde fundorum redditus non sperantur, ex incremento rei mobilis minoris necessitas adiuvetur, et ibi sine periculo tutoris usurae penitus non petantur.

Dat. vi. kal. mart. Constantinopoli, Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Mox ad tutelam quis accesserit, adhibitis continuo primatibus civitatis vel defensore cum officio suo, suscepta pupilli bona facto rerum conscribat inventario: et si quid erit in pecunia vel argento, vel quae non possunt vetustate perire, praedictorum annulis obsignata reponat, et nulla occasione minuatur, neque id pupillo, dum in annis minoribus fuerit, pro litibus aut aliis causis noverint committendum, sed usque ad perfectam aetatem omni integritate servetur: in reliquis rebus proficiente diligentia. Nam si minores eius sunt facultates, ut non sit patrimonium illis, et tantummodo substantia in rebus mobilibus invenitur, sciant tutores sibi esse permissum, ut vendere praesumant mobilia et agros comparare, ut minoribus in ea parte prospiciant; si vero non est eiusmodi substantia, unde praedium comparetur, hanc iubentur habere diligentiam, ut pecunia colligatur, et compendiis usurarum aut quibuscumque aliis rebus commodum pupillis acquirant; aut si forte tenuitas substantiae erit, exinde salva re pupillis substantia ministretur; et si ita egerint, a tutore pupillus non erit quaesiturus usuram.

3.31.0. De excusatione tutorum.

3.31.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Flaviano praefecto Urbi.

Post alia: excusationem navicularis tutelae sive curae hactenus ipsis tribuimus, ut in huiusmodi officiis minoribus sui tantum corporis obligentur.

Dat. iii non. mart. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 mart. 5).

3.32.0. De praediis minorum sine decreto non alienandis.

3.32.1

Imp. Constantinus a. ad Severum.

Minores, qui intra viginti quinque annorum aetatem sunt, praedium vel mancipium rusticum sine decreti interpositione alienatum, etiam non petita in integrum restitutione, poterunt vindicare; ita ut, si hac lege proposita tantum ad metas vicesimi et quinti anni supererit, ut coepta lis intra eiusdem anni finem terminari non possit, inchoata lis possit protendi. Sed et ii, quos eadem lex exacto vicensimo et quinto anno intra viginti et sex annosprehenderit, inchoare petitiones suas non morentur, quoniam usque ad vicensimum et sextum annum ita inchoatae litis tempora concluduntur. Qui vero post hoc tempus agere temptaverit, expellatur, ut iam certus securusque possessor sit.

Dat. xv k. ian. Serdicae Probianus et Iuliano cons. (322 [325?] Dec. 18).

3.32.2

Impp.

Etsi minores vel ex patris nomine vel ex suo, debitis dumtaxat fiscalibus ingruentibus, vel ex privatis contractibus repperientur obnoxii, decreti interpositio a constantiniano praetore celebranda est, probatis examussim causis, ut patefacta rerum fide firma venditio perseveret. Haec cum ita sint, etiam suspecti tutores sub eius debent examine postulari, contraria quoque actione tribuenda; scilicet ut tunc demum ad experientiam tuam servatis legibus recurratur, si apud utrumque praetorem, dum quaestio ventilatur, ab aliqua parte auxilium provocationis fuerit obiectum, ut provocationis merita sublimis disceptator expendas.

Dat. (...).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber quartus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.4.1.0. De cretione vel bonorum possessione.

CTh.4.2.0. Unde liberi.

CTh.4.3.0. De Carboniano edicto.

CTh.4.4.0. De testamentis et codicillis.

CTh.4.5.0. De litigiis.

CTh.4.6.0. De naturalibus filiis et matribus eorum

CTh.4.7.0. De manumissionibus in ecclesia.

CTh.4.8.0. De liberali causa.

CTh.4.9.0. De his, qui a non domino manumissi sunt.

CTh.4.10.0. De libertis et eorum liberis.

CTh.4.11.0. De longi temporis praescriptione.

CTh.4.12.0. Ad senatus consultum Claudianum.

CTh.4.13.0. De vectigalibus et commissis

CTh.4.14.0. [=brev.4.12.0.] De actionibus certo tempore finiendis.

CTh.4.15.0 [=brev.4.13.0.] De quinquennii praescriptione.

CTh.4.16.0. De re iudicata.

CTh.4.17.0. De sententiis ex periculo recitandis.

CTh.4.18.0. [=brev.4.16.0.] De fructibus et litis expensis.

CTh.4.19.0. [=brev.4.17.0.] De usuris rei iudicatae.

CTh.4.20.0. Qui bonis ex lege Iulia cedere possunt.

CTh.4.21.0. [=brev.4.19.0.] Quorum bonorum.

CTh.4.22.0. [=brev.4.20.0.] Unde vi.

CTh.4.23.0. [=brev.4.21.0.] Utrubi.

CTh.4.24.0. De aedificiis privatis et publicis.

4.1.0. De cretione vel bonorum possessione.

4.1.1 [=brev.4.1.1]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum.

Post alia: patrem aliqua ex parte minorem esse matribus, non sinemus. Nam quum etiam infantis filii morientis mater bonorum solatia consequatur, cur de aetate eius pater graves patiat tendiculas, non videmus; et quum legitima successio non modo in matre, verum etiam in successoribus longius constitutis non bonorum possessionis petitionem, non cretionis solennitatem cogitur custodire, qualicumque* contenta aditae vel adeundae hereditatis indicio, quanto magis pater talibus est vinculis exuendus? Atque ideo hac oratione sancimus, ut pater etiam infantis filii successionem, sive ille matre eius moriente adeundae hereditatis vel petendae bonorum possessionis fuerit exsecutus officium, sive ista neglexerit, morienti filio infanti in qualibet aetate sine ambiguitate succedat.

Dat. viii. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius xii. et Valentinianus ii. aa. coss.

Interpretatio. Cretio et bonorum possessio antiquo iure a praetoribus petebatur: quod explanari opus non est, quia legibus utrumque sublatum est. Et ideo infans, licet loqui non possit, tamen hereditatem sibi debitam capit, cui morienti pater aut is, qui proximus fuerit, ex lege succedit.

4.2.0. Unde liberi.

4.2.1 [=brev.4.2.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Aureliano pf. p.

Filia, quae dote a patre suscepta matrimonio sociata est, intestato patre mortuo, si hereditatem velit adire cum fratribus, dotem, quam susceperat, miscere cogatur paternae substantiae atque ita in subeunda hereditate sociari cum fratribus.

Dat. prid. non. oct. Constantinopoli, Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Filia, si tempore nuptiarum a patre fuerit dotata, et postea pater intestatus moriatur, si in reliqua patris substantia vult cum aliis fratribus aequalis accedere, dotem vel quicquid accepit tempore nuptiarum hereditati paternae cum fratribus dividendam confundat. Quod si noluerit, sit his, quae percepit, pro sua portione contenta.

4.3.0. De Carboniano edicto.

4.3.1 [=brev.4.3.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Rufino pf. p.

Carbonianum edictum sub personis legitimis indubitato matrimonio, custodito partu et probata legitima successione defertur: scilicet ut in possessione novus heres locatus usque ad pubertatis annos sine inquietudine rebus utatur interdum alienis.

Dat. iv. kal. oct. Constantinopoli, Theodosius a. iii. et Abundantio coss.

Interpretatio. Si quis moriens ex legitimo matrimonio praegnantem reliquerit uxorem, iubet lex, mulierem a propinquis, quo usque ad partum veniat, custodiri: quae quum legitimo tempore ediderit, is, qui natus fuerit, pro sua portione in patris hereditate succedat et usque ad quintum et decimum aetatis suae annum, quae a patre derelicta sunt, sine ullius repetitione possideat: futurum, ut suas postmodum per curatorem aut excipiat aut exserat actiones.

4.4.0. De testamentis et codicillis.

4.4.1 [=brev.4.4.1]

Imp. Constantinus a. et Constantius caes. pf. U.

In codicillis, quos testamentum non praecedit, sicut in voluntatibus testamenti septem testium vel quinque interventum non deesse oportet: sic enim fiet, ut testantium successiones sine aliqua catione serventur. Si quando igitur testium numerus defecerit, instrumentum codicilli habeatur infirmum. Quod et in ceteris voluntatibus placuit observari.

Dat. xi. kal. ian. Constantino a. vii. et Constantio caes. coss.

Interpretatio. Si quis non fecerit testamentum, sed vice testamenti fecerit codicillum, in quo codicillo legitima heredis institutio teneatur, et hunc ipsum eodem numero testium, hoc est septem aut quinque subscriptionibus faciat confirmari: si minus quam quinque, valere non poterit, sicuti et ceterae voluntates. nam secundum superiorem legem, si condito testamento postea factus fuerit codicillus, et in eo alium, quam in testamento fecerat, heredem voluerit nominare, in eo codicillo heredis institutio non valebit.

4.4.2 [=brev.4.4.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo pf. u.

pr. Quae codicillis aut epistolis nobis necessitudinibusve nostris relinquuntur, non admittimus; sit ille usus inter privatos ratus. Et sane hoc loco praebemus licentiam, ut civiliter sive criminaliter, ut actor elegerit, super prolata epistola requiratur, et incumbat probatio ei primitus, qui scripturam obtulerit. Ceterum quod ad nos nostrosque attinet, codicillos et epistolas adeo refutamus, ut ex illis, etiamsi veras eas esse quaestionum regula approbarit, quicquid nobis relictum nostrisve constiterit, ad liberos defuncti vel, si hi non sint, ad proximum quemque iudicii nostri humanitate pertineat.

1. Testamenti vero scripturam legitimam vel nuncupationem, quae in nomen nostrum forte processerit, iure capiemus, nec in ea re distare ius nostrum a privatis heredibus profitemur.

Dat. Mediolani x. kal. febr., Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Si quis moriens principi vel propinquis vel amicis eius aliquid per codicillum aut per epistolam crediderit relinquendum, pietatis intuitu id praecipit non valere: sed si quid tali modo privatis fuerit derelictum, et de talibus chartulis orta fuerit fortasse contentio, in iudicis discussione consistat, utrum possit scriptura prolata iure subsistere. Ceterum principi vel eius proximis, quicquid testamento aut nuncupatione dimittitur, hoc sibi legibus valere permittitur.

4.4.3 [=brev.4.4.3]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Aeternali proconsuli Asiae.

Testamentum non ideo infirmari debet, quod diversis hoc deficiens nominibus appellavit, quum superflua non noceant. Praetermissa namque necessaria, non abundans cautela vel contractus imminuit vel testatoris officit voluntati.

1. Nec patimur fidem conditi arbitrii ob hoc debere convelli, si aut maiorem in principio signatorum aut minorem aut nullum numerum conditor suae praedixerit voluntati, quum quinque huic non ignari subscripserint testamento, licet non eisdem series fuerit recensita, sed hic, qui extremum disponit arbitrium, obsignandum porrexerit testamentum.

2. Nec enim novum promulgamus, sed divi constantini sanctionem et inclytae recordationis sententiam patris serenitatis nostrae nostraque super huiusmodi causa, quae sunt ex antiquioribus propagata, secuti decreta statuimus, iis, qui extremas ordinant voluntates, haec esse servanda, ut et praesentes videant subscriptores, et ii, cur venerint, non ignorent, etiamsi iisdem scripturae continentia non fuerit intimata.

3. Nec si quid ex munificentia morientis fuerint consecuti, infructuosum subscribentes facient testamentum, quum hoc auctorem prudentissimum iurisconsultorum non sit ambiguum scaevolam comprobasse.

Dat. xii. kal. april. Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Si moriens, quum scribit aut dictat chartulam testamenti, praetermiserit forsitan vocabulum ponere, aut civilis, id est, quod quinque testium, aut praetorii iuris, quod septem testium erit subscriptione firmandum; aut si maiorem vel minorem testium numerum se testator in principio dixerit evocasse, usque ad quinque subscriptorum numerum, etiamsi non relegant testamentum, valere permissum est, ita ut, sicut minor numerus impedit voluntatem, sic, quicquid superfluit, non noceat testamento: quia et lex ipsa constituit, quod superflua iuri impedire non debeant. Hoc etiam observandum, ut testator signandum testibus offerat testamentum, nec ideo habeatur infirmum, si alicui de subscriptoribus testator aliquid legati nomine derelinquit.

4.4.4 [=brev.4.4.4]

Iidem aa. Africano pf. U.

Testamenta omnium ceteraque, quae apud officium censuale publicari solent, in eodem reserventur, nec usquam permittatur fieri ulla translatio. mos namque retinendus est fidelissimae vetustatis, quem si quis in hac urbe voluerit immutare, irritam t'moruorum < mortuorum> videri faciet voluntatem.

Dat. vi. kal. oct. Constantinopoli, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Testamenta omnia vel reliquas scripturas apud censuales in urbe Roma voluit publicari, hoc est, ut in reliquis regionibus apud curiae viros testamenta, vel quaecumque* scripturae actis firmari solent, gestorum allegatione muniantur. Si vero mortuorum voluntates actis reservatae non fuerint, nihil valebunt.

4.4.5 [=brev.4.4.5]

Impp. Honorii et Theodosii aa. edictum ad populum urbis Constantinopolitanae et ad omnes provinciales.

Nolumus convelli deficientium scriptas iure ac solenniter voluntates, dum quoddam morientis supremum et non adscriptum processisse confirmatur arbitrium, tanquam patrimonium suum ad nos deficiens maluerit pertinere. Omnibus enim privatis et militantibus interdicimus, ne huiusmodi perhibeant testimonia, et falsi criminis reos teneri praecipimus, si, quum scriptae iure ac solenniter deficientium exstiterint voluntates, non scriptum aliquid sub nostrorum nominum mentione falso adstruere moliantur. Nemo itaque relictus heres vel legibus ad successionem vocatus nostrum vel potentium nomen horrescat; nemo ferre testimonia in hunc modum vel suscipere gestis huiusmodi voces audeat nostro vel etiam privatorum potentium nomine. maneat arbitrium, quod vera et solennis scriptura commendat; excludatur, si quid adversus eam vel deficientis animum sub deferenda hereditate nostrae perennitati per testimonia non scripta et falso contexta asseveratur; nemo scriptis proprium auferat robur et non scriptis sub praetextu nostri vel potentium nominis ingerat firmamentum.

Dat. iv. id. mart. Constantinopoli, Theodosius a. vii. et Palladio coss.

Interpretatio. Placuit, voluntatem defunctorum ea ratione servari, ut, si deficiens quis non perfecit testamentum, non potest quicumque* pro perfecto uti, quod imperfectum resedit. Nec admittit hanc testificationem principis clementia, si forte dicat aliquis: audivi morientem velle hoc principi vel etiam his personis, quae potestati adiunctae sunt, vel cuiuscumque* potentis taliter deputatum: hanc vocem admitti non patitur. Et sicuti legitimas scripturas vel in suam personam vel in quascumque* alias potestates sive in privatos valere mandavit, ita imperfectam et sub tali testificatione prolatam penitus valere non voluit.

4.4.6 [=brev.4.4.6]

Iidem aa. Palladio pf. p.

Ne quis post diem mortis scriptis ante decennium testamentis praestetur assensus, nullisque penitus viribus scriptura huiusmodi tempore antiquata taxetur: praesertim quum, si voluntas continuata persisterit, brevis mora sit, recentibus vetustatem innovare temporibus. Vix enim fieri potest, ut per haec tempora, quae fidei amore contraximus, omnem testium conscientiam mors coniurata surripiat, et revera nefas est, ut antiquae deliberationis ordinatio voluntas postrema dicatur.

Dat. x. kal. iul. Ravenna, dd. nn. Honorio xii. et Theodosius viii. aa. coss.

Interpretatio. Si quis condito testamento decennio superstes fuerit et suam non mutaverit voluntatem, quod ante decennium factum est, vacuum remanebit.

4.4.7 [=brev.4.4.7.]

Imp. Theodosius a. Asclepiodoto pf. p.

pr. Si quis agere ex testamento, quolibet modo, sive scripto, sive sine scriptura confecto, de hereditate voluerit, ad fideicommissi persecutionem adspirare cupiens, minime permittatur. Tantum enim abest, ut aditum cuiquam pro suo migrandi desiderio concedamus, ut etiam illud sanciamus, ut, si testator faciens testamentum in eodem pro codicillis etiam id valere complexus sit, qui hereditatem petit ab ipsis intentionis exordiis, utrum velit, eligendi habeat potestatem, sciens, se unius electione alterius sibi aditum praeclusisse; ita ut, sive bonorum possessionem secundum tabulas vel secundum nuncupationem ceterasque similes postularit, aut certe ex edicto divi Hadriani se mitti ad possessionem ex more petierit, statim inter ipsa huius iuris auspicia propositum suae intentionis explanet. Sic enim, si quis defuncti agnoverit voluntatem, de inofficioso agere prohibetur, et patronus, liberti muneribus electis et operis, contra tabulas bonorum possessione repellitur: sic mulier in edicto, quod de alterutro est, quum suam explanaverit optionem, ne poenitentia possit ad aliud transire, etiam satisfactione cogetur praecavere, nisi si aetatis iuvetur auxilio.

1. Illud quoque pari ratione servandum est, ut testator, qui decreverit facere testamentum, si id implere nequiverit, intestatus videatur esse defunctus, nec traducere liceat ad fideicommissi

interpretationem, velut ex codicillis ultimam voluntatem, nisi si id ille complexus sit, ut vim etiam codicillorum scriptura debeat obtinere; illo iure electionis videlicet perdurante, ut, qui ex testamento agere voluerit, ad fideicommissum migrare non possit.

2. Si quis vero ex parentibus utriusque sexus ac liberis usque ad gradum quartum agnationis vinculis alligatus vel cognationis nexu constrictus ad tertium usque scriptus heres fuerit vel nuncupatus, in eo videlicet testamento, quod testator vicem quoque codicillorum voluit obtinere, licebit ei, si de hereditate ex testamento secundum mortui voluntatem agens fuerit forsitan superatus, vel certe ipse sponte voluerit, ad fideicommissi subsidium convolare. Non enim par eademque ratio videtur, amittere debita et lucra non capere. [In omni autem genere testamenti, sive id praetorio iure sive civili consistat, seu codicilli conscribantur, sive non scripta voluntas ultima praetendatur, id volumus observari, ut eodem die, quo coeptum quid eorum fuerit, ad perfectum sui plenitudine sortiatur, nihilque eius in diem alterum differatur; quod quidem nullam habeat firmitatem, nisi aut septem aut quinque vel rogati aut qui fortuito venerint, possint iure testimonium perhibere, videlicet ut post hanc sanctionem divinis et liquescentibus apicibus, qui trium testium numero sint contenti.]

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Victore v. c. cos.

Interpretatio. Si quis per scripturam condiderit testamentum et postmodum sine scriptura, hoc est per nuncupationem suam iterandam crediderit voluntatem, vel si codicillis, quod est fideicommissum, potestatem heredi suo commiserit, ut, ex qua voluerit, testatoris ordinatione succedat: tunc in primordio adeundae hereditatis suam publicare non desinat voluntatem, utrum ex testamento, an per nuncupationem, an per fideicommissum hereditatem sibi eligat vindicandam. Quod si prima electio eius fuerit superata, ad alteram ei transire non liceat: quia unius petitione concessa, de reliquis se noverit excludendum, quia una petitio alias aperte et evidenter excludit. Extrema pars legis istius ideo non habetur scripta vel exposita, quia novella lege calcatur.

4.5.0. De litigiosis.

4.5.1 [=brev.4.5.1]

Imp. Constantinus a. ad provinciales.

pr. Post alia: lite pendente illud, quod in controversiam devocatur, in coniunctam personam vel extraneam donationibus vel emptionibus* vel quibuslibet aliis contractibus minime transferri oportet, tanquam nihil factum sit lite nihilominus peragenda.

1. Quod si tutelae causa vertitur, post examen iudicis in supplementum pronuntiationis dentur arbitri, qui non iam arbitri, sed exsecutores putandi sunt etc.

Dat. kal. aug. Basso et Ablavio coss.

Interpretatio. Res, quae proposita actione repetitur, transferri a possidente ad alterum nullis contractibus potest; neque inde aliqua fieri scriptura permittitur, nisi prius lis, de qua agitur, fuerit iudicio definita.

4.6.0. De naturalibus filiis et matribus eorum.

4.6.2

.....ri fecit vel si ipsorum nomine comparavit, totum legitima suboles recipiat. Quod si non sint filii legitimi nec frater consanguineus aut soror aut pater, totum fisci viribus vindicetur. itaque liciniani etiam filio, qui per rescriptum sanctissimum dignitatis culmen ascendit, omnis substantia auferatur et secundum hanc legem fisco adiudicetur, ipso verberato compedibus vinciendo, ad suae originis primordia redigendo.

Lect. iii k. mai. Carthagine Nepotiano et Facundo cons. (336 apr. 29).

4.6.3

Idem a. ad Gregorium.

Senatores seu perfectissimos, vel quos in civitatibus duumviralitas vel quinquennalitas vel flamonii vel sacerdotii provinciae ornamenta condecorant, placet maculam subire infamiae et peregrinos a Romanis legibus fieri, si ex ancilla vel ancillae filia vel liberta vel libertae filia, sive Romana facta seu Latina, vel scaenica vel scaenicae filia, vel ex tabernaria vel ex tabernari filia vel humili vel abiecta vel lenonis vel harenarii filia vel quae mercimoniis publicis praefuit, susceptos filios in numero legitimorum habere voluerint aut proprio iudicio aut nostri praerogativa rescripti, ita ut, quidquid talibus liberis pater donaverit, sive illos legitimos seu naturales dixerit, totum retractum legitimae suboli reddatur aut fratri aut sorori aut patri aut matri. Sed et uxori tali quodcumque datum quolibet genere fuerit vel emptione collatum, etiam hoc retractum reddi praecipimus: ipsas etiam, quarum venenis inficiuntur animi perditorum, si quid quaeritur vel commendatum dicitur, quod his reddendum est, quibus iussimus, aut fisco nostro, tormentis subici iubemus. Sive itaque per ipsum donatum est qui pater dicitur vel per alium sive per suppositam personam sive ab eo emptum vel ab alio sive ipsorum nomine comparatum, statim retractum reddatur quibus iussimus, aut, si non existunt, fisci viribus vindicetur. Quod si existentes et in praesentia rerum constituti agere noluerint pacto vel iureiurando exclusi, totum sine mora fiscus invadat. Quibus tacentibus et dissimulantibus a defensione fiscali duum mensuum tempora limitentur, intra quae si non retraxerint vel propter retrahendum rectorem provinciae interpellaverint, quidquid talibus filiis vel uxoribus liberalitas impura contulerit, fiscus noster invadat, donatas vel commendatas res sub poena quadrupli severa quaestione perquirens. Licinniani autem filius, qui fugiens comprehensus est, compedibus vinctus ad gynaeei Carthaginis ministerium deputetur.

Lecta xii k. aug. Carthagine Nepotiano et Facundo cons. (336 iul. 21).

4.6.4 [=brev.4.6.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium pf. U.

Placuit, manentibus ceteris, quae de naturalibus liberis Constantinianis legibus cauta sunt, haec tantummodo temperare, ut is, qui heredem heredesve filios ex legitimo matrimonio vel nepotes, qui filiorum loco habendi sunt, patrem quoque matremve dimittit, si ex consortio cuiuslibet mulieris naturales suscepit, unam tantum bonorum suorum et hereditatis unciam naturalibus vel mulieri donandi aut relinquendi habeat facultatem. Si quis vero nullo ex his, quos excipimus, superstite morietur, atque ex muliere, quam sibi adiunxerat, naturalem pluresve dimittet, usque ad tres tantum, si volet, uncias tam in mulierem quam in naturales, quo maluerit iure, transscribat.

Dat. xvii. kal. sept. Contionaci, Gratiano a. ii. et Probo coss.

Interpretatio. Observandum de naturalibus filiis lex ista constituit, ut, si quis habens ex legitimo matrimonio filios vel filias, sive masculos nepotes ex filiis, vel patrem aut matrem ex quacumque* muliere, id est ingenua nata vel facta suscepit naturales, non amplius quam unciam unam de facultatibus suis noverit naturalibus conferendam. Nam si defuerint ex omni parte personae superius nominatae, tunc naturalibus filiis vel mulieri, de qua nascuntur, tres uncias tantum, non amplius noverit, quisquis ille est, se posse conferre.

4.6.5

Imp. Arcadius et Honorius aa. Petronio vicario Hispaniarum.

Legibus Constantini et genitoris nostri praeceptis edocti praecipimus, ut exclusis naturalibus filiis ad fiscum transferatur, quod ab ipsorum persona decedit, sin ci cipitur, et omne, quod legitimis competit, legis tia non negatur.

Dat. iiii k. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 28).

4.6.6

Idem aa. et Theodosius a. Anthemio praefecto praetorio.

Damus patrum arbitrio, si tamen legitima prole careant nec filios vel nepotes ex filio matremve habeant, naturales filios, quos ex quolibet susceperint contubernio, eorumve matrem, tres usque bonorum suorum uncias largitate prosequi seu ultima voluntate: matre vero vel ceteris personis, quae ex iustis? Sunt, hoc est legitimis filiis vel nepotibus ex filio uno pluribusve existentibus, pater bonorum suorum unam tantum unciam naturalibus filiis eorumque genetrici largiendi vel relinquendi habeat potestatem.

Dat. id. nov. Constantinopoli Stilichone ii et Anthemio cons. (405 nov. 13).

4.6.7

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. ad Bassum praefectum praetorio.

Naturalium his nomen sancimus imponi, quos sine honesta celebratione matrimonii procreatos legitima coniunctio fuderit in lucem; servos autem ex ancillae utero ipso iure generari patet, quamvis per vim naturae ne illis quidem possit naturalium nomen auferri. In hereditariis tamen cor..... naturales sane, si ex ancilla nati fuerint et non manumittuntur a domino, inter hereditaria mancipia computantur. Quod si aut de ingenua fuerint naturales aut de liberta aut certe libertina, ultra sescunciam matri cum naturalibus filiis dari amplius non licebit, hac ratione, ut donatio nuptialis in hereditatis supputatione non veniat, sed de eo, quod supra donationem nuptialem fuerit, inde sescuncia deputata naturalibus iure debetur. Quod si aliquid ultra aut per donationem aut per testamentum aut per suppositam quamcumque personam illis fuerit derelictum, ab herede legitimo legibus revocetur.

(426....).

4.6.8 [=brev.4.6.2]

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio pf. p.

Post alia: naturales liberi eorumque matres nec parentum arbitrio in successionibus ceterisque modis, quibus rei mobilis vel immobilis dominium confirmatur, passim et sine legis distinctione congrua permittantur, nec tamen legis, quae nuper lata est, asperitate premantur, quum satis sit, eos secundum priorem constitutionem, aut exstantibus iustis liberis aut etiam non exstantibus, id tantum consequi, si patris deferatur arbitrio, quod per eam iusta moderatione decretum est; ceteris, quae de eorum matribus, libertis libertinisque per novam constitutionem decreta sunt, in sua manentibus firmitate.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Tauro et Felice coss.

Interpretatio. Haec lex interpretatione non indiget, quia ad hoc solum intromissa est, quia posterior omnibus est et priorem, quae a posteriore damnata fuerat, confirmavit.

4.7.0. De manumissionibus in ecclesia.

4.7.1 [=brev.4.7.1]

Imp. Constantinus a. Osio episcopo.

pr. Qui religiosa mente in ecclesiae gremio servulis suis meritam concesserint libertatem, eandem eodem iure donasse videantur, quo civitas Romana solennibus decursis dari consuevit. Sed hoc dumtaxat* iis, qui sub adspectu antistitum dederint, placuit relaxari.

1. Clericis autem amplius concedimus, ut, quum suis famulis tribuunt libertatem, non solum in conspectu ecclesiae ac religiosi populi plenum fructum libertatis concessisse dicantur, verum etiam quum postremo iudicio libertates dederint, seu quibuscumque* verbis dari praeceperint ita ut ex die publicatae voluntatis, sine aliquo iuris teste vel interprete, competat directa libertas.

Dat. xiv. kal. mai. Crispo ii. et Constantino ii. coss.

Interpretatio. Qui manumittendi in sacrosancta ecclesia habuerint voluntatem, tantum est, ut sub praesentia sacerdotum servos suos velit absolvere, noverit eos, suscepta libertate cives esse Romanos: nam si clerici suis mancipiis dare voluerint libertatem, etiamsi extra conspectum fecerint sacerdotum vel sine scriptura verbis fuerint absoluti, manebit, sicut civibus Romanis, integra et plena libertas.

4.8.0. De liberali causa.

4.8.4

Imp. Constantinus a. ad Maximum praefectum Urbi.

..... uxisset, eorum omnium iudicio fieret copia. quod quidam ita interpretati sunt, ut contractis in litem omnibus et adsertionibus iam ordinatis et profligatis exactisque paene iudiciis, si cui earum personarum, quae in quaestione sunt, partus accidisset, quasi accessione absentiae necessariae spectataeque personae novari tempora iuris esse adfirment. Sed cum aliud sit abesse, aliud necdum natum esse, placuit eos qui nascuntur matrum condicionibus et iure uti, quarum mox visceribus exponuntur, neque ideo, quod natus quidam est, tempora iudicii renovari. ante litem vero nati suo omnes nomine in quaestionem vocentur, quoniam hos solos, qui in lite nati erunt, omnem fortunam matrum complecti oportet et aut iustis tradi dominis aut libertate frui cum lucis auctoribus, cum eorum nulla propria veriorve possit esse defensio quam matrum.

Dat. prid. id. iun. Sermio Probiano et Iuliano cons. (322 iun. 12).

4.8.5 [=brev.4.8.1]

Imp. Constantinus a. ad Maximum pf. U.

pr. Si quis libertate utentes eiusque compotes inopinatos in discrimen ingenuitatis adducat, si eos forte assertio defecerit, circumductio praebeatur, assertorem quaeri titulo per literas indicante; ne causa per silentium ignoretur vel absurde etiam proclametur: ut, qui comperissent, vellent asserere, vel cunctantes etiam cogentur; neu, si assertor defuerit, vincti, multis eos scientibus liberos, a dominis ducantur.

1. Ideoque sancimus: si quis assertoris inops atque ignotus, circumlustratis provinciae populis, desertus tradatur ei, qui servum dixerit, non infracta, sed dilata libertate, assertore invento vires recolligat, et suis renovatis defensionibus resistat in iudicio, possessoris iure privilegiisque subnixus, quamquam de domo illius processerit. Neque enim illa possessio est in tempus accepti, sed exspectatio assertoris in tempore non reperti; ita ut, si instaurata lite restitutisque in sua iura partibus, pro libertate fuerit lata sententia, iniuriae impudentiaeque causa adversarius pari numero servorum mulctetur, quotquot erunt, qui in servitutem petiti sunt: iis vero non condemnatur, qui in ipsa fuerint lite progeniti.

2. Quod si quis ante assertorem repertum vel ante sententiam fuerit mortuus, heredibus causam status probantibus mulctatius servus tradetur: et heredes eius, qui libertatem temerabat, si implacabilem animum indicant, eadem maneat mancipiorum lex atque condicio*; si liberos sinent, quos clausos repperint, occidunt cum personis delicta.

3. Minorum defensores eadem manebit mancipiorum mulcta: ac iudicio his, quos defenderant, reposcentibus, rei male gestae dabitur aestimatio.

4. Quum id proprio periculo fecerit assertor, ut rem salvam fore promittit, ita satis accipiat de mulctae redhibitione.

5. Libertatem victis hostibus victorum dominatio abstulit; leges vero iniuriosos poena afficiunt et fama spoliant, dictumque in iurgio in adversarium immodestius iactatum petulantiusque fusum poenam subire cogitur: atque non erit impunita labefactatio atque oppugnatio libertatis, quae in convictis quoque punitur. iniustum est autem, alienum ad servum recepisce, et alterius servi abductione condemnatur.

Dat. xiii. kal. aug. Sirmio, Probiano et Iuliano coss.

Interpretatio. Si aliquis in libertate positum ad servitium conetur addicere, iubet pulsatum ex ordinatione iudicis per populos et per publicum duci, ut defensorem sui status inveniat et inventum assertorem per chartam petat a iudice, ne silentio ingenuitas opprimatur. Quod si aut ipse sibi adesse aut assertorem non potuerit invenire, tradatur domino repetenti ad servitium, non ad poenale supplicium: ita ut non per hanc traditionem ex integro spes libertatis amittat, nisi quum habuerit locum, invento assertore libertatis suae statum asserat legibus audiendus. Quod si tali ordine reparata lite, qui pulsantur, ingenuos se esse docuerint, tunc ille, a quo ingenuitas iniuste fuerat appetita, tot mancipia his, quos ad servitutem vocabat, eius aetatis et sexus dare cogatur, illis in condemnatione non annumerandis his, qui, dum causa protrahitur, in lite nati esse probantur. Quod si ex his, qui ad servitutem vocantur, dum per assertorem requirendum aut alia occasione causa protrahitur, aliqui moriantur, et heredes eorum statum ingenuitatis obtinuerint, pro illius persona, quae in lite mortua est, heredibus suis eius compensatio, sicut et pro vivis, a pulsante reddenda est. Si vero ille moriatur, qui liberos conabatur addicere, et filios aut heredes dimittat, si persequi voluerint causam, quam pater aut auctor inchoaverat, et victi fuerint, ad supra scriptam satisfactionem tenendi sunt, ut alia tot mancipia male pulsatis satisfaciant. Si vero agere noluerint, nec persequi eos tentaverint, sed etiam in custodiam ab auctore redactos absolverint, erunt a mulctae condemnatione securi, quia non in auctoris sui vitio perstiterunt. Quod si forte minores sint, et tutor eorum vel curator causas eorum adversus ingenuitatem prosequi velit, et fuerit superatus, ipse de propria facultate ad satisfactionem tenendus est. Si vero post secundam reparationem assertor inventus periculo suo addicti causam crediderit replicandam, ut, si vincatur, peculium aut servitia susceptorum vel ipsos reddere debeat: similiter et ille, qui pulsat, dato fideiussore promittat se praedictum numerum vel meritum mancipiorum, vel quod ab his in peculio reposcit, satisfacere, quum fuerit superatus.

4.8.6 [=brev.4.8.2]

Idem a. ad Maximum pf. U.

pr. Libertati a maioribus tantum impensum est, ut patribus, quibus ius vitae in liberos necisque potestas permissa est, eripere libertatem non liceret.

1. Si quisquam minor venumdatus actum maior administravit, quoniam minoris emptio* scientiam non obligat, eum ad libertatem venientem emptionis* actusque a maiore administrati praescriptio non tenebit:

2. Nec vero ille, qui apud quempiam pro servo educatur, ac maior effectus vendenti veluti domino acquievit actuque administrato iam paene extremam relegit libertatem, (quoniam neque maior effectus originem suam noverat, neque eam, quam ignoraverat, venditionem patiens deseruisse iudicandus est) minori similis, eadem emptionis* atque actus administrati praescriptione non alligabitur, sed utrique dabitur assertio.
3. Paria etiam in libertinis erunt, qui quaestu quodam in eandem rursus servitutem relabuntur. Sed eorum hac exceptione causa distinguenda est, ut, qui impuberes intra annum quartum decimum manumissi ac deinceps in servitio retenti ignorata libertate non utantur, maioresque venumdati actum gerant, ab assertione non arceantur: quum illi aetati tributae libertatis ignoratio aut oblivio concessa est. Qui vero memoria firma venditioni post factae non nescius innectitur, huius legis beneficio carebit.
4. Et quoniam vicissim etiam ipsis, qui his rem commiserunt, medendum est, si quisquam omnium, qui supra comprehensi sunt, in libertatem proclamaverit, id, quod apud se esse eius, qui se dominum dicit, profitebitur, quoniam de eo non dubitatur, reddi ac referri iudex protinus pronuntiabit.
5. Quod vero petitur, si id fuerit negotiatione controversum, per cautionem assertoris, ut alia lege comprehensum est, conservabitur, ac petitio differetur, ut, si fuerit approbata propria libertas, gestarum rerum ab eodem ratio atque omne, quod debebitur, reposcatur, ut servitute depulsus, qui pro domino quondam fuerat, habeat, quod ut servo domini iure largitus est, et quae ex earum rerum quaestu ac fructibus conciliata sunt, et quae de furtivis compendiis obscure capta ac parta sunt, quum liberum esse non oporteat, quod apud servum dominus peculii nomine collocaverat.
6. Ea vero, quae testamento aut donatione quaesita sunt, aut quae ex earum rerum emolumentis empta* confectaque sunt, eidem ingenuo deputentur.
7. Quae tamen universa exacto libertatis iudicio, quo a supra dictis rebus discernuntur, in sequestri esse oportet, ut, his ab utroque deductis atque in medio iure locatis, ad eorum proprietatem uterque contendat.

Dat. xv. kal. mart. Thessalonica, Severo et Rufino coss.

Interpretatio. Minor venditus, si post viginti et quinque aetatis suae annos iam maior effectus servierit aut in rebus emptoris* actor aut cuiuslibet rei ordinator fuerit constitutus, quum de ingenuitate sua proclamaverit, sine praeiudicio servitii, quod gesserit, audiatur, nec hoc ei praeiudicium generet, quod eius, a quo emptus* est, domum aut utilitates in annis maioribus positus visus est ordinasse. Hoc etiam de libertis lex haec praecepit custodiri, ut, qui intra quattuordecim* annos fuerint manumissi et actum in maiore aetate positi gesserint patronorum, libertati eorum actus non praeiudicet servitutis, sed quum voluerint, suas aut de ingenuitate aut de libertinitate, intra tempora legibus constituta, proferant actiones. Sic etiam, si quis minor ingenuus a quolibet fuerit educatus et, liberum se esse nesciens, fuerit a nutrito distractus et actum vel utilitatem illius, a quo emptus* est, ut servus gesserit, priusquam triginta annorum praeiudicio teneatur, potestatem habeat reclamandi, et quasi minor is, priusquam tempora suppleantur, amissam recipiat libertatem. Quicquid vero eis ille, a quo empti* sunt, vel tradidit vel donavit vel quaecumque* ex rei suae administratione profecit, totum retinendi ac revocandi habeat potestatem. Si vero huiusmodi personis aliquid a quibuscumque* aliis aut testamento aut donatione collatum est, id solum sibi iam liberi vindicent: nam quod de re patroni libertus vel emptoris* ingenuus, dum serviret, profecit, libertati redditus libertus patrono, ingenuus emptori* restituat. Hi vero, qui in annis maioribus constituti sunt, scientes se esse ingenuos vel libertinos, si vendi acquieverint, in ea, ad quam scientes sua voluntate transeunt, servitute permaneant.

4.8.7 [=brev.4.8.3]

Idem a. ad Bassum pf. p.

Legis promulgatio, quae per sedecim annos bona fide in libertate durantes contra eos, qui inquietant, praescriptione defendit, non opitulatur his, qui ex ancillis matribus et ingenuis patribus orti per id tempus in libertatis affectu cum parentibus perdurarint, quandoquidem, nullo praecedente iusto legitimae possessionis initio, usurpatio libertatis nuda iactetur, quum neque redemptio* a servitute neque vicarii traditio servuli vel peculii assignatio valeat demonstrari; qui tituli possint famulatus nexibus liberare eum, qui convenitur, si quo ex iis genere usus in libertate esset per annos sedecim demoratus. Iure enim communi maternam condicionem* natum sequi necesse est, ita ut, etsi herilem lectulum ancilla ascenderit*, non liberorum domino, sed servorum partum suscipiat.

Dat. prid. kal. mart. Basso et Ablavio coss.

Interpretatio. Lex aliquando fuerat promulgata, ut, si quis sedecim annos sine ulla molestia, nullo repetente vel pulsante, vixisset, et postea in servitium non veniret. Sed hoc illis prodesse non poterit, quos de ingenuis patribus et colonis mulieribus vel ancillis constiterit procreatos, nisi forte patres eorum pro filiorum capite dominis, quorum ancillas in consortio habent, aut vicaria mancipia cum

peculiis aut redemptionem* status eorum solverint. Si vero patres hoc se persolvisse non doceant, non poterunt matrum condicionem* mutare, aut mancipia dominis deperire, etiamsi de propriis dominis nascantur, nisi per manumissionem servili condicione* carere non possunt. Si quis in libertate positus ancillam sibi copulaverit in coniugium, si filii ex ipsis nati fuerint, origo matrem sequatur: simili modo, si liberta servum duxerit maritum, agnatio servum sequatur, quia ad inferiorem personam vadit origo.

4.8.8

.....Si post adsertionem defensionemque ordinatam alius in iudicium acciri petiverit, adsertio quidem et defensio inter omnes ordinetur, ipse vero tot mancipia, quot petebat, fisco cogatur inferre. quod si adsertor defecerit, vel praedictam multam agnoscat vel, si per inopiam id implere non possit, in metallum detrudetur: eadem circa minorum defensores, cum liberalis causa agitur, forma servanda. Et cetera.

Dat. vii k. novemb. Constantinopoli Pacatiano et Hilariano cons.

Interpretatio. Si post adsertionem defensionemque dispositam alius in iudicium qui se dominum dicit petierit exhiberi, inter omnes quidem ordinabitur adsertio, sed ipse ad certam poenam tenebitur. Idem est in adsertore vel defensoribus minorum. (332 oct. 26)

4.8.9 [=brev.4.8.4]

Imp. Theodosius, Arcadius et Honorius aa. Rufino pf. p.

Si cui super statu suo quaestio moveatur, qui diuturno tempore, hoc est per viginti annorum spatia in libertatis possessione duravit, vel quem asserant suffragia munerum et privilegia meritorum, quive iis praesentibus, qui dominos se esse contendunt, in hominum erit celebritate versatus, nulla ei dandi assertoris necessitas imponatur, sed liber assistat et statum suum ipse tueatur, calumniantem repellat, redarguat persequentem, ne fluctuet dubius, si de alieno necesse habebit pendere fastidio. De aliis vero, quos nec honor aliquis, nec superscriptione praedicti temporis privilegium militare defendit, antiqui iuris forma servetur.

Dat. iv. kal. oct. Constantinopoli, Theodosius a. iii. et Abundantio coss.

Interpretatio. Qui viginti annos non occulte, sed publice in libertate duraverint et aliquid officii vel militiae, praesente et tacente petitore, gesserint, assertorem quaerendi eos necessitas non manebit, sed ipsi per se, si voluerint, adversus petitorem, quod libertati eorum competit, exsequuntur. circa alios vero, qui nescientibus dominis latuerint, prioris legis ordo servabitur.

4.9.0. De his, qui a non domino manumissi sunt.

4.9.1 [=brev.4.9.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum.

Si a non dominis libertas detur mancipio alieno, si quidem ab his iudicibus impetrabitur, quibus dandi ius est, sine ulla trepidatione poenae facilis dissolutio est. Si vero iubentibus nobis quicquam lege actum esse doceatur, et non dominus, ut alienum mancipium manumitteretur, petiisse, tunc eodem, qui in conspectu nostro libertatem monstrabitur consecutus, ei protinus, ad cuius proprietatem pertinet, restituto, is, qui mancipium alienum fallendo principis conscientiam manumisit, mancipia duo cogatur domino eius dare, cuiusmodi sexus, aetatis atque artis constiterit esse manumissum, et

alia tria fisco eademque ratione similia. quae multa non semper imponitur, sed potius conquiescit, si forte manumissus inferentem sibi quaestionem status obiecta legitima praescriptione potuerit excludere; quum sibi amissi mancipii damna debeat imputare, qui in perniciem suam gesta taciturnitate firmaverit.

Prop. id. iul. Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Si aliquis mancipium manumittere praesumpserit* alienum et id sub praesentia principis vel in ecclesia fecerit, hac poena tenebitur, ut et manumissus a domino revocetur, et alia duo mancipia eiusdem aetatis aut sexus aut certe artificii, quod ille, qui est manumissus, scierit, dare cogatur. Si vero ille, qui manumissus dicitur, repetentem dominum sub hac praescriptione superaverit, ut iam firmitatem status sui temporibus tueatur, tunc ille, qui manumisit, non est constringendus ad poenam, dum ille, qui repetit, praeiudicium domini sui incurrerit aut taciturnitate nutrierit.

4.10.0. De libertis et eorum liberis.

4.10.1 [=brev.4.10.1]

Imp. Constantinus a. ad concilium Byzacenorum.

Libertis ingratis in tantum iura adversa sunt, ut, si quadam iactantia vel contumacia cervices erexerint aut levis offensae contraxerint culpam, a patronis rursus sub imperia dicionemque* mittantur.

Dat. vi. kal. aug. coloniae Agrippinae, Pacatiano et Hilariano coss.

Interpretatio. Quaecumque* persona servilis a domino suo fuerit consecuta libertatem, si postea superbire coeperit aut patronum, id est manumissorem suum laeserit, amissa libertate, quam meruit, in servitium revocetur.

4.10.2

Imp. Honorius et Theodosius aa. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui suo salutem dicunt.

pr. Post alia: liberti non modo adversus patronos non audiantur, verum etiam eandem quam patronis ipsis reverentiam praestent heredibus patronorum, quibus ingrati actio sic ut ipsis manumissoribus deferetur, si illi datae sibi libertatis immemores nequitiam receperint servilis ingenii.

1. Quod si delatores accusatoresve manumissorum heredumve esse praesumpserint, eodem quo servi supplicio tenebuntur, luituri poenas ante adhibitae delationis exordium. Et cetera.

Dat. viii id. aug. Ravenna Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 aug. 6).

Interpretatio. Libertos non solum contra patronos, sed et contra patroni audiendos heredes non esse: ingratos etiam ab heredibus in servitutem revocari: delatores etiam contra patronorum heredes, antequam audiantur, puniendos.

4.10.3

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Basso praefecto praetorio.

Post alia: libertinae condicionis homines numquam ad honores vel palatinam adspirare militiam permittimus. Sane hanc distinctionem volumus custodiri, ut ex manumissis nati ad locum usque proximum protectoris licitum nullatenus adire mereantur ita, ut patronis patronorumve heredibus reverentiae privilegia conserventur. Nam si militantes etiam docebuntur ingrati, ad servitutis nexum procul dubio reducentur. Ipsos vero, qui manumissi sunt, nulla ratione ad ullum quamvis humilis militiae locum sinimus admitti.

Dat. iii. kal. april. Ravenna Theodosio a. xii et Valentiniano a. ii cons. (426 mart. 30)

Interpretatio. Libertos ad nullos honores militiamque adspirare: eorum filios ingenuos usque ad protectoris locum posse conscendere: etiam militantes ingratos in servitutem revocari.

4.11.0. De longi temporis praescriptione.

4.11.1 [= 13,1 h.]

Idem a. ad. Vettium Rufinum praefectum Urbi.

Ex donatione principum aut quocumque modo rem ad fiscum pertinentem usque ad nostra decennalia sine aliqua interpellatione possidentes, secundum ius enim haec intelligitur esse possessio, securi possideant.

Proposita x k. iun. Romae Sabino et Rufino cons. (316 dec. [?] 23).

4.11.2 [= 13,2 h.]

Impp. Constantius et Constans aa. Argyrio praesidi.

Annorum quadraginta praescriptio, quam vetustatem leges ac iura nuncupare voluerunt, admittenda non est, cum actio personalis intenditur. Quare in praesenti et in ceteris causis id potissimum servabis atque custodies, nisi iure veteri comprehensum sit actionem, quae movetur, propter vetustatem non debere moveri. Sed quamvis actio pecuniae postulatae exceptione temporis non finiatur, iudex tamen debet inspicere, quae temporis intervalla nullis iustis causis existentibus fluxerint, et instrumenti vetustatem, ut diligentius his consideratis ex officio iudicantis, quid pronuntiari super huiusmodi actionibus oporteat, aestimetur.

Dat. x kal. iul. Limenio et Catullino cons. (349 iun. 22)

Interpretatio. Quamvis indebito longi tem....

4.12.0. Ad senatus consultum Claudianum.

4.12.1 [= 11,1 h.]

Imp. Constantinus a. ad Probum.

pr. Si quae mulieres liberae vel a servis vel a quolibet alio vim perpersae contra voluntatem suam servilis condicionis hominibus iunctae sint, competenti legum severitate vindictam consequantur.

1. Si qua autem mulier suae sit immemor honestatis, libertatem amittat atque eius filii servi sint domini, cuius se contubernio coniunxit. Quam legem et de praeterito custodiri oportet.

Proposita kal. april. Volusiano et Anniano cons. (314 apr. 1).

Interpretatio. Per vim contra voluntatem servo iuncta alieno et vindictam consequitur. Si vero sponte fit ancilla, et eius filii servi sunt.

4.12.2 [= 11,2 h.]

.....Dat. v kal. febr. Gallicano et Basso cons. (317 ian. 28)

Interpretatio. Septem testibus civibus Romanis praesentibus tertio ex senatus consulto Claudiano denuntiandum.

4.12.3 [= 11,3 et 4 h.]

Idem a. ad populum.

Cum ius vetus ingenuas fiscalium servorum contubernio coniunctas ad decoctionem natalium cogat nulla vel ignorantiae venia tributa vel aetati, placet coniunctionum quidem talium vincula vitari, sin vero mulier ingenua vel ignara vel etiam volens cum servo fiscali convenerit, nullum eam ingenui status damnum sustinere, subolem vero, quae patre servo fiscali, matre nascetur ingenua, mediam tenere fortunam, ut servorum liberi et liberarum spurii latini sint, qui, licet servitutis necessitate solvantur, patroni tamen privilegio tenebuntur. Quod ius et in fiscalibus servis et in patrimoniorum fundorum originariis et ad emphyteuticaria praedia et qui ad privatarum rerum nostrarum corpora pertinent servari volumus. Nihil enim rebus publicis ex antiquo iure detrahimus nec ad consortium huius legis copulamus urbium quarumcumque servitia; volumus ut civitates integram teneant nec [imminutam] interdicti veteris potestatem. Si vel error improvidus vel simplex ignorantia vel aetatis infirmiae lapsus in has contubernii plagas depulerit, haec nostris sanctionibus sit excepta.

Dat. vi kal. sept. Serdicae Constantino a. vii et Constantio cons. (320 [?] ian. 27 [31?])

Interpretatio. Ingenua, quae se fiscali servo iunxerit, sive sciens sive ignara, ipsa manebit libera, filii vero eius et Latini et spurii erunt, qui, quamvis liberi sint, iuri tamen obtingunt patronorum. Idem est et si servo emphyteuticario se sociarit ingenua vel patrimoniali aut ex privata re principum excepto iure rei publicae, quod lex praesens voluit conservatum.

4.12.4 [= 11,5 h.]

Idem a.

Quaecumque mulierum post hanc legem servi contubernio se miscuerit, et non conventa per denuntiationes, sicut ius statuebat antiquum, statum libertatis amittat.

Dat. prid. non. oct. Basso et Ablabio cons. (331 oct. 6).

4.12.5 [= 11,6 h.]

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Senatusconsultum Claudianum firmum esse censemus omnibus constitutionibus, quae contra id latae sunt, penitus infirmatis, ut libera mulier, sive procuratori sive actori privato sive alii cuilibet servili condicione polluto fuerit sociata, non aliter libertate amissa nexu condicionis deterrimae adstringatur, nisi trinis fuerit denuntiationibus ex iure pulsata. Quod quidem circa privatas personas convenit observari; nam eas mulieres, quae fiscalibus vel civitatis servis sociantur, ad huius sanctionis auctoritatem minime pertinere sancimus.

Dat. et proposita in foro Traiani viii id. dec. Mamertino et Nevitta cons. (362 dec. 6)

Interpretatio. Senatus consulti Claudiani auctoritas confirmatur etiam circa eas, quae procuratoribus et actoribus privatorum iunguntur, exceptis his, quae servis fiscalibus vel civitatum sociantur.

4.12.6 [= 11,7 h.]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Secundum praefectum praetorio.

Si apud libidinosam mulierem plus valuit cupiditas quam libertas, ancilla facta est non bello, non praemio, sed conubio, ita ut eius filii iugo servitutis subiaceant. Manifestum est enim ancillam esse voluisse eam, quam liberam esse paenituit.

Dat. prid. non. april. Triveris Gratiano n. p. et Dagalaifo cons. (366 [?] apr. 4)

Interpretatio. Si mulier ex contubernio servi fiat ancilla, filii quoque eius servi erunt.

4.12.7 [= 11,8 h.]

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Anatolium praefectum praetorio Illyrici.

Cuncti provinciales agnoscant, nisi trinis denuntiationibus liberae feminae servorum consortiis arceantur, nullo modo posse eas ad servitium detineri.

Dat. non. mart. Constantinopoli Honorio a. iiii et Eutychiano cons. (398 mart. 7)

Interpretatio. Sine trina denuntiatione mulier servo iuncta non fit ancilla.

4.13.0. De vectigalibus et commissis.

4.13.1 [=brev.4.11.1]

Imp. Constantinus a. ad Iunium Rufum consularem Aemiliae.

Penes illum vectigalia manere oportet, qui superior in licitatione exstiterit, ita ut non minus quam triennii fine locatio concludatur, nec ullo modo interrumpatur tempus exigendis vectigalibus praestitutum. Quo peracto tempore, licitationum iura conductionumque recreari oportet, ac simili modo aliis collocari; capitali sententia subiugando, quem plus aliquid, quam statutum est, a provincialibus exegisse constiterit.

Dat. kal. iul. Crispo ii. et Constantino ii. coss.

Interpretatio. Vectigalia sunt, quae fisco vehiculorum subvectione praestantur, hoc est aut in litoreis locis navibus aut per diversa vehiculis merces deportant, cuius rei conductelam apud strenuas personas triennio esse praecipit, et continuo hanc exactionem aliis iterum permittendam, qui maiorem summam praestationis obtulerint. Ex qua conductione aut exactione, si quis plus, quam praeceptum fuerit, exigere tentaverit, ita ut mercatorem vel provincialem sub hac exactione gravare coeperit, periculo capitis se noverit esse damnandum.

4.13.2 [= 12,2 h.]

Idem a. Menandro.

Universi provinciales pro his rebus, quas ad usum proprium vel ad fiscum inferunt vel exercendi ruris gratia revehunt, nullum vectigal a stationariis exigantur. Ea vero, quae extra praedictas causas vel negotiationis gratia portantur, solitae praestationi subiugamus.

Dat. iii id. iul. Crispo ii et Constantino cons. (321 iul. 13).

4.13.3 [= 12,3 h.]

Idem a. Menandro.

Rusticanos usibus propriis vel culturae ruris necessaria revehentes vectigal exigere non sinimus: capitali poena proposita stationariis et urbanis militibus et tertiis augustanis, quorum avaritia id temptari firmatur. Pro ceteris autem rebus, quas quaestus gratia comparant vendituri, solitum eos oportet vectigal agnoscere.

Dat. k. aug. Crispo ii et Constantino cons. (321 aug. 1).

4.13.4 [= 12,4 h.]

Imp. Constantius a. ad Proclianum proconsulem Africae.

Praestatio vectigalis maximam continens utilitatem tanta debet diligentia custodiri, ut adsiduis licitationibus sumat augmentum. Gravitas igitur tua vetustae praestationis augmenta viribus fisci de titulis vectigalium servari iubebit.

Dat. xiiii k. feb. Constantinopoli Constantio a. viii et Iuliano c. cons. (356 [360] ian. 19).

4.13.5 [= 12,5 h.]

Idem a. ad Martinianum vicarium Africae.

Divalibus iussis addimus firmitatem et vectigalium quartam provincialibus et urbibus Africanis hac ratione concedimus, ut ex his moenia publica restaurentur vel sarcientibus tecta substantia ministretur.

Epistula ad virum clarissimum vicarium prid. id. iul. Cilio Datiano et Cereale cons. (358 iul. 14).

4.13.6 [= 12,6 h.]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Archelaum comitem Orientis.

Ex praestatione vectigalium nullius omnino nomine quicquam minuatur, quin octavas solite constitutas omne hominum genus, quod commerciis voluerit interesse, dependat, nulla super hoc militarium exceptione facienda.

Proposita Beryto iiii k. feb. post cons. Valentiniani et Valentis aa. cons. (366 [368] ian. 29).

4.13.7 [= 12,7 h.]

Idem aaa. ad Constantium proconsulem Africae.

Ex redditibus rei publicae omniumque titulorum ad singulas quasque pertinentium civitates duae partes totius pensionis ad largitiones nostras perveniant, tertia probabilibus civitatum deputetur expensis.

Dat. vii id. sept. Mogontiaci p. c. Gratiani a. iii et Equiti v. c. cons. (375 [374] sept. 7).

4.13.8 [= 12,8 h.]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Palladio comiti sacrarum largitionum.

A legatis gentium devotarum ex his tantum speciebus, quas de locis propriis, unde conveniunt, huc deportant, octavari vectigal accipiant; quas vero ex Romano solo, quae sunt tamen lege concessae, ad propria deferunt, has habeant a praestatione immunes ac liberas.

Dat. prid. non. iul. Constantinopoli, accepta xii k. aug. Syagrio et Eucherio cons. (381 iul. 6).

4.13.9 [= 12,9 h.]

Idem aaa. Palladio comiti sacrarum largitionum.

Ad virum clarissimum Aegypti comitem litteras dedimus committentes, ut sciant usurpationem totius licentiae submo.....

(381-386...).

4.14.0. [=brev.4.12.0.] De actionibus certo tempore finiendis.

4.14.1 [=brev.4.12.1]

Imp. Theodosius a. Asclepiodoto pf. p.

pr. Sicut in rem speciales, ita ad universitatem ac personales actiones ultra triginta annorum spatium minime protendantur. Sed si qua res vel ius aliquod postuletur, vel persona qualicumque* actione vel persecutione pulsetur, nihilominus erit agenti triginta annorum praescriptio metuenda: eodem etiam in eius valente persona, qui pignus vel hypothecam non a suo debitore, sed ab alio possidente nititur vindicare. Nam petitio finium regundorum in eo scilicet, quo nunc est, iure durabit.

1. Quae ergo ante non motae sunt actiones, triginta annorum iugi silentio, ex quo competere iure coeperunt, vivendi ulterius non habeant facultatem. Nec sufficiat precibus oblatis speciale quoddam, licet per annotationem, meruisse responsum vel etiam iudicii allegasse, nisi, allegato sacro rescripto aut in iudicio postulatione deposita, fuerit subsecuta conventio. In eandem rationem illis procul dubio recasuris, quae post litem contestatam, in iudicium actione deducta habitoque inter partes de negotio principali conflictu, triginta denuo annorum devoluto curriculo, tradita oblivioni ex diuturno silentio comprobantur.

2. Non sexus fragilitate, non absentia, non militia contra hanc legem defendenda, sed pupillari aetate dumtaxat*, quam diu sub tutoris defensione consistit, huic eximenda sanctioni. Nam quum ad eos annos pervenerit, qui ad sollicitudinem pertinent curatoris, necessario ei, similiter ut aliis, annorum triginta intervalla servanda sunt.

3. Hae autem actiones annis triginta continuis exstinguantur, quae perpetuae videbantur, non illae, quae antiquitus fixis temporibus limitantur.

4. Annorum autem curricula ita numerari conveniet, ut et illa in demensionem tempora reducantur, quae ante nostrae mansuetudinis sanctionem iugi taciturnitate fluxerunt.

5. Verum ne qua otioso nimis ac desidi querimonia relinquatur, ei, qui se fiducia perpetuitatis actionem non movisse commemorat, decem post hanc legem annorum spatia continua superioribus addi praecipimus, ut, si quidem ante sanctionem hac lege prae finitos annos decurrisse patuerit, praeter ea tempora, quae manarunt, decem actori annorum spatia prorogentur, ita ut tempus illi hoc continuum ex legis tempore numeretur. Quod si decem illi anni superesse videbuntur aut amplius, ulterius eum nihil desiderare conveniet, sed proprio lapsu temporis decurrente ad triginta usque consummationem debere suo spatio esse contentum; si annos quidem restare non dubium est, sed infra decem eorum intervalla concludi, nihilominus etiam sic eum spatium tantum oportebit accipere, ut decem integer numerus compleatur; postquam hac definitione nulli movendi ulterius facultatem patere censuimus, etiamsi se legis ignorantia excusare tentaverit.

Dat. xviii. kal. dec. Constantinopoli, Victore v. c. cos.

Interpretatio. Haec lex, licet in reliquis rebus fuerit abrogata, propter hoc tamen ut poneretur oportuit, quia de tricennio loquitur, quod pupillis, quam diu sub tutoribus agunt, non debeat imputari, sed, ubi ad eos annos pervenerint, quibus curatores habere possent, id est vir ad quintum decimum et puella ad tertium decimum annum, ex eo in causis eorum tricennalis actio, quemadmodum omnibus, supputetur: sicut et novella valentiniani testatur, quae videtur haec obscurius inter cetera posuisse, quae tamen ita dicit: "excepto privilegio pupillaris aetatis, quod divae memoriae patris nostri Theodosii lege concessum est, intra eadem tempora terminetur." Nam et hoc lex ista evidenter exponit, ut, sicut illa, quae perpetua erant, ad tricennium iussa sunt revocari, ita omnes causae, quibus infra tricennium tempora constituta sunt, suis quibusque locis et temporibus observentur, hoc est ut, quaecumque* seu de vicennio seu de decennio seu de quinquennio seu de anni spatio posita sunt et his similia, nullatenus ad tricennium perducantur.

4.15.0 [=brev.4.13.0.] De quinquennii praescriptione.

4.15.1 [=brev.4.13.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio pf. p.

Post alia: competitorem quinquennii possessor eliminat: debet enim iuxta Constantinianae legis indultum hoc privilegio petitor arceri, quo fiscus noster excluditur. Quod si quando fortassis emergerit, ordinarios iudices, competitionis obreptione rescissa, tutionem pulsatis praestare iubemus enixam, quibus tamen lustralis aderit absque interpellatione possessio.

Dat. viii. id. iul. Ravenna, Eustathio et Agricola coss.

Interpretatio. Quicumque* rem fiscalem per quinquennium possedissee probatur, ita ut a nullo exinde fuerit expulsus, et hanc ipsam rem aliquis sibi petere a principe voluerit, possidenti in tantum lege consultum est, ut etiam tutionem ferre possessori iudicem iusserit et competitionis constitutionem ordinaverit rescindendam, si tamen ille, qui possedit, sine ulla inquietudine per quinquennium se docuerit possidere, quia hoc spatio temporis ab eo, qui sine molestia possedit, etiam fiscum suum iussit excludi.

4.16.0. De re iudicata.

4.16.1

Imp. Constantinus a. ad Proculum.

Preces et impetrata rescripta non placet admitti, si decisae semel causae fuerint iudiciali sententia, quam provocatio nulla suspendit, sed eos, qui tale rescriptum meruerint, etiam limine iudiciorum expelli.

Dat. vii kal. ian. Constantino a. v. et Licinio c. cons. (319 dec. 26).

4.16.2 [=brev.4.14.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Potitum vicarium.

Post alia: in privatorum causis huiusmodi forma servetur, ne quemquam litigatorum sententia non a suo iudice dicta constringat.

Dat. x. kal. oct. Rom., Ausonio et Olybrio coss.

Interpretatio. In causis privatorum talis ratio observetur, ut nullus alterius iudicis nisi sui sententia teneatur.

4.17.0. De sentiis ex periculo recitandis.

4.17.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Statutis generalibus iusseramus, ut universi iudices, quibus reddendi iuris in provinciis permittimus facultatem, cognitis causis ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic adicimus sanctioni, ut sententia, quae dicta fuerit, cum scripta non esset, ne nomen quidem sententiae habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum appellationis sollemnitas requiratur.

Dat. iiii non. dec. Treviris Gratiano a. iiii et Equitio v. c. cons. (374 dec. 3).

4.17.2 [= 3 h.]

Idem aaa. ad Clearchum praefectum praetorio.

Iudex in proferenda sententia quae iurgantibus prosit, ad plenum recenseat, quidquid negotii fuerit illatum, quod senserit scribat et relegat, ne per errorem iudicis iterum a primordio novae litis sortiantur eventus.

Dat. x kal. sept. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 aug. 23).

4.17.3 [=brev.4.15.1; 2 h.]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Clearcho pf. p.

Parere sublimitatem tuam nostris legibus convenit, ut in omnibus negotiis ex periculo promatur deliberationis plena sententia.

Dat. xvi. kal. iun. Constantinopoli, Antonio et Syagrio cons.

Interpretatio. Observare iudices specialiter debent, ut in omnibus causis sententia, quae deliberata fuerit, constitutis pariter partibus recitetur, ut ab his, a quibus causa dicta est, ad integrum, quae data fuerit sententia, cognoscatur.

4.17.4

Idem aaa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Sententia non valeat, quae ex libello data non fuerit.

Dat. iiii kal. dec. Mediolano Richomere et Clearcho cons. (384 nov. 29).

4.17.5 [=brev.4.15.2]

Iidem aaa. Timasio comiti et magistro equitum.

Conditio* praeceptorum partibus praesentibus habita non potest immutari.

Dat. x. kal. april. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Quicquid praesentibus partibus in causis fuerit ordinatum, plenissimam habebit firmitatem, nec poterit immutari.

4.18.0. [=brev.4.16.0.] De fructibus et litis expensis.

4.18.1 [=brev.4.16.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. Olybrio pf. U.

Litigator victus, quem invasorem alienae rei praedonemve constabit, sed et qui post conventionem rei incubarit alienae, non in sola rei redhibitione teneatur, nec tantum simplorum fructuum praestationem aut eorum, quos ipse percepit, agnoscat, sed duplos fructus et eos, quos percipi oportuisse, non quos eum redegissee constabit, exsolvat. Et praedoni quidem ratio a die invasi loci usque ad exitum litis habeatur; ei vero, qui simpliciter tenet, ex eo, quo, re in iudicium deducta, scientiam malae possessionis accepit. Heredis quoque succedentis in vitium par habenda fortuna est. Addimus etiam, ut impensas sumptusque* litis, re ad finem deducta, petitoribus praestent. Ac ne ipsos quidem petitores, qui inanes lites et iurgia non movenda ingerunt possidentibus, ab istius cautionis merito segregamus iubemus enim, ut, si intentio petitoris improba iudicetur, praestet possessori sumptus*, praestet impensas, quas eum toto litis tempore sustinuisse claruerit, etiamsi super hac re expressior cesset sententia iudicantis.

Dat. vii. kal. mai. Treviris, Valentinianus n. p. et Victore coss.

Interpretatio. Quisquis rem alienam male possederit, si in iudicio fuerit superatus, quod rem sibi non debitam occupare praesumpsit*: sed et ille, qui conventus a certo domino reddere pervasa noluerit, non solum pro hac ipsa re reddenda, quum superatus fuerit, teneatur, sed fructus rei ipsius duplos ex eo tempore, quo res pervasa est, cogatur exsolvere, non quales se ipse dixerit collegisse, sed quales per diligentem culturam consequi proprii domini utilitas potuisset. Ille etiam, qui rem alienam scienter usurpare praesumpserit*, a die invasi loci usque ad consummatam litem simili ratione exigatur. Nam qui simpliciter sine praesumptione* aliquam rem tenuerit, ex eo similiter solvat, ex quo, re in iudicium deducta, quod rem male possideat, conscientiam ipsius coeperit non latere. Heredes quoque eorum in his damnis, si victi fuerint, quibus auctor ipsorum, simili modo succumbant. Addimus quoque, eiusmodi personis ut et sumptus* et expensas litis ex eo die, a quo de tali re coeperint litigare, usque dum finiatur, pulsantibus reddant: nam et ipsi, qui alios possidentes pulsare tentaverint, si ea in iudicio repetant, quae sua probare non possint, similiter sumptus* et expensas litis pulsatis possessoribus reddant, quantum eos toto litis tempore perdidisse constiterit.

4.18.2 [=brev.4.16.2]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Asclepiodoto pf. p.

Terminato transactoque negotio posthac nulli actio, neque ex rescripto, super sumptuum* repetitione praestetur, nisi cognitor, qui de principali negotio sententiam promulgavit, cominus partibus constitutis iuridica pronuntiatione signaverit: victori causae restitui debere expensas, aut: super his querelam iure competere. Post absolutum enim dimissumque iudicium nefas est, litem alteram consurgere ex litis primae materia.

Dat. iii. kal. april. Constantinopoli, Asclepiodoto et Mariniano coss.

Interpretatio. Posteaquam inter partes fuerit definitum iudicio intercedente negotium, quaecumque* actio propter repetendos sumptus* vel expensas litis obtenta fuerit, nullam habeat firmitatem, quam iudicati forma non continet: quia quicumque*, quod in iudicio adversario praesente non petiit, postea de eadem re litem aliam non poterit inchoare.

4.19.0. [=brev.4.17.0.] De usuris rei iudicatae.

4.19.1 [=brev.4.17.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pf. p.

pr. Qui post iudicii finem, exceptis duobus mensibus, quibus per leges solutionum nonnumquam* est concessa dilatio, moram afferent solutioni, a die patrati iudicii, quo obnoxii redditi sunt, in duplicium centesimarum convenientur usuras [extrinsecus scilicet medietatem debiti, de quo litigatum est, sicut prius constitutum est, inferentes] usque in id tempus, quo debitum solutione diluerint. Quod a nobis exemplo aequabili ex iuris prisci est formulis introductum, ut, quia malae fidei possessores in fructus duplos conveniuntur, aequae malae fidei debitores simile damni periculum persequatur.

1. Sed tamen creditor, ternis interiectis mensibus post sententiam, contestari moram debebit adhibitae tarditatis, ut ei centesimarum duplicium fructus possit acquiri. Cavendum quippe ex diverso est etiam contra illam malitiam creditorum, ne, iudicatis ad solutionem cunctantibus, incipiant spe dupli foenoris imminere; quamquam iudicatum, si hanc poenam a se remove festinet, contractam pecuniam vel apud iudices obsignatam locare vel iudicio conveniat offerre, ut periculum duplicium usurarum incurrere ex ea die, qua obnoxius esse coeperit, desistat.

2. Distinguendum vero hoc quoque arbitrati sumus, ut, si contractus debiti ex stipulatione descendit, et casu usurae per annorum curricula summam capitis impleverint (scilicet ut quantitas sortis quantitati foenoris adaequetur), post sententiam usurae duplices non utriusque debiti currant, sed capitis quidem duplae, usurarum vero simplae.

Dat. xv. kal. iul. Thessalonica, Gratiano v. et Theodosius i. aa. coss.

Interpretatio. Debitor, qui post emissum iudicium, a quo victus fuerit, debiti summam implere neglexerit, transactis duobus mensibus, duplam centesimam debiti ipsius usque in diem solutionis se noverit redditurum; ita tamen, ut medietatem rei iudicatae mox cogatur inferre: quia non immerito sicut malae fidei possessor duplos fructus, ita et qui post iudicium tardior ad reddendum fuerit, duplam centesimam reddat. Sed tamen et hoc contra creditorum malitiam, quibus debitores addicti fuerint, ordinamus, ut non velint pro spe duplicandae centesimae suo vitio tardius exsequi, quod fuerit iudicatum: unde debebit creditor, ternis interiectis mensibus, post datum iudicium contestari, ut sic duplam centesimam possit exigere. Nam si collectam pecuniam habuerit debitor et oblatam; et ille, qui vicit, noluerit pro lucro duplandarum centesimarum accipere, signatam eam debitor apud idoneas faciat sequestrari personas, ut damnum usurarum postea non possit incurrere. Hoc quoque praecipimus observari, ut, si debitoris cautio cum omni firmitate proferatur, et usurae per annos plures cum capitali debito se aequaverint, a debitore amplius non petatur. Sane post iudicium duplam centesimam, quam reddi iussimus, taliter solvat, ut de capitali debito tantum duplae usurae reddantur: de illo vero, quod in usuris ante iudicium crevit, simpla tantum centesima detur.

4.20.0. Qui bonis ex lege Iulia cedere possunt.

4.20.1 [=brev.4.18.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Basilium comitem s. l.

Ne quis omnino vel fisci debitor vel alienae rei in auro atque in argento diversisque mobilibus retentator ac debitor bonorum faciens cessionem, liberum a repetitione plenissima nomen effugiat; sed ad redhibitionem debitae quantitatis congrua atque dignissima suppliciorum acerbitate cogatur: nisi forte priorum dilapidationem bonorum aut latrocinii abrogatam aut fortasse naufragiis incendioque conflata vel quolibet maioris impetus infortunio atque dispendio docuerit afflictam.

Pp. Romae prid. id. oct., Ausonio et Olybrio coss.

Interpretatio. Nullus, qui aut fiscali debito aut privato probatur obnoxius, si aurum, argentum vel mobile quodcumque* debuerit, ob hoc se credat a debito excusandum, quod dicat, de rebus suis se facere cessionem, sed poenis afflicto, quaecumque* debuerit, cogatur exsolvere: nisi forte eiusmodi persona sit, quae se probet omnem substantiam suam aut naufragio aut latrocinio aut incendio aut cuiuslibet maioris violentiae impetu perdidisse.

4.20.2

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Professio uniuscuiusque inmutari contra statuta legum nostrarum pro calumniarum inconstantia et varietate non poterit.

Dat. iii kal. iun. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 30).

4.20.3 [=brev.4.18.2]

Apud acta imp. Theodosius a. dixit: in omni cessione professio sola quaerenda est. Idem dixit: in omni cessione sufficit voluntatis sola professio.

Dat. kal. mai. Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Quaecumque* aliquis alteri cesserit, profiteatur, se tantum rem cessisse vel causam, hoc est aut gestis aut scriptura aut testibus, et sola voluntatis illius professio pro omni firmitate sufficiat.

4.20.4

Cessionis ita firmitatem subsistere, si cuius rei per evidentem professionem voluntaria et evidens cessio teneatur, hoc est, ut cessionis nomine scriptura cuiuslibet rei cedentis voluntaria professione et subscriptione firmetur. Quod si de vi et metu is qui cessit queri voluerit, intra annum similiter institutam peragat actionem. (.....).

4.21.0. [=brev.4.19.0.] Quorum bonorum.

4.21.1 [=brev.4.19.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Petronio vicario Hispaniarum.

pr. Quid iam planius, quam ut heredibus traderentur, quae in ultimum usque diem defuncti possessio vindicasset, etiamsi quod possit tribui de proprietate luctamen?

1. Constat autem, virum ab intestatae uxoris bonis, superstitibus consanguineis, esse extraneum, quum prudentium omnium responsa, tum lex ipsa naturae successores eos faciat.

2. Insuper etiam mansura perpetua sanctione iubemus, ut, omnibus frustrationibus amputatis, in petitem corpore transferantur, secundaria actione proprietatis non exclusa.

Dat. vi. kal. aug. Mediolano, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Iustum esse decernimus, ut, quodcumque* auctor usque in diem vitae suae tenuerit, petentibus heredibus debeat consignari, illi postea, cui competit, actione servata. Virum quoque intestatae uxoris suae facultatem, quae sine filiis recessit, consanguineis eius, qui legitimi sunt, tradere mox sine ulla dilatione praecipimus et maritum proponere minime prohibemus, si quas sibi competere putaverit actiones.

4.22.0. [=brev.4.20.0.] Unde vi.

4.22.1 [=brev.4.20.1]

Imp. Constantinus a. Severo.

Iudices absentium, qui cuiuslibet rei possessione privati sunt, suscipiant in iure personam, et auctoritatis suae formidabile ministerium obiiciant, atque ita tueantur absentes. Hos tamen iudices, quos absentium iussimus subire personam, intra hos terminos ministerii retinemus, ut, illibatis atque omnibus integris causae principalis internis, id solum diligenter inquirant, utrum eius, quolibet pacto, qui peregrinatur, possessio ablata est, quam propinquus vel amicus vel servulus quolibet titulo retinebat. Nec hos, qui deiecti sunt, absentium nomine possidentes, quia minime ipsis dictio causae mandata sit, ab experiunda re secludant, nec si servi sint, eorum reiiciant in iure personas, quia huiusmodi condicionis* hominibus causas orare fas non sit; sed post elapsa quoque spatia recuperandae possessionis legibus praestituta litigium eis inferentibus largiri conveniet, ut eos momentariae perinde possessioni restituant, ac si reversus dominus litigasset. Cui tamen, quolibet tempore reverso, actionem recuperandae possessionis indulsumus, quia fieri potest, ut restitutio propter servulos infideles vel negligentes propinquos vel amicos et colonos interea differatur. Absenti enim officere non debet tempus emensum, quod recuperandae possessioni legibus praestitutum est, sed reformato statu, qui per iniuriam sublatus est, omnia, quae supererunt, ad disceptationem litigii immutata permaneant; iudicio reservato iustis legitimisque personis, quum valde sufficiat, possessionem tenentibus absentium nomine contra praesentium violentiam subveniri.

Dat. x. kal. nov. Mediolano, Constantino a. vii. et Constantio caes. coss.

Interpretatio. Omnes iudices specialiter admonemus, ut nullus, absentibus dominis, res eorum praesumat invadere, sed contra improbos homines omnia per personam iudicis vindicentur, salvo principali negotio. Quod si quis se adversus absentem negotium habere causatur, et si, cui illi, qui peregrinantur, rem suam commiserint gubernandam, nec actor nec procurator eorum aut aliquis servorum ad dicendam causam domino aut absente aut non iubente cogatur, sed si quid eis fuerit sublatum, mox his, qui domino absente exclusi sunt, quum interpellaverint, reformetur. Ipse vero dominus, si forte per negligentiam servorum res recepta non fuerit, quum de peregrinis redierit, possessionem suam momenti beneficio, etiamsi annus excesserit, nullatenus recipere prohibetur, sed restitutis in integrum omnibus, quae eo absente sublata sunt, integra causae actio proponatur, inter legitimas dumtaxat* et integra aetate personas: quia dignum est, ut contra malitiam eorum, qui praesentes sunt, taliter absentibus iubeamus esse consultum.

4.22.2 [=brev.4.20.2]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Potitum vicarium Urbis.

Quisquis neque vulgato rescripto neque adversario solenniter intimato possessorem quietum dominio suo huiusmodi terrore turbaverit, ea in perpetuum lite mulctetur, quam praeoccupaverit violentia, quum precibus poposcisset audiri. Quae non minus etiam eum tenebit condicio*, qui, iudicis interlocutione suppressa, sub specie iudicati ius alienum improba temeritate pervasit, ita ut neuter reparationem interfecti hoc pacto semel negotii audeat postulare. Si autem, habito plerumque colludio, curatores vel tutores minorum his rem debitam ea occasione pervadant, ut pupillis vel adultis iurgandi copia et fructus adimatur, his eatenus subvenimus, ut eosdem non atterat damno culpa temeritatis alienae, sed illico quidem possessio ei, a quo est ablata, reddatur curatores autem vel tutores aeterna deportatione punitos bonorum quoque publicatio persequatur.

Dat. prid. id. oct. Treviris, Syagrio et Eucherio coss.

Interpretatio. Quicumque* causam suam non ita agere voluerit, ut adversarium suum publice patefacta actione conveniat, et dominium possessoris illa ratione conturbaverit, ita negotio ipso careat, ut eam causam numquam* valeat reparare, qui prius rem voluit auferre, quam sperare a iudice, ut deberet audiri. Similiter et ille omni causa privetur, qui iudicis ordinatione suppressa, iudicium se habere dicens, alienam possessionem sua praesumptione* pervaserit. Quod si tutores etiam vel curatores minorum colludio aliquo pro eorum negotiis alienam rem sub ea, qua diximus, temeritate pervaserint, ut minorum causa depereat, nullum minoribus praeiudicium fieri ex tutorum vel curatorum temeritate permittimus, sed proprietatem suam sine dilatione recipiant; curatores autem vel tutores, amissis rebus suis, perpetuo exsilio deputentur.

4.22.3 [=brev.4.20.3]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Messianum comitem r. p.

Plerosque detectum est rem privatam nostram, quam publicatio celebrata quaesiverat, invasisse: quam nos a retentatoribus ereptam sociari iubemus aerario, punientes contumacius, quam decus publicum sinebat, erectos, ut, qui litem inferre potuissent, nollent exspectare iudicium ac spernerent victoriam, quam iustitiae praescripsisset eventus, et amplecterentur, quod dedisset audacia. Cadat igitur lite, quisquis operiri noluerit litis eventum, et quod recipere lege potuisset, contempt+or examinis violentus amittat. illi vero, quos in tantum furorem provexit audacia, ut, quod iurgaturi apud examinis fidem sperare non possent, ante eventum iudicialis arbitrii illicita praesumptione* temerarent, aestimationem rei, de qua litigari convenerat, cogantur exsolvere. Quod quidem etiam in privatis observandum negotiis generali lege sancimus. Illud autem ab officio magnificentiae tuae cavendum esse decernimus, ut sacratissima domus nostra exspectare litem, non inferre cogatur, neque expetat, sed patiatur examen.

Dat. xviii. kal. iul. Treviris, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Cognovimus, rem fisci nostri violenter aliquos invasisse, sed nos evidenti lege praecipimus, ut, si quis aut fiscalem rem aut privatam ante sententiam a iudice prolatam invaserit et noluerit exspectare litis eventum, perdat negotium, qui contempsit* exspectare iudicium. Ille vero, qui hoc praesumpsit* invadere, quod per iustitiam apud iudicem non poterat obtinere, habita aestimatione, talem rem aliam illi domino restituat, qualem noscitur ante iudicium pervasisse.

4.22.4 [=brev.4.20.4]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Arriano consulari Liguria.

Legis iteranda sunt beneficia, quae tantum absentibus detulerunt, ut, si perturbatus possessionis status sit vel direptum aliquid, ad repetendum momentum redintegrationemque fortunae servis etiam praebeatur facultas, amicis praeterea, parentibus, proximis vel libertis. Iudicem quoque absentium commoda tueri oportet atque in his, quae comprobantur ablata, celeri redhibitione consulere, nec iudicium dilatione suspendi. Sub quocumque* igitur nomine vel titulo possidenti repetendi copia praebeatur, qui utendae rei habuit facultatem, ut, quae in militia constitutis vel absentibus erepta esse constiterit, sub cuiuslibet personae repetitione reddantur.

Dat. xv. kal. ian. Mediolano, Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Propter absentes legem volumus iterare, ut, quicquid fuerit iis a qualibet persona sublatum, totum amicis eorum vel proximis vel servis, quum iudicem interpellaverint, sine dilatione reddatur: ut res, quam discedens dominus in sua proprietate dimisit, integra ab actoribus domini, quousque redeat, vindicetur. quaecumque* autem in militia constitutis vel absentibus pervasa fuerint, sine aliqua iubemus dilatione restitui.

4.22.5 [=brev.4.20.5]

Iidem aa. Petronio vicario Hispaniarum.

pr. Nec imperiale rescriptum, quod supplicatio litigatoris obtinuit, nec interlocutio cognitoris interpellare possessionis statum eo, qui rem tenet, absente permittitur, quia negotiorum merita partium assertione panduntur.

1. Vitia autem a maioribus contracta perdurant, et successorem auctoris sui culpa comitatur etc.

Dat. xv. kal. ian. Mediolano, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Nec per principis praeceptionem, si a litigatore fuerit obtenta, nec per responsum iudicis, si fuerit interpellatus, absente domino possessio ullius auferatur, quia prius conveniri debet ille, qui possidet, et nisi inter praesentes iudicium dari non potest, nec negotium terminari. Nam quicumque* alienam vel absentis rem crediderit occupandam, noverit, etiam heredes suos similiter pro hac auctoris praesumptione* obnoxios esse mansuros.

4.22.6 [=brev.4.20.6]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Iuliano ii. proconsuli Africae.

Momenti actio exerceri potest per quamcumque* personam. Sub colore autem adipiscendae possessionis obrepta petitio alteri obesse non debet, maxime quum absque conventionione personae legitimae initiatum iurgium videatur. Nihil autem opituletur conventio circa minorem habita, quum id rectius circa curatorem debuerit custodiri.

Dat. prid. non. mart. Ravenna, Constantio et Constante coss.

Interpretatio. Ad recipiendum momentum, id est infra anni spatium cuiuslibet persona agere potest. Si per obreptionem fuerit facta petitio, alterius parti praeiudicare non poterit. Praeterea quum legitima persona non sit, nihil valeat actio contra aetatem minorem, quae contra curatorem suum potius debuit iusta ratione proponi.

4.23.0. [=brev.4.21.0.] Utrubi.

4.23.1 [=brev.4.21.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Vincentio pf. p. Galliarum.

Post alia: si coloni, quos bona fide quisque possedit, ad alios fugae vitio transeuntes, necessitatem condicionis* propriae declinare tentaverint, bonae fidei possessori primum oportet et celeri reformatione succurri, tunc causam originis et proprietatis agitari, non exspectatis temporibus nec denuntiatione solenni, quae locum in his negotiis non habebunt etc.

Dat. iii. kal. iul. Mediolano, Stilicone et Aureliano coss.

Interpretatio. Si coloni rei alienae ad alios dominos forte confugerint, primum est, ut fugitivos suos, de cuius re exisse noscuntur, momenti beneficio possessor sine dilatione recipiat, et sic de eorum origine audiatur, nec requiratur in iudicio, ut prius titulum litis petitor scribat, quia initium litis ad momentariam non pertinet actionem.

4.24.0. De aedificiis privatis et publicis.

4.24.1

De servitute luminis vel aeris similiter constitutum est, ut inter privatorum fabricas decem pedes, inter publicas quindecim dimittantur. (...).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber quintus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.5.1.0. De legitimis heredibus.
 CTh.5.2.0. De bonis decurionum.
 CTh.5.3.0. De bonis clericorum et monachorum.
 CTh.5.6.0. De bonis militum.
 CTh.5.7.0. [=brev.5.5.0.] De postliminio.
 CTh.5.8.0. [=brev.5.6.0.] De ingenuis, qui tempore tyranni servierunt.
 CTh.5.9.0. [=brev.5.7.0.] De expositis.
 CTh.5.10.0. [=brev.5.8.0.] De his, qui sanguinolentos emptos* vel nutriendos acceperint.
 CTh.5.11.0.
 CTh.5.12.0. De fundis patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus.
 CTh.5.13.0. De fundis rei privatae et saltibus divinae domus.
 CTh.5.14.0. De diversis praediis urbanis et rusticis et de omni reditu civili.
 CTh.5.15.0. De omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponantur.
 CTh.5.16.0. De agricolis et mancipiis dominicis vel fiscalibus sive rei privatae?
 CTh.5.17.0. De fugitivis colonis, inquilinis et servis.
 CTh.5.18.0. [=brev.5.10.0.] De inquilinis et colonis.
 CTh.5.19.0. [=brev.5.11.0.] Ne colonus inscio domino suum alienet peculium (..)
 CTh.5.20.0. [=brev.5.12.0.] De longa consuetudine.

5.1.0. De legitimis heredibus.

5.1.1 [=brev.5.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Constantino pf. p.

Matri ius liberorum non habenti, interveniente licet patruo ceterisque, inter quos agnationis incorrupta iura per ordinem porriguntur, et quicumque* deinceps agnati erunt, a quibus consanguinitatis iure mater poterat excludi, placet omnium filii bonorum, quotiescumque* ab intestato venit, deferri tertiam portionem etiam patruo eiusque filio et dumtaxat* nepoti, agnatione minime durante (si forte per emancipationem cuiusquam fuerit consanguinitas diminuta), beneficio pari deferri tertiam portionem, licet habeat mater ius liberorum. Nec immerito, si quando supra dicto subnixa mater fuerit privilegio, agnatione dirempta* ultra nepotis gradum nostrum beneficium minime placuit extendi, ne, multis personis vocatis, plus ablatum matri, minus additum videretur. Sive igitur unus exstiterit pluresve patrum, eorumque filius aut etiam filii et nepotes neptesve, non amplius quam sola tertia universorum bonorum simul omnibus vel singulis pro suis quibusque gradibus deferenda est. Et eodem genere, si plures erunt, a quibus mater possit excludi, non plus quam tertia bonorum matri adversus omnes competere debebit. Supra dictae ergo originis existentibus personis agnatis in

infinitum, matri adversus omnes censuimus subveniendum, licet non omnibus adversus matrem, sed certis superius comprehensis personis hoc auxilium tribuatur; ita ut, nec petita bonorum possessione (quoniam huius legis, non praetoris est beneficium), illico, ut sibi delatae portionis dies exstiterit, aditione simplici, arrepto rerum quolibet corpore vel animi destinatione patefacta, plenum dominium delatae sibi portionis consequantur, facultate eis perpetua, dum advixerint, tribuenda in adeunda concessa sibi parte successionis. Nec enim ad eos, qui eorundem successores erunt, nisi ipsis prius, quos indulgentiae nostrae ratio complectitur, quaesita fuerit hereditas, transire quicquam iubemus, sed penes eos manere, apud quos ante istam legem residere potuisset.

Dat. xiv. kal. iun. Sirmii, Crispo ii. et Constantino ii. caess. coss.

Interpretatio. Si mater ius liberorum non habeat, hoc est, si ingenua tres partus vivos et libertina quattuor* non ediderit et unicum filium intestatum fortasse perdiderit, et filius moriens patrum unum vel plures aut certe patrum vel patruorum filios vel nepotes plures cum matre reliquerit, qui tamen emancipati non fuerint, mater in tertia portione in filii intestati hereditate succedat, et duas partes patruus, vel si plures patrum fuerint, aut filii vel nepotes sibimet vindicabunt. Quod si mater liberorum ius habeat, et patruus vel patrum cum matre superfuerint, etiamsi emancipati sunt, duas partes de bonis filii intestati morientis mater consequatur, quae ius liberorum habet, et tertiam patruus vel patrum: qui si defuerint, filii patruorum, quanti fuerint, aequales sibi per capita faciant portiones. Quod si filii patruorum defuerint, similes etiam nepotes patruorum divisione succedant. Sed in hac successione sola constitutio praesens sufficit, ut inter matrem, patruos eorumque filios et nepotes bonorum possessio praesumatur; quae si fortasse adita non fuerit hereditas, et hi, qui adire debuerant, moriuntur, heredes eorum a successione non aditae hereditatis excludit: quia evidenter haec lex constituit, ut non adita hereditas non transeat ad heredes. Hic de iure addendum est.

5.1.2 [=brev.5.1.2]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Ausonium pf. p.

Quia non solum filius consanguineus, sed etiam per adoptionem quaesitus, nulla capitis deminutione intercedente eius, matrem excludit; si quidem patiatur mater defunctorum excludi a fratribus consanguineis, existentibus, quibus ipsa praefertur intercedente capitis deminutione, proximior gradus ineatur. Nam constitutio divi Constantini ad Constantino praefectum praetorio emissa patrum tantummodo ius antiquum temperavit, ut, si unus patruus seu duo pluresve sint, sive filius filiive eorum usque ad nepotem exstiterint, beneficio constitutionis in partem tertiam componant; de consanguineis vero fratribus nullam fuisse mentionem cognovimus. Evidenter licet antiquo iure servato, ac divalis memoriae constantini constitutione comprobata, prospectum esse videatur a nostra clementia, ut in huiusmodi litibus, qui frater consanguineus debet excludi secundum ius antiquum, praefertur iuxta memoratam destinationem; vel certe, si patrum persona intercesserit, usque ad nepotem ius constitutionis temperatum suum teneat robur atque firmitatem.

Dat. iv. kal. ian. Constantinopoli, Valentiniano n. p. et Victore v. c. coss.

Interpretatio. Si moriatur quis et relinquat matrem et fratrem consanguineum, id est uno patre natum vel etiam adoptivum, id est gestis ante curiam affiliatum, qui consanguinei loco habendus est, consanguineus frater vel adoptivus matrem in totum a successione mortui fratris excludunt. Quod si emancipatus fuerit consanguineus aut adoptivus, et moriatur frater, superstitibus emancipatis fratribus et matre, patruos eorumque filios vel nepotes etiam emancipati fratres evidenter excludunt: ita tamen, ut, si ius liberorum mater habuerit, duas partes de morientis filii hereditate praesumat et tertiam emancipati fratres, quos constat esse superstites. Quod si mater ius liberorum non habuerit, tertiam mater consequetur, et duas partes etiam emancipati filii, exclusis patruis, possidebunt.

5.1.3 [=brev.5.1.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hilarium pf. p.

Quoties de emancipatae filiae successione tractatur, seu eam fiduciae nomen obstrinxit, seu etiam nulla comitantur suffragia liberorum, filiis ex ea genitis, etiamsi talis occasus avo vivente contingat, intacta pro solido successio deferatur, neque ulla defunctae patri matrique concedatur intestatae successionis hereditas, quum satis superque sufficiat adversus omnes legitimo gradu ad successionem venientes in hereditatibus matrum, incolumes ac superstitibus optabili sorte genitoris, successio liberorum.

Dat. xi. kal. mart. Mediolano, Merobaude ii. et Saturnino coss.

Interpretatio. Filia, quam fiduciatam nominavit, hoc est emancipata, si intestata moriatur et relinquat superstitem patrem, matrem et filios, excluso patre et matre, etiamsi ius liberorum defuncta non habeat, filii soli in eius hereditate succedunt. Hic de iure addendum, quid sit fiducia.

5.1.4 [=brev.5.1.4]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Constantiano pf. p. Galliarum.

pr. Si defunctus cuiuscumque* sexus aut numeri reliquerit filios et ex filia defuncta cuiuscumque* sexus aut numeri nepotes, eius partis, quam defuncti filia, superstes patri, inter fratres suos fuisset habitura, duas partes consequantur nepotes ex eadem filia, tertia pars fratribus sororibusve eius, quae defuncta est, id est filiis filiabusque eius, de cuius bonis agitur, avunculis scilicet sive materteris eorum, quorum commodo legem sancimus, accrescat.

1. Quod si hic defunctus, de cuius bonis loquimur, habebit ex filia nepotes, et praeterea filios non habebit, sed qui praeferri nepotibus possint, habebit agnatos, in quandam Falcidiam et in dodrantem nepotes iure succedant.

2. Haec eadem, quae de avi materni bonis constituimus, de aviae maternae sive etiam paternae simili aequitate sancimus; nisi forte avia elogia inurenda impiis nepotibus iusta semotis ratione monstraverit.

3. Non solum autem, si intestatus avus aviave defecerit, haec nepotibus, quae sancimus, iura servamus, sed et si avus vel avia, quibus huiusmodi nepotes erant, testati obierint et praeterierint nepotes aut exheredaverint eosdem, et de iniusto avorum testamento, et si quae filiae poterant vel de re vel de lite competere actiones nepotibus deferimus, secundum iustum nostrae legis modum, quae de parentum inofficiosi testamentis competunt filiis.

Dat. v. kal. mart. Mediolano, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Si aliquis moriatur intestatus et filios vel filias superstites vel nepotes ex filia mortua derelinquat, filii in sua portione succedunt nepotes ex filia de portione matris suae tertiam perdunt, quae superstitibus avunculis eius et materteris proficit. Si vero quis moriatur intestatus et relinquat ex filia nepotes et filios non dimittat, sed fratrem et sororem superstites derelinquat, tres partes hereditatis avi materni sibi nepotes vel neptes ex filia vindicabunt, quartam frater vel soror avi defuncti iuxta legis huius ordinem consequentur. Si vero mulier, id est paterna vel materna avia intestata moriatur et relinquat filios et ex mortuo filio vel filia nepotes, aequaliter de patris vel matris portione nepotes vel neptes tertiam perdunt, quam patruis et amitis ex aviae paternae bonis, avunculis et materteris ex aviae maternae bonis, sicut et de avi materni conquirunt. Nam si patruus et amita vel avunculus et matertera fortasse defuerint, ad fratres vel sorores aviarum tres unciae et ad nepotes novem perveniant: nam in avi paterni hereditate nepotes vel neptes ex filio mortuo de patris sui portione nihil perdunt. Si vero avus vel avia nepotes ac neptes ex filia in testamento suo praeterierint aut non probatis causis exheredaverint, actio illis de inofficioso contra testamentum avi vel aviae, quae matri eorum competere potuit, legis beneficio tribuetur.

5.1.5 [=brev.5.1.5]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Aureliano pf. p.

Nepotes ex filia avis pro rata parte hac condicione* succedant, qua et matres, si viverent, hereditatem patrum sibi cum fratribus vindicarent, scilicet ut mixtis matrum suarum dotibus avi hereditatem pro rata parte, quam lex divalis censuit, cum avunculis partiantur; nec amplius his quicquam de avitis facultatibus tribuatur, quam legis dudum latae sanctio comprehendit, scilicet detracta tertia partis eius, quae eorum matri, si dotem iungeret, debebatur. Si vero dotem matris miscere noluerint, maternis et paternis facultatibus oportet esse contentos, quos constat alienae iam familiae esse procreatos.

Dat. prid. non. oct. Constantinopoli, Arcadio iv. et Honorio iii. aa. coss.

Interpretatio. Haec lex similis est superiori: sed hoc amplius habet, quod dotem pro filia in generum factam, vel quicquid ipsa filia accepit tempore nuptiarum, post mortem avi intestati nepotes confundere iubet, ita ut de dote in hereditatem confusa duas partes de eo, quod mater eorum erat habitura, percipiant: aut, si noluerint confundere nepotes, sint acceptis tempore nuptiarum rebus vel sola dote contenti.

5.1.6 [=brev.5.1.6]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Maximo pf. U.

Ubi aviarum successio casu interveniente discutitur, capitis deminutio materna quaerenda non est. Tunc enim in huiusmodi hereditatibus filiorum status aut persona spectatur, quoties de eius bonis, qui potestatem familiae potuit habere, tractatur.

Dat. v. kal. oct. Ravenna, Theodosius a. ix. et Constantio iii. coss.

Interpretatio. In bonis aviae emancipatio patris aut matris nepotibus non impediatur: sed perduto triente, in ea, quam lex eis tribuit, portione succedant.

5.1.7 [=brev.5.1.7]

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Albino pf. U.

pr. Sicut mater, quae liberorum iure subnixa est, patruo capite deminuto dare iussa est tertiam portionem, ita etiam, quae nullo huiusmodi fulcitur auxilio, patruo quattuor* cedat unciis facultatum.

1. In illa quoque parte matris non est privilegium transeundum, in qua constantiniana legis potissimum constitutum tenendum esse censemus, ut, sicuti nulli umquam* vel ex prioris generis parte venientium vel ex consequenti sanguine probatorum agnationis compositionisve nomine de successione filii iusta cum matre potuit esse contentio, praeterquam patruo, filio patris et eius nepoti, ita contra omnes reliquos, sicut custoditum hactenus arbitramur, persona potior matris habeatur.

2. Emancipati quoque fratris merita tractamus, qui, ut agnationis iure integro matrem in totum a successione filii decedentis excludit, ita capite deminutus nihil penitus consequitur. exemplo igitur patris etiam huic cum matre hanc volumus esse rationem, ut quattuor* uncias hereditatis accipiat.

3. Laxa vero decernimus sanctione, ut statuta nostra non solum futurarum ambigua quaestionum, verum etiam pendentium negotiorum hoc ordine fata discingant.

Dat. iii. kal. febr. Roma, Theodosius xii. et Valentinianus ii. aa. coss.

Interpretatio. Similis est haec lex superiori, sed quia evidentior est, et istam inseruimus. nam illa hoc amplius habet, quod et de adoptivo filio loquitur.

5.1.8 [=brev.5.1.8]

Idem aa. ad senatum urbis Romae.

Post alia: mater, quae habens ius liberorum defuncto filio sine liberis filiae cum eius sorore succedit, pari sortis paterna teneatur exemplo, ut, si torum priorem secundo non mutarit amplexu, omnia filii morte delata pleno iure conquirat; si vero alterius elegerit coniugium mariti, extrinsecus quidem quaesita filio filiaeve simili firmitate possideat, rerum vero patrum defuncti solo usufructu humanitatis contemplatione potiat, proprietatem fratribus transmissura defuncti. Si vero filius, qui moritur, filium vel filiam derelinquit, omnimodo patri suo matrive ipso iure succedant. Quod sine dubio et de pronepotibus observandum esse censemus etc.

Dat. vii. id. novemb. Ravennae, dd. nn. Theodosius xii. et Valentinianus ii. aa. coss.

Interpretatio. Mater ius liberorum habens, mortuo filio vel filia, si superstites alias filias habuerit et filium non habuerit, cum filiabus aequali sorte succedat, hoc est ut mater mediam et filiae, quantae fuerint, mediam vindicent portionem: ita ut, si alium maritum non acceperit, portionem, quam consecuta est, faciendi de ea, quod voluerit, habeat potestatem; si vero alium maritum acceperit, quicquid filius vel filia mortui aliunde acquisitum reliquerint, mater perpetuo iure vindicet. De bonis vero prioris mariti portionem, quam ex hereditate filii morientis fuerit consecuta, sorores mortuorum fratrum sibi post matris obitum vindicabunt. Quod si filius vel filia, qui moriuntur, matrem ius liberorum habentem superstitem dimiserint et sorores, sed tamen filios habeant, filii eorum in integra patris vel matris facultate succedunt, ita ut mater vel sorores ab hac successione habeantur extraneae. Hoc et de nepotibus et pronepotibus filiorum lex ista constituit.

5.1.9 [=brev.5.1.9]

Iidem aa. Hierio pf. p.

Pridem latae constitutionis pars quaedam abroganda est, ne ullis parentibus aut propinquis, quos naturae legisque pariter praerogativa defendit, in capiendis ab intestato hereditatibus praeferantur coniuges vel etiam comparentur; quum, si sanctitas inter eos sit digna foedere coniugali, non ita laboriosa vel sumptuosa* est testandi occasio, ut desiderio suo quisquam subvenire differat, quod interdum ita sensu leviori concipitur, ut antiqui nec, quod extraneis ac saepe ignotis in donationibus successionibusque tribuatur, coniugibus concesserint, reprimendum inter hos potius, ut in loco ancipiti, quam incitandum favorem mutuum arbitrati. Verum lex alia, quam pridem tulimus, ut matrimoniis auxilium impartiret, deficientis hoc totum credidit arbitrio permittendum. nunc vero parentibus exstantibus vel propinquis ab intestato venire coniuges prohibemus. Itaque nulla mentio prioris legis sit, si qua hoc medio brevique tempore contigisse alicui dicatur coniugis ab intestato hereditas; et lege proposita divulgetur, omnem huiusmodi spem successionis, quae ab intestato deferatur, coniugibus deponendam, nisi si ille casus emergerit, ut nemo de propinquis successionem mortui vindicare possit ex lege, quum fisco nostro qualiacumque* iura matrimonii praeponamus etc.

Dat. x. kal. mart. Constantinopoli, Tauro et Felice coss.

Interpretatio. Haec lex id constituit, ut omnes propinqui uxorem ab intestati mariti successione prohibeant et maritum similiter a successione intestatae uxoris excludant. Sed si propinqui omnino defuerint, tunc sibi invicem, excluso fisco, maritus vel uxor succedant.

5.2.0. De bonis decurionum.

5.2.1 [=brev.5.2.1]

Imp. Constantinus a. Rufino pf. p.

Si decurio sine liberis intestatus diem vitae solverit, cui neque voluntas postrema legibus fulta, neque alio iure gradu proximo heres exstiterit, bona eius curiae suae commodis cedant, id est ordinis utilitati proficiant, cuius corpori fatali necessitate exemptus* est, nulli praebenda licentia postulandi haec bona ut vacantia de nostra clementia, etiamsi revera et testamentum et successor deesse legitimus approbetur; omni etiam beneficio, si quod fuerit impetratum, protinus infirmando.

Dat. kal. dec. Sirmio, Constantino a. v. et Licinio caes. coss.

Interpretatio. Si curialis intestatus moriens neque filios neque proximos derelinquat, curia, cuius ordini subducitur, quicquid reliquerit, vindicabit, ita ut nullus audeat ea quasi bona caduca a principibus postulare. Quod si fecerit, non valebit: nam testamentum faciendi curialibus lex ista tribuit potestatem.

5.3.0. De bonis clericorum et monachorum.

5.3.1 [=brev.5.3.1]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad Taurum pf. p. et patricium.

Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus aut diaconissa aut subdiaconus vel cuiuslibet alterius loci clericus aut monachus aut mulier, quae solitariae vitae dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus vel liberi, vel si qui agnationis cognationisve iure iunguntur vel uxor exstiterit, bona, quae ad eum pertinuerint, sacrosanctae ecclesiae vel monasterio, cui fuerat destinatus, omnifariam socientur [exceptis iis facultatibus, quas forte censibus adscripti vel iuri patronatus subiecti vel curiali conditioni* obnoxii clerici vel monachi cuiuscumque* sexus relinquunt. Nec enim iustum est, bona seu peculia, quae aut patrono legibus debentur aut domino possessionis, cui quis eorum fuerat adscriptus, aut ad curias pro tenore dudum latae constitutionis sub certa forma pertinere noscuntur, ab ecclesiis detineri; actionibus videlicet competenter sacrosanctis ecclesiis reservatis, si quis forte praedictis condicionibus* obnoxius aut ex gestis negotiis aut ex quibuslibet aliis ecclesiasticis actibus obligatus obierit]: ita ut, si qua litigia ex huiusmodi competitionibus in iudiciis pendent, penitus sopiantur, nec liceat petitori post huius legis publicationem iudicium ingredi vel oeconomis aut monachis aut procuratoribus inferre molestiam, ipsa petitione antiquata, et bonis, quae relictas sunt, religiosissimis ecclesiis vel monasteriis, quibus dedicati fuerant, consecratis.

Dat. xviii. kal. ian. Ariovindo et Aspare coss.

Interpretatio. Si quis episcopus, vel quos lex ipsa commemorat, aut quilibet religiosi vel religiosae intestati sine filiis, propinquis vel uxore decesserint, qui tamen nec curiae quicquam debuerint nec patrono, quicquid dereliquerint, ad ecclesias vel monasteria, quibus obsecuti fuerint, pertinebit. Qui si testari voluerint, habebunt liberam potestatem.

5.6.0. De bonis militum.

5.6.1 [=brev.5.4.1]

Imp. Constantius a. ad Bonosum magistrum equitum.

Universis tam legionibus quam vexillationibus comitatensibus seu cuneis insinuare debebis, uti cognoscant, quum aliquis fuerit rebus humanis exemptus* atque intestatus sine legitimo herede decesserit, ad vexillationem, in qua militaverit, res eiusdem necessario pervenire.

Dat. v. id. mai. Hierapoli, Rufino et Eusebio coss.

Interpretatio. Si milites sine legitimo herede intestati decesserint et proximos non habuerint, eorum bona, qui in eodem officio militant, vindicabunt.

5.6.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Iussimus dudum, ut quos captivos reperietur miles recepta barbarorum praeda et ereptis manubiis noster provincialis promeruisse, domum suam reportaret ita, ut quoscumque libertate conspicuos aut

servos vel iam traxit vel deinceps a suis sedibus hostis depulerit, si interea eo depulso defendi potuerint, minime sub detestandae praedae occasione teneantur, sed iudiciarius vigor liberos quidem patriis naturalibus, servos autem dominis pro recenti legis intercessione consignet.

Dat. x kal. april. Honorio viii et Theodosio iii aa. cons. (409 mart. 23).

5.6.3

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Scyras barbaram nationem maximis chunorum, quibus se coniunxerunt, copiis fuis imperio nostro subegimus. Ideoque damus omnibus copiam ex praedicto genere hominum agros proprios frequentandi, ita ut omnes sciant susceptos non alio iure quam colonatus apud se futuros nullique licere ex hoc genere colonorum ab eo, cui semel adtributi fuerint, vel fraude aliquem abducere vel fugientem suscipere, poena proposita, quae recipientes alienis censibus adscriptos vel non proprios colonos insequitur. Opera autem eorum terrarum domini libera utantur ac nullus sub acta peraequatione vel censui ...acent nullique liceat velut donatos eos a iure census in servitute trahere urbanisve obsequiis addicere, licet intra biennium susipientibus liceat pro rei frumentariae angustiis in quibuslibet provinciis transmarinis tantummodo eos retinere et postea in sedes perpetuas collocare, a partibus Thraciae vel Illyrici habitatione eorum penitus prohibenda et intra quinquennium dumtaxat intra eiusdem provinciae fines eorum traductione, prout libuerit, concedenda, iuniorum quoque intra praedictos viginti annos praebitione cessante. Ita ut per libellos sedem tuam adeuntibus his qui voluerint per transmarinas provincias eorum distributio fiat.

Dat. prid. id. april. Constantinopoli Honorio viii et Theodosio iii cons. (409 apr. 12).

5.7.0. [=brev.5.5.0.] De postliminio.

5.7.1 [=brev.5.5.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Severianum ducem.

Si quos forte necessitas captivitatis abduxit, sciant, si non transierunt, sed hostilis irruptionis necessitate transducti sunt, ad proprias terras festinare debere recepturos iure postliminii ea, quae in agris vel mancipiis ante tenuerunt, sive a fisco nostro possideantur, sive in aliquem principali liberalitate transfusa sunt. Nec timeat quisquam alicuius contradictionis moram, quum hoc solum requirendum sit, utrum aliquis cum barbaris voluntate fuerit an coactus.

Dat. xvi. kal. iul. Remis, Gratiano a. et Dagalaipho coss.

Interpretatio. Quicumque* necessitate captivitatis ducti sunt et non sua voluntate, sed hostili depraedatione ad adversarios transierunt, quaecumque* in agris vel mancipiis antea tenuerunt, sive a fisco possideantur, sive aliquid ex his per principem cuicumque* donatum est, sine ullius contradictione personae tempore, quo redierint, vindicent ac praesumant, si tamen cum adversariis non sua voluntate fuerint, sed captivitate se detentos esse probaverint.

5.7.2 [=brev.5.5.2]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro pf. p.

pr. Diversarum homines provinciarum cuiuslibet sexus, condicionis*, aetatis, quos barbarica feritas captiva necessitate transduxerat, invitos nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas.

1. Quibus si quicquam in usum vestium vel alimoniae impensum est, humanitati sit praestitum, nec maneat victualis sumptus* repetitio: exceptis iis, quos barbaris vendentibus emptos* esse docebitur, a quibus status sui pretium propter utilitatem publicam emptoribus* aequum est redhiberi. ne quando enim damni consideratio in tali necessitate positus negari faciat emptionem*, decet redemptos* aut datum pro se pretium emptoribus* restituere aut labore, obsequio vel opere quinquennii vicem referre beneficii, habituros incolumem, si in ea nati sunt, libertatem.
2. Reddantur igitur sedibus propriis sub moderatione, qua iussimus, quibus iure postliminii etiam veterum responsis incolumia cuncta servata sunt.
3. Si quis itaque huic praecepto fuerit conatus obsistere actor, conductor procuratorque, dari se metallis cum poena deportationis non ambigat; si vero possessionis dominus, rem suam fisco noverit vindicandam seque deportandum.
4. Et ut facilis executio proveniat, christianos proximorum locorum volumus huius rei sollicitudinem gerere. curiales quoque proximarum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talibus causis sciant, legis nostrae auxilium deferendum; ita ut noverint rectores universi, decem libras auri a se et tantundem a suis apparitionibus exigendum, si praeceptum neglexerint.

Dat. iv. id. dec. Ravenna, Honorio viii. et Theodosius iii. aa. coss.

Interpretatio. Hi, qui ab hostibus tempore captivitatis ducti sunt, si ab aliquibus vel ad victum vel ad vestitum aliquid acceperunt, quum redire ad propria voluerint, minime aliquid pro eorum requiratur expensis. Tamen si pretium pro captivo suo praedator acceperit, quod dedisse emptor* probaverit, sine dubitatione recipiat. Quod si pretium non habuerit, quinquennio serviat captivus emptori* et post quinquennium sine pretio ingenuitati reddatur, qui, quum ad propria redierit, omnia sua integra et salva recipiat. Si quis itaque huic tam iustae praeceptioni resistere tentaverit, noverit se in exilio deputandum: si vero possessor fuerit, facultatem suam fisci viribus addicendam. Sane christianos, qui redemptioni* studere debent, pro captivis volumus esse sollicitos. Ad curiales etiam ista sollicitudo pertineat, ita ut omnes iudices sciant, decem libras auri fisco se daturos, qui huius legis praecepta neglexerint.

5.8.0. [=brev.5.6.0.] De ingenuis, qui tempore tyranni servierunt.

5.8.1 [=brev.5.6.1]

Imp. Constantinus a. ad Volusianum.

Universi devotionis studio contendant, si quos ingenuis natalibus procreatos sub tyranno ingenuitatem amisisse aut propria contenti conscientia aut aliorum indicis recognoscunt, natalibus suis restituere, nec exspectata iudicis interpellatione. Nam si quis contra conscientiam suam vel certissima testimonia plurimorum in eadem avaritiae tenacitate permanserit, severissima poena mulctabitur. Placet autem, etiam eos periculo subiugari, qui scientes ingenuos servitutis necessitatem per iniuriam sustinere dissimulant.

Prop. viii. kal. mai. Romae, Volusiano et Anniano coss.

Interpretatio. Ingenui, qui tyranni temporibus addicti sunt servituti, ingenuitati reddantur. Quod si quis sciens hoc ordine addictum ingenuum in servitute tenuerit, noverit in se legibus vindicandum.

5.9.0. [=brev.5.7.0.] De expositis.

5.9.1 [=brev.5.7.1]

Imp. Constantinus a. ad Ablavium pf. p.

Quicumque* puerum vel puellam proiectam de domo, patris vel domini voluntate scientiaque, collegerit ac suis alimentis ad robur provexerit, eundem retineat sub eodem statu, quem apud se collectum voluerit agitare, hoc est sive filium sive servum eum esse maluerit: omni repetitionis inquietudine penitus summovenda eorum, qui servos aut liberos scientes propria voluntate domo recens natos abiecerint.

Dat. xv. kal. mai. Constantinopoli, Basso et Ablavio coss.

Interpretatio. Quicumque* expositum recenti partu, sciente patre vel matre vel domino, collegerit ac suo labore educaverit, in illius, a quo collectus est, potestate consistat, seu ingenuum seu servum, quem nutrit, esse voluerit, et si adoptare voluerit in filium vel libertum aut in servitium permanere, propria utatur potestate.

5.9.2 [=brev.5.7.2]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Melitio pf. p.

Nullum dominis vel patronis repetendi aditum relinquimus, si expositos quodammodo ad mortem voluntas misericordiae amica collegerit (nec enim dicere suum poterit, quem pereuntem contempsit*); si modo testes episcopalis subscriptio fuerit subsecuta, de qua nulla penitus ad securitatem possit esse cunctatio.

Dat. xiv. kal. april. Ravenna, Honorio ix. et Theodosius v. aa. coss.

Interpretatio. Qui expositum puerum vel puellam, sciente domino vel patrono, misericordiae causa collegerit, in eius dominio permanebit: si tamen contestationi de collectione eius episcopus clericique subscripserint, quem postea suum dicere quisquam non poterit, quem proiecisce probatur ad mortem.

5.10.0. [=brev.5.8.0.] De his, qui sanguinolentos emptos* vel nutriendos acceperint.

5.10.1 [=brev.5.8.1]

Imp. Constantinus a. Italis suis.

Secundum statuta priorum principum, si quis infantem a sanguine quoquo modo legitime comparaverit vel nutriendum putaverit, obtinendi eius servitii habeat potestatem: ita ut, si quis post seriem annorum ad libertatem eum repetat vel servum defendat, eiusdem modi alium praestet aut pretium, quod potest valere, exsolvat. Qui enim pretium competens instrumento confecto dederit, ita debet firmiter possidere, ut et distrahendi pro suo debito causam liberam habeat: poenae subiiciendis iis, qui contra hanc legem venire tentaverint.

Dat. xv. kal. sept. Serdica, Constantino a. viii. et Constantino caes. iv. coss.

Interpretatio. Si quis infantem a sanguine emerit et nutrierit, habendi eum et possidendi liberam habeat potestatem. sane si nutritum dominus vel pater recipere voluerit, aut eiusdem meriti mancipium nutritori dabit, aut pretium nutritor, quantum valuerit, qui nutritus est, consequatur.

5.11.0.

5.11.7 [= v,15,7 h.]

(?)..... el emeritis veteranis vel gentibus dividamus.

Dat. xvii k. feb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 16).

5.11.8 [= v,15,8 h.]

Idem aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Quicumque possidere loca ex desertis voluerint, triennii immunitate potiantur. qui vero ex desertis nonnihil agrorum sub certa professione perceperunt, si minorem modum professi sunt, quam ratio detentae possessionis postulat, usque ad triennium ex die latae legis in ea tantum possessione permaneant, quam ipsi sponte obtulerunt exacto autem hoc tempore sciant ad integrae iugationis pensationem se esse cogendos. Itaque qui hoc sibi incommodum iudicarit, e vestigio restituat possessionem, cuius in futurum onera declinat.

Dat. viii id. aug. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 aug. 6).

5.11.9 [= v,15,9 h.]

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Per Italiam Afanticiae iugationis onere consistentibus patrimoniis superfuso unumquemque tributarium adiectionem alieni debiti baiulare non dubium est; ideoque deserta iugatio, quae personis caret, hastis subiciatur, ut licitationis competitione futuros dominos sortiatur. Ea enim (364/5 ...).

5.11.11 [= v,15,11 h.]

.....ua...babuntur, diu tracta et iam paene sine debitoribus debita condonentur; ea tamen ratione servata, ut prius domini longioribus temporum metis edictis celeberrimis evocentur, quo facilius spe impunitatis ad avitos lares et propria tecta revocentur: ac tum demum, si intra maium mensem, quod spatium dissitis idoneum et volentibus longum est, non advenerint, quicumque se sponte optulerit, non obligandus de onere praeterito pro portione hoc modo possessionis in futurum annonarii canonis vectigal expendat, de iure domini et perpetuitate securus.

Dat. viii k. oct. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 sept. 24).

5.11.12 [= v,15,12 h.]

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio Orientis.

Qui agros domino cessante desertos vel longe positos vel in finitimis ad privatum pariter publicumque compendium excolere festinat, voluntati suae nostrum noverit adesse responsum: ita tamen, ut, si vacanti ac destituto solo novus cultor insederit ac vetus dominus intra biennium eadem ad s (388-392 ...).

5.12.0. De fundis patrimonialibus et saltuensibus et emphyteuticis et eorum conductoribus.

5.12.1 [= v,13,37 h.]

.....manentibus indulgentiis a nobis praestitis, ut in fiscum inferatur, quidquid exactum fuerit amplissimacae.

Dat. iii non. nov. Ravenna Honorio viii et Theodosio iiii aa. cons. (409 nov. 3).

5.12.2 [= v,13,38 h.]

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio.

Nulli penitus liceat, sive salvo canonis servato iure sive cum imminutione canonis patrimonialis, vel limitotrofos sive saltuenses per Orientem vel fundos patrimoniales postulare. Nemo potiaturs his ne si subreptiva quidem id promeruerit petitione per speciale beneficium, vel exquisita fraude vel quo alio artificio ultro in quemquam liberalitas nostra processerit, quandoquidem nec emphyteuticario mutari proprium ius per petitionem huiusmodi censemur nec canonem aliquid detrahi vel imminui, et cum praedium ipsum revocari debuerit. Futuras prohibere contec... improbas petitiones arcemus, ut a principio nec suscipi nec instrui eas generali sanctione mandemus, quo praediorum labor emphyteuticarius per Orientem propriam praerogativam retineat nec novus possessor iura aliena perturbet.

Dat. non. aug. Constantinopoli Honorio a. x et Theodosio a. vi cons. (415 aug. 5).

5.12.3 [=5,13,39 h.]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Tauro praefecto praetorio et patricio.

Possessores vel emphyteuticarii patrimoniales, qui fundos minime nunc usque compararunt, eodem largitatis modo nequaquam ad eorum comparationem urgeantur, sed tamquam pretiis depensis sic

eis nostri numinis beneficio potiantur, ut, quod iuris alter inferendo pretium consecutus est, hoc nostra liberalitate praedictus emphyteuticarius habeat: illud quoque ius, in quibus coluit praediis, quod aut ex successione aut ex comparatione privata aut nostri numinis liberalitate aut quocumque modo possedit, sciat illibatum intemeratumque servari. Et quia praestitis a nostra pietate indulgentiis usque ad undecimam nuper transactam indictionem leuata reliquorum sarcina universis concessa est, pro his quoque annis, qui post decimam indictionem secuti sunt ad hoc usque tempus, in quod patrimonialium fundorumexistit, nullum reliquorum exactio premat. Nam cum praedia quae colebat minime euamur comparare, sancimus nullum pristinum colonum vel possessorem super reliquis temporis subsecuti molestiam aut inquietudinem sustinere.

Dat. xiiii k. iul. Constantinopoli Ariovindo et Aspare cons. (434 iun. 18).

5.13.0. De fundis rei privatae et saltibus divinae domus.

5.13.1 [= 5,14,1 h.]

Impp. Constantius et Constans aa. ad edictum Heliopolitanorum.

Universi cognoscant has possessiones, quas de fisco nostro comparasse noscuntur, nullo a nobis iure retrahi: sed propria firmitate possessas etiam ad posteros suos dominii perpetis durabilitate demitti.

Dat. prid. id. feb. Antiochiae Marcellino et Probino cons. (341 febr. 12).

5.13.2 [= 5,14,2 h.]

Idem aa. ad Euprycium rationalem.

Comperimus aliquorum iugationem, quam hastis decursis a fisco legitime compararunt, in medium produci ac retractari, cum deceat quemque iure comparatas possessiones vel villas serenitatis nostrae tempore firmiter optinere atque ad posteros suos transmittere.

Dat. prid. id. feb. Antiochiae Marcellino et Probiano cons. (341 febr. 12).

5.13.3 [= 5,14,3 h.]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Universa, quae ex patrimonio nostro per arbitrium divinae memoriae Iuliani in possessionem sunt translata templorum, sollicitudine sinceritatis tuae cum omni iure ad rem privatam nostram redire mandamus.

Dat. x kal. ian. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 dec. 23).

5.13.4 [= 5,14,4 h.]

Idem aa. ad Florianum comitem rerum privatarum.

Provincialium opibus rei privatae possessiones concedimus, videlicet, ut de fundis ad eius dominium pertinentibus eligat unus quisque quem velit eumque perpetuo iure suscipiat, palatiis tantum omnifariam in rei privatae sollicitudine retentandis. Hi vero, quos commoditas praediorum ad eadem postulanda sollicitat, adeant tuae dicationis officium et modum suae deliberationis indicent per libellos certumque habeant pro unaquaque villa, cum ea dote vel forma, cui nunc habetur obnoxia, ad novi domini iura migraverit, si quid adiecerit sumptus cura sollertia, quidquid mancipiorum vel pecoris adcreverit, capitationis aut canonis augmenta non patiat, sed solis dominis heredibusque dominorum sit cessura felicitas. Quin etiam neque ad glebam senatus neque ad collationes auri sive argenti iidem cum ceteris tenebuntur, sed ea sola devotione fungentur, quam annonaria ...census publici ratione canon sollemnis efflagitat. Si quis autem in annis singulis non solverit debitum, ex re ipsius cetera, quod in reliquis remansisse claruerit, sine aliquibus dependere cogetur indutiis. Sane si quem postea minus (a. ...).

5.14.0. De diversis praediis urbanis et rusticis et de omni reditu civili.

5.14.30 [= 5,13,30 h.]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Quicumque defectum fundum patrimonialem exercuerit instruxerit fertilem idoneumque praestiterit, salvo patrimoniali canone perpetuo ac privato iure defendat velut domesticum et avita successione quaesitum sibi habeat, suis relinquat, neque eum aut promulgatione rescripti aut reverentia sacrae adnotationis quisquam a fructu impensi operis excludat. Ceterum eos, qui opimas ac fertiles retinent terras aut etiamnunc sibi aestimant eligendas, pro defecta scilicet portione summam debiti praesentis iubemus implere: eos etiam, qui emphyteuticario nomine nec ad plenum idoneas nec omnimodis vacuas detinent, sic ex illis quoque, quae praesidio indigent, iustam ac debitam quantitatem debere suscipere, ut indulto temporis spatio post biennium decretum canonem solvendum esse meminerint. Hi autem, qui proprio voluntatis adsensu nunc quod diximus elegissent neque sibi nunc opimum aliquid et conducibile vindicarent, sed tantum nuda et relicta susceperunt, triennii immunitate permissa debitum canonem inferant. Nemo tamen qualibet meriti et potestatis obiectione submoveatur, quominus ad diacatochiae vicem defectas possessiones patrimonialis iuris accipiat, earum tributa et canonem soluturus: illud speciali observantia procurans, ut primum vicinas et in eodem territorio sortiatur, dehinc si neque finitimas neque in iisdem locis reppererit constitutas, tunc demum etiam longius positas, sed in quantum fieri valet pro interiecto spatio sibimet cohaerentes, pro modo et aequitate suscipiat, ut consensu omnium fiat quod omnibus profuturum est.

Dat. viii kal. nov. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 oct. 25).

5.14.31 [= 5,13,31 h.]

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Saluenses fundi iurisque patrimonii in orientis regionibus siti turbata exactione dispositionis annuae maximo dicuntur dispendio fatigari et inmanissima opprimi mole reliquorum, eo, quod ad ordinarios sollicitatio transducta latiore depraedandi praeiuvat facultatem. Illustis itaque auctoritas tua memoratos fundos ad rationalium curam praecipiat revocari.

Dat. viiii kal. ...Constantinopoli Timasio et Promoto cons. (389 [?] ...).

5.14.32 [= 5,13,32 h.]

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Fundos patrimoniales semel expetitos et traditos refundere conductoribus omnino non liceat: et si huiusmodi facultatem quolibet tempore, qualibet auctoritate meruerunt, impetratis in fraudem publicam non stabitur.

Dat. xvii k. aug. Constantinopoli Theodosio a. iii et Abundantio cons. (393 iul. 16).

5.14.33 [= 5,13,33 h.]

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Ius emphyteuticum, quo iuris patrimonialis vel rei publicae praedia possessoribus sunt adiudicata perpetuariis, ita inconcussum cum nostris tum maiorum nostrorum iussibus esse retinemus, ut, quod semel traditum fuerit, nec a nobis umquam possit nec ab alio aliis possidentibus occupari. Sed quia improborum inpotentia factum est, ut optimis quibusque lucri cupiditati et quaestui servientibus deteriores agri provinciales relictis sint, quos nemo eorum dignatus fuerit obtinere, sublimis magnificentia tua iudicibus, officiis ac defensoribus eam poenam constituet, ut, nisi desertis ac deterioribus fundis utilium confusione mixta subvenerint, sciant a se multam aut poenam, quae proposita fuerit, sustinendam.

Dat. iii kal. aug. Constantinopoli d. n. Theodosio a. iii et Abundantio cons. (393 iul. 30).

5.14.34 [= 5,13,34 h.]

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio Orientis.

Qui fundos patrimoniales iure privato salvo canone susceperunt, hanc omnes sine ullius exceptione personae propositam intellegant optionem, ut aut ea loca, quibus minor est soli fecunditas, cum his, ex quibus fructus uberes capiunt, suscipere et tenere non abnuant, aut, si eorum refugiant sterilitatem, opimioribus cedant.

Dat. viii id. nov. Tyro metropoli Arcadio iii et Honorio ii aa. cons. (394 nov. 6).

5.14.35 [= 5,13,35 h.]

Imp. Arcadius et Honorius aa. Hadriano comiti sacrarum largitionum.

Restaurationi moenium publicorum tertiam portionem eius canonis, qui ex locis fundisve rei publicae annua praestatione confertur, certum est satis posse sufficere. De vectigalibus itaque publicis, quae semper ex integro nostri aerarii conferebant expensas, nihil omnino decerpi nomine civitatum permittimus.

Dat. viii id. aug. Olybrio et Probino cons. (395 aug. 6).

5.14.36 [= 5,13,36 h.]

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Repetitae legis iussione mandamus, ut, quicumque patrimoniales fundos detinere detegatur, aut domum se apud Constantinopolitanam urbem habere ...re perdoceat aut, si non habet vel talem habere monstratur in fraudem legis locum si velit praedae numerari, qui nobilissimae urbi deformitati sit potius quam decori, ad extructionem eiusdem intra annum, si possessionibus se carere non patitur, magnificentiae tuae vigore cogatur. Pari etiam illos iubemus condicione retinendos, qui iuxta legem divi patris nostri nonnulla ex praedicto iure fundorum.....

(396-405 ...).

5.15.0. De omni agro deserto et quando steriles fertilibus imponantur.

5.15.14 [= 5,13,14 h.]

.....fundorum obligatione securitatis publicae firmaverunt cautionem, susceptos scilicet semel fundos post emensa immunitatis spatia inconvulsa a se vectigalium pensione retinendos.

Dat. vii k. iun. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 26).

5.15.15 [= 5,13,15 h.]

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Emphyteutica praedia, quae senatoriae fortunae viris, praeterea variis ita sunt per principes veteres elocata, ut certum vectigal annuum ex his aerario penderetur, cessante licitatione, quae recens statuta est, sciat magnifica auctoritas tua a priscis possessoribus sine incremento licitandi esse retinenda ita, ut quaecumque in commissi fortunam inciderint ac pleno dominio privatis occupationibus retentantur a Leontii et Sallustii consulatu, ius pristinum rursus adgnoscant.

Dat. iiii kal. aug. Sirmio divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iul. 29).

5.15.16 [= 5,13,16 h.]

Idem aa. ad provinciales Byzacenos.

Nequaquam emphyteuticos fundos ante commissi vitium ad alterum transire debere sancimus. Et cetera.

Dat. prid. id. sept. Aquileia divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

5.15.17 [= 5,13,17 h.]

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Super fundis emphyteuticis seu patrimonialibus divus Iulianus legem consultissimam dedit, scilicet ut, qui ex his vel ad privatorum iura transissent vel minuto canone condicionis fisco locationibus tenerentur, ad statum retraherentur antiquum. Hanc legem quidam iudicum interpretati pravius sunt quam utilitas publica postulabat, ut eiusmodi praedia ex rebus privatis nostris eruentes ibi tantummodo satisfacerent legi, ubi non intererat fisci vectigalibus, utrumne privato iure an emphyteutico possideret. Quamquam igitur animadvertimus esse consultius in eodem statu fundi maneat, in quo ante legem divi Iuliani fuerant, de quibus tamen nihil specialiter statuit, ab his, quibus omnia deinceps erogata sunt, auctoritas tua redhiberi eos maturo iubeat auxilio. Erga ceteros sane fundos, quos recentium principum effusio aut perpetuo iure donavit aut deminuto canone concessit emphyteuticariis obtinendos, edictum comprehensi principis auctoritas tua valere praecipiat.

Dat. et proposita Romae vi k. nov. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 27).

5.15.18 [= 5,13,18 h.]

Idem aa. ad Florianum comitem.

Quotiescumque emphyteutici iuris praedia in vitium delapsa commissi actis legitimis ac voci fuerint subicienda praeconis, super facto licitationis et augmento nostra perennitas consulatur, nec prius eius dominio, qui ceteros oblatione superavit, perpetuae firmitatis robur accedat, quam si super pensionis modo, conductoris nomine, enthecae quantitate nostrae tranquillitatis arbitrium fideli ratione consultum observanda praescripserit.

Dat. iiii k. mart. Triveris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? febr. 26).

5.15.19 [= 5,13,19 h.]

Idem aa. ad Germanianum comitem sacrarum largitionum.

Fundi emphyteutici patrimonialisque iuris in antiquum ius praestationemque redeant, ne quoquo modo exempti ab emphyteutico patrimonialique titulo veluti privato iure teneantur, rectoribus provinciarum et rationalibus monendis, ut sciant contra commodata largitionumstrarum specialia non admittenda esse rescripta, his tantummodo exceptis, quos in re privata nostra secundum legem datam iam dudum in hoc nomine manere praecepimus.

Dat. v. k. aug. Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? iul. 28).

5.15.20 [= 5,13,20 h.]

Idem aa. ad Germanianum comitem sacrarum largitionum.

Placuit, ut emphyteuticorum fundorum patrimonialiumque possessores, quo voluerint, quo potuerint tempore et quantum habuerint pensionis paratum, dummodo non amplius quam in tribus per singulos annos vicibus, officio rationalis adsignent ac de suscepto ab eodem securitatem eodem die pro more percipiant, modo ut intra ianuariarum iduum diem omnis summa ratiociniis publicis inferatur: gravissimae poenae subdendo officio, si cuiquam quolibet anni tempore, dummodo nequaquam numerum trinae illationis excedat, solutionem facere gestienti negaverit susceptionis officium vel si moram fecerit in chirografo securitatis edendo. super quo possessores apud curatores vel magistratus aut quicumque in locis fuerit, qui conficiendorum actorum habeat potestatem, conveniet contestari, ut et de officii insolentia constet, in quod exercenda vindicta est, et his possit esse consultum.

Dat. xiiii k. iun. Remis Gratiano n. p. et Dagalaifo cons. (366 mai. 19).

5.15.21 [= 5,13,21 h.]

Idem aa. ad Auxonium praefectum praetorio.

Si fundos patrimoniales vel emphyteuticos quispiam postularit, super nomine suo ad nostram clementiam sciat esse referendum, ut temeritatis notam subeat. Sane si rationalis vel eius officium per coniventiam fundum huiusmodi tradendum esse crediderit, summo supplicio sese adficiendum esse cognoscat, ademptis facultatibus.

Dat. prid. (a. 368-370 ...).

5.16.0. De agricolis et mancipiis dominicis vel fiscalibus sive rei privatae?

5.16.29 [= 5,14,5 h.]

.....Praeter eas, quarum agit curam officium rei privatae canonis emphyteutici annonas sacris largitionibus pendantur, illud etiam, quod his fundis vel iuris rei publicae praeter antiquum canonem peraequatio imposuit, privatis largitionibus inferatur.

Dat. v kal. iul. Theodoro v. c. cons. (399 iun. 27).

5.16.30 [= 5,14,6 h.]

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Silvano comiti rerum privatarum.

Qui praedia domus nostrae perpetuo iure detentant, iuxta tenorem praesentis iussionis maturius exigantur, tum etiam omnia reliqua, quae huc usque officii palatini neglegentia resederunt, pari cura compulsa, protinus privato aerario nostro inferantur.

Dat. iii non. oct. Ravenna Stilichone et Anthemio cons. (405 oct. 5).

5.16.31 [= 5,14,7 h.]

Idem aaa. Volusiano comiti rerum privatarum.

Quidquid praediorum ex tempore, quo clementiae nostrae pater iam humanam in caelestem aeternitatem mutavit, de re privata nostra vel donatum iure directo pervenire monstratur ad quamcumque personam, auferendum serenitas nostra decernit.

Dat. iii k. dec. Ravenna Basso et Filippo cons. (408 nov. 29).

5.16.32 [= 5,14,8 h.]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Cereali comiti rerum privatarum.

Ne omni patrimonio domus aeternalis venditionibus denudetur, praeceptione praeteriti temporis antiquata distractionem volumus conquiescere, atque in domo aeternali universa praedia, quae ex promulgatae auctoritatis die reliqua fuerint, retineri. Illud tamen sollicita praecipimus ordinatione constitui, ut, si pretia, quae ab emptoribus illata sunt, intra provincias retinentur nec ad sacratissimum.....

5.16.33 [om. h.]

.....Us propositis super data forma cognoverint, eadem emptoribus intra anni spatium praebeantur, nulli qui hoc tempus excesserit, in emptionem praerogativam sibimet vindicantes. Verum nullus ambigat quae compararit penes se propriosque successores in perpetua hac praestatione canonis firmiter esse mansura.

Dat. id. iun. Constantinopoli d. n. Theodosius a. iiii et qui fuerit nuntiatus. (412 iun. 13).

5.16.34 [= 5,14,9 h.]

Impp. Theodosius a. et Valentinianus c. Valerio comiti rerum privatarum.

Thebaide qui...bricalis emit ad rem dominicam pertinentem ex a.. deinceps quibuscumque eiusdem condicionis, qui iuxta p...turae constitutionis tenorem emit, fundos tute liceat possideri, ita ut fideiussores ab huiusmodi mercatu extranei quidam ea proprium patrimonium non de eiusdem possessionis ac iuris incor..r....tur quam de re nequaquam in m.....es.... tributum solvendo divinam dom..... verum quotiens alicui colonorum agrum privati patrimonii nostri placuerit venundari, non unus tantum, qui forte consortibus suis gravis ac molestus existat, sed alii quoque duo vel plures ex simili origine ac iure venientes in supra dicta emptione socientur.

Dat. id. dec. Constantinopoli Theodosio a. xi et Valentiniano c. cons. (425 dec. 13).

5.16.35 [= 5,14,10 h.]

Idem aa. Iohanni comiti rerum privatarum.

Praedia, quae ad ius privatum divinae domus pertinent, venundari censemus exceptis palatiis atque his possessionibus.....

5.17.0. De fugitivis colonis, inquilinis et servis.

5.17.1 [=brev.5.9.1]

Imp. Constantinus a. ad provinciales.

pr. Apud quemcumque* colonus iuris alieni fuerit inventus, is non solum eundem origini suae restituat, verum super eodem capitationem temporis agnoscat.

1. Ipsos etiam colonos, qui fugam meditantur, in servilem condicionem* ferro ligari conveniet, ut officia, quae liberis congruunt, merito servilis condemnationis compellantur implere.

Dat. iii. kal. nov. Pacatiano et Hilariano coss.

Interpretatio. Si quis alienum colonum sciens in domo sua retinuerit, ipsum prius domino restituat et tributa eius, quam diu apud eum fuerit, cogatur exsolvere: ipse vero, qui noluit esse, quod natus est, in servitium redigatur.

5.17.2 [=brev.5.9.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio pf. p.

Quisquis colonum iuris alieni aut sollicitatione suscepit aut occultatione celaverit, pro eo, qui privatus erit, sex auri uncias, pro eo, qui patrimonialis, libram auri cogatur inferre.

Dat. viii. kal. nov. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Si quis colonum alienum aut sollicitaverit aut occultaverit, si privati hominem sua sollicitatione susceperit, sex auri uncias domino reddat; si fiscalem sollicitatum tenuit, libram auri cogatur implere.

5.17.3

.....Ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

Quod si dominus servum aut colonum alienum regionis dumtaxat nostrae sciens in domo vel in agro suo consistentem iudicibus non praesentat aut admonitus a fugitivi domino eum adsignare dissimulat, multam retentatoris incurrat. (.....).

5.18.0. [=brev.5.10.0.] De inquilinis et colonis.

5.18.1 [=brev.5.10.1]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio pf. p.

pr. Si quis colonus originalis vel inquilinus ante hos triginta annos de possessione discessit, neque ad solum genitale silentii continuatione repetitus est, omnis ab ipso, vel a quo forte possidetur, calumnia penitus excludatur quem annorum numerum futuris quoque temporibus volumus observari.

1. Quod si quis originarius intra hos triginta annos de possessione discessit, sive per fugam lapsus, seu sponte seu sollicitatione transductus, neque de eius condicione* dubitatur, eum, contradictione summota, loco, cui natus est, cum origine iubemus sine dilatione restitui.

2. Quod si forte ipse, de cuius proprietate certatur, fatali sorte consumptus* est, eius posteritatem agrorum iuri cum omni peculio atque mercedibus, velut eo superstite, qui decessit, celeri iubemus exsecutione revocari.

3. In feminis sane observationem volumus esse diversam. Itaque mulierum, quae fuisse originariae docebuntur, si ante vicesimum annum de solo, cui debebantur, abscesserint, universa repetitio cesset; earum vero, quarum intra comprehensum tempus discessio comprobatur ac de condicione* nulla dubitatio est, prorsus dominis perire non sinimus, ea tamen condicione* servata, ut vicaria cum agnatione partis tertiae non negetur, quae de colono suscepta est alieno, ita ut pro filiis quoque contrarii praebeantur.

4. Quod si non ad alienum praedium, sed cuiuscumque* liberi hominis ac sui iuris secuta consortium in urbibus vel in quibuscumque* locis victura consistit, si modo intra praefinitum tempus repositur, eius omnem originem secundum vetera constituta conveniet revocari.

5. Contestatas autem lites, si tamen quisquam docebitur sollemniter fuisse conventus, salvas repentibus esse decernimus.

Dat. vi. kal. iul. Ravenna, Monaxio et Plinta coss. [419]

Interpretatio. Si quis colonum alienum in re sua vel in fuga lapsum vel sua voluntate migrantem triginta annos habuerit, ac si suum vindicet. Qui si intra triginta annos inventus fuerit a domino, cum

filiis secundum legem sibi debitis et omni peculio revocetur. Quod si forte mortuus fuerit, filii eius cum mercedibus suis vel patris mortui a domino revocentur. Colona etiam si viginti annis in alieno dominio et iure permanserit, a priore domino non requiratur; si tamen intra viginti annos inventa fuerit et de alieno colono filios suscepit, cum agnationis parte tertia revocetur: quia colonum duae partes agnationis sequuntur. Sane ne separatio coniugii fiat, illum, cuius colonus est, vicariam mulierem et pro tertia agnatione mulieris domino compensare praecipimus. Si vero mulier iuris alieni ingenuum maritum duxerit, omnis mulieris agnatio ad eius dominium pertinebit. Quod hic minus est de colons agnatione, in novellis legibus invenitur.

5.19.0. [=brev.5.11.0.] Ne colonus inscio domino suum alienet peculium vel litem inferat ei civilem.

5.19.1 [=brev.5.11.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Clearnchum vicarium Asiae.

Non dubium est, colonis arva, quae subigunt, usque adeo alienandi ius non esse, ut, et si qua propria habeant, inconsultis atque ignorantibus patronis in alteros transferre non liceat.

Dat. vi. kal. febr. Valentinianus et Valente aa. coss. [365]

Interpretatio. In tantum dominis coloni in omnibus tenentur obnoxii, ut nescientibus dominis nihil colonus neque de terra neque de peculio suo alienare praesumat.

5.20.0. [=brev.5.12.0.] De longa consuetudine.

5.20.1 [=brev.5.12.1]

Imp. Iulianus a. ad Maximum.

Venientium est temporum disciplina, instare veteribus institutis. Ideoque quam nihil per causam publicam intervenit, quae diu servata sunt, permanebunt.

Dat. iv. kal. mart. Constantinopoli, Iuliano a. iv. et Sallustio coss.

Interpretatio. Longa consuetudo, quae utilitatibus publicis non impedit, pro lege servabitur.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber sextus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.6.1.0. De dignitatibus

CTh.6.2.0. De senatoria dignitate

CTh.6.3.0. De praediis senatorum

CTh.6.4.0. De praetoribus et quaestoribus

CTh.6.5.0. Ut dignitatum ordo servetur.

CTh.6.6.0. De consulibus, praefectis, magistris militum et patriciis

CTh.6.7.0. De praefectis praetorio sive urbis et magistris militum

CTh.6.8.0. De praepositis sacri cubiculi

CTh.6.9.0. De quaestoribus, magistris officiorum, comite sacrarum largitionum et rerum privatarum

CTh.6.10.0. De primicerio et notariis

CTh.6.11.0. De magistris scriniorum

CTh.6.12.0. De comitibus consistorianis

CTh.6.13.0. De comitibus et tribunis scholarum

CTh.6.14.0. De comitibus rei militaris

CTh.6.15.0. De comitibus, qui illustribus agentibus adsident

CTh.6.16.0. De comitibus et archiatris sacri palatii

CTh.6.17.0. De comitibus, qui provincias regunt

CTh.6.18.0. De comitibus vacantibus

CTh.6.19.0. De consularibus et praesidibus

CTh.6.20.0. De comitibus ordinis primi artium diversarum

CTh.6.21.0. De professoribus, qui in urbe Constantinopolitana (..)

CTh.6.22.0. De honorariis codicillis

CTh.6.23.0. De decurionibus et silentiariis
CTh.6.24.0. De domesticis et protectoribus
CTh.6.25.0. De praepositis labarum
CTh.6.26.0. De proximis, comitibus dispositionum ceterisque, qui in sacris scriniis militant
CTh.6.27.0. De agentibus in rebus.
CTh.6.28.0. De principibus agentum in rebus
CTh.6.29.0. De curiosis
CTh.6.30.0. De palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum
CTh.6.31.0. De stratoribus
CTh.6.32.0. De castrensianis
CTh.6.33.0. De decanis
CTh.6.34.0. De mensoribus
CTh.6.35.0. De privilegiis eorum, qui in sacro palatio militarunt
CTh.6.36.0. De castrensi omnium palatinorum peculio
CTh.6.37.0. De equestri dignitate
CTh.6.38.0. De perfectissimatus dignitate

6.1.0. De dignitatibus.

6.1.1

(.....).

6.2.0. De senatoria dignitate.

6.2.1-11

(?)

6.2.12

Legata ree caelesti sententia.... glebalis necessitas auferatur. Quod non solum circa viros dinoscitur constitutum, verum etiam circa filias simili condicione servandum.

Dat. xviii kal. ... Hierapoli Gratiano a. iiii et Merobaude cons. (? = 7) (377....).

6.2.13

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hypatium....

Si quis, senatorium consecutus nostra largitate fastigium vel generis felicitate sortitus, possessionis alicuius professionem senatui crediderit occulendam, praedium fisco noverit vindicandum, quodcumque subtractum publicis iure compendiis erit. quique consularitatis insignia fuerit adsecutus, dignitatis obeundae atque exercendae administrationis huius copiam non habeat, nisi propria adnotatione digesserit se senatorium nomen agnoscere et larem habitationemque vel sedes certas in provincia atque oppido collocasse nihilque amplius quam certum professionis modum varias intra provincias possidere, cuius indicio palatinis scriniis quaesito quam primum omnis instructio facile declaret, quibus quantisque nominibus quoque in modo perennis aerarii emolumenta subcreverint. Duorum vero follium maneat cunctos indiscreta professio, etiam si possessiones forte non habeant, quos dignitas consularis vel clarior atque sublimior potestas ulla provexerit, nemine ad insignia potestatis admittendo, nisi professionem vinxerit, et his tantum a necessitate huiusmodi segregandis, quos palatinae honore militiae et stipendiis adprobatos debita potius quam postulata senatorii ordinis societas advocaverit.

Dat. iiii id. ian. Merobaude ii et Saturnino cons. (? = 8) (383 ian. 10).

6.2.14

Idem aaa. Clearcho praefecto Urbi.

Omnes, qui ex Macedoniae partibus amplissimo Constantinopolitanae urbis ordini allekti sunt, ad Thracum similitudinem senatorum glebali iubemus praestatione reddi immunes.

Dat.sept. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (? = 9) (384 aug./sept.).

6.2.15

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Aurelium praefectum Urbi.

Quod ad eorum querimonias, qui se glebalia non posse ferre onera testabuntur, amplissimorum virorum consilio definitum est, scilicet ut septenos quotannis solidos pro sua portione conferret, qui praebitionem implere follium non valeret, eatenus confirmamus, ut omnes, quibus est census angustia, contemplatis patrimonii sui viribus liberam habeant optionem, quatenus, si collatio ista non displicet, a consortio amplissimi ordinis non retendant. Sin vero grave, id est damnosum videtur, dignitatem senatoriam non requirant.

Dat. prid. kal. sept. Constantinopoli Theodosio aug. iii et Abundantio vr cl cons. (? = 10) (393 aug. 31).

6.2.16

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentio praefecto Urbi.

Omnes senatores, qui in sacratissima urbe consistunt, licet habeant per longinquas provincias atque diversas possessiones, aurum oblaticium in urbe persolvant, quod a procuratoribus et actoribus suis ad urbem reditus perferuntur. Sane his senatoribus, qui in provinciis larem foveant, per provincias censuales, qui plenam habent notitiam, inmineant, quo cognoscant sine dilatione aurum profuturum aerario nostro quantocius inferendum.

Dat. xviii kal. oct. Olybrio et Probino cons. (? = 11) (395 sept. 14).

6.2.17

Idem aa. ad senatum et populum.

Post alia: censuales nostros, quibus onerosa glebae adfirmatur esse exactio, ab ipso quidem negotio summovemus. Sed quia praecipuam eis scimus harum rerum esse notitiam, et disquisitionis curam et rationem manifestae instructionis eis imponimus.

Dat. xvii kal. mai. Mediolano Caesario et Attico consulibus. (? = 12) (397 apr. 15).

6.2.18

Idem aa. ad senatum et populum.

Post alia: si senator patrimonium proprium in quemcumque qualibet ratione transtulerit, inminutio licet consignationis tempore probata non valet nisi causa prius erit actis provincialibus adprobata.

Dat. xvii kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (? = 13) (397 apr. 15).

6.2.19

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Qui in sacro mansuetudinis nostrae palatio militarint, si coetui senatus consortioque fuerint sociati, iuxta latam dudum legem glebalem tantum sustineant functionem, ad praeturae vero functionem atque onera non vocentur.

Dat. iii kal. mai. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (? = 14) (397 apr. 29).

6.2.20

Id. aa. Florentino praefecto Urbi.

Dudum praecepimus, ut aurum oblaticium senatores, qui in sacratissima urbe degunt, in urbe complerent, ii vero, qui in provinciis larem foverent, per censualium officia in provinciis solverent. Sed quoniam cognovimus praedictum officium non posse executioni sufficere, ad praedictum negotium auxilia congrua ab ordinariis iudicibus volumus ministrari.

Dat. vii kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (? = 15) (397 dec. 26).

6.2.21

Idem aa. Felici praefecto Urbi.

Glebam possessionum, non personarum esse perspicimus, ac propterea necesse est, ut illis immineat exactio qui ex re eadem redditus consecuntur. Nam cum censibus deferatur, non potest auri professio perire domino. Hac itaque sanctione decernimus, ut Hispaniae in praesens tantum tempus beneficiis indultis utantur servaturi posthac in solvendis functionibus provinciarum consuetudinem ceterarum.

Dat. iiii kal. april. Mediolano Honorio a. iiii et Eutychiano cons. (? = 16) (398 mart. 29).

6.2.22

Idem aa. Patroino comiti sacrarum largitionum.

A collatione glebalis auri vel i.n ii tituli ne domum quidem nostram immunem esse praecepimus.

Proposita iiii kal. mart. Mediolano Vincentio et Fravito vv. cc. cons. (? = 17) (401 febr. 26).

6.2.23

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Monaxium praefectum Urbi.

Si quisis.i.s tota impleta militia ad proximum et comitivam dispositionum vel magisterium admissionum pervenerit, nulla penitus functione vel glebatione senatoria tum primum ob dignitatem vicariam fatigetur sitque immunis a septem quoque solidorum praestatione, quae tenuissimos senatorum adsolet obligare.

Dat. vi id. mai. Constantinopoli Constantio et Constante cons. (? = 18) (414 mai. 10).

6.2.24

Idem aa. Sebastio comiti.

Si quis desertam possessionem sub peraequationis sorte perceperit, eum a praestatione glebae senatoriae, etiamsi antiquitus hoc onus fundum manebat, alienum esse praecepimus. illa vero praedia, quae navalem sustinent functionem et in desertis huc usque iacuerunt meliore condicione in omnibus titulis convenit relevari, ut gravis sors pro ea qua resederit portiuncula navalis esse non possit, cum aliis fuerit dispendiis liberata.

Dat. prid. id. mai. Ravenna Honorio a. xi et Constantio ii cons. (? = 19) (417 mai. 14).

6.2.25

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum urbis Romae.

Post alia: oblationem nobis amplissimi ordinis prompta liberalitate promissam partim remittimus vobis, partim patriae communi urbiue largimur.

Dat. vi kal. mai. Romae, recitata in senatu per Theodosium primicerium notariorum dd. nn. Theodosio xii et Valentiniano ii aa. cons. (? = 20) (426 apr. 26).

6.2.26

Idem aa. Proculo praefecto Urbi.

Post alia: praeter eos, qui notariorum nostrorum scholae praeclaro sunt sacrati collegio vel ...rum praerogativa nostrorum aut etiam sacri consistorii decurionum militia muniuntur, item qui e schola agentum in rebus expletis stipendiis ad principatum ducenae pervenerunt, togati quoque praetorianae atque etiam urbicariae praefecturae ceterique omnes, qui delatis sibi senatoriis dignitatibus fruuntur, pro suis viribus glebales tantum functiones agnoscant: palatinis sacrarum et privatarum largitionum, quoniam renuntiandum senatoriae dignitati adita nostra clementia crediderunt, senatoriis functionibus eximendis et, quamvis a senatorum consortio segregentur, in omni securitate mansuris, nec non etiam filiis eorum atque nepotibus, secundum divi Constantini atque Constantii constitutiones: ita ut omne beneficium omnisque adnotatio specialis super immunitate contra huius sanctionis formam a quocumque officio persona schola vel professione elicitae nullam habeat firmitatem, sed allegata quoque et ab amplissimo, si ita contigerit, suscepta ordine denuo, cum libuerit, retractetur: totius temporis, quod interea fluxerit, ab eo, qui hoc impetrare studuerit, descriptionibus extorquendis, etsi hoc idem praeiudicium adnotationis tenore elicita remittatur.

Dat. prid. kal. feb. Constantinopoli Felice et Tauro cons. (? = 21) (428 ian. 31).

6.3.0. De praediis senatorum.

6.3.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Si quid Syriarchiae a senatoriis possessionibus annua collatione confertur, iubemus aboleri.

Dat. iii kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. iii et Abundantio cons. (393 febr. 27).

6.3.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Senatoriae functionis curiaeque sit nulla coniunctio et ne laedendi curialibus praebetur occasio per apparitores rectorum provinciae de senatorum fundis fiscalia postulentur habeatque hanc disponendi curam, cui defendendi senatus sollicitudo mandata erit. Si curia sibi censitorem vel peraequatorem voluerit postulare, sibi postulet, non senatui.

Dat. prid. id. aug. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 aug. 12).

6.3.3

Idem aa. Africano praefecto Urbi.

A curialibus terris senatoria gleba discreta sit nec ulla fiat in possidendo clarissimarum domorum curialiumque coniunctio nec ullo exactionis genere vinciantur, idque curent ii, qui per civitates defensorum senatus officium susceperint, quorum periculo teneatur, si quid dispositum fuerit in dispendium senatorum. Sin vero curiales censitorem vel peraequatorem suis terris voluerint postulare, ab eorum petitione sit senatus alienus.

Dat. prid. id. aug. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 aug. 12).

6.3.4

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Docuit tua sublimitas exactionem tributorum senatus non posse concurrere, adeo ut in nonnullis provinciis senatorii canonis medietas in debitis resideret. Atque ideo ceteris in prioris legis serie permanentibus id solum corrigi atque emendari iubemus, ut senatorii fundi non per officia, sed per curiales potius exigantur ad eosque iterum sollicitudo recurrat.

Dat. prid. non. sept. Ancyra Caesario et Attico cons. (397 sept. 4).

6.4.0. De praetoribus et quaestoribus.

6.4.1

Imp. Constantinus a. Aeliano praefecto Urbi.

Religiosis vocibus senatus amplissimi persuasi decernimus, ut quaestores ea praerogativa utantur, qua consules et praetores, ita ut, si quis intra annum sextum decimum nominatus fuerit absens, cum editio muneris celebratur, condemnationis frumentariae nexibus minime teneatur, quoniam memoratae aetati placet hoc privilegium suffragari.

Dat. vii. id. mart. Sirmi Constantino a. vi et Constantio caes. cons. (320 [326?] mart. (?) 9 (?)).

6.4.2

Idem a. Iuliano praefecto Urbi.

Minores xx annis aetatis contemplatione infirmae hoc etiam remedio sublevamus, ut eius necessitudinis titulo minime teneantur, cuius laqueis vincuntur ii, qui post vicesimum aetatis suae annum trans mare positi et in provinciis commorantes nequaquam ludis circensibus ac scaenicis exhibendis sui copiam faciunt et ideo certo generi multationis obiecti sunt.

Dat. prid. non. mart., acc. Romae Constantio et Maximo cons. (327 mart. 6).

6.4.3

Imp. Constantius a. ad Mecilium Hilarianum praefectum praetorio.

Post alia: praetores et quibus inminet iudicandi necessitas modo ruris adscripta ne parvo quidem tempore copiam sortiantur abeundi ex urbe: qui aliter fecerit, multae obnoxius sit, quae iam pridem divo principi placuit, et perscriptam omnem summam mox inferre cogatur.

Dat. viii ... april. Constantio ii et Constante aa. cons. (339 mart. apr.).

6.4.4

Idem a. ad Mecilium Hilarianum praefectum praetorio.

Omnes clarissimi, qui per dioecesim sublimitatis tuae degunt, nostri auctoritate praecepti ad urbem Romam venire cum impensis, quas ludi scaenicorum vel circensium vel muneris ratio poscit, cogantur. Et cetera.

Dat. iiii kal. iul. Constantio ii a. et Constante cons. (339 iun. 28).

6.4.5

Idem a. ad senatum.

Primae praeturae, quae flaviali nuncupatione signatur, viginti et quinque milium follium et quinquaginta librarum argenti erogationem sumptusque praescripsimus. In secunda vero constantiniana viginti milia follium et quadraginta libras argenti largiendas esse censemus. Tertia triumphalis quindecim milia follium ac triginta argenti libras sine inconmodo editoris expendat.

Dat. v id. sept. Antiochiae post cons. Constantii ii et Constantis. (340 sept. 9).

6.4.6

Idem a. ad senatum.

Pro eo, quem absentem tempus editionis invenerit, erogationem debitam fiscus expendat, post adventum cuncta, quae praerogata fuerint, soluturo.

Dat. v id. sept. Antiochiae post cons. d. n. constanti ii et constantis. (340 sept. 9).

6.4.7

Idem a. ad Orfitum praefectum Urbi.

Litteris ad Hilarianum praefectum praetorio destinatis praecepimus senatores ad urbem Romam venire compelli, ut muneribus iniunctis operam possint praestare sollemnem et professionem edere compellantur; eos autem editores, qui tempore praestituto praesentes esse neglexerint, iuxta leges venerabiles divi Constantini quinquagena milia modiorum tritici urbis Romae horreis inferre compelli.

Dat. prid. id. mart. Constantio a. vi et Constantio caes. ii cons. (353 [354] mart. 14).

6.4.8

Idem a. ad senatum.

Hac lege sancimus arbitrio vestro nominationes solitas fieri usurpatione iudicum cessante.

Dat. iiii id. april. Mediolano, lecta ab Araxio proconsule die vi id. mai. Constantio a. viii et Iuliano caes. i cons. (356 apr. 11).

6.4.9

Idem a. ad senatum.

Placet, ne minus quinquaginta clarissimi veniant in senatum: certum est namque hoc numero large abundare substantiam virtuti omnimodae.

Dat. iiii id. april. Mediolano, lecta ab Araxio proconsule die vii id. mai. Constantio a. viii et Iuliano caes. i cons. (356 apr. 11).

6.4.10

Idem a. ad senatum.

pr. Die natali meo Constanti a. id. aug. ac deinceps designationibus curiam operam dare sancimus. Quod si forsitan dies unus alterve non sufficit, tot haec utilitas occupet, quot esse monstraverit necessarios negotii magnitudo.

1. Et quicumque forsitan impetraverit pretio functorum coetibus adgregari, indulta ei cessent; allectionis quaerendus est honor. secernimus enim ab his, patres conscripti, quibus meriti suffragatio conciliat nostra beneficia et quicumque cessante suffragio illustribus meritis praetorii vel aliam meruerit dignitatem, praesidio muneris nostri perpetuo perfruatur.

2. Nemo sane in filium transferat vel nepotem aliumve quemlibet, quod personae eius incumbit, sed honorem suum capiat, designatus expleat munus impositum.

Dat. vii id. mai. Constantio aug. viii et Iuliano caes. i cons. (356 mai. 9).

6.4.11

Idem a. ad senatum.

Si quos in urbe Roma perfunctos esse claruerit magistratibus, ad nulla editionum genera devocentur. Urbis autem Romae curiam callide declinantes clarissimo praeditos nomine per achaiam, Macedoniam totumque Illyricum iussimus quaeri raro vel numquam sedem dignitatis propriae frequentantes, quibus locorum grata confinia possint esse iucunda, ut carens mora longinquae peregrinationis debeat dignitas concupisci.

Lecta prid. id. aug. Constantio a. viiii et Iuliano c. ii cons. (357 aug. 12).

6.4.12

Idem a. ad senatum.

Praetores designentur senatus consulto legitime celebrato, ita ut adsint decem e procerum numero, qui ordinarii consules fuerint quique praefecturae gesserint dignitatem, proconsulari etiam honore sublimes, themistius quoque philosophus, cuius auget scientia dignitatem, et iam his praesentibus qui praeturae insignia honoremque ante susceperint latis per ordinem sentiis designentur, ita ut, si qui forte medio tempore humana sorte decesserint, alii in eorum locum, qui eandem dignitatem, ut utamur veterum verbis, subsortiti fuerant, subrogentur, scilicet ut, qui sequenti post eum anno eandem suscepturus praeturam fuerat, in demortui locum senatus consulto et sentiis substitutus praeturae insignia dignitatemque suscipiat.

Dat. v non. mai. Gyfyrae Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

6.4.13

Idem a. ad senatum.

pr. Ex quinque praetoribus, qui sollemniter designati editionem celebrare consuerunt, tres numero editionis necessitati et populi voluptatibus operam dent, duo vero argentum inferant eiusdem urbis fabricis provida ratione profuturum. Namque Constantiniana, quae prior est, ita deputari fabricis debet, ut mille libras argenti praetor expendat flavialis vero, quae tertia est, quingentas operibus eiusdem urbis exhibeat.

1. Quod si qui ex his, qui praetores fuerint designati, ad editionem subeundam venire non potuerint vel aetate vel aegritudine retardati, cum pondere, sicut nobis moderantibus conditum est, ad officium praefecti urbi procuratorem debebunt ilico destinare, scilicet ut sub eius praesentia opus, quod ex eo pondere coeptum fuerit, construatur, hac pollicitatione dumtaxat, ut eidem operi ex eius nomine titulus inscribatur.

2. In potestate censualium denominatio non sit, sed ante decennium legitimo senatus consulto praetores designati editionem praeturasque ipsas senatus arbitrio sortiantur, ita ut, si conventi iidem venire neglexerint, dimidium plus, quam quanti sumptuum necessitas postulat, vel in argento vel in ipsis pigneribus ad praefecti urbi officium destinetur: quod quidem pondus operibus publicis debeat adscribi sine ulla commendatione atque inscriptione eius nominis, qui officia dignitatis per contumaciam detrectarit.

3. Quod si iudices, qui praefecti urbi fuerint inscriptione conventi, rem segnius exsecuntur et nequaquam aut ipsos ad urbem aut pignera destinarint, per singulos praetores ipsi iudices denas auri libras, officia vero eorum quinas denas inferre debebunt, ita ut exerto vigore praefecti urbis nostrae auri pondus exactum operibus faciat mancipari. Nec ulla protrahendi sit causa, cum in tantum praefecturae urbi dignitatem auctam esse velimus, ut haec condemnatio ob segnitiem conventionis inflicta missis ab eodem praefecto urbi officialibus debeat postulari.

4. Quod si qui forte vicaria potestate perfuncti praeturam hinc acceptam ferri student, statutum pondus argenti viribus inferre nostrae urbis adigantur, videlicet ut tantum inferant, quantum eos praetores inferre iussimus, qui editionis necessitate cessante argentum fabricarum contemplatione praebituri sunt.

Dat. v non. mai. Gyfyrae Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

6.4.14

Idem aa. ad senatum.

Placuit, patres conscripti, eos solos designare praetores, qui aliquibus editionibus functi sunt, sic videlicet, ut praevaleat numerus isque praedictum suscipiat magistratum, quem plures crediderint eligendum.

Dat. xi kal. iun. Sirmio Eusebio et Hypatio cons. (359 mai. 22).

6.4.15

Idem a. ad senatum.

Meministis profecto, patres conscripti, nec ullius temporis avellet oblivio, quod facundus ex proconsule et arsenius ex vicariis praetorum insignibus splenduerunt, nec quisquam horum putavit esse praeturam intra propriam dignitatem. Quid autem illustrius his repperitur exemplis? Debuerat profecto res ista, debuerat alios etiam conmonere proconsulari ac vicariae praefecturae praeditos potestate non esse praeturam minorem propriis meritis. Oportuit adpeti splendoris fascas, decuit tanti nominis gloriam concupisci, nec aliquem omnino fas erat nominationibus reluctari, quas nec ratio prohibet et exempla confirmant. A vobis ergo praetores placuit designari et vestro eligi arbitrio iussimus, qui suscipiant fascas editionibus operam praebituri, nec ad notitiam nostram praefective praetorio clarissimi viri super nominationibus ullis referri.

Dat. xi kal. iun. Sirmio Eusebio et Hypatio cons. (359 mai. 22).

6.4.16

Idem a. ad senatum.

Praetori deferitur haec iurisdictio sancientibus nobis, ut liberale negotium ipse disceptator examinet adsertionibus ordinatis, quas iuxta ordinem iuris convenit celebrari. Sane interponi ab eo decreta conveniet, ut, sive in integrum restitutio deferenda est, probatis dumtaxat causis ab eodem interponatur decretum, seu tutoris dandi seu ordinandi curatoris, impleatur ab eo interpositio decretorum: quippe cum aput eum quoque adipisci debeat patronorum iudicio sedula servitus libertatem, nec sane debita filiorum votis patrum vota cessabunt, ut patente copia liberos suos exuant potestate, magis propriis obsequiis mancipatos, cum sese intellegant his obsequiis plus debere, a quibus sese meminerunt vinculis curiae exutos.

Dat. iii kal. ian. Eusebio et Hypatio cons. (359 dec. 30).

6.4.17

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Divinum parentem nostrum constantinum sanxisse perspeximus, ut, quando vivo patre atque omnia cognoscente munera senatoria eundem nominatum praetorem diem functum esse proponeretur ac superstites viderentur esse filiae masculorum natura minime extante, nullam executionem haberent feminae. Igitur quando evenerit non solum masculos successores esse patri suo, verum etiam feminas hereditario iure succedentes advenire, tam praeturam quam etiam oblationes, universas personis earundem nullo modo concedas, sive plenae aetatis sive adultae constitutae fuerint. Sed iuxta portionem hereditariam singularum personarum adtributa paterna subire et ipsas compellere curabis. Etsi iniustum enim atque dedecus videtur mulieres ad laticlavum atque insignia procedere, tamen car. nariam praeturam iuxta glebam paternae substantiae cognoscere poterunt.

Dat. xiiii kal. feb. ipsis aa. cons. (368? 370? ian. 19).

6.4.18

Idem aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

Legem divae memoriae Constantini, qua editores munerum sive ludorum, si editionis tempore abesse voluissent, condemnari pro dignitatis gradu certa tritici quantitate praecepti sunt, fixam atque inviolabilem volumus permanere. Sinceritas tua igitur absque his, quibus liberum conneatum clementia nostra concesserit, in omnes reliquos promulgatam legem extendat.

Data..... Mediolano, accepta iiii kal. iul. Constantinopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. [?] 28).

6.4.19

Idem aa. ad senatum.

Satos de frygiae gregibus equos quattuor subiugandos quadrigis, hoc est simul octo, duobus maximarum editionum praetoribus dari sancimus.

Dat. id. april. Antiochiae Modesto et Arintheo cons. (372 apr. 13).

6.4.20

Idem aa. Clearcho praefecto Urbi.

Ineundi magistratus unum omnium diem praetoribus quattuor esse oportet, ianuariarum scilicet kalendarum. Et si quis vel differendum vel contemnendum esse crediderit, non solum statum editionis pretium cogatur exsolvere, verum etiam multae quoque nomine dimidium extrinsecus pretii cogatur inferre.

Dat. viii id. mai. Modesto et Arintheo cons. (372 mai. 8).

6.4.21

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Bapponem praefectum Urbi.

pr. Tempore, quo temonarii designantur, etiam so... nominatio celebretur fiatque conventio, quam per officiales praefecti urbi curari oportet, ut, si ita res expetit, omissis officiis provinciarum ad pervestigandum fideliore possis uti quam commodato. Ipsi potissimum super designatorum nominibus consulamur, quo missis viris strenuis obligatisque iudicibus non modo temonarii, verum complices quoque eorum in exhibitionem proprii muneris urgeantur. Fingamus enim posse fieri, ut designati primo et secundo vel tertio anno subterfugere inquisiteum sollicitudinem possint; certe septem reliquis haut dubie poterunt repperiri.

1. Denique, ut prius statuimus, eorum, qui per annos singulos ad candidatum atque honores certos nominantur, in scientiam nostram post designationem debitam insinuatione fida vocabula deferantur.
2. Idem et in subrogandis certis quibus in diem functorum locum ordo teneatur.
3. Et licentia inolita derogetur officiis, quae ex denuntiatione huiusmodi quaestum saepe secuta sunt.
4. Simul provinciales nostri aut animentur spe levioris impensae, aut certe, si editionis suae tempore communem patriam declinarint, metu congruae severitudinis urgeantur.
5. Nec sane excipimus eos, quos ad praesens labor publicus officiumve detentat, providentia secutura, ut aut conventi a nobis in vicem propriam idoneos dirigant, aut ipsi, quia res exigit, sumpto temporarie conmeatu Romam ire deproperent.
6. Super provisione autem senatus egregii atque consulto, quo definiri a nobis reverentissime depoposcit, ut duo vel tres de his, qui nominantur candidati arcae, possint in certo argenti pondere sociari, tunc melius aestimare poterimus, cum duos folles aut quattuor aut certe amplius in professionem habebunt, quid sustinere in muneribus possint aut debeant quive editionis ordo sit. Cum enim sedulo fuerit intimatum, collata a nobis editionis necessitate cum subsidiis facultatum et professionis modo rite poterit definiri, quid unusquisque expensae pro captu virium debeat sustinere.
7. Sane eorum arbitrio nulla lege praescripsimus, qui pro consideratione patrimonii nataliumque merito secundum splendorem honoris proprii enormitatem impendii non recusant. His enim providendum nos hac oratione censemus, qui non solum admonendi sunt, ne muneri suo desint, verum praescriptorum sumptuum vilitate ac moderatione provocandi.

Dat. xi kal. sept. Nasonaci Modesto et Arintheo cons. (372 aug. 22).

6.4.22

Idem aaa. ad senatum.

pr. Ante X annos cuiuslibet editionis praetorem nominari et intra quinque menses designatum iussimus conmoneri, ut aut editurus praestet adsensum aut, si praeferet contrariam voluntatem, futuri examinis iudicium non moretur.

1. Nam intra septem menses adcelerandae cognitionis terminus constitutus dilationis licentiam imperio fundatae definitionis excludit. nec enim allegationibus cuiusquam ulla poterit esse reparatio per ignaviam, si silentii pigrioris definitum tempus fuerit evolutum, si posthabita taciturnitate serae voluerit merita defensionis ostendere.
2. Decem vero auri libras ab universo officio per singulas nominationes iubemus inferri, si designatus praetor intra quinque menses nulla fuerit admonitione conventus: ita ut cum praefecto urbi electi ex ordine candidato, cum allegationes suas praetor nominatus exponit, suscipiant officium, audirique singulos cupimus patienter, et, si admittenda sunt quae dicuntur, arbitrio iustitiae vindicari, sin vero inanis probatur adsertio, improbas voces severioris sententiae auctoritate compesci. disceptandi ergo moderatio cuncta componat; cesset potentia ac similiter ambitionis patrocinium repellatur: nullum inique temporibus nostris a quoquam vel opprimi patimur vel defendi.
3. Quod si quisquam iudicum haec praecepta transscenderit vel novae praesumptionis insania, quae sunt sanctionibus consecrata, violarit, ut hostis publicus atque expugnator utilitatis inventae contra senatus consulta importuni furoris temeritate congregietur, et arbitrio nostro et vestro iudicio notam perpetrati criminis sortietur; similis culpa insimulatione plectendis, qui cum eodem residentes propriae nobilitatis obliiti adulantis gratiae turpissimam praetexerint vilitatem. Nec sane fas erit huiuscemodi reis veniam relaxari, qui per patrocinia iudicum distrahentes et senatus temptaverint infamare collegium et sub auctione vendiderint ius Romanum.
4. Nominatores autem praetorum iudices esse non patimur, qui, dum arbitrium suum cupiunt adprobari, insolentius aliquid, quam moderatio patitur, sui contemplatione decernunt.
5. Si quem vero ex nominatis praetoribus pro huius auctoritate gravior condemnatio sauciaverit, ab editionis eum placet onere submoveri, duabus, videlicet existentibus causis, quod vel erogationi idoneus esse non valeat vel suscipere qui culpam meruit non debeat dignitatem. Cavendum est autem, ne sub hac permissione concessa etiam illis, qui levi fuerint emendatione correcti, huiusce patrocinii gratia deferatur, cum his utique tantum debeat provideri, quos gravissimi dispendii mole fatigatos subitum pondus obpressit. Quod si probabilis fuerit et iusta conquestio, relevatae

necessitatis gratiam consequatur.

Dat. v id. iun. Valentiniano et Valente iiii aa. cons. (373 iun. 9).

6.4.23

Idem aaa. ad senatum.

Ab illis editionis peti ordinem non debere iustitia pariter et consuetudo declarat, qui consulares ac praetorios codicillos suo excellenti merito ac nostro sunt beneficio consecuti.

Lecta v id. iun. Valentiniano et Valente iiii aa. cons. (373 iun. 9).

6.4.24

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad senatum.

Ne quis praetorum semel praestitutae expansionis transeat modum; sed nec officiis aliquid largiatur.

Dat. iii kal. iun. Antiochiae Valente v et Valentiniano Iuniore aa. cons. (376 mai. 30).

6.4.25

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad senatum.

pr. Praetores quattuor vobis tot addimus, quot fuerunt. Prima igitur, patres conscripti, Constantiniani et Constantiani nominis est praetura; Theodosianum enim et Arcadia num praetores primis praetoribus addidistis. Veteres triumphalem praetorem bellicae felicitatis causa reppererunt; nos iniunximus augustalem. his omnibus honorum insignibus Romani nominis praetura sociatur; huic sociavimus laureatum.

1. Constantiniana et Constantiana praetura per duos danda libris argenti mille, Theodosiana vero et Arcadiana item libris argenti mille, triumphalis vero et augustalis libris argenti quadringentis et quinquaginta, Romana vero et laureata libris argenti ducentis et quinquaginta peragantur, ita tamen, ut ad unamquamque praeturam convenientis summae medietas a singulis, ut iam diximus, conferatur ac bini posthac incipiant agnoscere, quod singuli antea transigebant.

Dat. x kal. nov. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 oct. 23).

6.4.26

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Nominandorum praetorum sollicitudinem illustris magnificentia tua ad officium censuale sciat esse revocandam.

Dat. iii kal. mart. Constantinopoli Theodosio aug. iii et Abundantio viro clarissimo cons. (393 febr. 27).

6.4.27

Imp. Arcadius et Honorius aa. Dextro praefecto praetorio.

Cunctos quaestores et praetores, qui in agris degunt, susceptum et promissum munus pro notitia officii censualis pro eorum dignitate, vel quod spontanea voluntate professi sunt, dare praecepimus.

Dat. kal. nov. Brixiae Olybrio et Probino viris clarissimis cons. (395 nov. 1).

6.4.28

Idem aa. Simplicio praefecto praetorio.

Post alia: qui ducatum administrarunt, ad editionem vel nominationem praeturae pertineant praeter eos, qui gravissimam armatae militiae sollicitudinem longa temporum serie pertulerunt et eos, qui sacri consistorii nostri arcanis interesse meruerunt. Hos enim a praeturae munere alienos esse censemus.

Dat. x kal. ian. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii augg. cons. (396 dec. 23).

6.4.29

Idem aa. praefecto Urbi.

Nuper quidem huiusmodi praecesserat sanctio principalis, ut theatralis per praetores facienda depensio in aquaeductus fabricam verteretur; nunc vero iusta moderatione facias custodiri, ut praetores Romanus et Laureatus natalibus nostri numinis scaenicas populo praebeant voluptates.

Dat. iiii kal. ian. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 dec. 29).

6.4.30

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Ex quinque praetoribus, qui aquaeductui Theodosiaco fuerant deputati, unum, qui centum librarum argenti munificentiam suam definita erogatione praeccludit, aeterni principis ac fratris mei Honorii natalium festivitatibus praecipio deputari.

Dat. prid. kal. ian. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 [?] dec. 31).

6.4.31

Idem aa. ad senatum et populum.

Post alia: neminem editorum, quos votivi sumptus designarit electio, responsum nostrae tranquillitatis solvat, sed designationum ordo servetur. Et cetera.

Dat. xvii kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 15).

6.4.32

Idem aa.

.... praetor divini numinis nostri pro his praetoribus, qui primae editioni fuerant adtributi, praebeat populo voluptates.

Dat. vi kal. iul. Nicomedia, acc. prid. kal. aug. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 iun. 26).

6.4.33

Idem aa. Severo praefecto Urbi.

Praetores, qui loco primo sunt, trecentas libras argenti in explicando munere non cogantur excedere: hi vero, qui primos sequuntur, centum quinquaginta libras argenti depensuros esse cognoscant: at vero hi, qui loco tertio numerantur, centum libras argenti dependant nec cuiquam profundendi licentia tribuatur. Quia vero theatralibus et circensibus ludis per annos singulos celebrandis unus praetor nutu nostrae clementiae quingentarum librarum argenti nuper fuerat deputatus, nunc vero hanc quantitatem constat in prioribus praetoribus.....

(a. 398?...).

6.4.34

.....It praeiudicium fieri non patimur, cum his in severi examine iudicii constitutis, quod quidem actorum intra tempus exhibitorum tenore monstrabitur, occupatio amplissimi senatus vel quaelibet ratio iudiciariae dilationis nocere nequeat. Itaque hac amota formidine causa cuiusque pro suo merito ventiletur, ut si quid in huiusmodi causa iam de praeiudicio temporis ex sententia statuatur, firmum permaneat. In...alis vero, nisi intra quinque menses nominatos admonuerint, intra septem etiam causas excusationis cognosci propere instanter monendo perfecerint, poenam lege divi Valentis statutam imminere praecipimus. Et quia multis rei familiaris angustiae in hac editione dilationem necessariam faciunt et triennii dilatio, quae lege hisdem concessa fuerat ob reparationem nimirum muneris, exolevit, quia scilicet in curando eo non tam longis ad reparationem spatiis indigent, curae iam id magnitudinis tuae atque ordinis amplissimi dandum statuimus, ut consideratis allegationibus et fortunis hominum his, quibus merito deferri potest, biennii vel triennii aut etiam quinquennii, si res exegerit, indutiae praebeantur, quod quidem necessitatis est vel etiam mediocritatis sollacium, non voluntariae ac deliciosae voluptatis vacatio, ut copiosi etiam adfluentes divitiis iis indutiis perfruantur.

Dat. prid. id. iun. Constantinopoli Basso et Filippo cons. (408 iun. 12).

6.5.0. Ut dignitatum ordo servetur.

6.5.1 [=brev.6.1.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Clearchum pf. U.

Nihil est tam iniuriosum in conservandis et custodiendis gradibus dignitatum quam usurpationis ambitio. Perit enim omnis praerogativa meritorum, si absque respectu et contemplatione vel qualitate etiam provectionis emeritae custodiendi honoris locus praesumitur potius quam tenetur, ut aut potioribus eripiat id, quod est debitum, aut inferioribus prosit, quod videtur indebitum.

Dat. iv. kal. iun. Constantinopoli, Merobaude ii. et Saturnino coss.

Interpretatio. Nemo sibi honores vel dignitatem, quam a principe ipse non meruerit, praesumat, quia, sicut eis, qui meruerunt, dignitas ornamentum est, ita nota maculandi sunt, qui praesumunt.

6.5.2 [=brev.6.1.2]

Iidem aaa. ad Praetextatum pf. p.

Coelestis recordationis Valentinianus, genitor nominis nostri, singulis quibusque dignitatibus certum locum meritumque praescipit. Si quis igitur indebitum sibi locum usurpaverit, nulla se ignoratione defendat, sitque plane sacrilegii reus, qui divina praecepta neglexerit.

Dat. xii. kal. iun. Mediolano, Richomere et Clearcho vv. cc. coss.

Interpretatio. Si quis praesumpserit*, quam non meruerit a principe dignitatem, sacrilegii reus habeatur. Hic de iure addendum, quae sit poena sacrilegii.

6.6.0. De consulibus, praefectis, magistris militum et patriciis.

6.6.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum Urbi.

Universa culmina dignitatum consulatui cedere evidenti auctoritate decernimus. Sed ut consulatus anteponeendus est omnibus fastigiis dignitatum, in omni etiam curiae senatoriae actu sententia coetu, si quis consulatu et praefectura vel culmine militari conspicuus est, pridem consulari praeferendus haud dubio est. Porro si contigerit, ut ad duas has praerogativas etiam patriciatus splendor addatur, quis dubitet huiusmodi virum praeter ceteros eminere? Neque enim unus tantum honor potest duobus aut pluribus anteferri, dummodo consulatui ex his, quae designatae sunt, dignitas quaecumque societur.

Dat. kal. april. Antonio et Syagrio vv. cc. cons. (382 apr. 1).

6.7.0. De praefectis praetorio sive urbis et magistris militum.

6.7.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Praefectos Urbi, praefectos praetorio, magistros equitum ac peditum indiscretae ducimus dignitatis, usque adeo videlicet, ut, cum ad privatam secesserint vitam, eum loco velimus esse potiolem, qui alios promotionis tempore et codicillorum adeptione praecesserit. Quocirca expressum ordinem dignitatum illic potissimum volumus custodiri, ubi intra secretaria extraordinariosque conventus subest

ratio visendi salutandive iudicis. Ceterum in amplissimo curiae nostrae legitimoque consessu digestae ordinationibus priscis obtineant dignitates.

Dat. iii non. iul. Nasonaci, acc. iii non. sept. Modesto et Arintheo cons. (372 iul. 5).

6.7.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Restuto praefecto Urbi.

Quisquis magisterium equitum peditumque suscepit et gesserit ante captam a quoquam praefecturam, is, cum privatus erit honoremve deposuerit, expraefectis qui post provecti fuerint praeferatur. Sit igitur sedes prior ante provectis, locus conspectior, decernendi loquendique facultas antiquior, cui est splendor adepti magistratus vetustior. Et cetera.

Dat. viii kal. iul. Thessalonica Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 iun. 24).

6.8.0. De praepositis sacri cubiculi.

6.8.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Florentio praefecto Urbi.

Qui sacri cubiculi nostri fuere praepositi vel nunc esse coeperunt vel quos postea sors ad adscendendi huius gradum fastigii devocarit, ea dignitate fungantur, qua sunt praediti, qui eminentissimam praetorianam vel urbanam meruerint praefecturam aut certe militarum magisteriam potestatem, ita ut sit inter eos post depositas administrationes nulla discretio, sive nostrae serenitatis adoraturi admittuntur imperium sive pro suo arbitrio sollemnes festivitates et coetus vel salutationes vel quaelibet alia officia frequentent, ut in sedibus et consessu is eis ordo servetur, quem ordo provectionis ostenderit, sub habitu ipsis videlicet consueto, cum manifeste decretum sit eum esse qui praecesserit potioem, vel illum subsequi, quem recentius probavit examen. Sed ut nos ad hanc promulgationem Macrobi viri illustris merita provocarunt, ita observationem quoque legis ab eius volumus sumere provectione auspiciu, ut, qui ante ipsum fuerunt, sub hac condicione praestituto honore laetentur, ut non suae promotionis tempora ad legis usurpationem revolvant nec praeferrere se postulent his, qui praetorianam vel urbanam praefecturam vel militare magisterium post eorum provectionem sortiti sunt, sed perinde habeantur, ac si nunc coeperint, et in eodem ordine permanentes, in quo nunc eos liberalitas nostra constituit, provectionis viri illustris Macrobi tempora metiantur, ut ex huius administrationis exordio, prout quisque provectus est vel fuerit provehendus, suae locum vindicet dignitatis.

Dat. viii id. nov. Constantinopoli, Honorio xiii et Theodosio x aa. cons. (422 nov. 6).

6.9.0. De quaestoribus, magistris officiorum, comite sacrarum largitionum et rerum privatarum.

6.9.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Post alia: eorum honores, qui sacrario nostro explorata sedulitate oboediunt, hac volumus observatione distingui, ut quaestor atque officiorum magister nec non duo largitionum comites proconsularium honoribus praeferantur. Et cetera.

Dat. iii non. iul. Nasonaci, acc. iii non. sept. Modesto et Arintheo cons. (372 iul. 5).

6.9.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Restuto praefecto Urbi.

pr. Post alia: qui exquaesturae honore aut efficaci magisterio aut comitiva utriusque aerarii nostri attonito splendore viguerunt, adclamatione excipiantur solita, nec praetereantur ut incogniti atque, ut non aequandi illis, qui gesserint praefecturas, sed eo observentur cultu omni coetu omnique conventu. Neque enim inpar est ratio meriti, etiamsi intervenit dilatio ulla.

1. Quoniam cohaerent is dignitatibus, quae isdem iure debentur, intersit aliquid inter tempora magistratuum vitamque privatam actus depositi dignitas pares eos viros praestet atque honore consimiles. Quid enim in his quattuor dignitatibus non ex congrua diversitate putemus esse commune? Quod cum ita sit, hos viros haberi volumus, non ut qui meruerint tantum, sed quasi qui gesserint praefecturas, cum non privilegiis temporis praeferantur, sed honoris aequalitate laentur.

Dat. viii kal. iun. Thessalonicae Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 mai. 25).

6.10.0. De primicerio et notariis.

6.10.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Praecipua est nostrae pietatis intentio circa notariorum nomen, atque ideo, si umquam huius ordinis viri laborem quiete mutaverint vel senectute posuerint seu cum alia dignitate post hanc qualibet usi sunt, non omittant prioris vocabulum militiae, sed compendium sequentis honoris adsumant. Et si quis ex officio vel praecipue sublimitatis tuae temerarius ad census discussiones peraequationes, aliam denique ullam rem inquietator extiterit, officium suum norit vel levis culpaе offensione detecta gravis multae discrimine fatigandum et numerariorum corpus extincto iniuriae auctore minuendum.

Dat. xvii kal. iul. Thessalonica Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 iun. 16 [?]).

6.10.2

Idem aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Notariorum primicerios, si, prout eorum voluntas fuerit, de consistorio nostro sine administratione discesserint, non solum vicariis anteponi, sed etiam proconsulibus aequari sancimus, ita ut nihil nisi tempus intersit. Eodem honore atque eodem ordine sequens primicerium tribunus ac notarius perfruetur. Alios porro notarios et tribunos vicariis iubemus aequari ac, si priores id vocari coeperint, anteferri. At vero domesticos et notarios consularibus simili ratione componimus. Et cetera.

Dat. iiii kal. april., acc. xii kal. maii Syagrio et Eucherio viris clarissimis cons. (381 mart. 29).

6.10.3

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Notariorum primicerium in numero proconsulum habemus, tamquam comitis ei semper fascis cum curulibus dederimus. Praetorianos non longe ab hoc abducimus, ut qui ad tribunatum nominis huius accesserint, Orientis sive Aegypti comitivae videantur infulas consecuti. Tribunos residui nominis nemo dubitet vicariis exaequandos et praeferendos his, quos adepti honoris praecesserint; reliquos vero, quos domesticum inter notarios et familiares nobis nomen insinuat, parem gradum cum consularibus obtinere sancimus. Et cetera.

Dat. id. dec. Constantinopoli Syagrio et Eucherio cons. (381 dec. 13).

6.10.4

Impp. Theodosius a. et Valentinianus Caes. Hierio praefecto praetorio Orientis.

Post alia: qui ex primiceriis notariorum ad illustrem meruerint magistri a vigiliis atque laboribus procedere summitatem, minime redigendi sunt in ordinem ceterorum, quo honorarios meruerint codicillos, quoniam et res ipsa, quod primum locum sint militiae nobilis adsecuti, et publica saepe impleta commoditas numquam otiosos fuisse testatur. Et cetera.

Dat. x kal. oct. Topiso Theodosio a. xi et Valentiniano caes. cons. (425 sept. 22).

6.11.0. De magistris scriniorum.

6.11.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Post alia: magistris scriniorum nostrorum praeferri volumus vicariae potestati. Et cetera.

Dat. iii non. iul. Nasonaci, acc. iii non. sept. Modesto et Arintheo cons. (372 iul. 5).

6.12.0. De comitibus consistorianis.

6.12.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Severino praefecto Urbi.

Comasii nos et Clearchi virorum spectabilium dignitas admonuit, ut eos, qui tranquillitatis nostrae consistorii dici comites meruerunt, proconsularibus aequari generaliter iuberemus, ut eorum emenso ordine ante omnes alios ipsi vindicent dignitatem.

Dat. vii kal. oct. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399[?] sept.25)

6.13.0. De comitibus et tribunis scholarum.

6.13.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Prisciano praefecto Urbi.

Praepositos ac tribunos scholarum, qui et divinis epulis adhibentur et adorandi principis facultatem antiquitus meruerunt, inter quos tribunus etiam sacri stabuli et cura palatii numerantur, si primi ordinis comitivam cum praepositura meruerint et casu ad altiora non pervenerint, deposito sacramento inter eos, qui comites Aegypti vel Ponticae dioeceseos fuerint, quorum par dignitas est, haberi praecipimus. Sin absque honore comitivae cuiuslibet scholae regimen fuerint nacti, absolutos militia inter eos, qui duces fuerint provinciarum, numerari iubemus. Et cetera.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 21).

6.14.0. De comitibus rei militaris.

6.14.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Ampelio praefecto Urbi.

Post alia: qui contemplatione meritorum ducto intra provincias transmarinas strenuissime milite primi ordinis comitivam fuerint consecuti, ea reverentia altissimarum dignitatum viris subiungantur, ut his locum praestent, qui proconsulatus insignibus adornantur. Et cetera.

Dat. iii non. iul. Nasonnaci Modesto et Arintheo cons. (372 iul. 5).

6.14.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

Post alia: neminem militaris corporis virum revocari ad curiam liceat post primi ordinis comitivam, dummodo tam probata merita sudati diu laboris quam fructum anteacti operis adsequatur. Ceterum si a quoquam haec fuerint sine usu prioris militiae vel prima vel sola dedecorando ambitu turpiter impetrata, quia videntur in fraudem quaesita, non proderunt. Diutius tamen repeti non licebit, etiam cum secundi ordinis comitivam praemiis impetrarit. Et cetera.

Dat. xii kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

6.14.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Prisciano praefecto Urbi.

Post alia: eos, qui sub comitivae primi ordinis dignitate peculiariter ad quamlibet provinciam vel provincias defendendas milite credito auctoritate nostri numinis destinantur, et eos, qui vicem illustrium virorum magistrorum militum susceperint peragendam, ducibus, qui praeter Aegyptum et Ponticam in aliis provinciis administraverint, adaequamus.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Lucio viro clarissimo cons. (413 mart. 21).

6.15.0. De comitibus, qui illustribus agentibus adsident.

6.15.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Priscianum praefectum Urbi.

Post alia: adsessores, qui cum primi ordinis comitiva virorum illustrium in actu positorum sive in provinciis sive in sacro comitatu iuverunt consilia vel iuvabunt, inter eos, qui vicariam praefecturam

administrando meruerint, haberi post militiam iubemus depositam, quoniam absurdum est primi ordinis comitiva decoratos inferiores esse vicariis sedis excelsae, quorum crescit dignitas, cum vicaria potestate comitis primi ordinis insignibus decorentur. Et cetera.

Dat. xv kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 18).

6.16.0. De comitibus et archiatris sacri palatii.

6.16.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Prisciano praefecto Urbi.

Post alia: archiatros intra palatium militantes si comitivae primi ordinis nobilitaverit gradus, inter vicarios taxari praecipimus, sive iam pridem deposuerunt militiam sive postea deposuerint, ita ut inter vicarios et duces qui administraverint et hos qui comitivam primi ordinis meruerint nihil intersit nisi tempus, quo quis administraverit vel comitivae est in deptus insignia. Et cetera.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 21).

6.17.0. De comitibus, qui provincias regunt.

6.17.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Prisciano praefecto Urbi.

Post alia: silentio non praeterimus hos, qui in administratione civili ac provinciae gubernaculis sub iurisdictionis licentia comites quoque primi ordinis esse meruerint. Nam hos quoque vicariae dignitatis post depositam administrationem privilegiis frui oportet. Et cetera.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 21).

6.18.0. De comitibus vacantibus.

6.18.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Epifanio praefecto Urbi.

Nullam honorabiles viri in publicis salutationibus patiantur iniuriam neve se illis ullus anteponat, qui primi ordinis comitivam aut pretio impetravit aut gratia. Licet enim unum nomen sit, tamen est meritis aestimandum, eosque solos tempora observare conveniet, qui post probatos labores in nostro palatio comites esse meruerunt. Ac ne impune ullius temeritas contra statutum nostrum possit audere, decem librarum auri officiis omnibusque, quos salutationis cura constringit, damnum praecipimus imminere.

Dat. id. oct. Ravenna Honorio viiii et Theodosio v aa. cons. (412 oct. 15).

6.19.0. De consularibus et praesidibus.

6.19.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Eos, qui consularitatis functi sunt dignitate, comitibus Italicianorum et Gallicianorum iure praeferimus, si quidem haud exiguus sit titulus meritorum regere et gubernare provincias.

Dat. iii kal. oct. Aquileia Stilichone et Aureliano vv. cc. cons. (400 sept. 29).

6.20.0. De comitibus ordinis primi artium diversarum.

6.20.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Prisciano praefecto Urbi.

Post alia: hi, quos aut vulgaris artis cuiuslibet obsequium aut operis publici cura temporalis iniuncta aut rerum publicarum procuratio levis commissa adeo commendarit, ut comitivae primi ordinis dignitate donentur, sciant se inter eos qui consulares fuerint amoto officio quod susceperant nominandos, nisi forte emolumentis contenti, quae tempore militiae perceperunt, spreto nomine et dignitatem consularis viri duxerint respuendam, ne collationis onus sustineant vel frequentare senatum aliosque huiuscemodi conventus, qui honoratorum frequentiam flagitant, compellantur. Et cetera.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 21).

6.21.0. De professoribus, qui in urbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerint comitivam.

6.21.1

Imp. Theodosius a. et Valentinianus caes. Theofilo praefecto Urbi.

Grammaticos Graecos Helladium et Syrianum, Latinum Theofilum, sofistas Martinum et Maximum et iuris peritum Leontium placuit honorari codicillis comitivae ordinis primi iam nunc a nostra maiestate perceptis, ita ut eorum qui sunt ex vicariis dignitate potiantur. Qua in re quicumque alii ad id doctrinae genus, quod unusquisque profitetur, ordinati prodentur, si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstraverint, si docendi peritiam facundiamque dicendi, interpretandi subtilitatem, copiam disserendi se habere patefecerint et coetu amplissimo iudicante digni fuerint aestimati, qui in memorato auditorio professorum fungantur officio, hi quoque, cum ad viginti annos observatione iugi ac sedulo docendi labore pervenerint, isdem, quibus praedicti viri, dignitatibus perfruantur.

Dat. id. mart. Constantinopoli Theodosio aug. xi et Valentiniano caesare cons. (425 mart. 15).

6.22.0. De honorariis codicillis.

6.22.1

Imp. Constantinus a. ad Severum praefectum Urbi.

Si quis iudicio nostro se adeptum codicillos adstruxerit et idem vel superna codicillorum impressio vel scriptura adstipuletur interior, tamen si ad hoc pecuniam constabit speratam, nihilominus reiectus in plebem, quo plus extorquere conatus est, abdicetur. Hos enim solos, qui intra palatium versati sunt vel administrationibus functi, ad honores excipi oportebit ceteris cunctis exemptis et curiis restitutis. Si qui tamen bonorum virorum suffragio nulla data pecunia vel provinciae legatione suscepta nostris sunt obtutibus illustrati, hi duumviratus, curas, flamonium provinciae lucrati cetera munerum publicorum obire non abnuant. Qui vero coemptis procurationum administrationibus post lucra de fisco captata vacationem meruerunt, sive perfectissimi sunt sive inter egregiorum ordinem locumque constiterint, decuriones nominentur. Quibus illi quoque addendi sunt, qui neque ex administrationibus sunt et tamen ut perfectissimi delitescent.

Dat. x kal. feb. Sirmio, acc. non. april. Crispo ii et Constantino ii cc. cons. (321 [immo 325/6] ian. 23).

6.22.2

Imp. Constantius a. Aconio vicario Africae.

Ab honoribus mercandis per suffragia vel qualibet ambitione quaerendis certa multa prohibuit. Cui addimus, ut quicumque fugientes obsequia curiarum umbram et nomina adfectaverint dignitatum, tricenae libras argenti inferre cogantur, manente illa praeterea illatione auri, qua perpetua lege constricti sunt.

Proposita v kal. dec., acc. xvii kal. ian. Thamugadi Urso et Polemio cons. (338 nov. 27).

6.22.3

Idem a. ad Marcellinum praefectum praetorio.

Cuncti, qui per suffragia praesidium aut rationalium adepti sunt dignitatem, a iudicibus iniuncta protinus exsequi debent. Nam si saepe de palatio serenitatis nostrae ad exactiones mittuntur neque his honor, in quo sunt positi, opem praestet utilitate publica praevalente, tanto magis oportet iussis obsequi, parere praeceptis, inservire mandatis eos, qui dignitatis fructum, antequam mererentur, adepti sunt, praesertim cum et statum suarum noverint civitatum et nullius exactionis rationem ignorent. Illos autem ad huiusmodi officia minime devocari oportet, quicumque in re publica provinciarum adsecuti sunt debitas dignitates et per administrationis seriem atque actus in summo splendore versati sunt.

Dat. iiii kal. iul. Acindyno et Proculo cons. (340 iun. 28).

6.22.4

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Ampelio praefecto Urbi.

Post alia: qui contemplatione meritorum honorarios magisterii equitum adepti sunt codicillos, ea reverentia altissimarum dignitatum viris subiungantur, ut his locum praestent, qui proconsulatus insignibus adornantur. Et cetera.

Dat. iiii. non. iun. Nasonnaci Modesto et Arintheo cons. (372 iun. 2).

6.22.5

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Post alia: omnes, qui extra palatium constituti codicillis proconsularibus vel epistulis vicariorum vel insignibus consularium emendicatis atque adsimulaticis vestiuntur, his, quos administratio vel militia provexit, volumus esse postpositos.

Dat. iiii kal. april. Mediolano Syagrio et Eucherio viris clarissimis cons. (381 mart. 29).

6.22.6

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Post alia: officiis publicis atque militiae muneribus expertes, quos habent secretae quietis umbracula, quibus honorum omnium species suffragio est magis parta quam merito, inter se potius volumus de tempore agitare discrimen quam cum his ulla usurpatione coniungere, quos non adumbratis honoribus, sed in actu positos immortalitati coniunximus.

Dat. id. dec. Constantinopoli Syagrio et Eucherio cons. (381 dec. 13).

6.22.7

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

pr. In honoribus hunc ordinem volumus custodiri, ne singulorum quorumque codicillariae dignitates his, qui insignia administrationis gesserint, praeferantur, scilicet ut, quoniam sublimis apicem praefecturae ordo proconsularium sequitur dignitatum, quisquis vicariae potestatis administratione perfunctus ex praefectis impetraverit codicillos, intellegat sibi omnimodis non usurpandum, ut inter eos, qui gestae gaudent amplitudine praefecturae, ordinem salutationis officiumque praesumat, sed inter proconsulares viros, qui tamen eiusdem potestatis securem meruerint fascesque susceperint, in publicis officiis rite praebendum locum sibi patere cognoscat, his tamen antefendum se, qui impetratis forte proconsularibus codicillis absque administrationis privilegio imaginarias tantum atque honorarias meruerint dignitates. Et id quidem circa illos censemus esse servandum, qui vicarias gesserint potestates.

1. Ceterum quisquis ex numero ordinarium potestatum, seu consularis administrationis seu nominis praesidialis, ex praefectis aut etiam ex proconsulibus honorarios impetraverit codicillos, praestitutum in deferendis obsequiis ordinem post eos sibi intellegat esse servandum, qui administrando vicarias gesserint potestates; hac tamen, quantum ad ordinarium potestatum spectat meritum, discretionem servata, ut his, qui praesidialis administrationis gesserint dignitates, seu epistulas ex vicariis sive ex proconsulibus seu, quod adpeti intempestivius solet, ex praefectis meruerint codicillos, cessante omni ambitionis studio, debeat anteferri, qui perfunctae privilegio administrationis susceptas in provinciis consularitatis gesserint dignitates.

2. Memor quisque tamen honorum, memor quisque meritorum ex his, qui qualibet administratione perfuncti sunt, eum gradum honorariae additionis petat, quem proximioris confinio loco ordinis sui cognoscit esse contiguum. Quod si quis neglexerit ordinem constitutum vel amplius in hisdem honorariis dignitatibus usurpandum impetrandumque crediderit, quam proprii loci ratio et forma permittit, sciat se non solum eo, quod contra legem impetraverit, esse privandum, sed viginti quoque auri libris multandum.

Dat. iiii kal. iun. Constantinopoli Merobaude ii et Saturnino cons. (383 mai. 29).

6.22.8

Imp. Theodosius a. et Valentinianus caes. Hierio praefecto praetorio.

pr. Lege avita probatum est, si quis per gradus suo ordini competentes impetratis honorariis codicillis ad summum praefecturae pervenisset usque fastigium, non praerogativa temporis uteretur nec adversus eum, qui indeptus insignia magistratus re ipsa quod meruisset impleisset, quia intervallo fuisset forte praegressus aut praevenisset imaginario eandem, quam ille actu illustravit, apice dignitatem, sibi crederet adrogandum, sed modis omnibus sciret se in officiis publicis ei postferendum, qui eundem locum positus in potestate gessisset. Hoc nos quoque volumus custodiri, ne quis sibi adpetat, sive imaginarios sive inter agentes codicillos acceperit, ut ei qui egerit ratione temporis praeferatur.

1. Quin et de consistorianis comitibus hoc nobis universi placere cognoscant, ut his, qui vel absentes sunt facti vel testimonialibus tantum adepti sunt dignitatem, praecedant qui admitti intra consistorii arcanum meruerunt et actibus interesse et nostra adire responsa, praeterquam si de aliquibus professionum et militiae meritis scriniorumque sacrorum emensis sudoribus lege specialiter est statutum, quod et avi nostri sanctio promulgavit et nostra mansuetudo constituit. Ita ut omnibus conventibus, officiis atque consessibus legem executioni tradi tua celsitudo provideat, id est ut prior sit semper ille, qui loci sui administratione perfunctus est nec umquam honor delatus ex debito ei qui ad similitudinem tribuitur comparetur. Nemo igitur sibi arbitretur annorum adnumeratione plaudendum, quod inter eos tantummodo valere decernimus, qui se aut actibus subsecuntur aut codicillorum parili imagine fulciuntur. Non alias adspiraturo quoquam ad consistorianorum comitum dignitatem, nisi ad eius claritudinem viam sibi ex constitutionis avitae norma praestruxerit.

Dat. x kal. oct. topiso Theodosio a. xi et Valentiniano c. cons. (425 sept. 22).

6.23.0. De decurionibus et silentiariis.

6.23.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Urso praefecto urbi et Aureliano praefecto praetorio Orientis et Strategio praefecto praetorio Illyrici.

Decuriones nostri palatii post emensum fideliter obsequium, post deposita sacramenta militiae, ex quo haec sanximus, inter eos, qui ex ducibus sunt, tamquam et ipsi administraverint, esse praecipimus in adoranda nostra serenitate, ut in salutandis administratoribus et reliquis praedicti honoris privilegiis, sed ita, ut in amplissimo et venerabili ordine inter allectos et immunes a senatoriis distributionibus habeantur nec descriptio glebalis eos in eo adtineat.

Dat. prid. kal. nov. Constantinopoli Honorio x et Theodosio vi aa. cons. (415 oct. 31).

6.23.2

Idem aa. Venantio praefecto praetorio.

Unusquisque decurio vel silentiarius, sive post hanc militiam honoratam quietem elegisse fuerit adprobatus sive ad superiorem gradum successu meliore transcenderit, nihil, quod honoratis pro rerum necessitate iniungitur, cogatur exsolvere; sed a tironum et equorum praestatione habeantur immunes, nudam collationem quae plerumque poscitur solvant, nihil his ulla potestas iniungat aut necessitas imponat.

Dat. vii id. mart. Ravenna Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mart. 9).

6.23.3

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Flaviano praefecto praetorio.

Decurionibus et silentiariis vel his, qui post hanc militiam honoratae quietis otio perfruuntur vel ad superiorem gradum successu meliore transcendunt, omnia privilegia, quae iam dudum divorum principum iudicio meruerunt, legis istius praeceptione noveris esse firmata. Illa quoque, quae prioribus indultis omissa videntur, adicienda esse censemus, ne angarias vel parangarias sive paraveredos ulla eis amplissimae praeceptionis imponat auctoritas. A sordidis quoque muneribus, excoctione calcis et superindicticiis titulis, non praeiudicatura quacumque generalitate pragmatici, peculiari eos beneficio esse iubemus alienos, permissa veniendi ad comitatum licentia praeter evocatoriae securitatem, et multa X librarum auri iudicibus provinciarum eorumque officiis infligenda, si statuta numinis nostri crediderint esse temnenda.

Dat. viiii kal. april. Ravenna Aetio et Valerio cons. (432 mart. 24).

6.23.4

Idem aa. Dario viro illustri praefecto praetorio Orientis.

pr. Decurionum et silentiariorum meritis provocati collata in eos beneficia, quae dominus ac filius noster Valentinianus semper augustus erga eos contulit, confirmamus, specialibus eosdem privilegiis honorantes, ut eorum videlicet possessiones nullas angarias sive parangarias vel etiam paraveredos alicuius calumnia dare cogantur nec sordidis sint adstricti muneribus. Omni quoque eos excoctione calcis, omni superindicti gravamine liberamus, licentiam post militiam tribuentes, ut, ubi eis fuerit visum, etiam accedendi ad sacratissimum comitatum habeant facultatem, provinciarum rectoribus eorumque apparitionibus denarum librarum auri dispendio feriendis, si mansuetudinis nostrae statuta violare temptaverint.

1. His addimus, ut, cum optatam quietem acceperint et inter senatores coeperint numerari, honore curiae sine aliqua functione laetentur immunitatisque gaudio plena dignitatis laetitia potiantur, nec praetoriano nomine pulsandi nec glebali onere praegravandi, sed ut dignitatem solam habeant ex senatu. Domos quoque eorum vel in hac sacratissima urbe vel in qualibet alia positas civitate immunes ab omni hospitem cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus: sub hac videlicet definitione, ut triginta tantummodo numero haec privilegia consequantur, decuriones quoque tres, quos numquam plures fieri inveterata consuetudo permisit.

2. Sed eos tum demum potiri decernimus beneficiis supra scriptis, cum continuos tredecim annos inculpatas excubias peregerint. Illustris auctoritas tua statuta nostrae clementiae edictis propositis ad omnium notitiam faciet pervenire.

Dat. xvii kal. april. Constantinopoli post consulatum Isidori et Senatoris vv. cc. (437 mart. 16).

6.24.0. De domesticis et protectoribus.

6.24.1

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Scias senum capitum domesticis per singulas quasque scholas, quinquagenis iussis in praesenti esse, iuxta morem debere praestari, ceteris, qui ultra numerum in praesenti esse voluerint, neque annonarias neque capitum esse mandandum, sed omnes cogendos ad plurimos suos ac terras redire.

Dat. xv. kal. sept. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 aug. 18).

6.24.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Severum comitem domesticorum.

Domesticorum filios vel propinquos parvos vel impuberes domesticorum coetibus adgregamus, ita ut non solum matriculis inserantur, verum etiam annonarum subsidiis locupletentur. Quaternas etenim annonas eos, quos armis gestandis et procinctibus bellicis idoneos adhuc non esse constiterit, in sedibus iubemus adipisci his condicionibus, ut annonae, quae amplius insumuntur vel per tractorias deferuntur, recidantur.

Dat. xiiii kal. sept. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 aug. 19).

6.24.3

Idem aa. ad Severum comitem domesticorum.

Sicuti variis itineribus protectorum domesticorum schola comprehensos ad eam venire perspicimus, ita etiam sportularum diversa esse debet insumptio. Grave enim admodum est viros post emensum laborem, qui nullius rei cupidores fuere quam gloriae, huiuscemodi erogationibus fatigari; eos tamen penitus solummodo inter quinos et denos solidos sportularum nomine primatibus distribuere praecipimus. Eos autem, qui vel suffragio vel potentium gratia sacram purpuram adorare pervenerint, quinquagenos solidos volumus insumere.

Dat. xiiii kal. sept. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 aug. [?] 19).

6.24.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Domestici ac protectores osculandi, cum salutaverint, vicarios tui culminis habeant potestatem. Poena enim sacrilegii similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni sunt aestimati.

Dat. prid. non. mart. Mediolano Valentiniano a. iii et Eutropio cons. (387 mart. 6).

6.24.5

Idem aaa. Addeo comiti domesticorum.

Omnes, qui domesticorum iniuncti nomini numquam nostris obsequiis inhaeserunt neque certis quibusque officiis deputati publicas exsecuti sunt iussiones, protinus matriculis eximantur. Deinde hi, qui amissam militiam nostro iudicio receperunt, si quidem post unius anni sive biennii spatium loco sunt pristino restituti, in suo ordine permanentes fructum beneficii non amittant. Sin vero longo post tempore ambitione atque suffragiis ut rursus sociarentur enisi sunt, ita novissimorum numero iungantur, non ut nunc sternantur extremi, sed ut eum unusquisque optineat locum, in quo esse eo tempore potuit ultimus, cum esset post biennium restitutus.

Dat. prid. kal. ian. Constantinopoli Theodosio a. iii et Abundantio viro clarissimo cons. (393 dec. 31 [392 ...]).

6.24.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. Addeo comiti et magistro utriusque militiae.

Divale praeceptum, quod supplicantibus domesticis dudum devotissimis laboriosos praetulit otiosis et abuti prohibuit temporis privilegio eos, qui sibi potius quam rei publicae omni militiae suae tempestate vixissent, erga protectores quoque valere praecipimus ac volumus inconcussum aeternumque durare, ut semper renovari possit. Illustris itaque auctoritas tua et eos militia solvere non morabitur, quos nihil umquam vel necessitatibus nostris vel expeditionibus bellicis profuisse constiterit et his locum priorem auctoritate huius legis decernat, quos viderit otiosis oportere praeferrī.

Dat. v non. oct. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 oct. 3).

6.24.7

Impp. Honorius et Theodosius aa. Epifanio praefecto Urbi.

Domestici atque protectores cum primum ad decemprimatus gradum ordine militiae temporis prolixitate pervenerint, statim sibi praeter primicerium decem sequentes senatoriam vindicent dignitatem seque cum allectione clarissimos nostro iudicio gratulentur, recedentibusque proceribus succedens sibi per matriculae ordinem usque ad praescriptum modum vindicet, quisquis accedit. Ad nullas

praeterea senatorii ordinis vocentur expensas, quibus non ambitio, sed meritum et nostrum spontaneum cognoscitur iudicium detulisse.

Dat. vi kal. ian. Ravenna Constantio et Constante cons. (414 dec. 27).

6.24.8

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Devotissimis domesticis, quos nobis, ut indicio nominis apparet, familiarius militando optatam protulimus sanctionem, ut praeter primicerios decem primo eorum, cum ad memoratum decemprimatus gradum pervenerint, statim clarissimo nomine decorentur et inter allectos velut exconsulares habiti senatoria se praeditos gaudeant dignitate, ad eundem clarissimus honorem sequentibus, cum priores exierint, accessuris, ita tamen, ut immunes senatoriis functionibus penitus habeantur.

Dat. xv kal. dec. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 nov. 17).

6.24.9

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Devotissimos protectores, qui armatam militiam subeuntes non solum defendendi corporis sui, verum etiam protegendum lateris nostri sollicitudinem patiuntur, unde etiam protectorum nomen sortiti sunt, inglorios esse non patimur, sed ut devotissimis nuper protectoribus domesticis, ita his quoque honorem congruum condonamus, ut praeter primicerium decem primi eorum clarissimus dignitate fulciantur et per ordinem primis exeuntibus qui ad decem primorum numerum vocante gradu subierint, continuo cum ipsa loci accessione clarissimus sibimet vindicent dignitatem et in amplissimo ordine inter allectos velut ex consularibus habeantur, nullis senatoriis muneribus adstringendi.

Dat. xv kal. ian. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 dec. 18).

6.24.10

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio praefecto praetorio.

Praeter primicerios protectorum domesticorum decem primi scholarum, cum ad huius vocabuli dignitatem devote ac strenue militando pervenerint, statim clarissimus honore decorati inter allectos veluti ex consularibus esse mereantur, ita ut et a senatoriis functionibus penitus habeantur immunes nulloque extrinsecus onere praegraventur, ceteris quoque, ubi egressis prioribus ad praedictum suo ordine numerum locumque conscenderint, privilegiis paribus honorandis.

Dat. xvii kal. april. Hierio et Ardabure cons. (427 mart. 16).

6.24.11

Idem aa. Heliodoro praefecto Urbi.

Constantinopolitani amplissimi coetus consensu nostroque iudicio domestici decursis gradus stipendiis sub eo sint genere senatores, ut primicerius quidem post acceptum tribunatum inter eos dignitate potiatur, qui ducatum agere meruerunt, alii vero, qui decursis stipendiis ab eodem decem usque numero subsequuntur, his quibus iam ante decretum est dignitatibus perfruantur, sed ita, ut inter eos sine dubio censeantur, qui immunitatem sibi laboribus redemerunt. Ut fructus domesticis impio termino consequenti, etiamsi mortalitas intervenerit, perire non possint, sed quodammodo superstes illis solacii servetur occasio ac, si primicerii limen ingressi in ipsa desideratae spei longa expectatione fructus interruperit fati necessitas, non statim qui praecerpat eos, quem vocat secundus ordo succedat, sed liberis successoribusque tantum gradu venientibus agnatorum, quorum maxime cura emolumentorum perceptione gaudebat, residui temporis usque ad annum quae debentur, sollemniter colligantur.

Dat. iii id. iun. Constantinopoli Valerio et Aetio viris clarissimis cons. (432 iun. 11).

6.25.0. De praepositis labarum.

6.25.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio praefecto praetorio.

Qui ex devotissimis domesticorum scholis praepositi labarum nostro iudicio et stipendiorum sudoribus promoventur, ad similitudinem decem primorum domesticorum clarissimi sint inter allectos, ita ut ex consularibus habeantur. Nam et senatorio nomine et immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.

Dat. iii id. nov. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 nov. 11).

6.26.0. De proximis, comitibus dispositionum ceterisque, qui in sacris scriniis militant.

6.26.1

Imp. Iulianus a. ad Secundum praefectum praetorio.

In rebus prima militia est, secundus in litterarum praesidiis pacis ornatus. Ideoque scriniorum nostrorum merita perpendentes secundum eis in privilegiis locum tribuimus, ut omnes, qui quindecim annis in scriniis laboraverunt memoriae ac dispositionibus epistularum ac libellorum, licet patre vel avo ceterisque maioribus curialibus orti ac proditi sint, tamen ab omni hac necessitate habeantur immunes nec ad curiam devocentur.

Dat. vii kal. oct. Antiochiae, acc. v id. nov. ..isis Mamertino et Nevitta v. c. cons. (362 sept. 25).

6.26.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Clarissimos viros proximos scriniorum et magistros dispositionum vicariorum ordini copulamus, ita ut haud prior aliunde provectus palatinis honorariis praeferatur, ut prius e palatio cum huiusmodi

dignitate dimissus priorem locum aliis post, etiam vera administratione, venientibus sortiatur.

Dat. iiii kal. april. Mediolano Syagrio et Eucherio cons. (381 mart. 29).

6.26.3

Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

Obsecundatoribus sacrorum scriniorum, quorum mentibus ingeniisque committimus, quidquid in alios quoque perennium saepe proferimus sanctionum, equorum ad militare subsidium ab honoratis proxime venire iussorum missam facimus. Nullis igitur vel aetate praesenti vel in relicum tale si quicquam emerit, aut equorum oblationibus aut quibuscumque praeterea de collativo omnium postulatis parere cogantur.

Dat. xviii kal. ian. Patavi Antonio et Syagrio cons. (382 dec. [?] 15).

6.26.4

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Proximos memoriae, epistularum ac libellorum ita vicariorum honore cumulumus, ut inter eos merito dignitatis habeantur, qui pro praefectis dioeceses sibi creditas temperarunt, ex eo tempore, ex quo eos splendor indepti proximatus ostendat, insequentibus praeponendi, qui vicarias postea administraverint.

Dat. prid. kal. mai. Constantinopoli Honorio nobilissimo puero et Evodio cons. (386 apr. 30 [febr. 28]).

6.26.5

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Constantio praefecto praetorio.

In sacris scriniis nostris militantes ordinarii iudices a salutatione non arceant, etiam inviti in consessum accipiant; scituris vel principe vel corniculario vel capitibus officii ternas libras auri ex suis facultatibus eruendas, si consistorium nostrum saepe ingredientibus secretarii iudicum non patuerit ingressus aut reverentia non fuerit in salutatione delata aut sedendi cum iudice societas denegata.

Dat. vi id. nov. Treviris Timasio et Promoto viris clarissimis cons. (389 nov. 8).

6.26.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hosio magistro officiorum.

De his, qui in sacris scriniorum proximi transacto biennio conquiescant dentque locum ceteris, qui ad cupitum gradum pervenire festinant. Eos sane, qui ante hoc statutum in locis memoratis inventi sunt, ad metas triennii concedimus pervenire.

Dat. xv kal. feb. Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 ian. 18).

6.26.7

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Privilegia, quae divinae memoriae Iulianus in sacris scriniis militantibus tribuit, et illum honorem, quem augustae memoriae Valentinianus isdem detulit, confirmantes, scilicet ut ingrediendi sponte sine

ullo nuntio secretarium iudicantium, considendi etiam iudicibus habeant potestatem, id etiam nostra moderatione decernimus, ut xx annis in militia scriniorum memoriae epistularum libellorumque versatus consularis inter allectos dignitate cumulatus abscedat eumque honorem vel aput rectorem vel in coetu amplissimi senatus obtineat. Ita autem eos post militiam esse volumus otiosos, ut ab omni publica molestia habeantur immunes nec iniungendi quicquam quis in eos habeat potestatem.

Dat. xvi kal. mart. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 febr. 14).

6.26.8

Idem aa. Claudio praefecto Urbi.

In scriniis palatii militantes post viginti annos transactae militiae si discedendum sibi esse decreverint, consulari honore fulti inter allectos habeantur huncque honorem dignitatis in senatu teneant, qui exconsularibus deferri consueverit nec eos quisquam iniungendo aliquid vel iubendo possit ab impertito otio separare.

Dat. xv kal. mart. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 febr. 15).

6.26.9

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Inter alia: his, a quibus dispositionum nostrarum norma seriesque servatur, eadem privilegia honoresque peractae militiae tribuimus, quae scriniorum nostrorum meritis nuper praecepimus custodiri.

Dat. vi id. april. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 apr. 8).

6.26.10

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Ad similitudinem proximorum, qui in scriniis militantes comitum dignitatibus adornantur, ii quoque, qui priores in scrinio dispositionum fuerint et comitis acceperint dignitatem, ex eo die, quo promoti in scriniis fuerint, eorum numero socientur, qui potestates vicarias perceperunt, scilicet ut a Nestorio viro clarissimo, qui nunc in loco memorato versatur, dignitatis huius sumatur exordium.

Dat. viiii kal. iul. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 iun. 23).

6.26.11

Idem aa. Hadriano magistro officiorum.

Per omnia scrinia nostra singulis annis emensis qui sunt in capite constituti uno anno teneant proximum, locum per ordinem succedentibus dantes, manente penes eos nihilominus dignitate, quam divus pater noster huius ordinis viris singularis meritorum arbiter dedit, scilicet ut quicumque ex proximo post stipendia tandem acta discesserit, vicariis conferatur, ac si eam ipsam egerit dignitatem, integris omnibus privilegiis, quae cunctis scriniis omnes retro principes diversis legibus praestiterunt. Atque ut nulla posthac de statuto tempore possit esse contentio, genuinus natalis nostri dies quotannis comitivam proximitus mansura in longum aetate celebrabit, ut expeti ambitione non possit, quod laboris praemium speciali munere aestimavimus.

Dat. iii non. iul. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 iul. 5).

6.26.12

Idem aa. Clearcho praefecto Urbi.

Omnes, qui ex proximis venerando coetui senatus fuerint adgregati, sive ii de scrinio memoriae sive epistularum vel libellorum sive dispositionum comites fuerint, ad septenos dumtaxat annuos solidos teneantur nullaque extrinsecus collatione vexentur nec molem promissionis nec scriptionis iniuriam perhorrescant.

Dat. prid. id. sept. Constantinopoli Vincentio et Fravito cons. (401 sept. 12).

6.26.13

Idem aa. et Theodosius a.

Sicut iampridem a praetura immunitatem tribuimus his, quos post emeritam in armis militiam ad honorem ducatus nostrae serenitatis provexit iudicium, ita nostrorum scriniorum proximi etiam deposita militia praeturae immunitate potiantur.

Dat. viii kal. feb. Constantinopoli Honorio vii et Theodosio ii aa. cons. (407 ian. 25).

6.26.14

Idem aaa. Epifanio praefecto Urbi.

pr. Quamvis innumeris legibus scriniorum gloria decoretur, iubemus tamen, ut primo omnium sit eorum segura possessio ab omnibus sordidis muneribus excusata, superindictum non timeant, venalicium non petantur solumque canonicae indictionis praestent tributum, glebalis auri solutionem nesciat labore dignitas conquisita, extraordinarium munus ignoret nec ullam temonis patiatur iniuriam, equorum tironumque praestationem nullus agnoscat, qui honorem proximi et comitivam primi dispositionum longi temporis sudore quaesivit. Et haec quidem patrimonii censuimus deferenda, quibus omnia illibata servamus, quaecumque divi genitoris nostri et cunctorum principum statuta detulerunt.

1. Ipsis vero veniendi ad comitatum liberam licentiam perpetuamque praestamus nec in eorum personis expectari augustam praecipimus iussionem.

2. Quod autem omnibus constat deferri, adiectu alterius dignitatis perire non patimur, ut, etiamsi prosperioris fortunae iudicio ad honoris ornamenta processerint, vetera tamen eis scrinii labore privilegia quaesita servantur et integrum circa eos eorumque facultates semper maneat, quod anterioris aetatis industria conquisivit. Et cetera.

Dat. id. oct. Ravenna Honorio vii et Theodosio ii aa. cons. (407 [412] oct. 15).

6.26.15

Impp. Honorius et Theodosius aa. Melitio praefecto praetorio.

Quotiens equorum aliarumque rerum procedit indictio, in sacris scriniis militantes immunes ac segreges habeantur, ita ut neque in militia neque post militiam huius sollicitudinis molestiam sustineant, quibus exceptis circa alios, cum ratio flagitaverit, indictio postulabitur; scientibus iudicibus eorumque apparitionibus decem librarum auri multa se subiciendos, si ab eorum in futurum conventionibus non temperarint.

Dat. xvi kal. dec. Ravenna Varane v. c. cons. (410 nov. 16).

6.26.16

Idem aa. Faustino praefecto praetorio.

Peculiari praeceptionis nostrae favore praestamus, ut in scriniis memoriae epistularum libellorumque ab exceptoribus usque ad mello proximos dignitatem clarissimorum honoremque percipiant, et

sicuti reliqui, qui in isdem scriniis militant, liberum cum ordinariis iudicibus ingressum in secretarium consessumque habere legibus meruerunt, ii quoque, in quos hanc stipendiorum meritis clarissimus conferimus dignitatem, cum spectabilibus etiam sese habere reverentiam recognoscant, ut consedendi ingrediendique secretarium sciant a nobis licentiam contributam, sub multae interminatione, quam officio sanctio dudum indulta constituit.

Dat. viii id. ian. Ravenna Lucio v. c. cons. (413 [410?] ian. [?] 6).

6.26.17

Idem aa. Eustathio viro illustri quaestori et Helioni viro illustri magistro officiorum.

pr. Pro biennio annum solum agere deinceps decernimus eos, qui in tribus scriniis memoriae epistularum libellorumque ordine ac merito stipendiorum ad gradum pervenerint proximorum. Sed inter cetera privilegia, quae divalibus beneficiis sacris scriniis adtributa sunt quaeque salva atque intemerata in perpetuum manere decernimus, ut eorum, qui potestatem vicariam administraverint, pro tenore veterum et nostrarum sanctionum hi, qui proximum egerint, honore censeantur.

1. Secundi etiam ordinis comitivae codicillos accipiant, cum eum locum nacti fuerint, in quo hactenus tertiae comitivae gradu fruebantur, ita ut ex lege iam debitos atque sollemnes codicillos genuino die natalis meae clementiae in posterum, dum agunt proximum, singulis quibusque annis accipiant, post depositum actum inter eos, qui vicariam potestatem egerint, honorandi. Quam legem secundum ipsorum petitionem praeter tres melloproximos, id est benagium, hypatium et theodorum, circa omnes alios valere praecipimus.

Dat. viii id. febr. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 febr. 6).

6.26.18

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Acacio comiti sacrarum largitionum.

Tam proximo scriniorum quam comiti dispositionum pro delata eis comitivae secundi ordinis dignitate vestem ex integro in posterum praeberi tua celsitudo disponat.

Dat. vii kal. dec. Constantinopoli dd. nn. Theodosio xii et Valentiniano ii pp. aa. cons. (426 nov. 25).

6.27.0. De agentibus in rebus.

6.27.1

Imp. Constantius a. ad praefectos praetorio.

Post alia: de agentibus in rebus si quis annos viginti transierit in obsequio, minime eum ad curiam revocari. Quod et circa scrinia nostra et cancellarios et largitionales et officiales comitum rerum privatarum volumus observari. Et cetera.

Dat. viii id. mart. Constantio a. vii et Constante caes. cons. (354 [353] mart. 8).

6.27.2

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Ex his, qui in palatio agentes in rebus militaverint, post tertium annum militiae nemo curiae tradatur, nec ille, qui in consulatu meo quarto missione donatus est.

Proposita Beryto pridie kal. mart. Iuliano a. iiii et Sallustio cons. (363 febr. 28 [?]).

6.27.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Florum magistrum officiorum.

pr. Non plures in aliquem gradum honoris ascendant, quam quantos singuli quique anni ex agentum in rebus schola ad finem emeriti laboris ductant, ita dumtaxat, ut per singulos gradus binorum nobis tantum addendorum extra ordinem servetur potestas, quorum eximius labor ut vim hanc legis excedamus extorserit: quod quidem servandum usque ad circitores erit. Nam ut sterna continuo quisque possit, sine quaestione aliqua et sine praescripto numero sola adnotatione nostra sufficiat impetrari. In ceteris autem etiamsi adnotatio specialis extiterit, quae tamen duorum numerum transeat, eam esse iubemus infirmam, ita ut ne insequenti quidem anno habeat firmitatem, nisi insequens annus nullos numero duos, qui ex adnotatione nostra augmentum accipere debeant honoris, invenerit.

1. Quod si post antiquam aliquis missionem veteremque militiam praepostera sacramentorum cupiditate per ambitionem ad stipendia redire temptaverit, hac proposita optione societur, ut ultimos se militaturos noverint equitum. Quod de universis quibusque officiis specialiter cavemus, a quibus nonnulli ad agentum in rebus scholam cum propria dignitate transierint, ut scilicet hi ex quacumque militia sinantur excedere. Quod in posterum custodiendum ita ratum sit, ut periculum se et adiutor et subadiuvae subituros esse cognoscant, si huius sanctionis nostrae normam umquam etiam insequentibus magistris desierint intimare,

Dat. xvi kal. iul. thessalonica Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 iun. 16).

6.27.4

Idem aaa. Palladio magistro officiorum.

pr. In schola agentum in rebus nemo facile sub nostra quoque adnotatione speciali prorumpat, nisi sub maiore scholae parte, quisque advenerit, probandus adsistat, qualis moribus sit, unde domo, quam officiorum originem ac sortem fateatur.

1. Novi quinquennio vacent a primi quoque honoris auspiciis; ante missionibus crebris futuris parent prodanturque nominibus; dehinc per singulos gradus iusta et firma praecedentium dimissione succedant. Sane sic militantibus probeque in actu rei publicae diversatis singulorum graduum, quos meruerint, non negamus accessum, ita ut ipsis quoque sit praecedentium ordo venerabilis ac sub maiore parte scholae etiam de huius gradu bonorum adtestatio et consensus accedat.

Dat. xii kal. april. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mart. 21).

6.27.5

Idem aa. et Arcadius a. Cynegio praefecto praetorio.

Quoniam agentibus in rebus huiusmodi praestitimus codicillos, ut post principatum in amplissimo ordine inter allectos consulares habeantur, id etiam huius legis auctoritate praestringimus, ut eodem gradu vel ordine ab universis iudicibus honorentur.

Dat. iii non. mart. Constantinopoli Honorio nobilissimo puero et Evodio cons. (386 mart. 5).

6.27.6

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo praefecto urbi.

Privilegia erga eum, qui ex agente in rebus princeps fuerit, antiqua custodiri praecipimus; sit senator et merito consularibus adgregetur, sed ut eum functio ulla non teneat, collatio non defraudet.

Dat. vi kal. dec. Mediolano Valentiniano a. iiii et Neoterio cons. (390 nov. 26).

6.27.7

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hosio magistro officiorum.

Agentes in rebus, quos divae memoriae pater noster expeditionem secutos unius gradus dicitur adiectione cumulasse, delato honore potiri praecipimus, ita ut usque ad centenam dignitatem hic ordo servetur. Si quis centenarius est secutus, quoniam primis non patimur praeiudicari, quos constat ad hunc locum longo tempore et probato labore venisse, his praeponatur, quos merito praecedit. Quisquis autem adipiscitur gradum, hoc honore contentus praeponi his, qui ordine priores meruerint, non labore.

Dat. vi kal. iun. Constantinopoli Olybrio et Probino viris clarissimis cons. (395 [396/8] mai. 27).

6.27.8

Idem aa. Hosio magistro officiorum.

pr. In numero agentum in rebus crescant, quos comitum secundi ordinis vel cubiculariorum nostrorum primi dumtaxat loci vel tribunorum urbanicianorum petitio fecerit militare, ita ut urbanicianis semel tantum per anni totius spatia suffragandi licentia sit: ceteros diversorum officiorum ab omni copia huius petitionis excludimus.

1. Celsioris vero militiae ac fastigii viros numerari non necessarium fuit, cum eos, quos superius numeravimus, inserendo non unde incipere, sed quousque procedere quod inferioribus denegatum est, curaverimus exprimere.

2. Sed et summentibus ducenariis principatum hanc tribuimus facultatem, ut his pro se liberos ac fratres suos in eadem militia serenitatis nostrae nutu liceat collocare.

Dat. vii kal. febr. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 ian. 26).

6.27.9

Idem aa. Hosio magistro officiorum.

Is, qui nutu nostro in schola agentum in rebus augmenta perceperit, in eo gradu, in quo promotus est, ultimus habeatur nec praeponatur alteri, qui in eodem gradu militiae primus antea militavit.

Emissa prid. kal. feb. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 ian. 31).

6.27.10

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Inter eos, qui consularitatis gesserint dignitatem, et eos, qui meruerint principatum, is gradu potior habeatur, qui prior locum dignitatis acceperit. Quam sanctionem omnia debebunt officia custodire, non defutura poena quindecim librarum auri, quam in contumaces olim divalis sanctio definivit.

Dat. iiii kal. mart. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 febr. 27).

6.27.11

Idem aa. Hadriano magistro officiorum.

Consultissima definitione statuimus, ut exsecutionem agentis in rebus inconsultis nobis nemo mereatur, concessam vero quisquam revocare non audeat.

Dat. xvii kal. april. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 mart. 16).

6.27.12

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Agentum in rebus schola nobis maxime necessaria nullo beneficio impetrati muneris utitur, quo sibi in ordinem splendidissimae curiae praestitam humanitate licentiam vindicaret, cum divae memoriae pater noster isdem agentibus in rebus voluerit esse consultum. Magnificentia igitur tua ordinum iudices admonebit, ut his lex divae memoriae patris nostri inviolata servetur.

Dat. viii kal. nov. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 oct. 25).

6.27.13

Idem aa. et Theodosius a. Hadriano praefecto praetorio.

Agentibus in rebus, qui post iugis militiae tempus veluti praemium laboris exacti gesserint principatum, etiam illud beneficio nostrae liberalitatis adiungimus, ut collatione iuniorum, qui nuper honoratis indicti sunt, ea dumtaxat condicione habeantur exortes, si post principatus officium nulla ulterius honoris fuerint administratione perfuncti.

Dat. kal. iul. Ravenna Theodosio a. i et Rumorido cons. (403 iul. 1).

6.27.14

Idem aaa. Anthemio magistro officiorum.

Nullus de schola agentum in rebus de cetero locum mortui conetur invadere, sed is, qui ordine stipendiorum et laborum merito ad gradum militiae sequebatur, statim atque illum fata subduxerint, in eius praemia percipienda succedat omni obreptione cessante.

Dat. prid. kal. iul. Constantinopoli Honorio a. vi et Aristaeneto cons. (404 iun. 30).

6.27.15

Impp. Honorius et Theodosius aa. Namatio magistro officiorum.

Omnes omnino agentes in rebus, quibus vel spatium commeatus vel iniuncti negotii tempus emensum est, ad comitatum reversi adprobent causas necessariae tarditatis, ut diligenti constet examine, qui ordinem suum tenere mereantur. Quod nisi intra diem kalendarum februariarum fecerint, in perpetuum matriculis eximentur. Meminerint igitur rectores provinciarum per singulos agentes in rebus

senas auri uncias eruendas, si in provincia sibi credita quemquam huiusmodi desertorum post diem praestitutum latere permiserint. Ideoque sub prosecutione latitantes transmittant, ut tandem aliquando ad comitatum retractos non sola percellat iactura militiae.

Dat. vii id. dec. Ravenna dd. nn. Honorio viiii et Theodosio v aa. cons. (412 dec. 7).

6.27.16

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

pr. Nemo post insignia principatus, quae stipendiis ac sudore promeruit, nec revocari ad originem, si forte natus est curialis, nec nominari, quod nefas quidem dictu est, perhorrescat. In medio sane militiae tempore si quem huiusmodi lis iurgiumque perculerit, sua defensione nitatur, nec enim ordines civitatum suis decurionibus passim spoliari oportet.

1. Quod si forte quis, ut adsolet, honorarii principatus insignibus impetratis isdem privilegiis uti voluerit, ita impetrata largitate fruatur, si incassum se pulsari sub iudiciaria cognitione probaverit, nisi forte annosa militia et longa stipendiorum mole vexatus et in ordine non temnendae militiae constitutus principatum non ut laborum compendium voluit expectare, sed ut portum quietis maluit indipisci.

2. Quod etiam in his custodiri oportet, qui armata militia perfruuntur, ita ut divi Valentiniani constitutio valeat potianturque et ipsi fructu stipendiorum suorum, si eadem sine ullo naevo excusationis incurrere valuerunt.

3. Sed his addimus, ut, si quis ex lucrativa causa de substantia aliquid perceperit curialis, pro contingenti portione onera, quae huiusmodi facultates secuntur, et universas descriptiones sustineat.

Dat. viii id. oct. Lucio v. c. cons. (413 oct. 8).

6.27.17

Idem aa. Helioni magistro officiorum.

Merito magnificentia tua concessam sibi pridem a nostra maiestate licentiam pro removendis his, quorum consortio agentum in rebus schola laborabat, ad nostram denuo auctoritatem credidit revocandam. Nulli igitur posthac sine nostrae maiestatis auctoritate discingendi agentem in rebus, nulli eximendi pateat copia, nam probata schola et animadversionem vereri iudicis et nullam debet timere contumeliam vilitatis.

Dat. iii id. nov. Constantinopoli Honorio x et Theodosio vi aa. cons. (415 nov. 11).

6.27.18

Idem aa. Helioni magistro officiorum.

Ad scholam agentum in rebus passim plurimi velut ad quoddam asylum convolarunt, quos vita culpabiles et origo habet ignobiles et ex servili faece prorupisse demonstrat. Et quoniam sublimitati tuae adnuimus eam, quam quaesierat, potestatem, adhibenda est competens medicina, ut exploratione diligenter agitata discingendo abicias puniasque coercentes, quo remotis abiectis pessimis criminosis, spectata militia in statum pristinum revocata bonorum virorum collegio frequentetur.

Dat. xiii kal. feb. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 ian. 20).

6.27.19

Idem aa. Helioni magistro officiorum.

Agentum in rebus indiscreta merita esse non sinimus nec indignos frui privilegiis laborantium. Ideoque sancimus, ut nullus ex his emendicato suffragio ad honorem principatus audeat adspirare, nisi quem ordo militiae ac laborum testimonium ad hunc honoris gradum provexerit. Quod si quis corporis inbecillitate quassatus eoque modo laboris impatiens longam militiae seriem tolerare non patitur, is non ante dignitatem principatus honorariam mereatur, quam si xx annorum stipendia complevisse scholae totius adtestatione docuerit. Hos sane, qui quoquomodo per ambitionem sine ullo stipendiorum suffragio memoratam principatus adepti sunt dignitatem, post eos, qui laborum merito consecuti sunt, numerari decernimus.

Dat. v kal. dec. Constantinopoli Honorio a. xi et Constantio ii v. c. cons. (417 nov. 27).

6.27.20

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Helioni patricio et magistro officiorum.

Qui ex agentum in rebus numero militiae ordine ac labore decurso ducenae dignitatis meruerit principatum, aut qui viro illustri magistro officiorum ut probatus fuerit adiutor eo tempore, quo iam honoratis viris coeperit adgregari, eorum, qui vicariam egerint praefecturam, honore potiat, conservatis sine dubio veteribus privilegiis divorum in eos principum largitate collatis.

Dat. x kal. ian. Constantinopoli Theodosio xii et Valentiniano ii aa. cons. (426 dec. 23).

6.27.21

Idem aa. Hierio praefecto praetorio.

Quicumque impleto militiae suae ordine ac labore finito ad ducenae pervenerit principatum, quisque magistri officiorum iudicio probatus adiutor extiterit tempore, quo iam honoratorum virorum coetibus inseritur, eorum, qui vicariam egerint praefecturam, infulis perfruantur, privilegiis procul dubio isdem, quibus antehac usi videntur, reservatis.

Dat. x kal. ian. Theodosio xii et Valentiniano ii aa. cons. (426 dec. 23).

6.27.22

Idem aa. Proculo praefecto Urbi.

Agentum in rebus schola, quae nostro iudicio vicarianam dignitatem adepta est, id quidem suos primates post stipendiorum finem mereri non ambigat. Verum amplissimi ordinis adsertioni pareat, ut quoniam ii, quos militiae finis ad principatus honorem adduxit, senatoriis se aestimant functionibus eximendos, in priore dignitate permaneant, cuius inmunitatem amplexi sunt. Et cetera.

Dat. prid. kal. feb. Constantinopoli Tauro et Felice cons. (428 ian. 31).

6.27.23

Idem aa. Paulino magistro officiorum.

Cuncta, quae super agentum in rebus militia ordine loco numero statuisti, amplectimur. Illustris igitur auctoritas tua, quae novellae matriculae super statutorum numero vel ordine confirmando quaeque de reliquis ordinandis huius legis sanctione decernimus, naviter servanda et custodienda cognoscat, videlicet ut statutorum numero in mille centum septuaginta quattuor nominibus adsignato, qui recenti matricula definitus esse cognoscitur, reliqui, qui extra memoratum statutorum numerum positi esse noscuntur, ita concessa potiantur militia, ut ii quoque certis locis laborum ac stipendiorum meritis collocati vacantes praeaeuntium gradus obsequendi ordine mereantur. Nec tamen ii, qui plurimis iustissimisque causis matricula videntur exclusi, militia, quae eis humanitatis intuitu sub huiusmodi forma indulta est, tamquam penitus sprete aut abiecti deiciantur. Quibus beneficii loco ponendum est, quod, cum ter edicto vocati non venerint, tamen eis militare permissum est.

Dat. xvi kal. mai. Constantinopoli Theodosio a. xiii et qui fuerit nuntiatus. (430 apr. 16).

6.28.0. De principibus agentum in rebus.

6.28.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad potitum vicarium urbis.

Nemo officialium in munus aliquod nisi principe ordinante mittatur. Si quis autem scriniariorum vel cuiusquam alterius loci quemquam officialium in aliquod munus principe nesciente direxerit, trium librarum auri condemnatione plectetur.

Dat. prid. non. aug. Treveris, acc. vii id. sept. Romae Auxonio et Olybrio cons. (379 aug. [?] 4).

6.28.2

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Agentes in rebus, si principatus sorte deposita forsitan provinciae gubernacula isdem non evenerint, par erit salutationis loco his quidem, qui praesidatum gesserint, cedere, sed eos, qui rationales fuerint, praevenire.

Proposita iiii id. mart. Hadrumeto dd. nn. Gratiano a. v et Theodosio a. i cons. (380 mart. 12).

6.28.3

Idem aa. et Arcadius a. Cynegio praefecto praetorio.

Agentes in rebus post palmam laboris emeriti principatus honore muneramus. Atque ideo officialis tam ad necessitates publicas quam privatas non nisi principe mittatur auctore nullarumque sine ipso cuiquam mandetur exhibitio personarum.

Dat. prid. kal. mart. Constantinopoli Honorio nob. p. et Evodio cons. (386 febr. 28).

6.28.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum.

Nulla exsecutio sine adnotatione principis usurpatione officii concedatur, hoc adiecto, ut, etiamsi intercessio in locis degentis officii fuerit impertita, adscriptio tamen principis executionem fieri oportere demandet. Quae definitio si fuerit praeterita, decem libras auri fisco nostro ab officio sinceritatis tuae statim iubemus inferri. Qua admonitione etiam causarum patronos volumus esse conventos, ne ignorante principe ullam postulationem introducant neve sub unius persona susceptis fraude quadam aliena negotia inserenda esse pertemptent.

Dat. vi id. sept. Mediolano Valentiniano a. iii et Eutropio cons. (387 sept. 8).

6.28.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Theodoto praefecto urbi.

Omnia citatoria, omnium scilicet causarum atque personarum, licet sint senatoriae dignitatis, ad principes specialiter revocari praecipimus, actus vero ceteros, qui in sacratissimo coetu senatus tractari consueverunt, censualium sollicitudine celebrari nec aliquid praeiudicii ex subreptivo rescripto supplicibus inferri.

Dat. xii kal. iun. Constantinopoli Olybrio et Probino consulibus. (395 mai. 21).

6.28.6

Idem aa. ad Anatolium praefectum Illyrici.

Crebrae a nobis legis missae sunt, ut sine notione principum, qui de agentum in rebus numero ad gubernanda officia diriguntur, nulla urgentium rerum praeceptio, quae de iudicio prolata fuerit, impleatur, siquidem deceat diuturno fatigatos obsequio hac saltem consolatione fulciri, ut adiuti commodis de principatu discedant.

Dat. prid. id. nov. Theodoro v. c. cons. (399 nov. 12).

6.28.7

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio proconsuli Africae.

Proconsularis apicis dignitatis adiectione principes agentes in rebus praecipimus decorari.

Dat. vii kal. oct. Ravenna Varane v. c. cons. (410 sept. 25).

6.28.8

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Valerio magistro officiorum.

pr. Ex agentibus in rebus principibus domesticos in suis actibus habere liceat eos, quorum fidem industriamque probatam sibi aestimant, etsi saepe eodem officio fuerint ante perfuncti.

1. Et si qui agens in rebus post xxv annorum curricula ob adversam corporis valitudinem militiae finem minime valuerit expectare, sed ad honorariam ex principe dignitatem testimonio scholae prosilierit, isdem eum privilegiis muniri censemus, quibus ii, qui ad principatus actum progressi sunt, potiuntur.

2. Sed in salutationibus iudicum consensibusque priores eos, qui per longae militiae metas ad principatus actum pervenerint, etsi actus tempore posteriores sint, esse praecipimus, nihil censualibus vel apparitoribus adversus privilegia eorum excogitantibus, tamquam in actu principatus fuerint versati, vicenarum librarum auri condemnatione proposita.

Dat. iiii kal. feb. Constantinopoli Theodosio a. xv et qui fuerit nuntiatus. Eodem exemplo Isidoro praefecto praetorio, Regino praefecto praetorio Illyrici, Leontio praefecto urbi, Theodoto comiti Aegypti, Abthartio comiti Orientis, Cleopatro praefecto Augustali, Hesychio proconsuli Achaiae, Eustathio vicario Asiae, Nectario vicario Ponticae. (435 ian. 29).

6.29.0. De curiosis

6.29.1

Imp. Constantius a. ad Lollianum praefectum praetorio.

Ii, quos curagendarios sive curiosos provincialium consuetudo appellat, proprio arbitrio quos esse reos putaverint, feralibus carcerum tenebris mancipare non dubitant. Memorati igitur curiosi et stationarii vel quicumque funguntur hoc munere crimina iudicibus nuntianda meminerint et sibi necessitatem probationis incumbere, non citra periculum sui, si insontibus eos calumnias nexuisse constiterit. Cesset ergo prava consuetudo, per quam carceri aliquos inmittebant.

Dat. xi kal. aug. Mediolano, acc. xii kal. sept. Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 22).

6.29.2

Idem a. et Iulianus caes. ad Taurum.

pr. Agentes in rebus in curis agendis et evectionibus publici cursus inspiciendis nostrorum memores praeceptorum credimus in omnibus velle profutura rei publicae. Sed accedunt ex officio mirandae prudentiae tuae, qui parem sibi licentiam vindicent; contigit etiam, ut vicarii quoque mittant ex officiis suis huiusmodi negotiis operam praebituros. Adimatur ergo haec licentia facinoribus et officiis universis curarum publici cursus copia denegetur, nam solos agentes in rebus in hoc genere iussimus obsequium adhibere.

1. Nec vero multos esse per singulas provincias iussimus, quippe sufficit duos tantummodo curas gerere et cursum publicum gubernare, ut, licet in canalibus publicis haec necessitas explicetur, numerus tamen amplior esse non debeat.

2. Hi vero pervigili diligentia providebunt, ne quis citra evectionis auctoritatem moveat cursum vel amplius postulet, quam concessit evectio, ut habens unius copiam raedae flagitet duas, aut raedam usurpet, cui birotum vel veredum postulare permissum est. Quisquis igitur aliquid tale perpetrare temptaverit, improbi coepti privetur effectus.

3. Demonstratur etiam iudicibus vel curiosis evectio, etsi quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequium necessarium, nec praevaleat contumacia vel dignitas.

4. Contingit etiam in cursu clavulari, ut forte quis pro animalibus minime praebitis pecunias pendere cogatur lucro eius qui cursui praesederit, improbe vindicandas. ergo nummum vetamus exposci pro animalibus in cursu minime constitutis. Quod si forte aliquis aestimaverit perpetrandum, eius quadruplum quod accepit inferre cogatur.

Dat. xv kal. mai. Mediolano Constantio a. viiii et Iuliano c. ii cons. (357 apr. 17).

6.29.3

Idem a. ad agentes in rebus.

Per id tempus, quo cursus tuendi sollicitudinem sustinetis, condemnationes praefectorum praetorio erga eos solos irritae sunt futurae, qui servaverint honestatem erga eos vero, qui inhoneste et contra decus saeculi vel honorem militiae versabuntur, non solum condemnatio mansura est, verum etiam, si ad nostrae serenitatis notitiam culpabilia gesta pervenerint, in eos erit acrius vindicandum.

Proposita prid. kal. dec. Eusebio et Hypatio cons. (359 nov. 30).

6.29.4

Idem a. ad agentes in rebus.

Cesset omnis ambitio atque suffragium in schola vestra. Etenim cuncti ita agere debebitis, quatenus labore atque ordine ad cursum regendum et ad curas agendas iudicio scholae et ordinis merito dirigamini, ita ut nihil vestri principis ex his, quae geri in re publica videritis, notitiae subtrahatis, scientes poenis eum debitis subiugari, qui tantum facinus ausus fuerit perpetrare.

Proposita eodem die iisdem cons. (359 nov. 30).

6.29.5

pr. in his dumtaxat provinciis, in quibus cursus a provincialibus exhibetur, quoniam avaritiae occurri paene iam non potest, singulos solidos per singulas raedas, id est quas quadrigas vel flagella appellant, percipiatis per id tempus, quo curarum et cursus tuendi sollicitudinem sustinebitis.

1. E cursu vero clavulari singulas angarias, in his scilicet stationibus, in quibus cursus est collocatus, ad exhibendam humanitatem venientibus excusetis. Nec quis audeat contra praeceptum hoc amplius accipere aut sperare quicquam aut aliquid excusare ultra, quam continet forma praecepti.

Dat. prid. kal. nov. Eusebio et Hypatio cons. (359 oct. 31).

6.29.6

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Florum magistrum officiorum.

Felicitis natalis nostri die iidem ut principis primi quoque scholarum mittantur ad provincias curiosi anniversarium munus acturi, ita caute atque ita sollerter, ut sub binorum tantum copia veredorum, ultra usurpatione cessante, ne capita contrahantur, remotas quoque peragrent stationes et callida machinamenta commeantium ac simulatae observationis ingenia et fraudes depellant.

Dat. iii non. feb. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 febr. 3).

6.29.7

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Quia vel honore militiae vel fiducia iussionis agentibus in rebus maiorem ad obsistendum remur futuram esse constantiam, ex his, quos in eminentioribus tantum urbibus sollicitudinem cursualem agere mandavimus, magnificentia tua noscat unum esse considerandis transeuntium evectionibus relictum neque eos quicquam ultra hanc formam in cursum habere commune.

Dat. v kal. iun. Valentiniano a. iiii et Neoterio cons. (390 mai. 28).

6.29.8

Impp. Arcadius et Honorius aa. Marcello magistro officiorum.

Agentes in rebus singulos per singulas provincias mittendos esse censemus, quibus tamen inspiciendarum evectionum tantum debeat cura mandari, ut nihil prorsus commune aut cum iudicibus aut provincialibus habeant. nec naves debebunt illicita concussione vexare nec libellos aut contestationes suscipere aut in carcerem quemquam trudere, sed cursui solum vacare.

Dat. ... kal. iun. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 mai. ...).

6.29.9

Idem aa. Euchariorum proconsul Africae.

pr. Cursus publici praepositos scire praecipimus, si sibi et militiae suae consulunt, nihil eos contra veterem disciplinam debere praesumere: cui cum generatur iniuria, haut dubie sacrilegii crimine obligantur.

1. Libera quin etiam facultas mancipi sit contemplatione proprii discriminis coempta sanitate robusta usui cursus animalia sua sollicitudine praeparare. Et cetera.

Dat. prid. kal. mart. Honorio viii et Theodosio v. aa. cons. (412 febr. 29).

6.29.10

Impp. Honorius et Theodosius aa. Synesio.

Constitutione cessante, qua super curiosis ex viri illustris comitis et magistri officiorum iudicio dirigendis intra certum numerum forma concluditur, antiqua consuetudo servetur, ut curiosi idonei per diversas regiones atque provincias, litora insuper portusque et loca alia transmittantur, commonitoriis competentibus atque mandatis instructi pro administratione tuae sublimitati commissa proque huius legis auctoritate. Ad quod nos ablatarum imperialium specierum movit occasio, ut impensiores sollicitudinem adhiberi magnopere iuberemus, quo idoneus quisque a tua magnificentia destinatus inter alia adiuncta et congrue procuranda haec quoque studeat observare.

Dat. v id. nov. Constantinopoli Honorio viii et Theodosio v aa. cons. (412 nov. 9).

6.29.11

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Post alia: curiosos praecepimus removeri. Curialibus insuper et naviculariis omnibusque corporibus ita subveniri volumus, ut nihil apparitoribus universorum iudicum liceat, qui ex collecta provincialium praeda ad maiores militias festinant.

Dat. v non. mart. Ravenna Constantio et Constante cons. (414 mart. 3).

6.29.12

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

Dalmatiae litora omnesque insulas eorum qui sibi curas vindicant enormibus commodis praegravari compertum est, ut nullus audeat ad loca tutiora etiam acerbitate temporis cogente succedere. Atque ideo omnes omnino ex memoratis partibus censemus removendos, ut securitas antiqua vel consistentibus vel conmeantibus reparetur. Si qui igitur ausus fuerit post hanc praeceptionum formam id officium, a quo depulsus est, usurpasse, ferro vinctus ad vindictam cura iudicum dirigatur ad sacratissimum comitatum.

Dat. vi id. ian. Ravenna Honorio x et Theodosio vi aa. cons. (415 ian. 8).

6.30.0. De palatinis sacrarum largitionum et rerum privatarum

6.30.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Have Aselle karissime nobis.

Palatini omnes, quos consistorii nostri comites propter diversas necessitates ad provincias dirigendos putaverint, sine ullo metu iudicariae commotionis propter quae diriguntur impleant; conveniendis iudicibus more sollemni.

Dat. vi kal. mart. Sirmio Ausonio et Olybrio cons. (379 febr. 24).

6.30.2

Idem aaa. Pancratio comiti rerum privatarum.

Prisco iam nunc ordine revocato de palatino potius officio ad gerendum principatum officii comitis domorum per Cappadociam mittantur, quales comes etiam domorum, si secus se gesserit, vereatur. Idoneos itaque singulis annis e numero mittendariorum ad hoc eligere debebis et mittere.

Dat. prid. non. iul. scopis Ausonio et Olybrio cons. (379 iul. 6).

6.30.3

Idem aaa. Catervio comiti sacrarum largitionum.

Primicerii scriniorum, receptoriorum etiam, per triennium iuxta instar sacrorum scriniorum administratione fungantur, ita ut nullus ambitu tempora aevi longioris usurpet.

Dat. xiiii kal. sept. Bauxare Auxonio et Olybrio cons. (379 aug. 19).

6.30.4

Idem aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

pr. Nihil omnino ullis iudicibus cum palatinis nostrae clementiae, quicumque a consistorianis comitibus diriguntur, commune atque coniunctum sit, sed excepta reverentia, quae non solum ab inferioribus, sed etiam a maioribus rectori provinciae debetur atque defertur, suis quisque necessitatibus obsecundet.

1. Nec temere apparitor provincialis debiti reum, quem rationalis officium ad solutionem cogit, abducatur.

Dat. viii id. dec. Sirmio Auxonio et Olybrio cons. (379 dec. [?] 6).

6.30.5

Idem aaa. Nebridio comiti rerum privatarum.

Quidam post impletum ordinem militiae palatinae, quam gesserant, honoremque transactum ad exceptorum scrinia transire nituntur. Hac igitur lege sancimus, ut nulli prorsus dehinc ista audendi relinquatur occasio, sed unusquisque eius scrinii, quod primum militando delegit, ordinem persequatur nec in alterius loco finem militiae requirat, qui iam proprii ordinis transegerit principatum.

Dat. v id. oct. Constantinopoli Merobaude ii et Saturnino cons. (383 oct. 11).

6.30.6

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Ab officiis palatinorum excellentia tua sciat ita penitus recedendum, ut neque ipsa postmodum licitum sibi credat isdem aliquid iniungere et praeterea provinciarum rectores prohibeat quicquam ulterius tale conari.

Dat. vii kal. nov. Mediolano post cons. Merobaudis ii et Saturnini. (384 oct. 26).

6.30.7

Idem aaa. Trifolio comiti sacrarum largitionum.

pr. Scriniis omnibus largitionum comitatensium infra scriptas decernimus dignitates, ut his contenti ambiendi sibi aditum interclusum esse cognoscant, etiamsi speciale beneficium emendicato suffragio quisquam valuerit impetrare. Annonas etiam iuxta definitum dignitatum modum volumus postulari nec amplius quicquam praesumi.

1. Brevis. Quas dignitates per singula scrinia officium sacrarum largitionum habere statutum est.

Scrinium exceptores perf. ord. p. n. I. ducenarii n. II.

Scrin. tabulariorum perf. ord. III. centenarii n. II. perfectiss. ord. III. n. I. perfectiss. cum consulares n. II. epistularii n. II. ducenarius n. I. ducenarius n. I. ** forma prim. n. III. centenarius n. I. centenarii n. II. form. sec. n. II. epistulares n. III epistulari n. III. form. III. n. II. forma i. n. III. forma prim. n. VI.

Scrinia can. form. sec. n. III.

Mittendarii form. sec. n. V. perfectiss. sal. n. III. ducenarii n. II. formae tertiae n. III. centenarii n. *** centenarii n. VI.

Scriniarii numeror. epistulares n. III. epistular. n. XII. perf. ord. secundi n. I. formam prim. n. IIII. form. prim. n. X ** form. sec. n. IIII. form. sec. n. XLII.

Dat. iiii id. iun. Heracliae Richomere et Clearcho cons. (384 iun. 10).

6.30.8

Idem aaa. Trifolio comiti sacrarum largitionum.

Placuit iusta et omnibus mittendariis palatini officii profutura suggestio, qua insinuasti, ut ex isdem annui singuli ex ducenariis, terni ex centenariis habito provisionis intuitu cingulo liberentur.

Dat. iiii id. mart. Constantinopoli Arcadio a. i et Bautone v. c. consulibus. (385 mart. 12).

6.30.9

Idem aaa. Trifolio comiti sacrarum largitionum.

De mittendariis palatinis annui singuli ex ducenariis, terni ex centenariis habito provisionis intuitu cingulo liberentur et prioribus decedentibus locus sequentibus detur.

Dat. iiii id. mart. Constantinopoli Arcadio a. i et Bautone cons. (385 mart. 12).

6.30.10

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Si quis iudicum palatino vel profligationem debitorum putaverit esse mandandam vel eius impertiendum litigatori auxilium in lite privata, tam ipse quam eius officium per singulos, quibus vetita curanda commiserit, quinas auri libras fisci viribus inferre cogatur.

Dat. prid. kal. sept. Aquileia Arcadio a. i et Bautone cons. (385 aug. 31).

6.30.11

Idem aaa. Proculo comiti sacrarum largitionum.

Olim statuimus, ut ultra definitas dignitates nullus nec annonas nec strenas perciperet. Sed quia plerosque de diversis palatinis officiis sub occasione indepti honoris strenas et vestes ceteraque sollemnia ultra statutum numerum percepisse cognovimus, et id quod ex superfluo praebitum est exigi facias et deinceps ultra statutas dignitates nihil praeberi permittas.

Dat. non. mai. Constantinopoli, acc. a Valerio comite sacrarum largitionum Honorio nob. p. et Evodio cons. (386 mai. 7).

6.30.12

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Severo comiti et castrensi.

Nullus eorum, qui palatinis intra aulam obsequiis deputandi sunt, ad aliquod munus debet admitti, nisi cui adnotatio nostra sortiendae talis militiae copiam patefecerit.

Dat. xviii kal. feb. Mediolano Valentiniano a. iiii et Neoterio cons. (390 ian. 15).

6.30.13

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hosio comiti sacrarum largitionum.

Officium, quod sublimitatis tuae iussionibus obsecundat, eas tantummodo teneat dignitates, quas divinae recordationis valentis constitutio comprehendit. Nihil ultra nec peti convenit nec sperari.

Dat. iiii kal. dec. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 nov. 28).

6.30.14

Idem aa. Martiniano comiti sacrarum largitionum.

Officiorum palatinorum scriniorumque primicerii biennio transacto discedant nec ulterius in eadem militia conmorentur. Eos sane, qui ante hoc statutum in locis memoratis inventi sunt, ad metas triennii concedimus pervenire.

Dat. xv kal. feb. Constantinopoli Arcadio iiii et Honorio iii aa. cons. (396 ian. 18).

6.30.15

Idem aa. Constantio comiti sacrarum largitionum.

pr. His abiectis de officio palatino, qui inconsiderate ac vulgo sunt congregati, statutos ducentos viginti quattuor, supernumerarios sescentos decem electissimos inhaerere praecipimus et iuxta instructionem eminentiae tuae, quae adnexa est, singulis scriniis vel rectoribus definitum numerum supernumerariorum deputari.

1. Si quis sane ad memoratam militiam accedere voluerit, discussa generis fide tunc demum adnotatione nostri numinis palatinorum coetui societur.

Dat. xiii kal. ... Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 ...).

6.30.16

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Salutari definitione censuimus DXL et VI de officio comitis sacrarum largitionum, trecentos privatarum, qui tamen nullis sunt corporibus obligati reliquos suis officiis et ordinibus esse reddendos singulis, tamen ita matriculis retinendos, ut patriae provincia pariter conscribatur, iudicibus admonendis de numero statuto, ut ceteri ad sua officia retrahantur nec posthac sub specie militiae intra provinciam possit delitescere qui sibi nec indultum commeatum nec publicam necessitatem docuerit esse mandatam. Curialem suum municipes vindicent, collegiatum proprium corpus adstringat, nec iudicem suum apparitor quondam desertor evadat. Sibi quisque, iure tamen, obnoxium exsequatur, adiutoribus quoque, qui matriculas tractant, supplicium deportationis cum amissione facultatum subeuntibus, si quemquam ultra numerum praestitutum siverint militare.

Dat. xi kal. ian. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 dec. 22).

6.30.17

Idem aa. Longiniano comiti sacrarum largitionum.

Serenitas nostra salubri sanctione disposuit, ut quingenti quadraginta sex, qui tamen nullis sunt corporibus obligati, palatini sint, supernumerarii autem, ex quibus in decedentium locum quos ratio invenerit singuli subrogentur, ad originem tractis desertoribus: sciente adiutore officii palatini, si qui supra statutum numerum vel coniventia vel neglegentia eius irrepserit, avaritiam eius proscriptione omnium facultatum ac deportatione plectendam. Reliquos autem, qui superflui fuerint, provinciis sine dilatione datis auctoritatibus restitue.

Dat. x kal. ian. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 dec. 23).

6.30.18

Idem aa. Nestorio comiti rerum privatarum.

Non aliter quilibet in officio sacrarum privatarum cingulum militiae sibi sumendum existimet, nisi nostrae mansuetudinis adnotationem meruerit.

Dat. prid. id. aug. ancyrae stilichone ii et anthemio cons. (405 aug. 12).

6.30.19

Idem aa. et Theodosius a. Monaxio praefecto praetorio.

Domninus ex primiceriis sacrarum largitionum speciali beneficio ex vicariis ad similitudinem proximorum sacrorum scriniorum esse praecipimus. Ceteros primicerios scriniorum et qui post illum primicerii totius erunt officii palatini, ex consularibus inter allectos esse decernimus.

Dat. xvi kal. feb. Constantinopoli Basso et Philippo viris clarissimis cons. (408 ian. 17).

6.30.20

Impp. Honorius et Theodosius aa. Iohanni praefecto praetorio.

Palatinos, qui sacrarum remunerationum rationem tractantes inculpatim ad calcem terminumque militiae pervenerint, nec non etiam adiutorem et primicerios diversorum officiorum praecepimus ea habere privilegia, quae nuper agentum in rebus scholae a nostra sunt mansuetudine contributa, scilicet ut a tironum praebitione memorati reddantur exortes ceteraque onera non agnoscant, quae antea, cum nihil de hac re statuissemus, ad dignitatis dispendium sustinebant.

Dat. vii id. iun. Ravenna post cons. Honorii viiii et Theodosii v aa. (413 iun. 7).

6.30.21

Idem aa. Anysio comiti sacrarum largitionum et Tauro comiti rerum privatarum.

Ad similitudinem sanctionis, quam de proximis sacrorum promulgavimus scriniorum, etiam in officio sacrarum largitionum atque privatarum pro biennio annum sub perpetua observatione praecipimus custodiri. In venerabili natali perennitatis meae Theodosii exemplo proximorum annus suscipiat exordium promotionis, et privilegia, quae huiusmodi officiis vel primicerio sacris legibus deferuntur, integra illibataque servantur.

Dat. iii kal. iul. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio cons. (416 iun. 29).

6.30.22

Idem aa. Anysio comiti sacrarum largitionum.

Cessantibus cunctis, quae super biennio de actu mittendariorum olim statuta sunt, ad similitudinem exceptorum eiusdem militiae completo anno recedere eos subituris eundem locum sequentibus praecipimus, illis, qui nunc agunt, biennii actum, ex quo coeperunt, complentibus.

Dat. iii non. mai. Constantinopoli Monaxio et Plinta cons. (419 mai. 4).

6.30.23

Idem aa. Asclepiodoto comiti sacrarum largitionum.

Quattuor mittendarios, qui per annos singulos ex officio palatino exire sollemniter consuerunt, beneficiis, quibus tuo culmini visum fuerit, ex his videlicet, quae suae iurisdictionis esse nec aliis ex consuetudine caelitus deputata cognoverit, tua sublimitas prosequatur: etiam in posterum hac consuetudine permansura, ut circumventione damnata proluxa stipendia sive debita solacia consequantur.

Dat. iii kal. mai. Constantinopoli Honorio xiii et Theodosio x aa. cons. (422 apr. 29).

6.30.24

Imp. Theodosius a. et Valentinianus c. Hierio praefecto praetorio.

Nostrae moderationis arbitrio praestitutum est, ut privatiani privilegia largitionalis officii perpetuo consequantur, hoc est ut tam primicerius officii privatarum quam alii quattuor reliquorum primicerii scriniorum eiusdem contemplatione militiae ex consularibus inter allectos esse mereantur et tam in hac alma urbe quam in provinciis honore potiantur, cum illustres viri memoratarum comites dignitatum ita simili iugiter infularum splendore decorentur, ut non culmine distinguantur aequali, sed tempore.

Dat. xv kal. dec. Constantinopoli Theodosio a. xi et Valentiniano c. cons. (425 nov. 17).

6.31.0. De stratoribus

6.31.1

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Zosimum praesidem novae Epiri.

Per omnes provincias edictum generale misimus, ut ab stratoribus unus tantum solidus probae nomine posceretur et in offerendis equis certam formam staturam aetatem provinciales nostri custodiendam esse cognoscerent. Quos etiam fisco certo solidorum modo obnoxios fecimus, si, quod stratores petere numquam metuunt, illi dare stratoribus non timerent. Officium quoque gravitatis tuae centum argenti libras multabitur, si sciens praedictam rem gestam fuisse non ilico eam severitati iudiciariae prodidisset.

Dat. xiii kal. iul. Apolloniae Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 373? iun. 19).

6.32.0. De castrensianis

6.32.1

Imp. Honorius et Theodosius aa. Narsi viro spectabili comiti et castrensi sacri palatii.

In officio spectabilitatis tuae secundum formam divalium responsorum post completum tempus praefinitum, id est biennium, prioribus decedentibus insequentes ad locum pro merito laborum stipendiorumque succedant. Nec ulla licentia tribuatur his, qui impletum deposuerint officium, denuo ad eandem militiam vel sollicitudinem remeandi.

Dat. vi id. feb. Constantinopoli Theodosio a. vii et qui fuerit nuntiatus. (416 febr. 8).

6.32.2

Idem aa. Scholastico viro spectabili comiti et castrensi sacri palatii.

Nonnulli divinis impetratis apicibus primae vel secundae formae sacri ministerii supernumerarii ordinati sunt, quibus interpositis et locum qui vacaverit occupantibus statuti secundae vel tertiae formae de superioribus gradibus excluduntur. Ideoque decernimus, ut, qui in prima vel secunda forma divino beneficio supernumerarii repperiuntur, statuti quin etiam secundae vel tertiae formae, alternis vicibus, hoc est per vicissitudines, promoveantur, ut nunc unus ex isto, nunc alter ex illo ordine ad superiorem statutorum locum, si vacaverit, progrediatur. De cetero observando, ut, si quis primae vel secundae vel tertiae formae specialiter inter statutos gradum caelitus valuerit impetrare, supernumerarius ultimus formae tertiae in matriculis habeatur.

Dat. prid. id. ian. Constantinopoli Honorio xiii et Theodosio x aa. cons. (422 ian. 12).

6.33.0. De decanis

6.33.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Helioni comiti et magistro officiorum.

Quattuor, qui ex corpore decanorum ad primum militiae gradum pervenerint, biennii spatio primiceriatus gerant officium, neque ulterius cuiquam hoc loco liceat immorari, ut omni gratia et ambitione cessante post duorum annorum curricula succedant prioribus subsequentes.

Dat. prid. non. nov. Constantinopoli Theodosio a. vii et Palladio v. c. cons. (416 nov. 4).

6.34.0. De mensoribus

6.34.1

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Aemiliano magistro officiorum.

Primicerius mentorum ad instar scriniorum biennio expleto agentis in rebus ultimi militiam sortiatur.

Dat. x kal. aug. Ancyrae Stilichone ii et Anthemio cons. (405 iul. 23).

6.35.0. De privilegiis eorum, qui in sacro palatio militarunt

6.35.1

Imp. Constantinus a. palatinis bene meritis suis salutem.

A palatinis tam his, qui obsequiis nostris inculcata officia praeberunt, quam illis, qui in scriniis nostris, id est memoriae epistularum libellorumque, versati sunt, procul universas calumnias sive nominationes iubemus esse summotas, idque beneficium ad filios eorum atque nepotes ipso ordine sanguinis pervenire atque immunes eos a cunctis muneribus sordidis et personalibus permanere cum universis mobilibus et Mancipiis urbanis, neque iniurias eis ab aliquibus inferri, ita ut, qui haec contempserit, indiscreta dignitate poenas debitas exigatur.

Dat. iiii kal. nov. Treviris Volusiano et Anniano cons. (314 oct. 29).

6.35.2

Idem a. ad Proculum proconsulem Africae.

Si ex memorialibus vel ex palatinis nostris aliquis ad agendas curas rei publicae vel alterius officii fuerit destinatus, minime ab eo repraesentatio postuletur equorum. Qui autem in palatio obsequia non praeberunt, sed ex alio hominum genere sunt, equos sollemnes pro huiusmodi actu repraesentent.

Dat. vi kal. aug. Constantino a. iiii et Licinio cons. (315 [319] iul. 27).

6.35.3

Idem a. ad Rufinum praefectum praetorio.

pr. De cubiculis nostris vacatione donatos vel diversis obsequiis palatinis aut scriniis memoriae epistularum libellorumque vel officio largitionum comitatensium singularumve urbium, sed et officio admissionum ad legum nostrarum privilegia volumus pertinere, ut nec ipsi nec filii nec nepotes eorum ad curiam vel honores vel munera municipalia devocentur. Meritoque his iungimus largitionales urbium singularum, ne privilegio separentur quos dignitas propemodum similis copulavit, memorati namque palatinorum matriculis adtinentur, quique sub castrensi militant. Quibus omnibus condonamus, ne exactorum vel turmariorum, quos capitularios vocant, curam subeant vel obsequium temonariorum vel prototypiae. Nam beneficiis nostris ita digni sunt, ut etiamsi quis ad diversas administrationes post obsequia palatina pervenerit, isdem debeat uti privilegiis, quoniam maior dignitas nulli debet praeiudicium facere.

1. Nemo igitur ex filiis praedictorum vel servis castrensi peculio conquisitis professionibus censualibus inseratur vel numero ad crescentium locove deficientium subrogetur, si non fuerit innexus voluminibus censualibus.
2. Personalibus etiam et corporalibus muneribus liberentur, sive adhuc in palatio observant, sive optata quiete donati sunt.
3. Quibus omnibus privilegiis coniungimus agentes in rebus, licet meritis militaribus videantur esse subnixi.

Dat. v kal. mai. Sirmio Constantino a. v. et Licinio c. cons. (319 [immo 352] apr. 27).

6.35.4

Idem a. ad Iulium verum vicarum Italiae.

Palatinis nostris, qui ob spectatum laborem otio donati sunt, sub obtentu pensitationum, quae repraesentari consueverunt, tolerantia munerum sordidorum atque indigni oneris quorundam temeritate imponitur. Quod facinus licet graviore poena plectendum est, tamen ita volumus emendari, ut gravitas tua ex officio rationum aeris speciem postulet et in tabulas ei formatae legis huius apices imprimat, ut, si quid tale sustineant, ad eas illico quasi ad praesentia remedia perfugiant atque ab intentato onere liberentur.

Proposita id. mart. Crispo ii et Constantino ii cc. cons. (321 mart. 15).

6.35.5

Idem a. ad universos palatinos.

Ab his, qui post impleta officia fidelis obsequii administrationes publicas meruerunt, concessa quidam conantur privilegia detorquere nec intellegunt fastigiis promotionum in sublime provectoros ab immunitate legitima exire minime oportere. Ideoque praecipimus, ut palatini nostri expleto munere fidelis obsequii, cum ad dignitatum cumulos elati fuerint, nihil de concessis privilegiis perdant, sed incrementis dignitatum utilis augeatur immunitas. de qua re ad praefectos praetorio et ad praefectum urbis scripta direximus.

Dat. ... non. iul. Ysco Ianuarino et Iusto cons. (328 iul. ...).

6.35.6

Impp. Valentinianus et Valens aa. have, Artemi, karissime nobis.

Mirati admodum sumus te non consideratis privilegiis palatinorum quosdam ex eorum numero susceptoribus velle coniungere, cum id minime legis nostrae sententia comprehendat. Et cetera.

Dat. xiii kal. oct. Aquileia divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 19).

6.35.7

Idem aa. ad Praetextatum praefectum urbi.

Omnes, qui intra consistorii secreta veneranda notariorum funguntur officio quique in scriniis militant quique inter agentes in rebus plenum vigiliarum munus exercent, admissionales etiam et qui sub castrensi officio sive comitatensibus sive privatis largitionibus obsecundant, cum pro merito probitatis et fidei accessu istius fuerint splendoris ornati constetque eos tunc temporis honoratos, cum a palatinis mitterentur obsequiis, a primis quibusque gradibus usque ad perfectissimatus ordinem, tametsi prosecutoriarum adiumenta non habeant, praerogativa concessi honoris utantur. Comitibus autem, quorum iam celsior locus est, et tribunis ita demum prosit allectio, si sacra ad urbanae officium praefecturae scripta pertulerint, quibus eorum vita laudetur. Haec peculiariter Romae

serventur, ut habito loci honorisque delectu, habito etiam virium fortunarumque discrimine, et laboribus singulorum congrua praemia rependantur et hi ad impetratam adlectionem pertineant, quos post gloriosum laborem exauriri senatoriis sumptibus non oportet.

Dat. xiiii kal. dec. Treviris, acc. iiii id. dec. Lupicino et Iovino cons. (367 nov. 18).

6.35.8

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

Circa palatinos nostros quies illibata permaneat, quo intellegant cuncti nec officia impunitum habere nec iudices, si inquietentur hi, quibus post documenta fidelis obsequii sub nostris acta conspectibus plena est impertienda tranquillitas.

Dat. iii kal. sept. Brisiaci Valentiniano nobilissimo puero et Victore cons. (369 aug. 30).

6.35.9

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Arborium praefectum urbi.

Omnes, qui e palatio sacro vel privilegiis ambiuntur vel provinciali administratione donati sunt, nullis volumus conventionibus fatigari. Quisquis igitur agentem in rebus aliumve palatina dignitate subfultum, qui vel post administratam provinciam honorati auctoritate fulcitur vel testimonii nostri adsertione confidit frequenter super dignitate sua, interpellatione pulsaverit, quinque librarum auri illatione tenebitur.

Dat. xv kal. mart. Treviris Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 febr. 15).

6.35.10

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Rectores provinciarum illicitum esse cognoscant quemquam, qui e palatio gloriosa administratione perfunctus seu vacatione donatus sit, ulli necessitati extra ordinem subiugandum praeterquam semel ad professionem proprii honoris, non modo ulla conventionione cogendum, verum levi saltem conmonitione pulsandum. Quod si quis iudex hoc praeceptum temerare contenderit, eius officium, penes quod culpam neglectae iussionis haerere manifestum est, quinque librarum auri condemnatione multandum est.

Dat. v kal. iul. Aquileia Gratiano v et Theodosio i aa. cons. (380 [?] iun. 27).

6.35.11

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Ab omnibus ex aula nostra decedentes viri iniunctis habeantur immunes; numerariorum fastus vel rapaces quaestus tamquam experientes et idonei non patiantur nec post emeritam missionem ad ministeria senes debiles seu vacantes oblitterata laboris exacti consideratione revocentur.

Dat. iii non. feb. Constantinopoli Eucherio et Syagrio viris clarissimis cons. (381 febr. 3).

6.35.12

Idem aaa. ad Cynegium comitem sacrarum largitionum.

Quoscumque palatinae militiae officiis deputatos per decem annorum spatia quisquam ad ordinem sibi debitum repetere cessaverit, postea super petitione personae agere nihil poterit.

Dat. iii non. mart. Constantinopoli Merobaude ii et Saturnino viris clarissimis cons. (383 mart. 5).

6.35.13

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum urbi.

Omnes, qui in palatio militando diversis actibus paruerunt, secundum legem domini germani nostri in tantum eius dignitatis, cuius meruerint missionem, optinere norint insignia, ut his omnibus praeferantur in ordine atque consessu, qui posteriore tempore regendas provincias dignitatesque susceperint palatinas. Hoc autem generale decretum si quisquam temeraria usurpatione violare temptaverit, sacrilegii reus legibus censeatur.

Dat. prid. non. iul. Mediolano, acc. iiii kal. sept. Honorio n. p. et Evodio cons. (386 iul. 6).

6.35.14

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Asclepiodotum praefectum praetorio.

pr. Qui intra nostra scrinia vel agentum in rebus vel palatinorum tam comitis largitionum quam comitis privatarum, vel ad apparitionis amplissimae praefecturae praetorianae sacramenta se devoverit et quindeccennii transcurso curriculo nulla fuerit a collegis conventionem pulsatus, adsumpti cinguli honore laetetur nec emensa militia relictas originis invidia quatiatur.

1. In cohortalinorum autem militia praedicta tempora propaganda censemus, non quod maiores in ipsis rei publicae vires sint quam in curialibus constitutae, sed quod non isdem privilegiis inferioris sortis homines debeant honorari. Ideoque decernimus, ut, si in ea militia, ad quam transire conati sunt, viginti quinque annos sine ulla fortunae suae conventionem peregerint et in officiis sine inquietudine et intermissione permanserint, quibus se quamvis illicite sociarunt, ipsi quoque securi sint et a prioris condicionis macula liberentur.

2. Liberos autem curialium vel cohortalium quandoque susceptos, sive ante praerogativam et tempora expressa praesumptae militiae sive post decursa stipendia, originalem sequi condicionem oportet, quoniam satis est parentibus eorum vacationem a nostra clementia pro remuneratione fuisse concessam.

3. Haec autem lex non ad illos pertinet, qui vel curiis vel suis officiis per sententias iudicum traditi sunt, quos quidem propriam necesse est, cui addicti sunt, fortunam amplecti, sed ad eos, de quorum condicione in iudiciis quaestio vertitur, ut datam formam cognitores observent.

Dat. xv kal. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mai. 18).

6.36.0. De castrensi omnium palatinorum peculio

6.36.1 [35,15]

Imp. Constantinus a. ad Severum praefectum urbi.

Omnes palatinos, quos edicti nostri iam dudum certa privilegia superfundunt, rem, si quam, dum in palatio nostro morantur, vel parsimonia propria quaesiverint vel donis nostris fuerint consecuti, ut castrense peculium habere praecipimus. Quid enim tam ex castris est, quam quod nobis consciis ac prope sub conspectibus nostris acquiritur? Sed nec alieni sunt a pulvere et labore castrorum, qui signa nostra comitantur, qui praesto sunt semper actibus, quos intentos eruditis studiis itinerum prolixitas et expeditionum difficultas exercet. Ideoque palatini nostri, qui privilegiis edicti uti potuerint, peculia sua praecipua retineant, quae, dum in palatio constituti sunt, aut labore, ut dictum est, proprio aut dignatione nostra quaesiverint.

Proposita x kal. iun. Constantino a. vi et Constantio caes. cons. (320 [326] mai. 23).

6.37.0. De equestri dignitate

6.37.1 [36,1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

quites Romani, quos secundi gradus in urbe omnium optinere volumus dignitatem, ex indigenis Romanis et civibus eligantur, vel his peregrinis, quos corporatis non oportet adnecti. Et quia vacuos huiusmodi viros esse privilegiis non oportet, corporalium eos iniuriarum et prosecutionum formido non vexet, ab indictionibus quoque, quae senatorium ordinem manent, habebuntur immunes.

Dat. prid. kal. nov. Philippopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. [?] 31).

6.38.0. De perfectissimatus dignitate

6.38.1 [37,1]

Imp. Constantinus a. ad paternum Valerianum.

Codicillis perfectissimatus fruantur qui impetraverint, si abhorreant a condicione servili vel fisco aut curiae obnoxii non sint vel si pistorum non fuerint, vel non in aliquo

(313-337 ...).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber septimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.7.1.0. De re militari.

CTh.7.2.0. Quid probare debeant ad quamcumque militiam venientes.

CTh.7.3.0. Quis in gradu praeferatur.

CTh.7.4.0. De erogatione militaris annonae.

CTh.7.5.0. De excoctione et translatione annonarum.

CTh.7.6.0. De militari veste.

CTh.7.7.0. De pascuis.

CTh.7.8.0. De metatis.

CTh.7.9.0. De salgamo hospitibus non praebendo.

CTh.7.10.0. Ne quis in palatiis maneat.

CTh.7.11.0. Ne comitibus et tribunis lavacra praestentur.

CTh.7.12.0. De commeatu.

CTh.7.13.0. De tironibus.

CTh.7.14.0. De burgariis.

CTh.7.15.0. De terris limitaneis.

CTh.7.16.0. De litorum et itinerum custodia.

CTh.7.17.0. De lusoriis Danuvii.

CTh.7.18.0. De desertoribus et occultatoribus eorum.

CTh.7.19.0. De saturianis et subafrensibus et occultatoribus eorum.

CTh.7.20.0. De veteranis.

CTh.7.21.0. De testimoniali ex tribunis et protectoribus.

CTh.7.22.0. De filiis militarium apparitorum et veteranorum.

CTh.7.23.0. De oblatione equorum.

CTh.7.24.0. De oblatione votorum.

7.1.0. De re militari

7.1.1 [=brev.7.1.1]

Imp. Constantinus a. et Caesar

.... si quis barbaris scelerata factione facultatem depredationis in Romanos dederit, vel si quis alio modo factam dividerit, vivus comburatur.

Dat. IV. kal. mai. Severo et Rufino coss.

Interpretatio. Si quis cum quibuslibet hostibus praedas egerit aut praedam cum praedonibus dividerit, incendio concremetur.

7.1.2

Imp. Constantius a. ad Silvanum comitem et magistrum equitum et peditum.

Si quis miles per commeatum dimissus fuerit a tribuno vel praeposito aut inconsulto eodem ab obsequio militari signisque discesserit, per singulos milites tribuni et praepositi quina pondo auri fisco inferant.

Dat. VI kal. iun. Sirmio Limenio et Catullino cons. (349 [?] mai. 27).

7.1.3

Idem a. ad Titianum praefectum praetorio.

Quicumque militum ex nostra auctoritate familias suas ad se venire meruerint, non amplius quam coniugia liberos, servos etiam de peculio castrensi emptos neque adscriptos censibus ad eosdem excellentia tua dirigi faciat.

Dat. III kal. iun. Limenio et Catullino cons. (349 mai. 30).

7.1.4

Idem a. ad Cretionem virum clarissimum comitem.

Quamvis omni tempore opera dari debuerit, ne sacramentis militaribus spretis otio traderentur qui nec stipendiorum numero nec contraria corporis valetudine quiete perfrui debent, tamen prudentiae

tuae prosecutione admissa, quae apud nos verbis facta est, praecipimus, ut, qui ante stipendia emensa vel integra corporis valetudine otio mancipati sunt, restituantur pristinis numeris.

Dat. V kal. iul. Sergio et Nigriniano cons. (350 iun. 27).

7.1.5

Impp. Valentinianus et Valens aa.

Eorum liberos, qui armis inhaeserunt, ad usum bellicum et castra revocantes eis quoque eorum stipendiorum copiam deferemus, qui alterius gradus militia salutarem maxime rei publicae operam persequuntur. Quod si quosdam aut inbecillitas valitudinis aut habitudo corporis aut mediocritas proceritatis ab armatae militiae condicione submoverit, eos iubemus in officiis ceteris militare. Nam si post definitam a nobis aetatem ignobile otium adamaverint, curiis obnoxii erunt sine controversia pro virium qualitate, ita ut ii, quos debilitas fortuita aut morbus et corporis valitudo confecta ita enervaverit, ut ad usum castrorum militiaeque idonei esse non possint, vacationem perpetuam depulsis curialium munerum sollicitudinibus consequantur. Et cetera.

Dat. III k. mai. Hadrianopoli divo Ioviano at Varroniano cons. (364 apr. 29).

7.1.6

Idem aa. Mauris Sitifensibus.

pr. Si quis armatae sacramenta militiae impigro quinquennii labore pertulerit, avo licet ac patre sit decurione progenitus, ab omni nexu curiali personam dumtaxat propriam vindicaverit.

1. Diversis autem officiis servientes quinque et viginti annis in militia decursis pari securitate donamus. Et cetera.

Dat. VIII k. mai. Treveris Valentiniano et Valente aa. cons. (? 368? 370? 373? apr. 23).

7.1.7

Idem aa. Iovio magistro equitum et peditum.

Plures de diversis numeris ante impleta stipendia ad indebitos honores suffragiorum ambitione perveniunt. Sive igitur eos purpuram adorasse constabit sive excepisse aliquas dignitates, eo quem ceperint honore solvantur, ita ut, qui ceteros in labore positos festina cupiditate transierint, nec testimonium quidem emeriti laboris accipiant. Quod si aliquibus fortasse rationibus adtinentur impliciti, ad eos numeros, de quibus per ambitionem exierant, revertantur.

Dat. prid. kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 31).

7.1.8

Idem aa. ad Edquitium comitem et magistrum militum.

Omnibus omnino veteranis auctoritas tua denuntiet, quod, si quis filium suum armorum honore condignum non propria voluntate militiae, quam ipse sudarit, obtulerit, nostrae sit legis laqueis implicandus.

Dat. VIII kal. oct. Heracleae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 sept. 24).

7.1.9

Idem aa. ad Iovinum magistrum equitum.

Tam duces quam etiam comites et quibus rheni est mandata custodia sinceritas tua protinus admonebit, ut neque regalibus neque legatis sua milites iumenta subpeditent. Etenim cum propriis animalibus eo usque veniendum est, ubi obsequium cursuale succedit. Sane sollicitudinem competentem auctoritas tua iubebit adhiberi, ut eorum pecoribus, ubi collocaverint mansionem, alimenta non desint.

Dat. IIII kal. feb. Remis Lupicino et Iovino cons. (367 ian. 29).

7.1.10

Idem aa. ad Iovinum magistrum militum.

Plerique milites secum homines condicionis ingenuae propinquitate simulata vel condicione lixarum frequenter abducunt: ideoque, ut numerosissima pube crescat exercitus, moneantur, ut ipsi sponte huiusmodi homines, quos penes se esse meminerint, tribunis suis sive praepositis offerant ad tuum officium dirigendos, aut sciant se non absque devotionis nota et morsu honoris alieni commilitonibus esse postponendos. Etenim his, qui occultatores perfidos publicaverint, pro praemio huius indicii gradus unus addetur, hi vero ad inferiorem ordinem revolventur, qui castris idoneos iuvenes studio inertis obsequii putaverint occultendos.

Dat. XVI kal. mart. Remis Lupicino et Iovino cons. (367 febr. 14).

7.1.11

Idem aa. ad Severum magistrum militum.

Ii, qui inter ad crescentes matriculis adtinentur, tamdiu alimoniam a parentibus sumant, quoad gerendis armis idonei fuerint aestimati, ita ut cesset super eorum nomine praebitio fiscalis annonae.

Dat. VIII kal. mai. Trevimis Modesto et Arintheo cons. (372 apr. 24).

7.1.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Tribuni vel milites nullam evagandi per possessiones habeant facultatem; cum signis propriis in mansionibus solitis ac publicis maneant: aut si quis tam necessaria scita contempserit, de eo ac tribuno eius ad nostram scientiam rectorum ac defensorum relationibus protinus deferatur.

Dat. IIII id. april. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 apr. 10).

7.1.13

Idem aaa. Richomeri comiti et magistro utriusque militiae.

Cum supra virentes fluminum ripas omnis legionum multitudo consistit, id provida auctoritate decernimus, ut nullus omnino inundo fimo sordidatis fluentis commune poculum polluat neve abluendo equorum sudore deproperus publicos oculos nudatus incestet atque ita et turbido potum caeno misceat et confundat aspectum, sed procul a cunctorum obtutibus in inferioribus partibus fluviorum, id est infra tentoria vagos natatus animalium, prouti libitum videtur, exerceat. Sublimis igitur magnificentia tua id sollicitudinis studio et admonitionis praecepto faciet custodiri, ut unusquisque tribunus agnoscat gravi se subdendum esse supplicio, in cuius parte neglectum probabitur quod agnoscit imperatum.

Dat. VI kal. iun. Vincentiae Tatiano et Symmacho cons. (391 mai. 27).

7.1.14

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Theodoto magistro officiorum.

Quicumque infantes vel pueri militare coeperunt, sterni eos inter ultimos iussimus, ita ut ex eo tempore, ex quo parere coeperint, locum sibi incipiant vindicare, ut laborum suffragiis incrementa militiae consequantur.

Dat. III kal. mai. Constantinopoli Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 apr. 29).

7.1.15

Impp. Arcadius et Honorius aa. Remistheo duci Armeniae.

Si quis posthac militem in privato obsequio repertus fuerit retinere, quinque libras auri multae nomine feriat.

Dat. XII kal. mart. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 febr. 18).

7.1.16

Idem aa. Theofilo vicario Asiae.

Si quos milites per provincias relictis propriis numeris passim vagari cognoveris, correptos facias custodiri, donec de his clementiae nostrae auribus intimetur et quid fieri oporteat decernamus; ita ut, si quis miles in provincia sine suo numero repertus fuerit ac post elapsus esse nuntiabitur, facultatum suarum, periculo totius officii, condemnatione gravissime vindicetur.

Dat. V kal. feb. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 ian. 28).

7.1.17

Idem aa. Romuliano praefecto Urbi.

pr. Si qui miles ex his, qui praesentes divino obsequio nostrae clementiae deputati sunt et qui in hac esse urbe praesente comitatu concessi sunt quive de aliis numeris vel legionibus sunt, repertus fuerit vel sibi vacans vel alieno obsequio contentus, nobis ilico nuntietur, ita ut conscii, qui talium praesentiam non praebuerint, viginti libras auri sciant esse se multandos.

1. Sin vero quisquam missus a numero vel a tribuno ad comitatum serenitatis nostrae pervenerit, ilico se viris illustribus comitibus offerre festinet et causas profectionis exponat, ut et responsum caeleste mereatur et citam remeandi accipiat facultatem.

Dat. kal. feb. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 febr. 1).

7.1.18

Idem aa. Stilichoni magistro militum.

Contra publicam utilitatem nolumus a numeris ad alios numeros milites nostros transferri. Sciant igitur comites vel duces, quibus regendae militiae cura commissa est, non solum de comitatensibus ac palatinis numeris ad alios numeros militem transferri non licere, sed ne de ipsis quidem pseudocomitatensibus legionibus seu de ripariensibus castricianis ceterisque cuiquam eorum transferendi militem copiam adtributam, quia honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque convenit devenire. Quod si qui contra fecerint, per singulos milites singulas auri libras a se noverint

exigendas.

Dat. XIII kal. april. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 mart. 19).

7.2.0. Quid probare debeant ad quamcumque militiam venientes.

7.2.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Postumiano praefecto praetorio.

Quotiescumque se aliquis militiae crediderit offerendum, statim de natalibus ipsius ac de omni vitae condicione examen habeatur, ita ut domum genus non dissimulet et parentes. Nec tamen huic ipsi rei nisi honestissimorum hominum testimonio adstipulante credatur: ita enim fiet, ut et curias nemo declinet et ad militiam nullus adspiret, nisi quem penitus liberum aut genere aut vitae condicione inquisitio tam cautaprehenderit.

Dat. XIII kal. aug. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 19).

7.2.2

Idem aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Quisquis cinguli sacramenta desiderat, in ea urbe, qua natus est vel in qua domicilium collocat, primitus acta conficiat et se ostendat non patre, non avo esse municipe penitusque ab ordinis necessitatibus alienum, sciturus se in perpetuum revocandum nec temporis nec militiae praerogativa, si ita non gesserit, defendendum. Ordines etiam urbium noverint, si cuiquam praestitisse se gratiam doceantur ac non vera actis promendo per mendacium quemquam abire permiserint, se periculo subiacere.

Dat. VI id. iul. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 iul. 10).

7.3.0. Quis in gradu praeferatur.

7.3.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

In omnibus, qui militiae nomen dederunt, ratio est habenda meritorum, ut is potissimum potiore adipiscatur gradum, qui meruerit de labore suffragium, nec quaeratur, quis militarit primus, sed quis manserit in studio apparitionis adsiduus.

Dat. prid. id. feb. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 febr. 12).

7.3.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Cum alios in altiores militiae gradus iugis observatio, nonnullos in eadem militiae statione caeleste pervexisset oraculum ac tempore provehendae dignitatis exoreretur contentio, quisnam prior incederet quisve subsequeretur, cum uterque pari eiusdem gradus niteretur auspicio, non inmerito placuit, ut, quotiens codicillis vel sacris affatibus ullus ex alio ad alium gradum cum isdem stipendiis emigrarit, triennio ei postponatur, quem sors militiae in eum progressum duxerit.

Dat. X kal. oct. Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 sept. 22).

7.4.0. De erogatione militaris annonae.

7.4.1

Imp. Constantinus a. Have Felix karissime nobis.

Tribunos sive praepositos, qui milites nostros curant, annonas per dies singulos scriptionis indicio sibi debitas in horreis derelinquere non oportet, ut procuratores seu susceptores vel praepositi pagorum et horreorum eam comparent: hinc enim fit, ut a provincialibus non annonas, sed pecunias postulent memorati ipsis etiam speciebus remanentibus vitiatis adque corruptis. Constituimus igitur derelictae annonae fisco compendium vindicari, subscribendario et optione gladio feriendis, quoniam fieri non potest, ut vel provinciales iterata collatione graventur vel militibus corruptae species dividantur detrectantibus memoratis ad diem sumere annonas suae congruas dignitati. In qua culpa si quis fuerit adprehensus, nec personae merito nec honoris fastigio defendendus est.

Dat. XIII kal. nov. Aquis Paulino et Iuliano cons. (325 oct. 19).

7.4.2

Imp. Constantius a. ad Taurum.

Cum militibus per Africam constitutis laridum vel recens forsitan caro deinceps erogabitur, ungulas orisque tantummodo summitatem praecidi amputarique praecipimus, ne porcina integra separetur, sed erogationi proficiat annonariae.

Dat. VIII id. april. Arbitione et Lolliano cons. (355 apr. 6).

7.4.3

Idem a. et Iulianus caes. ad Taurum.

Comes militaris rei per Africam constitutus contra vetitum species annonarias de conditis arbitrio suo dicitur usurpasse. Hoc de cetero citra vicarii arbitrium fieri non potest, si vicarius comitis scriptione conventus didicerit, qui numerus annonarum et quibus debet erogari, atque id fieri oportere censuerit.

Dat. XV kal. ian. Sirmio Constantio a. VIII et Iuliano c. cons. (357 dec. 18).

7.4.4

Idem a. Helpidio.

Cum in expeditione milites degant, biduo expeditionalem annonam, tertio die panem consequantur ac vinum.

Dat. IIII kal. ian. Doridae Datiano et Cereale cons. (358 [360/1] dec. 29).

7.4.5

Idem a. Helpidio praefecto praetorio.

Expeditionalem annonam ex horreis milites viginti dierum debent suscipere, ut eam transvehant propriis in expeditione necessitatibus profuturam.

Dat. prid. id. mart. Constantinopoli Eusebio et Hypatio cons. (359 [360/1?] mart. 14).

7.4.6

Idem a. et Iulianus caesar Helpidio praefecto praetorio.

Repetita consuetudo monstravit expeditionis tempore buccellatum ac panem, vinum quoque atque acetum, sed et laridum, carnem verbecinam etiam, milites nostros ita solere percipere: biduo buccellatum, tertio die panem; uno die vinum, alio die acetum; uno die laridum, biduo carnem verbecinam.

Dat. XVI kal. iun. Hierapoli Constantio X et Iuliano c. III cons. (360 mai. 17).

7.4.7

Imp. Iulianus a. Sallustio praefecto praetorio.

Milites ad vicensimum lapidem capitum petere iussimus.

Dat. VIII id. ian. Mamertino et Nevitta cons. (362 [?] ian. 6).

7.4.8

Idem a. Secundo praefecto praetorio.

Militibus ad kalendas augustas capitatio denegetur, ex kalendis augustis praebeatur.

Dat. kal. aug. Nicomediae Mamertino et Nevitta vv. cc. cons. (362 aug [?] 1).

7.4.9

Imp. Iovianus a. Secundo praefecto praetorio.

E vicensimo non amplius lapide milites sibi iubemus paleas convectare.

Dat. V kal. oct. Aedesa Ioviano et Varroniano cons. (364 [?] sept. 27).

7.4.10

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Protectores fori rerum venalium iuxta veteris moris observantiam in annonarum suarum comoda pretia consequantur.

Dat. X kal. mai. Antiochiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 apr. 22).

7.4.11

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Susceptor antequam diurnum pittacium authenticum ab actuariis susceperit, non eroget. Quod si absque pittacio facta fuerit erogatio, id quod expensum est damnis eius potius subputetur. In qua re officium graviitatis tuae in speculis esse debet, non sine detrimento propriarum facultatum id futurum sciens, si neglexerit, ut praescriptae formae tenor custodiatur; nec prius de horreis species proferantur et maxime capitacionis, quam, ut dictum est, ad diem pittacia authentica fuerint prorogata.

Dat. id. dec. Treviris divo Ioviano et Varroniano cons. (364 [?] dec. 13).

7.4.12

Idem aa. ad Victorem magistrum militum.

In provinciis statione militum adfici possidentes Ursicini comitis suggestione cognovimus, a quibus superstatutorum grave atque inusitatum quoddam nomen Cenaticorum fuerit introductum. Quod magnifica auctoritas tua missis competentibus litteris in omnibus provinciis iubeat aboleri, ut milites recordentur comoda sua, quae in annonarum perceptione adipiscuntur, extrinsecus detrimentis provincialium non esse cumulanda.

Dat. VI kal. ian. Bonamansione divo Ioviano et Varroniano cons. (364 nov. 26 [mai. 27]).

7.4.13

Idem aa. ad populum.

Actuarii per singulos vel ut multum binos dies authentica Pittacia prorogent, ut hoc modo inmissis Pittaciis species capitum annonarumve ex horreis proferantur. Quod nisi fuerit custoditum,

actuarius et susceptor, sed et officium iudicantis, quod non institerit huic iussioni, statutae obnoxium tenebitur.

Dat. kal. oct. Aquileia Valentiniano et Valente aa. cons. (365 oct. 1).

7.4.14

Idem aa. Secundo praefecto praetorio.

Riparienses milites mensibus novem in ipsa specie consequantur annonam, pro tribus pretia percipiant.

Acc. kal. dec. Calchedone Valentiniano et Valente aa. cons. (365 dec. 1).

7.4.15

Idem aa. ad Auxonium praefectum praetorio.

Sicut fieri per omnes limites salubri prospectione praecipimus, species annonarias a vicinioribus limiti provincialibus ordinabis ad castra conferri. Et in vicinioribus castris constituti milites duas alimoniarum partes ibidem de conditis sumant nec amplius quam tertiam partem ipsi vehere cogantur.

Dat. V non. mai. Marcianopoli Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 mai. 3).

7.4.16

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Actuarii nisi expleto triginta dierum spatio pittacia authentica confestim tradiderint, species, quas ex fiscalibus conditis dissimularint excludere vel numero, cuius ratiocinia pertractant, supersederint erogare, de propriis facultatibus vel militibus ipsis vel fiscalibus horreis adigantur inferre.

Dat. VI id. april. Sirmio Valentiniano et Valente aa. cons. (370 vel 373 apr. 8).

7.4.17

Idem aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Fortissimi ac devotissimi milites, familiae quoque, sed et ceteri quibuscumque praediti dignitatibus annonas et capitum singulis diebus aut certe competenti tempore, id est priusquam annus elabatur, de horreis consequantur, aut si perceptionem suam ac si debitam studio voluerint protelare, id, quod competenti tempore minime perceperint, fisci nostri commodis vindicetur.

Dat. prid. non. april. Antiochiae Gratiano a. IIII et Merobaude v. c. cons. (377 apr. 4).

7.4.18

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Abundantio, Stilichoni et ceteris comitibus et magistris utriusque militiae.

Ne quis pro speciebus annonariis pretia temptet exigere: vel, si contra legem datam venire temptaverit, nec illud, quod in pretio expetit, permittatur exigere nec illud, quod suo tempore accipere in speciebus neglexerit, consequatur.

Dat. IIII kal. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 iul. 29).

7.4.19

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Officiorum annonas dispositione providentissima his provinciis distributas, quae nec transvectioni publicae nec arcae possunt aliquod deferre compendium, conprobamus.

Dat. prid. kal. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 [388-392] iul. 31).

7.4.20

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Nulli militarium pro his annonis, quae in provinciis delegantur, repudiata ad tempus specierum copia et inopiae occasione captata pretia liceat postulare, ita ut, si quis propter anni abundantiam suscipere oblata neglexerit ac postea impositis pro necessitate rerum pretiis repudiata taxaverit, neque id, quod contra hanc legem expetit, sinatur exigere neque illud, quod accipere dissimulaverit, consequatur.

Dat. III kal. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 iul. 30).

7.4.21

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Si a militaribus provinciales quaelibet damna pertulerint ac non ipsas species, quae in provinciis a possessoribus congregantur, fuerint consecuti, ilico interpellato iudice admissum crimen ad nostram clementiam perferatur, ut admissum crimen congrue vindicetur. sin vero tantum nefas simili taciturnitate contexerint, praeter eam multam, quam rectores officiaque subire conveniet, etiam detrimentorum quantitas in duplum de eorum facultatibus exigetur reddenda ac restituenda his, qui dispendia talia pertulerunt.

Dat. XV kal. mai. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 17).

7.4.22

Idem aa. Hilario praefecto praetorio.

pr. Neque scholae neque vexillationes comitatenses aut palatinae neque legiones ullae neque auxilia, qualeslibet ad provincias delegatorias de specierum praebitione pertulerint, audiantur, si pretia poscant ultra ea, quae generali lege divi patris senioris Valentiniani constituta sunt. Nec enim fas est, ut exigendis annonis militum nostrorum servientes nova possessoribus pro arbitrio proprio indicant.

1. Sine mentione etiam pretiorum nullam delegationem valere praecipimus.

Dat. III kal. iun. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mai. 30).

7.4.23

Idem aa. Hilario praefecto praetorio.

Provincialium commodis nos convenit subvenire. Ad omnium utique numerorum sive vexillationum aut etiam scholarum tribunos per viros illustres comites sublimitas tua faciat pervenire, ut meminerint faenum militibus isdem capitibus praestandum iuxta legem divi Valentiniani de quinta decima indictione nec tamen ad oppidum deferendum.

Dat. XVI kal. iul. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 iun. 16).

7.4.24

Idem aa.

Excellentia tua erogationis per susceptores factae modum quantitati brevium conferri perficiat, ita ut, ex quo die numeris datum sit, diligentius exploretur ac si quod amplius actuarios vel optiones accepisse constiterit, quam brevium datorum scriniis nostris veritas continet, memorati in duplum reddere compellantur, susceptoribus ea summa imputanda, quam semel flagitantibus isdem erogasse monstraverint. Nam ad illustres quoque magistros utriusque militiae sacri apices cucurrerunt, quibus provida sanctione decrevimus, ut breves ante indictionis principium summa fide ac veritate confecti ad nostra scrinia dirigantur, secundum quos a susceptoribus erogatio celebretur.

Dat. VIII kal. april. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano v. c. cons. (398 mart. 25).

7.4.25

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Quoniam clementia nostra poscenti epifanis ordini consensit, ut novembri mense novellum vinum militi praeberetur, propterea quod veteris dispendiosa videtur erogatio, illustris auctoritas tua per omnes provincias cunctis numeris ac militibus a novembri mense de novello vino annonam dari disponat.

Dat. X kal. iun. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano v. c. cons. (398 mai. 23).

7.4.26

Idem aa. provincialibus provinciae proconsularis.

Opinatoribus nullum sit cum provinciali commercium, ita ut a iudicibus vel officio provinciali omnis summa debiti postuletur intra anni spatium conferenda.

Dat. prid. kal. april. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 mart. 31).

7.4.27

Idem aa. et Theodosius a. Anthemio praefecto praetorio.

Nullus protectorum vel domesticorum, cui aut tuitio locorum aut quaedam longior est commissa necessitas aut certe iudicum nostrorum praeceptis iussus obtemperat, annonas vel emolumenta percipiat, nisi circumacto anni tempore post completum consulatum in alterius anno consulis commonitorium reparare curaverit.

Dat. kal. april. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo v. c. cons. (406 apr. 1).

7.4.28

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio praefecto praetorio.

pr. A provinciarum rectoribus caveatur, ut tam numeris quam familiis nec non et impedimentis praeter eas annonas, quae adaerantur, id tantum in specie praebetur, quod militis flagitarit inspectio, ne actuariorum fraudibus ulla relinquatur superpostulationis occasio, cum per praepositos pistorum et diadotas legis forma caveatur, ut nulli omnino nulla in specie praebetur annona, nisi quem substantem adque in praesenti constitutum postulare constiterit.

1. Hoc quoque legis auctoritate complexo, ut semper dierum, per quas resistentes tribuni emolumenti gratia sollemniter stillaturae nomine consecuntur species, non aliter adaerentur, nisi ut in foro rerum venalium distrahantur.

Dat. V id. april. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo v. c. cons. (406 apr. 9).

7.4.29

Imp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Si quas sub gratia donationis a militibus auferunt quam merentur annonas duces seu tribuni, iuxta nummaria defixa pretia sine ulla dubitatione percipiant.

Dat. III non. mai. Constantinopoli Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 mai. 4).

7.4.30

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Limitanei militis et possessorum utilitate conspecta per primam, secundam ac tertiam Palaestinam huiusmodi norma processit, ut pretiorum certa taxatione depensa specierum intermittatur exactio. Sed Ducianum officium sub Versamini et Moenoeni castris nomine salutaria statuta conatur evertere. Ideoque lege repetita censemus, ut, si quis interclusam specierum exactionem refricare temptaverit vel adaerationes statutas ausus fuerit inmutare, tam vir spectabilis dux centum librarum auri quam etiam eius officium pari condemnationis summa quatiatur, adiecta sacrilegii poena, quae divalium scitorum violatores palam insequitur.

Dat. X kal. april. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 mart. 23).

7.4.31

Idem aa. ad Anthemium praefectum praetorio.

Militaribus commodis prospicientes adaeratarum annonarum, quae familiis apud Orientem vel Aegyptum praebere consueverunt, certa ac distincta locis et numero pretia statuimus. Verum quia in hoc et provincialium nobis habenda est cura praecipua, ne nimia festinatione poscendi collatorum vires adteri videantur, certum constitui tempus placet, quo eadem pretia debeant praebere poscentibus. Quapropter uniuscuiusque indictionis annonariam in pretiis rationem transacta ea sequentis indictionis mense novembri completo praebere praecipimus.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 nov. 30).

7.4.32

Idem aa. Leontio viro illustri praefecto Illyrici.

Procuratores curiarum annonarum et cellariensium specierum gratia minime fatigentur, quas in dignitatibus constituti, id est rectores provinciarum et comites solent accipere. Nam cum adaerationis aestimatio prius per centum et viginti capita exactione solidi teneretur, per sexaginta recens redegit aviditas exindeque iam nutrita licentia ad tredecim tributarios non dubitavit artare, procuratore damnum, quo ipse subditus fuisset, provincialibus infligente. Ideoque per cornicularium cuiuscumque provincialis officii hanc sollicitudinem impleri conveniet, ita ut nulla ab eodem exactionis molestia provincialibus inferatur, sed erogandas species ex horreis publicis et cellariensium nomine aurum ex titulo manifesto eidem delegatum pro erogationis qualitate suscipiat, etiam pretium his,

qui adaerare voluerint, depensurus iuxta nundinationem, quae aut foro rerum venalium continetur aut amplissimae praefecturae est culmini deputata: nec enim queri poterunt, qui vel species accipient debitas dignitati vel, si auri perceptione laententur, aequari se tanto culmini non debebunt: temerantium etiam audacia punienda officio tui culminis quinquaginta librarum auri multa continuo percellendo, si rite disposita observare neglexerit.

Dat. XVI kal. sept. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (412 aug. 17).

7.4.33

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Ne interiecti aequoris tractu querellae provincialium pereant, Flavianum et Caecilianum viros ill. per Africam audientiam cunctis praebere decernimus. Militarem quoque annonam, quae intra Africam contubernalibus erogatur, eorum diligentia indagari praecipimus, ut nihil his post eorum examen addatur. Et cetera.

Dat. V non. mart. Ravenna Constantio et Constante vv. cc. cons. (414 mart. 3).

7.4.34

Idem aa. Constantio magistro militum.

His scholaribus, quibus laborum intuitu regendos numeros dederimus, de aerariis annonis singulos solidos per opinatores, caballationis quoque rationem pro administrato tempore debitam, quando militibus erogatur, sine mora praebere oportet, vel, si quis eorum antequam accipiat in fata concesserit, quod ex utraque causa ei debebatur, heredibus eius restitui.

Dat. XIII kal. dec. Constantio et Constante vv. cc. cons. (414 nov. 19).

7.4.35

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Annonas omnes, quae universis officiis atque sacri palatii ministeriis et sacris scriniis ceterisque cunctarum adminiculis dignitatum adsolent delegari quasque ii, qui ad earum exactionem mittuntur, pro cupiditate ac libidine sua graviter ex provincialium visceribus eruebant, ad similitudinem militum, quibus aerariae praebentur annonae, adaerari praecipimus, ut omnibus superius designatis emolumenta debita in pretiis dispositio culminis tui pro publica auctoritate taxatis praecipiat erogari.

Dat. XVI kal. mart. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 febr. 14).

7.4.36

Idem aa. Procopio magistro militiae per Orientem.

Si quando tribuni sive comites vel praepositi numerorum per provincias annonas voluerint, hoc est quas pro dignitate sua consequuntur, in aere percipere, non aliis eas pretiis, nisi quae in foro rerum venalium habeantur, adaerandas esse cognoscant. Si alias annonas, quae non suae dignitatis erunt, sed alio modo, dum tamen licito, suis commodis adquisitas in auro sibi dari duces sive tribuni voluerint, illis pretiis contenti sint, quae in forma aerariarum annonarum universis militibus sollemni observatione praebentur. Sanctionis temerator sciat se et administratione simul et dignitate spoliandum et facultatum suarum percellendum dispendio.

Dat. III non. dec. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 dec. 3).

7.5.0. De excoctione et translatione annonarum.

7.5.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Stilichoni comiti et magistro utriusque militiae.

Opinatores, quibus species in diversis provinciis delegantur, ut pretium maiore taxatione deprecant, contra omnem consuetudinem nullis consistentibus familiis excoctionem panis efflagitant. Illustris igitur auctoritas tua novam usurpationem congrua auctoritate percellat, ut, cum opinatores in provinciis delegantur, vetus consuetudo servetur.

Dat. id. sept. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 sept. 13).

7.5.2

Idem aa. et Theodosius a. ad Hadrianum praefectum praetorio.

In excoctione buccellati, quod devotissimis militibus convenit praeparari, in translatione etiam annonae nullius excipiat persona, videlicet ut ne nostra quidem domus ab his habeatur immunis. Et si quisquam, quod non opinamur, implere quae sunt praecepta neglexerit, in procuratorem eius severissime vindicetur, ita ut, si huiusmodi contumaciae dominum conscius esse constiterit, quadruplum id, quod pro eius capitatione poscitur, posthabita dilatione solvatur.

Dat. VIII kal. april. Romae Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 mart. 24).

7.6.0. De militari veste.

7.6.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Sive ex principalium sive ex honoratorum numero susceptor vestium nominetur, exceptis videlicet his, qui palatinae militiae privilegiis fulciuntur vel qui officiis ac ministeriis perfuncti merito stipendiorum consecuti sunt dignitates, et vir spectabilis proconsul Africae moneatur, ut ad excludendas fraudes uno anno, non plus, haec necessitas procuretur, ita tamen ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII kal. mai. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 apr. 18).

7.6.2

Idem aa. Auxonio praefecto praetorio.

Omnem canonem vestium ex kalendis sept. ad kal. april. nostris largitionibus tradi praecipimus, proposita rectori provinciae vel eius officio condemnationis, quae tuae iustitiae videbitur, poena.

Dat. XIII kal. dec. Marcianopoli Valentiniano et Valente cons. (368 nov. 18).

7.6.3

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. Modesto praefecto praetorio.

Provinciae thraciarum per viginti iuga seu capita conferant vestem: Scythia et Moesia in triginta iugis seu capitibus interim annua solutione dependant: per Aegyptum et Orientis partes in triginta terrenis iugis, per Asianam vero et Ponticam dioecesim ad eundem numerum in capitibus seu iugis annua vestis collatio dependatur, ita ut per Orientem provinciae in titulo auri comparaticii, quod per iugationem redditur, compensationis gratia perfruantur exceptis Osroene et Isauria nam easdem constat aurum comparaticium minime redhibere.

Dat. V id. aug. Hierapoli Gratiano a. IIII et Merobaude v. c. cons. (377 aug. 9).

7.6.4

Impp. Arcadius et Honorius aa. Martiniano comiti sacrarum largitionum.

Fortissimis militibus nostris per Illyricum non binos tremisses pro singulis chlamydibus, sed singulos solidos dari praecipias.

Dat. XVI kal. feb. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 ian. 17).

7.6.5

Impp. Honorius et Theodosius aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Militaris adaeratio vestis a collatoribus exigatur sacratissimis videlicet largitionibus inferenda, ita ut quinque eius partes fortissimis militibus erogentur in pretio, sexta vero portio a gynaeceariis clementiae nostrae absque ulla vel ipsorum vel publica incommoditate pro eadem contextione suscepta iunioribus gregariisque militibus in ipsa, quam maxime eos desiderare constitit, specie praebeatur.

Dat. VII id. mart. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mart. 9).

7.7.0. De pascuis.

7.7.1

Imppp. Valentinianus et Valens aa. ad Germanianum comitem sacrarum largitionum.

Dedimus litteras ad viros clarissimos praefectos praetorio, ut ab his conventi rectores provinciarum scirent in locis rei privatae augmenta pensionum non esse facienda neque sinerent pascua animalium ex rebus privatis nostris provincialium licitatione praeberi.

Dat. V kal. feb. Romae Valentiniano et Valente aa. cons. (368? ian. 28).

7.7.2

Idem aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Cum nulla ratio sit, cur in pascuis saltibus rei privatae pensio debeat ampliari, nequaquam pro libidine ordinum augmenta facienda sunt. Etenim idcirco graviolem pensionem imponi ab ordinibus accipimus, ut animalia ex rebus privatis nostris a locorum pastibus arceantur, quod fieri non oportere divae memoriae Iulianus prorogata iussione constituit. Quare excellens auctoritas tua conventis rectoribus provinciarum non eam licitationis necessitatem patiatur inferri, quam repentinam faciunt civitates, sed eam manere decernet, quam statuit antiquitas.

Dat. VIII kal. oct. Luceriae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 sept. 23).

7.7.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Simplicio comiti et magistro utriusque militiae.

Insignis auctoritas tua hac condicione a publicis pratis apamenis animalia militum prohiberi praecipiat, ut universi cognoscant de emolumentis eorum tuique officii facultatibus duodecim libras auri fisci commodis exigendas, si quisquam posthac memorate prata mutilare temptaverit, non minore decernenda poena, si etiam prata privatorum Antiochenorum fuerint devastata, ita tamen, ut sine laesione provincialium provideant curiales, quo pacto animalium militarium pastui consulatur.

Dat. V id. mart. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano v. c. cons. (398 mart. 11).

7.7.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano praefecto praetorio et patricio.

Possessores nihil plus debent, quam quod nostro arbitrio nostrae perennitatis et magnificae sedis tuae dispositione per annos singulos iubentur inferre. Nec vero milites aliquid praesumere debent, nisi quod largitate nostri numinis consequentur. Ideoque possessores vel coloni super pratis nullam molestiam patiantur.

Dat. non. sept. dd. nn. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 sept. 5).

7.7.5

Idem aa. comitibus et magistris militum.

Prata provincialium nostrorum perniciosum est militum molestia fatigari. Ideoque lege ad amplissimam praefecturam promulgata censuimus, ne hoc deinceps usurpetur. Super qua re universos quorum interest convenire tua magnificentia non moretur, ne permittant possessores vel colonos pratorum gratia qualibet importunitate vexari.

Dat. non. sept. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 sept. 5).

7.8.0. De metatis.

7.8.1

Imp. Constantius a. ad senatum.

Invitis senatoribus nostris in eorum domibus nullus hospitali iure commaneat.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

7.8.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. Remigio magistro officiorum.

In synagogam iudaicae legis hospitii velut merito irruentes iubeas emigrare, quos privatorum domus, non religionum loca habitationum merito convenit adtinere.

Dat. prid. non. mai. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? mai. 6).

7.8.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Palladio magistro officiorum.

Ab hospitalitatis munere domum privatorum nullus excuset praeter eos, qui ex praefectis summum sibi fastigium dignitatis agendo pepererunt, et ex magistris equitum ac peditum, quos decursi actus illustrat auctoritas, adque ex comitibus consistorianis, qui participantes augusti pectoris curas agendo claruerunt, ex praepositis quoque sacri cubiculi, quos tanta et tam adsidua nostri numinis cura inter primas posuit dignitates; ea tamen lege, ut singulas domos sibi ad manendum quas voluerint teneant, hospitibus vero ceteras solito iure praebeant.

Dat. XVI kal. oct. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 sept. 16).

7.8.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Theodoto magistro officiorum.

Si quis mensorum nostrorum manum, qua deputatas singulis quibusque domus enotant et postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitaverit, ad instar falsi reus ex hac auctoritate teneatur.

Dat. VI kal. nov. Constantinopoli d. n. Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 oct. 27).

7.8.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hosio magistro officiorum.

pr. In qualibet vel nos ipsi urbe fuerimus vel ii qui nobis militant commorentur, omni tam mensorum quam etiam hospitem iniquitate summota duas dominus propriae domus, tertia hospiti deputata, eatenus intrepidus ac securus possideat portiones, ut in tres domus divisa partes primam eligendi dominus habeat facultatem, secundam hospes quam voluerit exequatur, tertia domino relinquenda. Plenum enim aequitate atque iustitia est, ut qui aut successionem fruitur aut empto vel extructione gaudet electam praecipue iudicio suam rem teneat et relictam.

1. Ergasteria vero, quae mercimoniis deputantur, ad praedictae divisionis iniuriam non vocentur, sed quieti sint et libera et ab omni hospitantium iniuria defensata solis dominis conductoribusque deserviant. Sane si stabulum, ut adsolet, militari viro in tertia domus parte defuerit, ex ergasteriis, nisi id dominus qualibet occasione providerit, pro animalium numero vel domus qualitate deputabitur.

2. Illustribus sane viris non tertiam partem domus, sed mediam hospitalitatis gratia deputari decernimus ea dumtaxat condicione servata, ut alter ex his quilibet quive maluerit divisionem arbitrii aequitate faciat, alter eligendi habeat optionem.

3. Et firmissimum perpetuo quod iussimus perseveret, ita ut triginta libras auri qui illustri sunt praediti dignitate fisco nostro se illaturos esse cognoscant, ceteri vero militia sciant se esse privandos, si generale praeceptum amplius usurpando quam iussimus reprehensibili temeritate violaverint.

Dat. VIII id. feb. Constantinopoli Honorio IIII et Eutychiano cons. (398 febr. 6).

7.8.6

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio.

Cunctos iudices scire volumus a praetoriis ordinariorum iudicum his praesentibus abstinendum.

Dat. XVI kal. feb. Mediolano Stilichone et Aureliano vv cc cons. (400 ian. 17).

7.8.7

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Praedia ex gildonis hostis publici et satellitum eius bonis sociata domui nostrae ne transeuntes hospitii gratia intrent, decernimus, ut sciant omnes a possessoribus nostris penitus abstinendum, quinque auri libras multae nomine inferre cogendo, quisquis praedium nostrum manendi causa importunus intraverit.

Dat. VI id. iun. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. [ian.?] 8).

7.8.8

Idem aa. Aemiliano magistro officiorum.

Secuti suggestionem tuam a fabricensium domibus omnem molestiam hospitem praecipimus amoveri. De qua re et ad illustrem virum comitem et magistrum militum per Orientem sacras litteras dedimus, ut det Antiochenae civitatis fabricensibus excusandorum hospitiorum facultatem, absente scilicet sacro comitatu, quo et Antiochensibus et ceterarum civitatum fabricis similis domorum excusatio praebeatur.

Dat. XI kal. feb. Constantinopoli Stilichone et Aureliano cons. (400 [405] ian. 22).

7.8.9

Impp. Honorius et Theodosius aa. Sapidiano.

Licet proxime iusserimus quinque librarum auri condemnatione proposita praedia, quae ex gildonis bonis ad nostrum aerarium delata sunt, ab hospitibus excusari, nunc etiam praecipimus, ut omnes domus ex eodem iure venientes, in quibuslibet civitatibus sunt constitutae, ab hospitibus excusentur, quo possint conductores facilius inveniri. Si quis igitur contra nostram fecerit iussionem, multa pridem ferietur inflicta.

Proposita Karthagine VIII id. aug. Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 aug. 6).

7.8.10

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

pr. Devotum possessorem ab omni inquietudine liberamus.

1. Primo igitur omnium ad nullum praedium per Africam vel publicum vel privatum domus nostrae vel cuiuscumque iuris nullus metator accedat, si a quoquam fuerit destinatus. Licentiam enim domino actori ipsique plebi serenitas nostra commisit, ut eum, qui praeparandi gratia ad possessionem venerit, multandi expellendi habeat facultatem nec crimen aliquod pertimescat, cum sibi arbitrium ultionis suae sciat esse concessum recteque sacrilegium arceat qui primus invenerit. Administrantem vero eiusque officii proceres, quorum praecepto inhibitam personam ad agrum aliquem destinarit, in tempore proscribi debere censemus.

2. Solam sane hospitalitatem sub hac observatione concedimus, ut nihil ab hospite, quod vel hominum vel animalium pastui necessarium creditur, postuletur omniumque sit adceleratum iter atque continuum nec ulli liceat residere, ne diuturnitas conmanentium ulla ex parte praedium vexet. Decem etiam librarum auri multa ferietur, quisquis administrator togatus apparitor ullus aut militans vel iter agens ullo in loco aliquid ab hospite postularit. In tantum enim inhiberi sceleratum morem iubemus, ut ipsis quoque praebentibus impunitum esse non patiamur, si quid vel sponte contra praeceptum nostrum probati fuerint obtulisse.

Dat. prid. id. iun. Ravenna post cons. Honori VIII et Theodosii V aa. (413 iun. 12).

7.8.11

Idem aa. Probo comiti sacrarum largitionum.

Post alia: de hospitalitate iudicum et omnium personarum quid sibi etiam ipse possessor praesumere debeat quave censura omnia, quae ad sui dispendium pertinebunt, submota sint, iam missa super hac re auctoritas declaravit.

Praelata litteris ad Eutythianum praef. urbi die IIII id. ian. Constantio et Constante vv cc cons. (414 ian. 10).

7.8.12

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Africae hoc prospectum est, ut infausta hospitalitatis praebitio tolleretur, nec privatum quisque a domino aedium postulet. Et cetera.

Dat. V non. mart. Ravenna Constantio et Constante cons. (414 mart. 3).

7.8.13

Idem aa. Eustathio praefecto praetorio.

Devotissimos milites ex procinctu redeuntes vel proficiscentes ad bella muri novi sacratissimae urbis singulae turre in pedeplanis suis suscipiant. Nec aliquis possessorum graviter ferat quasi illa dispositione, quae super publicis aedificiis processerat, violata, cum privatae quoque domus tertiam partem talis rei gratia soleant exhibere.

Dat. V non. mart. Constantinopoli Honorio XIII et Theodosio X aa. cons. (422 mart. 3).

7.8.14

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Helioni patricio et magistro officiorum.

Universi cuiuslibet ordinis, cuiuslibet etiam dignitatis, si quidem felicibus pro salute rei publicae expeditionibus occupati aliarum provinciarum aliarumque urbium domiciliis detinemur, propriis domibus nullo vetante pro dignitatibus suis vel praestitis sibi beneficiis perfruantur; si vero secundum communia vota securi intra huius florentissimae urbis tecta residemus, nullius specialiter domum illustrium quoque, etiamsi ad summa conscenderint fastigia dignitatum, praeter singulas tantum, in quibus eosdem manere constiterit, excusari ab hospitibus praecipimus cessante omni beneficio principali.

Dat. X kal. iul. Constantinopoli Hierio et Ardabure vv cc cons. (427 iun. 22).

7.8.15

Idem aa. Iohanni comiti et magistro officiorum.

Nemo in hac alma urbe, qui propriae domus possessione laetatur, militari sacramento munitus alterius domum infestare pertemptet, sed aut sua contentus abstineat aliena aut certe in suis recipiat, qui in alterius sibi metatum existimat vindicandum. Nec enim videtur esse conveniens, cum illustribus viris unam, in qua ipsi habitant, domum excusare concessum sit, alios et suas omnibus domus extruere et alienis aedibus inferre molestiam.

Dat. VIII kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. XIII et qui fuerit nuntiatus. (430 febr. 22).

7.8.16

Idem aa. Valerio magistro officiorum et ex consule ordinario.

pr. Consulares viri binas proprias domos in hac alma urbe ab hospitum molestia habeant sibi immunes. Sin vero fati munus expleverint adque ad liberos vel parentes, fratres sororesve, uxores etiam domus eorum fuerint delatae, una e duabus aliena sit a metatorum molestia. Sed et si unam quis eorum dereliquerit domum, illa ipsa in memoratorum excusetur personis.

1. His vero, qui praefecturae dignitatem habent aut ipsius apicis administratione aut actu magisteriae militum potestatis aut quod praepositi sacri nostri cubiculi fuerint aut quod honorarios eiusdem praefecturae meruerint codicillos, cum priore lege una domus excusaretur, alterius etiam, si habere in hac alma urbe eos contigerit, dimidiam partem nostra liberalitate, dum in vita versantur, ita excusari decernimus, ut de altera parte dimidia pars tertia hospitibus deputetur: post fata vero si ad parentes liberos fratres sorores uxoresve fuerint delatae, duas ab una domo partes ipsis electionem habentibus metatorum molestia liberari, tertiae videlicet partis parte tertia hospitibus praestanda. Aliis sane illustribus viris, quibus una domus honoris excusatur gratia, hoc praebendum esse censemus, ut, si ipsi decesserint et eorum domus ad supra scriptas personas pervenerint, medietatem domus, quam ipsi elegerint, habeant excusatam, altera videlicet parte dimidia hospitiorum praebitioni in parte tertia subicienda.

Dat. III id. mart. Constantinopoli d. n. Theodosio a. XV et qui fuerit nuntiatus. (435 mart. 12).

7.9.0. De salgamo hospitibus non praebendo.

7.9.1

Impp. Constantius et Constans aa. ad provinciales.

Quicumque propria voluntate eum, quem domum receperit, necessariis rebus, oleo et ligno aliisve huiusmodi voluerit adiuvere, facultatem sibi istius rei sciat esse concessam. Quod si quis contra interdictum nostrum eadem ipsa a vobis violenter voluerit usurpare, interpellandi praepositum habebitis copiam deque iniuria conquerendi liberam facultatem, ut nec spontanea in vobis humanitas retardetur nec contra voluntatem vestram ac patronorum vestrorum familiaris res adteratur.

Dat. prid. id. aug., acc. Capuae Acyndino et Proculo cons. (340 aug. 12).

7.9.2

Idem aa. Leontio praefecto praetorio.

Ne quis comitum vel tribunorum aut praepositorum aut militum nomine culcitas lignum oleum a suis extorqueat hospitibus nec volentibus, vel magistratibus vel hospitibus in praedictis speciebus aliquid auferant, sed provinciales sint nostri ab hac praebitione securi, comitibus tribunis vel certe praepositis militibusque gravi vexationi subiacentibus.

Dat. V id. oct. cons. (a. 340/361 oct. 11).

7.9.3

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Abundantio, Stilichoni et ceteris comitibus utriusque militiae.

Nemo militum a suo hospite salgami aliquid nomine postulet, id est ne lignum aut oleum culcitaeve poscantur.

Dat. IIII kal. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v c cons. (393 iul. 29).

7.9.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano II praefecto praetorio.

Nullus eorum, qui per quaslibet aedes habitaculi causa recepti fuerint, vel oleum et ligna flagitare contendat, nam et sic militibus nostrae sufficient largitates et collatoribus annua tantummodo semper imminabit indictio.

Dat. VI id. mai. Theodosio a. VII et Palladio viro clarissimo cons. (416 mai. 10).

7.10.0. Ne quis in palatiis maneat.

7.10.1

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. ad Anthemium praefectum praetorio.

pr. Nulli manendi intra palatia nostra in qualibet civitate vel mansionem facultas pateat, sed ea provinciarum rectores et vicarios illustrissimae praefecturae per dioeceses, quas sortiti sunt, maneat cura, ut ab eorum usurpatione, qui in his transeuntes manere consueverant, sacrae domus servantur immunes, et eorundem provisione nulla neglegentia vel senio quatiantur.

1. Quod nisi omni instantia fuerit observatum, triginta libras a vicariis, XX a consularibus seu praesidibus totidemque ab eorum officiis multae nomine profligentur, ita ut ne curiales quidem a condemnatione se cognoscant immunes futuros.
2. Ii quoque, qui huiusmodi sibi mansionem prava temeritate praesumpserint, si vel dignitate aliqua vel fortunis nituntur, XX librarum auri condemnationi subiaceant: qui humilioris fortunae sunt, exilio tradantur.
3. Equos sane non nostros ab stabulis prohiberi palatiorum supervacuum iudicamus.

Dat. VI id. iul. Ancyrae Stilichone II et Anthemio cons. (405 iul. 10).

7.10.2

Idem aaa. Anthemio praefecto praetorio.

Ordinarii iudices in remotis ab aggere publico civitatibus, si praetoria non sint, metu legis adempto, quae de palatiis lata est, in aedibus, etiamsi palatii nomine nuncupentur, commanendi habeant facultatem.

Dat. VIII kal. dec. Constantinopoli Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 nov. 23).

7.11.0. Ne comitibus et tribunis lavacra praestentur.

7.11.1

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio praefecto praetorio.

Omnem vel ex pristini severitate decreti vel ex hoc sacro praecepto, quod sub eadem poena profertur, inquietudinem a curiis et civitatibus praecipimus prohiberi nec ullas privatas ab his succendi balneas ad tribunorum sive ad minorum comitum usus, sed illustribus tantum viris comitibus ac magistris militum, si tamen id voluerint, concessum esse cognoscant hoc ministerium.

Dat. V kal. dec. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo v c cons. (406 nov. 27).

7.11.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio praefecto praetorio.

Lege dudum lata, quae omnem licentiam exigendi ab provincialibus lavacra tribunis et comitibus inferioribus denegavit, duces limitis eufratensis diurnos tremisses pro lignis et balneis exegisse comperimus. Ideoque praecipimus memorati limitis duces, quos abhinc triennio talia sibi contra legem lucra vindicasse constiterit, in duplum ea redhibere et in posterum sub eiusdem poenae metu hanc exactionis licentiam prohiberi.

Dat. V kal. aug. Constantinopoli Honorio a. XI et Constantio II v c cons. (417 iul. 28).

7.12.0. De commeatu.

7.12.1

Imp. Constantinus a. et c.

Ne cui liceat praepositorum vel decurionum vel tribunorum cohortium quocumque genere cuiquam de militibus a castris atque signis vel his etiam locis, quibus praetendant, discedendi commeatum dare. Si quis vero contra legem facere ausus fuerit et militem contra interdictum commeatu dimiserit atque id temporis nulla eruptio erit, tunc deportatione cum amissione bonorum adficiatur; sin vero aliqua barbarorum incursio extiterit et tunc, cum praesentes in castris atque aput signa milites esse debeant, quisquam afuerit, capite vindicetur.

Dat. IIII kal. mai. Severo et Rufino cons. (323 apr. 28).

7.12.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium magistrum officiorum.

Quicumque de scriniis aut agentibus in rebus vel etiam ex officiis palatinis, his videlicet, qui sacrarum et privatarum remunerationum comitibus obsecundant, sex mensum spatium supra diem commeatus aut iussionem evectionis afuerit, is in inferiorem locum quinque antelatis posterioribus revolvatur, is vero, qui anni vacationem arbitrato proprio iudicarii praecepti oblitus adsumpserit, a

decem post se militantibus transeatur, ac deinde, cum iam aliquis desidia quadriennii officium proprium adire neglexerit, quadraginta de sequentibus postferatur, qui vero ne post quadriennii quidem tempus, militantum non inmerito matriculis auferatur.

Dat. kal. oct. Auxonio et Olybrio cons. (379 oct. 1).

7.12.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Andromachum praefectum Urbi.

Post alia: hi, qui vacationem temporariam, ut saepe adsolet, impetrarint, nihil sibi necessitatis usurpent, nullorum actibus misceantur. Quorum si quis post exactum commeatus diem indultum beneficium morando corruperit, nihil agere intra provinciam possit, intellegens se praeterea praecepto rectoris provinciae ea tenendum legis poena, qua desides gradus proprii deminutione puniti sunt.

Dat. prid. non. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iun. 4).

7.13.0. De tironibus.

7.13.1

Imp. Constantius a. ad praefectos praetorio.

Post alia: quotiens iuniores exhibendi sunt, non ante probentur, nisi praesentibus decurionibus origo eorum quaeratur, ita tamen, ut decurionibus haec fiducia denegetur, ne forte quis fugiens militiam addito nomine decurionis e militia abscedat: de auxiliariis sane cuneis minime ducibus licentia concedatur, nisi prius certus redditus iudex rescribat, utrum minime decurio sit: ita ut ab anno decimo et nono ad militiam eligantur.

Dat. pridie non. iul. Constantio a. VI et c. cons. (353 iul. 6).

7.13.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Fortunatianum.

Domum nostram ad exhibenda tironum corpora per eas provincias, a quibus corpora flagitantur, nolumus perurgueri: ceterum sinimus conveniri, in quibus pretia postulantur, ita ut ex certa praebitione reddituum vicem concessionis istius repensemus.

Dat. prid. kal. feb. Marcianopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? ian. 31).

7.13.3

Idem aa. ad Magnum vicarium urbis Romae.

In quinque pedibus et septem unciiis usualibus delectus habeatur.

Dat. V kal. mai. Lupicino et Iovino cons. (367 apr. 27).

7.13.4

Idem aa. ad Magnum vicarium urbis Romae.

Eos, qui amputatione digitorum castra fugiunt, secundum divi Constantini decretum tua sinceritas non sinat manus deformatione defendi, si quidem possint in quacumque rei publicae parte prodesse qui se sponte truncaverunt.

Dat. V kal. mai. Lupicino et Iovino cons. (367 apr. 27).

7.13.5

Idem aa. ad Viventium praefectum praetorio Galliarum.

Si quis ad fugienda sacramenta militiae fuerit inventus truncatione digitorum damnum corporis expedisse, et ipse flammis ultricibus concremetur et dominus eius, qui non prohibet, gravi condemnatione feriat.

Dat. VI kal. mai. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? apr. 26).

7.13.6

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

pr. Si oblati iunior fuerit, qui censibus tenetur insertus, ex eo tempore, quo militiae sacramenta suscepit, proprii census caput excuset ac, si quinquennii tempus fida obsequii devotione compleverit, uxorem quoque capitationem merito laborum praestet immunem, ea scilicet servanda ratione, ut, quam sibi uxorem copulaverat affectu et in priore lare derelictam memorarit, improbata census sarcinam sustineat.

1. Nullus vero tironem vagum aut veteranum possit offerre, cum ad spontaneam singuli militiam propositae immunitatis commodis invitentur. Circa eos enim legis iubemus valere beneficium, qui indigenas atque ipsius provinciae finibus innutritos vel adfixos censibus vel ad crescentibus suis obtulerint iuniores; neque enim convenit illum immunitate gaudere, qui vana oblatione vagi atque fugitivi vel veterani filii statum futurae conventionis inviserit.

2. Quod hactenus decernimus custodiri, ut oblati numerus ex ad crescentibus primitus reparetur ac, si compensatio non potuerit convenire neque ex minoribus modus, qui oblati fuerit, quiverit reparari, ita demum de publicis fascibus hi, qui ex superfluo veniunt, eximantur.

Dat. XIII kal. oct. Hieropoli Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 sept. 18).

7.13.7

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

pr. Tironum praebito in patrimoniorum viribus potius quam in personarum muneribus collocetur, ut proto.. munus, quod provinciarum interna depascitur, ab imis, ut dicitur, radicibus eruatur. Nam inter reliqua vitia haec duo vel maxime intolerabilia iudicamus, quod aurum saepe pro corporibus inmane deposcitur atque advenarum coemptio iuniorum insolentius quam convenit aestimatur.

Contra haec sane reperta est et facilitas et commoditas exigendi, cum neque excusari quisquam poterit, ut ante privilegio consueta fuerat hominis vindicatio, nec ullus, qui relevandus fuerit, perpetuae ingravationi addici.

1. Illud etiam similiter definitum est, ut ii tantum a consortibus segregentur, quorum iugatio ita magna est, ut accipere non possit adiunctum, cum pro suo numero in exhibendo tirone solus ipse respondeat. Inter quos vero possessionis exiguae necessitas coniunctionem postulat, functionis annorum et praebitionis vicissitudo servetur, quippe ut senatores ceterique, qui primo anno et suo et consortis nomine tironem dederint, insequenti vice habeantur immunes illique in praebitione succedant, a quorum conventionem fuerit ante cessatum. Quem ordinem, cum corpora postulantur, conveniet custodiri. Sin vero aurum fuerit pro tironibus inferendum, unumquemque pro modo capitationis suae debitum redhibere oportet.

2. Ne aliquid dubium relinquatur, et solidorum numerum, qui temonario inferendus est, designamus, ut, sive senator honoratus principalis decurio vel plebeius tironem suo ac sociorum nomine ex agro ac domo propria oblaturus est, ita se a coniunctis accepturum solidos noverit, ut integri pretii modus in triginta tantummodo et sex solidis colligatur, ut deducta portione, quae parti ipsius competit, reliquum consequatur, sex tironi gratia vestis ac sumptuum praebiturus.

3. Ipsorum etiam, qui militaturi sunt, privilegiis accedentibus facilius devotio provocatur, videlicet ut universi, qui militaria sacramenta susceperint, eo anno, quo fuerint numeris adgregati, si tamen in suscepto labore permanserint, immunes propriis capitibus mox futuri sint. Completis vero quinque annorum stipendiis qui comitatensibus numeris fuerint sociatus, patris quoque et matris nec non et uxoris suae capitationem meritis suffragantibus excusabit. Ii vero, qui in ripa per cuneos auxiliaque fuerint constituti, cum proprio capite uxorem suam tantum post quinque annos, ut dictum est, praestent immunem, si tamen eos censibus constiterit adtineri. Et quia publica utilitas quoque cogitanda est, ne sub hac indulgentia insertae capitationis numerus minuatur, ex incensitis adque ad crescentibus in eorum locum, qui defensi militia fuerint, alios praecipimus subrogari.

Dat. IIII non. iun. Antiochiae post consulatum Gratiani a. III et Equitii viri clarissimi. (375 iun. 2).

7.13.8

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. edictum ad provinciales.

Inter optimas lectissimorum militum turmas neminem e numero servorum dandum esse decernimus neve ex caupona ductum vel ex famosarum ministeriis tabernarum aut ex cocorum aut pistorum numero vel etiam eo, quem obsequii deformitas militia secernit, nec tracta de ergastulis nomina. Poenam etenim gravis dispendii nulla excusatione fugituri sunt, si hoc cuiusdam indicio illustribus viris magistris equitum peditum fuerit intimatum. Sed cum illum animadversio dura damnavit offerentem, tum triplicata nobilioris tironis fatigabit illatio.

Dat. IIII. kal. feb. Constantinopoli Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 ian. 29).

7.13.9

Idem aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Ex opportunis regionibus supplementa numeris mansuetudo nostra decrevit agitari: in id delectos quosque viros atque ab omni suspicione pravitatis alienos iussimus destinari. In his, si male se gesserint, corrigendis non mediocre fore denuntiamus severa animadversione sententiam, cum iudices supplicium existimationis extremum et ultio inextinguibilis exceptura videatur, ne his quidem provincialibus temperatura, quos in officium ministeriumque praedarum vel capiendi ubertas vel formido simulata deduxerit.

Proposita VI kal. mai. Antiochia Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 apr. 26).

7.13.10

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Qui spurca amputatione digiti usum declinat armorum, non evadat illa quae vitat, sed insignitus macula ferat impositum militiae laborem qui declinaverit dignitatem. Ipsi quin etiam provincialibus, qui ex horum ausis iuniorum saepe patiuntur penuriam praebendorum, haec optio immobilis decernatur, ut tempore dilectus agitando, ubi commune coeperint conveniri, duos mutilos iuniores pro uno

integro eminentiae tuae dispositionibus offerant.

Dat. non. sept. Hadrianopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 sept. 5).

7.13.11

Idem aaa.

Quisquis mancipium iuris alieni in tirocinium militiae duxerit offerendum, convictus ac proditus auri libram aerario nostro cogatur inferre.

Dat. id. mai. Tyro metropoli, proposita Beryto Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 15).

7.13.12

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hyperechio comiti rerum privatarum.

Publica suasit utilitas iuniores in arma conscribere, ideoque ne patrimonium quidem nostrum a praestatione praesenti immune esse patimur. Igitur per omnes provincias, per quas res nostra distenditur, ex patrimonio sacro maturitate qua convenit praeberi volumus iuniores.

Dat. XV kal. iul. Mediolano Caesario et Attico viris clarissimis cons. (397 iun. 17).

7.13.13

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Amplissimi ordinis petitionibus adnuit nostra clementia, ut pro tironibus pretia inferantur. Damus itaque optionem, ut quod conducibile senatui videtur eligendi habeat potestatem, id est aut tirones aptos officiis militaribus praestent aut pro singulis viginti quinque solidos numerent post initam videlicet sumptuum rationem et vestium et pastus. Quod si aurum dare maluerint, mox ad nostrum aerarium deferatur.

Dat. VIII kal. oct. Patavi Caesario et Attico viris clarissimis cons. (397 sept. 24).

7.13.14

Idem aa. Minervio comiti rerum privatarum.

pr. Aeternae urbis merita reverendam nobis amplissimi senatus efficient voluntatem. Ideoque pro tironibus in corporibus postulatis pretia conferri iubemus ab amplissimo ordine.

1. Quod in fundis etiam perpetuariis nostrae rei privatae servari praecipimus.

Dat. prid. id. nov. Caesario et Attico cons. (397 nov. 12).

7.13.15

Idem aa. Decio praefecto Urbi.

Ad collationem iuniorum eos tantum oportet adtineri, quos constat dignitates legitimas beneficiis consecutos, non tamen si iusta privilegia suffragantur.

Dat. VIII id. dec. Ravenna Arcadio a. V et Honorio a. V cons. (402 dec. 6).

7.13.16

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. provincialibus.

Contra hostiles impetus non solas iubemus personas considerari, sed vires, et licet ingenuos amore patriae credamus incitari, servos etiam huius auctoritate edicti exhortamur, ut quamprimum se bellicis sudoribus offerant, praemium libertatis, si apti ad militiam arma susceperint, pulveratici etiam nomine binos solidos accepturi: praecipue sane eorum servos, quos militia armata detentat, foederatorum nihilo minus et dediticiorum, quoniam ipsos quoque una cum dominis constat bella tractare.

Dat. XV kal. mai. Ravenna Arcadio a. VI et Probo viro clarissimo cons. (406 apr. 17).

7.13.17

Idem aaa. provincialibus.

Provinciales pro imminentibus necessitatibus omnes invitamus edicto, quos erigit ad militiam innata libertas. Ingenui igitur, qui militiae obtentu arma capiunt amore pacis et patriae, sciant se denos solidos patris rebus de nostro percepturos aerario, quibus tamen ternos ex summa supra dicta iam nunc solidos praeberi mandavimus, nam optimos futuros confidimus, quos virtus et utilitas publica necessitatibus obtulit.

Dat. XIII kal. mai. Ravenna Arcadio a. VI et Probo cons. (406 apr. 19).

7.13.18

Idem aaa. Stilichoni comiti et magistro militum.

Iuniorum collatione, vel qui proxime in pretio ab honoratis pro rerum necessitate petiti sunt vel si umquam tale aliquid rei publicae ratio flagitaverit, immunes haberi oportere decernimus, qui militiae praeerogativa ad tribunatus praepositurasve pervenerint.

Dat. XI kal. april. Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 mart. 22).

7.13.19

Impp. Honorius et Theodosius aa. comiti sacrarum largitionum.

Tirones in scholis loco semper posteriore ponantur. Nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui et laborum adsiduitas et stipendiorum prolixitas suffragatur.

Dat. VII kal. dec. Ravenna Basso et Philippo cons. (408 nov. 25).

7.13.20

Idem aa. Macedonio comiti rerum privatarum.

Tirones tricenis solidis aestimatos ab omnibus officiis iudicum Africae, exemplo praecedentis temporis, postulamus; quod simul etiam ab honoratis memoratarum provinciarum nec non Sardiniae Siciliae et Corsicae. Eos sane honores excipi ab his conveniet, quibus aut praesenti tempore publicum munus iniunctum est aut in Italiae sive urbis solo barbara vastitate depulsi sunt.

Dat. VI id. feb. Ravenna Varane v. c. cons. (410 febr. 8).

7.13.21

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Tempore tironatus eorum procuratores, qui refugas occultandos putaverint aut non ipsi sponte produxerint, in iudicio praesententur ac poenas veluti rebelles ac decretorum temeratores compellantur exsolvere.

Dat. III kal. feb. Theodosio a. VII et Palladio v. c. cons. (416 [?] ian. 30).

7.13.22

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Volusiano praefecto praetorio.

Mansura in saeculum auctoritate praecipimus proconsularis provinciae non eandem sacerdotalium, quae est de ceteris, in praebendis tironibus habendam esse rationem. Non inique si quidem ea potissimum ab hoc officio provincia videtur excepta, quae omnium intra Africam provinciarum obtinet principatum cuiusque maioribus sacerdotes fatigantur expensis, in quarum solacium indemnem esse convenit dignitatem.

Dat. V kal. mart. Ravenna Felice et Tauro vv. cc. cons. (428 febr. 25).

7.14.0. De burgariis.

7.14.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Vincentio praefecto praetorio.

Post alia: in burgariis eadem volumus observari, quae de mulionibus lex nostra praecepit, ut ii quoque, qui intra Hispanias vel in quibuscumque locis ausi fuerint burgarios vel sollicitare vel receptare, eodem modo teneantur, similisque eos, qui publicis vestibus deputatos sollicitaverint vel receperint, et de coniunctione et de agnatione et de peculiis et de cunctis rebus quas in illis deprehendimus poena cohibeat.

Dat. XI kal. mart. Mediolano Honorio a. VIII et Eutychiano cons. (398 febr. 19).

7.15.0. De terris limitaneis.

7.15.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Gaudentio vicario Africae.

Terrarum spatia, quae gentilibus propter curam munitionemque limitis atque fossati antiquorum humana fuerant provisione concessa, quoniam comperimus aliquos retinere, si eorum cupiditate vel desiderio retinentur, circa curam fossati tuitionemque limitis studio vel labore noverint serviendum ut illi, quos huic operi antiquitas deputarat. Alioquin sciant haec spatia vel ad gentiles, si potuerint inveniri, vel certe ad veteranos esse non inmerito transferenda, ut hac provisione servata fossati limitisque nulla in parte timoris esse possit suspicio.

Dat. III kal. mai. Ravenna Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 apr. 29).

7.15.2

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio et consuli ordinario.

Quicumque castellorum loca quocumque titulo possident, cedant ac deserant, quia ab his tantum fas est possideri castellorum territoria, quibus adscripta sunt et de quibus iudicavit antiquitas. Quod si ulterius vel privatae condicionis quispiam in his locis vel non castellanus miles fuerit detentator inventus, capitali sententia cum bonorum publicatione plectatur.

Dat. non. mart. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mart. 7).

7.16.0. De litorum et itinerum custodia.

7.16.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro praefecto praetorio.

Hostis publicus Stilicho novum adque insolitum reppererat, ut litora et portus crebris vallaret excubiis, ne cuiquam ex Oriente ad hanc imperii partem pateret accessus. Huius iniquitate rei moti et ne rarior sit diversarum mercium commeatus, praecipimus hac sanctione, ut litorum desistat ac portuum perniciose custodia et eundi ad redeundi libera sit facultas.

Dat. IIII id. dec. Ravenna Basso et Philippo cons. (408 dec. 10).

7.16.2

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Omnes stationes navium portus litora, omnes abscessus provinciarum, abdita quin etiam loca et insulae tuae magnificentiae dispositione sollerti custodiantur indagine, ut nullus vel vi vel clam, vel aperto vel etiam occulto nostri possit imperii regiones irrepere, qui non aut interiectis prohibeatur obicibus aut, cum accesserit, ilico teneatur, nisi sacros apices a domino patruo meo Honorio ad me perferre apertissima ratione monstraverit: cum eadem diligentia observando, ut, si ad alium quemquam a memorato principe dixerit habere affatus, portitore detento sacrae litterae cum omnibus chartis signatae ad meam clementiam transmittantur. Hoc enim et tyrannici furoris et barbaricae feritatis occasio persuadet et inter me domnumque et patruum meum honorium vicissim recurrente admonitione convenit.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Varane v c cons. (410 apr. 24).

7.16.3

Idem aa. Eustathio praefecto praetorio.

Saluberrima sanctione decrevimus, ne merces illicitae ad nationes barbaras deferantur, et quaecumque naves ex quolibet portu seu litore dimittuntur, nullam concussionem vel damna sustineant, gestis apud defensorem locorum praesente protectore seu duciano, qui dispositus est, sub hac observatione confectis, ut, et ad quas partes navigaturi sunt et quod nullam concussionem pertulerunt, apud acta deponant: quorum authenticum nauclerus sive mercator habebit scheda apud defensorem manente.

Dat. XIII kal. oct. Constantinopoli d. n. Theodosio a. VIII et qui fuerit nuntiatus. (420 sept. 18).

7.17.0. De lusoriis Danuvii.

7.17.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Constanti magistro militum per Thracias.

Nonaginta recenti fabricatione contextas, decem his adiectas ex veterum reparatione Lusorias limiti Mysiaco, centum vero decem novas additis antiquarum instauratione quindecim Scythico, qui in latius diffusiusque porrigitur, sub hac deputari condicione sancimus, ut per singulos annos veterum renovatione curanda quattuor iudiciariae in Mysiaco limite et decem agrarienses, in Scythico vero quinque iudiciariae et duodecim agrarienses novae de integro constructae instrumentisque suis universis armatae ducis instantia apparitionisque eius periculo contendantur, ut hoc supplemento per septennium integri numeri constituti reparatio maturetur, sublimitate tua pro sua industria disponente, unde earum contextio vel constructio debeat procurari. Quod quidem iam recte credimus constitutum nobisque indicari praecipimus. Nam si memoratus Lusoriarum numerus cum omni suo instrumento non fuerit apparatus, dux quidem, cuius tempore dispositio fuerit ista neglecta, triginta librarum auri, officium vero eius quinquaginta procul dubio multabitur, etiam sublimitatis tuae officio quinquaginta libras auri condemnationi subiciendo, si non per singulos annos aut completum numerum aut certe neglegentia praetermissum magisteriae potestati suggererit. Illo nihilo minus observando, ut, istis secundum dispositionem tuae praestantiae ad belli aleam praeparatis adque in conflictus specula munitissimam stationem vel discursus opportunitatem diligentibus hae dumtaxat, quaecumque ex veteribus fuerint reformatae, transvectioni speciei annonariae secernantur.

Dat. V kal. feb. Constantinopoli d. n. Theodosio a. v. et qui fuerit nuntiatus. (412 ian. 28).

7.18.0. De desertoribus et occultatoribus eorum.

7.18.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. edicta pro per Italiam et Alpes.

Unusquisque, apud quem desertor fuerit deprehensus, si plebeiae et humilioris condicionis est, metalli se sciat supplicio puniendum, qui autem superioris cuiuscumque loci dignitatisve sit, media se bonorum parte cognoscat esse multandum. In hac poena sit et officium uniuscuiusque iudicis, quod forte desertores in consortio sui probatos habet nec eos prodit.

Dat. VII kal. april. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 26).

7.18.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Actor eius fundi, in quo alienigena vel idoneus militiae vel ante iam traditus latuerit, ultima flammaram animadversione consumatur. Hoc interim nos constituisse sufficiat, nam si parum profecerit in servos interminatio constituta, in dominos peccatum deinceps emendatura decernet.

Dat. VI non. iul. Aquileia Auxonio et Olybrio vv cc cons. (379 iul. 2/5).

7.18.3

Idem aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Si temonarius prodiderit desertorem, protostasiae onere biennio relevetur.

Proposita III kal. mai. Antiochiae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 apr. 29).

7.18.4

Idem aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

pr. Si quis latebram praebuerit desertori, possessionis, in qua latuerit, amissione multatus etiam graviolem sententiam pertimescat. Porro actorem flammis subiciendum esse non dubitet, qui in perniciem fortasse domini aut sceleris participatione confovit aut dissimulatione neglexit.

1. At vero si desertorem servus prodiderit, libertate donetur si mediocris loci ingenuus, immunitate potiatur.

2. Neque solum eos loquimur, qui proxime signis felicibus adplicati militiae rudimenta timuerunt, verum qui stipendiis militaribus degenerem latebram praebuisse monstrantur.

3. Desertor autem habebitur, quisquis belli tempore aberit a signis. Horum qui sponte processerit, peccati anterioris supplicium non timebit. sin vero flagitiosa ignavia delitescat, per eum, in cuius domo fuerit, invigilantibus forinsecus quoque officiis publicis, ubicumque correptus severitati iudicis offeratur, degeneri morte gladium subiturus.

4. Si autem rector provinciae propositam severitatem vel gratia vel dissimulatione distulerit, patrimonii atque existimationis damno subiciatur et in officii primores capitaliter vindicetur.

Proposita id. iul. Romae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iul. 15).

7.18.5

Idem aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Si quis forte desertorem agro tectoque susceperit atque aput se diu passus fuerit delitescere, actor quidem vel procurator loci, qui hoc sciens prudensque commiserit, capitali supplicio subiugetur, dominus vero, si huius rei conscius fuerit, praedii, in quo latuerit desertor, amissione puniatur.

Dat. XVII kal. feb. Eucherio et Syagrio viris clarissimis cons. (381 ian. 16).

7.18.6

Idem aaa. ad Severum praefectum praetorio.

pr. Desertorum iugiter pretia vindicamus, quos intra annui temporis metas inter ipsa traditionis exordia deseruisse constiterit. Ipsorum quippe est providentiae, quos huiusmodi munus amplectitur, militaturis potius quam fugacibus instruere necessaria supplementa.

1. Si vero in desertoribus occulendis actorum scelus atque commissum sit, flammis scelera puniantur. Si dominum quoque conscientia talis involverit, praediis, quae latebram praestiterunt, sacro patrimonio vindicatis gravioris exitii dominum quoque casus involvat.

Proposita Romae IIII non. april. Antonio et Syagrio cons. (382 apr. 2).

7.18.7

Idem aaa. Constantiano vicario dioecesis Ponticae.

pr. Quisquis in fundo suo desertores vel latrones habere se meminerit, nisi eos ex die constitutionis emissae in sex menses prodiderit aut comprehensos etiam severitati iudiciariae obtulerit, sciat dissimulatione convictus fundum ipsum, in quo praedicti postea potuerint inveniri, fisci nostri viribus esse nectendum.

1. Quod si forte contigerit, ut inscio domino memorati latuisse videantur, pari constituti temporis dimensione servata actores capite damnentur. Quam condicionem et circa actores rerum nostrarum volumus custodiri.

Dat. IIII id. iul. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 12).

7.18.8

Idem aaa. ad Flavianum praefectum praetorio.

pr. Quisquis desertorem vel a se receptum vel in suo latitantem cognoscit, nisi eum ex die publicati huius edicti intra duos menses adhibita inquisitione correptum ordinario iudici offerre curaverit, detectus in crimine pro qualitate ordinis atque personae incurrat in legem. Et si quidem potuerit corporali iniuriae subiacere, servata ex iure substantia et fustibus coerceatur vel metallo operi publico

deputetur et nonnumquam se ulterius erigente censura exilio perpetuae relegationis plectatur. Quod si eiusmodi fortasse fuerit, ut iniuria corporali intuitu generis aut honoris excipiat, non procrastinata auctoritate sententiae per singula capita eorum, quos contra interdictum retinere atque occultare non timuit, denos iuniores maxime idoneos militiae offerat aut quinquaginta pondo argenti restituat.

1. Quod si procurator possessionis sive actor vel etiam colonus latebram desertori domino ignorante praestiterit, detectus in crimine capitali supplicio mancipetur. Ceteros quoque similis conscientiae exemplum triste deterreat illorum: tantummodo probationibus evidenter ostensis innoxiiis relinquatur habitatio, quos iam dudum fiscus adaeravit.

2. Oblati autem iudicibus, nisi in contigua quacumque provincia vel tuae praestantia potestatis vel ii dumtaxat ordinis militaris vir, qui possint de capite eorum ferre sententiam, degere videbuntur, interrogati et severitati necessariae subiaceant et ad sinceritatem tuam per ordinarii iudicis executionem vel officia rectoris dirigantur cum prosecutione. Et cetera.

Dat. III kal. mart. Merobaude II et Saturnino cons. (383 [391?] febr. 27).

7.18.9

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad populum.

pr. Quisquis in domo patrimoniove suo vel qualibet abstrusa et longissime a se possessione discreta desertorem latere cognoscit, ad eos, quibus cura indagandi mandata est vel, si forte defuerint, ad rectorem provinciae protinus spontanea oblatione deducat veniam delicti veteris habiturus. Exactis enim quattuor mensibus, postquam edictum nostrum intra eam urbem, quam quisque habitat, fuerit publicatum, si quis noluerit moderationi praesentis oboedire praecepti, haec in eum poena imponetur, ut et qui occultatus fuerit eruatur et latebrae auctor pro uno desertore vel duas praeter eum auri libras vel duos iuniores militaris roboris ac staturae cogatur fisco abscondita spe totius defensionis inferre.

1. Et quoniam plurimos cognovimus, priusquam victricibus aquilis sociarentur, vel illuc, unde electi fuerant, vel quo placuerit abire, alios autem litterarum initiatos auspicio, quamquam necdum dicantur meruisse sub signis, praecipimus, ut post tempus definitum quicumque ex iunioribus fuerit retentus, praeter eum vel duos tiorens per singulos vel duas auri libras malo coactus fisco nostro adnumeret.

2. Qui vero causarias vel honestas indepti sunt missiones, ab invidia et formidine desertionis amoveantur, etsi haec sunt tyrannico tempore consecuti, dummodo eos eas meruisse vel peracto militiae labore vel probata debilitate pateat.

3. Si qui etiam ex servorum numero militiae se sociarunt, quos dominis suis legitima iudicum reformavit auctoritas, sine metu legis ab his, quibus recte docentur reddit, tenebuntur.

Dat. VI kal. mai. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 26).

7.18.10

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio Galliarum.

Protectores, qui ad inquisitionem vagorum per provincias diriguntur. Nullas in retinendis fugitivis dumtaxat indigenis iniurias possessoribus parent, quia hoc illis tantum permittitur, ut desertores veteranorum filios ac vagos et eos, quos militiae origo consignat, ad dilectum iuniorum provocent.

Dat. XVI kal. iun. Mediolano Stilichone et Aureliano viris clarissimis cons. (400 mai. 17).

7.18.11

Idem aa. et Theodosius a. Hadriano praefecto praetorio.

pr. Si qui desertores oberrare in provinciis fuerint comprehensi, eos et comprehendi protinus volumus et ad iudicem deduci, ut auditi, cum de crimine desertionis suae confessi fuerint, carceris

custodiae deputentur: de quorum nominibus ad tuam sublimitatem subditis confessionibus referatur, ut instructi magistri militum, quid de his fieri oporteat, pro sui auctoritate constituent. Sin vero inventi resistendum atque armis obtinendum putaverint, tamquam rebelles in ipsis temeritatis suae conatibus opprimantur:

1. Ita tamen, ut provinciarum iudices sollicita cautione disquirant, ne sub falsarum tractoriarum nomine desertionis suae crimen defendere moliantur, ne subpositis aut commentis epistulis evadendi habeant facultatem.

2. In desertorum quoque occultatores iuxta promulgatas leges severissime vindicetur.

Dat. VI kal. mart. Ravenna Theodosio a. I et Rumorido cons. (403 febr. 24).

7.18.12

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

pr. Si quis militem profugum desertoremque castrorum in praedio suo susceperit, nisi eum ipse prodiderit aut comprehensum severitati iudiciariae potestatis obtulerit, sciat, si in dissimulando convictus fuerit, fundum ipsum, in quo praedictus postea potuerit inveniri, fisci nostri viribus sociandum.

1. Quod si forte contigerit, ut inscio domino in eius praediis habitaret, fundo a nexu huius legis exuto actorem conscium Severo supplicio damnandum esse censemus. Quam condicionem etiam circa actores domus nostrae volumus custodiri.

Dat. VIII kal. aug. Ravenna Theodosio a. I et Rumorido cons. (403 iul. 25).

7.18.13

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

Desertores modis omnibus adtinendos esse censemus. Universi igitur provinciales sciant opprimendorum sibi desertorum facultatem esse permissam: quibus ne sit tarditas poenae solacio, velox ubicumque iubemus esse supplicium. Quod ad notitiam primatium urbium vicorum castellorumque deveniat, quo scire possint etiam occultatores eorum ad subeundam poenam, quae divi genitoris nostri est constituta legibus, adtineri.

Dat. VI non. oct. Theodosio a. I et Rumorido cons. (403 oct. 2).

7.18.14

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

pr. Opprimendorum desertorum facultatem provincialibus iure permittimus: qui si resistere ausi fuerint, velox ubicumque iubemus esse supplicium. Cuncti etenim adversus latrones publicos desertoresque militiae ius sibi sciant pro quiete communi exercendae publicae ultionis indultum:

1. Hac tamen condicione servata, ut ab his iunioribus, qui proxima indictione praesenti tempore conferuntur, supplicio temperetur, quia per provinciales intra praescriptum legibus tempus ad ea signa, quibus destinati fuerant, redhibendi sunt, ne possessores redhibitionis damna percillant propter eos, qui necdum paene auspicati militiam fugerunt.

2. Sed ut in his patientiam tenemus, ita omnes, qui ultra memoratam indictionem et nostrae beneficia sanctionis castra et militiam deseruere, condemnationibus obnoxios esse praecipimus occultatoresque eorum ad subeundam poenam, quae divi genitoris nostri constituta est legibus, volumus retentari.

Dat. VI non. oct. d. n. Theodosio a. I et Rumorido viro clarissimo cons. (403 oct. 2).

7.18.15

Idem aaa. Longiniano praefecto praetorio.

Qui relictis militaribus castris se ad depraedationes vel latrocinium contulerint, severitatem publicam non evadant.

Dat. VIII kal. april. Ravenna Arcadio a. VI et Probo v. c. cons. (406 mart. 24).

7.18.16

Impp. Honorius et Theodosius aa. Gaisoni comiti et magistro militum.

Qui sine conmeatu aliquo annum in penatibus propriis vel in quibuslibet locis desidiosa quiete transegerit, decem sequentibus postponatur; in quo vero biennium talis culpa deprehenditur, viginti sibi antepositos congemiscat; tertius autem annus triginta praelatos iure deflebit, ita ut quartus exempto matriculae nulli veniam derelinquat. Et cetera.

Dat. prid. id. iun. Ravenna post consulatum honorii VIII et Theodosii v aa. (413 iun. 12).

7.18.17

Idem aa. Constantio magistro militum.

Omnes tribunos, qui per Africam vagorum et desertorum requirendorum sumpserunt officium, ne sub huiusmodi professione vastent provinciam, submoveri praecipimus. In futurum autem istud nequaquam vocabulum vel officium infaustum constituimus per Africam esse debere, ita ut, si quis ad condemnatam huius officii qualitatem praedae causa adspirare temptaverit, capitalis in eum severitas exeratur.

Dat. pridie kal. mart. Ravenna Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

7.19.0. De saturianis et subafrensibus et occultatoribus eorum.

7.19.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

pr. Saturianorum coniurationem armis sumus, ut oportuit, persecuti. Sed aliquot ex eis imminentis poenae evitatione ad diversa semet latibula contulerunt, quorum occultatores huic severitati sciant se esse subdendos, ut hae possessiones, in quibus latebram collocaverint, fisci nostri corporibus adgregentur, nisi protinus post edicti huius auctoritatem poenae ac legibus fuerint restituti.

1. Simili etiam se condicione retinendum esse cognoscat, si qui e subafrensibus, qui in saturianorum se coniurationem miscuerunt, quempiam praeviderit occultandum. Quisquis igitur huiusmodi

hominem adversus salubris decreti auctoritatem existimaverit latebris subtrahendum, sciat sibi cum eo facinus esse commune, et si eiusmodi personae fuerint, quae multari rerum amissione non possint, proprii capitis luendum esse supplicio.

2. Nec hi sane poenae se exsortes futuros esse credant, qui deprehensos in quolibet rure tantorum scelerum machinatores silentio praetermiserint et non statim sub publica testificatione, quibus in locis inventi fuerint, publicaverint.

3. Id quoque observandum esse censemus, ut ad ea loca, quae a memoratis latronibus tenebantur, diligens dirigatur inspector, oblaturus primitus veteribus dominis, ut, si haec possidere desiderant, ne abductis maereant cultoribus, translatis aliunde familiis rura, quae huc usque infructuosa apud eosdem perditorum temeritas fecisse videbatur, exerceant, vel certe, si inconvenientia existimaverint, salva tributorum praestatione ad idoneos possessores transferant.

Dat. XIII kal. aug. Theodoro viro clarissimo cons. (399 iul. 20).

7.20.0. De veteranis.

7.20.1

Imp. Constantinus a. Floriano praesidi.

Veteranis, qui ex die V nonarum iuliarum, cum prima per Thraciam victoria universo orbi illuxit, et qui postea aput Nicomediam nostram missionem meruerunt, certa per edictum indulsimus, quae scribendi tabulis vel encauto et cerussa conscribere detur eis licentia. Edictum autem continens indulgentiam nostram ad devotionem tuam misimus, ut et tua dicatio et cuncti alii recognoscant, quid praestitimus memoratis.

Proposita IIII id. april. Licinio V et Crispo caesare cons. (318 [324] apr. 10).

7.20.2

Idem a.

pr. Cum introisset principia et salutatus esset a praefectis et tribunis et viris eminentissimis, adclamatum est: Auguste Constantine, dii te nobis servant: vestra salus nostra salus: vere dicimus, iurati dicimus. Adunati veterani exclamaverunt: Constantine Aug, quo nos veteranos factos, si nullam indulgentiam habemus? Constantinus a. dixit: magis magisque conveteranis meis beatitudinem augere debeo quam minuere. Victorinus veteranus dixit: muneribus et oneribus universis locis conveniri non sinamur. Constantinus a. dixit: apertius indica; quae sunt maxime munera, quae vos contumaciter gravant? Universi veterani dixerunt: ipse perspicis scilicet. Constantinus a. dixit: iam nunc munificentia mea omnibus veteranis id esse concessum perspicuum sit, ne quis eorum nullo munere civili neque in operibus publicis conveniatur neque in nulla collatione neque a magistratibus neque vectigalibus. In quibuscumque nundinis interfuerint, nulla proponenda dare debebunt. Publicani quoque, ut solent agentibus super compellere, ab his veteranis amoveantur; quiete post labores suos perenniter perfruantur.

1. Fisco nostro quoque eadem epistula interdiximus, ut nullum omnino ex his inquietaret, sed liceat eis emere et vendere, ut integra beneficia eorum sub saeculi nostri otio et pace perfruantur et eorum senectus quiete post labores perfruatur.

2. Filios quoque eorum defendant decertationes, quae in patris persona fuerunt, quosque optamus florescere sollicitius, ne si contumaces secundum eosdem veteranos comprobari potuerint, decimentur his sententiis, cum praesidali officio adiungentur. Probabilius iussionem meam curabunt ergo stationarii milites cuiusque loci cohortis, et parentes eorum desperationem, et ad sanctimoniam conspectus mei sine ulla deliberatione remittere, ut sint salvi, cum senuas consequuntur poenas indulgentiae.

Dat. kal. mart. in civitate Velovocorum Constantino aug. VI et Constantino caes. cons. (320 [?] mart. 1).

7.20.3

Idem a. ad universos veteranos.

Veterani iuxta nostrum praeceptum vacantes terras accipiant easque perpetuo habeant immunes, et ad emenda ruri necessaria pecuniae in nummo viginti quinque milia follium consequantur, boum quoque par et frugum promiscuarum modios centum. Qui autem negotii gerendi habuerit voluntatem, huic centum follium summam immunem habere permittimus. Praeter hos ergo, qui vel domicillis vel negotiis detinentur, omnes, qui vacatis et nullum negotium geritis, ne inopia laboretis, ad hoc remedium debetis concurrere.

Dat. III id. oct. Constantinopoli Constantino a. VI et Constantino caes. cons. (320 oct. 13).

7.20.4

Idem a. ad Maximum praefectum Urbi.

pr. Comitatus et ripenses milites atque protectores suum caput, patris ac matris et uxoris, si tamen eos superstites habeant, omnes excusent, si censibus inditi habeantur. Quod si aliquam ex his personis non habuerint vel nullam habuerint, tantum pro suo debent peculio excusare, quantum pro iisdem, si non deessent, excusare potuissent, ita tamen, ut non pactione cum alteris facta simulato dominio rem alienam excusent, sed vere proprias facultates.

1. Veteranos autem post emeritae missionis epistulas tam suum quam uxoris caput excusare sancimus aut, si honestam missionem meruerint, suum caput tantummodo excusare ceteros. Omnes veteranos de quocumque exercitu una cum uxore sua unius capitis frui excusatione praecipimus.

2. Ripensis autem veteranus, qui ex priore lege post viginti quattuor stipendia honesta missione impetrata unius excusatione capitis fruebatur, etiam si viginti stipendiis completis honestam missionem meruerit, ad exemplum comitatensium militum unum caput excuset. Intra viginti etiam stipendia dimissus, quoniam inbecilli et debiles censibus non dedicantur, eodem beneficio utatur.

3. Alares autem et cohortales dum militant, propria capita excusent, veteranis quoque eadem excusationis solacia habituris. Qui quocumque tempore in quibuscumque partibus meruerint missionem, si ex comitatensi militia senectutis vel debilitatis causa dimissi fuerint, indiscreto stipendiorum numero duo capita excusaturis, id est suum adque uxoris; et ripensibus indiscrete idem privilegium habituris, si se ob belli vulnera dimissos probaverint: ita ut, si quis eorum post quindecim stipendia intra viginti et quattuor annos ex militia decesserit, sui tantum capitis excusatione fruatur; uxorem enim ripensis, si militia decesserit post viginti et quattuor annos, excusari oportet.

Proposita XV kal. iul. Antiochiae Paulino et Iuliano cons. (325 iun. 17).

7.20.5

Idem a. Maximo praefecto praetorio.

Providendum est, ne veterani protectoria dignitate cumulati aut qui honores varios pro meritis suis consecuti sunt, incongruis pulsantur iniuriis, cum, si quis in hoc crimine fuerit deprehensus, rectores provinciarum conveniat ad tuum iudicium referre atque ad tuum officium praedictos dirigere, ut factum pro sui qualitate possit facillime coherceri.

Dat. IIII kal. ian. Treviris Ianuarino et Iusto cons. (328 [?] dec. 29).

7.20.6

Imp. Constantius a. ad Helpidium consularem Pannoniae.

Privilegia concessa veteranis, qui stipendia iusta meruerunt, prout se quisque in officiis competentibus militasse declaret, omnia conserventur, corporalium seu personalium munerum vacatione eisdem tribuenda.

Dat. VIII kal. iul. Sirmio Constantio a. VII et Constant. a. II cons. (342 [?] iun. 24).

7.20.7

Idem a Evagrio praefecto Urbi.

Quosdam veteranos hoc nomine indignos latrocinia perpetrare comperimus, ideoque praecipimus, ut veterani, quibus bona mens est, aut arva versent aut certe in optimis negotiis pecuniam tractent et mercimonia agitent. Qui vero neque rus colunt neque utilem vitam commerciis exhibent, mox in ipsos capitaliter exsurgendum. Exui enim omnibus privilegiis debent, per quos publica quies perturbatur, ita ut, si levissimum aliquid deliquerint, omnibus subiciantur poenis.

Dat. III id. aug. Constantio a. VI et Constante II cons. (353 [?] aug. 11).

7.20.8

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad universos provinciales.

Omnibus benemeritis veteranis quam volunt patriam damus et immunitatem perpetuam pollicemur. Habeant ex vacantibus sive ex diversis, ubi elegerint, agros et ea lege habeant, ut sibi soli eorundem fructus cessuros esse cognoscant; nullum ex his agris stipendium, nullam annuam praestationem postulabimus: amplius addentes, ut etiam ad culturam eorundem agrorum et animalia et semina praebeamus, ita ut is, qui ex protectore dimissus erit, duo boum paria et centum modios utriusque frugis consequatur, alii vero, qui honestas missiones sive causarias consequuntur, singula paria boum et quinquaginta modios utriusque frugis accipiant. Super quibus praebendis ad competentes iudices scripta congrua destinata sunt. Si quos etiam veterani servulos familiasve ad agrum duxerint, immunes perpetuo possideant.

Dat. XV kal. dec. Romae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 nov. 17).

7.20.9

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Dagalaifum magistrum militum.

Remotis iniuriis iussimus veteranis nostris vel adgnatis licere emere vendere negotiari: quos secundum veterem consuetudinem parentum nostrorum ab omni munere universisque redditibus auri argentique, sed et portorii indemnes esse oportet.

Dat. VIII id. dec. Veronae Gratiano nob p. et Dagalaifo cons. (366 dec. 6).

7.20.10

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Si quis praepositus fuerit aut fabricae aut classi aut laetis, identidem si praepositus Romanae legionis vel cohortis gesserit tribunatum, aut quicumque his administrationibus, ad quas nonnisi cum certis fideiussoribus singuli quique veniunt, fortasse praefuerit, qui non vel intra palatium congruo labore meruisse vel armatam invenitur sudasse militiam, his privilegiis careat quae militaribus

palatinisque tribuuntur.

Dat. X kal. ian. Treviris Valentiniano nobilissimo puero et Victore cons. (369 dec. 23).

7.20.11

Idem aaa. ad Iovinum magistrum militum.

Commoneat tua sinceritas hac sanctione veteranos, ut loca absentium squalida et situ dissimulationis horrentia, de solida fructuum indemnitate securi, quantum vires uniuscuiusque patientur, exerceant. Namque decernimus, ut his, qui soli relictis terras sulcaverint, sine molestia praeiudicioque dominorum proventuum emolumenta quaerantur nihilque illis, qui messium tempus adsolent aucupari, agratici nomine deferatur.

Dat. XVI kal. feb. Valentiniano et Valente aa. IIII cons. (373 [365 vel 368] ian. 17).

7.20.12

Impp. Arcadius et Honorius aa. Stilichoni magistro utriusque militiae.

pr. Plerique testimonialibus fraude quaesitis fiunt veterani, qui milites non fuerint, nonnulli inter exordia militiae in ipso aetatis flore discedunt. Quisquis igitur laetus alamannus sarmata vagus vel filius veterani aut cuiuslibet corporis dilectui obnoxius et florentissimis legionibus inserendus testimoniales ex protectoribus vel cuiuslibet dignitatis obtinuit vel eas, quae nonnumquam comitum auctoritate praestantur, ne delitiscat, tirociniis castrensibus inbuatur.

1. Si quis praeterea vel prima stipendia vel nondum, ut oportebat, impleta missionis colore deseruit, nihil impetrata valeant, nisi forte quempiam aut defessae aetatis aut corporis aegritudo aut gloriosorum vulnere cicatrices causaria vel honesta missione defendunt, dummodo hos ista non adiuvent, qui aetate solida et integro corpore haec occuparunt.
2. Et quoniam plurimos vel ante militiam vel post inchoatam vel peractam latere obiectu piaae religionis agnovimus, dum se quidam vocabulo clericorum et infaustis defunctorum obsequiis occupatos non tam observatione cultus quam otii et socordiae amore defendunt, nulli omnino tali excusari obiectione permittimus, nisi qui aut fractus senio aut membris debilis aut parvitate deformis indignus consortio virorum fortium repperitur.
3. Illius quoque sanctionis oportet admoneri, ut, si quis decurionum primipilariorum collegiatorum civilium apparitionum vel aliorum necessitatibus irretitus militiae sacramenta durasset, defendi castrensium stipendiorum excusatione non possit.

Dat. III kal. feb. Mediolano Stilichone et Aureliano viris clarissimis cons. (400 ian. 30).

7.20.13

Impp. Honorius et Theodosius aa. Stilichoni comiti et magistro utriusque militiae.

Oportet inter eos, qui ambitu ac suffragiis ad tribunatus praepositurasque perveniunt, et eos, qui labore periculis atque ordine militiae decurso huiusmodi dignitates acceperint, esse discretionem. Quare immunes eos haberi decernimus, qui militiae praerogativa, ut dignum est, ad tribunatum praeposituramve perveniunt. Conmonendi autem sunt comites et duces militum, ut et ipsi eos relevatos esse cognoscant neque aliquid hoc nomine ab his flagitandum. De quibus ad omnes militares iudices paria scripta direximus.

Dat. XI kal. april. Roma Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 [407] mart. 22).

7.21.0. De testimoniali ex tribunis et protectoribus.

7.21.1

Imp. Constantinus a. ad Rufinum praefectum praetorio.

Ferri non potest in titulos militaris laudis irrepere eos, qui nec aciem viderint nec signa perspexerint nec arma tractaverint. Ideoque si qui ex protectoribus vel ex praepositis vel ex tribunis epistulas reportaverint, non habeant privilegium, quod merentur qui ordine militiae sub armorum labore decurso ad hunc honorem pervenerint.

Proposita IIII id. aug. Sirmio Constantino a. III et Licinio III cons. (?) (313 [352 - 354] aug. 10).

7.21.2

Imp. Constantius a. ad praefectos praetorio.

Post alia: si quis de paganis vel decurionibus ambierit ad honores protectoriae dignitatis, nec tempus nec stipendia ei post hanc legem computanda sunt. Hoc et circa eos, qui ad praeposituras ambitu pervenerint, custodiri praecipimus. Et cetera.

Dat. kal. mai. Constantio a. VI et Constante II cons. (353 mai. 1).

7.21.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

pr. Quicumque ex protectoribus aut domesticis honorarias missiones meruerint, sub hac norma penes eos dignitas maneat, ut neque municeps curiam neque collegiatus obsequium propriae urbis effugiat neque negotiator a pensionis aurariae instituta summa militiae suffragio subtrahatur neque ab ullo postremo officio militia vel corpore talis se impetrati quisquam obiectione defendat, sed manente norma solvat omnia, quae ab illo vel condicione nascendi vel iure proprii postulantur officii.

1. De liberis etiam eorum censemus, ne de his editi originis munus per privilegia emendicatae dignitatis effugiant.

2. Quae quidem omnia officere illis aliquando non patimur, quos emeritos felicibus castris vel honesta interdum adversae valetudinis missio vel vulnerum laudabilis excusatio vel emensum sub signis tempus absolvit.

Dat. XIII kal. mai. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 18).

7.21.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro praefecto praetorio.

Eos, qui testimoniales non suo merito, sed eorum contemplatione sunt adepti qui pro his nostram clementiam sunt precati, par severitas persequatur. Eos tamen esse in urbe sacratissima non vetamus,

qui posuerunt illic larem adque domicilium.

Dat. X kal. dec. Ravenna Basso et Filippo cons. (408 nov. 22).

7.22.0. De filiis militarium apparitorum et veteranorum.

7.22.1

Imp. Constantinus a. ad Octavianum.

Veteranorum liberos aptos militiae, quorum quidam ut desides recusant militarium munerum functionem, quidam adeo ignavi sunt, ut cum dispendio corporis militiae velint necessitatem evadere, iubemus, si ad militiam inutiles resectis digitis iudicentur, curialibus sine aliqua ambiguitate muneribus atque obsequiis adgregari.

Dat. XIII kal. mart. Sirmio, accepta VII id. april. regio Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 febr. 16).

7.22.2

Idem a. ad Severum.

pr. Veteranorum filios propter privilegia parentibus eorum indulta vacare non patimur, sed programme per omnes civitates proposito diligenter quaesitos ad alterutrum compelli iubemus, ut aut decurionatus muneribus obtemperent aut militent, observaturo devotionis tuae officio, ut qui probantur ab annis viginti usque ad viginti et quinque annos aetatem agant.

1. Si autem veteranorum filii, qui equestrem militiam toleraverunt, inter equites probari voluerint, habeant facultatem, ita ut cum singulis equis idoneis praedicto adgregentur obsequio.
2. Quod si quis duos equos habeat vel unum idoneum et servum unum, cum circitoria militet dignitate et binas annonas accipiat, qui gradus praebetur aliis post laborem.
3. Singularum autem civitatum decurionibus intimetur, ut veteranorum filios, qui praedictae aetatis sunt, si militare noluerint vel minus inveniantur idonei, ad curialia vocare non morentur obsequia, si tamen patrimoniis idonei esse noscuntur.
4. Ex his autem, qui militare voluerint, si qui minus apti sunt equestri militiae id efficiente calamitate membrorum et legionariae congrui esse noscuntur, deducendi ad nos protectori qui ob hoc missus est consignentur.

Dat. III kal. aug. Aquileia Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iul. [mart.?] 30).

7.22.3

Idem a. ad Evagrium.

Ii, qui ex officialibus quorumcumque officiorum geniti sunt, sive eorundem parentes adhuc sacramento tenentur sive iam dimissi erunt, in parentum locum procedant.

Dat. prid. non. aug. Basso et Ablavio cons. (331 aug. 4).

7.22.4

Idem a. ad Leontium praefectum praetorio.

Iam dudum sanximus, ut veteranorum filii, qui post sedecim annos militiae munus subire non possunt vel armis gerendis habiles non extiterint, curiis mancipientur.

Dat. III id. april. Pacatiano et Hilariano cons. (332 [343] apr. 11).

7.22.5

Idem a. Ablavio praefecto praetorio.

Veteranorum filii vel eorum, qui praepositi vel protectores fuerunt, vel ceterorum, qui quemlibet gradum militiae tenuerunt, si invalidi et inbecilli sint, curiis adgregentur, ita ut re familiari gaudentes et inaptos militiae curiarum societati coniungas. Quod etiam nos fecimus sub conspectu nostro his, quos deliciosis nutrimentis enervatos esse perspeximus. Qui igitur ex his patresfamilias sunt et idonei functionibus publicis, eligantur ad augendum curialium numerum, singularum civitatum ordinibus commonendis, ut quos norunt idoneos nominare non dubitent praeter eos, quos vigor et fortitudo defendendae rei publicae idoneos facit. Nam et duces singulorum limitum convenimus, ne deinceps veterani filius inutilis sacramento cingatur. Eos etiam, qui iam probati sunt, diligenter inspiciant, ut qui minus idonei reperiuntur sacramento soluti ad gravitatem tuam mittantur.

Dat. et proposita id. nov. Dalmatio et Zenofilo cons. (333 nov. 13).

7.22.6

Imp. Constantius a. Antonio duci Mesopotamiae.

Post alia: observetur, ne veteranorum seu militum filii officiis praesidalibus adgregentur.

Dat. IIII non. febr. Limenio et Catullino cons. (349 febr. 2).

7.22.7

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Petronium patricium.

Quicumque castrensi stirpe progeniti diversorum se nexibus officiorum tradiderunt, manu iniecta retrahantur sciantque veterani, quibus quies post arma concessa est, liberos suos, quos militaribus aptos ministeriis insitum robur ostendat, offerendos esse militiae. Nam si quis militaris prosapiae degeneri mente officiorum se consortiis adgregavit, ita ut fractis viribus grandaevam praeferat senectutem aut debilitatis obtentu bellico operi inconveniens iudicetur, eundem ignaviae latebris vel sera indagatione protractum curiarum functionibus placuit mancipari.

Proposita Beryti idib. april. Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 373? apr. 13).

7.22.8

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Filios veteranorum, qui armatae militiae paruissent, si in officiis publicis vel ministerio chartularum atque observatione rationum inveniuntur, sciat tua sinceritas esse revocandos. Etenim hi, quibus vel corporis robur vel statura defuerit, qui comitatensi digni possint esse militia, ripensi poterunt copulari.

Proposita Romae XV kal. mart. Modesto et Arintheo cons. (372 febr. 15).

7.22.9

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa.

Quicumque castrensi stirpe progenitos diversis se officiis indiderunt, etiam manu iniecta retrahantur, sciantque veterani liberos suos, quos militaribus aptos muniis insitum robur ostendat, aut offerendos esse militiae aut obnoxios nostrae legis laqueis iam futuros.

Scripta petro consulari Phoenices Damasco pridie id. mai. Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 mai. 14).

7.22.10

Idem aaa. ad Felicem comitem Orientis.

Non solum in diversis officiis militantes, sed etiam vacantes rebus propriis veteranorum ac militum filios armatae militiae volumus sociari. Nulla igitur sit excusationis occasio.

Dat. VIII id. iul. Thessalonica Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iul. 8).

7.22.11

Idem aa. Have, Neoteri, karissime nobis.

pr. Si filii primipilarii reperti fuerint, qui ingressi legitimos annos nullis stipendiis fulciuntur, sed anno proximo, quo ad curiam fuerint lacessiti, semet militiae manciparint, ad curiam teneantur, ita ut ne officii quidem, cum transacto anno esse coeperint curiales, praepostera audiat circa eius personam ac sera petitio. (380 sept. 8).

1. Quod si in eadem domo duo filii erunt et latum adeo felixque patrimonium, quod possit duplicium necessitatum suscipere functiones, unum oportebit militiae, unum curiae vindicari. Quod servandum pari norma erit, si tres aut quattuor liberi vel etiam plures familiam eiusdem stirpis ornaverint, ut etiam ex numerosis fratribus unus ad curiam devocetur.

Dat. VI id. sept. Sirmio Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 sept. 8).

7.22.12

Impp. Arcadius et Honorius aa. Stilichoni comiti et magistro utriusque militiae.

Quoniam filii veteranorum ad diversa officia se contulerunt, hac sanctione praecipimus, ut ab his, qui nunc sunt in officiis occupati, nulli iuniores repetantur, ac deinceps post hoc edictum aditum veteranorum filiis militandi per civilia officia esse praecclusum.

Dat. VI kal. oct. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 sept. 26).

7.23.0. De oblatione equorum.

7.23.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Quicumque honorariis codicillis habetur ex comite, tres protinus equos, qui digni sunt comprobari, curet offerre, quicumque autem eodem ex praeside factus indulto, duos pari devotione mox tradat. Ita enim promptius instruitur usus armorum. Quod munus in posterum ea lege novetur, ut quinto quoque anno, hoc est magis aliquando quam saepe, similis recurrat exactio.

Dat. VIII id. iun. Sirmio Valentiniano nobilissimo puero et Victore cons. (369 iun. 6).

7.24.0. De oblatione votorum.

7.24.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Basilio praefecto Urbi.

Quando votis communibus felix annus aperitur, in una libra auri solidi septuaginta duo Obryziaci principibus offerendi devotionem animo libenti suscipimus statuentes, ut deinceps sequentibus annis uniuscuiusque sedulitas principibus suis talia ingerant semper et deferant.

Dat. III non. mart. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mart. 5).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONTIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber octavus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

-
- CTh.8.1.0. De numerariis, actuariis, scriniariis et exceptoribus.
CTh.8.2.0. De tabulariis, logografis et censualibus.
CTh.8.3.0. De privilegiis apparitorum magisteriae potestatis.
CTh.8.4.0. De cohortalibus principibus corniculariis et primipilaribus.
CTh.8.5.0. De cursu publico angariis et parangariis.
CTh.8.6.0. De tractoriis et stativis.
CTh.8.7.0. De diversis officiis et apparitoribus et probatoriis eorum.
CTh.8.8.0. De executoribus et exactionibus.
CTh.8.9.0. De lucris officiorum.
CTh.8.10.0. De concussionibus advocatorum sive apparitorum.
CTh.8.11.0. Ne quid publicae laetitiae nuntii ex descriptione vel ab invitis accipiant.
CTh.8.12.0. De donationibus.
CTh.8.13.0. De revocandis donationibus.
CTh.8.14.0. [=brev.8.7.0.] De ingratiss liberis.
CTh.8.15.0. De his, quae administrantibus vel publicum officium gerentibus (..)
CTh.8.16.0. De infirmandis poenis caelibatus et orbitatis.
CTh.8.17.0. De iure liberorum.
CTh.8.18.0. De maternis bonis et materni generis et cretione sublata.
CTh.8.19.0. [=brev.8.10.0.] De bonis, quae filiisfamilias ex matrimonio acquiruntur.

8.1.0. De numerariis, actuariis, scriniariis et exceptoribus.

8.1.1

Imp. Constantinus a. ad Leontium.

Dudum sanximus, ut nullus ad singula officia administranda ambitione perveniat, vel maxime ad tabularios, nisi qui ex ordine vel corpore officii uniuscuiusque est. Hos enim officia sibi iniuncta tamdiu agere iubemus, quoad idoneos esse manifestum est aut aetate non impediende complere id posse monstrantur, ut administratione apud unum iugiter permanente fides quoque eius appareat. Si quis ergo ex suffragio ambitionis ad officia fisco obnoxia accesserit, multae nomine denas libras auri exigatur.

Proposita V id. iun. Hierapoli Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 [343] iun. 9).

8.1.2

Idem a.

Ne ii, qui procul ab officio sublimitatis tuae sunt, nullum meritum per sedulitatem vel obsequia praeferentes locum possint laborantibus debitum irrepere, exceptores placet pro loco et ordine suo ad commentarios accedere et eorum administrationi subrogari ceteris propulsatis, ita ut inter exceptores, prout quisque locum tempore adipisci meruerit, ordine et merito consequatur.

Dat. kal. iul. Treviris Basso et Ablavio cons. (331 [?] iul. 1).

8.1.3

Idem a. ad Maximum praefectum praetorio.

Utilitate suadente annonarios et actuarios condicionales esse praecipimus, annonis etiam adiuvari et capitationem eorum qui censiti sunt haberi immunem. Ideoque tua sollertia competentia monebit officia, ut actuariis binas annonas, annonariis vero singulas protinus subministrent, capitationem quoque ipsorum tantum, qui ex his censiti sunt, faciat haberi immunem, quoad in actu fuerint constituti, nam postea vel laus eos et dignitas honorabit vel, si in culpa fuerint deprehensi, poena comitabitur.

Emissa III non. mai. Dalmatio et Zenofilo cons. (333 mai. 5).

8.1.4

Idem a. ad Veronicianum vicarium Asiae.

Vorax et fraudulentum numerariorum propositum, qui diversis rectoribus obsequuntur, ita inhibendum est, ut et antea sanximus et nunc itidem sancimus, condicioni eos subdi tormentorum et eculeis adque lacerationibus subiacere nec ultra biennium hoc fungi obsequio. Et cetera.

Dat. XIII kal. iun. Optato et Paulino cons. (334 mai. 19).

8.1.5

Imp. Constantius a. ad Taurum praefectum praetorio.

Actuarii condicionales sollicite proprio fungantur officio nec ad quasdam irrepant dignitates, quibus eos perfrui divalia statuta prohibent. Hoc vitium corrigentes nos etiam iussimus utiliter a patre praecepta servari et litteris ad magistros peditum et equitum datis iussioni effectum praecipimus commodari.

Dat. prid. non. mai. Roma Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 mai. 6).

8.1.6

Imp. Iulianus a. ad Auxonium correctorem Tusciae.

Numerarii, qui publicas rationes civitatum versutis fraudibus lacerare didicerunt, subiaceant tortori nomine artis ac fraudis. Verum cum quinquennio administraverint chartas publicas, unum integrum annum vacent, ut ad incusantium iurgia facilis adpetitu sit vita privata. Septimo porro anno, cum eosdem bene creditum munus administrasse claruerit, ex perfectissimis dimittantur. Hic abolebit honor dignitatis additae veterem vilitatem.

Dat. XVI kal. feb. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 ian. 17).

8.1.7

Idem a. Secundo praefecto praetorio.

Quamquam praecedente iussione omnes numerarios condicionales esse praecepimus, tamen etiam nunc eos, qui sumpserint chartarum notitiam et in eodem officio erunt, condicionales esse iubemus, ut scientes nullo se privilegio esse munitos ac facile per tormenta fraudum suarum tutelas detegi posse, nihil committant in damna rei publicae.

Dat. kal. mart. Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 1).

8.1.8

Idem a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Iubemus omnes numerarios, non eos modo, quos plebe confusa vulgus abscondit, sed primos etiam et magistrorum eorum, officii sedis amplissimae, tum autem iudicum ceterorum, solutos penitus militaribus sacramentis condicionales etiam fieri, ne dignitas fraudibus faciat umbraculum, per quinquennium perinde inservire scriniis. Quippe admodum iniquum videtur pro alienis fraudibus rudes et nuper adscitos adiutores compelli ratiocinia praestare adque his imminere periculum.

Dat. epistula praefecto praetorio V kal. dec. Viminacio Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 nov. 27).

8.1.9

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Clearchum.

pr. Numerarii qui appellari consueverant consularium ac praesidium, dumtaxat tabularii posthac nostra sanctione vocabuntur, scientes sese tormentis esse subiectos, nisi iudicibus vel his, qui pro vecti nostro iudicio ad provincias venerint vel his, qui ibidem diutius fuerint commorati, debitorum ac reliquorum modum frequenter ingesserint sub actorum testificatione: quos scire oportet cum his qui debitores sunt sese ad solutionem esse retinendos, nisi omnia debita ipsis fuerint indicantibus persoluta.

1. Triennii tamen spatio tabulariorum decet tempus omne concludi. Denique cum peregrinos deligi adque ad singulas quasque provincias oporteat destinari, peractis triennii spatiis adque hoc tempore completo biennio post administrationem in provinciis residere debebunt, obsequia iudicum praestolantes, ut edant rationem torporis adque segnitiae ac subiaceant dispendiis, quae communicari isdem cum exactoribus convenit, si detrectasse fidem praetermissis suggestionibus monstrabuntur.

Dat. XIII kal. mart. Constantinopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (365 febr. 16).

8.1.10

Idem aa. Iovio magistro equitum.

Actuariis palatinorum et comitatensium numerorum senas annonas, senum etiam capitum, pseudocomitatensium etiam quaternas annonas et quaternum capitum ex horreorum conditis

praecepimus....per decennium curam eius officii sustinere, ut perspicue manifesteque fides eorum et industria comprobetur. Quod cum ad nos iuxta numerorum testificationem suggestionem excellentiae tuae pervenerit, honore perfectissimatus in palatio nostro potientur, etiam maiorem gradum dignitatis postmodum adepturi. Post hoc vero beneficium qui fraudibus ac rapinis minime temperarint, in eos iudiciorum auctoritas exseratur.

Dat. VIII kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 25).

8.1.11

Idem aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Super numerariis celsissimi officii tui aliter est nostra sententia quam divae memoriae Iulianus duxerat sancendum. Ille lege proposita numerarios omisso cingulo, condicionis conscios vilioris necessitati publicae obsecundare praecepit: nos, qui malumus obsequia hominum esse voluntaria quam coacta, sumere cingulum et militiae ordinem tenere numerarios iubemus, cum, si in aliquo fraudum scelere fuerint deprehensi, nullo modo possint a corporali iniuria vindicari.

Dat. prid. id. dec. Parisiis Valentiniano et Valente aa. cons. (365 dec. 12).

8.1.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. omnibus rectoribus provinciarum.

In provinciis singulis duo tabularii collocentur, quo ad unum fiscalis arcae ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur, scituri, quod, si ex alienis quicquam actibus ad alteram partem illicita fuerit usurpatione translatus, si, qui iudicis culpam dissimulatione texerit, gravissimo sit supplicio subiugandus.

Dat. III kal. april. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mart. 30).

8.1.13

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Post alia: numerarii nonnisi exacto triennii tempore divinam nostri numinis purpuram venerentur, capitali supplicio subiugandi, si in fraudem constituti vel statuta tempora subterfugere voluerint vel ambitu usurpare maioris militiae dignitatem.

Dat. XVIII kal. oct. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 sept. 14).

8.1.14

Impp. Arcadius et Honorius aa. Severo praefecto Urbi.

pr. Ne diutius ad cunctorum perniciem actuarii numerariorum consortiis adiuventur, illustris auctoritas tua cunctos ex numerariis ab actuariorum societate praecipiat abstinere adque ab eorum communione discedere. Quod si haec moniti custodire neglexerint, isdem poenis se quibus actuarios non ambigant subiungere.

1. Actuarios vero cunctos intra quinquaginta dies urbis nostrae terminos compellat excedere, scituros, quod, si ultra statutum tempus praesentes fuerint comprehensi, viginti librarum auri dispendium subituri sunt.

Dat. IIII kal. iul. Nicaeae Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 iun. 28).

8.1.15

Impp. Honorius et Theodosius aa. Hypatio magistro militum per Orientem.

Ex insinuatione magnificentiae tuae cognitis his, quae a scriniariis officii tui crudeliter perpetrantur, dum actuariis sua pravitate permixta freti, potestate chartarum, rationes eorum pro sua voluntate perscribunt, generali lege censemus, ut ad exemplum numerariorum, quorum ob fraudes haec dudum forma processit, a chartarum cura triennio finito pellantur numquam ad eam ulterius admittendi. Cum his, qui ante ab huiusmodi consortio quoquo pacto recesserunt, ita ad principatum officii, si maluerint, praestolentur ad pecunia, quam actuariis quolibet genere extorserunt, fisco vindicanda. Quod et in posterum observabitur, si quis ex scriniariis eiusdem officii aliquos cum actuariis contractus habuerit, quoniam hoc collegium commerciumque penitus convenit inhiberi.

Dat. XVII kal. april. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 mart. 16).

8.1.16

Idem aa. Vitaliano duci Libyae.

Nemo de numerariis tui officii seu domesticis vel scriniariis sive adiutoribus post completum sui temporis actum ad eandem rursus sollicitudinem audeat adspirare, X auri librarum condemnatione proposita, si quis hanc violare voluerit sanctionem, eadem poena officio quoque proposita, si per ambitionem vel avaritiam ex his aliquid temerari concesserit.

Dat. VIII kal. nov. Constantinopoli Honorio a. XI et Constantio II v. c. cons. (417 oct. 24).

8.1.17

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Tauro praefecto praetorio.

Qui ad numerariorum gradum veniunt in officio tuae sedis excelsae, quamdiu eodem funguntur officio, domesticorum militiam non adfectent, ne in alio actu constituti alterius sacramenti privilegiis perfruantur. Completo sane triennii tempore eam tantummodo militiam consequantur, quae instituto antiquitus more defertur. Intra alterius autem triennii metas altiore quamcumque militiam seu potius dignitatem nullam penitus adipiscendi habeant facultatem. Et cetera.

Dat. V non. iul. Constantinopoli Theodosio a. XIII et Maximo cons. (433 iul. 3).

8.2.0. De tabulariis, logografis et censualibus.

8.2.1

Imp. Constantius a. ad Catullinum praefectum praetorio.

Nullus omnino ex tabulariis vel scribis vel decurionibus eorumque filiis in quocumque officio militet, sed ex omnibus officiis, nec non et si intra nostrum palatium militent, necdum impleto quinquennio reperti et retracti protinus curiis officiis que municipalibus reddantur.

Dat. VIII kal. iul. Lauriaco Marcellino et Probino cons. (341 iun. 24).

8.2.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Artemium vicarium Hispaniarum.

Si qui tabulariorum necessitate perfuncti vel adspirare coeperint ad curias vel vocari, non prius eos ordo suscipiat, quam fideliter dederint administratarum suo tempore chartularum apud acta rationem.

Dat. kal. iun. Treveris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 iun. 1).

8.2.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Comperimus aliquantos relictis muneribus curiarum scribas, sed et logografos civitatum in nomen irrepsisse militiae. His retractis legem hanc tulimus, ne quis ex hoc hominum numero paria audeat usurpare, hoc admodum sufficiente numero militiae supplementis, qui ex vagis veteranorumque filiis vacantibusque potuerit fida pervestigatione compleri.

Dat. IIII non. feb. Thessalonica Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 febr. 2).

8.2.4

Idem aaa.

Quicumque decurionum sponte se censuali ministerio manciparit, condicionem habeat quam ipse delegit, depositurus sui ordinis penitus dignitatem, si eum necessitas quaestioni subdendum invenerit.

Dat. XV kal. oct. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 sept. 17).

8.2.5 [=brev.8.1.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hadriano pf. p.

Generali lege sancimus, ut, sive solidis provinciis sive singulis civitatibus necessarii fuerint tabularii, liberi homines ordinentur, neque ulli deinceps ad hoc officium pateat aditus, qui sit obnoxius servituti; sed et si quis dominorum servum suum sive colonum chartas publicas agere permiserit (consensum enim, non ignorantiam volumus obligari), ipsum quidem, in quantum interfuerit publicae utilitati, pro ratiociniis, quae servo sive colono agente tractata sunt, obnoxium attineri, servum autem competentibus affectum verberibus fisco addici. In praeteritum quoque decernimus, cura dominorum praesentari eos, qui ratiocinia tractaverint, quorum interfuit ab initio providere, ne publicis actibus privata servitia immiscerentur, ut temporis sui quisque rationem positus in quaestione depromat.

Dat. VIII. kal. april. Mediolano, Vincentio et Fravitta coss.

Interpretatio. Sive in solida provincia sive per singulas civitates tabularii fuerint ordinati, hoc est, qui rationes publicas tractant, ingenui a provincialibus ordinentur: coloni vel servi ad hoc officium nullatenus admittantur, quia, quibus fides publica committenda est, tales eligi debent, de quibus querela esse non possit. Quod si dominus colonum vel servum suum tabularium esse consenserit, pro consensu dominus hac mulcta feriatur, ut quicquid colonus ille vel servus detrimenti admiserit, hoc dominus sine mora restituat: colonus ille vel servus verberatus fisci viribus addicatur.

8.3.0. De privilegiis apparitorum magisteriae potestatis.

8.3.1

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Artemium correctorem.

Post alia: qui sese in officiis magistrorum equitum ac peditum militasse ac militare monstraverint, ab omni nominationis iniuria excusentur. Eligendi autem erunt susceptores e diversis officiis, etiam ex largitionalibus civitatum, qui utique extra palatium degunt.

Dat. XIII kal. oct. Aquileia, acc. XV kal. nov. Salerni divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 19).

8.4.0. De cohortalibus principibus corniculariis et primipilaribus.

8.4.1

Imp. Constantinus a. ad Constantium praefectum praetorio.

Quoniam iniquissime tyrannus constituit, ut, qui ex cohortali militia honestam missionem et vacationem rerum suarum meruerint, civilibus officiis et curiae necessitatibus inserviant, placet hac lege cessante eos, qui cohortali militia completis XX stipendiis discesserint, ad nulla deinceps civilia munera vel curiae devocari. Quam rem et circa officiales praesidium observari conveniet.

Dat. IIII kal. mai. Constantino aug. IIII et Licinio IIII cons. (315 [324] apr. 28).

8.4.2

Idem a. edicto suo ad Afros.

Stationariis primipilariis, quorum manifesta sunt loca, coram mandatum est, ut, si extra modum aliquid extorserint, sciant se capite puniendos: praeterea ne carcerem habeant neve quis personam pro manifesto crimine apud se habeat in custodia neve quis amplius quam duos agasones ex provincia secum habeat vel de numidia sibi adiungat neve ex aliis provinciis agasonem habeat vel qui alicuius iam stationarii minister fuit.

Proposita VI id. mai. Karthagine Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 mai. 10).

8.4.3

Idem a. ad Bithynos.

Primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus vel ducenae vel centenae vel egregiatus dari dignitas potest.

Dat. XII kal. aug. Gallicano et Basso cons. (317 iul. 21).

8.4.4

Imp. Constantius a. Antonio duci Mesopotamiae.

Iuxta suggestionem vicarii Mesopotamiae de his, qui officia praesidalia deserentes ad sacramenta militiae adspirasse noscuntur, iteranda statuti desideratur auctoritas, ideoque etiam nunc iubemus, ut retentis his qui veteranorum seu militum filii esse noscuntur ceteros gravitas tua officiis propriis restituere non moretur. Et cetera.

Dat. IIII non. feb. Limenio et Catullino cons. (349 febr. 2).

8.4.5

Idem a. ad viros clarissimos praefectos praetorio.

Post alia: beneficiarios in eodem obsequio perseverare volumus. Et cetera.

Dat. prid. non. mai. Constantino a. VII et Constante c. II cons. (354 [353] mai. 6).

8.4.6

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

Primipilaribus, qui ad pascendos milites sollemniter ad limitem destinantur, gravia sustinentibus detrimenta hoc modo credidimus consulendum, ut duces, qui multa eis extorquere firmantur, nomine munerum vel sportulae nihil amplius percipiant quam percipiebant patre nostro perennis memoriae regente rem publicam, ita ut species a primipilaribus ipsa praestetur nec in nummum aurumve dirigatur, ne super immensitate pretiorum necessitas conquerendi exurgat. Hac igitur remota iniuria idonei mittantur, qui ex more susceptis omnibus alimoniis militaribus easdem pervehere contendant, actis apud rectorem provinciae conficiendis, per quae designabitur, quantus specierum modus in usum alimoniae militaris a primipilaribus praebeatur et quid ob munera ducibus mittenda vel sportulam, cuius habet notitiam officium praesidale.

Dat. epistula praefecto, cui haec sacra fuerat antelata, XI kal. iun. Mediolano Datiano et Cereale cons. (358 mai. 22).

8.4.7

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

Beneficarii vel officiales rationalis, si exhibitione cursus seu primipili necessitate neglecta, interversa etiam ratione fiscali ad ecclesias putaverint transeundum, curialium retrahantur exemplo. Si vero obnoxii ratiociniis vel necessitatibus non sint, sub notione iudicum officiis consentientibus, si id probabilis vitae studium postularit, transferantur nec cessionem metuant facultatum. Quod si clandestinis artibus putaverint irrependum, ad curialium similitudinem duas concedant liberis aut, si proles defuerit, propinquis e propria substantia portiones tertiam sibimet retenturi; sin vero propinquorum necessitudo defuerit, geminae portiones officiis, in quibus militant, relinquuntur portione tertia tantummodo retentata.

Dat. IIII kal. sept. Tauro et Florentio cons. (361 aug. 29).

8.4.8

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

pr. Post alia: qui in proconsulum consularium correctorum vel praesidum officiis ita stipendia merentur, ut rei publicae partes pro virili captu per vim laborum procurent, si cursui veredorum obnoxii vel pastui primipili militiam clariorem, aditu obstricti itineris, occupaverint, ita infulas adfectati honoris amittent, ut necessitatem vetustae procurationis agnoscant. Liberi vero eorum si ab ineunte aevo alterius gradus sacramenta meruerint, paternae necessitatis condicione non alias fatigentur, quam si adhuc eos loci, quamquam altioris, tamen eiusmodi docebitur retinere mensura, ut parva contumelia dignitatis paterni muneris subdantur impensis.

1. Et quoad huiusmodi homines in his provinciis militabunt, quas aut primipili pastus aut necessitas veredariae non adigat functionis, XXV eos stipendia a nexu curialis nominationis absolvant; liberis eorum ea condicione obnoxii municipum complexui relinquendis, si militiae detrectaverint voluntatem. Subscribendarii vero, tabularii diurnarii logografi censuales, si et censu opulenti erunt et exercitatione quantulumcumque eruditi, post emensum munus ea condicione curiis adgregentur, si, cum in officiis essent vilioribus, nulla eos suppliciorum macula turpaverit.

2. Et quoniam infinitum est viritim cuncta complecti, hoc quasi generale conclusio legis amplectitur, ut quicumque alii sine defensione praedictorum privilegiorum in quibuslibet urbibus oppidis municipiis repperiantur, pro captu virium et mediocritate censuum curialia officia suae sortis agnoscant. Et cetera.

Dat. III id. mai. Hadrianopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 13).

8.4.9

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

Secundum divi Iuliani statuta sportula duci in quinquaginta libras argenti non ab uno primipilari, sed ab universis pariter inferatur nihilque amplius duces sportulae sollemnis praetextu conentur exculpere.

Dat. VIII kal. april. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? mart. 25).

8.4.10

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Principes seu cornicularios stationes, quae personis suis merito deferuntur, non aliis vendere, sed ipsos potissimum his administratiunculis perfrui iubemus. Quod si post pastum primipili de his putaverint nundinandum, non alteri quam adiutoribus suis, et tamen his ipsis, qui numquam eiusmodi stationes egisse doceantur, habeant libertatem licentiamque vendendi.

Dat. III kal. april. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 30).

8.4.11

Idem aa. Festo consulari Syriae.

Solita cohortalibus Syriae privilegia, quae a divo Diocletiano porrecta sunt adque concessa, nos quoque porreximus ac iubemus eos non ad sollicitudinem bastagae, non ad functionem naviculariam devocandos, non invitos curialibus coetibus adscribendos, verum peracto labore militiae, pastus primipili competenti sedulitate functione transacta praerogativam his recusationis offerimus.

Dat. VI non. oct. Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? oct. 2).

8.4.12

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Post alia: officia rectorum provinciarum tuae magnificentiae litteris volumus admoneri, ut susceptos in officio proprio vel probatos cohortium nomine legionumve privilegiis aestiment inserendos.

Dat. XVI kal. iun. Modesto et Arinthaео cons. (372 mai. 16/7).

8.4.13

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum praetorio.

Primipilarius liberos sacramentis adque militiae, quae eorum maioribus fuerat, elapsos ad ultima quidem apparitionis et eandem necessitatem minime devocamus, variis tamen, quas tempus efflagitat, iuvare rem publicam statuimus expensis.

Dat. III non. april. Mediolano Antonio et Syagriо cons. (382 apr. [?] 3).

8.4.14

Idem aaa. ad Proculum comitem Orientis.

Qui relicto principatus officio quod gerebat ad senatoriae dignitatis nomen ambiit, propriae redditus militiae plumbatis coercendus est.

Dat. prid. non. iul. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 6).

8.4.15

Idem aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Si apparitor diffugerit criminosus, edictum, quo revocari possit, adiuncta condicione legibus subsequatur; cui nisi fuerit satisfactum, merito in latitantem a iudice pro qualitate peccati sententia proferetur: veniam enim talibus nos promittimus non duros, ut saltem huiusmodi oraculi sanctione perterriti, cum de indulgentia desperare coeperint, aut scelera nulla committant aut noverint crimina nec fugae latebris nec indulgentiis relaxanda.

Dat. prid. id. iun. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 iun. 12).

8.4.16

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

pr. Ordinariorum iudicum apparitores, qui vel speculatorum vel ordinariorum adtigerint gradum, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, priusquam primipili pastum digesta ratione compleverint. Quod si ante debitum locum qui huic functioni habetur obnoxius vel aegri corporis labem vel defessae senectutis extrema ad impetrandam quietem crediderit praetendenda, non prius otio condonetur, quam omne quod primipilo debetur expenderit.

1. Eos etiam, qui pro sceleribus suis soluto militiae cingulo addicuntur infamiae, ne integro peculio sub hac occasione laetentur, ita condignae ultioni volumus subiacere, ut functioni quoque, quae

extrema militiae debebatur, nihil ex eorum facultatibus subtrahatur.

Dat. III non. mai. Mediolano Timasio et Promoto cons. (389 mai. 5).

8.4.17

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio per Orientem.

Cum ante placuisset, ut a primipilaribus secundum dispositionem divi Gratiani species horreis erogandae comitatensibus militibus ex more deferrentur, limitaneis vero pretia darentur, nunc placuit, ut aurum ad officium illustris per Illyricum praefecturae cum certa taxatione, id est pro octogenis libris laridae carnis, pro octogenis etiam libris olei et pro duodenis modiis salis singuli solidi perferantur.

Dat. V kal. iul. Timasio et Promoto cons. (389 [?] iun. 27).

8.4.18

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Ex his, qui de numero comitianorum vel ex apparitione culminis vestri consulari officio deputati sunt, nullus ambiendi et transfugendi in alterius militiae ordinem habeat facultatem.

Dat. III kal. iun. Heracleae Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 mai. 30).

8.4.19

Impp. Arcadius et Honorius aa. Euthymio vicario Asiae.

In speciebus primipilaribus adaerandis eadem pretiorum taxatio servetur, quae in venalibus publicis poterit repperiri. Is enim, qui excedere praecepta nostra temptaverit, severa iudicis sententia coercebitur.

Dat. V kal. mart. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 febr. 26).

8.4.20

Idem aa. et Theodosius a. Anthemio praefecto praetorio.

Quicumque ad chartas vel tabulas vel quodcumque aliud ministerium cohortalis optaverit, non ante accedere permittatur, nisi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit, poena proposita his, qui contra statuta caelestia crediderint suscipiendos aliquos aut quodlibet eis officium iniungendum, et adtinendis his nihilo minus in officio, qui etiam post haec praecepta meditatione quadam futurae fraudis clam fortassis ita eorum ordinum actibus interfuerunt, ut obtentu non dati militiae nominis liberum sibi, cum id expedisset, praecogitarent abscessum. De his sane, qui huiusmodi artibus antehac usi evitanda officia rescriptorum impetratione crediderint, id statuimus, ut rescriptis, quae ad tuae sublimitatis iudicium emittuntur, nullis praeterea ad alios iudices elicitis eos uti patiamur, vel, si obreptio aliqua fuerit impetrata, a nullo alio iudice suscipiantur.

Dat. XVI kal. april. Constantinopoli dd. nn. Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (470 mart. 17).

8.4.21

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Polychronio, qui ex primipularibus in memorialium scrinia irrepsit, condicioni propriae restituto generali lege decernimus omnes, qui ex huiusmodi condicione palatinis semet indecenter inseruerunt obsequiis, omissis adsignari natalibus adque omnes, quorum interest huius rei sollicitudo, observare, ne quis desertis adsuetis officiis ad palatina umquam sacramenta adspiret.

Dat. prid. non. april. Constantinopoli Varane v. c. cons. (410 apr. 4).

8.4.22

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

Quicumque post militiam provincialis officii vel certe adhuc militans ad maius privilegium militiae ditatus spoliis provincialium properavit, absolutus sacramento eius militiae originario solo adque status sui reddatur obsequiis. Neque isdem in futurum nulla adtemptandi maioris splendoris officii adque sacramenti potestas sit.

Dat. prid. kal. mart. Ravenna dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

8.4.23

Idem aa. Euchariorum proconsuli Africae.

Quia plurimi consuetam proconsularem ceterorumque iudicum fugientes militiam diversis palatinis seu illustrium potestatum officiis se sociasse dicuntur, decernimus omnes absolutos cingulo militiae ad propriam functionem reduci. In futurum sane praecipimus, ut, si quis comprehensus ad militiam palatinam adspirare aliquibus indiciis adprobetur, in aeternum mancipatui vel susceptioni societur, non ante ex eius officii conversatione removendus, quam vitae finis huiusmodi sententia eundem potuerit liberare.

Dat. prid. kal. mart. Ravenna Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

8.4.24

Idem aa. Probo comiti sacrarum largitionum.

Quisquis in officio palatino apparitor vel exutus eodem munere ex proconsulari officio vel ordinarii iudicis potuerit repperiri, sublatis militiae privilegiis functioni propriae regionique reddatur.

Dat. prid. kal. mart. Ravenna dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

8.4.25

Idem aa. Liberio praefecto praetorio.

Quicumque ex diversis officiis omnium moderatorum officiales contra vetitum altioris militiae gradum indebite obtinuisse noscuntur, in propria revocentur officia. Universos igitur apparitores, quos extra conscientiam tuam vel stipendiorum meritum claruerit ad militiam convolasse, praecipimus revocari similique praeceptione diversorum iudicum officiales antiquae militiae restitui. Et cetera.

Dat. VI kal. dec. Ravenna Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [409?] nov. 26).

8.4.26

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Si quis e grege cohortalinorum urgente criminis insectatione stipendiis fuerit exemptus, aut otio traditus quietis artibus inmoretur aut, si ad pristina sacramenta precum miseratione maluerit repedare,

indultum nostrae maiestatis oraculum amplissimae tuae sedi offerat allegandum. Sanctione hac edictis propositis divulganda, ut provinciarum iudices sciant, si quas caelestes praescriptiones super reddenda militia elicuerit provincialis apparitor, quas non ante praecelsa sedes tua libravit, auditionem huius legis intercessione depulsam.

Dat. XIII kal. mart. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI augg. cons. (415 [?] febr. 17).

8.4.27

Idem aa. Eustathio praefecto praetorio.

Pro singulis libris argenti, quas primipilares viris spectabilibus ducibus sportulae gratia praestant, quaterni solidi praebeantur, si non ipsi argentum offerre sua sponte maluerint.

Dat. XIII kal. iul. Constantinopoli Honorio XIII et Theodosio X aa. cons. (422 iun. 19).

8.4.28

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Valentinianae ceterarumque legum, quae diversa super temporibus usurpatae militiae statuerunt, auctoritate cessante haec praecipimus observari: primum ut neque curialis neque cohortalinus neque curialis aut cohortalini filius condicione deserta ad aliam audeat adspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla praeiudicant. Dein, si quis memoratarum condicionum laqueis irretitus ad militiam armatam per subreptionem vel illicitum patrocinium transierit et id curia, ex qua tiro ortus est, per decennium iugiter siluerit, ut is, qui in castris sine aliqua fortunae pristinae conventionem incessanter stipendia meruerit designata sibi et strenue susceptis armis insudaverit, minime conveniatur ulterius, sed privilegia et praemia viri fortis expectet. Et cetera.

Dat. XV kal. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano vv. cc. cons. (423 mai. 18).

8.4.29

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio praefecto praetorio.

li, quorum nomina excellentiae tuae suggestio comprehendit, omnesque, qui ex primipilariis ex quacumque provincia quamlibet militiam contra licitum praesumpserunt, etiamsi obtinuisse eam speciali adnotatione nostrae indulgentiae videantur, spoliati cingulo ad priorem statum et condicionem pristinam revocentur, omni aditu cuiuslibet dignitatis ita huiusmodi condicioni praecluso, ut non solum impetratis iam beneficiis careant, verum etiam, si quid postmodum elicere temptaverint, id omne in irritum devocetur. Praeceptis enim vestris et publicis utilitatibus in perpetuum debent esse subiecti nec exsequendarum necessitatum munia declinare.

Dat. VI id. iul. Constantinopoli Felice et Tauro cons. (428 iul. 10).

8.4.30

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

pr. Post alia: eodem exemplo Eubulo praefecto praetorio Illyrici. Si cohortalis apparitor aut obnoxius cohorti ad ullam posthac adspiraverit dignitatem, spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus ad statum pristinum revocetur, liberis etiam in tali eius condicione susceptis fortunae patriae mancipandis.

1. Si qui vero cohortalis vel subiectus cohorti ullam ante hanc legem gessit militiam aut coeptam dudum etiamnunc gerit aut causidicinam in foro amplissimae praefecturae Orientis adque Illyrici vel urbano profitetur iudicio, in eodem latarum pridem constitutionum sanctio observetur.

2. Post hanc vero legem si quis ex his ausus fuerit ullam affectare militiam, nulla praescriptione temporis muniatur, sed ad condicionem propriam retrahatur, ne ipse vel eius liberi post talem ipsius

statum procreati quod cohorti debetur valeant declinare.

Dat. III non. april. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 apr. 3).

8.5.0. De cursu publico angariis et parangariis.

8.5.1

Imp. Constantinus a. ad Constantium.

Si quis iter faciens bovem non cursui destinatum, sed aratris deditum duxerit abstrahendum, per stationarios et eos, qui cursui publico praesunt, debito vigore correptus aut iudici, si praesto fuerit, offeratur aut magistratibus municipalibus competenti censura tradatur eorumque obsequio transmittatur, aut si eius fuerit dignitatis, ut nequaquam in eum deceat tali vigore consurgere, super eius nomine ad nostram clementiam referatur. Qui enim explicaverit mansionem, si forte boves non habuerit, inmorari debet, donec fuerint exhibiti ab his, qui cursus publici curam gerunt, nec culturae terrae inservientes abstrahere.

Acc. XI kal. feb. Caralis Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 ian. 22).

8.5.2

Idem a. ad Titianum.

Quoniam plerique nodosis et validissimus fustibus inter ipsa currendi primordia animalia publica cogunt quidquid virium habent absumere, placet, ut omnino nullus in agitando fuste utatur, sed aut virga aut certe flagro, cuius in cuspide infixus brevis aculeus pigrescentes artus innocuo titillo poterit admonere, non ut exigat tantum, quantum vires valere non possunt. Qui contra hanc fecerit sanctionem promotus, regradationis humilitate plectetur: munifex poenam deportationis excipiat.

Dat. prid. id. mai. Sabino et Rufino cons. (316 mai. 14).

8.5.3

Idem a. ad Acindynum praefectum praetorio.

Praesidibus et rationalibus ceterisque, quibus propterea res publica et annonae et alimenta pecoribus subministrat, usurpandi agminalis seu paraveredi licentia derogetur. Quibus illud quoque licere non patimur, ne quid de provincialibus citra ordinem poscant nisi hi tantum, quorum fides cognita est, cum usus necessitatis exegerit. Vestrae vero gravitatis ubi ratio exegerit, cursus publicus praesto est, quibus si a publico itinere aliqua militari via devertendum fuerit, ubi evectio non erit, publicis utemini agminalibus, sed modice et temperate tantum ad usum proprium necessariis. Quae res si neglecta fuerit, vobis aestimationis vestrae notam incurrentibus praesides periculum sustinebunt, cum super hac re exploratores iam missi sint. Quae enim mala provincialibus inferantur, conici ex eo etiam potest, quod nostris itineribus, quos publica utilitas movet, magna atque anxiosa dispositione vix vicenorum agminalium numerus subministrari queat.

Proposita XV kal. mart. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 [339] febr. 15).

8.5.4

Idem a. Menandro.

pr. Certis nuntiis compertum est, quod plures veluti sibi ac necessitatibus propriis petitas angarias taxato pretio distrahunt. Quamvis itaque raro posthac et non nisi merentibus evectiones praebendae sint, omnes tamen, qui ubique sunt cursus publici observatione districti, inquirant, si quis in hoc genere criminis possit intercipi, ut emptor et venditor in insulam relegentur, illis etiam, qui observare iussi sunt, pro dissimulatione vel neglegentia idem supplicium luituris.

1. Non improbum tamen est, si is, qui angarialem habet copiam, ad tutelam vitae vel laborem adeundum itineris pro solacio sibi quendam sociaverit. Namque hoc factum meretur veniam nec latere poterit explorantes; illud poena superius dicta plectendum est. Super qua re proconsules rectores provinciarum praefectos vehiculorum adque omnes, qui cursui publico praesunt, admoneri conveniet.

Dat. X kal. iul. Constantino a. VII et Constantio caesare cons. (326 iun. 22).

8.5.5

Idem a. ad Musonianum praefectum praetorio.

Iam dudum nostrae clementiae iussa existunt, ut rectoribus provinciarum evectionum faciendarum copia denegetur, quoniam cursui publico magna infertur perniciēs, si haec licentia latius panderetur. Ideoque hoc ipsum repetimus quod ante placuerat ac iubemus eos auctoritatis tuae litteris commoneri, ut iussis parere festinent.

Dat. VIII kal. aug. Constantio a. VII et Constantio c. cons. (354 iul. 25).

8.5.6

Idem a. Magno agenti vicariam praefecturam.

Hoc interdicto prohibemus, ne quis agminales ac paraveredos aestimet postulandos: in eos enim, qui hoc temere praesumpserint, vindicari acrius oportebit iussione nostra cunctis provincialibus intimata.

Dat. kal. aug. Constantino a. VII et Constantio c. cons. (354 aug. 1).

8.5.7

Imp. Constantius a. Olybrio proconsuli Africae.

Paraveredorum exactio patrimonia multorum evertit et pavit avaritiam nonnullorum. Ideoque praelata iussione nostra provinciarum rectores excellentia tua commoneat, ut, exceptis agentibus in rebus, qui ad movendum militem mitti consuerunt, quisquis alius paraveredum exegerit, non ei cedat impune, sed nec illi qui dederit.

Dat. III non. aug. Antiochiae Constantio a. VII et Constantio caes. cons. (354 [360] aug. 3).

8.5.8

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

pr. Evectiones ab omnibus postulentur, quacumque conspicui fuerint dignitate; non enim debet esse umquam efficax usurpatio, quae possit animalibus publici cursus inferre perniciem. Quod si quis putaverit resistendum et sine evectione iter facere detegitur, ubi repertus fuerit, eundem iussimus detineri ac de eius nomine ad Prudentiam tuam et ad Musonium clarissimum virum comitem et magistrum officiorum referri.

1. Statuimus raedae mille pondo tantummodo superponi, birotae ducenta, veredo triginta; non enim ampliora onera perpeti videntur.

2. Octo mulae iungantur ad raedam aestivo videlicet tempore, hiemali decem; birotis trinas sufficere iudicavimus. Adque haec cuncta regionibus praestitutos curare praecipimus poena eis proposita.

Dat. VIII kal. iul. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II consulibus. (357 [356] iun. 24).

8.5.9

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

pr. Miranda sublimitas tua nullos evectioni dies addendos esse cognoscat nec passim raedarum tractorias vel evectiones birotum faciat.

1. Et agentibus in rebus a tua sublimitate tribui vel fieri evectionem vetamus; sufficere namque posse confidimus, quae isdem a nobis vel magistri officiorum comitatus nostri iussis necessaria habita ratione praebentur.

Dat. VIII id. dec. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caesare II cons. (357 dec. [?] 6).

8.5.10

Idem a. ad Flavianum proconsulem Africae.

Nulli de cetero subiunctorio privato animalia publica praebeantur nec rei huiusmodi facultas mulionibus relinquatur, sed penitus conquiescat.

Dat. VI kal. nov. Sirmio post consulatum Constanti a. VIII et Iuliani caes. II. (358 oct. 27).

8.5.11

Idem a. Helpidio praefecto praetorio.

Ne qua posthac legio amplius quam duas angarias et hoc eorum, si qui aegri sunt, causa usurpare conetur, cum ad destinata proficiscitur, ita tamen, ut pro singulis angariis bina tantum boum paria consequantur. Si qui post hanc legem amplius moverit, in maximam se reprehensionem sciat esse venturum.

Dat. XVI kal. dec. indictione IIII. (360 nov. 16).

8.5.12

Imp. Iulianus a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Quoniam cursum publicum fatigavit quorundam inmoderata praesumptio et evectionum frequentia, quas vicaria potestas et praesidium adque consularium officia prorogare non desinunt, curam ac sollicitudinem huius rei nos subire compulsi faciendarum evectionum licentiam cunctis abduximus. Exceptis igitur vobis nulli evectionem licebit facere de cetero. Sed ut necessitates publicae impleantur, vicariis denas vel duodenas evectiones manu mea perscriptas ipse permittam, praesidibus vero binas annuas faciat vestra sublimitas, quibus ad separatas provinciarum secretasque partes necessariis ex causis officiales suos dirigere possint. Sed his quoque nostra etiam mansuetudo evectiones singulas dabit, ut ad nos referre possint, cum id fieri necessitas quaedam exegerit.

Acc. VIII kal. mart. Syracusis Mamertino et Nevitta cons. (362 febr. 22).

8.5.13

Idem a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Ad suggestionem comitis adque eorum, qui largitionibus praesunt, illationi specierum largitionalium competentes evectiones rectores provinciarum, cum absit vicarius, facere debent. Quod universis rectoribus tua sublimitas indicare non differat.

Acc. XII kal. iul. Mamertino et Nevitta cons. (362 iun. 20).

8.5.14

Idem a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

pr. Qui contra adnotationem manus nostrae plures quam evectio continebit veredos crediderit usurpandos, capitalem rem fecisse videbitur, et si instantis necessitatis gratia non retineatur, quis tamen ille sit ad censurae tuae, tum ad serenitatis nostrae conscientiam referendum est.

1. Et quamquam, quid sit parhippus, et intellegere et discernere sit proclive, tamen, ne forte interpretatio depravata aliter hoc significet, sublimitas tua noscat parhippum eum videri et habendum esse, si quis usurpato uno vel duobus veredis, quos solos evectio continebit, alterum tertiumve extra ordinem commoveat.

2. Nihil autem interesse debet nec ad crimen vocari, utrum agens in rebus suo anne mulionis itineri subiugando, modo evectionis datae formam et licentiam non excedat.

Dat. V id. sept. Mamertino et Nevitta cons. (362 sept. 9).

8.5.15

Idem a. ad Avitianum vicarium Africae.

Mancipum cursus publici dispositio proconsulis forma teneatur, neque tamen sit cuiusquam tam insignis audacia, qui parangarias aut paraveredos in civitatibus ad canalem audeat commovere, quo minus marmora pivatorum vehiculis provincialium transferantur, ne otiosis aedium cultibus provincialium patrimonia fortunaeque lacerentur.

Dat. VII kal. nov. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 oct. 26).

8.5.16

Idem a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

pr. In provincia Sardinia, in qua nulli paene discursus veredorum seu paraveredorum necessarii esse noscuntur, ne provincialium status subruatur, memoratum cursum penitus amputari oportere decernimus, quem maxime rustica plebs, id est pagi contra publicum decus tolerarunt. Excellens igitur auctoritas tua officio praesidali necessitatem tolerandae huiusmodi exhibitionis imponat, aut certe, si hoc existimant onerosum, suis animalibus uti debebunt, quotiens eos commeari per provinciam necessitas publica persuaserit.

1. Sane angariarum cursum submoveri non oportet propter publicas species, quae ad diversos portus deferuntur. Proinde considerata rerum necessitate pro locorum situ atque itineris qualitate tantum numerum angariarum collocari oportere decernas, quantum necessarium esse adhibitae plenissime deliberationes suaserint.

Dat. VII kal. dec. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 nov. 25).

8.5.17

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Menandrum.

pr. Vehiculis nihil ultra mille librarum mensuram patiemur imponi, ita ut veredarii sat habeant, quod his triginta libras equis vehere concessimus. Quidquid igitur supra mensuram exsuperare constiterit, ad spendium eius, qui in legem commiserit, fisco conveniet adscribi.

1. Illud sane, ut penitus enormium vehiculorum usus intercidat, sancendum esse decernimus, ut, quisquis opificum ultra hanc quam perscripsimus normam vehiculum crediderit esse faciendum, non ambigat sibi, si liber sit, exilii poenam, si servus, metalli perpetua supplicia subeunda.

Dat. prid. id. mart. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mart. [?] 14).

8.5.18

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

pr. Si quando praepositus largitionum species transmittendas necessarias esse suggesserit ac brevem diversarum specierum, cui subvectio vehiculorum poscitur, designaverit, a praesidibus diversorum officiorum evectio competens praebeatur.

1. Illud etiam sublimitas tua observari omni cautione praecipiat, ne amplius in singulis quibusque carpentis, quam bini aut ut summum terni homines invehantur, quos tamen directarum rerum custodes vel prosecutores esse constiterit.

Dat. III id. mai. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 13).

8.5.19

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Magnifica sedes tua evectionum faciendarum arbitrium in publicis tantum causis usurpet. Verum ingenti procurabitur cautione, ne parum considerata facilitas ita publicis incipiat visceribus imminere, ut fatigatione nimia paenitentiam huius concessionis suscipere cogamur.

Dat. VIII kal. iul. Philippopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 23 [mai. 25]).

8.5.20

Idem aa. ad Florianum comitem rerum privatarum.

pr. Iuxta divi Iuliani consultissimam legem ad transferendas largitionum res necessarias competentia iudices evectionum subsidia perferant.

1. Illud quoque adiectum est, ne quicquam oneris vehiculis publicis cumulatus, quam ratio fiscalis posceret, superponeretur, si quidem non amplius in singulis quibusque vehiculis, quam binos aut ut summum ternos sedere praeceptum sit.

Dat. prid. id. sept. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

8.5.21

Idem aa. ad Artemium.

Competenti ratione prohibemus, ne hi, qui familiae praesunt, novum rapinarum aut fraudium genus exerceant, ut pro rotarum tritura ac ministeriis pecuniam ab angariarum praebitoribus poscant. Pro rotis igitur et pro angariis praebitores dispendia nulla patiantur.

Dat. III kal. oct. Aquileia divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 29).

8.5.22

Idem aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

pr. Cunctos iudices laudanda tua sinceritas monebit, ut minime quosque transire patiantur, antequam seriem evectionis aspexerint et congrua subnotatione dimiserint. Sane cuiuscumque fuerit dignitatis qui nostra interdicta calcaverit, retentetur, dum super ipsius nomine ad mansuetudinem nostram querella dirigatur, cui vindicta non deerit. In eos autem protinus ultio competens exserenda est, quos sinceritas tua pro loco graduque militiae ibidem coherceri posse crediderit.

1. Praeterea illud adiungimus, ut parhippum vel avertarium nullus accipiat, nullus impune praesumat, nisi eum nostrae serenitatis arbitrio aliqua necessitate cogente vir illustris magister officiorum textui evectionis addiderit.

Prolata litteris sub die XII kal. mart. Romae, acc. IIII kal. april. Venabri consulatu Valentiniani et Valentis aa. (365 febr. [?] 18).

8.5.23

Idem aa. Mamertino praefecto praetorio.

pr. Ad procuracionem clavularii cursus eligendi sunt ex eo hominum genere, qui in provinciis codicillis comitivae et praesidatus aut rationum epistulis honorariis nixi ab omnium se civilium et publicorum officiorum ministerio removerunt. His tamen ab hac molestia segregatis, qui legationum reverentia, principalium beneficiorum iudiciis, honorem ipsis principibus tradentibus sunt adepti vel qui emeritis officiis palatinis missione donati sunt.

1. Locandi autem erunt per singulas mansiones vel quo longius sinceritas tua procuracionem eorum existimaverit porrigendam. In quo negotio si quid neglectum secusve gestum fuerit, ad eorum, quidquid peccatum erit, crimen invidiamque referetur.

2. Quanto autem tempore unusquisque iniuncti officii sarcinam debeat sustinere, celsitudinis tuae arbitriis relinquimus sancendum.

3. Qui viri et evectiones commeantium exactissima cura inspicere debebunt et animalibus alimenta, quae fiscus noster suggerit, ministrare.

Dat. VI id. mart. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 10).

8.5.24

Idem aa. ad Buleforum consularem Campaniae.

Nonnullos id agere compertum est, ut, si forte defecta fuerint animalia, quae vehiculis deputata sunt, veredorum numerum, qui alteri serviunt necessitati, ad raedas quibus utuntur usurpent. Hanc licentiam per mancipis locorum omnifariam prohiberi conveniet, ut, si quis extiterit, qui formam nostrae sanctionis excedat, cuiuscumque fuerit dignitatis, tamdiu resistere ac residere cogatur, quamdiu animalia, quibus iter peragat, revertantur.

Dat. VIII kal. april. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 24).

8.5.25

Idem aa. ad Symmachum correctorem Lucaniae et Brittiorum.

Compertum est usurpatione quorundam in publici cursus damna grassante ab itinere solito deviari. Proinde si quis iter faciens cuiuscumque dignitatis fuerit militans ab itinere recto deverterit quingentis passibus, poena in eum competens proferatur et ad nostram scientiam referatur.

Dat. VIII kal. april. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 25).

8.5.26

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Cursus mancipis clavularii ex quo genere hominum debeant ordinari, apertissima lege decrevimus. Quorum si praedictae numerus functioni non potuerit occurrere, curiales ad hoc munus sunt vocandi.

Dat. VI kal. mai. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 apr. 26).

8.5.27

Idem aa. ad Fortunatum consularem Pannoniae Secundae.

Neque plures parhippos dimittendos nec emensis evectionibus dandam conmeandi cuiquam facultatem gravitas tua cognoscat. In eo autem ne admonitionem quidem adhibendam putamus, ut a nullo omnino cursus publicus sine evectionis auctoritate moveatur.

Dat. V kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 28).

8.5.28

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

Quod iam Gallis prodest, ad Illyricum etiam Italiaeque regiones convenit redundare, ut non amplius raeda quam mille pondo subvectet, angariae mille quingenta sufficiant, veredo ultra triginta nullus imponat.

Directa V kal. ian. Sirmio Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? dec. 28).

8.5.29

Idem aa. ad Domnum consularem Siciliae.

Si tantum parhippum praesumant, quibus nos ipsi in evectione quam facimus veredum cum parhippo tribui iusserimus. Si quis vero citra nostrae adnotationis indultum id licenter exegerit, severissimae subiaceat ultioni.

Dat. IIII non. dec. Treviris post consulatum Lupicini et Iovini vv. cc. (368 [367] dec. 2).

8.5.30

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Viventium praefectum praetorio.

Perspicue sanxeramus, ut in carpentis raedarum mensuram subditam nullus excederet, nemo amplius raedae quam mille pondo, angariae quam mille quingenta, veredo quam triginta auderet imponere. Ideoque ad illustres magistros equitum et peditum scripta porreximus, ut per loca, quae huiusmodi observationis excubiis munienda sunt, sollicitos protectores diligentesque constituent, quo idem et mensuram vehiculorum et vim onerum semper inspiciant nihilque fieri contra haec iura patiantur. Quin etiam, quotienscumque aliquis fuerit inventus excessisse legem vel vehiculi enormitate vel ponderis, quemlibet locum, quamcumque ille protulerit dignitatem, quidquid ultra mensuram esse constiterit, aput se protector, qui insolentiam deprehenderit, retentabit, donec super eo, qui interdicta contempserit, ad clementiam nostram relatio dirigatur.

Dat. VIII kal. oct. Valentiniano et Valente II aa. cons. (368 sept. 23).

8.5.31

Idem aaa. ad Catafronium vicarium Italiae.

Nec mulionibus nec carpentariis nec mulomedicis cursui publico deputatis mercedem a quoquam sinceritas tua siverit ministrari, cum iuxta publicam dispositionem annonas et vestem, quam isdem credimus posse sufficere, consequantur. Et cetera.

Dat. XVIII kal. sept. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 aug. 15).

8.5.32

Idem aaa. ad Ampelium.

Evectionum copiam senatui, cum proficiscendi ad nos necessitas fuerit, serenitas nostra largita est. nam si adclamationibus populi Romani nostri aliisque antiquis et sollemnibus rebus concessa iugitas illibata servatur, provincialibus etiam, quando e re esse censerent, evectionum copia non negata est, ut ad nos sumpta evectione contendant, quanto magis huius arbitrii his facultas est deferenda, quos collegii merito videre frequentius cupimus?

Dat. III id. dec. Treviris Gratiano a. II et Probo cons. (371 dec. 11).

8.5.33

Idem aaa. ad Constantium.

pr. Evectionum emittendarum etiam per ceteras provincias dumtaxat in translationem vestium tua sinceritas habeat facultatem, ut, si forte in itinere vicarius non fuerit, cum vestes eadem transferuntur, tarditas nulla generetur: certe, ubi idem vicarius forte morabitur, aut dimittet tuas aut alias ipse renovabit. Et hoc quidem eo constituitur exemplo, quo aurum argentumque transfertur, in quo utique nullum evectionibus tuis adfertur obstaculum, quominus id, quod transmissum fuerit, ad loca statuta perveniat.

1. Eadem autem vestes militares usque ad ea loca sunt transferendae, ubi ipsi milites sunt constituti, neque enim paulo deverticulo abducendi sunt ab excubiis sibi pro publica utilitate commissis.

2. Tales igitur vestes a provinciis dirigantur, quae, priusquam moventur, inspectione gravitatis tuae displicere non possint.

Dat. VI id. iul. Robore Gratiano a. III et Equitio v. c. cons. (374 iul. 10).

8.5.34

Idem aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

pr. Quia in omnibus aliis provinciis veredorum pars quarta reparatur, in proconsulari provincia tantum detur, quantum necessitas postulaverit et quidquid absumptum non fuerit, hoc nec pro debito habeatur nec a provincialibus postuletur. Non dubitamus autem plus quam quartam ad reparationem necessariam non esse iumentorum.

1. Praeterea in singulis mutationibus arbitramur ternis veredis muliones singulos posse sufficere.
2. Nam ut stabula impensis publicis extruantur, contra rationem est, cum provincialium sumptu citius arbitremur et utilius adparanda.
3. Iam vero mancipum non ab ordine nec a magistratibus accipienda videntur obsequia, sed ab officio proconsulari qui missione donantur, vel ex aliis officiis, quos idoneos adque emeritos esse constiterit. Non enim improbabilis haec dispositio est, cum et in suburbicariis regionibus haec consuetudo servetur.

Dat. III kal. mart. Treviris Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 [379?] febr. 27).

8.5.35

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Auxonium praefectum praetorio.

pr. A nullo umquam oppido aut frequenti civitate, mansione denique adque vico uno die ultra quinque veredorum numerus moveatur, ac si quis eorum, qui praepositi vocantur aut mancipes, publico denique cursui nomine aliquo praesunt, hunc quem praescripsimus modum patiatur excedi, severissime sinceritatis tuae auctoritate compescetur: aut militans exauctorationem subibit aut decurio vel manceps relegatione annua plectetur. Ii autem, qui superscriptum numerum supergredi molientur, cuiuscumque sint honoris aut nominis, quinque argenti libris in unius veredi usurpatione multentur.

1. Si tamen necessitas maior coegerit, super sollemnem numerum iubemus admitti quos aut sacras litteras ferre constiterit aut habere in evectionibus adnotatum, ut aliqua de causa instantius ire iubeantur, quod vel spectabilis viri officiorum magistri vel sinceritatis tuae litteris oportebit adscribi, ut exstet evidens causa, quae praescriptum legis excedat.
2. In vehiculis etiam hac volumus ratione moderari, ne supra assium numero raeda moveatur. Quod facinus sublimis auctoritas tua si contra vetitum cernat admitti, pro motu suo severitate cohibebit.

Dat. XII kal. mai. Treviris Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 apr. 20).

8.5.36

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

Mancipibus supra lustrale tempus cura non imineat mancipatus: nec intra triginta dies amplius cuiquam liceat ex mutatione discedere. Quod si quis supra praescriptum numerum dierum ab statione, quam receperit, excesserit, capitali animadversione puniatur. Idcirco enim quinquennio devoluto eos honorem perfectissimatus manere praecipimus omniumque aliarum necessitatum immunitate fovemus, ut tempus procurationis impositae sollerti fide et integritate succedant.

Dat. III kal. mart. Treveris Syagrio et Eucherio cons. (381 febr. 27).

8.5.37

Idem aaa. ad Palladium praefectum Augustalem.

Eum, qui sagum hippocomorum notabili populatione voluerit usurpare vel scindere, cuiuslibet fuerit dignitatis, sine aliqua exceptione iubeas detineri, ut, cum de eius nomine relatio fuerit destinata, quid super eius contumacia statuendum sit, opportunius aestimemus.

Dat. prid. id. mai. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 14).

8.5.38

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Proficiscente vicario triginta asini, veredi decem tantummodo moveantur, quinquaginta librarum auri dispendio eius officio, si haec fuerint contempta, non inmerito subiugando. Illud etiam similiter observetur, ne quis faciendae evectionis sibi vindicet facultatem.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 apr. 24).

8.5.39

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Quisquis seu civili seu militari deposita dignitate aget otium, non prius usquam fiducia evectionum prodeat, quam editis causis nostra maiestate consulta utendi itidem cursus publici acceperit potestatem. Reliquos vero, etiamsi expresserint tali tenore copiam latius evagandi, a fructu furtivae impetrationis arcemus.

Dat. XVII kal. aug. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 iul. 16).

8.5.40

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

pr. Iudicibus faciendae evectionis copiam denegamus cum id nostro numini et vestris tantum sit potestatibus reservandum. His enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio praebituri sunt, quos in transmissione largitionalium titulorum prosecutores viderint constitutos, scituri, si definitionem nostram excesserint, se quidem XXV auri libris, officium vero quinquaginta esse multandos.

1. Sane ut etiam agendi itineris possit esse moderatio, seni veredi, singulae etiam raedae per dies singulos dimittantur.

Dat. X kal. aug. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 iul. 23).

8.5.41

Idem aaa. Filagrio comiti Orientis.

Capitalis periculi acerbitate proposita evectionum contractus asinorumque merces et ementis et distrahentis poena prohibemus.

Proposita Beryto, dat. XII kal. oct. Antonio et Syagrio cons. (382 sept. 20).

8.5.42

Idem aaa. Constantiano vicario dioeceseos Ponticae.

Reparationis collatione ab officialium persona submota idoneos mancipēs constitutos quinquennii tempus implere praecipimus.

Dat. III kal. ian. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 dec. 30).

8.5.43

Idem aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Quibus ius ante non fuit evectionum abstinētia, quibus fuit faciendarum moderatione rei publicae prospiciant. Illustres enim viri militiae equestris ac pedestris magistri, qui hac usurpatione caruerunt, multo in posterum patientius abstinēbunt, cum et amantes rei publicae sint et circa communes utilitates nostris sibi animadvertant moribus esse vivendum.

Dat. kal. feb. Richomere et Clearcho cons. (384 febr. [?] 1).

8.5.44

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nullus evectione utatur privatus, tametsi valuerit impetrare, exceptis his, quos sublimissimae administrationis illustravit indeptio et quos magistri equitum ac peditum pompa sublimat, qui tamen omnes in actu ipso positi rei publicae providerunt, non hi, quos honorarii tantum nominis suffragia prosequuntur, sub hac videlicet definitione, ut, cum semel ad propria vel optata pervenerint, utendae eiusdem evectionis non habeant facultatem nisi consulta iterum clementia nostra geminae isdem beneficium detulerit largitatis, etiamsi administratione deposita ad larem proprium revertuntur.

Dat. VI non. mart. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 mart. 2).

8.5.45

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nullus numerum amplius quam singulas vel binas angarias secundum prius nostrae praeceptum serenitatis usurpet.

Dat. IIII id. april. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 apr. 10).

8.5.46

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Diversorum officiorum veterani mancipatum debitum cursui publico repraesentent, etiamsi post contra vim legis aliquam indepti sint dignitatem aut per suffragium ad curiarum honorarium patronatum aut ad societatem consortiumque laurentum aut ad decuriae Herculeae suffragium adspirasse doceantur. In his vero, qui non terrena, sed caelestia privilegia quaesiverunt, hoc custodiendum esse sancimus, ut, si quemquam ex huiusmodi genere hominum iam tenet religio sacrosancta eiusque operam non potest accipere mancipatus, facultates memorati cursus publicus consequatur.

Dat. V id. april. Mediolano Arcadio a. I et Bautone v. c. cons. (385 apr. 9).

8.5.47

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

pr. Raedae mille librarum onus imponi debet, carro sescentarum nec amplius addito eo, ut aurum ceteraeque species largitionales non ad libidinem prosecutorum vel susceptorum, sed aptis oneri ac ponderi vehiculis deferantur. Quibus utique non licebit sub capitalis exitii minis quicquam oneris privati secus quam lex nostra praescribit imponere neque alios mercede subvehendos velut proposita licitatione conducere, exceptis his quos necessitas prosecutionis adiunxerit.

1. Et quoniam veredorum quoque cura pari ratione tractanda est, sexaginta libras sella cum frenis, triginta quinque vero averta non transeat, ea condicione, ut, si quis praescripta moderaminis imperatorii libramenta transscenderit, eius sella in frusta caedatur, averta vero fisci viribus deputetur.

Dat. XV kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone cons. (385 iun. 17).

8.5.48

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

pr. Si aurum sacrarum largitionum vel argentum ad comitatum nostrum destinatur, una raeda quingentis auri libris, mille vero argenti, si vero privatarum, auri trecentis, quingentis vero argenti libris oneretur. Sint praeterea duo palatini prosecutores singularum raedarum cum tribus servis, habentes quinquagenarum librarum avertas et saga, quibus par erit eos pro itineris necessitate muniri, ita ut, si quid ultra praescriptum nostrae serenitatis inventum fuerit, ad comitatum nostrum protinus dirigatur.

1. Lineae vel amictoria, quibus hactenus onerari raedae solebant, nec ulterius raedis, sed angariis vel navibus dirigantur et si alicubi repertae fuerint huiusmodi species, thesauris eius urbis, in qua deprehensae fuerint, deputentur, per angarias, ubi facultas fuerit, destinandae; reliquae vero delicatae vestes, sed et linteamen amictorum nostrorum usibus necessarium raedis sub mille librarum ponderatione mittantur.

Dat. IIII non. mart. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio v. c. cons. (386 mart. 4).

8.5.49

Idem aaa. Caesario magistro officiorum.

Iti qui provinciis praesunt inspectis evectionibus ex quacumque parte venientium ad vehiculorum vicem comites quattuor veredos cum Parhippo, tribunos militum ternos movere permittant, ceteros domesticos protectores et agentes in rebus binis uti tantummodo patiantur.

Dat. III non. sept. Valentiae Timasio et Promoto cons. (389 [386] sept. 3).

8.5.50

Idem aaa. praefectis praetorio.

Non patimur hippocomos per eos, qui veredis uterentur, indigna spoliatione vaxari, si quidem nonnulli veredarii saga eorundem dicantur auferre. Quocirca per omnes iudices et curiosos miserabilis removeatur iniuria, scientibus cunctis, quod, si observata non fuerit nostra sanctio, non solum damna resarcire, verum etiam notam et multam qui neglexerit subire cogetur, ut his retentis, qui fuerint detecti hippocomis saga abstulisse, super eorum nominibus ad nostram clementiam referatur.

Proposita XV kal. iul. Treviris Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 iun. 17).

8.5.51

Idem aaa. Potamio praefecto Augustali.

Publici cursus exhibitio antiqua ex consuetudine inducta curialibus viritim per curias debet pensata locorum hominum facultatum qualitate distribui.

Dat. III kal. aug. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iul. 30).

8.5.52

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Faciendarum evectionum licentiam in excidium publici cursus a comitibus Aegyptiaci limitis usurpatam sublimis magnitudo tua auctoritate huius legis inhibebit.

Dat. VII kal. aug. Constantinopoli d. n. Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 iul. 26).

8.5.53

Impp. Arcadius et Honorius aa. Dextro praefecto praetorio.

Quia comperimus quosdam animalia publica subtraxisse, ea per inquisitionem mulionum et mancipum volumus redhiberi, adque ideo per muliones et mancipes, nisi animalia perducta fuerint, diligenti inquisitioni et plenae cognitioni locus non negetur, et cum manifesta ratione deprehenderit illicita usurpatione cursum publicum fuisse vexatum, in quadruplum superductorum animalium pretium inferri censemus. Et ne idem etiam in futurum admittatur, praecipimus, ut, si qui vel per unam mutationem veredum mulamve aut bovem superducendum esse crediderit, memoratam fisci viribus multam inferat.

Dat. XV kal. april. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mart. 18).

8.5.54

Idem aa. Dextro praefecto praetorio.

Meminimus evectiones illustribus viris honori potius quam usui detulisse. Ne igitur cursus publicus pereat, hac lege sancimus, ne quis sibi deinceps cursum publicum privatus usurpet, nisi cum aut a nobis evocatur aut a clementiae nostrae veneratione discedit. Si quis ergo posthac contra vetitum sibi cursum publicum illicita temeritate praesumpserit, motum in se nostrae mansuetudinis excitabit. Et cetera.

Dat. VI kal. mai. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 apr. 26).

8.5.55

Idem aa. Florentino praefecto Urbi.

Duorum veredorum evectiones te praesumpsisse propria relatione signasti. Cuius facti veniam indulgemus, sed nihil tale posthac nec usurpari volumus nec licere.

Dat. XII kal. mart. Mediolano Arcadio III et Honorio III aa. cons. (396 febr. 18).

8.5.56

Idem aa. Simplicio magistro militum.

Sufficiunt iudicum potestatibus evectiones, quas a nostra serenitate vel sede illustrium praefectorum necessitatibus publicis accipiunt servituras. Insignis igitur auctoritas tua statutis nostrae clementiae sibi faciendarum evectionum usurpatam licentiam negatam fuisse cognoscat. Tunc namque metu praeceptum custodire oportet iudices inferiores, cum cognoverint a potioribus custodiri. Si vero posthac eadem culpa permanserit, in officium auctoritatis tuae gravi supplicio vindicabitur.

Dat. XV kal. ian. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 18).

8.5.57

Idem aa. Remistheo duci Armeniae.

Repetita lege sancimus, ne experientiae tuae post hoc prorsus sit licentia aut evectiones facere aut sine evectionibus nostris facultatem cursus publici vindicare. Cuius rei temeritatem si posthac laudabiliter tua crediderit esse repetendam, scias a te X libras auri, X etiam ab officio, quod tuis iussionibus obsecundat, protinus exigendas, his tantummodo utendi cursus publici facultate concessa, qui legati de diversis gentibus ad nostram clementiam properare festinant.

Dat. VI kal. mart. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 febr. 24).

8.5.58

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio.

Si quis mulionem mutationibus deputatum vel sollicitatione vel receptione subtraxerit, per singula capita humana X libras argenti inferre cogatur. Et ne sollicitatoribus et occultatoribus sit ullum in aliqua excusatione perfugium, nec mutari quemquam per compensationis simulationem vel absolvi sub aetatis aut debilitatis alicuius obtentu licebit. Ideoque iudex, qui sibi hoc vindicaverit ut servum publicum liberet, unam libram auri per homines singulos, officium quoque eius, si legem supprimendo consenserit, simili poena multetur. Haec in futurum mansuetudo nostra constituit. In praeteritum autem hoc statuere sufficiat, ut, si muliones publici repperiti fuerint licet senes aut debiles, cum uxoribus suis et omni peculio adque agnatione retrahantur. Et cetera.

Dat. XII kal. mart. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 febr. 18).

8.5.59 [=brev.8.2.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae pf. p.

Si quispiam paraveredum aut parangariam non ostensa evectione, quae tamen pro publica facta sit necessitate, praesumpserit*, periculo curatoris sive defensoris et principalium civitatum ad ordinarium iudicem dirigatur, singulas libras auri per singulos paraveredos vel parangarias fisci viribus illaturus. Qua in parte si rector provinciae atque officium eius colludium praebere voluerit, duplum ex suis bonis noverit exigendum.

Dat. XV. kal. dec. Stilicone et Aureliano coss.

Haec lex interpretatione non indiget.

8.5.60

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Animalia publica, dum longe maiore ac periniquo pretio pabula aestimantur, per mancipēs adque apparitores aperte vexantur. Ne id contingat, sublimitas tua disponat, ut neque pabula mutationibus desint neque provinciales ultra, quam iustitiae sinit ratio, praegraventur.

Dat. V k. dec. Mediolano Stilichone et Aureliano conss. (400 nov. 27).

8.5.61

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio.

Macrobius illicita praesumptione evectiones fecisse constitit, cum necessitas publica non flagitaret, quique multam temeritatis excepit. Ne autem idem in futurum contingat, sublimitas tua vicarios admonebit atque eorum officia interminatione proposita, ut ab huiusmodi usurpatione noverint abstinendum.

Dat. V id. dec. Mediolano Stilichone et Aureliano conss. (400 dec. 9).

8.5.62

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Usurpationem cursus publici penitus iussimus amputari, scilicet ut excepta magnitudine tua praesumendi velocis et clavularii cursus nullus habeat potestatem. Quod si quid iudicum vel contemptus vel ignorantiae vitio scita nostri numinis temeranda censuerit, unum.....quoque officium, quod ei paret, sciat se XXX libris auri esse multandum.

Dat. III non. feb. Constantinopoli Vincentio et Fravito conss. (401 [immo 396/7] febr. 3).

8.5.63

Idem aa. provincialibus provinciae proconsularis.

Quoniam multos perspeximus illicita praesumptione paraveredos vel parangarias postulare, hac lege sancimus, ut nulli deinceps usurpandi licentia concedatur nisi in causa publica vel manifestis evectionibus destinato. Si quis contra fecerit, una libra auri multetur. Et cetera.

Dat. prid. kal. april. Mediolano Vincentio et Fravito conss. (401 mart. 31).

8.5.64

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Septimino proconsuli Africae.

pr. Comperimus provinciales et pabula et pecuniam pro equorum cursualium sollemni ratione conferre et extrinsecus paraveredorum onere praegravari.

1. Provinciarum igitur rectores procurent, ne umquam cursus publicus veniat in querellam et occasio deceptionis curiales animalia indebita praestare compellat.

Dat. VII kal. april. Ravenna d. n. Theodosio a. I et Rumorido conss. (403 mart. 26).

8.5.65

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

Per stationes singulas idoneos mancipis volumus collocari, amotis, ne deinceps usurpantium praesumptionibus atteratur....

Dat. IIII kal. mart. Romae Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 febr. 27).

8.5.66

Idem aaa. Anthemio praefecto praetorio.

pr. Nemo ducum ingressus semel provinciam suam postmodum itineribus faciendis cursu adque angariis ipse sive suum utatur officium, sed expeditionem militarem iumentis propriis exsequantur.

1. De cohortalinis etiam officiis eadem lege sancimus, ne quis ex his per provinciam suam discurrens veredo uti conetur in posterum, cum sacra prohibitum sanctione cognoscant.

2. Quod si quis ducum vel apparitorum vel cohortalium temerario animo ea quae decernimus contemnenda putaverit, per singula animalia quibus usus fuerit singularum librarum auri illatione multabitur.

Dat. IIII non. aug. Constantinopoli dd. nn. Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 aug. 2).

8.6.0. De tractoriis et stativis.

8.6.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Nemini ex his, qui ex castrensibus muniis absoluti ad domum redeunt post labores, tractoria praebeatur a sacro separata iudicio, sed unusquisque in epistulis nostris, quibus ad aevi reliqui testimonium singulos sequimur, viaticum conficiendi itineris consequatur. Hanc igitur sanctionem sinceritas tua congrua auctoritate custodiat ac, si quando aliquis ex hoc genere hominum annonas poposcerit, imperialibus litteris sua subscriptione subiecta modum debitae praebitionis impertiat. Sed ne quis, ut hactenus factum est, quas superfluas impetraverit, largiatur aut vendat, ne quis ad quaestum de hac erogatione capiendum ulterius nomen opponat.

Emissa sub die VIII kal. feb. Roma Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. [?] 25).

8.6.2

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Tractoriae cum stativis solitis bidui tantummodo tempus accipiant. Nulli vero penitus cum necessariis praebeantur nisi his tantummodo, qui animalia atque equos sacro usui necessarios prosequuntur, ita tamen, ut his dimissis in tractoriarum corpore praefinitus quinque dierum numerus adscribatur, ut nullus ultra hoc temporis spatium ad residendum in quo libitum fuerit loco copiam nanciscatur.

Dat. VII kal. sept. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino consulibus. (392 aug. 26).

8.7.0. De diversis officiis et apparitoribus et probatoriis eorum.

8.7.1

Imp. Constantinus a. ad Versennium Fortunatum consularem aquarum.

Promotionis ordo custodiendus est, ut primus in officio sit, qui prior fuerit in consequendo beneficio principali.

Dat. VIII id. mart. Thessalonica Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 mart. 8).

8.7.2

Idem a. ad Philippum praefectum praetorio.

Officiales, quos ex diversis officiis ex protectoribus epistulas impetrasse constiterit, pristinae reddi iubemus militiae.

Dat. III non. nov. Arelato Constantino a. VII et Constantio caes. consulibus. (326 [346?] nov. 3).

8.7.3

Imp. Constantius a. ad Silvanum comitem et magistrum militum.

Post alia: universi officiales diversorum officiorum, qui ex protectoribus epistulas meruerunt, officiis pristinis militiaeque reddantur nec opponant quaesitae sibi vocabulum dignitatis.

Dat. VI kal. iun. Sirmi Limenio et Catullino cons. (349 mai. 27).

8.7.4

Idem a. ad viros clarissimos praefectos praetorio.

Post alia: de cohortalibus adque magistrorum equitum et peditum officialibus iubemus, ut minime de cetero ad adorandam purpuram nostram veniant, nisi si sub armis militiam toleraverint et omnibus expeditionibus adfuerint.

Dat. prid. id. mai. Constantio a. VII et Constante II caesare consulibus. (354 [353] mai. 14).

8.7.5

Idem a. ad praefectos praetorio.

Post alia: de chartulariis magistrorum equitum et peditum si quis post XXV annos obnoxius curiae fuerit repperitus, habeat privilegium militiae. Omnes autem, qui probati fuerint quacumque ratione vel quocumque tempore, perseverent in militia, ii dumtaxat qui ministeriales et paedagogiani et silentiarii et decuriones exsistunt, ita ut post quindecim annos minime ab aliquo inquietentur. Et cetera.

Dav. XV kal. iun. Constantio a. VII et Constante caes. II cons. (354 [353] mai. 18).

8.7.6

Idem a. ad praefectos praetorio.

Post alia: de largitionalibus comitatensibus et officialibus rationalis rerum privatarum custodiri praecipimus, ut post viginti et quinque annos ad curiam minime revocentur. Hoc idem de officialibus praefectorum vicariorum observari sanximus. De primipilaribus vero, quia cursum exhibent, anni decem observandi sunt. Officiales enim praefecti urbi propterea, quod non exhibent primipili pastionem, post viginti quinque annos minime persequantur. Quod sane ad logografos pertinet, prius promulgatam legem firmam esse volumus.

Dat. prid. non. oct. Constantio a. VII et Constante c. II cons. (354 [353] oct. 6).

8.7.7

Imp. Constantius et Constans aa. ad Taurum praefectum praetorio.

Instaurata necessaria sanctione id volumus de cetero custodiri, ne ullus quemquam iudicum probare audeat vel provehere. Excipimus tamen officia cursus publici sollicitudinem sustinentia, nec enim tanto muneri adminiculum denegari publica permittit utilitas. Quae cum ita sint, ceteris officiis universis eique, quod paret laudabili prudentiae tuae, nullus nisi nostro existente statuto debebit adscribi.

Dat. VI kal. iun. Mediolano, acc. VIII id. iul. Datiano et Cereale cons. (358 [357] mai. 27).

8.7.8

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Praefecturae cornicularios, qui annis singulis ex numero deputatorum exeunt, post transactos corniculos nostram adorare purpuram volumus, quo honore perfunctis, cum iam missionem tenuerint, liberum otium damus, ut ad susceptionem vel cuiuslibet necessitatis officium qui ex corniculario adoraverint minime devocentur. Haec igitur missio ea habeat privilegia, quae veterum principum sanctiones habere constituerit.

Dat. III kal. feb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 30).

8.7.9

Idem aa. ad Germanianum praefectum praetorio.

Qui de ordinariis officiis iudicum vel amplitudinis tuae, exceptis his, qui cornicularii honore perfuncti sunt vel his, qui secundum legem purpuram nostram adorarunt, inter protectores domesticos vel scholares militant, ad eius, quod declinare temptarunt, muneris functionem et ad necessitates constringantur mancipatus.

Dat. VII id. april. Remis Gratiano et Dagalaifo cons. (366 apr. 7).

8.7.10

Idem aa. ad Viventium praefectum praetorio.

Probabile et celebrandum tuae sinceritatis examen lege firmamus, quod ex officio tui culminis iners vulgus eiecisti et indignos militia diversis iussisti inhaerere muneribus. Ideoque nulli eorum, quos illustris praestantia tua propositis publicavit edictis, habendi vel adipiscendi gradum alterum sit facultas. Quin etiam si quis de his umquam interdictam adfectaverit dignitatem, iniecta manu a quocumque rectore retrahatur, ut a condicione sententiae non recedat.

Dat. XVI kal. iun. complati Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 mai. 17).

8.7.11

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Severo magistro militum.

Si quando praefectus praetorio vel vicarius aut rector provinciae significaverit eum, qui chartis ac ratiociniis publicis invenitur obnoxius, ad praeposituram castrorum ac militum transisse, retractus illi adsignetur officio, a quo ad necessitatem praestandi ratiocinii devocatur; tamen in reiecti vero locum is potissimum destinetur, cui meritorum adstipulentur insignia.

Dat. X kal. ian. Gratiano a. II et Probo cons., emissa ad magistros militum et comites et duces omnes. (371 dec. 23).

8.7.12

Idem aaa. ad Iulianum proconsulem Africae.

Nullum militem a quolibet numero ad stationes agendas per consulares Byzacenam et Tripolitanam provincias destinari iubemus, sed probati in obsequiis praesidalibus eius officii, in quo parent, vocabulo censeantur nec quicquam his sit cum armatae militiae nuncupatione commune. Sed et si quis forte ex his, qui in legionibus vel in numeris deputentur, gestandis armis idoneus sit, qui tamen pastui primipili nequitiam obnoxius detegatur, ei, cui adscriptus est, militiae indubitanter iungatur.

Dat. III kal. iun. Nassionaci, acc. VI kal. dec. Modesto et Arinthaeno cons. (372 mai. 30).

8.7.13

Idem aaa. ad Romanum comitem Africae.

Numquam officiales iudicum in quolibet militum numero deputentur; probatos enim eius officii, in quo parent, appellatione congruit nominari. Si qui sane in quolibet numero ex apparitoribus praesidentium nunc repperientur adscripti neque pastui primipili deteguntur obnoxii, hique armis gestandis pro statura ac robore corporis idonei sunt, revocentur ad numeros, quibus de more hactenus deputati sunt.

Dat. III kal. iul. Modesto et Arinthaeno cons. (372 iun. 29).

8.7.14

Idem aaa. Tatiano comiti sacrarum largitionum.

pr. Nullus thensaurensis vel officialis comitis thensaurorum semel deprehensus eversor quocumque pacto aut repetat militiam suam aut aliam sibi requirat per ambitum dignitatem vel sese transferat ad aliam quamcumque militiam.

1. Sed neque hi, qui nuper thensaurorum custodiam susceperunt, scrinarii etiam comitum thensaurorum vel ceteri thensaurenses alterius militiae sperent se occasione defendi vel ad honores aliquos dignitatesve transire, sed ea perpetuo tenendos esse militia, qua sunt a principio mancipati.

Dat. VIII kal. feb. Antiochiae Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 ian. 25).

8.7.15

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium praefectum Urbi.

Qui abhinc quinquennio desertis propriae apparitionis obsequiis in ordines indebitos evolarunt, pristinis officiis reddantur. Et cetera.

Dat. VII id. oct. Syagrio et Eucherio cons. (381 oct. 9).

8.7.16

Idem aa. et Arcadius a. ad Principium praefectum praetorio.

pr. Praeter eos, qui de officio eminentium potestatum numero stipendiorum et curriculis evolutis urbique praefecti, vicariae etiam potestatis, serenitatis nostrae annis singulis adtingere purpuram venerarique praecepti sunt, nulli prorsus vel ex eo numero vel illorum certe, qui provincialia officia peregerunt, tranquillitatis nostrae muricem adorare sit liberum omnium suffragiorum obreptione cessante.

1. Adeo autem unumquemque ea, quibus vel sponte initiatus est vel suorum retinetur consortio maiorum, non sinimus civilium officiorum sacramenta defugere, ut etiam ad palatina hos adque agentum in rebus transire vetemus officia, nisi omnibus expeditis, quae eorum peragi poscit ordo militiae.
2. Si quis igitur ea, quae sunt salubriter cauta violarit, non solum se ilico sciat esse retrahendum, verum etiam bonorum media parte multandum ac mancipatus statim muneri subiugandum, ita ut per hoc tempus, quod hac lege praescriptum est, istius functionis muneri se norit esse subdendum.
3. Omnes itaque iudices civilis arbitrii tua magnificentia moneat curam his oportere inesse quam maximam, ne quis apparitionis propriae desertorem ad indebitam adspirare patiatur. Retrahi enim oportet contumacem ac legis laqueis implicari.

Dat. XIII kal. oct. Aquileia Arcadio a. I et Bautone v. c. cons. (385 sept. 18).

8.7.17

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Exceptores omnes iudicibus obsequentes, qui nec militiam sustinent neque a fisco ullas consequuntur annonas, absque metu navare coeptis operam, etiamsi decuriones sint, minime prohibemus, dummodo munia propriae civitatis agnoscant et peracto secundum morem exceptionis officio ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant.

Dat. III id. dec. Aquileia Arcadio a. I et Bautone cons. (385 dec. 10).

8.7.18

Idem aaa. et Arcadius a. ad Eusignium praefectum praetorio.

Nullus ex his, quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramenta suscipiat. Si quis autem id per obreptionem forte meruerit, quinque librarum auri multetur incommodo.

Dat. prid. id. iul. Mediolano Honorio n. p. et Evodio cons. (386 iul. 14).

8.7.19

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

pr. Post alia: cuiuslibet iudicis apparitores, inter quos etiam praefectianos locamus, ad quamcumque aliam militiam vel palatinam vel militarem ambiendo transierint, retrahendi hos copiam illis, quos deseruere, tribuimus, ita ut vilissima quaelibet officia ac mancipatus quoque, si modo ab his cui nati sunt ordo exegerit, administrent.

1. In quorum idem servandum, quod in curialium, successione decernimus, ut etiam si patres haec fugerint, teneatur agnatio. Et cetera.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

8.7.20

Impp. Honorius et Theodosius aa. Graccho praefecto Urbi.

Quicumque apparitores ob culpam vel neglegentiam fuerint iudicato discincti, ad nullam militiam adspirandi habeant facultatem nec ex rescripto his ullus aditus reseretur, quos congruit poenae gravissimae subiugari, si contra inhibita quoque sacratissimis constitutis adspirare praesumpserint.

Dat. VIII kal. aug. Ravenna dd nn Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 iul. 25).

8.7.21

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio praefecto praetorio.

Nemo aliter ad tuae sublimitatis admittatur officium, nisi eum emissa ex sacris scriniis probatoria consecrarit. Quod et in ceteris officiis, quibus similis erat consuetudo militiae, diverso quidem modo, sed pari diligentia sublimitas tua iubeat custodiri, sed in his quoque, id est virorum spectabilium proconsulis Asiae, comitis Orientis, praefecti augustalis et vicariorum, quos etiam monuimus sub viginti interminatione librarum auri irenarchas quoque et actuarios, et cornicularios tam classium urbi Constantinopolitanae quam thymelae equorumque currulium civitatum diversarum non aliter, nisi, ut consueverat, manus sanxerit principalis, praecipiat ordinari. Quin si quis talis sub tua fuerit iudicatione convictus, profecto irritis his, quae vetita contrectavit, etiam congruam indignationem incurret, his retentis in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem admissi sunt. Et cetera.

Dat. X kal. iul. Nicomediae dd. nn. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 iun. 22).

8.7.22

Idem aa. Theofilo praefecto Urbi.

Nemo aliter ad tuae sublimitatis in posterum admittatur officium, nisi eum emissa ex sacris scriniis probatoria consecrarit. Actuarios quoque thymelae et equorum currulium, suarios etiam et optiones per omnes regiones urbis Constantinopolitanae et alia omnia, quae vel in militia vel gradibus actibusque nutum pro sollemnitate priscae institutionis desiderant principalem, non aliter, nisi, ut consueverat, manus sanxerit principalis, praecipiat ordinari. Quin si quis talis sub tua fuerit iudicatione convictus, profecto irritis his, quae vetita contrectavit, etiam congruam indignationem incurret, his retentis videlicet in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem videntur admissi.

Dat. kal. iul. Nicomediae Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 iul. 1).

8.7.23

Idem aa. Acacio comiti sacrarum largitionum.

Comitum Thensaurorum dioeceseos provectiones et ipsos Thensaurenses vetus observatio principali dexterae reservavit, nec aliter voluit eos vel in iudicum suorum oboedientiam vel in committendis publicis necessitatibus habere progressum, nisi militiam eis emissa ex sacris scriniis probatoria condonasset. Quod ita esse decretum ad notitiam eorum, quibus hoc videtur esse conveniens, pervenire tua magnitudo constituet, non absque indignatione arbitrium principale passura quorundam temeraria usurpatione diminui; his retentis videlicet in suo ordine et gradu militiae, qui qualitercumque ad praesentem diem videntur admissi.

Dat. kal. iul. Nicomediae dd. nn. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 iul. 1).

8.8.0. De executoribus et exactionibus.

8.8.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Florianum consularem Venetiae.

Die solis, qui dudum faustus habetur, neminem christianum ab exactoribus volumus conveniri, contra eos, qui id facere ausi sint, hoc nostri statuti interdicto periculum sancientes.

Dat. XI kal. mai. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? apr. 21).

8.8.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Potitum vicarium.

Quisquis fuerit exhibitus, usque ad negotii terminum ab eo, cui primum traditus fuerat, observari eum apparitore decernimus; si qua praesumptione fuerit haec mansuetudinis nostrae posthabita praeceptio, primiscrinio qui iussa temeraverit quinque librarum auri condemnatione multando.

Dat. VIII kal. nov. Auxonio et Olybrio cons. (379 oct. 25).

8.8.3 [=brev.8.3.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Principium pf. p.

Solis die, quem dominicum rite dixere maiores, omnium omnino litium, negotiorum, conventionum quiescat intentio; debitum publicum privatumque nullus efflagitet; ne apud ipsos quidem arbitros vel in iudiciis flagitatos vel sponte delectos ulla sit agnitio iurgiorum. Et non modo notabilis, verum etiam sacrilegus iudicetur, qui a sanctae religionis instituto rituve deflexerit.

Pp. III. non. nov. Aquileiae. acc. VIII. kal. dec. Romae, Honorio n. p. et Evodio v. c. coss.

Interpretatio. Die solis, qui dominicus merito dicitur, omnium hominum actio conquiescat, ut nec publicum nec privatum debitum requiratur, nulla iudicia neque publica neque privata fiant. Quod qui

non observaverit, reus sacrilegii teneatur.

8.8.4

Idem aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Nullus apparitor amplitudinis tuae vel de officiis palatinis ad eam provinciam, ex qua oriundus est vel in qua collocaverit larem, obtentu publicae necessitatis vel exsecutor privati negotii dirigatur. Etenim officii celsitudinis tuae primiscrinus tres libras auri fisci utilitatibus sine dilatione persolvat, si statuta fuerint temerata, apparitor vero, qui huic se muneri passus est deputari, solutus militia mancipium corpori sociabitur. Haec vero poena etiam ceteris irrogata est, ut, si domesticus aut protector, strator vel agens in rebus vel palatinus utriusque officii vel ad eam provinciam, in qua natus est, vel ad eam, in qua collocavit larem, cum huiusmodi usurpatione perrexerit, matriculis quidem exemptus ipse, qui se voluit mitti, auri libram unam fisci viribus inferre cogatur, adiutores vero officiorum palatinorum ac numerarii comitum illustrium virorum sive actuarii libram fisci viribus solvant, nisi statuta fuerint custodita.

Dat. III non. dec. Mediolano Honorio nobilissimo puero et Evodio v. c. cons. (386 dec. 3).

8.8.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Dextro praefecto praetorio.

Sive a palatinis petantur quae sunt sacris largitionibus inferenda sive quid res privata nostra desideret vel si quod subsidium publicarum necessitatum magnificentia tua per apparitionem suam arcae nomine deprecetur, remota exigentium permixtione per rectorem provinciae instantibus officiis memoratis exactionem celebrari decernimus, qui ad se intellegit vel desidia invidiam vel industriae gloriam pertinere.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

8.8.6

Idem aa. ad provinciales et ad proconsules.

Ne per diversas provinciarum partes aut palatinus exactor accederet aut illustrium virorum apparitor vagaretur vel militaris terror inferret formidinem, hac lege sancimus, ut omnis memoratis intentio ad provinciae rectorem sit, cum eo agant, illo insistente disponente adque agnoscente suo periculo rem peragenda compleant universa.

Dat. XVII kal. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iun. 15).

8.8.7

Idem aa. Andromacho praefecto Urbi.

Quicumque e palatio nostro cuiuslibet tituli ad provinciam conmeavit compulsor exactor admonitor portitorve praecepti, agens in rebus vel palatinus vel apparitor illustrium potestatum, hoc tantum potestatis arripiat, quod mandatum curae suae specialiter adprobatur, nec, quod iniunctum alteri fuit, collegii iure praesumat, ne, dum hoc sibi invicem mutui officii licentia partiuntur, agant cuncti, quod singulis credebatur. Et cetera.

Dat. prid. id. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iul. 14).

8.8.8

Impp. Honorius et Theodosius aa. Iohanni praefecto praetorio.

Post alia: die sabbata ac reliquis sub tempore, quo iudaei cultus sui reverentiam servant, neminem aut facere aliquid aut ulla ex parte conveniri debere praecipimus, cum fiscalibus commodis et litigiis privatorum constet reliquos dies posse sufficere. Et cetera.

Dat. VII kal. aug. Ravenna Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 [412] iul. 26).

8.8.9

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

Sive ex praetoriano officio sive illustris comitivae sedis largitionum nec non et rei privatae nostrae vel ex quacumque apparitione ad quamcumque necessitatem profligandam quis fuerit destinatus, sciat intra anni metas debere collectis ratiociniis ad proprium iudicem remeare eique suam efficaciam ostendere, quid eius instantia exactum fuerit quidve in debitis habeatur vel penes quos resederit vel cuius culpa aut causa in eadem provincia fuerit derelictum. Quod si exacto spatio anni eius regionis visceribus praedator insidens deprehensus fuerit remorari, tunc absolutus cingulo militia abicietur, primoribus eiusdem militiae decem librarum auri multa proposita. Sin redire dissimulet, ligatus ferreis nexibus cura provincialis officii sub elogio ad debitum mittatur examen nec ei liberum sit, ut hoc se privilegio aut occasione defendat, quod sibi aliud negotium vel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur, cum isdem licentiam auferamus in eadem provincia iterare exactionem. Et cetera.

Dat. X kal. oct. Ravenna d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 22).

8.8.10

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

Post alia: nullam possessionem alterius pro alienis debitis publicis sive privatis praecipimus conveniri. Et cetera.

Dat. V id. iul. Ravenna dd. nn. Honorio XIII et Theodosio X aa. cons. (422 iul. 11).

8.9.0. De lucris officiorum.

8.9.1

Imp. Constantinus a. ad Pacatianum.

Ordines decuriarum scribarum librariorum et lictoriae consularis oblatis precibus meruerunt, ut in civilibus causis et editionibus libellorum officiorum sollemnitate fungantur, ita ut vetusta aetate servatum est, eo usque praerogativa veniente, ut militares intercessionem procul usque a liberalibus causis sese contineant. Rectores itaque quae iussimus observabunt.

Dat. XV kal. mai. Constantinopoli Constantio et Albino cons. (335 apr. 17).

8.9.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum Urbi.

Emolumenta ceteraque compendia, quibus magnitudinis tuae apparitio sustinetur, neque his auferri sancimus, quibus pro eiusdem officii liberalitate collata sunt, neque in eos veluti ex necessitate transferri futura aetate permittimus, quos huiusmodi largitate vel praemio opinantur indignos, modo ut nihil ab eo necessarii moris aut ordinis pandat antiquitas, sed volentium potius fuisse doceatur quam principatus ipsius adque administrationis officium.

Dat. kal. aug. Antonio et Syagrio cons. (382 aug. 1).

8.10.0. De concussionibus advocatorum sive apparitorum.

8.10.1

Imp. Constantinus a. proconsuli Africae.

Si quis se a ducenariis vel centenariis ac praecipue fisci advocatis laesum esse cognoscit, adire iudicia ac probare iniuriam non moretur, ut in eum qui convictus fuerit competenti severitate vindicetur.

Dat. VI id. nov. Treviris, acc. XV kal. mart. Carthagine Constantino a. IIII et Licinio IIII consulibus. (314 vel 315 [immo 313] nov. 8).

8.10.2

Imp. Constantius a. Eubulidae viro clarissimo vicario Africae.

Praeter sollemnes et canonicas pensationes multa a provincialibus afris indignissime postulatur ab officialibus et scholasticis, non modo in civitatibus singulis, sed et mansionibus, dum ipsis et animalibus eorundem alimoniae sine pretio ministrantur. Nec latet mansuetudinem nostram saepissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione causarum omnium et annonas et sumptus accipere consuesse, quibus, tantis commodis fulti itinere, suam avaritiam explere nequeunt. Provinciales itaque cuncti iudices tueantur nec iniurias inultas transire permittant.

Dat. III kal. iul. Leontio et Sallustio cons. (344 iun. 29).

8.10.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Quotiens compulsor arguitur in depraedatione convictus, non consulta clementia nostra. Poenam subeat legibus competentem.

Dat. prid. kal. ian. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 dec. 31).

8.10.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Euchariorum proconsuli Africae.

Universa compulsorum genera ex Africanis provinciis constituimus esse pellenda, his videlicet restitutis, quae forsitan per temeritatem sustulerant.

Dat. VI id. aug. Ravenna dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 aug. 8).

8.11.0. Ne quid publicae laetitiae nuntii ex descriptione vel ab invitis accipiant.

8.11.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Eugammimum.

pr. Cum anni exordia certis inchoanda consulibus nuntiantur, a tenuioribus, sportulae specie, collationis necessitas separetur, ne scilicet descriptione facta pro capitatione aut iugatione quicquam isdem veluti legitimi muneris exprimatur.

1. Iubemus tamen, ut viri per provincias emerito iam honore pollentes, praeterea curiales, quos his gradus honore et in collationibus honestate functionis convenit esse finitimos, arbitratu suo tribuant, quantum putaverint largiendum: porro tenuioribus ab hac sorte iniuriosae necessitatis alienis,

2. Quod quidem interdicti severitate fieri vetamus in posterum, ut rectores provinciarum vicenis auri libris, porro officia quadragenis constituamus esse multanda, si quicquam pauperes hac adscriptione praeberint vel his extorqueri quicquam passi fuerint aut aequae, quos contra vetitum fecisse cognoverint, taciturnitate alicuius dissimulationis aboleverint.

Dat. XVII kal. ian. Constantinopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 dec. 16).

8.11.2

Idem aa. provincialibus salutem dicunt.

Si quando victoriae, si quando laetitiae publicae nuntiantur vel novorum consulum nomina preferuntur, collationi nullus locus, nulla sit licentia; nihil quisquam exigat, nihil audeat postulare. Si quis vero honoratorum sponte quid offerre voluerit, id tantum recte dandum iudicamus. Ceterum quidquid expostulatum, quidquid fuerit indictum, rector quidem provinciae eius, in qua res ita gesta erit, duplum quod indixerit quodve dare coegerit ex suo fisci viribus pendet, officium autem quadrupli summam pro eadem necessitate persolvit.

Dat. III id. ian. Mediolano Valentiniano et Valente augustis cons. (365 ian. 11).

8.11.3

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Si quando faustorum nuntiorum gaudia provincialibus intimantur quotiensque quid per terrarum orbem disseminatur, seu militum illustres victoriae seu strages hostium aut nostri triumphus perferuntur vel hi quos geremus aut deferimus consulatus, nulli publica distributione et arbitrio iudicis munera, quae vocant sportulas, deputentur. Ceterum si quis iudicum vim decretorum nostrorum violaverit, eius rei, quae viritim distributa fuerit et coacta, duplicem poenam subibit aut officium quoque, quod ei paruerit, in quattuor partibus multa exaggerata constringat. Honorati vero et urbibus suis eminentes ex arbitrio suo, quantum mens tulerit, largiantur.

Missa a praefecto praetorio die id. feb. Mediolano Valentiniano nb. p. et Victore v. c. cons. (369 [365?] febr. 13).

8.11.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

Quidquid nostrorum umquam nuntiari coeperit prosperorum, bella si desinent, si oriuntur victoriae, fastis si honor datus fuerit regaliu trabearum, compositae pacis si erit efferenda tranquillitas, sacros vultus inhiantibus si forte populis inferemus, haec sine pretio nuntiari excipique sancimus. Gerulum iubemus esse castissimum: indices nummarios esse prohibemus: iudices statuimus esse sollicitos, ne turpi colludio quaeratur ex miseris pretium gaudiorum. Quod si id sacrilega fuerit dissimulatione violatum, et accipientem pudoris fortunarumque manebit excidium et cogentem par poena multabit et officium triginta librarum auri vexatione quatiatur.

Dat. IIII non. feb. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 febr. 2).

8.11.5 [=brev.8.4.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Have Tatiane, Carissime nobis.

Legem nostram, qua nihil ab invitis provincialibus gratulationis nomine exigendum esse decrevimus, volumus custodiri.

Dat. IV. kal. mai. Mediolano, Timasio et Promoto coss.

Interpretatio. Quando gaudia publica nuntiantur, nihil invitis provincialibus gratulationis nomine exigatur.

8.12.0. De donationibus.

8.12.1 [=brev.8.5.1]

Imp. Constantinus a. ad Maximum pf. U.

pr. Donatio, sive directa sit, sive mortis causa instituta, sive condicionibus* faciendi ac non faciendi suspensa, sive ex aliquo notato tempore promissa, sive animo dantium accipientiumve sententiis, quantum ius sinit, cognominata, sub hac fieri debet observatione, ut, quas leges indulgent, actiones, condiciones* pactionesque contineat, hisque penitus cognitis vel recipiantur, si complacitae sunt,

vel reiiciantur, si sunt molestae; ita ut minorum defensores, si per eos donationum condicio* neglecta est, rei amissae periculum praestent.

1. In conscribendis autem donationibus nomen donatoris, ius ac rem notari oportet, neque id occulte aut per imperitos aut privatim, sed aut tabula, aut quodcumque* aliud materiae tempus dabit, vel ab ipso vel ab eo, quem sors ministraverit, scientibus plurimis prescribatur.

2. Et corporalis traditio subsequatur ad excludendam vim atque irreptionem advocata vicinitate, omnibusque arbitris adhibitis, quorum postea fide probabitur, donatam rem, si est mobilis, ex voluntate traditam donatoris, vel, si immobilis, abscessu donantis novo domino patefactam, actis etiam annectendis, quae apud iudicem vel magistratus conficienda sunt.

Dat. III. non febr. Roma, Sabino et Rufino coss.

Interpretatio. Donatio aut directa est aut mortis causa conscribitur. Directa donatio est, ubi in praesenti res donata traditur. Mortis causa donatio est, ubi donator, dum advivit, rem, quam donat, sibi reservat, scribens: si prius mortuus fuero quam tu, res mea ad te perveniat, ut postea ad illum, cui donat, non ad heredes donatoris res donata perveniat. Quod si prius moriatur, cui res mortis causa donata est, res in iure permaneat donatoris. Est et alia donatio, ubi donator obligat illum, cui donat, ut aliquid faciat aut non faciat, id est, si aliquid iubeat fieri, quod impossibile iudicetur, aut quod honestati contrarium videatur; aut si id ordinet fieri, quod honestum est et possit impleri: quia tunc infirmatur donatio, quando condiciones* honestatis possibilis impletae non fuerint. Nam si inhonestae et impossibiles condiciones* ponantur, remotis condicionibus* firma donatio est. Est item et alia, in qua sibi donator certum tempus possessionis reservat. Quae tamen omnes donationes superius comprehensae si modum excesserint lege conscriptum, unde possint certae personae de immodica donatione proponere, hoc est si quartam sibi facultatis suae donator non reservaverit, non valebunt. Sed praeterea illa donatio contra legem est, si quis rem in lite positam, quae repetitur, aut recto ordine donet aut condicionem* contra bonos mores, hoc est causam cuiuslibet criminis, donator in donatione conscribat. Minoribus vero si quid fuerit per donationem a quocumque* oblatum sive collatum, tutores vel curatores eorum debent studere, ne quid firmitati donationis desit. Quod si eorum negligentia donatio ad effectum perducta non fuerit, ad eorum dispendium pertinebit, ita ut quicquid minores de donatione perdiderint, curatores vel tutores illis de propria facultate restituant. In conscribendis autem donationibus hic ordo servandus est, ut donatio nomen prius contineat donatoris vel illius, cui donatur deinde res, quae donantur, sive in agris sive in mancipiis sive in quibuslibet rebus atque corporibus, nominatim in donatione conscribendae sunt, non occulte, sed publice, non privatim vel secrete, sed aut in tabulis aut in chartis aut ubicumque* legatur facta donatio. Quam tamen donationem, si literas novit, donator ipse subscribat: si vero ignorat, praesentibus plurimis eligat, qui pro ipso subscribat: et hanc ipsam donationem gestorum solennitas et corporalis traditio subsequatur, ita ut, si mobilia donantur, praesentibus plurimis tradantur: si vero ager vel domus donatur, quod moveri non potest, ut inde donator abscedat et novo domino pateat res donata, si tamen sibi de his rebus usumfructum donator non reservaverit. Gesta vero donationum aut apud iudicem aut apud curiam alleganda sunt.

8.12.2

Idem a. Aconio Catullino proconsuli Africae.

Si quis in emancipatum minorem, priusquam fari possit aut habere rei quae sibi donatur affectum, italicum sive stipendiarium fundum crediderit conferendum, omne ius compleat instrumentis ante praemissis et inductione corporaliter impleta. Quod propter adtestationem fidei per eum servum, quem idoneum esse constiterit, transigi placuit, qui eo usque in statu suo permanebit, donec is, cuius facultatibus cesserit, annos Laetoriae legis egressus legitimam compleverit aetatem, quo tunc demum, si eius integritas ac fides fuerit comprobata, si ita sederit possidentibus, libertatis praemium consequatur.

Dat. XII kal. mai. Serdicae Sabino et Rufino cons. (316 [?] apr. 20).

8.12.3

Idem a. ad Cassium praefectum Urbi.

Promulgatum dudum est donationes nullo alio modo firmas posse detineri, nisi apud actorum contestationem confectae fuerint. Sed quia multi aliena vel non pleno iure ad se pertinentia donantes extra patriam et provinciam, in qua possident, acta conficiunt, placet, ut nulli liceat extra provinciam laremque suum donationum instrumenta apud acta allegare, sed in quo domicilium habuerit adque possessiones constitutae sunt, aput suum ordinarium iudicem vel, si eum abesse contigerit, aput curatorem municipalesve eiusdem civitatis. Nam si hoc praetermissum fuerit, nullam firmitatem habere donationes sancimus.

Dat. kal. mai. Roma Sabino et Rufino cons. (316 [?] mai. 1).

8.12.4

Idem a. ad Bassum praefectum Urbi.

Iuxta divi Pii consultissimi principis instituta valere donationes placet inter liberos et parentes in quocumque solo et cuiuslibet rei liberalitas probabitur extitisse, licet neque mancipatio dicatur neque traditio subsequuta, sed nuda tantum voluntas claruerit, quae non dubium consilium teneat nec incertum, sed iudicium animi tale proferat, ut nulla quaestio voluntatis possit irrepere et collata inter ceteras exceptas Cinciae legi personas obtinere propriam firmitatem, sive mancipationis decursa fuerit sollemnitas vel certe res tradita doceatur. Quam legem ad lites volumus pertinere, quaecumque tempore iussionis nostrae inveniuntur esse suspensae et quae post futurae sunt, ne transacta negotio refricentur.

Dat. non. oct. Constantino a. v. et Licinio caes. cons. (319 oct. 7).

8.12.5

Idem a. ad Severum comitem Hispaniarum.

Data iam pridem lege statuimus, ut donationes interveniente actorum testificatione conficiantur. Quod vel maxime inter necessarias coniunctissimasque personas convenit custodiri, si quidem clandestinis ac domesticis fraudibus facile quidvis pro negotii opportunitate confingi potest vel id quod vere gestum est aboleri. Cum igitur ne liberos quidem ac parentes lex nostra ab actorum confectione secernat, id, quod necessario super donationibus apud acta conficiendis iam pridem statuimus, universos teneat, salvo tamen iuris privilegio, quod liberis et parentibus suffragatur, scilicet ne traditionis vel mancipationis sollemnitas sit necessaria.

Dat. IIII non. mai. Constantinopoli, Dalmatio et Zenofilo cons. (333 mai. 4).

8.12.6

Impp. Constantius et Constans aa. ad Celsinum.

A venerabili parente nostro statutum est irritas donationes esse, quae actorum indicia non haberent, nec segnius etiam lenitudinis nostrae cura succedit.

Dat. VIII kal. ian. Marcellino et Probino cons. (341 dec. 24).

8.12.7

Idem aa. ad Orfitum praefectum Urbi.

Cum genitoris mei scitis evidenter expressum sit nullam donationem inter extraneos firmam esse, si ei traditionis videatur deesse sollemnitas et idem huiusmodi necessitatem liberis tantum ac parentibus relaxarit, in omnibus deinceps observari negotiis oportebit, ut donatio inter extraneos minus firma iudicetur, si iure mancipatio et traditio non fuerit impleta.

Dat. VIII kal. mai. Arbitione et Lolliano cons. (355 apr. 24).

8.12.8

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano praefecto praetorio.

pr. Donationes debere sortiri perpetuam firmitatem, quas corporalis traditio fuerit subsequuta, sancimus, ne usufructus exceptio pro traditione possit intellegi. Qui enim post liberalitatem re donata perfrui concupiscit, hoc sibi quo voluerit modo, consignata videlicet possessione, debet praecipuum custodire, ne imperfecta vacillet donatio.

1. Gestorum quoque confectionem sive ante traditionem sive post traditionem fieri oportebit, ut instrumentum, quo continetur munificentia, apud acta publicetur, in hac quidem urbe apud magistrum census, in provinciis vero apud provinciarum rectores vel, si praesto non fuerint, apud magistratus municipales vel si civitas ea vel oppidum, in quo donatio celebratur, non habeat magistratus, apud defensorem plebis, in qualibet civitate fuerit repertus: curatores enim civitatum ab huiusmodi negotio temperare debebunt, ne tanta res eorum concidat vilitate. Sed iam allegatas apud curatores donationes et gesta confecta valere necesse est, in posterum omnibus, quae statuta sunt, observandis, quoniam, si quid fuerit praetermissum, nullius momenti videbitur esse donatio.

2. Gesta autem confici super rebus etiam alibi collocatis ubicumque sufficiet, ita ut traditio corporalis in locis, ubi res donata consistit, omni modo celebretur.

Dat. X kal. april. Constantinopoli dd. nn. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 mart. 23).

8.12.9 [=brev.8.5.2]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio pf. p.

Legis a nobis Paulo ante latae cetera quidem cautio necessaria nobis admodum visa est, sublata vero in donationibus species traditionis, quam olim retentio ususfructus induxerat, non sine magna ratione desiderata est, quum observationem iuris contrahere potius quam propagare debeamus. Ideoque ius pristinum renovamus, ut, quisquis rem aliquam donando vel in dotem dando ususfructum eius retinuerit, etiamsi stipulatus non fuerit, eam continuo tradidisse credatur, nec quid amplius requiratur, quo magis videatur facta traditio, sed omni modo idem sit in his causis ususfructum retinere, quod tradere.

Dat. prid. id. mart. Constantinopoli, d.N. Honorio a. XI. et Constantio v. c. II. coss.

Interpretatio. Quicumque* de rebus propriis servato usufructu cuilibet aliquid quacumque* donatione contulerit, vel in dotem dederit, et sibi ususfructum reservet, rem tradidisse cognoscitur; quia reservatio ususfructus, etiamsi stipulatio inserta non fuerit, pro traditione habetur.

8.13.0. De revocandis donationibus.

8.13.1

Imp. Constantius et Constans aa. ad Philippum praefectum praetorio.

pr. Liceat matribus, si impios filios probare se posse confidunt, publice adire iudicia. Matrem autem ingenuam liberam libertam libertinam, cui scilicet civitatis Romanae iura quaesita sunt, ita ut queri antiquo iure poterant, accipi audiriue decernimus itemque filios filias ingenuos ingenuas, liberos libertas, libertinos libertinas, cives pari condicione Romanos. Secludimus mulierem, quae in secundi matrimonii foedus innubserit et unius tantum matrimonii mulieribus revocandarum donationum pro dimidia parte decernimus facultatem. Hic autem, qui a matre impietatis arguitur, quidquid ex eo, quod titulo donationis tenet, eo die, quo controversiae quaecumque principium iussu iudicantis datur, habere repperitur, huius dimidium victo eripiat. Ceterum quae ante adhuc matre pacifica iure perfecta sunt et ante inchoatum coeptumque iurgium vendita donata mutata in dotem data ceterisque causis legitime alienata, minime revocamus.

1. Actionem vero matris ita personalem esse volumus, ut vindicationis tantum habeat effectum nec in heredem detur nec tribuatur heredi. Qua re de ceteris vel alterius status vel portentosae vilitatis abiectaeque pudicitiae satis etiam tacite cautum putamus. Quis est enim, qui his aliquid arbitreturtribuendum esse, cum etiam illis, quae iure, secundas tamen contraxerunt nuptias, nihil ex his

privilegiis tributum esse velimus?

Dat. XII kal. oct. Limenio et Catullino cons. (349 sept. 20).

8.13.2 [=brev.8.6.1]

Impp. Constantius et Constans aa. ad Philippum pf. p.

Avi nostri pro patribus firma lege sanxerunt, ut, si quid patres in liberos munificentiae titulo contulissent, si eos impios in iudicio declarassent, omne id esset revocandum, ne pietatis praemium apud scelestos et flagitiosos animos permaneret.

Dat. XII. kal. oct. Limenio et Catulino coss.

Interpretatio. Donatio in emancipatum filium a patre facta, si laesum pater se esse probaverit, revocatur. Hic de iure requirendum de revocandis donationibus.

8.13.3 [=brev.8.6.2]

Iidem aa. ad Orfitum pf. U.

Si umquam libertis patronus filios non habens bona omnia vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, et postea susceperit liberos, totum, quicquid largitus fuerit, revertatur in eiusdem donatoris arbitrio ac dicione* mansurum.

Dat. V. kal. april. Arbetione et Llolliano coss.

Interpretatio. Si quis filios non habens bona sua vel partem bonorum libertis donaverit, et is, qui donaverat, filios postea habuerit, donationes in libertis factae ad integrum vacuantur.

8.13.4 [=brev.8.6.3]

Iidem aa. ad Orfitum pf. U.

Si quis forsitan filiorum maternam munificentiam consecutus in matrem impius detegitur, non iam dimidiam portionem, ut ante fuerat iussum, rei donatae, sed omnem substantiam proprietatis amittat. Matres vero, quae in secundas convenerint nuptias, repossere vetamus a filiis, quae earum perceperint largitate. Quin etiam identidem commonemus, alia omnia iuxta prioris legis tenorem debere servari.

Dat. IX. kal. iul. Sirmio, Datiano et Cereale coss.

Interpretatio. Si quis filius donatione matris aliquid fuerit consecutus et eam postmodum laeserit, probatis in iudicio laesionis causis, donationem mater, si voluerit, in integrum revocabit. Quod si mater haec, quae filio donavit, ad secundas nuptias transierit, contra donationem per quamcumque* occasionem veniendi nullam habeat potestatem, servatis de reliquo legibus, quae sub titulo de secundis nuptiis continentur.

8.13.5

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Maritus donationes, quas instabiles esse testatur, formata legibus repetat actione.

Dat. V kal. iul. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iun. 27).

8.13.6 [=brev.8.6.4]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum.

Post alia: donationem circa filium filiamve, nepotem neptemve, pronepotem proneptemve emancipationis tempore celebratam pater seu avus vel proavus revocare non poterit, nisi edoctis manifestissimis causis, quibus eam personam, in quam collata donatio est, contra ipsam venire pietatem, et ex causis, quae legibus continentur, fuisse constabit ingratam. Quas tamen causas in cognitione discuti oportebit, et nostro admitti iudicio, quum hoc inter partes competenti visum fuerit cognitori. Alias iubemus non audiri parentis querelas etc.

Dat. VIII. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius XII. et Valentintinianus II. aa. coss.

Interpretatio. Si quis filio, filiae, nepoti ex filio vel pronepoti ex nepote emancipationis tempore aliquid donaverit, id nisi probatis in iudicio manifestis offensarum causis revocare non poterit.

8.14.0. [=brev.8.7.0.] De ingratis liberis.

8.14.1 [=brev.8.7.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Praetextatum pf. U.

Filios contumaces, qui patres vel acerbitate convicii vel cuiuscumque* atrocis iniuriae dolore pulsassent, leges, emancipatione rescissa, damno libertatis immeritae mulctare voluerunt.

Dat. V. kal. sept. Ambianis, Lupicino et Iovino coss.

Interpretatio. Filii emancipati, si iniuriam patri gravem, quae probari possit, intulerint et convicti fuerint hoc fecisse, rescissa emancipatione in familiam revocentur.

8.15.0. De his, quae administrantibus vel publicum officium gerentibus distracta sunt vel donata.

8.15.1

.....Agrippina dixit: tw topw ekeinw ouk epagarxei. Constantinus a. dixit: sed iure continetur, ne quis in administratione constitutus aliquid compararet, unde quidem nihil interest, an in suo pago an in alieno comparavit, cum constet contra ius eundem comparasse. Et adiecit: ignoratis fiscale effici totum, quidquid administrantes comparaverint? Agrippina dixit: tou topou ekeinou praipositos ouk en: ega egorasa para tou adelfou autou, ide ai wnai. Constantinus a. dixit: recipient a venditore codia et Agrippina competens pretium. (.....).

8.15.2 [=brev.8.8.1]

Imp. Constantinus a. ad Veronicianum vicarium Asiae.

Post alia: damus provincialibus facultatem, ut, quicumque* sibi a numerariis, qui diversis rectoribus obsequuntur, conquesti fuerint aliquas venditiones extortas, irritas inanesque efficiant, et male vendita ad venditoris dominium revertantur, amissione etiam pretii illicitis ac detestandis emptoribus* puniendis.

Dat. XIV. kal. iun. Optato et Paulino coss.

Haec lex expositione non indiget.

8.15.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Iovinum praefectum Urbi.

pr. Princeps cornicularius commentariensis numerarius et ordinarii per singula officia possessionum adque aedium nec non etiam mancipiorum comparationem sciant sibi esse praeclusam. Sive igitur in ipsis provinciis, in quibus memorata officia sustinere noscuntur, constiterit eos esse progenitos seu in aliis, omni modo a praedictis comparationibus per provincias, in quibus militant, temperare debebunt.

1. Solas tamen res paternas memoratos mercari posse praecepimus, ita ut apud rectorem provinciae non minoribus pretiis, quam ratio aequitatis exposcit, venditio celebretur.

Dat. III id. april. Constantinopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 apr. 11).

8.15.4

Idem aa. Senecae.

Post alia: vim illius legis aspicio eique pareto, qua proxime constitutum est, ut publicum munus agitantes nihil in suscepto mercarentur officio.

Dat. V kal. iul. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 27).

8.15.5

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

pr. Omnis se turpibus nundinis administrator abstineat: idem sibi altior iudex, idem mediae dignitatis, idem quicumque vel minimus putet esse praescriptum.

1. Nemo in provincia quam tuetur, donec in eadem commorabitur, aliquid comparandi sumat adfectum: similiter administrantium socii adque participes, quaedam enim uniuscuiusque portio videtur adsector. Patronos etiam fisci ab his contractibus iubemus inhiberi et qui principatum officiorum gerunt seu corniculum quique commentariensium nomine exosa miseris claustra custodiunt tabularios quoque provinciarum et urbium singularum pari condicione constringimus; identidem numerarii praefecturae vel vicariae potestatis observent. Praeterea officiales adque municipes, qui exactiones quascumque susceperint, eos etiam, quibus vel discussionis indago vel negotium censuale mandatur, insuper principales, a quibus distributionum omnium forma procedit, curatores etiam lex ista contineat.

2. Verum si qui ex his medio muneris sui tempore vel privatim aliquid emisse vel publice detegetur, in irritum gesta revocentur, comparatores autem contra interdicta.....mati non modo his, quae per semet ipsos vel per aliam fuerint empta personam, sive agri sint sive domus sive mancipia seu quaecumque mobilia, sed etiam ea pecuniae taxatione, quam dederint, exuantur. Nec ullus inquirat, utrum civiliter rem actam constet an turbide. Nec obsit propria reposcenti vel venditio interiecta vel largitas vel mentio ulla legati, nam utcumque in alterum res fuerit a comparatore translata, quam emi in officio non oportuit, liberum corporis persequendi praestamus arbitrium.

3. Adiungimus autem, ut, si domini corporum venditorum, postquam emptores coeperint esse privati, quinquennio integro in repetitione cessaverint, continuo sibi fiscus usurpet, quae contra hoc vetitum vendita docebuntur.

Dat. III non. aug. Sirmio Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 373? aug. 3).

8.15.6

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

pr. Quicumque administranti provinciam provinciasve adque indifferenter sub quoquo apice potestatis quid donaverit, repetendi usque ad quintum annum proximum, ex quo idem privatus esse coeperit, habeat facultatem.

1. Adque hoc scito nostro non unam iudicis personam comprehendimus, sed latius studio provisionis excurrimus. Sive igitur ei sive eius uxori, filio filiaeve, nepoti nepti et deinceps in infinitum, indifferenter emancipato an in sacris agenti, patri matri, fratri sorori, socero socrui et qui in consilio erit domesticove, coactam quis, sui palam vi adhibita seu clam et latenter imposita, prompserit largitatem, eam non secus repetere queat intra ea quae praescripsimus tempora, ac si de iure ipsius nullo vel inchoatae alienationis titulo recessisset, ita ut ad repetendam possessionem ne denuntiatione quidem opus sit, sed sufficiat apud iudicem, cuius ea de re notio erit, docuisse tempus, quo liberalitas sit parata, quo patefacto non secus ad eundem possessio cum fructibus revertatur, ac si ex eius numquam iure migrasset.

2. Donatoris autem heredibus similem relinquimus actionem, si donator eo tempore obierit, quo adhuc in potestate is degerit, cuius obtentu videtur expressa donatio. Sin autem donator superstes fuit, quamdiu is abierit potestate, tum heredum extinguimus actionem, maxime cum donator non stantem ab initio donationem taciturnitatis suae videatur firmasse consensu.

Dat. XV kal. iul. Thessalonicae Gratiano a. V et Theodosio a. I consulibus. (380 iun. 17).

8.15.7

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Numerarii nihil emant, nihil contrahant. Et cetera.

Dat. XVIII kal. oct. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 sept. 14).

8.15.8

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Omnes, quos olim legum forma complectitur, amplissimae etiam potestatis nihil administrationis suae tempore aut emptionis aut donationis titulo consequantur.

Dat. III id. iul. Constantinopoli Caesario et Attico vv. cc. cons. (397 iul. 13).

8.16.0. De infirmandis poenis caelibatus et orbitatis.

8.16.1

Imp. Constantinus a. ad populum.

pr. Qui iure veteri caelibes habebantur, imminentibus legum terroribus liberentur adque ita vivant, ac si numero maritorum matrimonii foedere fulcirentur, sitque omnibus aequa condicio capessendi quod quisque mereatur. Nec vero quisquam orbis habeatur: proposita huic nomini damna non noceant.

1. Quam rem et circa feminas aestimamus earumque cervicibus imposita iuris imperia velut quaedam iuga solvimus promiscue omnibus.

2. Verum huius beneficii maritis et uxoribus inter se usurpatio non patebit, quorum fallaces plerumque blanditiae vix etiam opposito iuris rigore cohibentur, sed maneat inter istas personas legum prisca auctoritas.

Dat. prid. kal. feb. Serdicae, proposita kal. april. Romae Constantino a. VI et Constantino c. cons. (320 ian. 31).

8.17.0. De iure liberorum.

8.17.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Caesarium praefectum praetorio.

Sancimus, ut sit in petendo iure liberorum sine definitione temporis licentia supplicandi, nec implorantium preces aetas vel tempus impediat, sed sola miseris ad poscendum auxilium sufficiat desperatio liberorum.

Dat. VII id. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mai. 9).

8.17.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Isidoro praefecto Urbi.

In perpetuum hac lege decernimus inter virum et uxorem rationem cessare ex lege Papia decimarum et, quamvis non interveniant liberi, ex suis quoque eos solidum capere testamentis, nisi forte lex alia minuerit derelicta. Tantum igitur post haec maritus vel uxor sibi invicem derelinquant, quantum superstes amor exegerit.

Dat. prid. non. sept. Varane v. c. cons. (410 sept. 4).

8.17.3

Idem aa. Isidoro praefecto Urbi.

Nemo post haec a nobis ius liberorum petat, quod simul hac lege detulimus. Et cetera.

Dat. prid. non. sept. Varane v. c. cons. (410 sept. 4).

8.17.4

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

Post alia: quod impetratum ius communium liberorum superstite Catullino clarissimo viro minus allegatum esse cognoscitur, nec succedenti obesse permittimus nec ulli umquam in simili causa statuimus nociturum. Et cetera.

Dat. XIII kal. mart. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 17).

8.18.0. De maternis bonis et materni generis et cretione sublata.

8.18.1[=brev.8.9.1]

Imp. Constantinus a. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui salutem dicit.

pr. Placuit, salva reverentia et pietate sacris nominibus debita, ut potestas quidem et ius fruendi rebus liberorum suorum in sacris constitutorum, in maternis dumtaxat* facultatibus, penes patres maneat, destituendorum autem liberorum eis licentia derogetur.

1. Cesset itaque in maternis dumtaxat* successionibus commentum cretionis, et res, quae ex matris successione fuerint ad filios devolutae, ita sint in parentum potestate atque dominio, ut fruendi pontificium habeant, alienandi eis licentia derogetur. Nam maternum patrimonium, quod filiis in potestate constitutis obvenerit, quum patre mortuo sui iuris fuerint, praecipuum habere eos et sine cuiusquam consortio placuit.

2. Quod si pater suum filium patremfamilias videre desiderans, eum emancipaverit, repraesentare ei maternam debebit substantiam, ita ut filius accepto munere libertatis, reique suae dominus effectus, ne videatur ingratus, tertiam partem custoditae sibi rei muneris causa parenti offerat, aestimatione, si res dividi coeperint, bonorum virorum arbitrio permittenda, quam tertiam alienare quoque pater, si hoc maluerit, habebit liberam potestatem.

3. Ante emancipationem autem parentes, penes quos maternas rerum utendi fruendique potestas est, omnem debent tuendae rei diligentiam adhibere et, quod iure filiis debetur, in examine poscere, et sumptus* ex fructibus impigre facere, et litem inferentibus resistere, atque ita omnia agere, tanquam solidum perfectumque dominium et personam gerant legitimam; ita ut, si quando rem alienare voluerint, emptor* vel is, cui res donatur, observet, ne quam partem earum rerum, quas alienari prohibitum est, sciens accipiat vel ignorans. Docere enim pater debet, proprii iuris eam rem esse, quam donat aut distrahit; et emptori*, si velit, sponsorem aut fideiussorem licebit accipere, quia nullam poterit praescriptionem opponere filiis quandoque rem suam vindicantibus.

Dat. XV. kal. aug. Aquileia. recitata apud Vettium Rufinum pf. u. in senatu non. sept., Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Legis istius reliqua pars in aliis legibus continetur: hoc tantum de reliquis legibus plus habet, ut patres, qui filiorum res gubernare iussi sunt, negotia eorum summo studio et integritate agere procurent, ut nihil per negligentiam eorum filiis pereat, sed fructus rerum maternas sine aliqua negligentia redigi vel vendi faciant, ut ex tempore competenti, sicut lex novella dicit, portiones suas filii sine aliqua imminutione percipiant. Res filiorum patribus alienare non liceat, hoc est nec vendere nec donare. Quod si fortasse praesumpserint*, emptor*, vel qui donator accesserit, grandi se sollicitudine et cura custodiant, ne filiorum res a patre venditas aut donatas accipiant, aut scientes aut etiam nescientes: sed compellant patrem, qui venditor vel donator fuerit, et filiorum res in sua retinet potestate, ut probet suum esse, quod tradidit. Etiam ut suspicionem suam possit abstergere, fideiussorem a patre venditore percipiat, qui obligatione rerum suarum damnum emptori* non faciat: quia defuncto patre licet filiis res suas a quibuscumque* personis, sive venditae sive donatae a patre fuerint, in suum dominium revocare.

8.18.2 [=brev.8.9.2]

Idem a. Iulio Severo.

Quum ad patrem aliquid ex materna successione interposita cessione pervenerit, et ad liberos maternas rerum successiones defluerint, ita eas haberi placet in parentum potestate, ut dominium tantum possessionis usurpent, alienandi vero licentiam facultatemque non habeant, ut quum aetates legitima liberorum ad emancipationem parentes invitaverint, et patresfamilias videre liberos suos voluerint, tertiam partem maternos bonorum eis filii tanquam muneris causa offerant; quam si suscipiendam patres putaverint, faciendae divisionis arbitrium permitti oportebit iustitiae bonorum virorum, per quos facta divisione tertiam partem oblatam parentes ita accipient, ut alienandae quoque eius partis habeant facultatem, si modo ullus potuerit inveniri, cui placeat hanc amplecti licentiam, quum omni modo filios conducat anniti, ut pio sedulitatis affectu mereantur accipere eam, quam patribus dederint, portionem.

Dat. VII. id. sept. Mediolano. acc. non. oct. Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Materna bona filiorum defuncta uxore pater ita possideat, ut usumfructum de his habeat: sed quantum aut quam diu habeat, lex novella constituit: distrahendi tamen aut donandi ex his nullam pater habeat potestatem. Sane si filium mortua matre emancipaverit, de bonis maternis, id est de emancipati filii portione ipse filius muneris causa de maternis bonis tertiam offerat portionem: quae tamen in ipsius proprietate mansura est ita, ut eam pater bonis viris dividendis consequatur. Si tamen tantum patris nomen ad hoc adduci potuerit, ut rem filiorum impia cupiditate suscipiat, aut aliis derelinquat: studere tamen filios decet, ut id, quod parentibus causa emancipationis obtulerint, servitio et pietate recipiant.

8.18.3

Idem a. ad Severum comitem Hispaniarum.

Insinuaturn est quosdam patres principalis coniugii copulatione destitutos in perniciem filiorum ultra misericordiam sanguinis properare et receptis deinceps aliis matrimoniis maiorem sibi in rebus filiorum vindicare personam: qui quoniam in his usufructuarii remansisse videntur, usurpare ea ac pervertere confidunt, ut per hoc his, qui in orbitate remanserunt, nulla nec possidendi nec litigandi tribuatur occasio. Ideoque placet, ne quis pater receptis deinceps matrimoniis earum rerum, quae prioris coniugis fuerunt, sibi ius defendendum existimet nisi tutelae vice, donec minores probata aetate esse videantur. His autem moderatio nostra cuncta iubet servari adque restitui.

Proposita III kal. april. Constantinopoli Optato et Paulino cons. (334 mart. 30).

8.18.4

Imp. Constantius a. ad Dionysium.

Cretionis observantiam praecipimus removeri, per quam filii patriae potestati subiecti res ex materna hereditate vel ex diversis successionebus ad se devolutas antehac his, in quorum potestate fuerant, adquirebant et ut intra sextum annum facultates aliunde venientes ibe.. si quidem superstites sunt, sint patrum, intra praefinitum tempus defunctis quae ex materna hereditate vel generis materni devoluta sunt, ad proximos veniant iubemus, quoniam priorem nostram iussionem quae sine temporis distinctione filiorum successiones ad patres iusserat pertinere, aequitatis ratio corrigi persuasit. Si quis vero ex paterno genere vel amicis paternis quacumque ratione reliquerit, id simili iustitiae moderamine ad patrem aut ad patris genus pertineat, ut ex utraque familia manantes facultates singulis quibuscumque cessisse potius quam adeptae esse videantur. Post emensum vero sextum aetatis suae annum adaeque sine eiusdem cretionis necessitate delatas sibi qualicumque successione genere facultates ad eos, in quorum potestate sunt, iure patrio transmittant.

Proposita prid. id. mart. Heliopoli Constantio a. II et Constante cons. (339 mart. 14).

8.18.5

Idem a. ad Leontium com. Or.

Qui se patris negat heredem, defuncti avi suscipere facultates non potest, maxime emancipatus, nisi per bonorum possessionem ad huiusmodi beneficium pervenerit. Et quod maternus avus relinquit, patri acquiritur, et si legatum fideicommissumve esset solutum, bonorum patris effectum est. Quod si fideicommissi dies legative iam cesserat, ad heredes patris petitio devoluta est. Si vero filius familias ab avo suo materno heres ostenditur institutus, patre cernere iubente filioque cernente persona filii media hereditas pervenit ad patrem. Dudum si quidem placuisse patet, ut possessio longi temporis in hereditatibus ad filios delatis inefficax esset adque patribus eas sola sollemnitas cretionis acquireret, sed excepta causa maternorum bonorum: ita acquiri non debere certissimum est, in quibus vis ac vocabulum cretionis expulsum est. Nec vero dubitari potest, si priusquam legati vel fideicommissi cederet dies aut iussu patris diceret cretionem, propriae potestatis effectus est, arbitrio suo eundem haec potuisse conquirere.

Dat. VIII id. april. Limenio et Catullino cons. (349 apr. 6).

8.18.6 [=brev.8.9.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hesperium pf. p.

Quemadmodum maternas facultates venditione vel donatione transscribere in alias personas patribus non licet, ita ea, quae pater matris ac mater quaeque avus matris aut avia nepotibus pronepotibusve donaverint sive ab intestato reliquerint, patribus alienare non liceat. Delatae vero ab extraneis sive ex transversa linea facultates, praeterquam ab his necessitudinibus, quas locuti sumus, patribus conferant, quicquid filiis positus in eorum potestate detulerint.

Dat. prid. kal. aug. acc. IV. kal. sept. Ausonio et Olybrio vv. cc. coss.

Interpretatio. Pater uxore mortua filiorum bona ita possideat, ut ex his ei nec vendere aliquid liceat, nec donare, nec quolibet alio ordine alienare: similiter et quaecumque* avi vel proavi materni nepotibus neptibus, pronepotibus proneptibusve donaverint vel fortasse reliquerint, in alias personas transferre patri quolibet ordine non licebit. Sane si quae extraneorum donatione vel munere filiis in familia positus facultates accesserint, vel alii parentes, quam qui supra nominati sunt, contulerint, id totum patribus acquiratur, ut faciendi ex hoc, quod voluerint, habeant potestatem.

8.18.7 [=brev.8.9.4]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino pf. U.

Quicquid avus avia, proavus proavia nepoti nepti, pronepoti pronepti cuiuslibet tituli largitate contulerint, id est testamento, fideicommisso, legato, codicillo, donatione vel etiam intestati successione, pater filio filiaeve integra illibataque custodiat, ut vendere, donare, relinquere alteri aut obligare non possit, ut, quemadmodum ipse super his licentiam totius potestatis amittit, ita defuncto eo, filio filiaeve praecipua computentur, nec ab illis, qui ex patre sunt, consortibus vindicentur. Supplicandi etiam in futurum contra haec licentiam summovemus etc.

Dat. id. oct. Mediolano, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Quicquid ad nepotes vel pronepotes avorum vel aviarum maternas munere vel testamento vel successione aut qualibet scriptura devenerit, id praecipuum, hoc est proprium post patris obitum vindicabunt, neque in coheredum communione mittendum est, quod avorum expressis nominatisque personis maternorum fuerit largitate collatum.

8.18.8

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio ppo.

Certis annorum intervallis in bonorum possessione maternas hereditatis a patre poscenda aut successione amplectenda infantis filii aetatem nostra auctoritate praescribimus, ut sive maturius sive tardius filius fandi sumat auspicia intra septem annos aetatis eius pater aut bonorum possessionem imploret aut qualibet actis testatione successionem amplectatur, hac vero aetate finita filius edicti beneficium petat vel de successione suscipienda suam exponat voluntatem, dum tamen intra annum ad impetrandam bonorum possessionem praescriptum uterque de possessione amplectenda suum prodat arbitrium. Cretionum autem scrupulosam sollemnitatem, sive materna filio familias sive alia quaedam deferatur hereditas, hac lege emendari penitus amputarique decernimus.

Dat. XVI kal. april. Constp. dd. nn. Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 mart. 17).

8.18.9 [=brev.8.9.5]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum urbis Romae.

pr. Post alia: si uxor intestata defecerit superstitibus communibus filiis in patria potestate degentibus, utitur maritus prisco beneficio iuris ac legum circa usumfructum retinendum, quam diu filii in potestate consistunt, aut in praebenda filiis libertate circa trientem sibi ex Constantinianae legis beneficio conquirendum.

1. Si vero viva matre emancipati sunt filii, tunc demum, quia omni commodo destituitur pater, nec retinet usumfructum, viriles ei inter filios, seu unus seu plures sunt, ususfructus tribuimus portiones.
2. Si vero mulier moriens alios ex filiis emancipatos a patre, alios in patria potestate dimiserit, in casu dispari utitur maritus defunctae beneficio, quod casui utrique praescribimus, id est circa eorum quidem portionem, quos adhuc in sacris retinet, usumfructum ex legum auctoritate retinebit, et praemium debita, quum volet, emancipationis accipiet: in eorum vero parte, quos exisse de potestate viva matre constiterit, usumfructum virilis inter eos portionis secundum praescripta percipiet.
3. In nepotibus etiam vel neptibus hoc observandum esse censemus, ut maritus, qui uxore mortua, non exstantibus filiis, cum solis nepotibus vel neptibus ex hac lege ad emolumentum vocandus est, si unus vel una pluresve nepotes ex filio uno vel pluribus, qui in potestate defecerunt, procreati sunt, hoc iure utatur, quod de filiis constitutum est. Nam licet hoc novum praesens lex constituat in nepotibus, non est tamen ab re, ut in hoc casu deteriores esse nepotibus filii non sinantur. Habeat igitur avus veniens cum nepotibus in potestate durantibus usumfructum bonorum omnium, quae ex defunctae aviae successione delata sunt. Quum vero iis quoque libertatem emancipatione largitur, similiter et ab ipsis, sicut de filiis constitutum est, trientem pro praemio manumissionis accipiat, vel, si ex pluribus alteros manumittit, alteros retinet, ex parte manumissorum trientem, ex parte vero in potestate manentium retineat usumfructum.
4. Quod si nepotes sint neptesve aut ex emancipato filio aut ex filia procreati, aut ab ipso in sacris avia vivente dimissi, idem avus virilis cum ipsis portionis habeat usumfructum. Si vero ex nepotibus neptibusve tempore, quo in aviae successionem vocantur, alii in avi sunt potestate, id est mariti defunctae, alii sui iuris sint, circa personam quidem eorum, qui in potestate consistunt, et in usufructu consequendo et in triente ex emancipationis praemio conquirendo ratio supra dicta servetur: in his vero, qui sui iuris sunt, facultas capiendi ususfructus virilis inter eos portionis habeatur.
5. Eadem autem et de pronepotibus sexus utriusque sancimus, manente definitione, quae de singulis sancita est, si filii sint pariter ac nepotes etc.

Dat. VIII. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius XII. et Valentin. II. aa. coss.

Interpretatio. Uxor si superstite marito defecerit, et omnes filios in patris potestate dimiserit, pater de maternis filiorum bonis usumfructum habeat usque ad illud tempus, quod lex novella constituit. Quod si post matris obitum filios vel filium pater emancipaverit, de eorum portionibus, quos liberos facit, trientem a filiis pro collata libertate percipiat, iuri suo perpetuo vindicandum. Quod si superstite matre pater filium vel filios emancipaverit, quia non potest matre viva de filiorum portionibus vindicare tertiam portionem, necesse erit ut post matris obitum, si superstes pater fuerit, a singulis emancipatis filiis virilem, id est de uno mediam, de duobus tertiam, de tribus quartam percipiat portionem in usumfructum, quoad usque vixerit, possidendam. Quod si aliqui filii viva matre a

patre emancipati fuerint, et aliqui fortasse non fuerint, circa emancipatos vel non emancipatos eadem, quae superius comprehensa est, a patre forma servetur. Quod si mortua uxore filii non fuerint, et nepotes vel neptes ex filiis avus paternus habuerit, qui omnes in avi potestate consistunt, eadem, quae de filiis, et circa nepotes in omnibus forma servetur. At vero si aliquos ex ipsis nepotibus avus emancipare voluerit, tertiam similiter, sicut et de filiorum partibus, accipiat portionem: nam et de pronepotibus similiter observari lex ista constituit.

8.18.10 [=brev.8.9.6]

Iidem aa. ad senatum.

pr. Post alia: si sine liberis unus vel una moriatur e filiis, et superstitem fratrem vel fratres, sororem vel sorores et patrem relinquit, sive is emancipatus sive in potestate defecerit, eius portionem, quam ex bonis maternis vel undeunde iure quaesiverit, pater sine dubio consequatur, iugi dominio possidendam.

1. Quod si novercam superduxerit, ea quidem, quae filius defunctus extrinsecus acquisierat, sibi habeat pater et perpetuo iure dominii possideat, bonorum vero ex matris patrimonio filio, qui defunctus est, quaesitorum solum usumfructum retinet, ad alios filios ex eodem matrimonio natos post eius obitum proprietate reditura. Et si ante mortem filii domum secundis nuptiis occupavit, similem causam sequatur, ut filio extrinsecus acquisita perpetuo iure possideat, maternarum autem rerum eius solum usumfructum retinet.

2. Quod si filius filiave exstantibus liberis adhuc positi in potestate defecerint, portionis eorum totius solum usumfructum morientis retinet, nepotibus, id est defuncti filiis proprietate servata. Si vero nepotes tempore mortis maternae extra avi sint potestatem, ipsi illico in patris sui matrisve successionem vocentur etc.

Dat. VIII. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius XII. et Valentin. II. aa. coss.

Interpretatio. Si amissa matre, patre superstite, unus vel una de filiis sive emancipatus sive non emancipatus sine filiis moriatur, pater mortuo filio in totam illius portionem iure succedit. Quod si aliam uxorem duxerit, haec, quae de maternis bonis mortuus filius derelinquit, pater usufructuario tantum ordine possidebit; post eius obitum ad fratres mortui ex eodem matrimonio natos, quod ille de maternis bonis habuit, revertatur. Aliunde vero filio, qui moritur, acquisita in proprietate patria residebunt. Quod si filius vel filia vivo patre habentes filios moriantur, pater res nepotum, sicut filiorum iure usufructuario retinebit. Si vero hi, qui moriuntur, emancipatus vel emancipata moriantur, in portionibus eorum in integrum filii sui sine ulla avi potestate succedant.

8.19.0. [=brev.8.10.0.] De bonis, quae filiisfamilias ex matrimonio acquiruntur.

8.19.1 [=brev.8.10.1]

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum.

Post alia: quum venerandae leges vetuerint patribus iure potestatis conquiri, quicquid eorum filiis avus avia, proavus proavia, alio modo a linea materna venientes quocumque* titulo contulissent: hoc quoque convenit observari, ut, quicquid vel uxor marito non emancipato vel maritus uxori in potestate positae quocumque* titulo vel iure contulerit sive transmiserit, hoc patri nullatenus acquiratur, atque ideo in eius tantum, cui delatum est, iure durabit etc.

Dat. VIII. id. nov. Ravenna, dd. nn. Theodosius XII. et Valentin. II. aa. coss.

Interpretatio. Sicut id, quod avus vel avia materna nepotibus, pronepotibus positus in patris potestate donaverint, patri non acquiratur, ita et quicquid maritus uxori vel uxor marito in patris potestate

positis donaverint aut testamento dimiserint, id ad patris dominium minime pertinebit, sed hoc sibi filii ad integrum vindicabunt.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber nonus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.9.1.0. De accusationibus et inscriptionibus.

CTh.9.2.0. De exhibendis vel transmittendis reis.

CTh.9.3.0. De custodia reorum.

CTh.9.4.0. Si quis imperatori maledixerit.

CTh.9.5.0. Ad legem Iuliam maiestatis.

CTh.9.6.0. Ne praeter crimen maiestatis servus dominum vel patronum libertus (..)

CTh.9.7.0. Ad legem Iuliam de adulteriis.

CTh.9.8.0. [=brev.9.5.0.] Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruerit.

CTh.9.9.0. [=brev.9.6.0.] De mulieribus, quae se servis propriis iunxerunt.

CTh.9.10.0. Ad legem Iuliam de vi publica et privata.

CTh.9.11.0. [=brev.9.8.0.] De privati carceris custodia.

CTh.9.12.0. De emendatione servorum.

CTh.9.13.0. [=brev.9.10.0.] De emendatione propinquorum.

CTh.9.14.0. Ad legem Corneliam de sicariis.

CTh.9.15.0. [=brev.9.12.0.] De parricidis.

CTh.9.16.0. De maleficis et mathematicis et ceteris similibus.

CTh.9.17.0. De sepulchri violati.

CTh.9.18.0. [=brev.9.14.0.] Ad legem Fabiam.

CTh.9.19.0. Ad legem Corneliam de falso.

CTh.9.20.0. Victum civiliter agere et criminaliter posse.
CTh.9.21.0. De falsa moneta.
CTh.9.22.0. [=brev.9.18.0.] Si quis solidi circulum exteriorem inciderit vel adulteratum (..)
CTh.9.23.0. Si quis pecunias conflaverit vel mercandi causa transtulerit aut vetitas contrectaverit.
CTh.9.24.0. De raptu virginum vel viduarum.
CTh.9.25.0. De raptu vel matrimonio sanctimonialium virginum vel viduarum.
CTh.9.26.0. Ad legem Iuliam de ambitu.
CTh.9.27.0. Ad legem Iuliam repetundarum.
CTh.9.28.0. De crimine peculatus.
CTh.9.29.0. De his, qui latrones vel aliis criminibus reos occultaverint.
CTh.9.30.0. Quibus equorum usus concessus est aut denegatus.
CTh.9.31.0. Ne pastoribus dentur filii nutriendi.
CTh.9.32.0. De nili aggeribus non corrumpendis.
CTh.9.33.0. [=brev.9.23.0.] De his, qui plebem audent contra publicam colligere disciplinam.
CTh.9.34.0. De famosis libellis.
CTh.9.35.0. De quaestionibus.
CTh.9.36.0. [=brev.9.26.0.] Ut intra annum criminalis actio terminetur.
CTh.9.37.0. De abolitionibus.
CTh.9.38.0. De indulgentiis criminum.
CTh.9.39.0. [=brev.9.29.0.] De calumniatoribus.
CTh.9.40.0. De poenis.
CTh.9.41.0. [=brev.9.31.0.] Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare.
CTh.9.42.0. De bonis proscriptorum seu damnatorum.
CTh.9.43.0. [=brev.9.33.0.] De sententiam passis et restitutis et liberis eorum.
CTh.9.44.0. De his, qui ad statuas confugiunt.
CTh.9.45.0. De his, qui ad ecclesias confugiunt.

9.1.0. De accusationibus et inscriptionibus.

9.1.1 [=brev.9.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Octavianum comitem Hispaniarum.

Quicumque* clarissimae dignitatis virginem rapuerit, vel fines aliquos invaserit, vel in aliqua culpa seu crimine fuerit deprehensus, statim intra provinciam, in qua facinus perpetravit, publicis legibus subiugetur, neque super eius nomine ad scientiam nostram referatur, nec fori praescriptione utatur. Omnem enim honorem reatus excludit, quum criminalis causa et non civilis res vel pecuniaria moveatur.

Dat. prid. non. dec. Serdicae. acc. V. non. mart. Cordubae, Gallicano et Basso coss.

Interpretatio. Quicumque* damnable vel puniendum legibus crimen admiserit, non se dicat in foro suo, id est in loco, ubi habitat, debere pulsari: sed ubi crimen admissum est, ab eius loci iudicibus vindicetur, nec de eius persona ad principem referatur.

9.1.2

Idem a. ad Ianuarinum.

Quicumque ex eo die, quo reus fuerit in iudicio petitus, intra anni spatium noluerit adesse iudicio, res eius fisco vindicentur et si postea repertus nocens fuerit, deprehensus saeviori sententiae subiugetur. Sed et si argumentis evidentibus et probatione dilucida innocentiam suam purgare suffecerit, nihilo minus facultates eius penes fiscum remaneant.

Dat. id. ianuar., acc. V kal. aug. Corintho Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 ian. 13).

9.1.3 [=brev.9.1.2]

Idem a. ad Agricolanum.....

quum ius evidens atque manifestum sit, ut intendendi criminis publici facultatem non nisi ex certis causis mulieres habeant, hoc est si suam suorumque iniuriam persequantur, observari antiquitus statuta oportet. Neque enim fas est, ut passim mulieribus accusandi permissa facultas sit; alioquin in publicis olim quaestionibus interdum aut admissa probatio est aut accusantis auctoritas. Patroni etiam causarum monendi sunt, ne respectu compendii feminas, securitate forsitan sexus in actionem illicitam proruentes, temere suscipiant.

Pp. V. id. febr. Probiano et Iuliano coss.

Interpretatio. Feminis nisi in sua suorumque causa quemquam accusare non liceat, quia susceptione alienarum causarum legibus prohibentur. Advocati etiam commonendi sunt, ne contra leges suscipiant in alienis causis feminas litigare cupientes.

9.1.4

Idem a. ad universos provinciales.

Si quis est cuiuscumque loci ordinis dignitatis, qui se in quemcumque iudicum comitum amicorum vel palatinorum meorum aliquid veraciter et manifeste probare posse confidit, quod non integre adque iuste gessisse videatur, intrepidus et securus accedat, interpellet me: ipse audiam omnia, ipse cognoscam et si fuerit comprobatum, ipse me vindicabo. Dicat, securus et bene sibi conscius dicat: si probaverit, ut dixi, ipse me vindicabo de eo, qui me usque ad hoc tempus simulata integritate deceperit, illum autem, qui hoc prodiderit et comprobaverit, et dignitatibus et rebus augebo. Ita mihi summa divinitas semper propitia sit et me incolumem praestet, ut cupio, felicissima et florente re publica.

Proposita XV kal. octob. Nicomediae Paulino et Iuliano cons. (325 sept. 17).

9.1.5 [=brev.9.1.3]

Idem a. ad Maximum pf. U.

Quodam tempore admissum est, ut non subscriptio, sed professio criminis uno sermone ex ore fugiens tam accusatorem quam reum sub experiendi periculo de patria, de liberis, de fortunis, de vita denique dimicare cogeret. ideoque volumus, ut, remota professionis licentia ac temeritate, ad subscriptionis morem ordinemque criminatio referatur, ut iure veteri in criminibus deferendis omnes utantur, id est ut, sopita ira et per haec spatia mentis tranquillitate recepta, ad supremam actionem cum ratione veniant atque consilio.

Dat. XI. kal. iun. Sirmio. acc. Romae, Constantino a. VII. et Constantio c. coss.

Interpretatio. Si quis iratus crimen aliquod temere cuilibet obiecerit, convicium non est pro accusatione habendum, sed permissio tractandi spatio, id quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur. Quod si fortasse resipiscens post iracundiam, quae dixit, iterare aut scribere fortasse noluerit, non ut reus criminis teneatur.

9.1.6

Idem a. Secundo praefecto praetorio.

Edi criminalia acta ut civilia iubemus, his videlicet, quorum salus ad discrimen vocatur, neque expectari deprecationem actorum neque arte accusatoris differri, ut de innocentia iudicantis adque aequitate consistat.

Dat. kal. decemb. Ianuarino et Iusto cons. (328 [362/3] dec. 1).

9.1.7

Imp. Constantius a. Domitio Leontio praefecto praetorio.

Ii, quos custodia delatae criminationis includit, intra unius mensis spatium audiantur inquisitione completa, ne, si delati criminis causam segnius iudicantis lenitudo distulerit, reciprocos poenae sortiatur incursus.

Dat. XV kal. novemb. Urso et Polemio cons. (338 oct. 18).

9.1.8

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Maximinum correctorem Tusciae.

Non sinendum est, ut quisque negotii criminalis strepitu terreatur, nisi inscriptione conscriptus et exhibitionis iniuriam et rei condicionem sustineat.

Dat. XV kal. dec. Remis, acc. Florentiae Gratiano nob. p. c. et Dagalaifo cons. (366 nov. 17).

9.1.9 [=brev.9.1.4]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Valerianum pf. U.

Non prius quemquam sinceritas tua ad tuae sedis examen iubebit adduci, quam solennibus satisfecerit, qui nititur fidem doloris asserere, quum iuxta formam iuris antiqui ei, qui coeperit arguere, aut vindicta proposita sit, si vera detulerit, aut supplicium, si fefellerit.

Dat. VII. kal. dec. Remis, Gratiano n. p. et Dagalaipho coss.

Interpretatio. Tam civile negotium quam criminale accusationis professio manu accusatoris conscripta praecedat.

9.1.10 [=brev.9.1.5]

Idem aa. et Gratianus a. ad Florianum comitem.

Post alia: ultra provinciae terminos accusandi licentia non progrediatur. oportet enim illic criminum iudicia agitari, ubi facinus dicitur admissum. Peregrina autem iudicia praesentibus legibus coercemus.

Dat. V. id. nov. Martianopoli, Valentiniano et Valente IV. aa. coss.

Interpretatio. Criminum discussio ibi agitanda est, ubi crimen admissum est; nam alibi criminis reus prohibetur audiri.

9.1.11 [=brev.9.1.6]

Iidem aaa. ad Florianum comitem.

Post alia: nullus secundum iuris praescriptum, crimen, quod intendere proposuerit, exsequatur, nisi subeat inscriptionis vinculum. Etenim qui alterius famam, fortunas, caput denique et sanguinem in iudicium devocaverit, sciat sibi impendere congruam poenam, si, quod intenderit, non probaverit etc.

Dat. V. id. nov. Martianopoli, Valentiniano et Valente IV. aa. coss.

Interpretatio. Nisi inscriptione celebrata per ordinem reum quemquam non fieri, nec ad iudicium exhiberi, quia sicut convictum poena constringit, ita et accusatorem, si non probaverit, quod obiecit.

9.1.12 [=brev.9.1.7]

Iidem aaa. Laodicio praesidi Sardiniae.

Neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint. Nam sanctionum veterum conditores adimendam licentiam omnibus censuerunt in accusatores suos invidiosam dicendi vocem. Nullam itaque obtineat in iudiciis auctoritatem periclitantium furor, qui si latius evagetur, ne ipse quidem cognitor tutus erit aut quaestionem securus agitat, qui, exsequendo iuris severitatem, non potest illorum, quos punit, odium evitare.

Dat. prid. id. aug. Carnunti, Gratiano a. III. et Equitio v. c. coss.

Interpretatio. Non credendum est contra alios eorum confessioni, qui in criminibus accusantur, nisi se prius probaverint innocentes: quia periculosa est et admitti non debet rei adversus quemcumque* confessio.

9.1.13

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad senatum.

Post alia: provincialis iudex vel intra Italiam, cum in eius disceputationem criminalis causae dictio adversum senatorem inciderit, intendendi quidem examinis et cognoscendi causas habeat potestatem, verum nihil de animadversione decernens integro non causae, sed capitis statu referat ad scientiam nostram vel ad inclytas potestates. referent igitur praesides et correctores, item consulares, vicarii quoque, proconsules de capite, ut diximus, senatorio negotii examine habito. Referant autem de suburbanis provinciis iudices ad praefecturam sedis urbanae, de ceteris ad praefecturam praetorio. Sed praefecto Urbis cognoscenti de capite senatorum spectatorum maxime virorum iudicium quinquievirale sociabitur et de praesentibus et administratorum honore functis licebit adiungere sorte ductos, non sponte delectos. Et cetera.

Lecta in senatu III id. feb. Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 febr. 11).

9.1.14 [=brev.9.1.8]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Marinianum vicarium Hispaniae.

Qui vel internecivi exserit actionem vel crimen suspectae mortis intendit, non prius cuiuscumque* caput accusatione pulset, quam vinculo legis adstrictus pari coeperit poenae condicione* iurgare,

ita ut etiam servos si quis crediderit accusandos, non prius ad miserorum tormenta veniatur, quam se accusator vinculo inscriptionis adstrinxerit. Appetendorum enim causa servorum aut dispendium facultatum est aut poena dominorum.

Dat. VI. kal. iun. Patavi, Merobaude iterum et Saturnino coss.

Interpretatio. Quicumque* alium de homicidii crimine periculosa vel capitali obiectione pulsaverit, non prius a iudicibus audiatur, quam se similem poenam, quam reo intendit, conscripserit subiturum: et si servos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat, futurum ut supplicia innocentum servorum aut poena capitis sui aut facultatum amissione compenset.

9.1.15 [=brev.9.1.9]

Idem aaa. Cynegio pf. p.

Concessum singuli universique cognoscant, non emendicatis suffragiis decretorum, sed lite suis nominibus instituta illustris et magnificae celsitudinis tuae adeundam potestatem, quoniam accusari unumquemque per alterum non oportet: videlicet ut iustitia et aequitate, qua notus es, in iudice punias, si innoxios verberavit, in officio, si fortasse conticuit, quod caedi decuriones innoxios non liceret.

Dat. prid. kal. mai. Constantinopoli, Arcadio a. I. et Bautone coss.

Interpretatio. In criminalibus causis vel obiectionibus per mandatum nullus accuset; nec si per rescriptum principis hoc potuerit impetrare. Sed ipse, qui crimen intendit, praesens per se accuset, inscriptione praemissa. Iudices autem puniendi sunt et damnandum officium, si fortasse tacuerint, si innocentem nisi praemissa inscriptione subdendum crediderint quaestioni.

9.1.16

Idem aaa.

Extra provinciae terminos accusatori non erit licentia progredi, quia oportet illic criminum iudicia fieri, ubi facinus dicatur admissum.

Dat. III kal. april. Honorio nobilissimo puero et Evodio cons. (386 mart. 30).

9.1.17

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Post alia: tunc convenit potentiores viros adesse iudiciis, cum eorum praesentiam criminalis per inscriptionem causa deposcat.

Dat. XV kal. mar. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 feb. 15).

9.1.18 [=brev.9.1.10]

Impp. Arcadius et Honorius aa.

Ne diversorum criminum rei vel desidia iudicum vel quadam lenitatis ambitione per provincias detenti in carcere crudelius differantur, moneantur omnes iudices, productos e custodiis reos disceptioni debitaе subdere et, quod leges suaserint, definire.

Dat. III. non. aug. Constantinopoli, Arcadio IV. et Honorio III. aa. coss.

Interpretatio. Rei non multo tempore in carcere vel in custodia teneantur, sed celeriter aut innocentes absolvantur, aut si convicti fuerint criminosi, sententia puniantur.

9.1.19 [=brev.9.1.11]

Impp. Honorius et Theodosius aa. consulibus, praetoribus, tribunis plebis, senatui suo salutem dicunt.

pr. Accusationis ordinem iam dudum legibus institutum servari iubemus, ut, quicumque* in discrimen capitis arcessitur, non statim reus, qui accusari potuit, aestimetur, ne subiectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet et vinculum inscriptionis arripiat, custodiae similitudinem, habita tamen dignitatis aestimatione, patiat, nec impunitam fore noverit licentiam mentiendi, quum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii.

1. Nemo sibi tamen obiectu cuiuslibet criminis blandiatur de se in quaestione confessus, veniam propter flagitia sperans adiuncti, vel communione criminis consortium personae superioris optans, aut inimici supplicio in ipsa supremorum suorum sorte sociandus, aut eripi se posse confidens studio aut privilegio nominati, quum veteris iuris auctoritas de se confessos ne interrogari quidem de aliorum conscientia sinat. Nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scrutetur aliena nemo credat supplicia fugienti; commonitoriis secreto mandatis fidem penitus abnegamus etc.

Dat. VIII. id. aug. Ravennae, Asclepiodoto et Mariniano coss.

Interpretatio. Ante inscriptionem nemo efficitur criminosus: nam inscriptione per ordinem facta, tunc a iudice suscipiendus est reus et custodiae cum accusatore tradendus est, ea tamen ratione, ut tam accusati quam accusatoris dignitas aestimetur, et unumquemque ante discussionem ita iudex faciat custodiri, ut eorum natales aut dignitas patiantur. Sane his, qui crimina sua in quaestione confessi sunt, de aliis si dicere voluerint, a iudice non credatur, quia iure et legibus constitutum est, ut spontanea professione reus reum non faciat, neque illi de altero credatur, qui se criminosum esse confessus est.

9.2.0. De exhibendis vel transmittendis reis.

9.2.1

Imp. Iulianus a. Sallustio praefecto praetorio.

Ius senatorum et auctoritatem eius ordinis, in quo nos quoque ipsos esse numeramus, necesse est ab omni iniuria defendere. Si quis ergo senator socius criminis insimulatus fuerit, ante causae cognitionem omni terrore calumniae, omni suspicionis molestia careat; vacuus sit prorsus et liber, antequam re convicta crimen agnoscat et exuat dignitatem.

Dat. non. feb. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 febr. 5).

9.2.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. Valentino consulari Piceni.

Quisquis fuerit, quem crimen pulsatur, quem negotium tangit, comprehensum eum iudex sub custodia constituat atque ita vel causae meritum vel personae qualitatem ad nos referat, vel, si longius fuerimus, ad illustres viros praefectos praetorio, sive ad magistros militum, si militaris fuerit persona, ne sub specie vel verae vel ementitae dignitatis facinora dilabantur. Dabimus enim formam,

quam unusquisque iudex sequetur in eo, qui reus fuerit inventus. Interim ille, qui in suspicionem venerit negotii criminalis, cuiuscumque honoris esse dicatur, comprehensus ex officio non recedat.

Dat. XI kal. feb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 22).

9.2.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Nullus in carcerem, priusquam vincatur, omnino vinciat. Ex longinquo si quis est acciendus, non prius insimulanti adcommodetur adsensus quam sollemni lege se vinxerit et in poenam reciproci stilo trepidante recaverit. Eique qui deducendus erit ad disponendas res suas componendosque maestos penates spatium coram loci iudice aut etiam magistratibus dierum XXX tribuatur, nulla remanente aput eum qui ad exhibendum missus est copia nundinandi. Qui posteaquam ad iudicem venerit, adhibita advocazione ius debet explorare quaesitum ac tamdiu pari cum accusatore fortuna retineri, donec reppererit cognitio celebrata discrimen.

Dat. III kal. ian. Constantinopoli Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 dec. 30).

9.2.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Drepanio proconsuli Africae.

Neminem iudicio exhibendum esse praecipimus, nisi de cuius exhibitione iudex pronuntiaverit.

Dat. prid. non. feb. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 febr. 4).

9.2.5

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano praefecto praetorio.

Defensores civitatum, curatores, magistratus et ordines oblatos sibi reos in carcerem non mittant, sed in ipso latrocinio vel congressu violentiae aut perpetrato homicidio, stupro vel raptu vel adulterio deprehensos et actis municipalibus sibi traditos expresso crimine prosecutionibus arguentium cum his, a quibus fuerint accusati, mox sub idonea prosecutione ad iudicium dirigant. Et cetera.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 21).

9.2.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano praefecto praetorio.

Si quos praecepto iudicum praemisso inscriptionis vinculo reos factos adminiculum curiae propriae dirigere iussum fuerit, municipalibus actis interrogentur, an velint iuxta praeceptum triumphalis patris nostri XXX diebus sibi concessis sub moderata et diligenti custodia propter ordinationem domus propriae parandosque sibi sumptus in civitate residere. Quod si fieri voluerint, hoc genus beneficii cupientibus non negetur: si vero dirigi velint, mox reos cum suis accusatoribus mittant nec ad arbitrium adversariorum in civitatibus retineri patiantur. Et cetera.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 21).

9.3.0. De custodia reorum.

9.3.1

Imp. Constantinus a. ad Florentium rationalem.

pr. In quacumque causa reo exhibito, sive accusator existat sive eum publicae sollicitudinis cura perduxerit, statim debet quaestio fieri, ut noxius puniatur, innocens absolvatur. Quod si accusator aberit ad tempus aut sociorum praesentia necessaria videatur, id quidem debet quam celerrime procurari. Interea vero exhibito non ferreas manicas et inhaerentes ossibus mitti oportet, sed prolixiores catenas, ut et cruciatio desit et permaneat fida custodia. Nec vero sedis intimae tenebras pati debebit inclusus, sed usurpata luce vegetari et, ubi nox geminaverit custodiam, vestibulis carcerum et salubribus locis recipi ac revertente iterum die ad primum solis ortum ilico ad publicum lumen educi, ne poenis carceris perimatur, quod innocentibus miserum, noxiis non satis severum esse cognoscitur.

1. Illud etiam observabitur, ut neque his qui stratorum funguntur officio neque ministris eorum liceat crudelitatem suam accusatoribus vendere et innocentes intra carcerum saepta leto dare aut subtractos audientiae longa tabe consumere. Non enim existimationis tantum, sed etiam periculi metus iudici imminebit, si aliquem ultra debitum tempus inedia aut quocumque modo aliquis stratorum exhauserit et non statim eum penes quem officium custodiae est adque eius ministros capitali poena subiecerit.

Dat. prid. cal. iul. Serdicae Constantino a. VI et Constantino caes. cons. (320 iun. 30).

9.3.2

Idem a. ad Evagrium.

Si quis in ea culpa vel crimine fuerit deprehensus, quod dignum claustris carceris et custodiae squalore videtur, auditus aput acta, cum de admisso constiterit, poenam carceris sustineat atque ita postmodum eductus aput acta audiatur. Ita enim quasi sub publico testimonio commemoratio admissi criminis fiet, ut iudicibus inmodice saevientibus freni quidam ac temperies adhibita videatur.

Dat. III non. feb. Heracleae Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 febr. 3).

9.3.3 [=brev.9.2.1]

Imp. Constantius a. Acyndino pf. p.

Quoniam unum carceris conclave permixtos secum criminosos includit, hac lege sancimus, ut, etiamsi poenae qualitas permixtione iungenda est, sexum tamen disparem diversa claustrorum habere tutamina iubeatur.

Dat. non. april. Acyndino et Proculo coss.

Interpretatio. Viri et mulieres, etiamsi criminis aequalitate iungantur, non tamen in unius carceris custodia teneantur.

9.3.4

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Valerianum vicarium Hispaniarum.

Post alia: nullus ante carceris custodiae mancipetur, quam ab eo, qui in accusationem eius erupit, in codice publico sollemnia inscriptionis impleta sint.

Praelata litteris v. c. vicarii vi id. sep. Veronae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 sept. 8).

9.3.5 [=brev.9.2.2]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum pf. p.

Ad commentariensem receptarum personarum custodia observatioque pertineat, nec putet hominem abiectum atque vilem obiiciendum esse iudiciis, si reus condicione* aliqua fuerit elapsus. Nam ipsum volumus eius poena consumi, cui obnoxius docebitur fuisse, qui fugerit. Si vero commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutorem eius pari iubemus invigilare cura, et eadem statuimus legis severitate constringi.

Dat. III. kal. iul. Contionaci, Gratiano a. II. et Probo coss.

Interpretatio. Si de carcere reus fugerit, ab eo, cui est traditus, requiratur: qui si eum non potuerit praesentare, noverit negligens custos, illius se aut damnum aut poenam, qui fugerit, subiturum.

9.3.6

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

De his quos tenet carcer id aperta definitione sancimus, ut aut convictum velox poena subducat aut liberandum custodia diuturna non maceret. Temperari autem ab innoxiiis austera praeceptione sancimus et praedandi omnem segetem de negligentia iudicum provinciarum ministris feralibus amputamus. Nam nisi intra tricensimum diem semper commentariensis ingesserit numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum ordinem aetatemque victorum, officium viginti auri libras aerario nostro iubemus inferre, iudicem desidem ac resupina cervice tantum titulum gerentem extorrem impetrata fortuna decem auri libris multandum esse censemus.

Dat. III kal. ian. Constantinopoli Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 dec. 30).

9.3.7 [=brev.9.2.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano pf. p.

Post alia: iudices omnibus dominicis diebus productos reos e custodia carcerali videant et interrogent, ne his humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur. Victualem substantiam non habentibus faciant ministrari, libellis duabus aut tribus diurnis vel quot existimaverint, commentariensi decretis, quorum sumptibus* proficiant alimoniae pauperum quos ad lavacrum sub fida custodia duci oportet, mulcta iudicibus viginti librarum auri et officiis eorum eiusdem ponderis constituta, ordinibus quoque trium librarum auri mulcta proposita, si saluberrime statuta contempserint*. Nec deerit antistitum christianae religionis cura laudabilis, quae ad observationem constituti iudicis hanc ingerat monitionem.

Dat. XII. kal. febr. Ravenna, Honorio VIII. et Theodosius III. aa. coss.

Interpretatio. Omnibus dominicis diebus iudices sub fida custodia de carceribus reos educant, ut eis a christianis vel a sacerdotibus substantia vel alimonia praebeatur, et ad balneum praedictis diebus sub fida custodia religionis contemplatione ducantur. Si qui iudices hoc implere neglexerint, poenam, quam lex ipsa constituit, cogantur implere.

9.4.0. Si quis imperatori maledixerit.

9.4.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Si quis modestiae nescius et pudoris ignarus improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit, eum poenae nolumus subiugari neque durum aliquid nec asperum sustinere, quoniam si id ex levitate processerit, contemnendum est, si ex insania, miseratione dignissimum, si ab iniuria, remittendum. Unde integris omnibus ad nostram scientiam referatur, ut ex personis hominum dicta pensemus et, utrum praetermitti an exequi rite debeat, censeamus.

Dat. V id. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 aug. 9).

9.5.0. Ad legem Iuliam maiestatis.

9.5.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum praefectum Urbi.

pr. Si quis alicui maiestatis crimen intenderit, cum in huiusmodi re convictus minime quisquam privilegio dignitatis alicuius a strictiore inquisitione defendatur, sciat se quoque tormentis esse subdendum, si aliis manifestis indiciis accusationem suam non potuerit comprobare. Cum eo, qui huius esse temeritatis deprehenditur, illum quoque tormentis subdi oportet, cuius consilio atque instinctu ad accusationem accessisse videbitur, ut ab omnibus conmissi consciis statuta vindicta possit reportari.

1. In servis quoque vel libertis, qui dominos aut patronos accusare aut deferre temptaverint, professio tam atrocis audaciae statim in admissi ipsius exordio per sententiam iudicis comprimatur ac denegata audientia patibulo adfigatur.

Proposita kal. ianuar. Volusiano et Anniano cons. (314 [320-323] ian. 1).

9.6.0. Ne praeter crimen maiestatis servus dominum vel patronum libertus seu familiaris accuset.

9.6.1

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Maximum praefectum praetorio.

Cessent liberti capitalium criminum tumultu et nefariae delationis indiciis auctores libertatis incessere, ita ut tam nefandos conatus ferri aut ignium poena compescat.

Proposita id. mart. Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 mart. 15).

9.6.2 [=brev.9.3.1]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Maximum pf. p.

Quum accusatores servi dominis intonent, nemo iudiciorum exspectet eventum, nihil quaeri, nihil discuti placet, sed cum ipsis delationum libellis, cum omni scripturarum et meditati criminis apparatu nefandarum accusationum crementur auctores, excepto tamen appetitae maiestatis crimine, in quo etiam servis honesta proditio est: nam et hoc facinus tendit in dominos.

Dat. id. mart. Valente V. et Valentiniano aa. coss.

Interpretatio. Servus dominum accusans non solum audiendus non est, verum etiam puniendus, nisi forte dominum de crimine maiestatis tractasse probaverit.

9.6.3 [=brev.9.3.2]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano pf. p.

Si quis ex familiaribus vel ex servis cuiuslibet domus cuiuscumque* criminis delator atque accusator emerit, eius existimationem, caput atque fortunas petiturus, cuius familiaritati vel dominio inhaeserit, ante exhibitionem testium, ante examinatum iudicium, in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio feriat. Vocem enim funestam intercidi oportet potius quam audiri. Maiestatis crimen excipimus.

Dat. VI. id. nov. Constantinopoli, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Si servus dominum aut amicus vel domesticus sive libertus patronum accusaverit vel detulerit cuiuslibet criminis reum, statim in ipso initio accusationis gladio puniatur: quia vocem talem exstingui volumus, non audiri, nisi forte dominum aut patronum de crimine maiestatis tractasse probaverit.

9.6.4 [=brev.9.3.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad senatum.

Post alia: libertorum adversus patronos illicitas atque improbas voces poenae obiectione praecludimus, atque ita, ut non modo sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur etc.

Dat. VIII. id. aug. Ravenna, Asclepiodoto et Mariniano coss.

Interpretatio. Liberti accusatores patronorum, ubi primum in accusationis vocem proruperint, puniantur.

9.7.0. Ad legem Iuliam de adulteriis.

9.7.1 [=brev.9.4.1]

Imp. Constantinus a. Africano v. c.

Quae adulterium commisit, utrum domina cauponae an ministra fuerit, requiri debet, et ita obsequio famulata servili, ut plerumque ipsa intemperantiae vina praebuerit; ut, si domina tabernae fuerit, non sit a vinculis iuris excepta, si vero potantibus ministerium praebuit, pro vilitate eius, quae in reatum deducitur, accusatione exclusa, liberi, qui accusantur, abscedant, quum ab his feminis pudicitiae ratio requiratur, quae iuris nexibus detinentur, hae autem immunes a iudiciaria severitate praestentur, quas vilitas vitae dignas legum observatione non credidit.

Dat. III. non. febr. Heracleae, Constantino a. VII. et Constantio c. coss.

Interpretatio. Tabernae domina, hoc est uxor tabernarii, si inventa fuerit in adulterio, accusari potest: si vero eius ancilla vel quae ministerium tabernae praebuit, in adulterio fuerit deprehensa, pro vilitate dimittitur. Sed et ipsa tabernarii uxor, si tam vilis ministerii officium egerit et in adulterio fuerit deprehensa, accusari non potest a marito.

9.7.2 [=brev.9.4.2]

Idem a. ad Euagrium pf. p.

Quamvis adulterii crimen inter publica referatur, quorum delatio in commune omnibus sine aliqua legis interpretatione conceditur, tamen, ne volentibus temere liceat foedare connubia, proximis necessariisque personis solummodo placet deferri copiam accusandi, hoc est patri vel consobrino et consanguineo maxime fratri, quos verus dolor ad accusationem impellit. Sed et his personis legem imponimus, ut crimen abolitione compescant. In primis maritum genialis tori vindicem esse oportet, cui quidem ex suspitione etiam ream coniugem facere, nec intra certa tempora inscriptionis vinculo contineri, veteres retro principes annuerunt. Extraneos autem procul arceri ab hac accusatione censemus. Nam etsi omne genus accusationis necessitas inscriptionis adstringat, nonnulli tamen proterve id faciunt et falsis contumeliis matrimonia deformant.

Pp. Nicomediae VII. kal. mai., Constantino a. VII. et Constantio c. coss.

Interpretatio. In adulterio extraneam mulierem nullus accuset, sed propinqui, ad quorum notam pertinet, hoc est frater germanus, frater patruelis, patruus et consobrinus, qui tamen ante inscriptionem, si accusata acquieverit, possunt per satisfactionem veniam promereri. Reliqui ab accusatione prohibentur. Maritis sane etiam ex suspitione accusare permissum est.

9.7.3

Impp. Constantius et Constans aa. ad populum.

Cum vir nubit in feminam, femina viros proiectione quid cupiat, ubi sexus perdidit locum, ubi scelus est id, quod non proficit scire, ubi venus mutatur in alteram formam, ubi amor quaeritur nec videtur, iubemus insurgere leges, armari iura gladio ultore, ut exquisitis poenis subdantur infames, qui sunt vel qui futuri sunt rei.

Dat. prid. non. dec. Mediolano, proposita Romae XVII kal. ianuar. Constantio III et Constante II aa. cons. (342 dec. 4).

9.7.4 [=brev.9.4.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Cynegio pf. p.

pr. In adulterii quaestione ab omni familia, non solum mariti, sed etiam uxoris, quae tamen tunc temporis domi fuerit, quo adulterium dicatur admissum, quaerendum est sine defensione cuiusquam.

1. Idem volumus, et si forte mulier marito mortis parasse insidias vel quolibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inveniatur.
2. Parem etiam condicionem* in interrogatione mancipiorum servari volumus, si forte maritus eo modo insectetur uxorem.

Dat. III. id. dec. Constantinopoli, Arcadio a. I. et Bautone coss.

Interpretatio. De adulterio uxorum mariti per tormenta familiae utriusque, hoc est suae et uxoris quaerere permittuntur; si tamen illo tempore, quo admissum dicitur, haec ipsa mancipia praesentia aut in eadem domo fuisse probantur. Similiter et si mortem sibi ab uxore adultera maritus paratam fuisse conqueratur, utriusque familiae discussione quaeri licet. Similiter etiam familiae utriusque poena quaerendum est, si maritus mortem uxori qualibet ratione paraverit.

9.7.5 [=brev.9.4.4]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio pf. p.

Ne quis christianam mulierem in matrimonium iudaeus accipiat, neque iudaeae christianus coniugium sortiatur. Nam si quis aliquid huius modi admiserit, adulterii vicem commissi huius crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata.

Dat. III. id. mart. Thessalonica, Theodosius a. II. et Cynegio coss.

Interpretatio. Nec iudaeus christianam nec christianus iudaeam ducat uxorem. Quod si fecerit, cuiuslibet accusatione velut in adulteros vindicetur.

9.7.6 [=brev.9.4.5]

Idem aaa. Orientio vicario urbis Romae.

Omnes, quibus flagitii usus est, virile corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia (nihil enim discretum videntur habere cum feminis), huius modi scelus spectante populo flammis vindicibus expiabunt.

Pp. in foro Traiani VIII. id. aug., Valentiniano a. IV. et Neoterio coss.

Haec lex interpretatione non indiget.

9.7.7 [=brev.9.4.6]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino pf. p.

Adulterii accusatione proposita, praescriptiones civiles, quibus aut dos repeti fingitur, aut ex ratione aliqua debitum flagitatur, quae occurrere atque perstrepere examini consuerunt, iussimus sequestrari, nec earum obice aliquid negotio tarditatis afferri; sed accusatione fundata, hoc est quum, quo iure quove tempore actio fuerit intromissa, constiterit, discutiatur crimen, facti qualitas publicetur, quum et iurgia, quae magnitudine superant, praeponantur, et civilis actio criminali iure postponatur, idem tamen, quum competere coeperit, habitura momenti, dummodo non obsit examini.

Dat. VII. id. dec. Constantinopoli, Arcadio a. II. et Rufino coss.

Interpretatio. Quum adulterium maritus accusator obiecerit, dotis aut donationis repetitio conquiescat quia civilem repetitionem misceri criminali accusationi non oportet.

9.7.8 [=brev.9.4.7]

Idem aaa. Rufino pf. p.

Si qui adulterii fuerint accusati et obtentu proximitatis intentata depulerint, per commemorationem necessitudinis fidem crimini derogando, dum existimatur non debere credi, quod allegatur, non potuisse committi, hi si postmodum in nuptias suas consortiumque convenerint, facinus illud, quo fuerint accusati, manifesta fide atque indiciis evidentibus publicabunt. Unde si qui eius modi reperti fuerint, iussimus in eosdem severissime vindicari, et veluti convictum facinus confessumque puniri.

Dat. prid. non. dec. Constantinopoli, Theodosius a. III. et Abundantio v. c. coss.

Interpretatio. Qui in adulterio accusantur et se propinquitatis aut amicitiarum excusatione defenderint, si fortasse quolibet tempore secretum crimen publica coniunctione prodiderint, eos velut manifestos adulteros puniri placet.

9.7.9

Idem aaa. Gildoni comiti et magistro utriusque militiae per Africam.

Si quis adulterii reus factus accusatoris mariti forum declinare temptaverit, in hoc non possit eludere, nec praerogativa militari defensetur, ibi confestim audiendus, ubi fuerit accusatus.

Dat. III kal. ianuar. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 dec. 30).

9.8.0. [=brev.9.5.0.] Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit.

9.8.1 [=brev.9.5.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum vicarium Italiae.

Post alia: ubi puellae ad annos adultae aetatis accesserint et adspirare ad nuptias coeperint, tutores necesse habeant comprobare, quod puellae sit intemerata virginitas, cuius coniunctio postulatur. Quod ne latius porrigatur, hic solus debet tutorem nexus adstringere, ut se ipsum probet ab iniuria laesi pudoris immunem. Quod ubi constiterit, omni metu liber optata coniunctione frui debeat; officio servaturo, ut, si violatae castitatis apud ipsum facinus haereat, deportatione plectatur, atque universae eius facultates fisci viribus vindicentur, quamvis eam poenam debuerit sustinere, quam raptori leges imponunt.

Dat. prid. non. april. Aquileia, Constantino a. VI. et Constantino c. coss.

Interpretatio. Ubi primum puellae sub tutore viventes ad annos pervenerint nuptiales, et quicumque* petitor accesserit, non prius puella iungatur, nisi virginitas illius, quod a tutore servata sit, fuerit approbata: nam si ab ipso tutore convincitur eius violata virginitas, statim exsilio deputetur, et res illius omnes fiscus usurpet.

9.9.0. [=brev.9.6.0.] De mulieribus, quae se servis propriis iunxerunt.

9.9.1 [=brev.9.6.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

pr. Si qua cum servo occulte rem habere detegitur, capitali sententiae subiugetur, tradendo ignibus verberone, sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi, sit officio copia nuntiandi, sit etiam servo licentia deferendi, cui probato crimine libertas dabitur, quum falsae accusationi poena immineat.

1. Ante legem nupta tali consortio segregetur, non solum domo, verum etiam provinciae communione privata, amati abscessum defleat relegati.
2. Filii etiam, quos ex hac coniunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate, neque per se neque per interpositam personam quolibet titulo voluntatis accepturi aliquid ex facultatibus mulieris.
3. Successio autem mulieris ab intestato vel filiis, si erunt legitimi, vel proximis cognatisque deferatur vel ei, quem ratio iuris admittit, ita ut et quod ille, qui quondam amatus est, et quod ex eo suscepti filii quolibet casu in sua videntur habuisse substantia, dominio mulieris sociatum a memoratis successoribus vindicetur.
4. His ita omnibus observandis, et si ante legem decessit mulier vel amatus, quoniam vel unus auctor vitii censurae occurrit.
5. Sin vero iam uterque decessit, soboli parcimus, ne defunctorum parentum vitiis praegravetur; sint filii, sint potiores fratribus, proximis atque cognatis, sint relictæ successionis heredes.
6. Post legem enim hoc committentes morte punimus. qui vero ex lege disiuncti clam denuo convenerint, congressus vetitos renovantes, hi servorum indicio vel speculantis officii vel etiam proximorum delatione convicti poenam similem sustinebunt.

Dat. IV. kal. iun. Serdicae, Constantino a. VII. et Constantio c. coss.

Interpretatio. Si qua ingenua mulier servo proprio se occulte miscuerit, capitaliter puniatur. Servus etiam, qui in adulterio dominae convictus fuerit, ignibus exuratur. In potestate habeat huius modi crimen quicumque* voluerit accusare. Servi etiam aut ancillae, si de hoc crimine accusationem detulerint, audiantur: ea tamen ratione, ut si probaverint, libertatem consequantur, si fefellerint, puniantur. Hereditas mulieris, quae se tali crimine maculaverit, vel filiis, si sunt ex marito suscepti, vel propinquis ex lege venientibus tribuatur.

9.10.0. Ad legem Iuliam de vi publica et privata.

9.10.1 [=brev.9.7.1]

Imp. Constantinus a. ad Catulinum proconsulem Africae.

Qui in iudicio manifestam detegitur commisisse violentiam, non iam relegatione aut deportatione insulae plectatur, sed supplicium capitale excipiat, nec interposita provocatione sententiam, quae in eum fuerit dicta, suspendat, quoniam multa facinora sub uno violentiae nomine continentur, quum aliis vim inferre tentantibus, aliis cum indignatione repugnantibus verbera caedesque crebro deteguntur admissae. Unde placuit, si forte quis vel ex possidentis parte vel ex eius, qui possessionem temerare tentaverit, interemptus* sit, in eum supplicium exseri, qui vim facere tentavit et alterutri parti causam malorum praebuit.

Dat. XV. kal. mai. Serdicae, Gallicano et Basso coss.

Interpretatio. Convictus in iudicio de evidenti violentiae crimine capite puniatur, nec sententiam iudicis qui damnatus est qualibet appellatione suspendat: et si fortasse homicidia ab utraque parte commissa fuerint, in illum vindicetur, qui ut alium per caedem expelleret, violenter ingressus est.

9.10.2

Idem a. ad Bassum praefectum Urbi.

Si quis per violentiam alienum fundum invaserit, capite puniatur. Et sive quis ex eius parte, qui violentiam inferre temptaverit, sive ex eius, qui iniuriam repulsaverit, fuerit occisus, eum poena adstringat, qui vi deicere possidentem voluerit.

Dat. VI id. mart. Romae Gallicano et Basso cons. (317 mart. [?] 10).

9.10.3 [=brev.9.7.2]

Idem a. ad Bassum pf. U.

Si quis ad se fundum vel quodcumque* aliud asserit pertinere, ac restitutionem sibi competere possessionis putat, civiliter super possidendo agat, aut impleta solennitate iuris crimen violentiae opponat, non ignarus, eam se sententiam subiturum, si crimen obiectum non potuerit comprobare, quam reus debet excipere. Quod si omissa interpellatione vim possidenti intulerit, ante omnia violentiae causam examinari praecipimus, et in ea requiri, quis ad quem venerit possidentem, ut ei, quem constiterit expulsum, amissae possessionis iura reparentur, eademque protinus restituta violentus, poenae non immerito destinatus, in totius litis terminum differatur, ut, agitato negotio principali, si contra eum fuerit iudicatum, in insulam deportetur, bonis omnibus abrogatis. Quod si pro eo, quem claruerit esse violentum, sententia proferetur, omnium rerum, de quibus litigatum est, media pars penes eum resideat, cetera fisci viribus vindicentur.

Pp. prid. non. oct. Romae, Constantino a. V. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Si quis adversarium suum ita apud iudicem crediderit accusandum, ut se asserat violentiam pertulisse, ad probationem rei eum convenit attineri: quod si probare non potuerit, quem dixerat violentum, eandem poenam suscipiat, quam ille, quem impetit, convictus potuisset excipere. De reliquo haec lex praetermittenda est, quia in quarto libro sub titulo unde vi, quae tamen temporibus posterior inventa est, habetur exposita.

9.10.4 [=brev.9.7.3]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Albinum pf. U.

pr. Servos, qui fecisse violentiam confessionibus testium aut propriis docebuntur, si id inscio domino commiserint, postremo supplicio deditos luere perpetrata censemus. Quod si illi metu atque exhortatione dominorum violentiam admiserint, palam est, secundum legem Iuliam dominum infamem pronuntiandum loci aut originis propriae dignitate non uti, servos vero, quos furoribus talium paruisse constiterit, metallis per sententiam dedi. Viles autem infamesque personae et hi, qui bis aut saepius violentiam perpetrasse convinentur, constitutionum divalium poena teneantur.

1. Iudicem vero nosse oportet, quod gravi infamia sit notandus, si violentiae crimen apud se probatum distulerit, omiserit vel impunitate donaverit aut molliore, quam praestituimus, poena perculerit.

Dat. prid. non. mart. Mediolano, Valentiniano a. IV. et Neoterio v. c. coss.

Interpretatio. Si servi inscio domino confessi vel convicti fuerint violentiam commisisse, addicti tormentis gravibus puniuntur. Si vero iubentibus dominis violentiae crimen admiserint, domini, qui illicita praeceperunt, notantur infamia et nobilitatis vel honoris sui dignitatem tenere non possunt. Servi autem, qui talibus dominorum furoribus paruerunt, in metallum detruduntur. Ceterum non liceat iudicibus discussionem violentiae differre vel dimittere vel donare: qui si probaverint violentiam et non statim vindicaverint, noverint se periculum subituros. Viles autem personae, quae bis aut frequenter admisisse violentiam comprobantur, constituta legibus poena supra scripta omnimodis feriantur.

9.11.0. [=brev.9.8.0.] De privati carceris custodia.

9.11.1 [=brev.9.8.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Erytrio praefecto augustali.

Si quis posthac reum privato carceri destinarit, reus maiestatis habeatur.

Dat. prid. kal. mai. Thessalonica, Theodosius a. II. et Cynegio v. c. coss.

Ista lex interpretatione non indiget.

9.12.0. De emendatione servorum.

9.12.1

Imp. Constantinus a. ad Bassum.

Si virgis aut loris servum dominus adflixerit aut custodiae causa in vincla coniecerit, dierum distinctione sive interpretatione depulsa nullum criminis metum mortuo servo sustineat. Nec vero immoderate suo iure utatur, sed tunc reus homicidii sit, si voluntate eum vel ictu fustis aut lapidis occiderit vel certe telo usus letale vulnus inflixerit aut suspendi laqueo praeceperit vel iussione taetra praecipitandum esse mandaverit aut veneni virus infuderit vel dilaniaverit poenis publicis corpus, ferarum vestigiis latera persecando vel exurendo admotis ignibus membra aut tabescentes artus atro sanguine permixta sanie defluentes prope in ipsis adegerit cruciatibus vitam linquere saevitia immanium barbarorum.

Dat. V id. mai. Romae Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 mai. 11).

9.12.2 [=brev.9.9.1]

Imp. Constantinus a. Maximiliano Macrobio...

Quoties verbera dominorum talis casus servorum comitabitur, ut moriantur, culpa nudi sunt, qui, dum pessima corrigunt, meliora suis acquirere vernulis voluerunt. Nec requiri in huius modi facto volumus, in quo interest domini incolume iuris proprii habere mancipium, utrum voluntate occidendi hominis an vero simpliciter facta castigatio videatur. Toties etenim dominum non placet morte servi reum homicidii pronuntiari, quoties simplicibus quaestionibus domesticam exerceat potestatem. Si quando igitur servi plagarum correctione, imminente fatali necessitate, rebus humanis excedunt, nullam metuant domini quaestionem.

Dat. XIV. kal. mai. Sirmio, Constantino a. VII. et Constantio c. coss.

Interpretatio. Si servus, dum culpam dominus vindicat, mortuus fuerit, dominus culpa homicidii non tenetur, quia tunc homicidii reus est, si occidere voluisse convincitur. nam emendatio non vocatur ad crimen.

9.13.0. [=brev.9.10.0.] De emendatione propinquorum.

9.13.1 [=brev.9.10.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad senatum.

In corrigendis minoribus pro qualitate delicti senioribus propinquis tribuimus potestatem, ut, quos ad vitae decora domesticae laudis exempla non provocant, saltem correctionis medicina compellat. Neque nos in puniendis morum vitiis potestatem in immensum extendi volumus, sed iure patrio auctoritas corrigat propinqui iuvenis erratum et privata animadversione compescat. Quod si atrocitas facti ius domesticae emendationis excedit, placet, enormis delicti reos dedi iudicum notioni.

Dat. prid. kal. dec. Valentiniano et Valente aa. coss.

Interpretatio. Propinquis senioribus lege permittitur errorem vel culpas adolescentium propinquorum patria districtione corrigere, id est ut si verbis vel verecundia emendari non possint, privata

districtione verberibus corrigantur. Quod si gravior culpa fuerit adolescentis, quae privatim emendari non possit, in notitiam iudicis deferatur.

9.14.0. Ad legem Corneliam de sicariis.

9.14.1 [=brev.9.11.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum pf. p.

Si quis necandi infantis piaculum aggressus aggressave sit, erit capitale istud malum.

Pp. VII. id. febr. Romae, Gratiano a. III. et Equitio coss.

Interpretatio. Sive vir sive mulier infantem necaverit, rei homicidii teneantur.

9.14.2 [=brev.9.11.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad provinciales.

Liberam resistendi cunctis tribuimus facultatem, ut quicumque* militum vel privatorum ad agros nocturnus populator intraverit, aut itinera frequentata insidiis aggressionis obsederit, permissa cuicumque* licentia, dignus illico supplicio subiugetur, ac mortem, quam minabatur, excipiat, et id, quod intendebat, incurrat. Melius est enim occurrere in tempore, quam post exitum vindicari. Vestram igitur vobis permittimus ultionem, et, quod serum est punire iudicio, subiugamus edicto. Nullus parcat militi, cui obviari telo oporteat ut latroni.

Dat. kal. iul. Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Quoties ad faciendam rapinam aliquis aut iter agentem aut domum cuiuslibet nocturnus exspoliator aggreditur, huius modi personis, quae vim sustinent, damus etiam cum armis licentiam resistendi, et si pro temeritate sua occisus fuerit ille, qui venerit, mors latronis ipsius a nemine requiratur.

9.14.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

pr. Quisquis cum militibus vel privatis, barbaris etiam scelestam inierit factionem aut factionis ipsius susceperit sacramenta vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis et consistorio nostro intersunt, senatorum etiam, nam et ipsi pars corporis nostri sunt, cuiuslibet postremo qui nobis militat cogitarit, eadem enim severitate voluntatem sceleris qua effectum puniri iura voluerunt: ipse quidem utpote maiestatis reus gladio feriat, bonis eius omnibus fisco nostro addictis, filii vero eius, quibus vitam imperatoria specialiter lenitate concedimus, paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarii criminis exempla metuantur, a materna vel avita, omnium etiam proximorum hereditate ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuo egestes et pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos umquam honores, nulla prorsus sacramenta perveniant, sint postremo tales, ut is perpetua egestate sordentibus sit et mors solacio et vita supplicio.

1. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus umquam apud nos intervenire temptaverint.
2. Ad filias sane eorum, quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata sive intestata defecerit, volumus pervenire, ut habeant ingrate potius filiae alimoniam quam integre emolumentum ac nomen heredis. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus.
3. Emancipatio, quae a praedictis sive in filios post legem dumtaxat latam sive in filias fuerit collata, non valeat.
4. Dotes donationes, quarumlibet postremo rerum alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude vel iure factas esse constiterit, quo primum memorati de ineunda factione ac societate cogitaverint, nullius statuimus esse momenti.
5. Uxores sane praedictorum recuperatas dotes, si in ea condicione fuerint, ut, quae a viris titulo donationis acceperint, filiis debeant reservare, tempore quo ususfructus absumitur omnia ea fisco nostro se relicturas esse cognoscant, quae iuxta legem filiis debebantur: Falcidia etiam ex his rebus filiabus tantum, non etiam filiis deputata.
6. Id, quod de praedictis eorumque filiis cavimus, etiam de satellitibus consciis ac ministris filiisque eorum simili severitate censemus.
7. Sane si quis ex his in exordio initae factionis studio verae laudis accensus ipse prodiderit factionem, et praemio a nobis et honore donabitur. Is vero, qui usus fuerit factione, si vel sero, tamen incognita adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum ac venia dignus habebitur.

Dat. prid. non septemb. Ancyrae Caesario et Attico cons. (397 sept. 4).

9.15.0. [=brev.9.12.0.] De parricidis.

9.15.1 [=brev.9.12.1]

Imp. Constantinus a. ad Verinum vicarium Africae.

Si quis in parentis aut filii aut omnino affectionis eius, quae nuncupatione parricidii continetur, fata properaverit, sive clam sive palam id fuerit enisus, neque gladio, neque ignibus, neque ulla alia solenni poena subiugetur, sed insutus culeo et inter eius ferales angustias comprehensus serpentum contuberniis misceatur et, ut regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare vel in amnem proiciatur, ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, ut ei coelum superstiti, terra mortuo auferatur.

Dat. XVI. kal. dec. Licinio V. et Crispo c. coss. Acc. prid. id. mart. Karthagine, Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Si quis patrem matrem, fratrem sororem, filium filiam aut alios propinquos occiderit, remoto omnium aliorum genere tormentorum, facto de coriis sacco, qui culeus nominatur, in quo quum missus fuerit, cum ipso etiam serpentes claudantur: et si mare vicinum non fuerit, in quolibet gurgite proiciatur, ut tali poena damnatus nullo tempore obtineat sepulturam.

9.16.0. De maleficis et mathematicis et ceteris similibus.

9.16.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum.

Nullus haruspex limen alterius accedat nec ob alteram causam, sed huiusmodi hominum quamvis vetus amicitia repellatur, concremando illo haruspice, qui ad domum alienam accesserit et illo, qui eum suasionibus vel praemiis evocaverit, post ademptionem bonorum in insulam detrudendo: superstitioni enim suae servire cupientes poterunt publice ritum proprium exercere. Accusatorem autem huius criminis non delatorem esse, sed dignum magis praemio arbitramur.

Proposita kal. feb. Romae Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 febr. 1 [sept.....]).

9.16.2

Idem a. ad populum.

Haruspices et sacerdotes et eos, qui huic ritui adsolent ministrare, ad privatam domum prohibemus accedere vel sub praetextu amicitiae limen alterius ingredi, poena contra eos proposita, si contempserint legem. Qui vero id vobis existimatis conducere, adite aras publicas adque delubra et consuetudinis vestrae celebrate sollemnia: nec enim prohibemus praeteritae usurpationis officia libera luce tractari.

Dat. id. mai. Constantino a. V et Licinio cons. (319 mai. 15).

9.16.3 [=brev.9.13.1]

Imp. Constantinus a. et c. ad Bassum pf. p.

Eorum est scientia punienda et severissimis merito legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus aut contra hominum moliti salutem aut pudicos ad libidinem deflexisse animos deteguntur. Nullis vero criminationibus implicanda sunt remedia humanis quaesita corporibus aut in agrestibus locis, ne maturis vindemiis metuerentur imbres aut ruentis grandinis lapidatione quaterentur, innocenter adhibita suffragia, quibus non cuiusque salus aut existimatio laederetur, sed quorum proficerent actus, ne divina munera et labores hominum sternerentur.

Dat. X. kal. iun. Aquileia, Crispo et Constantino caess. cons.

Interpretatio. Malefici vel incantatores vel immissores tempestatum vel ii, qui per invocationem daemonum mentes hominum turbant, omni poenarum genere puniantur.

9.16.4 [=brev.9.13.2]

Imp. Constantius a. et Iulianus c. ad populum.

Nemo haruspitem consulat aut mathematicum, nemo hariolum. Augurum et vatum prava confessio conticescat. Chaldaei ac magi et ceteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuo divinandi curiositas. etenim supplicium capitis feret gladio ultore prostratus, quicumque* iussis obsequium denegaverit.

Dat. VIII. kal. febr. Mediolano, Constantio a. IX. et Iuliano caes. II. coss.

Interpretatio. Quicumque* pro curiositate futurorum vel invocatorem daemonum vel divinos, quos hariolos appellant, vel haruspicem, qui auguria colligit, consuluerit, capite punietur.

9.16.5

Idem a. ad populum.

Post alia: multi magicis artibus ausi elementa turbare vitas insontium labefactare non dubitant et manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturae peregrini sunt, feralis pestis absumat.

Dat. prid. non. decemb. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 dec. [?] 4).

9.16.6

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus praedictorum, praeter illa videlicet crimina, quae legibus demonstrantur, etsi omnes magi, in quacumque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt, tamen quoniam qui in comitatu nostro sunt ipsam pulsan propemodum maiestatem, si quis magus vel magicis contaminibus adsuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur, aut haruspex aut hariolus aut certe augur vel etiam mathematicus aut narrandis somniis occultans artem aliquam divinandi aut certe aliquid horum simile exercens in comitatu meo vel caesaris fuerit deprehensus, praesidio dignitatis cruciatus et tormenta non fugiat. Si convictus ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, sit eculeo deditus unguisulque sulcantibus latera perferat poenas proprio dignas facinore.

Dat. III non. iul. Arimini Datiano et Cereale cons. (358 iul. 5).

9.16.7 [=brev.9.13.3]

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Secundum pf. p.

Ne quis deinceps nocturnis temporibus aut nefarias preces aut magicos apparatus aut sacrificia funesta celebrare conetur. Detectum atque convictum competenti animadversione mactari, perenni auctoritate censemus.

Dat. V. id. sept. divo Ioviano a. et Varroniano coss.

Interpretatio. Quicumque* nocturna sacrificia daemonum celebraverit vel incantationibus daemones invocaverit, capite puniatur.

9.16.8

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

Cesset mathematicorum tractatus. Nam si qui publice aut privatim in die noctue deprehensus fuerit in cohibito errore versari, capitali sententia feriat uterque. Neque enim culpa dissimilis est prohibita discere quam docere.

Dat. prid. id. decemb. Constantinopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (370? 373? dec. 12).

9.16.9

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad senatum.

Haruspicinam ego nullum cum maleficiorum causis habere consortium iudico neque ipsam aut aliquam praeterea concessam a maioribus religionem genus esse arbitror criminis. Testes sunt leges a me in exordio imperii mei datae, quibus unicuique, quod animo inbibisset, colendi libera facultas tributa est. Nec haruspicinam reprehendimus, sed nocenter exerceri vetamus.

Dat. IIII kal. iun. Treviris Gratiano a. II et Probo cons. (371 mai. 29).

9.16.10

Idem aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Quia nonnulli ex ordine senatorio maleficiorum insimulatione adque invidia stringebantur, idcirco huiusmodi negotia urbanae praefecturae discutienda permisimus. Quod si quando huiusmodi inciderit quaestio, quae iudicio memoratae sedis dirimi vel terminari posse non creditur, eos, quos negotii textus amplectitur, una cum gestis omnibus praesentibus adque praeteritis ad comitatum mansuetudinis nostrae sollemni observationi transmitti praecipimus.

Dat. VIII id. dec. Gratiano a. II et Probo cons. (371 dec. 6).

9.16.11

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Albino praefecto Urbi.

Quicumque maleficiorum labe pollutum audierit deprehenderit occupaverit, ilico ad publicum protrahat et iudiciorum oculis communis hostem salutis ostendat. Quod si quisquam ex agitatoribus seu ex quolibet alio genere hominum contra hoc interdictum venire temptaverit aut clandestinis suppliciis etiam manifestum reum malificae artis suppresserit, ultimum supplicium non evadat geminae suspicionis obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris socios pulicaret, severitati legum et debitae subtraxerit quaestioni aut proprium fortassis inimicum sub huius vindictae nomine consilio atrocior confecerit.

Dat. XVII kal. sept. Romae Timasio et Promoto cons. (389 aug. 16).

9.16.12

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano praefecto praetorio.

Mathematicos, nisi parati sint codicibus erroris proprii sub oculis episcoporum incendio concrematis catholicae religionis cultui fidem tradere numquam ad errorem praeteritum redituri, non solum urbe Roma, sed etiam omnibus civitatibus pelli decernimus. quod si hoc non fecerint et contra clementiae nostrae salubre constitutum in civitatibus fuerint deprehensi vel secreta erroris sui et professionis insinuaverint, deportationis poenam excipiant.

Dat. kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 febr. 1).

9.17.0. De sepulchri violati.

9.17.1

Imp. Constantius a. ad Titianum praefectum Urbi.

Si quis in demoliendis sepulchris fuerit adprehensus, si id sine domini conscientia faciat, metallo adiudicetur; si vero domini auctoritate vel iussione urgetur, relegatione plectatur. Et si forte detractum aliquid de sepulchris ad domum eius villamque pervectum post hanc legem repperietur, villa sive domus aut aedificium quodcumque erit fisci viribus vindicetur.

Dat. VII kal. iul. Mediolano Acindyno et Proculo cons. (340 iun. 25).

9.17.2

Idem a. ad Limenium praefectum praetorio.

pr. Factum solitum sanguine vindicari multae inflictione corrigimus atque ita supplicium statuimus in futurum, ut nec ille absit a poena, qui ante commisit. Universi itaque, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerunt vel coquendae calcis gratia lapides deiecerunt, ex consulatu scilicet Dalmatii et Zenofili, singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant investigati per prudentiae tuae iudicium. Eadem etiam poena, qui dissiparunt vel ornatum minuerunt, teneantur et qui posita in agris suis monumenta calcis coctoribus vendiderunt una cum his, qui ausi sunt comparare - quidquid enim attingi nefas est, non sine piaculo comparatur - sed ita, ut ab utroque una libra postuletur. Sed si ex praecepto iudicum monumenta deiecta sunt, ne sub specie publicae fabricationis poena vitetur, eosdem iudices iubemus hanc multam agnoscere; nam ex vectigalibus vel aliis titulis aedificare debuerunt. Quod si aliquis multam metuens sepulchri ruinas terrae congestionem celaverit et non intra statutum ab excellentia tua tempus confessus sit, ab alio proditus duas auri libras cogatur inferre. Qui vero libellis datis a pontificibus impetrarunt, ut reparationis gratia labentia sepulchra deponerent, si vera docuerunt, ab illatione multae separentur: at si in usum alium depositis abusi sunt, teneantur poena praescripta.

1. Hoc in posterum observando, ut in provinciis locorum iudices. In urbe Roma cum pontificibus tua celsitudo inspiciat, si per sarturas succurrendum sit alicui monumento, ut ita demum data licentia tempus etiam consummando operi statuatur.

2. Quod si aliquis contra sanctionem clementiae nostrae sepulchrum laesurus attigerit, XX libras auri largitionibus nostris cogatur inferre. Locorum autem iudices si haec observare neglexerint, non minus nota quam statuta in sepulchrorum violatores poena grassetur.

Dat. V kal. april. Limenio et Catullino cons. (349 mart. 28).

9.17.3

Idem a. et Iulianus caes. ad Orfitum.

Quosdam comperimus lucri nimium cupidos sepulchra subvertere et substantiam fabricandi ad proprias aedes transferre. Ii detecto scelere animadversionem priscis legibus definitam subire debebunt.

Proposita in foro Traiani Constantio a. VIII et Iuliano caes. cons. (356.....).

9.17.4

Idem a. ad populum.

Qui aedificia manium violent, domus ut ita dixerim defunctorum, geminum videntur facinus perpetrare, nam et sepultos spoliant destruendo et vivos polluant fabricando. Si quis igitur de sepulchro abstulerit saxa vel marmora vel columnas aliamve quamcumque materiam fabricae gratia sive id fecerit venditurus, decem pondo auri cogatur inferre fisco: sive quis propria sepulchra defendens

hanc in iudicium querellam detulerit sive quicumque alius accusaverit vel officium nuntiaverit. Quae poena priscae severitati accedit, nihil enim derogatum est illi supplicio, quod sepulchra violentibus videtur impositum. Huic autem poenae subiacebunt et qui corpora sepulta aut reliquias contrectaverint.

Dat. id. iun. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 [356] iun. 13).

9.17.5

Imp. Iulianus a. ad populum.

pr. Pergit audacia ad busta diem functorum et aggeres consecratos, cum et lapidem hinc movere et terram sollicitare et cespitem vellere proximum sacrilegio maiores semper habuerint. Sed et ornamenta quidam tricliniis aut porticibus auferunt de sepulchris. Quibus primis consulentes, ne in piaculum incidant contaminata religione bustorum, hoc fieri prohibemus poena manium vindice cohibentes.

1. Secundum illud est, quod efferri cognovimus cadavera mortuorum per confertam populi frequentiam et per maximam insistentium densitatem; quod quidem oculos hominum infaustis incestat aspectibus. Qui enim dies est bene auspicatus a funere aut quomodo ad deos et templa venietur? Ideoque quoniam et dolor in exsequiis secretum amat et diem functis nihil interest, utrum per noctes an per dies efferantur, liberari convenit populi totius aspectus, ut dolor esse in funeribus, non pompa exsequiarum nec ostentatio videatur.

Dat. prid. id. feb. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 febr. 12).

9.17.6

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio praefecto Urbi.

Omnia quae supra terram urnis clausa vel sarcophagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut et humanitatis instar exhibeant et relinquant incolarum domicilio sanctitatem. Quisquis autem huius praecepti neglegens fuerit adque aliquid tale ab huius interminatione praecepti ausus fuerit moliri, tertia in futurum patrimonii parte multetur. Officium quoque, quod tibi paret, quinquaginta librarum auri affectum despoliatione maerebit. Ac ne alicuius fallax et arguta sollertia ab huius se praecepti intentione subducat atque apostolorum vel martyrum sedem humanis corporibus aestimet esse concessam, ab his quoque, ita ut a reliquo civitatis, noverint se atque intellegant esse submotos.

Dat. III kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 30).

9.17.7

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat; nemo martyrem distrahat, nemo mercetur. Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum est aliquis conditus, pro eius veneratione quod martyrium vocandum sit addant quod voluerint fabricarum.

Dat. IIII kal. mart. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 febr. 26).

9.18.0. [=brev.9.14.0.] Ad legem Fabiam.

9.18.1 [=brev.9.14.1]

Imp. Constantinus a. ad Domitium Celsum vicarium Africae.

Plagiarii, qui viventium filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, metalli poena cum ceteris ante cognitis suppliciis tenebantur. Si quis tamen eiusmodi reus fuerit oblatus, posteaquam super crimine patuerit, servus quidem vel libertate donatus bestiis primo quoque munere obiiciatur, liber autem sub hac forma in ludum detur gladiatorium, ut, antequam aliquid faciat, quo se defendere possit, gladio consumatur. Eos autem, qui pro hoc crimine iam in metallum dati sunt, numquam* revocari praecipimus.

Dat. kal. aug. Constantino a. IV. et Licinio IV. coss.

Interpretatio. Hi, qui filios alienos furto abstulerint et ubicumque* transduxerint, sive ingenui sive servi sint, morte puniantur.

9.19.0. Ad legem Corneliam de falso.

9.19.1 [=brev.9.15.1]

Imp. Constantinus a. Mechilio Hilariano correctori Lucaniae et Brittiorum.

pr. Si quis decurio testamentum vel codicillos aut aliquam deficientis scripserit voluntatem, vel conscribendis publicis privatisque instrumentis praeberit officium, si falsi quaestio moveatur, decurionatus honore seposito, quaestioni, si ita poposcerit causa, subdatur. Sed non statim desinit esse decurio, qui in huius modi facto fuerit deprehensus. Quantum enim ad municipales pertinet necessitates, decurio permanet; quantum ad rem gestam et veritatem reserandam, uti decurionatus honore non poterit.

1. Nec vero is, qui ante fuerit tabellio, ad eludendam quaestionem super his, quae ante conscripsit, factus decurio defendi hac poterit dignitate, quoniam scripturae veritas, si res poposcerit, per ipsum debet probari auctorem.

Dat. III. kal. febr. acc. kal. aug. Sabino et Rufino coss.

Interpretatio. Si quis curialis voluntatem morientis aut quodlibet publicum documentum scripserit, et de falsitate accusatur, seposita primitus dignitate, si necesse fuerit, subdatur examini: qui si convincitur, a curia non expelletur, sed curiae dignitate privabitur, id est ut honoratus esse non possit. tabellio vero, qui amanuensis nunc vel cancellarius dicitur, etiamsi ad curiae pervenerit dignitatem, si de falsitate accusatus fuerit aut convictus, subdatur examini, ut per ipsum, per quem confecta est, scripturae veritas approbetur.

9.19.2

Imp. Constantinus a. ad Maximum praefectum Urbi.

pr. Cum in praeterito is mos in iudiciis servaretur, ut prolatis instrumentis, si ea falsa quis diceret, a sententia iudex civilis controversiae temperaret eoque contingeret, ut imminens accusatio nullis clausa temporibus petitem possessoremve deluderet, commodum duximus, ut, etsi alteruter litigantium falsi strepitum intulisset, petitori tamen possessorive momentum prolatorum instrumentorum conferret auctoritas, ut tunc civili iurgio terminato secunda falsi actio subderetur.

1. Volumus itaque, ut primum cesset inscriptio. Sed ubi falsi examen inciderit, tunc ad morem pristinum quaestione civili per sententiam terminata acerrima fiat indago argumentis testibus scripturarum collatione aliisque vestigiis veritatis. Nec accusatori tantum quaestio incumbat nec probationis ei tota necessitas indicatur, sed inter utramque personam sit iudex medius nec ulla quae sentiat interlocutione divulgat, sed tamquam ad imitationem relationis, quae solum audiendi mandat officium, praebeat notionem, postrema sententia quid sibi liqueat proditurus.

2. Ultimum autem finem strepitus criminalis, quem litigantem disceptantemque fas non sit excedere, anni spatio limitamus, cuius exordium testatae apud iudicem competentem actionis nascetur auspiciis: capitali post probationem supplicio, si id exigat magnitudo commissi, vel deportatione ei qui falsum commiserit imminente.

Proposita VIII kal. april. in foro Traiani Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 [320] mart. 25).

9.19.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Festum proconsulem Africae.

Serenitas nostra prospexit inde caelestium litterarum coepisse imitationem, quod his apicibus tuae gravitatis officium consultationes relationesque complectitur, quibus scrinia nostrae perennitatis utuntur. Quam ob rem istius sanctionis auctoritate praecipimus, ut posthac magistra falsorum consuetudo tollatur et communibus litteris universa mandentur, quae vel de provincia fuerint scribenda vel a iudice, ut nemo stili huius exemplum aut privatim sumat aut publice.

Dat. V id. iun. Treviris Lupicino et Iovino cons. (367 iun. [?] 9).

9.19.4 [=brev.9.15.2]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Maximinum pf. p.

pr. Damus copiam iurgantibus, si apud iudicem proferatur scriptura, de qua oritur aliqua disputatio, spatium ut habeat, qui perurgeat, profitendi, utrum de falso criminaliter, an de scripturae fide statuatur civiliter experiri.

1. Quod si expetens vindictam falsi crimen intenderit, erit in arbitrio iudicantis, an eum sinat etiam sine inscriptione certare. Iudicis enim potestati committi oportet, ut de eo, qui obiecta non probaverit, sumat propositum antiquo iure supplicium. Rationi quoque huius modi plenissime suffragatur antiquitas, quae nequissimos homines et argui voluit et coerceri legibus variis, cornelia de veneficiis, sicariis, parricidiis, Iulia de adulteris ambitusve criminibus, ceterisve ita promulgatis, ut possit etiam sine inscriptione cognosci, poena tamen accusatorem etiam sine solennibus occuparet. De qua re et divus antoninus rescripsisse docetur, id in iudicis potestate constituens, quod nosmet in legibus iusseramus. Removebitur itaque istius lenitate rescripti praecepti superioris austeritas, ut, si quis deinceps tabulas testamenti, chirographa testationesque, nec non etiam rationes privatas vel publicas, pacta et epistolas vel ultimas voluntates, donationes, venditiones vel si quid prolatum aliud insimulare conabitur, habeat, praetermissis solennibus, accusandi facultatem, pro iudicis motu sententiam relaturus.

2. Civiles autem inquisitiones inter utrasque confligentium partes aequali motu ingruit et recurrit humanitas, quum is, qui praeerit quaestioni, intentiones falsas aut conficta crimina ex legibus poenis competentibus possit ulcisci.

Pp. Romae XVI. kal. mai., Valente V. et Valentiniano aa. coss.

Interpretatio. de falso potest et criminaliter et civiliter agi. Civiliter, quum aliquis quibuslibet scripturis non falsi crimen obiecerit, sed veritatem scripturae se velle quaerere dicit. Nam si ad iudicem venerit accusator, et falsi crimen intenderit, iudex tribuat accusatori spatium, ut deliberet, utrum criminaliter agere an civiliter velit. Qui si reversus ad iudicem in obiecto falsitatis crimine perseveraverit, in potestate iudicis erit, utrum inscriptionem celebrari velit, an obiectum crimen sine inscriptione discutere. Quod quum iudex de obiectione falsitatis audierit, seu inscriptione habita seu omissa, aut in accusatum, si falsitas approbatur, aut in accusatorem, si falso obiecerit, proferatur, ex lege sententia.

9.20.0. Victum civiliter agere et criminaliter posse.

9.20.1 [=brev.9.16.1]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Antonium pf. p.

A plerisque prudentium generaliter definitum est, quoties de re familiari et civilis et criminalis competit actio, utraque licere experiri, nec si civiliter fuerit actum, criminalem posse consumi. Sic denique et per vim possessione deiectus, si de ea recuperanda interdicto unde vi erit usus, non prohibetur tamen etiam lege Iulia de vi publico iudicio instituere accusationem; et suppresso testamento quum ex interdicto de tabulis exhibendis fuerit actum, nihilo minus ex lege cornelia testamentaria poterit crimen inferri; et quum libertus se dicit ingenuum, tam de operis civiliter quam etiam lege visellia criminaliter poterit perurgeri. Quo in genere habetur furti actio et legis fabiae constitutum. Et quum una excepta sit causa de moribus, sexcenta alia sunt, quae enumerari non possunt, ut, quum altera prius actio intentata sit, per alteram, quae supererit, iudicatum liceat retractari. Qua iuris definitione non ambigitur, etiam falsi crimen, de quo civiliter iam actum est, criminaliter esse repetendum.

Dat. prid. id. ian. Treviris, Valente VI. et Valentiniano II. aa. coss.

Interpretatio. Sunt causae permixtae, civiles pariter et criminales; et possunt hae causae ita dividi, ut prius civilis, deinde criminalis agatur, si voluerit accusator: ita ut si quis de re sua fuerit violenter expulsus, et rem ablatam civili primitus maluerit actione repetere, momentum sibi restitui petat, et si de eius proprietate is, qui expulsus est, civiliter fuerit superatus, criminali postmodum actione servata, recepto primitus momento, potest postmodum impetere violentum. De testamento etiam, si quis commendatum a testatore testamentum in fraudem heredis fortasse suppresserit, et id heres scriptus iudicio restitui petit, testamento per iudicium momenti beneficio restituto, potest postmodum de suppresso testamento criminalem proponere actionem. Et reliquis similibus causis similis actio tribuatur.

9.21.0. De falsa moneta.

9.21.1

Imp. Constantinus a. ad Verinum.

Quicumque adulterina fecerit numismata, poenam pro discretione sexus et condicionis suae diversitate sustineat, hoc est ut, si decurio vel decurionis sit filius, exterminatus genitali solo ad quamcumque in longinquo positam civitatem sub perpetui exilii condicione mittatur ac super facultatibus eius ad nostram scientiam referatur; si plebeius, ut rebus amissis perpetuae damnationi

dedatur; si servilis condicionis, ultimo supplicio subiugetur.

Dat. et pp. XV kal. april. Constantino a. v. et Licinio caes. cons. (319 mart. 18).

9.21.2

Idem a. ad Ianuarinum.

pr. Quoniam nonnulli monetarii adulterinam monetam clandestinis sceleribus exercent, cuncti cognoscant necessitatem sibi incumbere huiusmodi homines inquirendi, ut investigati tradantur iudiciis, facti conscios per tormenta ilico prodituri ac sic dignis suppliciis addicendi.

1. Accusatoribus etiam eorum immunitatem permittimus, cuius modus, quoniam dispar census est, a nobis per singulos statuatur. servos etiam, qui hoc detulerint, civitate Romana donamus, ut eorum domini pretium a fisco percipiant.
2. Si quis autem militum huiusmodi personam susceptam de custodia exire fecerit, capite puniatur.
3. Appellandi etiam privato licentia denegetur; si vero miles aut promotus huiusmodi crimen incurrerit, super eius nomine et gradu ad nos referatur.
4. Si dominum fundi vel domus conscium esse probabitur, deportari eum in insulam oportebit, cunctis eius rebus protinus confiscandis; si vero eo ignaro crimen commissum est, possessionem aut domum debet amittere, in qua id scelus admissum est. Actor fundi vel servus vel incola vel colonus, qui hoc ministerium praebuit, cum eo qui fecit supplicio capitali plectetur, nihilo minus fundo vel domo fisci viribus vindicanda.
5. Quod si dominus ante ignorans, ut primum repperit, scelus prodidit perpetratum, minime possessio vel domus ipsius proscriptionis iniuriae subiacebit, sed auctorem ac ministrum poena capitalis excipiet.

Dat. XII kal. dec. Romae Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 nov. 20).

9.21.3

Idem a. ad Tertullum proconsulem Africae.

Si quis nummum falsa fusione formaverit, universas eius facultates fisco addici praecipimus, atque ipsum severitate legitima coherceri, ut in monetis tantum nostris cudendae pecuniae studium frequentetur.

Dat. prid. non. iul. Mediolano Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iul. 6).

9.21.4

Idem a. Helpidio.

pr. Pridem statutum fuit, ut, si ignorante quoque domino in fundo eius vel domo figuratus clam nummus cuderetur, sedem flagitii suo fiscus dominio vindicaret. Nunc discretionem fieri placet, ut, si dominus in proximo constitutus sit, cuius incuria vel neglegentia punienda est, praeceptum prius valeat, sin vero longissime ab ea domo vel possessione afuerit, nullum sustineat detrimentum.

1. Viduas autem ac pupillos speciali dignos indulgentia credidimus, ut viduae nec in proximo constitutae domo sua vel possessione careant, si nulla apud ipsas tam gravis conscientiae noxa resideat, pupilli vero etiam si conscii fuerint, nullum sustineant detrimentum, quia aetas eorum, si tamen fuerint impuberes, quid videat ignorat. Tutores tamen eorum si in proximo sint, quoniam ignorare eos, quid in re pupilli geritur, non oportet, haec poena expectabit, ut ex rebus eorum, si idonei fuerint, tantum fisco inferatur, quantum pupillo fuerat auferendum. Quibus ita emendatis in omnibus

capitulis lex pridem lata servabitur.

Dat. IIII non. mai. Constantino a. VIII et Constantio IIII cons. (329 mai. 4).

9.21.5 [=brev.9.17.1]

Imp. Constantius a. Leontio pf. p.

Praemio accusatoribus proposito, quicumque* solidorum adulter potuerit reperiri vel a quoquam fuerit publicatus, illico, omni dilatione sumnota, flammarum exustionibus mancipetur.

Dat. XII. kal. mart. Antiochiae, Placido et Romulo coss.

Interpretatio. Praemium accipiat, quicumque* adulterum monetarium prodiderit, et is, qui prodius est, si de monetae adulteratione convictus fuerit, ignibus concremetur.

9.21.6

Idem a. Limenio praefecto praetorio.

Comperimus nonnullos flaturarios maiorinam pecuniam non minus criminose quam crebre separato argento ab aere purgare. Si quis igitur post haec fuerit in hac machinatione deprehensus, capitaliter se fecisse cognoscat, verum et eos, qui domum agrumque praebuerint, relatis in largitionibus facultatibus esse plectendos: nostra scilicet super eorum nominibus edocenda clementia.

Proposita prid. id. feb. Limenio et Catullino cons. (349 febr. 12).

9.21.7

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Archelaum comitem sacrarum largitionum.

Quidquid ex auro hominum privatorum in monetis publicis reppereris figuratum, id omne nostris scias largitionibus vindicandum, si quidem ipse se dignum condemnatione iudicavit, quisquis aurum proprium non coactus monetis fiscalibus sponte credidit inferendum.

Dat. V id. mar. Marcianopoli Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 mart. 11).

9.21.8

Idem aaa. Tatiano comiti sacrarum largitionum.

Solitae moderationis arbitrio superiorem sententiam mitigamus, qua omne aurum, quod a privatis pro figuratione monetis dicebatur illatum, fisci iusseramus commodis vindicari, ut pro omni summa, quae brevibus tenetur inserta, binae per singulas libras omissa frustratione unciae conferantur.

Dat. XII kal. iun. Antiochiae Gratiano a. III et Equitio cons. (374 mai. 21).

9.21.9

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. have Tatiane karissime nobis.

Falsae monetae rei, quos vulgo paracharactas vocant, maiestatis crimine tenentur obnoxii.

Dat. V kal. iul. Constantinopoli Timasio et Promoto cons. (389 iun. 27).

9.21.10

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Si quis super cudendo aere vel rescripto aliquo vel etiam adnotatione nostra sibi eripuerit facultatem, non solum fructum propriae petitionis amittat, verum etiam poenam quam meretur excipiat.

Dat. IIII id. iul. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iul. 12).

9.22.0. [=brev.9.18.0.] Si quis solidi circulum exteriorem inciderit vel adulteratum in vendendo subiecerit.

9.22.1 [=brev.9.18.1]

Imp. Constantinus a. Leontio pf. p.

Omnes solidi, in quibus nostri vultus ac veneratio una est, uno pretio aestimandi sunt atque vendendi, quamquam diversa formae mensura sit. Nec enim qui maiore habitu faciei extenditur, maioris est pretii, aut qui angustiore expressione concluditur, minoris valere credendus est, quum pondus idem exsistat. Quod si quis aliter fecerit, aut capite puniri debet, aut flammis tradi, vel alia poena mortifera. Quod ille etiam patietur, qui mensuram circuli exterioris arroserit, ut ponderis minuat quantitatem, vel figuratum solidum adultera imitatione in vendendo subiecerit.

Dat. VII. kal. aug. Gallicano et Basso coss.

Interpretatio. Quicumque* solidum circumciderit aut adulterum supposuerit aut falsam monetam fecerit, capite puniatur.

9.23.0. Si quis pecunias conflaverit vel mercandi causa transtulerit aut vetitas contrectaverit.

9.23.1

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. ad Rufinum praefectum praetorio.

pr. Quicumque vel conflare pecunias vel ad diversa vendendi causa transferre detegitur, sacrilegii sententiam subeat et capite plectatur. Portus enim litoraue diversa, quo facilius esse navibus consuevit accessus, et itineris tramites statuimus custodiri per idoneos officiales ac praepositos a praesidibus et nonnullis praeditis dignitate, ut cognita veritate provinciarum rectores obnoxios legibus puniant. Officia quoque inmenso periculo subiacebunt.

1. Nec vero aliquis negotiatorum plus mille follibus pecuniae in usu publico constitutae animalibus propriis sumptuum gratia portare debet. Aut si ampliorem modum quisquam vehere detegatur, facultates eius fisci dominio vindicentur et ipse adficiatur exilio.

2. Nam pecunias navibus vectas non omnes iudicamus mercatores debere promere, quippe in usu tantum publico pecunias constitutas permittimus conveyi itidemque eas solas species emi, quae mercatoribus more sollemni ad diversa portantur. Pecunias vero nulli emere omnino fas erit nec vetitas contrectare, quia in usu publico constitutas pretium oportet esse, non mercem.

3. Placet denique, ut, si quis forsitan nummus praeter eum, qui in usu publico perseverat, aput aliquem mercatorem fuerit inventus, fisci dominio cum omnibus delinquentis facultatibus vindicetur. Et si forte cum mercibus ad quascumque provincias venerint naves, cuncta solita licentia mercabuntur praeter pecunias, quas more solito maiorinas vel centenionales communes appellant, vel ceteras, quas vetitas esse cognoscunt.

Acc. VIII id. mar. Constantina Constantio a. VIII et Iuliano caes. cons. (356 [352] mart. 8).

9.23.2

Imp. Arcadius et Honorius aa. Dextro praefecto praetorio.

Centenionalem tantum nummum in conversatione publica tractari praecipimus maioris pecuniae figuratione submota. Nullus igitur decargyrum nummum alio audeat commutare, sciens fisco eandem pecuniam vindicandam, quae in publica potuerit conversatione deprehendi.

Dat. prid. id. april. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 apr. 12).

9.24.0. De raptu virginum vel viduarum.

9.24.1 [=brev.9.19.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

pr. Si quis nihil cum parentibus puellae ante depectus invitam eam rapuerit vel volentem abduxerit, patrocinium ex eius responsione sperans, quam propter vitium levitatis et sexus mobilitatem atque consilii a postulationibus et testimoniis omnibusque rebus iudicialiis antiqui penitus arcuerunt, nihil ei secundum ius vetus prosit puellae responsio, sed ipsa puella potius societate criminis obligetur.

1. Et quoniam parentum saepe custodiae nutricum fabulis et pravis suasionibus deluduntur, his primum, quarum detestabile ministerium fuisse arguitur redemptique* discursus, poena immineat, ut eis meatus oris et faucium, qui nefaria hortamenta protulerit, liquentis plumbi ingestione claudatur.

2. Et si voluntatis assensio detegitur in virgine, eadem, qua raptor, severitate plectatur, quum neque his impunitas praestanda sit, quae rapiuntur invitae, quum et domi se usque ad coniunctionis diem servare potuerint et, si fores raptoris frangerentur audacia, vicinorum opem clamoribus quaerere seque omnibus tueri conatibus. sed his poenam leviolem imponimus solamque eis parentum negari successionem praecipimus.

3. Raptor autem indubitate convictus si appellare voluerit, minime audiat.

4. Si quis vero servus raptus facinus dissimulatione praeteritum aut pactione transmissum detulerit in publicum, Latinitate donetur, aut, si Latinus sit, civis fiat Romanus: parentibus, quorum maxime vindicta intererat, si patientiam praebuerint ac dolorem compresserint, deportatione plectendis.

5. Participes etiam et ministros raptoris citra discretionem sexus eadem poena praecipimus subiugari, et si quis inter haec ministeria servilis condicionis* fuerit deprehensus, citra sexus discretionem eum concremari iubemus.

Dat. kal. april. Aquileia, Constantino a. VI. et Constantino c. coss.

Interpretatio. Si cum parentibus puellae nihil quisquam ante definiat, ut eam suo debeat coniugio sociare, et eam vel invitam rapuerit vel volentem, si raptori puella consentiat, pariter puniantur. Si quis vero ex amicis aut familia aut fortasse nutrices puellae consilium raptus dederint aut opportunitatem praebuerint rapiendi, liquefactum plumbum in ore et in faucibus suscipiant, ut merito illa pars corporis concludatur, de qua hortamenta sceleris ministrata noscuntur. Illae vero, quae rapiuntur invitae, quae non vocibus suis de raptore clamaverint, ut vicinorum vel parentum solatio adiutae liberari possent, parentum suorum eis successio denegetur. Raptori convicto appellare non liceat, sed statim inter ipsa discussionis initia a iudice puniatur. Quod si fortasse raptor cum parentibus puellae paciscatur, et raptus ultio parentum silentio fuerit praetermissa, si servus ista detulerit, Latinam percipiat libertatem, si Latinus fuerit, civis fiat Romanus. Parentes vero, qui raptori in ea parte consenserint, exsilio deputentur. Qui vero raptori solatia praebuerint, sive viri sive feminae sint, ignibus concrementur.

9.24.2

Imp. Constantius a. ad Tatianum.

Quamvis legis prioris extet auctoritas, qua inclytus pater noster contra raptos atrocissime iusserat vindicari, tamen nos tantummodo capitalem poenam constituimus, videlicet ne sub specie atrocioris iudicii aliqua in ulciscendo crimine dilatio nasceretur. In audaciam vero servilem dispari supplicio mensura legum impendenda est, ut perurendi subiciantur ignibus, nisi a tanto facinore saltem poenarum acerbitate revocentur.

Dat. II id. nov. Limenio et Catullino cons. (349 nov. 12).

9.24.3 [=brev.9.19.2]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Maximinum pf. p.

Qui coniugium raptus scelere contractum voluerit accusare, sive propriae familiae dedecus eum moverit seu commune odium delictorum, inter ipsa statim exordia insignem recenti flagitio vexet audaciam. Sed si quo casu quis vel accusationem differat vel reatum, et opprimi e vestigio atrociter commissa nequiverint, ad persecutionem criminis ex die sceleris admissi quinquennii tribuimus facultatem. quo sine metu interpellationis et complemento accusationis exacto, nulli deinceps copia patebit arguendi, nec de coniugio aut sobole disputandi.

Dat. XVIII. kal. dec. Gratiano a. III. et Equitio coss.

Interpretatio. Si accusationem raptus vel per metum vel per voluntatem per quinquennium quisquam distulerit, a die raptus expleto quinquennio, accusandi ultra non habeat potestatem, sed post quinquennium nec de tali coniunctione raptoribus aliquid opponatur, et filii omnes legitimi habeantur.

9.25.0. De raptu vel matrimonio sanctimonialium virginum vel viduarum.

9.25.1 [=brev.9.20.1]

Imp. Constantius a. ad Orfitum...

Eadem utrumque raptorem severitas feriat, nec sit ulla discretio inter eum, qui pudorem virginum sacrosanctarum et castimoniam viduae labefactare scelerosa raptus acerbitate detegitur. Nec ullus sibi ex posteriore consensu valeat raptae blandiri.

Dat. XI. kal. sept. Constantio a. VII. et Constante c. coss.

Interpretatio. Quicumque* vel sacratam deo virginem vel viduam fortasse rapuerit, si postea eis de coniunctione convenerit, pariter puniantur.

9.25.2 [=brev.9.20.2]

Imp. Iovianus a. ad Secundum pf. p.

Si quis non dicam rapere, sed vel attentare matrimonii iungendi causa sacratas virgines vel viduas, volentes vel invitas, ausus fuerit, capitali sententia ferietur. [filii ex tali contubernio nati, punitis his iuxta legem, in hereditatem non veniant; quibus etiamsi principali beneficio praestetur vetetur et facultas... eorum proximis heredibus acquirendam].

Dat. XI. kal. mart. Antiochiae, Ioviano a. et Varroniano coss.

Haec lex expositione non indiget.

9.25.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Post alia: si quis dicatam deo virginem prodigus sui raptor ambierit, publicatis bonis deportatione plectatur, cunctis accusationis huius licentia absque metu delationis indulta. Neque enim, exigui convenit proditorem, quem pro pudicitia religionis invitat humanitas.

Dat. VIII id mart. Ravennae Theodosio a. VIII et Constantio III v. c. cons. (420 mart. 8).

9.26.0. Ad legem Iuliam de ambitu.

9.26.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Caesarium praefectum praetorio.

Si quis ad illustrem palatii nostri ambierit dignitatem atque ad eos honores ascendere ambitione temptaverit, qui non nisi probatis nobis viris nostro iudicio deferuntur, cuiuslibet ille sit loci ordinis dignitatis, amissis bonis et fisco nostro protinus vindicatis deportationis multetur exilio. Neque aliud inter coeptum ambitum atque perfectum esse arbitretur, cum pari sorte leges scelus quam sceleris puniant voluntatem.

Dat. XIII kal. mar. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 febr. 16).

9.26.2

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Nullus omnino principatum ceteraque officia repetere audeat, cum publicae disciplinae semel gesta sufficiant, ac si quispiam promotorum denuo ad id munus irrepserit, quod docebitur ante gessisse affectus gravissimis suppliciis poenam deportationis excipiat, ita ut primates officii, quorum interest ambientibus obviare, hanc propositam poenam non dubitent.

Dat. prid. kal. iun. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 mai. (?) 31).

9.26.3

Idem aa. et Theodosius a. Strategio vicario Africae.

Non absque publicae dilacerationis incommodo officia peracta repetuntur. Quare huius praecepti auctoritate censemus, ut ad eadem rursus officia subrepticiis nemo supplicationibus admittatur, sed cassatis quae hoc modo sunt impetrata ad solutionem debiti primitus artentur et qui contra fecerint poenam in futurum deportationis excipiant.

Dat. III kal. iun. Ravennae Theodosio a. I et Rumorido cons. (403 mai. 30).

9.26.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Si quis proconsularem aut vicariam potestatem vel consularitatis fascas aut vexilla praesidalia atque in discussionibus comitivas vel officia principatus contra definitionem nostram iterare temptaverit, fisco eius omne patrimonium sociari decernimus.

Dat. id. mart. Ravennae d. n. Theodosio a. VII et Palladio v. c. cons. (416 mart. 15).

9.27.0. Ad legem Iuliam repetundarum.

9.27.1 [=brev.9.21.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Neoterio pf. p.

Iudices, qui se furtis et sceleribus fuerint maculasse convicti, ablatis codicillorum insignibus et honore exuti inter pessimos quosque et plebeios habeantur. Nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo se ipsi indignos iudicaverunt.

Dat. XVIII. kal. febr. Thessalonica, Gratiano V. et Theodosius I. aa. coss.

Ista lex tam evidens est, ut expositione non indigeat.

9.27.2

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Ii, qui in re publica versati sinisterius sunt, perpetuo sibi omnes dignitates vel legitimas vel honorarias sciant esse praecclusas. Quocirca iubemus, ut illustris magnificentia tua nullum omnino, qui superiore tempore male usae administrationis crimen excepit, ad provincias patiatur accedere, sed de his ad nos referat.

Dat. XV kal. iul. Thessalonica Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iun. 17).

9.27.3

Idem aaa. Matroniano duci et praesidi Sardiniae.

Ut unius poena metus possit esse multorum, natalem quondam ducem sub custodia protectorum ad provinciam quam nudaverat ire praecipimus, ut non solum quod eius non dicam domesticus, sed manipularius et minister accepit, verum etiam quod ipse a provincialibus nostris rapuit ac sustulit, in quadruplum invitatus exsolvat.

Dat. prid. id. iun. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 iun. 12).

9.27.4 [=brev.9.21.2]

Idem aaa. Floro pf. p.

Sciant iudices, super admissis propriis aut a se aut ab heredibus suis poenam esse repetendam.

Dat. X. kal. sept. Antonio et Syagrio coss.

Interpretatio. Omnes iudices sciant, quicquid male rapuerint, si ipsi non reddiderint, a suis heredibus esse reddendum.

9.27.5

Idem aaa. Have Marcelline karissime nobis.

Omnes cognitores et iudices a pecuniis atque patrimoniis manus abstineant neque alienum iurgium putent suam praedam. Etenim privatarum quoque litium cognitor idemque mercator parem capitis ac vitae, quae peculatus reos consuevit involvere, cogetur subire iacturam.

Dat. prid. non. april. Mediolano Merobaude II et Saturnino cons. (383 apr. 4).

9.27.6

Idem aaa. et Arcadius a. edictum ad provinciales.

Iubemus hortamur, ut, si quis forte honoratorum decurionum possessorum, postremo etiam colonorum aut cuiuslibet ordinis a iudice fuerit aliqua ratione concussus, si quis scit venalem de iure fuisse sententiam, si quis poenam vel pretio remissam vel vitio cupiditatis ingestam, si quis postremo quacumque de causa improbum iudicem potuerit adprobare, is vel administrante eo vel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum adprobet, cum probaverit et victoriam reportaturus et gloriam.

Dat. X kal. iul. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 inn. 22).

9.27.7

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Severino comiti rerum privatarum.

Unusquisque procurator praepositus gynaecei tabularius susceptor colonus vel quicumque se a comite domorum meminerit esse concussum, cum ipse cui pecuniam numeraverit administratione decesserit, intra anni spatia ad iudicium spectabilitatis tuae quidquid dederit repetiturus adcurrat, ut prosit pensionibus quidquid ille reddiderit. Sin vero ex tempore depositae administrationis praestituti temporis curricula transfluxerint, nulla vox advocationis emergat, sed ipsos procuratores praepositos colonos tabularios susceptores obnoxios ad solutionem iubemus artari.

Dat. prid. non. iun. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 iun. 4).

9.28.0. De crimine peculatus.

9.28.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Pridem fuerat constitutum, ut hi iudices, qui peculatu provincias quassavissent, multae dispendio subiacerent. Sed quoniam nec condigna crimini ultio est nec par poena peccato, placuit tam severam animadvertendi esse censuram, ut, cum vix par poena his possit flagitiis inveniri neque condignis tantum nefas cruciatibus expiari, capitale hoc esse praecipiamus adque animadversione severissima coherceri.

Dat. IIII id. septemb. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 sept. 10).

9.28.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano praefecto praetorio II.

Non est sanctitatis negotium rapinis et praedis fidem adhibere, quando quidem haec scelera velut contagium quoddam funestae pestis debeant declinari. Nec enim crimen dissimile est rapere et ei, qui rapuerit, rapta servare.

Dat. III non. mar. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 mart. 5).

9.29.0. De his, qui latrones vel aliis criminibus reos occultaverint.

9.29.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Simplicio vicario.

Eos, qui secum alieni criminis reos occultando sociarunt, par atque ipsos reos poena expectet.

Proposita Romae X kal. april. Gratiano a. III et Equitio v. c. cons. (374 mart. 23).

9.29.2 [=brev.9.22.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Flavianum pf. p.

Post alia: latrones quisquis sciens susceperit vel offerre iudiciis supersederit, supplicio corporali aut dispendio facultatum pro qualitate personae et iudicis aestimatione plectatur. Si vero actor sive procurator latronem domino ignorante occultaverit et iudici offerre neglexerit, flammis ulticibus concremetur.

Dat. III. kal. mart. Merobaude II. et Saturnino coss.

Interpretatio. Si quis sciens in domo sua latronem susceperit aut eum occultare voluerit aut eum iudici tradere fortasse neglexerit, si ingenua et vilior persona est, fustigetur: si vero melior, damno ad arbitrium iudicis feriat. si vero actor aut procurator inscio domino hoc fecerit, incendio concremetur.

9.30.0. Quibus equorum usus concessus est aut denegatus.

9.30.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Exceptis senatoribus atque honoratis, sed et his, qui provincias administrant, veteranis etiam, qui sub armis militia functi sunt, et decurionibus ceteris omnibus per Picenum atque Flaminiam nec non etiam Apuliam et Calabriam, Brittios et Lucaniam atque Samnium habendi equi vel equae copiam praecusam esse sancimus. Ii vero, qui minime animos ab huius modi usurpatione deflectunt, abactorum supplicio teneantur.

Dat. prid. kal. octob. Altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 30).

9.30.2

Idem aa. ad Buleforum consularem Campaniae.

Post alia: ut omnes latronum conatus debilitati conquiescant, pastoribus rei nostrae, id est lanigerarum ovium pecudumque custodibus, nec non etiam procuratoribus et actoribus senatorum habendi equini pecoris licentiam denegamus, sub hac videlicet interminatione, ut ii, qui nostrae mansuetudinis statuta temptaverint violare, abactorum supplicia tolerare cogantur.

Dat. III non. octob. altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 5).

9.30.3

Idem aa. Rufino praefecto praetorio.

Cum omnifariam urbicarias regiones ab omni crimine et adsiduis abactorum rapinis quietas esse cuperemus, eo usque intentio nostra prospexit, ut istis in locis equo vehi his tantummodo liceret, quos ab huius modi sceleris suspitione locus aut dignitas vindicavit. Sed postea sanximus, ut suarii equis quidem uterentur, verum ad periculum suum pertinere cognoscerent, si quid in his regionibus sceleris esset admissum. Nunc quia advertimus, a suariis, qui propriis officiis occupantur, hanc necessitatem alienam esse debere, excellentia tua ita his sedendorum equorum potestatem datam esse cognoscat, ut nullo prioris sanctionis timore teneantur per ea sane loca, quae neque abactoribus neque aliis criminationibus infamata sunt.

Dat. XI kal. iul. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 21).

9.30.4

Idem aa. ad Valentinum consularem Piceni.

Palatini utendorum equorum per Picenum ad itinerum necessitatem habeant facultatem.

Dat. XVII kal. ian. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 dec. [?] 16).

9.30.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Benigno vicario urbis Romae.

Pastores valeriae provinciae vel piceni uti equinis animalibus non iubemus. Alioquin, si interdictus usus animalium vindicetur, consocios usurpationis huius seu dominos vel procuratores relegationis

poena retinebit.

Dat. kal. decemb. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 dec. 1).

9.31.0. Ne pastoribus dentur filii nutriendi.

9.31.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano praefecto praetorio.

Post alia: nemo curialium plebeiorum possessorumve filios suos nutriendos pastoribus tradat. Aliis vero rusticanis, ut fieri solet, nutriendos dari non vetamus. Si vero post istius legis publicationem quisquam nutriendos pastoribus dederit, societatem latronum videbitur confiteri.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 21).

9.32.0. De nili aggeribus non corrumpendis.

9.32.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Si quis posthac per Aegyptum intra duodecimum cubitum fluminis nili ulla fluenta de propriis ac vetustis usibus praeter fas praeterque morem antiquitatis usurpaverit, flammis eo loco consumatur, in quo vetustatis reverentiam et propemodum ipsius imperii adpetierit securitatem: consciis et consortibus eius oasenae deportationi constringendis, ita ut numquam supplicandi eis vel recipiendi civitatem vel dignitatem vel substantiam licentia tribuatur.

Dat. X kal. octob. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 sept. 22).

9.33.0. [=brev.9.23.0.] De his, qui plebem audent contra publicam colligere disciplinam.

9.33.1 [=brev.9.23.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Florentio pf. Augustali.

Si quis contra evidentissimam iussionem suscipere plebem et adversus publicam disciplinam defendere fortasse tentaverit, mulctam gravissimam sustinebit.

Dat. XIII. kal. ian. Constantinopoli, Richomere et Clearcho coss.

Interpretatio. Si quis populum ad seditionem concitaverit, damnis gravissimis subiacebit.

9.34.0. De famosis libellis.

9.34.1 [=brev.9.24.1]

Imp. Constantinus a. ad Verinum vicarium Africae.

Si quando famosi libelli reperiantur, nullas exinde calumnias patiantur hi, quorum de factis vel nominibus aliquid continebunt, sed scriptionis auctor potius requiratur et repertus cum omni vigore cogatur his de rebus, quas proponendas credidit, comprobare; nec tamen supplicio, etiamsi aliquid ostenderit, subtrahatur.

Pp. IV. kal. april. Karthagine, Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Qui famosam chartam ad cuiuscumque* iniuriam et maculam conscripserit, in secreto aut in publico affixerit inveniendamque proiecerit, illi, contra quem proposita est chartula, non nocebit, nec famae eius aliquid derogabit. Sed si inveniri potuerit, qui huius modi chartulam fecit, constringatur, ut probet, quae conscripsit: qui si etiam, quae scripsit, probare potuerit, fustigetur, qui infamare maluit quam accusare.

9.34.2

Idem a. ad Aelianum proconsulem Africae.

Licet serventur in officio tuo et vicarii exemplaria libellorum, qui in Africa oblatis sunt, tamen eos quorum nomina continent metu absolutos securitate perfrui sinas solumque moneas, ut ab omni non solum crimine, sed etiam suspitione verisimili alieni esse festinent. nam qui accusandi fiduciam gerit, oportet comprobare, nec occultare quae scierit, quoniam praedicabilis erit ad dicationem

publicam merito perventurus.

Proposita V kal. mar. Carthagine Constantino a. VI et Constantino c. cons. (320/6 [313] febr. 25).

9.34.3

Idem a. ad Ianuarinum agentem vicariam praefecturam.

Ut accusatoribus patientia praebenda est, si quem persequi in iudicio volunt, ita famosis libellis fides habenda non est nec super his ad nostram scientiam referendum, cum eosdem libellos flammis protinus conducatur aboleri, quorum auctor nullus existit.

Proposita prid. non. dec. Romae Constantino a. VI et Constantino caes. cons. (320 dec. 4).

9.34.4

Idem a. ad Dionysium.

Famosa scriptio libellorum, quae nomine accusatoris caret, minime examinanda est, sed penitus abolenda. Nam qui accusationis promotione confidat, libera potius intentione quam captiosa atque occulta conscriptione alterius debet vitam in iudicium devocare.

Proposita Tyro XII kal. nov. Ianuarino et Iusto cons. (328 oct. 21).

9.34.5

Imp. Constantius a. ad Afros.

Libellis quos famosos vocant, si fieri possit, abolendis inclytus pater noster providit et huiusmodi libellos ne in cognitionem quidem suam vel publicam iussit admitti. non igitur vita cuiusquam, non dignitas concussa his machinis vacillabit; nam omnes huiusmodi libellos concremari decernimus.

Dat. XIII kal. iul. Urso et Polemio cons. (338 iun. 18).

9.34.6

Idem a. ad populum.

Nemo prorsus de famosis libellis, qui neque aput me neque in iudiciis ullum obtinent locum, calumniam patiatur. Nam et innocens creditur, cui defuit accusator, cum non defuerit inimicus.

Dat. prid. kal. nov. Mediolano Arbitione et Lolliano cons. (355 oct. 31).

9.34.7

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad edictum.

Famosorum infame nomen est libellorum, ac si quis vel colligendos vel legendos putaverit ac non statim chartas igni consumpserit, sciat, se capitali sententia subiugandum. Sane si quis devotionis suae ac salutis publicae custodiam gerit, nomen suum profiteatur et ea, quae per famosum persequenda putavit, ore proprio edicat, ita ut absque ulla trepidatione accedat, sciens quod, si adsertionibus veri fides fuerit opitulata, laudem maximam ac praemium a nostra clementia consequetur.

Dat. XIII kal. mar. Constantinopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 373? feb. 16).

9.34.8

Idem aa. ad Florianum comitem.

Iam pridem adversus calumnias firmissima sunt praesidia comparata. Nullus igitur calumniam metuat. Contestatio vero, quae caput alterius contra iuris ordinem pulsat, depressa nostris legibus iaceat; intercidat furor famosorum, saepe ut constituimus, libellorum. Et cetera.

Dat. V id. nov. Marcianopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (368 nov. 9).

9.34.9 [=brev.9.24.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio pf. p.

Si quis famosum libellum sive domi sive in publico vel quocumque* loco ignarus offenderit: aut discerpatur prius, quam alter inveniatur, aut nulli confiteatur inventum, nemini denique, si tam curiosus est, referat, quid legendo cognoverit. nam quicumque* obtulerit inventum, certum est, ipsum reum ex lege retinendum, nisi prodiderit auctorem, nec evasurum poenam huius modi criminibus constitutam, si proditus fuerit cuiquam retulisse, quod legerit.

Dat. XIV. kal. febr. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Si quis chartulam famosam in cuiuscumque* iniuriam vel infamiam in publico propositam viderit et legerit et non statim discerpserit, sed cuicumque*, quae in ea legerit, fortasse retulerit, ipse velut auctor huius criminis teneatur.

9.34.10

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio praefecto praetorio et patricio.

Universi, qui famosis libellis inimicis suis velut venenatum quoddam telum iniecerint, ii etiam, qui famosam seriem scriptionis impudenti agnitam lectione non ilico discerpserint vel flammis exusserint vel lectorem cognitum prodiderint, ultorem suis cervicibus gladium reformident.

Dat. III kal. mai. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 apr. 28).

9.35.0. De quaestionibus.

9.35.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Nullus omnino ob fidiculas perferendas inconsultis ac nescientibus nobis vel militiae auctoramento vel generis aut dignitatis defensione nudetur, excepta tamen maiestatis causa, in qua sola omnibus aequa condicio est. Ii quoque citra consultationis modum subiciantur quaestioni, qui evidentibus argumentis subscriptiones nostras finxisse prodentur, qua in re ne palatini quidem nominis adsumptionem huius esse volumus quaestionis exortem.

Dat. VIII id. iul. Valentiniano nob. p. et Victore cons. (369 iul. 8).

9.35.2

Idem aaa. ad Antonium praefectum praetorio Galliarum.

pr. Decuriones sive ob alienum sive ob suum debitum exortes omnino earum volumus esse poenarum, quas fidiculae et tormenta constituunt. Quod quidem capitale iudici erit, si in contumeliam ordinis exitiumque temptetur. Maiestatis tantummodo reos et quae nefanda dictu sunt conscios aut molientes ex ordine municipali maneat tam cruenta condicio. Debitores vero et quos allectos aut susceptores memorant a summo usque ad infimum ordinem curiales exortes talium volumus esse poenarum. Habet severitas multa, quae sumat ad sancendam publici officii disciplinam, ut abstineat tam cruentis.

1. Plumbatarum vero ictus, quos in ingenuis corporibus non probamus, non ab omni ordine submovemus, sed decemprimos tantum ordinis curiales ab immanitate huiusmodi verberum segregamus, ita ut in ceteris animadversionis istius habeatur moderatio commonentis.

Dat. XV kal. octob. Treviris Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 sept. 17).

9.35.3

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Gracchum praefectum Urbi.

Severam indagationem per tormenta quaerendi a senatorio nomine submovemus.

Dat. prid. non. ian. Treviris Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 ian. 4).

9.35.4 [=brev.9.25.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Albuciano vicario Macedoniae.

Quadraginta diebus, qui auspicio cerimoniarum paschale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeat criminalium quaestionum.

Dat. VI. kal. april. Thessalonica, Gratiano a. V. et Theodosius a. I. coss.

Interpretatio. Diebus quadragesimae pro reverentia religionis omnis criminalis actio conquiescat.

9.35.5

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Sacratis quadragesimae diebus nulla supplicia sint corporis, quibus absolutio expectatur animarum.

Dat. VIII id. septemb. foro Flamini Timasio et Promoto cons. (389 sept. 6).

9.35.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Messalam praefectum praetorio.

Nihil sibi deflectens a iustitia indignatio cognitorum, nihil venalis exigentium terror in eas, quae aut innocentiae auctoritate securae aut principalitatis sunt honore munitae, intellegat licere personas ad inferendas iniurias corporales. Habeat hanc mercedem laboris multorum munerum testimoniis commendata devotio. Et cetera.

Dat. XII kal. sept. Theodoro v. c. cons. (399 aug. 21).

9.35.7

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Anthemium praefectum praetorio.

Provinciarum iudices moneantur, ut in isaurorum latronum quaestionibus nullum quadragensimae nec venerabilem pascharum diem existiment excipiendum, ne differatur sceleratorum proditio consiliorum, quae per latronum tormenta quaerenda est, cum facillime in hoc summi numinis speretur venia, per quod multorum salus et incolumitas procuratur.

Dat. V kal. mai. Constantinopoli Basso et Philippo cons. (408 apr. 27).

9.36.0. [=brev.9.26.0.] Ut intra annum criminalis actio terminetur.

9.36.1 [=brev.9.26.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Desiderio vicario.

Quisquis accusator reum in iudicium sub inscriptione detulerit, si intra anni tempus accusationem coeptam prosecui supersederit, vel, quod est contumacius, ultimo anni die adesse neglexerit, quarta bonorum omnium parte mulctatus aculeos consultissimae legis incurrat; scilicet manente infamia, quam veteres iusserant sanctiones.

Dat. IV. id. iul. Treviris, Arcadio a. i. et Bautone coss.

Interpretatio. Quicumque* inscriptione praemissa cuiuscumque* criminis reum accusare voluerit, ab eo die, quo inscripsit, intra annum peragat propositam actionem. qui si distulerit, infamis effectus, bonorum suorum quarta parte mulctabitur.

9.36.2 [=brev.9.26.2]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano pf. p.

Post alia: noverint iudices cuilibet culmini honorive praesidentes, necessariis utrique parti, si petantur, dilationibus non negatis a die inscriptionis intra anni curricula criminales causas limitandas, quo emenso habeat accusator, quia destitit, poenam sibi legibus constitutam; et si persona vilior fuerit, cui damnum famae non sit iniuria, poenam patiatur exsilii, nisi forsitan intra anni metas consensus partium abolitionem poposcerit. In iudicium autem debet esse diligentia, ut, si nulla rationabilis a reo vel accusatore dilatio postuletur, urgeant talium causarum notionem, non expectatis anni moris. Si vero accusator vel reus, propter documenta forsitan sibi necessaria, annum voluerint custodiri, dare assensum debet patientia cognitoris, in alteram partem severiorem formatura sententiam etc.

Dat. XII. kal. febr. Ravenna, Honorio VIII. et Theodosius III. aa. coss.

Interpretatio. Iudices, qui inscriptione praemissa criminalia negotia audire coeperint, a die inscriptionis, si inducias aut accusator aut reus petierit, intra annum praestare debebunt, ut haec actio intra anni curriculum finiatur. Quod si accusator intra annum, quae proposuit, probare distulerit, absoluto reo, poenam suscipiat lege superiori comprehensam. Quod si talis persona sit, ad cuius deformitatem infamia non pertineat, exsilio deputetur. Tamen si inter accusatorem et reum ita iudice praesente convenerit, ut pro instructione utriusque partis anni integri induciae tribuantur, debet a iudice non negari, futurum ut pars, quae post inducias fuerit superata, districtiori sententia feriat.

9.37.0. De abolitionibus.

9.37.1 [=brev.9.27.1]

Imp. Constantinus a. ad Ianuarinum pf. U.

Si post strepitum accusationis exortae abolitio postuletur, causa novae miserationis debet inquiri, ut, si citra depectionem id fiat, postulata humanitas praebeatur; sin aliquid suspicionis exstiterit, quod manifestus reus depectione celebrata legibus subtrahatur, redemptae* miserationis vox minime admittatur, sed adversus nocentem reum, inquisitione facta, poena competens exseratur.

Dat. VI. kal. dec. Serdica, Constantino a. V. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Si quem poenituerit accusare criminaliter et inscriptionem fecisse de eo, quod probare non potuerit, si ei cum accusato innocente convenerit, invicem se absolvant. Si vero iudex eum, qui accusatus est, criminosum esse cognoverit et inter reum et accusatorem per corruptionem de absolutione reatus convenerit, is, qui reus probatur, remoto colludio, poenam excipiat legibus constitutam.

9.37.2 [=brev.9.27.2]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum pf. p.

Accusator, qui se laqueo legis adstringit, agnoscat, nullum sibi fore ad latebram abolitionis recursum, postquam aliquid iniuriae merito inscriptionis illatae tolerarit inscriptus, id est si vel carcerem sustinuerit vel tormenta vel verbera vel catenas, nisi forte ille, qui haec pertulit, contemnat et donet ipse, quod pertulit, ac par fuerit tam petitoris quam petiti in accipienda abolitione consensus. Prius tamen quam aliquis de quaestione liberetur, sequitur illud, ut plerisque criminibus ne consentientibus quidem partibus praestetur abolitio, ut sunt illa, in quibus aut violata maiestas, aut patria oppugnata vel prodita, aut peculatus admissus, aut sacramenta deserta sunt, omniaque ea, quae iure veteri continentur. In quibus iudex non minus accusatorem ad docenda, quae detulit, quam reum ad purganda, quae negat, debet urgere.

Dat. prid. id. oct. Treviris, Valentiniano n. p. et Victore coss.

Ista lex expositione non indiget.

9.37.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

Fallaciter incusantibus, maxime post exhibitionem accusati, nullius iuris color velut derivata excusatione proficiat; non publica abolitio, non privata talibus prospiciat subveniatque personis, non specialis indulgentia, ne beneficium quidem eos generale subducat. Sciant cuncti praemeditentur, ante praecaveant, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quae munita sit testibus, instructa documentis, signis ad probationem luce clarioribus expedita.

Dat. XV kal. iun. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 18).

9.37.4 [=brev.9.27.3]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano pf. p.

Abolitionem invito reo, postquam fuerit officii custodiae traditus, intra dies XXX accusatori petenti dari permittimus, post hoc tempus, nisi reus consentiat, censem non esse tribuendam. Si vero ingenuos aliquos, velut testes criminis petitos ab accusatore, deductos esse constiterit, solam custodiae iniuriam tolerasse, qui testes dicantur esse, non conscii, eorum ab accusatore sumptibus* consulendum est. Quod si ingenuorum, licet plebeiorum, corpora fuerint laesa verberibus tormentisque vexata, abolitionem, etiam duarum partium consensu petitam, iubemus vigore iudicum denegari, et crimen propositum, cuius examen tormentis iam coeperat, agitari, nec ante a iudice dimitti, quam in reum, probato crimine, vindicetur, aut in accusatorem pari forma sententiae damnatio referatur etc.

Dat. XII. kal. febr. Ravenna, Honorio VIII. et Theodosius III. aa. coss.

Interpretatio. Si criminis accusator intra triginta dies abolitionem petierit, etiam invito reo a iudice concedatur: ut liberi et accusatus et accusator abscedant: post triginta vero dies, quam accusatus custodiae fuerit traditus, nisi abolitionem et reus et accusator a iudice petierint, accusatori solo non esse praestandam. Quod si testes exhibiti ad petitionem accusatoris fuerint, et in custodiam missi fuerint, et abolitio petita praestitaque fuerit, sumptus*, quos fecerunt testes, eis accusator exsolvat. Nam si testes exhibiti ab accusatore poenae subiacerint, etiamsi consentient partes, abolitio a iudicibus denegetur, sed aut in accusatum, si convictus fuerit, aut in accusatorem, si non convicerit legibus, ex sententia iudicis poenam, quam passurus erat reus, accusator excipiat.

9.38.0. De indulgentiis criminum.

9.38.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum praefectum praetorio.

Propter crispi atque helenae partum omnibus indulgemus praeter veneficos homicidas adulteros.

Acc. III kal. nov. Romae Probiano et Iuliano cons. (322 oct. 30).

9.38.2

Imp. Constantius a. ad Cerealem praefectum Urbi.

Omnia penitus amputentur, quae tyrannicum tempus poterat habere tristissima. Universos ergo praecipimus esse securos exceptis quinque criminibus, quae capite vindicantur.

Dat. VIII id. sep. lugduni Constantio a. VII et Constante c. cons. (354 [immo 353] sept. 6).

9.38.3

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Viventium praefectum Urbi.

Ob diem paschae, quem intimo corde celebramus, omnibus, quos reatus adstringit, carcer inclusit, claustra dissolvimus. Adtamen sacrilegus in maiestate, reus in mortuos, veneficus sive maleficus, adulter raptor homicida communione istius muneris separentur.

Dat. III non. mai. Romae Lupicino et Iovino cons. (367 [369] mai. 5).

9.38.4

Idem aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Paschae celebritas postulat, ut, quoscumque nunc aegra exspectatio quaestionis poenaeque formido sollicitat, absolvamus. Decretis tamen veterum mos gerendus est, ne temere homicidii crimen, adulterii foeditatem, maiestatis iniuriam, maleficiorum scelus, insidias venenorum raptusque violentiam sinamus evadere.

Lecta VIII id. iun. Valentiniano et Valente II aa. cons. (368 iun. 6).

9.38.5

Idem aaa. ad senatum.

Indulgentia, patres conscripti, quos liberat notat nec infamiam criminis tollit, sed poenae gratiam facit. In uno hoc aut in duobus reis ratum sit: qui indulgentiam senatui dat, damnat senatum.

Dat. XIII kal. iun. Treviris Gratiano a. II et Probo cons. (371 mai. 19).

9.38.6

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Antidium v.c. vicarium.

Paschalis laetitiae dies ne illa quidem gemere sinit ingenia, quae flagitia fecerunt; pateat insuetis horridus carcer aliquando luminibus. Alienum autem censemus ab indulgentia, qui nefariam criminum conscientiam in maiestatem superbe animaverit, qui parricidalis furore raptus sanguine proprio manum tinxit, qui cuiusque praeterea hominis caede maculatus est, qui genialis tori ac lectuli fuit invasor alieni, qui verecundiae virginalis raptor extitit, qui venerandum cognati sanguinis vinculum profano caecus violavit incestu, vel qui noxiis quaesita graminibus et diris innummurata secretis. Mentis et corporis venena composuit, aut qui sacri oris imitator et divinorum vultuum adpetitor venerabiles formas sacrilegio eruditus inpressit. His ergo tali quoque sub absolutione damnatis indultum nostrae serenitatis eo praecepti fine concludimus, ut remissionem veniae crimina nisi semel commissa non habeant, ne in eos liberalitatis augustae referatur humanitas, qui impunitatem veteris admissi non emendationi potius quam consuetudini deputarunt.

Recitata XII kal. aug. Romae Syagrio et Eucherio conss. (381 iul. 21).

9.38.7

Idem aaa. ad Marcianum vicarium.

Religio anniversariae obsecrationis hortatur, ut omnes omnino periculo carceris metuque poenarum eximi iuberemus, qui levioe crimine rei sunt postulati. Unde apparet eos excipi, quos atrox cupiditas in scelera compulit saeviora; in quibus est primum crimen et maxime maiestatis, deinde homicidii veneficiiue ac maleficiorum, stupri atque adulterii parique immanitate sacrilegii sepulchrique violatio, raptus monetaeque adulterata figuratio.

Dat. XI kal. april. Mediolano Richomere et Clearcho conss. (384 mart. 22).

9.38.8 [=brev.9.28.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Neoterium pf. p.

Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostrae perennitatis expectet: exsequantur iudices, quod indulgere consuevimus. Ubi primum dies paschalis exstiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula solvantur. Sed ab his secernimus eos, quibus contaminari potius gaudia laetitiamque communem, si dimittantur, advertimus. Quis enim sacrilego diebus sanctis indulgeat? Quis adultero vel incesti reo tempore castitatis ignoscat? Quis non raptorem in summa quiete et gaudio communi persequatur instantius? Nullam accipiat requiem vinculorum, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non sivit; patiatur tormenta veneficus, maleficus adulteratorque monetae; homicida, quod fecit, semper expectet; reus etiam maiestatis de domino, adversum quem talia molitus est, veniam sperare non debet.

Dat. V. kal. mart. Mediolano, Arcadio a. I. et Bautone coss.

Interpretatio. Sacrilegus, adulter, incesti reus, raptor, sepulcrorum violator, veneficus, maleficus, adulterator monetae, homicida diebus paschae nullatenus absolvantur. Reliqui omnes, quos minorum causarum culpa constringit, diebus venerabilibus paschae specialiter absolvantur.

9.38.9

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Caesarium praefectum praetorio.

Devotissimae nobis provinciae Lyciae priorem famam meritumque inter ceteras renovari censemus, idque excellens eminentia tua edictis propositis cunctis faciat innotescere, ne quis posthac civem Lycium contumelioso nomine iniuriae audeat vulnerare. Teneant honores suos, quos meritis ac laboribus perceperunt et a nostra serenitate sumpturi sunt; habeant praeteritas dignitates sperentque sui devotione venturas. Nec unius viri illustris Tatiani tantum valuerit temporalis offensio, teterrimi iudicis inimici ut adhuc macula in Lycios perseveret, quae in ipso iam temporis absolute consumpta est.

Dat. prid. kal. sept Constantinopoli Arcadio a. IIII et Honorio a. III conss. (396 aug. 31).

9.38.10

Idem aa. et Theodosius a. Romulo praefecto praetorio.

Omnes omnium criminum reos vel deportatione depulsos vel relegatione aut metallis deputatos, quos insulae variis servitutibus aut loca desolata susceperunt, hac nostra indulgentia liberamus, separatis illis, qui ad locum poenae destinatum contra iudicum sententias ire noluerunt. Indignus est enim humanitate, qui post damnationem commisit in legem.

Dat. VIII id. aug. Ravennae Stilichone et Aureliano conss. (400 [405] aug. 6).

9.38.11

Impp. Honorius et Theodosius aa. Gaisoni comiti et magistro officiorum.

Post alia: de his, qui tyrannicae praesumptionis ... aut sacramenta sectati ad nostrum imperium redierunt, hanc volumus esse sententiam, ut, quos inter incendia tyrannidis adsumptae fidelis paenitudo revocavit, ordinem et fructum militiae non amittant. eos vero, quibus lentum regressum necessitas desperationis indixit, soluto cingulo matricula convenit aboleri, ita ut illud quoque par reverentiae forma custodiat, ne redire ei ad pristinam militiam liceat, qui aliud militandi genus elegerit.

Dat. prid. id. feb. Ravennae Varana cons. (410 febr. 12).

9.38.12

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

Liberata re publica tyrannidis iniuria omnium criminum reos relaxari praecipimus.

Dat. VIII id. aug. Ravennae Varana v. c. cons. (410 [?] aug. 6).

9.39.0. [=brev.9.29.0.] De calumniatoribus.

9.39.1 [=brev.9.29.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Hellebico comiti et magistro utriusque militiae.

Non est ratio, qua manifesti calumniatoris supplicium differatur. Nec enim patimur frequenter iterari, quae consistere prima actione non quiverint, atque alienam innocentiam securitatemque sine crimine, damnabili appetitione terri.

Dat. III. kal. ian. Constantinopoli, Merobaude II. et Saturnino coss.

Ista lex sub eodem titulo similem interpretationem habet.

9.39.2 [=brev.9.29.2]

Idem aaa. Menandro vicario Asiae.

Nostris et parentum nostrorum constitutionibus comprehensum est, eos, qui accusationem alienis nominibus praesumpsissent*, delatorum numero esse ducendos. Atque ideo calumniosissimum caput

et personam iudicio irritae delationis infamem deportatio sequatur, quo posthac singuli universique cognoscant, non licere in eo principum animos commovere, quod non possit ostendi.

Dat. VIII. id. mai. Constantinopoli, Arcadio a. i. et Bautone coss.

Haec lex interpretatione non indiget.

9.39.3 [=brev.9.29.3]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Victorio proconsuli Africae.

Innocentes sub specie falsae criminationis non patimur callidorum impugnatione subverti: qui si tentaverint, intelligant, sibimet severitatem legum pro commissis facinoribus incumbere.

Dat. III. id. mart. Mediolano, Honorio a. IV. et Eutychiano coss.

Interpretatio. Calumniatores sunt, quicumque* causas ad se non pertinentes sine mandato alterius proposuerunt. Calumniatores sunt, quicumque* iusto iudicio victi causam iterare tentaverint. Calumniatores sunt, quicumque* quod ad illos non pertinet, petunt aut in iudicio proponunt. Calumniatores sunt, qui sub nomine fisci facultates appetunt alienas et innocentes quietos esse non permittunt. Calumniatores etiam sunt, qui falsa deferentes contra cuiuscumque* innocentis personam principum animos ad iracundiam commovere praesumunt. Qui omnes infames effecti in exilium detrudentur. Hic de iure addendum, qui calumniatores esse possunt.

9.40.0. De poenis.

9.40.1 [=brev.9.30.1]

Imp. Constantinus a. ad Catulinum.

Qui sententiam laturus est, temperamentum hoc teneat, ut non prius capitalem in quempiam promat severamque sententiam, quam in adulterii vel homicidii vel maleficii crimine aut sua confessione aut certe omnium, qui tormentis vel interrogationibus fuerint dediti, in unum conspirantem concordantemque rei finem convictus sit et sic in obiecto flagitio deprehensus, ut vix etiam ipse ea, quae commiserit, negare sufficiat.

Dat. III. non. nov. Treviris. acc. XV. kal. mai. Hadrumeti, Volusiano et Anniano coss.

Interpretatio. Iudex criminosum discutiens non ante sententiam proferat capitalem, quam aut reus ipse fateatur, aut convictus aut per innocentes testes vel per conscios criminis sui aut homicidium aut adulterium aut maleficium commisisse manifestius convincatur.

9.40.2

Idem a. Eumelio.

Si quis in ludum fuerit vel in metallum pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minime in eius facie scribatur, dum et in manibus et in suris possit poena damnationis una scriptione comprehendi, quo facies, quae ad similitudinem pulchritudinis caelestis est figurata, minime maculetur.

Dat. XII kal. april. Cavilluno Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 [316?] mart. 21).

9.40.3

Idem a. ad Festum praesidem Sardiniae.

Quicumque cohercitionem mereri ex causis non gravibus videbuntur, in urbis Romae pistrina dedantur. Quod ubi tua sinceritas coeperit observare, omnes sciant eos, qui, sicut dictum est, ex levioribus causis huiusmodi meruerint subire sententiam, ergastulis vel pistrinis esse dedendos adque ad urbem Romam, id est ad praefectum annonae, sub idonea prosecutione mittendos.

Dat. IIII kal. aug. Constantino a. V et Licinio cons. (319 iul. 29).

9.40.4

Imp. Constantius a. Theodoro viro perfectissimo praesidi Arabiae.

Dum reis manifesta probatione convictis spatium ante sententiam temporis datur, facultas supplicandi crimosissimis patet, cum in homicidii crimine et in aliis detecti gravioribus causis ultio differenda non sit. Igitur quidem qui iam impetraverunt, ad veniam pertineant: de cetero vero iuxta criminis qualitatem legem oportet servari et in scelerosos et in noxios proferri iuris sententiam.

Dat. id. octob. Constantio a. IIII et Constante c. cons. (346 [?] oct. 15).

9.40.5

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Leviorum criminum reos excellens auctoritas tua pistrinis iubebit legum aequitate servata damnari, sub hac videlicet observantia, ut sub obtutibus tuis semper pistoribus praecipiantur adsignari, ne, dum occulte per nequissimos commentarienses traduntur, gratia venalis existat.

Dat. V id. iun. Naisso divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 9).

9.40.6

Idem aa. Artemio.

Omnes, qui in levioribus criminibus rei deteguntur, pistrinorum exercitio urbis Romae damnare debebis, ita ut transmissio eorum ad officium praefecti annonae sine aliqua tergiversatione celebretur.

Dat. III id. iun. Naisso divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 11).

9.40.7

Idem aa. Artemio.

Nullum ex his, quos pistrinis qualitas condemnationis addixerit, impertita ceteris reis indulgentia relaxari oportet, nisi aliquis speciale serenitatis nostrae meruerit reportare rescriptum.

Dat. VIII id. octob. Altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 8).

9.40.8

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Quicumque christianus sit in quolibet crimine deprehensus, ludo non adiudicetur. Quod si quisquam iudicum fecerit, et ipse graviter notabitur et officium eius multae maximae subiacebit.

Dat. XVIII kal. feb. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 15).

9.40.9

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Ne quis pro coercitione delicti vel pistoribus vel cuicumque alteri corpori, cum alterius sit corporis, addicatur; sed unusquisque pro crimine, in quo fuerit deprehensus, motum congruae severitatis excipiet.

Dat. III id. april. Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? apr. 11).

9.40.10 [=brev.9.30.2]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad praetextatum pf. U.

Quoties in senatorii ordinis viros pro qualitate peccati austerior fuerit ultio proferenda, nostra potissimum explorentur arbitria, quo rerum atque gestorum tenore comperto, eam formam statuere possimus, quam modus facti contemplatioque dictaverit.

Dat. VIII. id. oct. Remis, Gratiano a. I. et Dagalaipho coss.

Interpretatio. Si quando aliquae maiores personae aut alicuius dignitatis viri vocantur in crimen, iudex ad rerum dominos referat, ut de huius modi personis quid fieri debeat, dominorum praeceptio iusta constituat.

9.40.11

Idem aaa. ad Viventium praefectum Urbi.

Neminem de numinis nostri sacrario prodeuntem harena suscipiat, lanista doceat, saeva meditatio et pugnatrix exerceat; multa si quidem possunt esse supplicia, quibus culpa plectatur.

Dat. V id. april. Lupicino et Ioviano cons. (367 [366] apr. 9).

9.40.12

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Antonium praefectum praetorio.

Campaniae consularibus formam iudicationis adscribimus, ne in loco certa condicione finito modum animadversionis excedant neque extra provinciam suam ius relegationis exerceant.

Dat. prid. kal. decemb. Treviris Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 nov. 30).

9.40.13 [=brev.9.30.3]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Flaviano pf. p. Illyrici et Italiae.

Si vindicari in aliquos severius, contra nostram consuetudinem, pro causae intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire poenam, aut excipere sententiam, sed per dies XXX super statu eorum sors et fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat vinciatque custodia, et excubiis solertibus vigilanter observet.

Dat. XV. kal. sept. Verona, Antonio et Syagrio coss.

Interpretatio. Si princeps cuiuscumque* gravi accusatione commotus quemquam occidi praeceperit, non statim a iudicibus, quae ab irato principe iussa sunt, compleantur, sed triginta diebus, qui puniri iussus est, reservetur, donec pietas dominorum iustitiae amica subveniat.

9.40.14

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Ne diu apparitorum prava admodum venalisque perfidia in publica impune commoda desaeviret, censuimus etiam in absentes pro competenti ultione debere consurgere.

Dat. kal. iun. Arcadio a. I et Bautone cons. (385 iun. [?] 1).

9.40.15

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Si quis convictus reus maximi criminis fuerit subiectusque sententiae, competens iudicium compleatur nec exquisita commentis ars eiusmodi subornetur, ut directus a clericis adseratur vel appellasse simuletur. Quod si quisquam post iudicium vendibili coniventia licentiae huic praestiterit adsensum, haut leviter sustinebit. Nam proconsules, comites Orientis, praefecti augustales, vicarii etiam adfecti nota deformi tricenae auri libras compendiis fiscalibus conferent, iudices autem ordinarii similiter deformati quinas denas cogentur exsolvere. Officia vero eorundem isdem, quibus iudices sui, dispendiis subiacebunt, si in suggestione cessaverint ac non praeceptum legis ingesserint atque iniecta manu, ne rei auferantur, obstiterint ac nisi id quod fuerit constitutum in effectum executionemque perduxerint.

Dat. III id. mart. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 mart. 13).

9.40.16

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

pr. Post alia: addictos supplicio et pro criminum immanitate damnatos nulli clericorum vel monachorum, eorum etiam, quos synoditas vocant, per vim adque usurpationem vindicare liceat ac tenere. Quibus in causa criminali humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponendae provocationis copiam non negamus, ut ibi diligentius examinetur, ubi contra hominis salutem vel errore vel gratia cognitoris obpressa putatur esse iustitia: ea condicione, ut, sive pro consule, comes Orientis, praefectus augustalis, vicarii fuerint cognitores, non tam ad clementiam nostram quam ad amplissimas potestates sciant esse referendum. Eorum enim de his plenum volumus esse iudicium, qui, si ita res est et crimen exegerit, rectius possint punire damnatos.

1. Reos etiam tempore provocationis emenso ad locum poenae sub prosecutione pergentes nullus aut teneat aut defendat, sed sciat se cognitor XXX librarum auri multa, primates officii capitali esse sententia feriendos, nisi usurpatio ista aut protinus vindicetur aut, si tanta clericorum ac monachorum audacia est, ut bellum potius quam iudicium futurum esse existimetur, ad clementiam nostram commissa referantur, ut nostro mox severior ultio procedat arbitrio.

2. Ad episcoporum sane culpam ut cetera redundabit, si quid forte in ea parte regionis, in qua ipsi populo christianae religionis doctrinae insinuatione moderantur, ex his quae fieri hac lege prohibemus a monachis perpetratum esse cognoverint nec vindicaverint. Ex quorum numero rectius, si quos forte sibi deesse arbitrantur, clericos ordinabunt. Et cetera.

Dat. VI kal. aug. Mnyzo Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 iul. 27).

9.40.17

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio.

Omnes res eutropi, qui quondam praepositus sacri cubiculi fuit, aerarii nostri calculis adiunximus, erepto splendore eius et consulatu a taetra illuvie et a commemoratione nominis eius et caenosis sordibus vindicato, ut eiusdem universis actibus antiquatis omnia mutescant tempora nec eius enumeratione saeculi nostri labes appareat nec ingemiscant aut qui sua virtute ac vulneribus Romanos fines propagant vel qui eosdem servandi iuris aequitate custodiunt, quod divinum praemium consulatus lutulentum prodigium contagione foedavit. Patriciatus etiam dignitate atque omnibus inferioribus spoliatus se esse cognoscat, quas morum polluit scaevitate. Omnes statuas, omnia simulacra, tam ex aere quam ex marmore seu ex fucis quam ex quacumque materia quae apta est effingendis, ab omnibus civitatibus oppidis locisque privatis ac publicis praecipimus aboleri, ne tamquam nota nostri saeculi obtutus polluat intuentum. Adhibitis itaque fidis custodibus ad Cyprum insulam perducatur, in qua tua sublimitas relegatum esse cognoscat, ut ibidem pervigili cura vallatus nequeat suarum cogitationum rabie cuncta miscere.

Dat. XVI kal. feb. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 ian. [?] 17).

9.40.18 [=brev.9.30.4]

Imp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano pf. p.

Sancimus, ibi esse poenam, ubi et noxa est. Propinquos, notos, familiares procul a calumnia summovemus, quos reos sceleris societas non facit; nec enim affinitas vel amicitia nefarium crimen admittunt. Peccata igitur suos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperitur delictum. Hoc singulis quibusque iudicibus intimetur.

Dat. VIII. kal. aug. Constantinopoli, Theodoro v. c. cos.

Interpretatio. Poena illum tantum sequatur, qui crimen admisit. Propinqui vero, affines vel amici, familiares vel noti, si conscii criminis non sunt, non teneantur obnoxii. Nemo de propinquitate criminosi aut de amicitia timeat, nisi qui scelus admiserit.

9.40.19

Imp. Honorius et Theodosius aa. Donato proconsuli Africae.

Satellites gildonis custodiis mancipentur et proscriptione damnentur.

Dat. III id. nov. Basso et Philippo cons. (408 nov. 11).

9.40.20

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Si quis ex proscriptorum numero comitatum nostrae serenitatis sive moenia aeternae urbis intraverit, deportatione plectetur.

Dat. X kal. dec. Basso et Philippo cons. (408 nov. 22).

9.40.21

Idem aa. honoratis et provincialibus Africae.

Heraclianum hostem publicum iudicantes digna censuimus auctoritate puniri, ut eius resecentur infaustae cervices. Eius quoque satellites pari intentione persequimur. Sed hanc omnibus privatis atque militantibus licentiam damus, et omnes prodendi in medium habeant liberam facultatem nec invidiam metuat qui ad publicum deduxerit criminosum, cum illud specialiter caveamus, ne ullus aliquem eorum aut subtrahendum iudicet aut celandum neve ex eorum facultatibus vel deposita deneget vel accepta non prodat.

Dat. III non. iul. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [413?] iul. 5).

9.40.22

Idem aa. ad Anthemium praefectum praetorio.

Omnes, quos damnationis condicio diversis exiliis destinatos metas temporis praestituti in carceris implesse custodia deprehendit, solutos poena vinculisque laxatos custodia liberari praecipimus nec ullas exilii postmodum miseras formidare. Sit satis immensorum cruciatuum semel eluisse supplicia, ne, qui aurae communis haustu et lucis aspectu diu privati sunt intra breve spatium catenarum ponderibus praegravati, etiam exilii poenam sustinere iterum compellantur.

Dat. XIII kal. mai. Constantio et Constante vv. cc. cons. (414 apr. 18).

9.40.23

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Rectores provinciarum conveniri praecipimus, ut ii, qui pro suo crimine poenam exilii sub certo temporis spatio subire decreti sunt, exacto praefinito tempore nec claustris carceralibus nec in locis, in quibus exules versati sunt, teneantur.

Dat. III kal. septemb. Eudoxiopolis d. n. Theodosio a. VII et Palladio v. c. cons. (416 aug. 30).

9.40.24

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

His, qui conficiendi naves incognitam ante peritiam barbaris tradiderunt propter petitionem viri reverentissimi Asclepiadis Chersonesitanae civitatis episcopi imminenti poena et carcere liberatis capitale tam ipsis quam etiam ceteris supplicium proponi decernimus si quid simile fuerit in posterum perpetratum.

Dat. VIII kal. octob. Constantinopoli Monaxio et Plinta cons. (419 sept. 24).

9.41.0. [=brev.9.31.0.] Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare.

9.41.1 [=brev.9.31.1]

Imp. Theodosius a. et Valentinianus c. ad Hierium pf. p.

pr. Nulli iudicum, exceptis his, qui in summa administrationis sunt positi potestate, vitae quoque noxiis ius adimendae sortiti sunt, quemquam omnino inconsulta nostra clementia in ullo genere criminationis tristi liceat proscriptionis tempestate percellere. Ad nos simulationum genera, quaestionis ordo, criminum moles, documentorum probationumque pensanda libramenta mittantur.

1. Nemo sibi praesumat moderatorum provinciarumque rectorum, sub quibuscumque* infulis potestatis, quemquam patrimonii universis privare subsidiis.
2. In illos gladii sui et ius severitatis exerceant, in quos statim destringi ferrum iura praecipunt, quorumque differri supplicium materia est interitus plurimorum.

Dat. X. kal. febr. Constantinopoli, d.n. Theodosius a. XI. et Valentiniano c. coss.

Interpretatio. Nullus iudicum privatas facultates fisci nomine proscribere aut occupare praesumat, sed ad rerum dominos referat causam, pro qua hoc aliquis mereatur, et quod iussum fuerit, observetur.

9.42.0. De bonis proscriptorum seu damnatorum.

9.42.1

Imp. Constantinus a. Petronio Probiano:

pr. Res uxoris, quae vel successione qualibet vel emptione vel etiam largitione viri in eam ante reatum iure pervenerant, damnato marito, illibatas esse praecipio nec alieni criminis infortunio stringi uxorem, cum paternis maternisque ac propriis frui eam integro legum statu religiosum sit. Et donatio maritalis ante tempus criminis ac reatus collata in uxorem, quia pudicitiae praemio cessit, observanda est, tamquam si maritum eius natura, non poena subduxerit; capacitatis privilegio videlicet et modo inspecto, ut consideretur, quid capere potuit.

1. Si quid etiam in emancipatos liberos ante tempus criminis ac reatus patrem contulisse claruerit, integrum isdem et citra inquietudinem reservetur.
2. Quod vero nec uxor nec emancipati liberi potuerint vindicare, captum et incorporatum ita ad me referri specialiter censeo, ut illud quoque addatur, utrum filios habeat qui damnatus est, simulque adiciatur, utrum iidem apud se ex causa donationis aliquid vindicarint.
3. Sed in his, qui fiscalibus actibus nexi sunt et pro ratiociniis proscribuntur et condemnantur, placuit, si quid proprium uxor habuit vel a marito datum, in quantum capere potuit, ante initum actum, ex quo origo fraudis ac vitii in iudicium deducta est, si quid deinde in emancipatos filios donatione collatum, antequam orto nexu suffugium potius quam munificentia frausque temptetur intemeratum apud accipientium iura persistere; nec quicquam fisco in qualibet causa teneatur obnoxium, nisi quod in dominio proprio, cum obligari ortus est, habuit vel quod agens tam suo quam uxoris vel filiorum vel cuiuscumque praeterea nomine comparavit. (

4. Exceptis dumtaxat caesarianis, qui ab omni iuris beneficio excluduntur, nisi probata a me purgataque ratiocinia fuerint, ut quod innoxie habuerint transmittendi copiam habeant.

Dat. III kal. mart. Serdicae Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 febr. 27).

9.42.2

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. ad populum.

Si quem forte gladius ultor adflixerit aliave quaelibet vitam adimens poena consumpserit, usque ad tertium gradum generis copulationis eiusdem successio deferatur fisco penitus quiescente, ut accipiat hereditatem, qui eam iure civili vel praetorio poterat vindicare, de numero videlicet personarum, quas legis huius excepit auctoritas, sed ita, ut alia sit condicio damnatorum ex crimine maiestatis aut magicae. In his enim, etiamsi liberos damnatus habeat vel parentes, non condentes poenam, sed relinquentes antiquam, fisco fieri locum praecipimus.

Dat. VIII id. mart. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. cons. (356 mart. 8).

9.42.3

Idem a. et caes. Caelestino consulari Baeticae.

Ubi aliquis pro qualitate criminis vivendi sententiam passus fisco fecerit locum, super occupandis rebus eius statim officium procuratoris patrimonii litteris tuis conveniatur, ut eadem corpora fisci viribus vindicentur et protinus super occupatione eorum scriptis competentibus intimetur.

Dat. V. kal. septemb. Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 aug. 28).

9.42.4

Idem a. ad Taurum.

Vetueramus bona capite damnatorum fiscali dominio vindicari excepto crimine maiestatis et magicae, ut ea haberent usque ad gradum tertium successores eorum, quorum vitam severitas ademisset. Nunc vero bona capite damnatorum fiscali dominio vindicari decernimus sanctione illa, quam certa condicione dederamus, quiescente.

Dat. prid. non. ian. Sirmi, acc. VI kal. sept. Datiano et Cereale cons. (358 ian. 4).

9.42.5

Imp. Iulianus a. ad Felicem comitem sacrarum largitionum.

Quidam scelerate proscriptorum facultates occultant. Hos praecipimus, si locupletes sint, proscriptione puniri, si per egestatem abiecti sunt in faecem vilitatemque plebeiam, damnatione capitali debita luere detrimenta.

Proposita Romae VII id. mart. Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 9).

9.42.6 [=brev.9.32.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum pf. U.

Substantiam damnatorum integram ad liberos pervenire, et in qualibet causa positis parentibus liberos heredes esse praecipimus, excepta sola maiestatis quaestione: quam si quis sacrilego animo

assumit, iuste poenam ad suos etiam posteros mittit.

Dat. VII. kal. dec. Mediolano, divo Ioviano et Varroniano coss.

Interpretatio. Si quis pro crimine suo occidi vel damnari meruerit, crimen cum auctore deficiat, bona vero eius ad filios vel ad heredes legitimos pertinebunt: nisi forte maiestatis crimine damnatus sit aliquis, quorum etiam filios de bonis damnati patris fieri iubemus alienos.

9.42.7

Idem aa. et Gratianus a. ad Probum praefectum praetorio.

Si qui intra provinciam pro qualitate delicti stilum proscriptionis incurrerit, per ordinarii officii sollicitudinem bonorum eius indago diligentissime celebretur, ne quid rei privatae commodis per gratiam atque colludium furto subducatur. Et plena descriptio comprehendat, quod spatium et quod sit ruris ingenium, quid aut cultum sit aut colatur, quid in vineis olivis aratoriis pascuis silvis fuerit inventum, quae etiam gratia et quae amoenitas sit locorum, quis aedificiis ac possessionibus ornatus, quotve mancipia in praediis occupatis vel urbana vel rustica vel quarum artium generibus inbuta teneantur, quot sint casarii vel coloni, quot boum exercitiis terrarum atque vomeribus inservientium, quot pecorum et armentorum greges et in qua diversitate numerati sint, quantum auri et argenti, vestium ac monilium vel in specie vel in pondere et in quibus speciebus quidve in enthecis sit repertum. Tum demum omnia ea, quae velle nos perspicis, inquisitione constricta rationalis rei privatae tradantur officio nostro nectenda patrimonio. Mox vero ad nos sub litteris publicis iudicis singillatim de omnibus nominatimque perferatur, procul dubio neglegentia multanda. Nam si quid post factam a praedicto officio investigationem rationalis rei privatae, cui inquisitio secunda mandata est, amplius fortassis invenerit, officium fraudulentum ea condemnatione ferietur, ut aliud tantum, quantum fuerat subtractum, ex propriis facultatibus inferat.

Dat. III non. mai. treviris Valentiniano nb. p. et victore cons. (369 mai. 5).

9.42.8

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

pr. Deportato si erunt liberi nepotesve sui seu emancipati, nepotes quoque ex filia, semissem tantum bonorum fiscus usurpet, semissis ipsi ac liberis hac distributione servetur, ut sextantem ipse ad fortunam ab extrema inopia vindicandam suae habeat potestatis, trientem liberi nepotesve, scilicet indifferenter sive ii ex filio sive filia erunt. Quod si idem et emancipatos et suae potestatis filios nepotesve habuerit, beneficium tantum ad eos, qui in potestate sunt, transferatur, si emancipati ea, quae consecuti erant emancipationis tempore, damnose existimant conferenda. Sin autem confusionem bonorum et donationis elegerint, omnia ea, quae fiscus concedit, aequae divisionis partibus sortiantur. Quae regula etiam in dote filiae vel neptis ex filio conferenda custodienda erit. Et si filius quidem erit aut filii, ex filio autem alio filiisve aut filia nepotes, triens hic in stirpes, non in capita dividatur.

1. Quod si deportatus sine liberis vel nepotibus patrem habebit ac matrem vel etiam utrumque, non semissis a fisco, sed bessis patrimonii vindicetur, triens residuus in duos sextantes redactus inter parentes ac deportatum aequaliter dividatur, ita ut unciam mater, si ius liberorum habuerit, usurpet; sin fecunditatis privilegium non habebit, patri unciam iam habenti mater semunciam ex uncia sua cedat. Idem servabitur, si deportato ex duobus parentibus unus supererit, ut sextantem sine aliqua malignitatis interpretatione praesumat tunc quidem mater, etiamsi ius non habuerit liberorum, quam superstes vir, ut sanximus, semper excludet.

2. Quod si deportato nec liberi fuerint nec parentes, dextantem fiscus accipiat, sextans ei ad vitae adflictae adminicula reservetur.

3. Exceptis his, qui crimine fuerint maiestatis adflicti; nam in eo casu solum sextantem iubemus filiis ac nepotibus reservari, his regulis, quibus supra est constitutum, destantem fisco usurpante: ipsum vero in tam atroci facinore convictum non solum deportatione, sed egestate puniri conveniet.

Dat. XV kal. iul. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iun. 17).

9.42.9

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

pr. Si aliquis supplicio fuerit afflictus, filiis quidem omnium facultatum deferatur prima successio. Nepotes vero ex filia gradus secundus admittat, si tamen nullus suorum fuerit inventus, qui eos antecedit, hereditate in stirpes, non in capita dividenda. Quod aeque observabitur, si erit filius ac nepotes, qui ab intestato successuri defuncto vel ex duodecim tabulis vel per rescissionem capitis praetorio vocabuntur edicto, emancipatis et filia necessitate collationis adstrictis. Progredietur tamen beneficium etiam ad tertii gradus liberos, si modo ex virili stirpe descendunt, ita dumtaxat, ut sub hoc casu ipsi semissem, semissem fiscus usurpet, ea distributione partium, quam ius civile disponit.

1. Quod si supplicio huius modi afflictus comprehensorum graduum liberos non habebit, tum capite secundo pater ac mater in trientem dumtaxat vocetur, besse ad aerarium publicum transferendo, atque ita, si matri ius fuerit liberorum, partes inter utrumque parentem sextantibus impleantur, sin deerit, quadrantem pater, unciam mater accipiat. Quod si interfectus patrem tantum reliquerit, nihilo setius vindicatione trientis utatur, item si matrem, dummodo ea ius habeat liberorum. Sin autem sola supererit mater, papiae tamen legis privilegiis destituta neque trino partu fecunditati publicae grata, sextante contenta sit fisco dextantem usurpante.

2. Tertii capitis haec erit regula, ut secundi quoque gradus parentes, avum scilicet atque aviam paris beneficii foveat sanctio. Paternus tamen hoc casu, non etiam maternus, avus et avia quaerentur, ut quadrantem ex defuncti accipiant bonis ea divisionis lege, quae circa patrem ac matrem diversis est casibus explicata.

3. Iungimus tamen capite tertio avo aviaeque fratrem perempti ac sororem, ita ut in capita dividi quadrantem isdem existentibus sanciamus. Ac si cui perempto cum fratre ac sorore manserit consanguinitatis agnatio, sit duodecim tabulis locus ac ius civile praevaleat, ut avus atque avia, cognatorum gradu invitati, vinci se a legitimis adquiescant. Quo quidem casu tres unciae inter sororem ac fratrem aequaliter dividuntur. Uterinus autem frater ac soror eodem gradu, quo avus et avia, vocabuntur. Sin omnes hae deerint punito necessitudines, fisco omnia vindicentur.

Dat. XV kal. iul. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (280 iun. 17).

9.42.10 [=brev.9.32.2]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Postumiano pf. p.

Ad beneficium legis Valentinianae pertineant postumi* quoque puniti patris, ut bona faciant non caduca. Et ne quis partum, qui fuerit, vel suppositum arguat, vel non suppositum mentiatur, si forte eo tempore, quo maritum severitas rapiet ad poenam (excepto tamen maiestatis reatu, sicut ante praeceptum est), gravidam se uxor adverterit, mittat ad iudicem, conveniat magistratus, maneat deposita de conceptione testatio, petantur futurae partitudinis testimonia, adhibitisque custodibus foecunditas pudica servetur. Quippe illam fidem solam generis fisco nostro volumus esse potioem, de cuius minime nativitate dubitetur.

Dat. VIII. id. april. Constantinopoli, Merobaude II. et Saturnino coss.

Interpretatio. Si quicumque* damnatus praegnantem reliquerit uxorem, statim mulier de conceptu suo iudicem vel curiales contestetur, ut quum pepererit, in bonis damnati postumus*, id est post mortem patris natus succedat.

9.42.11

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Si qui pro atrocitate commissi formam eiusmodi sustinebunt, ut bona eorum proscriptionis nomine vindicata fiscalibus sint socianda corporibus, commemorationem nostrorum nominum in his titulis nolumus fieri, qui eorum postibus adfigentur, vel his, quorum ius ac proprietas auferetur. Officium etenim palatinum decem librarum auri multae dispendio vexabitur, si hoc deinceps crediderit neglegendum.

Dat. kal. mai. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 mai. 1).

9.42.12

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Omnia proscriptorum bona, quae fisco iusserat tatianus adnecti, vel ipsis, qui propriam nuditatem. Vel illis, qui suorum mortem in extrema positi egestate lugent, sine dubitationis obstaculo reddi praecipimus.

Dat. prid. id. iun. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 iun. 12).

9.42.13

Idem aaa. Drepanio comiti rerum privatarum.

Omnia proscriptorum bona, quae fisci nomine singulis quibusque Tatianus eripuit, vel ipsis, qui gladio acerbiorum stilum passi aerumnas suas nuditatemque fleverunt vel eorum filiis ac propinquis, qui cruentas exceperere sententias, restitui mox iubemus, ita ut omnes, qui aliquid ex huiusmodi bonis nostra liberalitate meruerunt, restituere indepta cogantur.

Dat. prid. id. iun. Constantinopoli Theodosio a. III. et Abundantio cons. (393 iun. 12).

9.42.14

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Serenitatis nostrae provisione solita commonemus, ut ea, quae rufinus quondam, cum viveret, quoquo pacto possedit, in eodem statu interim maneant nec quisquam sibi post eius obitum spontaneam vindicandi tribuat potestatem. Nam qui transacto tempore siluit ac rufinum tenere concessit, fiscum quoque nostrum sine praeiudicio possidere patiat. Hoc edictis propositis per omnes provincias praecipimus divulgari, quo cuncti sciant iacturam se perperuros graviorem totiusque rei familiaris periculum, nisi ante praeceptum nostrum manus ab his, quae rufinus vivus possederat, voluerint abstinere.

Dat. id. feb. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 febr. 13).

9.42.15 [=brev.9.32.3]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario pf. p.

Si quis posthac stilum, quod absit, proscriptionis exceperit, solus criminis sui solvat poenas: neminem habeat in bonorum amissione consortem. Sit a proscripti mariti sorte uxor aliena, quo (ut assolet) proscripto, uxor proprias, velut manu iniecta, mox vindicet, aut certe quoquo modo occupatas statim recipiat facultates. Dos etiam, non quae aliquoties inaniter dotium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, praesentetur. Ea etiam, si forte cum proscripti bonis mixta sunt, non negentur, quae ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit. Sin vero frater, soror, propinquus, affinis et quicumque* proscripto qualibet sorte sociantur. Tam longe enim unusquisque a metu ac poena abesse debet, quam alienus a crimine est.

Dat. III. non. aug. Constantinopoli, Arcadio IV. et Honorio III. aa. cons.

Interpretatio. Quicumque* damnari proscribique meruerit, ab eius facultatibus bona uxoria sequestrentur, ita ut et dotem, quam marito uxor aut eius parentes obtulerunt, et donationem, quam ante nuptias pro coniunctione suscepit, uxor retineat, sibiue vindicet a bonis proscriptae facultatis aliena, quia mariti crimine uxor non potest obligari.

9.42.16

Idem aa. ad Peregrinum comitem et procuratorem divinae domus.

Ex possessionibus gildonis, quae ad nostrum aerarium sunt devolutae, canonem omnium titulorum ex integro sollemni more imputata cautione solvi praecipimus.

Dat. kal. decemb. Altino Theodoro v. c. cons. (399 dec. 1).

9.42.17 [=brev.9.32.4]

Idem aa. Studio comiti r. p.

Ne quis proscriptorum bona vel eorum, qui publicam videntur excepsisse sententiam, intra biennium aestimet postulanda. Abstineant facultatibus intra id temporis expetendis, ut aut proprias quis recipiat, si, ut nobis ingenitum est, duriores casus et tristiore fortunam imperatoria humanitate molliamus, aut tum demum postulet, quum iam fiscalem potius quam proscriptorum rem expetisse noscatur. Si quis autem petendas proscripti vel deportati intra biennium crediderit facultates, careat fructu liberalitatis Augustae, ita ut nec instruantur huius modi petitiones, nec si temere instructae fuerint et sub specialis beneficii munificentia nostram provocaverint liberalitatem, habeant aliquas vires indulta.

Dat. XIV. kal. febr. Constantinopoli, Vincentio et Fravitta coss.

Interpretatio. Bona eius, qui proscribi meruerit, intra biennium non competantur. Si quis vero intra biennium proscripti bona petierit, quod meruerit, non valebit, quia solita misericordia nostra pietas commoveri et reddere, quae merito commota iussit auferri.

9.42.18

Idem aa. Bathanario comiti Africae.

Marcharidus proscriptus plurima rerum penes diversos reliquit, sicut quaestio habita patefecit. Ut quisque igitur aliquid ex eius facultatibus retinet, si intra duos menses spontanea restituat voluntate, sciat se ad veniam pertinere, si quae susceperat fideliter repraesentet, alioquin patrimonio suo fisco sociato poenam se deportationis noverit subiturum.

Dat. III id. iul. Mediolano Vincentio et Fravitto cons. (401 iul. 13).

9.42.19

Idem aa. et Theodosius a. Ursicino comiti sacrarum largitionum.

Possessiones, quae ex bonis gildonis aut satellitum eius in ius nostrae serenitatis retentae sunt ab occupatoribus, nostro patrimonio adgregentur, ita ut ab his ex eo tempore, quo indebite retentarunt, praestationum simplum inferatur. Qui si conventi intra kalendas octobres possessiones putaverint retinendas, sciant se ad dupli restitutionem coartandos et duplos fructus esse reddendos.

Dat. XII kal. mai. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 apr. 20).

9.42.20

Impp. Honorius et Theodosius aa. Theodoro praefecto praetorio.

Proscriptorum satellitumque fortunas aerario nostro iubemus accedere. Ideoque per agros, per cuncta domicilia titulos nostrae serenitatis adfigi praecipimus. Quidquid sane ab eorum procuratoribus ex praediorum fructibus congregatum est, largitionibus nostris protinus copuletur, ne, si iussa nostra aut dissimulatione neglexerint aut colludio praetermiserint, supplicium exilii pariter et proscriptionis sustineant.

Dat. VIII kal. octob. Mediolano Basso et Philippo cons. (408 sept. 24).

9.42.21

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Qui in facultates Stilichonis et actus videntur esse versati vel ex isdem facultatibus aliquid subtraxisse vel aliquid rapuisse, omnifariam reddant.

Dat. VIII kal. novemb. Basso et Philippo cons. (408 oct. 25).

9.42.22

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Qui suas opes praedoni publico vel eius filio ceterisque satellitibus dederunt vel iure vel corpore, quibus ille usus est ad omnem ditandam inquietandamque barbariem, his omnem repetendi viam iubemus esse praecusam.

Dat. X kal. decemb. Ravennae Basso Philippo cons. (408 nov. 22).

9.42.23

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

Post alia. eorum facultates, qui pro criminibus suis meruere puniri, omni penitus competitione submota fisco nostro iubemus addici, si nullos tamen liberos patrem matremve derelinquant, quibus damnatorum bona legum servavit humanitas; scelere maiestatis excepto, cuius atrocitas nihil relinquit heredibus.

Dat. VIII id. iul. Ravennae Eustathio et Agricola cons. (421 iul. 8).

9.42.24

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio praefecto praetorio.

pr. Sentiat latro nefarius aut huiusmodi quis professis testatisque sceleribus involutus ultionem suam non posse tardari. Damnato etiam ita proscriptio infligenda est, ut dimidia parte aerario vindicata alia damnati filiis reservetur.

1. Decurioni vero, qui hoc incurrerit, si liberos non habeat, succedat curia bonaque universa detineat aut ipsa per se aut suo ordinatura periculo munera subiturum. Sin erit suboles curiali, quam municipales sibi vindicent functiones, integris fortunis fulciatur. Si filia vel filiae fuerint, quod pro certa legis sanctione defixum est, pars dimidia ad eas deveniat facultatum. Sin mares curiales fuerint intermixti, dimidia pars eis curiae nomine deferatur et aliam, quam in commune omnibus tribuit indulgentia principalis, pro virili dividant portione.

Dat. X kal. feb. Constantinopoli d. n. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 ian. 23).

9.43.0. [=brev.9.33.0.] De sententiam passis et restitutis et liberis eorum.

9.43.1 [=brev.9.33.1]

Imp. Constantinus a. ad Maximum pf. U.

pr. In quaestione testamenti, quod deportati filius remeante patre fecisset, remotis Ulpiani atque pauli notis, Papiniani placet valere sententiam, ut in patris sit filius potestate, cui dignitas ac bona restituta sunt.

1. Ita tamen, ut gesta per filium, cuius consilia legitima aetas firmaverat, rata sint, eodem in potestatem patriam redeunte, ne eorum rescissio efficiat, quod est maxime absurdum, eodem tempore nec in patris nec in sua quemquam fuisse potestate.

2. Minores enim aetate iure quicquam agere prohibentur. Quibus si damnato patre tutor datus est, necesse est, ut ab officio recedat, regresso eo, quem non solum nomine redire, sed etiam officium suum nulla pravitate corruptum liberis praebere oportet, ut eorum bona tueatur et augeat. Nam si patria potestate ad corrumpendi atque effundendi patrimonii licentiam abutetur, ut furioso ac dementi, item prodigo, libidinum omnium vitiorumque servo non est eorum pecunia committenda; ab administratione fugiat: neque tutor esse desinat, omniaque minoris dispendia suis ipse damnis praestet. Sententia vero deportationis nullo patrem praeiudicio deminuat. Quem si comperta integritas ut natura, ita officio liberis restituerit, ei gubernacula rerum tradenda sunt, cuius, ad imitationem publici iuris, provisa custodia est. Quae nisi bonis patribus detur, luctuosior erit reditus quam discessus.

3. Ideoque tantum ad restitutionem indulgentia valeat, quantum ad correctionem sententia valuit. Utque deportationis ipsum per se nomen rerum omnium spoliatio est, ita indulgentia reditus bonorum ac dignitatis uno nomine amissorum omnium sit recuperatio. Et filii emancipationem a patribus officiis petant, ut libertatem non damnationis, sed lenitatis paternae testem habeant.

Dat. XVIII. kal. oct. Sirmio, Crispo II. et Constantino II. caess. coss.

Interpretatio. Si quis pater in exilium missus filium in maiore aetate reliquerit, quaecumque* de bonis propriis gessit filius, iuxta sententiam papiniani rata et firma permaneant, nec contra aut testamentum aut transactionem filii reversus pater venire permittitur. Sane quum redierit pater, si filium vivum invenerit, filium in ius suum paterna potestate recipiet. Ceterum quod de rebus propriis absente patre filius gessit, reversus pater revocare non poterit. Quicquid vero filii in annis minoribus constituti fecerint, penitus non valebit: qui tamen si pro aetate vel absentia patris aut tutores aut curatores acceperint, reversus pater filios, repulsis curatoribus vel tutoribus, cum omni facultate recipiet: ea tamen condicione*, ut rem filiorum ita administret ac regat, ut non solum detrimenta non sentiant, sed studio patris res et facultas proficiat filiorum. Quod si pater aut prodigus aut negligens aut eversor aut libidini deditus esse convincetur, et filiorum res impie ac dementer vastare ac dilapidare cognoscetur, filii talis patris, tanquam eo mortuo, sub tutore aut curatore consistent: quia sicut aequum est, ut bonus et utilis pater rem filiorum regendam administrandamque recipiat, ita iniquum est, ut in damnum filiorum reversus facultates a tutoribus curatoribusve reservatas dementi subversione dilaceret.

9.44.0. De his, qui ad statuas confugiunt.

9.44.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Eos, qui ad statuas vel evitandi metus vel creandae invidiae causa confugerint, ante diem decimum neque auferri ab aliquo neque discedere sponte perpetimur; ita tamen, ut, si certas habuerint causas, quibus confugere ad imperatoria simulacra debuerint, iure ac legibus vindicentur; sin vero proditi fuerint artibus suis invidiam inimicis creare voluisse, ultrix in eos sententia proferatur.

Dat. prid. non. iul. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio v. c. cons. (386 iul. 6).

9.45.0. De his, qui ad ecclesias confugiunt.

9.45.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Romulo comiti sacrarum largitionum.

Publicos debitores, si confugiendum ad ecclesias crediderint, aut ilico extrahi de latebris oportebit aut pro his ipsos, qui eos occultare probantur, episcopos exigi. Sciat igitur praecellens auctoritas tua neminem debitorum posthac a clericis defendendum aut per eos eius, quem defendendum esse crediderint, debitum esse solvendum.

Dat. XV kal. nov. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 oct. 18).

9.45.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Archelao praefecto Augustali.

Iudaei, qui reatu aliquo vel debitis fatigati simulant se christianae legi velle coniungi, ut ad ecclesias confugientes vitare possint crimina vel pondera debitorum, arceantur nec ante suscipiantur, quam debita universa reddiderint vel fuerint innocentia demonstrata purgati.

Dat. XV kal. iul. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 iun. 17).

9.45.3

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Si quis in posterum servus ancilla, curialis, debitor publicus, procurator, murilegulus, quilibet postremo publicis privatisve rationibus involutus ad ecclesiam confugiens vel clericus ordinatus vel quocumque modo a clericis fuerit defensatus nec statim conventionem praemissa pristinae conditioni reddatur, decuriones quidem et omnes, quos solita ad debitum munus functio vocat, vigore et sollertia iudicantem ad pristinam sortem velut manu mox iniecta revocentur: quibus ulterius legem prodesse non patimur, quae cessione patrimonii subsecuta decuriones esse clericos non vetabat. Sed etiam hi, quos oeconomos vocant, hoc est qui ecclesiasticas consueverunt tractare rationes, ad eam debiti vel publici vel privati redhibitionem amota dilatione cogantur, in qua eos obnoxios esse constiterit, quos clerici defensandos receperint nec mox crediderint exhibendos. Et cetera.

Dat. VI kal. aug. Mnizo Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 iun. 27).

9.45.4 [=brev.9.34.1]

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Antiocho pf. p.

pr. Pateant summi dei templa timentibus; nec sola altaria et oratorium templi circumiectum, quod ecclesias quadripertito intrinsecus parietum septo concludit, ad tuitionem confugientium sancimus esse proposita, sed usque ad extremas fores ecclesiae, quas oratum gestiens populus primas ingreditur, confugientibus aram salutis esse praecipimus, ut inter templum, quod parietum descripsimus cinctu, et post loca publica ianuas primas ecclesiae quicquid fuerit interiacens, sive in cellulis sive in domibus, hortulis, balneis, areis atque porticibus, confugas interioris templi vice tueatur. Nec in extrahendos eos conetur quisquam sacrilegas manus immittere, ne qui hoc ausus sit, quum discrimen suum videat, ad expetendam opem ipse quoque confugiat. Hanc autem spatii latitudinem ideo indulgemus, ne in ipso dei templo et sacrosanctis altaribus confugientium quemquam manere vel vescere, cubare vel pernoctare liceat: ipsis hoc clericis religionis causa vetantibus, ipsis, qui confugiunt, pietatis ratione servantibus.

1. Arma quoque in quovis telo, ferro vel specie eos, qui confugiunt, minime intra ecclesias habere praecipimus, quae non modo a summi dei templis ac divinis altaribus prohibentur, sed etiam cellulis, domibus, hortulis, balneis, areis atque porticibus.

2. Proinde hi, qui sine armis ad sanctissimum dei templum aut ad sacrosanctum altare sive usquam gentium sive in hac alma urbe confugiunt, somnum intra templum sive ipsum altare vel omnino cibum capere absque aliqua eorum iniuria ab ipsis clericis arceantur, designantibus spatia, quae in ecclesiasticis septis eorum tuitioni sufficiant, ac docentibus, capitalem poenam esse propositam, si qui eos conentur invadere. Quibus si perfuga non annuit, neque consentit, praeferenda humanitati religio est et a divinis ad loca, quae diximus, turbanda temeritas.

3. Hos vero, qui templa cum armis ingredi audent, ne hoc faciant, praemonemus; dein si telis cincti quovis ecclesiae loco vel ad templi septa vel circa vel extra sint, statim eos, ut arma deponant, auctoritate episcopi a solis clericis severius conveniri praecipimus, data eis fiducia, quod religionis nomine melius quam armorum praesidio muniantur. Sed si ecclesiae voce moniti, post tot tantorumque denuntiationes, noluerint arma relinquere, iam, clementiae nostrae apud deum et episcoporum causa purgata, armatis, si ita res exegerit, intromissis, trahendos se abstrahendosque esse cognoscant et omnibus casibus esse subdendos. Sed neque episcopo inconsulto, nec sine nostra sive iudicum in hac alma urbe vel ubicumque* iussione armatum quemquam ab ecclesiis abstrahi oportebit, ne, si multis passim hoc liceat, confusio generetur.

Dat. X. kal. april. Constantinopoli, Antiocho v. c. cos. et qui fuerit nuntiatus.

Interpretatio. Ecclesiae ac loca deo dicata reos, qui ibidem compulsi timore confugerint, ita tueantur, ut nulli locis sanctis ad direptionem reorum vim ac manus afferre praesumant: sed quicquid spatii vel in porticibus vel in atriis vel in domibus vel in areis ad ecclesiam adiacentibus pertinet, velut interiora templi praecipimus custodiri, ut reos timoris necessitas non constringat circa altaria manere et loca veneratione digna polluere. Sane si qui ad loca sancta confugerint, arma si qua secum portaverint, mox deponant, nec se existiment magis armorum praesidio quam sanctorum locorum veneratione defendi. Quod si deponere arma noluerint et sacerdoti vel clericis non crediderint, sciant se armatorum viribus extrahendos. Si vero extrahere de locis sanctis quemlibet reum quacumque* ratione quis tentaverit, noverit se capitali supplicio esse damnandum.

9.45.5

Idem aa. Hierio praefecto praetorio.

Super confugientibus ad sanctae religionis altaria sanctionem in perpetuum valituram credidimus promulgandam, ut, si quidem servus cuiusquam ecclesiam altariae loci tantum veneratione confisus sine ullo telo petierit, is non plus uno die ibidem dimittatur, quin domino eius vel cuius metu poenam imminentem visus est declinasse, a clericis quorum interest nuntietur. Isque eum impertita indulgentia peccatorum, ut nullis residentibus iracundiae menti reliquiis, in honorem loci et eius respectu, ad cuius auxilium convolvit, abducat. Quod si armatus nullis hoc suspicantibus inopinus irruerit, exinde protinus abstrahatur vel certe continuo domino vel ei, unde eum tam furiosa formido proripuit, indicetur eique mox abstrahendi copia non negetur. Sed si armorum fiducia resistendi animos insania impellente conceperit, abripiendi extrahendique eum domino, quibus potest id efficere viribus, concedatur. Quod si illum etiam confici in concertatione pugnae contigerit, nulla erit eius noxa nec conflandae criminationis relinquetur occasio, si is, qui ex statu servili in hostilis et homicidae condicionem transivit, occisus sit. Quod si quae tam sunt utiliter constituta eorum, qui huic rei pro suo praeficiuntur officio, aut negligentia aut coniventia vel aliqua ratione fuerint depravata, animadversio iusta non deerit, ut sub episcopalis diiudicationis arbitrio loco eo, quem tueri nequiverit, submoti et reiecti in ordinem plebeiorum motum iudiciarii vigoris excipiant.

Dat. V kal. april. Constantinopoli Valerio cons. et qui fuerit nuntiatus. (432 mart. 28).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber decimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.10.1.0. De iure fisci

CTh.10.2.0. De domibus ad rem privatam pertinentibus distrahendis (..)

CTh.10.3.0. De locatione fundorum iuris emphyteutici et rei publicae et templorum

CTh.10.4.0. De actoribus et procuratoribus et conductoribus rei privatae

CTh.10.5.0. Qui conductores rei privatae fideiussores exigere non debent

CTh.10.6.0. De grege dominico

CTh.10.7.0. De caesarianis

CTh.10.8.0. De bonis vacantibus

CTh.10.9.0. De incorporatione

CTh.10.10.0. De petitionibus et ultro datis et delatoribus

CTh.10.11.0. De his qui se deferunt

CTh.10.12.0. Si vagum petatur mancipium

CTh.10.13.0. De petitoribus et desistentibus

CTh.10.14.0. Si petitionis socius sine herede defecerit

CTh.10.15.0. De advocatis fisci.

CTh.10.16.0. De fisci debitoribus.

CTh.10.17.0. De fide et iure hastae.

CTh.10.18.0. De thesauris.

CTh.10.19.0. De metallis et metallariis.

CTh.10.20.0. De murilegulis et gynaeceariis et monetariis et bastagariis.

CTh.10.21.0. De vestibis holoveris et auratis.

CTh.10.22.0. De fabricensibus.

CTh.10.23.0. De classicis.

CTh.10.24.0. De his, qui cum dispensatore contraxerunt.

CTh.10.25.0. De privilegiis domus Augustae.

CTh.10.26.0. De conductoribus et hominibus domus Augustae.

10.1.0. De iure fisci.

10.1.1

Imp. Constantinus a. et caes. ad populum.

Si quid a fisco fuerit occupandum vel a nobis de cetero pro unius cuiusque meritis obsequiisque donandum vel ab eodem distrahendum, intra annum, omnibus vel a petitione vel a comparatione se abstinentibus ii, qui putant iniuste res proprias a fisco esse comparatas, contra eundem agere contendant scientes gratulantesque, quod annua spatia, intra quae suum repetant, sint indulta, ac si probaverint iustitiam petitioni suae adesse, recipiant et nostro beneficio habeant restituta.

Dat. id. sept. Romae Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 sept. 13).

10.1.2 [=brev.10.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Severum rationalem Africae.

Post alia: possessiones atque mancipia exempta* fisci patrimonio quibusdam donavimus. Haec directo iure atque perpetuo absque omni quaestione volumus obtineri poena contra rationales et magistros privatae rei atque officiales proposita, si quid contra tentaverint etc.

pp. XVI. kal. iun. Romae in foro Traiani, Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Quicumque* agri atque mancipia quibuscumque* personis de fisci nostri iure donantur, apud eos, quibus donata sunt, sine suspicione aliqua volumus permanere: contra ordinatores domorum dominicarum poena proposita, si contra praeceptionem facere cognoscuntur.

10.1.3

Idem a. ad provinciales.

Iustas etiam et quae locum habent fisci actiones praecipimus concremari ob hoc solum, quod suis temporibus prolatae non sunt. Iam calumniae privatorum eo saltem arceantur exemplo, quo iustas fisci lites silere praecipimus.

Dat. III kal. iun. Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 mai. 30).

10.1.4

Idem a. ad Dometium Dracontium magistrum privatae rei Africae.

Cum fiscus litem patiatur aut inferat, anni spatium ad determinandam causam spectari oportet, quia hoc ad instruendum satis est et diutius non oportet privatorum sive fisci emolumenta fatigari.

Dat. XIII kal. iun. Serdicae Constantino a. VI et Constante c. cons. (320 mai. 19).

10.1.5

Idem a.

pr. Defensionis facultas danda est his, quibus aliquam inquietudinem fiscus infert, cum facultates eorundem athuc controversia pendente inquietari describique fas non sit. Ubi ergo controversia extiterit fisco alicuius patrimonium vindicante, aput eum omnibus facultatibus constitutis cognitio ventiletur, ut, cum rei exitus debere eas vindicari probaverit, tum demum res persequi liceat et super modo facultatum ac rerum interrogationem haberi, quae per condicionales servos investiganda est, ut, si quid subtractum fuerit, exigatur et extrinsecus tantum aliud multae nomine, quantum fuerat per fraudem ablatum.

1. Sane in huiusmodi quaestione si caesariani nomen inciderit, ad usurpationem constitutionis istius non debet accedere, si quidem consuetudo fraudum, quibus praedicti omnia temerare consuerunt, exceptionem eorundem meruerit.

Dat. prid. kal. ian. Sirmio Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 dec. 31).

10.1.6

Imp. Constantius a. ad Hieroclem consularem Syriae Coeles.

Secundum legem, quam dudum promulgavimus, vanam appellationem recte non suscepisti. De cetero quoque in causis rebusque fiscalibus huiusmodi provocationes non debetis admittere.

Dat. VIII kal. mai. Philippo et Sallia cons. (348 apr. 24).

10.1.7

Idem a. et Iulianus caes. Verecundo rationali summarum.

Ab edicti nostri tenore, quo tempora negotiis sancienda esse censuimus, fiscales causae seiunctae sunt, quoniam fieri potest, ut per innumeras occupationes tui officii vel forte fraudulentam astutiam et venale silentium fiscalis petitio omni iustitiae ratione subnixa propter temporis angustias perimatur.

Proposita VI kal. iul. Vallis Constantio a. VIII et Iuliano caes. cons. (357 iun. 26).

10.1.8

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Caesarium comitem rerum privatarum.

Universa loca vel praedia, quae nunc in iure templorum sunt quaeque a diversis principibus vendita vel donata sunt retracta, ei patrimonio, quod privatum nostrum est, placuit adgregari.

Dat. prid. non. febr. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 febr. [?] 4).

10.1.9

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Observet in posterum eminentia tua, ne quid de rebus rei privatae violetur, nisi prius comes rerum privatarum fuerit gnarus.

Dat. VII id. mar. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 9).

10.1.10

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Qui in contractibus scelestis ac fisco perniciosis interversorum maculosos se fraudibus implicuerunt, in quadrupli redhibitionem teneantur.

Dat. XV kal. dec. Hadrumeto Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? nov. 17).

10.1.11

Idem aa. et Gratianus a. Alexandriano comiti rerum privatarum.

Ut perspicue colonorum utilitatibus consulatur, decima indictione singulas tantum dependant centesimas, qui redditus domui nostrae debitos quodannis iuxta consuetudinem arcariis tradunt; ita tamen, ut singularum quoque centesimarum ratio semper evidens scientiae tuae digesta referatur; videlicet ut erogationibus cunctis aperta instructione patefactis reliquorum ratio ex centesima possit agnosci.

Dat. VII kal. oct. Dorostori Lupicino et Ioviano cons. (367 sept. 25).

10.1.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio comiti rerum privatarum.

Et mori veteri et constitutis nos maiorum accessisse cognoscas. Et Alytarchae urbis Antiochenae plantandi plures, excidendae unius cupressi iubemus tribui facultatem.

Dat. XV kal. iul. Thessalonicae Ausonio et Olybrio cons. (379 iun. 17).

10.1.13

Idem aaa. ad Messianum proconsulem Africae.

In omnibus fiscalibus causis, quisquis iudicum cognitor resederit, exceptis magnificis viris largitionum nostrarum comitibus, quos extra ordinem negotia definire non multo ante lata secundum veteres mores constitutione praecepimus, si intra eandem provinciam res agatur, duos menses satis abundeque sufficere censemus; si ex contigua personae atque instructiones necessariae putabuntur, quattuor; si ex transmarina, sex. Cum vero de causae meritis interposita provocatione tractabitur, in eadem provincia partibus constitutis intra viginti, si ex contigua, intra quadraginta dies negotium terminetur.

Dat. XV kal. octob. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 sept. 17).

10.1.14

Idem aa. Hyperechio comiti rerum privatarum.

Auri atque argenti maximum pondus plurimis diversisque temporibus usurpatum et ad aerarii nostri rationes non relatum cognovimus. quod ne in dispendium rei privatae procedat, ut facilius accepti expensique ratio clarescat, nihil volumus de collatione praedicta absque nostri auctoritate in quibuscumque provinciis usurpari, quo facilius sit discussio pecuniae, cuius nobis fuerit summa testatior.

Dat. XVI kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 17).

10.1.15

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Paulum comitem domorum.

Si qua usquam loca ad sacrum dominium pertinentia cuiuslibet temeritas occupavit, secundum veteris census fidem in sua iura retrahentur. Rescripta igitur obreptionibus impetrata cum praescriptione longi temporis et novi census praeiudicio submovebit auctoritas tua atque ita omnia suo corpori quae sunt avulsa restituet. Neque enim aut precatio colorata aut incubatio diuturna aut novella professio proprietatis nostrae privilegium abolere potuerunt.

Dat. V kal. april. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mart. 28).

10.1.16

Idem aa. Apollodoro.

Omnium praediorum, quae rei nostrae adgregata sunt, in diversis speciebus maxima pars passim ab improbis direpta est. Et quamvis secundum iuris ordinem ea, quae erepta sunt, in quadruplum oportuerit postulari, clementiae tamen nostrae moderationem secuti decernimus ex eo die, ex quo iussio nostra fuerit celebrata, cessantibus frustratoriis defensionibus, quibus in exactorum personam refertus commissa direptio, intra tres menses ea tantum quae constiterit pervasa restitui. Quod si quispiam ingratus nostro beneficio solutionem distulerit, in dupli poena teneatur obnoxius. Qua condicione eos quoque volumus adstringi, qui in fugam versi esse dicuntur, ut, nisi intra constitutum tempus quae sunt direpta reddantur, ut ad modum dupli rei nostrae eorum praedia vindicentur. Officia quoque iudicum diversorum, si non exactores et compulsores, quorum direptio arguitur, repraesentaverint tempore superius constituto, eadem poena retinebit, ipsis adversus fugientes actione servata. Iudicum quoque segnitiam in hac parte gravissima multa feriendam esse censemus.

Dat. XII kal. decemb. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 nov. 20).

10.1.17

Impp. Honorius et Theodosius aa. patricio comiti rerum privatarum.

Super creandis susceptoribus dispositionem tuae sublimitatis firmam esse praecipimus periculo procuratorum rei dominicae, ita ut omni ambitione cessante quae statuta sunt quaeque antiqua consuetudine commendantur, in pabulis vel sumptu familiae ministrando intemerata permaneant, super irenarcho et optione omni antiqua consuetudine observanda.

Dat. III kal. ian. Constantinopoli Theodosio a. VIII et Constantio III cons. (420 dec. 30).

10.2.0. De domibus ad rem privatam pertinentibus distrahendis vel praetoriis iudicum reservandis.

10.2.1

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. comiti largitionum.

Rationales vel ordinarii iudices earum domorum, quas procuratorum nequitia et rationalium neglegentia labi patitur in ruinas, instituant auctionem hastis habitis ex licitatione currente. Sane si quae sunt per varias provincias huiusmodi domus, quales esse in Augustensi Suitranea civitate suggeritur vel aliis in locis, praestantes et privatis usibus ampliores, ut servari forsitan oportebit, iudicum mansionibus deputandas provincialium et eorum cura reficiendas.

Dat. VII kal. octob. Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 sept. 25).

10.2.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Firmino comiti sacrarum largitionum.

Ne domus ad nostrum patrimonium pertinentes, quae sunt in diversis urbibus, ex neglegentia nostro aerario adferant detrimentum, omnes licitatione habita volumus venundari. Palatinos autem fide probatos ire praecipimus. Ordinarios quoque iudices tua sublimitas admonebit, ut certa pretiorum fides et domorum sit iusta in auctione taxatio.

Dat. kal. novemb. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 oct. 27).

10.3.0. De locatione fundorum iuris emphyteutici et rei publicae et templorum.

10.3.1

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Post alia: possessiones publicas civitatibus iubemus restitui ita, ut iustis aestimationibus locentur, quo cunctarum possit civitatum reparatio procurari.

Proposita id. mart. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 13?).

10.3.2 [=brev.10.2.1]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum pf. p.

Curialibus omnibus conducendorum rei publicae praediorum ac saltuum inhibeat facultas: illo etiam observando, ne quis curialium vel de extraneis civitatibus fundos aut loca huius modi conductione suscipiat.

Dat. VI. kal. iul. Treviris, Modesto et Arintheo coss.

Interpretatio. Omnibus curialibus conducendorum rei publicae agrorum ac saltuum licentia denegetur: illo specialiter observando, ut nullus curialis vel de extraneis civitatibus agros ac loca supra scripta sub qualibet conductione suscipiat, ne sub hac occasione servitia curiae debita non impendat.

10.3.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio comiti rerum privatarum.

Secundum legem divi Valentiniani, quae semel conductas possessiones nulla ad alios constituit ratione transferri, nullum priorem conductorem a secundo patiaris excludi, sed penes eos iugem permanere iubeas possessionem, quos priore conductionis iure eandem meruisse constiterit.

Dat. prid. id. iun. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iun. 12).

10.3.4

Idem aaa. Nebridio comiti rerum privatarum.

Ut quisque conductor fuerit inventus possessor fundi, qui ex publico vel templorum iure descendit, huic cum augmento oblato ager iungatur inutilior. Quod si contra id reluctandum existimaverit, alius possessor sub eadem praestatione quaeratur, vel si voluntarius quis conductor non invenietur, tunc ad possessores antiquos, id est decuriones vel quoslibet alios, loca iuris praedicti adiunctis inutilibus revertantur sine adiectione tertia, idoneis fideiussoribus praebitis.

Dat. XV kal. feb. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 ian. 18).

10.3.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Aedificia, hortos adque areas aedium publicarum et ea rei publicae loca, quae aut includuntur moenibus civitatum aut pomeriis sunt conexa, vel ea quae de iure templorum aut per diversos petita aut aeternabili domui fuerint congregata, vel civitatum territoriis ambiuntur, sub perpetua conductione, salvo dumtaxat canone, quem sub examine habitae discussionis constitit adscriptum, penes municipes, collegiatos et corporatos urbium singularum collocata permaneant omni venientis extrinsecus atque occulte conductionis adtemptatione submota. Officia etiam palatina decem librarum auri multae subiaceant, si cui adversus praecepta huius sanctionis venienti aditum adsentatione praestiterint.

Dat. VI kal. dec. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 nov. 26).

10.3.6

Idem aa. Nestorio comiti rei privatae.

Nullus palatinorum, qui in officio rei privatae nostrae militat, conductoris nomine vel per se vel per quamlibet personam possessionum huiusmodi conducendarum habeat facultatem.

Dat. VI kal. aug. Vincentio et Fravitta cons. (401 iul. 27).

10.3.7

Impp. Honorius et Theodosius aa. Ursacio comiti rerum privatarum.

pr. Post alia: emphyteutici iuris praedia ita locari praecipimus, ut cessante illustris privatarum comitis iussione quanta sors in aliis functionibus fuerit sublevata, tanta etiam in pensione dematur.

1. Illut quoque pari diligentia statuimus, ut, si quis etiam rescriptum de nostris altaribus meruerit alium inspectorem loca debere discutere, subreptio ista vacuetur et illut valeat, quod probatissimi peraequatoris generalis electio, non specialis et gratiosa forsitan, definivit ambitio.

Dat. prid. id. mai. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II cons. (417 mai. 14).

10.4.0. De actoribus et procuratoribus et conductoribus rei privatae.

10.4.1 [=brev.10.3.1]

Imp. Constantinus a. ad Philippum vicarium urbis.

Si quis ab actore rerum privatarum nostrarum sive a procuratore fuerit vexatus, super eius calumniis vel depraedationibus deferre querimoniam non dubitet. Quae res quum fuerit comprobata, sancimus, ut idem, qui contra provincialem quicquam moliri fuerit ausus, publice concremetur, quoniam gravior poena constituenda est in hos, qui nostri iuris sunt et nostra debent custodire mandata.

Dat. III. non. mart. Heracleae, Constantino a. III. et Licinio III. coss.

Interpretatio. Quicumque* ab actore dominico vel procuratore fuerit alicuius iniuriae improbitate vexatus, de eorum calumniis vel depraedationibus ad principem convolare debet. Quae res si potuerit approbari, eos, qui circa provinciales talia facere ausi sunt, placuit incendio concremari, quia graviolem poenam principes constitui voluerunt in eos, qui sui iuris sunt et sua debent custodire mandata.

10.4.2 [=brev.10.3.2]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Severum vicarium urbis.

Divum Iulianum hoc competentissime decrevisse comperimus, ut actores rei privatae nostrae minime necessitatibus terrentur atque affligerentur iniuriis, quas saepe numero rectores provinciarum vel arrogatione illicita principalium vel propriis decretis ordinis fieri censuissent. Quod adeo nos probamus, ut ratum esse iubeamus.

Dat. XI. kal. aug. Mediolano, Valentiniano et Valente aa. coss.

Interpretatio. Iulianum principem bene ac salubriter statuisse certissimum est, ut actores domus dominicae nullis necessitatibus turbarentur aut fatigarentur iniuriis, quas eis frequenter rectores provinciarum per suggestiones principalium facere consuissent. Cuius facti constitutionem in tantum rationabilem et necessariam iudicamus, ut firmam permanere iubeamus.

10.4.3

Idem aa. ad Crescentem vicarium Africae.

In negotio criminali per rationalem colonos vel conductores rei privatae nostrae, quorum repraesentatio poscitur, exhibendos esse sinceritas tua cognoscat, in civili vero causa defensorem domus nostrae adesse debere.

Dat. prid. non. april. Alteio Valentiniano et Valente aa. cons. (370? 373? apr. 4).

10.5.0. Qui conductores rei privatae fideiussores exigere non debent.

10.5.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eulogio comiti rerum privatarum.

Quidquid divi parentis nostri Valentiniani senioris iussio de fundis privatae rei continebat, nostra etiam auctoritate firmamus. Ut igitur ille praeceperat, ne consistoriani comites fideiussores in suscipiendis possessionibus darent, quod etiam divus Gratianus secutus est, custodiri oportet.

Dat. III kal. mai. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 apr. 29).

10.6.0. De grege dominico.

10.6.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Propositis sublimis magnificentiae tuae minimi maximique moneantur edictis, ut sciant singulas auri libras ex propriis facultatibus eruendas pro singulis equis vel equabus sive Hermogenianis sive Palmatis, nisi eas sponte obtulerint, in his vero, quos ex aliis gregibus occupatos esse constiterit, sex auri uncias fisci viribus inferendas.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 [396/7] nov. 30).

10.7.0. De caesarianis.

10.7.1

Imp. Constantinus a. ad Bithynos.

Caesarianos in actu dumtaxat constitutos ad perfectissimatus vel ducenae vel centenae vel egregiatus dignitates non oportet admitti. Sed si inculpate compleverint suum officium et ab omni vacent ratione fiscali iudicio, datam huiusmodi dignitatem prodesse eis oportet.

Dat. XII kal. aug. Gallicano et Basso cons. (317 iul. 21).

10.7.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Non convenit Caesarianos inconsultis nobis ad alicuius corporis molestiam devocari. Quapropter si alicui corpori necessarii fuerint visi, ad nostram mansuetudinem referatur, ut nobis decernentibus his iubeantur adiudicari, quibus eos rectissima ratione postulari nostra mansuetudo perspexerit.

Dat. X kal. mai. Sirmio divo Ioviano et Varroniano consulibus. (364 apr. [?] 22).

10.8.0. De bonis vacantibus.

10.8.1

Imp. Constantinus a. ad Aemilium virum perfectissimum rationalem.

Si quando adnotationes nostrae contineant possessionem sive domum quam donaverimus integro statu donatam, hoc verbo ea vis continebitur, quam antea scribebamus, cum adiacentibus et mancipiis et pecoribus et fructibus et omni iure suo, ut ea, quae ad instructum possessionis vel domus pertinent, tradenda sint.

Dat. VI id. mar. Mediolano Constantino a. III et Licinio III cons. (313 mart. 10).

10.8.2

Idem a. ad Priscum rationalem.

Ne principali liberalitate praeventa dominium quis rei alienae affectet, iubemus, quotiens iure suadente aliquorum bona ex officio tuo fuerint occupata, breves eorum plenissimos ad virum perfectissimum comitem et amicum nostrum mitti, ne fraudibus caesarianorum inminuantur vel petentibus aliquid abiuretur; poena contra rationalem et officium eius proposita, si petitem ante possidere permiserint id quod ei donatum est priusquam praedicti breves commeaverint.

Dat. V id. mar. Sirmio Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 mart. 11).

10.8.3 [=brev.10.4.1]

Imp. Constantinus a. ad Severum pf. U.

Nec interpellatis his, quibus pro laboribus suis ac meritis aliquid donaverimus, sed in iure suo, hoc est sine molestia litis manentibus, concitatorem iudicii, qui inquietudinem inferre tentaverit, examini tuo praesentari oportet, ut citra molestiam possidentis ius suum manifestis probationibus doceat: in quo partes reluctantis ipse suscipies, quoniam fructus liberalitatis nostrae pulsatur. Hac enim lege sancimus, ut, quicumque* in tales venient querelas, secundum praedictam formam ius suum ostendant: his, quae comperta fuerint, ad nostram scientiam referendis, ut salva possidentium proprietate, quibus, ut dictum est, in perpetuum quaesita est firmitas possidendi, deliberationis nostrae sit, qualiter his, qui allegationes suas probaverint, beneficio lenitatis nostrae extrinsecus debeat subveniri.

Recitata III. non. aug. in Palatio, Constantino a. VII. et Constantio c. cons.

Interpretatio. Non inquietentur ii, quibus aliqua pro suo labore donavimus, sed omnibus, quae a nobis donata sunt, in ipsorum iure positae, is, qui eos inquietare voluerit, ad iudicii audientiam protrahatur, ut sine aliqua molestia possidentis ius suum pulsator valeat confirmare: omnibus, quae hac de re inter praefatos acta fuerint, ad nostram notitiam referendis, ut et nostris inquietatus remediis adiuvetur.

10.8.4

Imp. Constantius a. ad Iuvenalem rationalem Numidiae.

Quamvis plurimis petentibus facultates eorum, qui sub hoste publico egerunt adque in proelio poenas debitas pependerunt, liberalitas nostra largita sit, tamen volumus, ut aurum argentum et mancipia urbana et vestes ceteraque mobilia petitores habeant, qui iam meruerunt vel postea impetraturi sunt, mancipia autem rustica et possessiones et domus ad fiscum pertineant officii tui instantia, his etiam reddituris, qui haec percepisse noscuntur, ut constitutio et de praeterito et deinceps habeat firmitatem.

Dat. V id. iun. Constantio a. IIII et Constante a. III cons. (346 iun. 9).

10.8.5

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hermocrati comiti rerum privatarum.

Si vacantia vel caduca bona delata legibus ad aerarium in Achaia perhibeantur, certi Palatini electi et iure iurando obstricti mittantur, ut eorum instantia vir spectabilis proconsul praesente fisci patrono diligenter inquirat, cuius vacans caducumque fuerit patrimonium quantumque vel quale videatur. Et cum data reclamandi copia nullum id iure possidere vel vindicare constiterit locumque aerario factum esse tam ipsius relatione quam publicorum monumentorum fide constiterit, rerum nobis notitia intimetur, ut iussu nostro vacantia vel caduca nomine occupentur aerarii, quo petentes a nobis huiusmodi res sic demum, si ita visum fuerit, responsum legitimum mereantur: quorum petitiones, antequam res praedicto ordine procurentur, nec accipiendas nec instruendas esse censemus. Quae forma etiam in parte bonorum in una alterave re seu actione una vel etiam pluribus servetur. Nam si quid per fraudem in dispendium aerarii fuerit admissum, missi quidem executores, non

vitante indignationem proconsule, parte facultatum dimidia multabuntur: fisci vero patronus detrimentum, quod vitio eius fisco ingeritur, resarcire urgebitur aut si litem improbe cuiquam intenderit, redhibitione sumptuum damnorumque cohercebitur, petitores autem bonorum omni petitionis emolumento carebunt.

Dat. VII id. octob. Constantinopoli d. n. Theodosio a. XV et qui fuerit nuntiatu cons. (435 oct. 9).

10.9.0. De incorporatione.

10.9.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Florianum comitem rerum privatarum.

Si quando aut alicuius publicatione aut ratione iuris aliquid rei nostrae addendum est, rite adque sollemniter per comitem rerum privatarum, dein rationales in singulis quibusque provinciis commorantes incorporatio compleatur et diligens stilus singillatim omnia adscribat. Tituli vero, quorum adiectione praedia nostris sunt consecranda nominibus, non nisi publica testificatione ponantur; gravissimis statim subdendis suppliciis, qui huiusmodi aliquid propria usurpatione temptaverint.

Dat. IIII kal. april. Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 mart. 29).

10.9.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eulogio comiti rerum privatarum.

Quicumque a nobis caducas vacantesve meruerit facultates, sive cum auro vel argento, quod specialiter rarum erit, nam saepius habita horum exceptione praestantur, post allegationem beneficii principalis omnium bonorum, id est immobilium moventium vel, ut plenissime loquamur, praediorum urbanorum aedium mancipiorum animalium argenti auri ornamentorum vestium pecuniae fisci incorporationem traditionemque percipiat. Et cum officii palatini brevibus fuerint cuncta competenter inserta, omne illud, quod ex quibuscumque corporibus est repertum, nostris auribus intimetur. Nec quicquam horum ad petentem ante perveniat, quam suggestionem sublimitatis tuae informata mansuetudo nostra traditionem secundo praecepto prioris liberalitatis impertiat: ut, nisi denuo a nobis fuerint confirmata, quae videntur impetrata, nihil valeant.

Dat. XVIII kal. decemb. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 nov. 14).

10.9.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Largo proconsuli Africae.

Et moris veteris instituto incorporationem bonorum anteferi competitionis effectui decernimus et de possessore iam fisco referri ad viri illustris privatarum largitionum comitis scientiam censemus: illud competitoribus conpendium relaxantes, ut, quod a mansuetudine nostra iterata supplicatione poscendum fuerat, ab eius sublimitate non expectato imperiali beneficio postuletur. Et cetera.

Dat. V id. octob. Ravennae Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 oct. 11).

10.10.0. De petitionibus et ultro datis et delatoribus.

10.10.1

Imp. Constantinus a. ad populum.

Post alia: de delatoribus iam certa statuimus; quibus si quis contra fecerit, poenam capitale excipiet.

Proposita XV kal. feb. Constantino a. III et Licinio III cons. (313 ian. 18).

10.10.2 [=brev.10.5.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

Comprimator unum maximum humanae vitae malum, delatorum execranda pernicies, et inter primos conatus in ipsis faucibus stranguletur, et amputata radicitus invidiae lingua vellatur, ita ut iudices nec calumniam nec vocem prorsus deferentis admittant; sed si qui delator exstiterit, capitali sententiae subiugetur.

Dat. et pp. in foro Traiani kal. dec., Constantino a. v. et Licinio c. coss.

Interpretatio. Delatores dicuntur, qui aut facultates prodiderint alienas aut caput impetierint alienum. Quicumque* delator cuiuslibet rei exstiterit, in ipso proditoris initio a iudice loci correptus continuo stranguletur, et ei incisa radicitus lingua tollatur, ut si quis proditor futurus est, nec calumnia nec vox illius audiatur.

10.10.3 [=brev.10.5.2]

Idem a. ad provinciales.

Omnes iudices invigilare praecipimus et delatores poenis afficere. apertissimi enim iuris est, ut, quod ex cuiuscumque* patrimonio ceciderit in casum, et legibus et retro iuris ordine, fisci advocatis agentibus, vindicetur. Sed quia nonnulli praecipites secundum ius possessa patrimonia deferre non cessant, damus omnibus, qui se laesos existimant, contra delatores severitatem iudicum implorare ferro dstrictam. Nemo enim potest delatorem plus agnoscere quam ille, qui iniuriam per eius nequitiam sustinuit.

Dat. XI. kal. april. Constantinopoli, Constantio et Albino coss.

Interpretatio. Custodientes iustitiam nomen persequimur delatorum, ita ut, quum agniti et convicti fuerint delatores, gladio puniantur.

10.10.4

Imp. Constantius a. Celsino praefecto praetorio.

Innocentiam securitate firmantes et quorundam audaciam prohibentes edictum promulgavimus, ne quid occultis delationibus possit in hominum licere fortunas.

Dat. prid. id. iun. Viminacio Urso et Polemio cons. (338 iun. 12).

10.10.5

Idem a. Callepio rationali trium provinciarum.

Donatarum rerum dominium his tradatur, quos anteriores tempus imperialis donationis ostenderit.

Dat. IIII non. feb. Naisso Acindyno et Proculo cons. (340 febr. 2).

10.10.6

Idem a. ad Eusebium comitem rerum privatarum.

Donationes a divo genitore nostro ex privatis rebus factas valere praecipimus.

Dat. VIII id. april. Savariae Constantio a. III et Constante iterum cons. (342 april. 6).

10.10.7

Idem a. ad Eustathium comitem rerum privatarum.

Nulli palatino delatorios libellos de competentibus rei privatae nostrae rebus accipere liceat, nec delatori ad comitatum nostrum vel officium sublimitatis tuae pateat accessus, priusquam ordinarius iudex cognitione suscepta veram esse delatoris adsertionem probaverit adque ad tuam sublimitatem rettulerit.

Dat. id. mai. Treviris Amantio et Albino cons. (345 mai. 15).

10.10.8

Idem a. ad Orionem comitem rerum privatarum.

Qui largientibus nobis aliquid fuerint consecuti, cum delatoribus suis ad iudicia veniant, in iure consistent, negotia persequantur, ut adseveratio delatorum prodat fisco debitas facultates. In eos autem, qui aliquorum detulerint patrimonia, adfirmantes ad fisci nostri dominium pertinere, si non potuerint ostendere quod adstruxerant, severitas competens exeratur. Consequens igitur erit petitiones legibus minime consentaneas a iudiciis removeri nec eos adfici metu, qui legibus possident proprias facultates.

Dat. III non. mart. Sirmio Constantio a. VI et Constante caes. cons. (353 [352?] mart. 5).

10.10.9

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad provinciales Byzacenos.

Post alia: de munificentia principali quaelibet bona tamquam caduca poscentes non aliter adipiscantur petitiones effectum, nisi delatores valuerint publicare.

Dat. prid. id. septemb. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

10.10.10 [=brev.10.5.3]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad provinciales Afros.

In tantum humani generis inimicos arbitra aequitate persequimur, ut delatores pronuntiatos puniri gladio iusserimus.

Dat. prid. non. febr. Mediolano, Valentiniano et Valente aa. coss.

Haec lex interpretatione non indiget.

10.10.11

Imppp. Valentinianus Valens et Gratianus aaa. Alexandriano comiti rerum privatarum.

Super vacantibus ac caducis, cum forte largitatem nostram aviditas circuit postulantium, prius tua scripta mittantur. Certi etiam dirigantur, qui cuncta sollerter inquirant, et cuius fuerint facultates et si nemo eas sibi iure nititur retentare. Ac si locum fisco factum esse claruerit, occupatis prius bonis et rerum omnium descriptione perfecta serenitatis nostrae scientia protinus instruat, ut quid statuendum sit, pro legum ordine terminemus.

Dat. III id. decemb. marcianopoli Valentiniano nb. p. et victore cons. (369 dec. 11).

10.10.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio comiti rerum privatarum.

pr. Qui cum ex praesenti die ut caducas poposcerit facultates ex consensu nostrae liberalitatis acceperit, non ante allegare rescriptum, non prius obtinere sententiam, non denique effectum executionis debet accipere, quam eum iudiciis introducat, a quo sibi id quod poposcerit delatum adserit esse patrimonium. Quod quidem non solum in generali iubemus bonorum petitione servari, verum etiam si carptim fundos vel vacantia rura, aliqua denique praedia vel rustica vel urbana poscentur, aliqua etiam huiusmodi, quae viritim solent obtentu liberalitatis invadi, ut, si causam non tenuerit, cautum legibus supplicium delator excipiat.

1. Neque sane introduci eum satis erit eo tempore, quo rescriptum allegatur ac liberalitas intimatur, verum dirigendus is erit ad eam provinciam provinciasve, in quibus patrimonia delata consistunt, ut eius instruat actiones qui nostra liberalitate nitetur et cuius se honestati per blandum ministerium iniustae delationis inmersit, ut scilicet maiore omnium plausu detecta ibi calumnia eius supplicio publicae severitati litetur, ubi securi ac tuti domini trepidavere fortunae.

2. Illud etiam ad professionem odii, quo universas delationes execramur, adiungimus, ut, si idem delator etiam in bonis causis, tertio tamen fuerit inventus, post victoriam tertiae proditoris capitali supplicio coerceatur.

Dat. III kal. feb. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 ian. 30).

10.10.13

Idem aaa. edictum ad provinciales.

Delatores ab ipsis, qui bona a nobis delata vel carptim suscipiunt fundos vel vacantia rura tam rustica quam urbana, cum rescriptum allegatur, primum aput virum clarissimum comitem inducantur, deinde ad provinciam provinciasve ducantur, ut praesentibus ibidem probationibus quae detulerant indicarent. Illud etiam odio eorum ducti decernendum esse censuimus, ut, etsi vera in delationem negotia detulissent, post victoriam tertiae delationis delator capite plecteretur.

Dat. prid. kal. sept. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 aug. 31).

10.10.14

Idem aaa. Pancratio comiti rerum privatarum.

Nemo possit ad indultum a nobis beneficium pertinere, nisi qui ante instructionem ab officio, quod tuis meritis paret, adnuentibus nobis fuerit consecutus.

Dat. XII kal. oct. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 sept. 20).

10.10.15 [=brev.10.5.4]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio pf. p.

Quisquis in crimine maiestatis deprehensus fuerit et punitus, bonaque eius, sicut plectendi consuetudo criminis habet, fiscus invaserit, nullus eadem sub spe munificentiae principalis audeat proprio iuri poscere. Qui contra legem id ausus fuerit sperare, quod non licet, reus violatae legis habeatur. Sed quoniam plerumque ita in nonnullis invereconda petentum inhiatione constringimur, ut etiam non concedenda tribuamus, ne rescripto quidem nostro adversum formam latae legis loci aliquid relinquatur. Si quid autem ex bonis talibus nostro iudicio, nullo tamen desiderante atque poscente, concedi cuiquam voluerimus, huius modi tantum valeat liberalitas.

Dat. XVI. kal. dec. Thessalonica, Gratiano V. et Theodosius I. aa. coss.

Interpretatio. Quisquis in crimine maiestatis inventus fuerit et punitus, bona eius fiscus acquirat, ita ut nullus aliquid ex eius facultatibus sibi velut munificentiae iure audeat postulare. Et si aliquis contra leges crediderit postulandum, nec id, quod petiit, accipiat, et violator legis habeatur. Si quid tamen nullo petente, proprio arbitrio de talibus bonis cuiquam dederimus, donatio huius modi firma permaneat.

10.10.16

Idem aaa. Nebridio comiti rerum privatarum.

Nemo eas sine summo sacrilegio possessiones existimet postulandas, quae cum magno censu tectorum ambitu palatiis sint magis aptae quam praediis, adeoque hoc nomen refugiendum sibi esse cognoscat, ut sacrilegii vereatur invidiam, etiamsi laqueos deceptae ignorationis inciderit, cum semper in petendo debeat esse sollicitus, quicumque est in impetrandi occasione curiosus. Laudanda igitur experientia tua officio gravem poenam tali lege constituat, si umquam instructione deceperit et petenti nefaria collusionem consenserit, illi etiam ut deprehenso beneficii adimat potestatem.

Dat. XIII kal. iun. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 20).

10.10.17 [=brev.10.5.5]

Idem aaa. Panellino consulari Lydiae.

Servum domini delatorem iubemus in exemplum omnium proditorum severissimae sententiae subiugari, etiamsi obiecta probaverit.

Dat. VII. kal. nov. Constantinopoli, Antonio et Syagrio coss.

Haec lex interpretatione non indiget.

10.10.18

Idem aaa. Nebridio comiti rerum privatarum.

Etsi color petitionis aut ratione aliqua aut tempore possit admitti, secundum nostras leges non debet audiri, priusquam proditum delatorem competens poena constrinxerit.

Dat. III kal. sep. Merobaude II et Saturnino cons. (383 aug. 30).

10.10.19

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad senatores civitatis Alexandrinae.

Securitati vestrae studentes et iustitia necessariae legationis animati dedimus litteras ad virum clarissimum et illustrem Cynegium praefectum praetorio, quibus iussimus, ut delatores, quos iam etiam sua sententia meritis poenis adfecit, ubi repperit, pari supplicio persequatur, fundatis omnibus, quae super possessionibus ac terris, quas hoc nomen huc usque vexavit, idem vir illustris constituit. Agite igitur securi atque ita patrimonia vestra tenete colite frequentate, ut boni saeculi poscit affectio.

Dat. vi non. mart. Constantinopoli Valentiniano a. III et eutropio cons. (387 mart. 2).

10.10.20

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Flaviano praefecto praetorio.

Plerisque mancipia vaga, tacita fideicommissa, bona vacantia et caduca monstrantibus quies possidentibus abnegatur. Ideoque praecipimus, ut omnium officiorum periculo custodiatur, vicarii etiam adque ordinarii cognitores moneantur - ea animadversione proposita, quae non facultates eorum sit expetitura, sed sanguinem -, ut nullum huiusmodi rescriptum mansuetudinis nostrae, nec si specialis super hoc adnotatio proferatur, nisi una cum delatore suscipiant et ante de animo eius et facto vel impletis probationibus vel desertis iuxta constituta legum, quae super hoc iam dudum a divis principibus lata sunt, iudicetur.

Proposita VI id. april. Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 8).

10.10.21

Impp. Arcadius et Honorius aa. Laurentio comiti rerum privatarum.

Sit haec mensura bona poscentium, ne quis oblati precibus in petitione bonorum auri atque argenti faciat mentionem. Ac ne generaliter in omnes haec fuerit constituta, summis dignitatibus usque ad secundicerium notariorum hoc servari decernimus ceteris ab hac licentia retentatis, ne, dum nimia largitas tenditur, publica commoditas neglegatur, ita ut, si qui post hanc legem textum impetratae petitionis adtulerit, effectum denegato frustretur.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 24).

10.10.22

Idem aa. Firmino comiti rerum privatarum.

Divi patris nostri statuta renovantes aeterna lege sancimus officium palatinum quinquaginta auri libras de suis facultatibus exigere, si prius allegari divalia rescripta permiserit, quam delator in iudicio fuerit constitutus.

Dat. VI kal. nov. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 oct. 27).

10.10.23

Idem aa. Studio comiti rerum privatarum.

Ne quis proscriptorum bona vel eorum, qui publicam videntur excepsisse sententiam, intra biennium aestimet postulanda. Abstineant facultatibus intra id temporis expetendis, ut aut proprias quis recipiat, si, ut nobis ingenitum est, duriores casus et tristiores fortunam imperatoria humanitate molliamus, aut tum demum postulet, cum iam fiscalem potius quam proscriptorum expetisse noscatur. Si quis autem petendas proscripti vel deportati intra biennium crediderit facultates, careat fructu liberalitatis augustae, ita ut nec instruantur huiusmodi petitiones nec, si temere instructae fuerint et sub specialis beneficii munificentia nostram provocaverint liberalitatem, habeant aliquas vires indulta.

Dat. XIII kal. feb. Constantinopoli Vincentio et Fravito cons. (401 ian. 19).

10.10.24

Idem aa. et Theodosius a. Anthemio praefecto praetorio.

Pro inclyti principis constantini sanctione, quam nos etiam hac lege roboramus, in his possessionibus, quae velut de patrimoniali vel rei publicae aut templorum aut cuiuslibet huiusmodi tituli iure subtractae a nostra liberalitate poscuntur, cesset penitus delatorum nomen infestum omnesque se ab hac nefaria petitione retineant scientes nullum ex hoc posse fructum adquiri, sed huius decreti violatores sacrilegii poenam contrahere.

Dat. VIII id. nov. Stilichone II et Anthemio cons. (405 nov. 6).

10.10.25

Idem aa. ad Theodorum praefectum praetorio.

Cum per Illyrici partes barbaricus speraretur incursus, numerosa incolarum manus sedes quaesivit externas, in cuius ingenuitatem adsidua petitorum solet libido grassari eique illicite iugum servitutis imponere. Igitur praescriptum tua sublimitas recognoscat, ut Illyricianos omnes, quos patria complectitur vel alia quaelibet terra susceperit, petere non liceat.

Dat. III id. decemb. Ravennae Basso et Philippo cons. (408 dec. 10).

10.10.26

Impp. Honorius et Theodosius aa. Maximo comiti rerum privatarum.

Antecedentium temporum constituta firmamus, ut carere se fructu impetrati noverint, qui contra geminam praeceptionem contenderint. nec cuiquam liberum permittatur arbitrium instructionis sollemnitate transgressa quicquam improbum de nostra clementia flagitare, cum oporteat instructionis luce evidenter agnosci, cuius aestimatio meritum ponderandum sit, quod nostra munificentia relaxatur.

Dat. VIII kal. aug. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 iul. 25).

10.10.27

Idem aa. Largo proconsuli Africae.

pr. Quicumque ex praesenti die sub specie caducorum quaecumque bona putaverit postulanda eademque consensu nostrae liberalitatis acceperit, sive supplicis rescripti auctoritate nitatur sive elicitis specialiter apicibus adnotationis expressae, cum ad transmarinam provinciam vel provincias, in quibus sunt patrimonia constituta, pervenerit et contradictionem domini per quamcumque personam rem propriam defendentis acceperit, effectum adepti beneficii suspensa exsecutione non peragat et ad comitatum spontentem venire immatura profectione non urgeat.

1. Immo ille qui pulsatus fuerit institutum sibi integri anni spatium recognoscat, idoneum satis tempus muniendae congrue tractatibus litis et instruendi quem deserit laris habiturus, nec ad iacturam veteris domini sub iniuria properae festinationis artandus, omnium iudicum, quos locorum ratio exegerit implorari, publico muniendus auxilio, ut praedae inhiantium non dedatur.
2. Quem si mora forsitan pro voluntate prolixior delectarit nec intra anni metas quas fiximus ad illustris viri privatae rei comitis examen occurrerit, sciat se ipsum in se tulisse sententiam nec subeundi ultra certaminis experiendam esse fortunam.
3. Cui si per impugnantium profectionem circumdato ad comitatum pergere aut pervenire liberum intra curricula praefinita non fuerit, apud quemcumque iudicem contestatis querellis et evidenter probatis praeiudicio contractae non suo vitio tarditatis exutus et de factionis auctore vindictam congruam prosequatur.
4. Illud sane prae ceteris providae cautionis habiturus, ut statuto tempore legitimam personam sui probaturus adveniat, non illusor utilitatis alienae nec futurae disceptationis circumscriptor occurrat.
5. Cum vero intra contiguas vicinasque provincias bona aliqua expetuntur, quorum contradictor potuerit inveniri, ad praebendam inter legitimas personas audientiam et exercendum inter partes iure conflictum ex die conventionis perlatae in notitiam pulsatorum sex mensum spatium praecipimus custodiri, cuius eventum examinis adsertor iuris proprii debeat praestolari.
6. Viventium quoque bona a competendi licentia vindicamus, qui criminibus, in quibus videntur argui, nec iudicio convicti nec sententia probantur addicti. Et cetera.

Dat. V id. octob. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. conss. (415 [418] oct. 11).

10.10.28

Idem aa. Largo proconsuli Africae.

Post alia: delatores, sine quibus petitionem nullam aut inchoari aut peragi iubemus, certa denunciatae auctoritatis condicione constringimus, ut ignoscendum sibi, si semel probaverint delata, non ambigant, periculosam vero sibi futuram esse victoriam iteratae prodicionis abrupto periculo recognoscant; sin vero tertia voce detulerint, non probandum, sed poenam sibi protinus noverint potius subeundam. Et cetera.

Dat. V id. octob. Ravennae Honorio XII et Theodosio VIII aa. conss. (418 oct. 11).

10.10.29

Idem aa. et Constantius a. Palladio praefecto praetorio.

pr. Nullum patimur competitioni subiacere viventem, nisi quem crimini obnoxium capitalis sententia deportationi addixerit, ut ademptio facultatum poenam praemissae indignationis adcumulet. De quibus tamen, sicut divali sanctione decretum est, competi per biennium nihil iubemus.

1. Uno tamen petitorio singulorum bonuscula iubemus adscribi, nefas esse censentes plurimorum uno pittacio postulari sub illicita cupiditate fortunas.
2. Ex edictis etiam pendentibus nullas competitionis causas iubemus inferri, cum vix sub iurgii sit contumeliis edictum nec existimationem latentis incesset, criminalis vero programmatis tenor hanc tantum ferat de iure censuram, ut inter reos adnotato non tam censum debeat transferre, sed famam.
3. Ex privatorum quoque sollicitudine contractuum, qui frustra negantur illis plerumque personis, a quibus publici muneris iniuncta curantur, nullum fomitem calumniae patimur litis accendi. Cur enim continentiam venditionis alienae inquisitio palatina rimetur?

4. Quinquaginta sane libris auri multandum se palatinum discat officium, nisi legis huius salubre decretum perpetua exsecutione servaverit.

Dat. VIII id. iul. Ravennae Eustathio et Agricola cons. (421 iul. 8).

10.10.30

Idem aa. et Constantius a. Palladio praefecto praetorio.

pr. Post alia: caduca mortuorum bona tunc ad competitores iubemus ex nostra largitate transferri, si nullum ex qualibet sanguinis linea vel iuris titulo legitimum reliquerit intestatus heredem. Eorum vero patrimonia mortuorum, qui vitae suae tempore diversis conscientiam suam dicuntur polluisse criminibus, competi nequaquam debere censemus, nisi quos publica accusatione constiterit fuisse convictos, dummodo impetrationis huiusce rescriptum non prius liceat allegari, quam delator palatino fuerit adsignatus officio nulli penitus satisfactioni credendus. In quem, si concessa titubaverint, calumniae poena referatur, quamvis hoc ipsum, quod voluit esse delator, poenae iam sit ex iure mancipium.

1. Ubi tamen impetratae competitionis auctoritas possessorem convenerit, sicut iam generali lege decretum est per hunc unum annum conveniendi ad illustre iudicium intemeratis facultatibus praestamus indutias, ut cognitione suscepta substantiam sui iuris alleget. Qui si per anni metas dissimulatis his suo vitio, non fortunae casibus aut adversantis fraude, defuerit, in se videbitur tulisse sententiam. Et cetera.

Dat. VIII id. iul. Ravennae Eustathio et Agricola cons. (421 iul. 8).

10.10.31

Idem aaa. Proculo comiti rerum privatarum.

Edictali lege sancimus, ut, sicut possessori unius anni spatia praestita sunt, intra quae propriis allegationibus adfuturus adsit examini, ita is, qui caduca vel vacantia bona vel quocumque nomine tamquam fisco nostro quaesita crediderit postulanda, simili sorte teneatur. Quod nisi intra anni metas ex die auctoritatis intra provinciam publicatae petitionis suae demonstraverit aequitatem, careat impetratis ac possessori ad propria revertendi facultas libera tribuatur, cui desistente competitore consuli volumus etiam de sumptibus et litis expensis.

Proposita in foro Traiani VIII kal. septemb. Honorio XIII et Theodosio X aa. cons. (422 aug. 25).

10.10.32

Imp. Theodosius a. et Valentinianus caes. Valerio comiti rerum privatarum.

pr. Petitores bonorum partiri cum aerario nostro praecipimus. Ac si quis exceptis iuris templorum possessionibus vel patrimonialibus qualitercumque aliquid ad nostrum aerarium pertinens nostrae nutu clementiae meruerit, postquam efficax quod impetraverat postulatam rei ipsius eventu constiterit, ex aequa cum aerario dividere parte non dubitet; videlicet impensis omnibus litis et sumptibus imputatis ac petitori dein summa integra tribuendis, ut, quod pure ad quaestus eius compendiumque devenerit, in eius procul dubio societatem admittat aerarium, nullo ex his, quae de temporibus possidentis vel aliis veteri observatione et competitionum auctoritate sunt tradita, deminuto, sed in sua omnibus stabilitate durantibus, ut in delatores quae est nihilo minus poena et, si fieri potest, acerbior exeratur.

1. Quin et iudex, sive vir illustris comes rei privatae is fuerit seu provinciae moderator, integritatis procul dubio erit vehemens observator, quamdiu privato iurgio aequis conflictibus decertatur.

2. Fiscus etiam advocati praecipimus vocem in suo manere silentio, nec partem aerario vindicantis admitti, priusquam iure cognitionali sententia, quam quidem praesente fisci patrono proferri ac tractari praecipimus, petitor certissimam victoriam fuerit consecutus: etiam si lis ex transactione aut qualibet alia ratione fuerit sopita, modis omnibus suam a petitore vindicaturum aerario portionem, quamvis etiam beneficio quis speciali sibi de universitate praecaverit. alioquin titubet in petitore perceptio, si ius suum non constet aerario.

Dat. III id. mai. Constantinopoli Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 mai. 13).

10.10.33

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. ad senatum.

Nusquam calumnia perstrepet; nullus innocentium fortunarum delator occurret; stabit legitima servitutis libertatisque discretio iura dominorum servorum non impune rebellium restitutione sancimus; patricii fori solidantes privilegia inviolabilem manere decrevimus trabeatam quietem; competitorum non tantum vitia comprimimus, sed ipsum etiam nomen abolemus. Et cetera.

Dat. VI kal. ian. Romae Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 dec. 27 [ian. 3]).

10.10.34

Idem aa. Thalassio comiti rerum privatarum.

Si quis ex his, qui sacro nostro cubiculo serviunt, ad petitionem caducorum ad fiscum pertinentium adspiraverit, cum impetrabile huius fuerit postulatum, lege, qua pars dimidia vindicatur aerario, protinus absolvatur primoque nutu nostrae clementiae statim integro perfruatur, nec laboret ad partis alterius, quae fisco videtur addicta, prorsus petitionem attingi, norma legis antea promulgatae in ceteris omnibus custodita.

Dat. VIII kal. mar. Constantinopoli Theodosio a. XIII et qui fuerit nuntiatus. (430 febr. 22).

10.11.0. De his qui se deferunt.

10.11.1

Imp. Constantinus a. rationalibus Hispaniarum.

Is, cuius tacitae fidei commissa fuerit hereditas, statim officio gravitatis tuae nuntiet et gesta prodat et continuo quod actum fuerit renuntiet, et post hanc fidem tertiam ab omnibus defuncti bonis percipiat portionem. Quod si ab uxore defuncti istud officio devotionis tuae fuerit revelatum, ipsa etiam, quam defunctus esse voluit heredem, si gesta aperuerit, tali praemio mancipetur, ut ex omni patrimonio medium consequatur et cum fisco nostro celebret divisionem, id etiam habitura privilegium, ut prior eligat portionem; et tunc occultator ille gestorum, fisci et mulieris pariter inimicus, exutus omni patrimonio suo ac fisco vindicato in insulam deportetur.

Dat. id. mar. Gallicano et Basso cons. (317 mart. 15).

10.12.0. Si vagum petatur mancipium.

10.12.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Probum praefectum praetorio.

pr. Qui vaga mancipia iuris alieni petunt, si iustitia eadem probant, impetrati beneficii auctoritate potantur vendendique concessam aliis quam delatoribus habeant facultatem. Si vero aut his qui detulerint distracta fuerint aut ab his qui ante possederint detinentur, non effugiatur ultio, quae est legibus constituta.

1. Sed et dominis propriorum vindicatio competat et eadem poena, quae de occultatoribus et fugitivariis data est, unusquisque teneatur.

Dat. XII kal. april. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? mart. 21).

10.12.2

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

pr. Quicumque habuerit super vagi mancipii postulatione rescriptum, non prius quicquam inquietudinis molitur, quam facta eius allegatione sollemniter delatorem, a quo fuerit instructus, expresserit; careat etiam, si eum prodere supersederit, fructu et commoditate beneficii. Nec ante aliquis quem poposcerit per manus iniunctionem aestimet vindicandum, quam definitiva inter partes fuerit dicta sententia.

1. Has vero cognitiones ad ordinarios volumus pertinere rectores, ut delatoribus primitus in medio collocatis, his etiam, qui quasi vagi sacro nominabuntur indulto, ad iudicia productis, totius causae interna discutiant sollicitaeque ac diligenter interrogent, de quorum dominio fuga vel quo alio genere discesserint qui petuntur, ut is, in quo vitium deprehenderit, ad dominum sub prosecutione revocetur.

2. Si quis etiam vel tributarius repperitur vel inquilinus ostenditur, ad eum protinus redeat, cuius se esse profitetur.

3. Nihilominus etiam eo pergat indago, ut cuncta rimando cognoscat, utrum is fuerit petitionis hortator, qui iniquae retentionis invidiam aliquo necesse habuerit colorare velamine ut, si colonos eadem occultare arte quaesiverit, indemnitate sarciat tributorum; si servos, ad eam poenam, quae dudum est legibus constituta, teneatur.

4. Quisquis autem plebeium se adserit esse vel liberum, fide rei ostensa ab omni molestia vindicetur et ad ea loca, ex quibus eum esse claruerit, remittatur.

5. Contra in his, qui aut dominis sine herede defunctis invenientur dominos non habere aut servi poenae aliquando facti ac postmodum liberati iudicialibus dominos amisere sententiis, postremo in universis, de quibus injectio manus fisco rite praebetur, munificentiae principali congruus patebit effectus.

6. Sane, quia in petitione deceptis convenit provideri, quotienscumque fuerit circumscripta simplicitas, ex delatorum isdem re atque substantia ad eum modum, quem habitae concertationis impendia supputata collegerint postulatique hominis aestimatio comprehenderit, consulatur.

Dat. XV kal. iul. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? iun. 17).

10.13.0. De petitoribus et desistentibus.

10.13.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Gorgonium comitem rerum privatarum.

Si quispiam alienae substantiae petitor mora ludificante in longum protrahere coeperit possidentem et tertio conventus cum delatore noluerit adesse iudiciis, non solum iurgii, quod exortum est, amissione multetur, verum etiam sumptus et litis expensas ei reddere compellatur, quem superfluo litigio credidit esse vexandum. Quod quidem etiam in absentem contumacem post trinam, ut dictum est, conventionem statuendum esse censemus.

Dat. VIII id. iun. Mediolano Honorio nb p et Evodio v. c. cons. (386 iun. 6).

10.14.0. Si petitionis socius sine herede defecerit.

10.14.1 [=brev.10.6.1]

Imp. Constantinus a. ad Mygdonium castrensem s. palatii.

Si quis forte decesserit eorum, qui communi nomine donatum aliquid a nostra impetraverunt clementia, nec superstites dereliquerit successores, placet, non ad extraneam quamcumque* personam, sed ad socium vel consortem pervenire portionem illius, qui intestatus aut sine liberis defunctus est.

Dat. XII. kal. april. Antiochia, Constantino a. IV. et Licinio IV. coss.

Interpretatio. Si aliquis ex iis mortuus fuerit, ad quos nominatim munificentia nostra processit, et nec testamentum fecisse, nec filios reliquisse cognoscitur, placet, ut portionem eius is, cum quo pariter defunctus accepit, id est socius eius acquirat: merito enim socius praefertur, ubi filii nulla persona intervenisse cognoscitur.

10.14.2

Imp. Constantius a. Orioni viro clarissimo.

Nonnulli in nostro vel patris nostri obsequio constituti nominibus iunctis professionem sibi largientibus nobis tribui poposcerunt. Iubemus itaque, ut si qui forsitan ex his, qui communiter aliquid impetraverint, nullo herede derelicto decesserit, ad consortem potius solacium quam ad personam aliam pars perveniat decedentis.

Dat. XV kal. iul. Mediolano Philippo et Sallia cons. (348 iun. 17).

10.15.0. De advocatis fisci.

10.15.1 [=brev.10.7.1]

Imp. Constantinus a. Aeliano proconsuli Africae.

Post alia: fisci advocatus, poenam metuens, caveat, ne fiscalia commoda occultet, neve, nullo negotio existente, fisci nomine privatis audeat calumnias commovere.

Dat. VI. id. nov. Treviris, Constantino a. IV. et Licinio IV. coss.

Interpretatio. Hi, qui fisci nostri commoda vel utilitatem tuentur, hanc debent custodire mensuram, ne negligentes circa ea, quae nobis iure debentur, exsistant, et ne provincialibus calumniatores, dum aliquid ab iis iniuste fisci nomine repetunt, approbentur.

10.15.2

Idem a. ad Pacatianum praefectum praetorio.

Etsi potior aput nos privatorum causa est quam fisci tutela, praecipimus tamen, si a nobis plures defensacula fisci meruerint, eum praeponi ceteris, qui melior innocentia, potior litteris, pollentior reliquis examinata fide esse noscetur, etiamsi post alios hoc beneficium a nostra clementia reportavit.

Dat. III non. iul. Singiduno Optato et Paulino cons. (334 iul. 5).

10.15.3

Imp. Constantius a. ad Petronium vicarium Africae.

Patroni fiscalium commodorum fidem cum veritate tueantur, ne, si forte intra praescriptas causae cognoscendae metas fiscus aliqua circumscriptione fuerit irretitus, collusionis fraude vulgata ex eorum facultatibus recuperet, quidquid calliditate praevaricationis perdiderit.

Subscripta V id. april. Aquileiae Acindyno et Proculo cons. (340 apr. 9).

10.15.4

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Vicarios praefecturae ordinariosque rectores praecelsa sinceritas tua istius sanctionis auctoritate commoneat, ut privatae rei nostrae, quotienscumque aliquas vel denuntiaverit vel exceperit actiones, idoneos tribuant advocatos.

Dat. XIII kal. iun. Remis Lupicino et Iovino cons. (367 mai. 19).

10.16.0. De fisci debitoribus.

10.16.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Auxonium praefectum praetorio.

De diacatochis quosdam comperimus ita fiscales lacerasse rationes, ut satisfieri aerario nostro sine patrimonii eorum venditione non possit, sed eorundem bonis propositis nonnulli fiscalem refugiant auctionem, metuentes, ne, si aliquam bonorum emerint portionem, etiam ad reliqua debita inferenda teneantur. Nihil igitur ab his amplius flagitetur, quam pro rerum viribus generaliter comparatarum decursis hastis voluntaria fuerint pretii oblatione polliciti.

Dat. kal. sept. Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? sept. 1).

10.16.2

Idem aa. et Gratianus a. ad Archelaum comitem Orientis.

Hi, qui fisco nostrae mansuetudinis obnoxii sunt, omnia frustratione teneantur, ut, quod suis nominibus debent, de suis facultatibus cogantur exsolvere, servatis, cum compleverint, allegationibus propriis, si quas adversus quoscumque ex suis contractibus debitores competere sibi ex iure crediderint, ita ut adversus eos, quos sibi obnoxios adseverant, legibus et iudiciis experiendum esse cognoscant.

Dat. III non. iul. Novioduno Valentiniano nb p et Victore cons. (369 iul. 5).

10.16.3 [=brev.10.8.1]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. Fortunatiano comiti r. p.

Inter chartulas deportati brevis quidam asseveratur inventus, qui nomina continebat debitorum seu contractorum. Quum tamen neque testibus credita pecunia probaretur, neque cautionibus, quae inserta sunt, doceantur, facile esse perspeximus, ut sub propriae annotationis manu unusquisque faciat debitorem. Occasionis igitur huius calumniam praesenti volumus iussione cohiberi, ut, brevis vanitate reiecta, nullus ad redhibitionem de his, quorum nomina conscripta sunt, urgeatur.

Dat. prid. non. iul. Hierapoli, Gratiano a. IV. et Merobaude coss.

Interpretatio. Si prolatis breves vel a quocumque* dimissi inveniantur, in quibus sibi quicumque* aliquos faciat debitores, nullis cautionibus prolatis neque aliis evidentibus documentis, nullam

adscripti breves obtineant firmitatem.

10.16.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Florentio proconsuli Palaestinae.

Nemo susceptor vel exactor vel debitor fisci dumtaxat cessionem bonorum faciens intentionem publicae necessitatis evadat, sed omnes omnino, quos fisci nostri esse constiterit debitores, ad solutionem ea severitate, quam vigor iudiciarius postulat, urgeantur.

Dat. VIII kal. sept. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone cons. (385 aug. 25).

10.17.0. De fide et iure hastae.

10.17.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Viventium praefectum praetorio Galliarum.

Quaecumque pro reliquis prodigorum in annonario titulo ceterisque fiscalibus debitis in quibuscumque corporibus sub auctione licitanda sunt, fisco auctore vendantur, ut perpetuo penes eos sint iure domini, quibus res huiusmodi sub hastae sollemnis arbitrio fisco addixerit. Et si quid umquam, ut a fisco facta venditio possit infringi, auctoritate rescripti fuerit impetratum, nullus obtemperet, cum etiam minoribus, si quando aliquid ex rebus eorum pro fiscalibus debitis adiudicatur emptoribus, repetitionis facultas in omnem intercipiatur aetatem.

Dat. III non. nov. Treviris Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 nov. 3).

10.17.2

Idem aaa. ad Felicem comitem sacrarum largitionum.

Si qui proscribente ac distrahente fisco debitorum fiscalium emerint facultates, pro earum rerum tantum pretiis obnoxii sint, quas eos patuerit decursis hastis et proscriptione habita comparasse. Nam ita eos munimus, ut nullius conventioni patiamur extrinsecus subiacere.

Dat. VII id. mart. Marcianopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (370? mart. 9).

10.17.3 [=brev.10.9.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Magnillum vicarium Africae.

Si quos debitorum mole depressos necessitas publicae rationis adstringat proprias distrahere facultates, rei qualitas et redituum quantitas aestimetur, ne, sub nomine subhastationis publicae locus fraudibus relinquantur et, possessionibus viliori distractis, plus exactor ex gratia quam debitor ex pretio consequatur. Hi postremo, sub empti* titulo, perpetuo domini iure potiantur, qui tantum

annumeraverint fisco, quantum exegerit utilitas privatorum. Etenim periniquum est, ut, alienis bonis sub gratiosa auctione distractis, parum accedat publico nomini, quum totum pereat debitori.

Dat. XIII. kal. iul. Aquileia, acc. id. ian. Hadrumeti, post cons. Tatiani et Symmachi vv. cc.

Interpretatio. Si quicumque* publici debiti enormitate constringitur, ut non possit hoc ipsum debitum nisi vendita propria facultate dissolvere, in eius modi debito hanc exactores formam servare debebunt, ut non ita rem praecipitent, ut res minore, quam valeat, pretio distrahatur, nec tales sub quolibet colludio provideant emptores*, ut et debitor proprietatem perdat, et parum fiscus acquirat.

10.18.0. De thesauris.

10.18.1

Imp. Constantinus a. ad rationales.

Quicumque thesaurum invenerit et ad fiscum sponte detulerit, medietatem consequatur inventi, alterum tantum fisci rationibus tradat, ita tamen, ut citra inquietudinem quaestionis omnis fiscalis calumnia conquiescat. Haberi enim fidem fas est his, qui sponte obtulerint quod invenerint. Si quis autem inventas opes offerre noluerit et aliqua ratione proditus fuerit, a supra dicta venia debebit excludi.

Dat. III kal. april. Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 mart. 30).

10.18.2 [=brev.10.10.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad populum urbis Constantinopolitanae.

pr. Quisquis thesauros et condita ab ignotis dominis tempore vetustiore monilia quolibet casu repperit, suae vindicet potestati, neque calumniae formidinem fiscali aut privato nomine ullis deferentibus pertimescat; non metalli qualitas, non reperti modus sub aliquod periculum quaestionis incurrat.

1. In hac tamen naturali aequitate animadvertimus quoddam temperamentum adhibendum, ut, si cui in solo proprio huius modi contigerit, integro id iure praesumat; qui in alieno, in quartam repertorum partem eum, qui loci dominus fuerit, admittat. Ne tamen per hanc licentiam quisquam aut aliena effodiat, aut in locis non sui iuris per famam suspecta rimetur.

Dat. VII. kal. febr. Thessalonica, Gratiano a. V. et Theodosius a. I. coss.

Interpretatio. Si quicumque* thesaurum in sua terra invenerit, ei ex integro, quod inventum est, acquiratur, et nullam calumniam pertimescat. Si vero in loco alieno thesaurum casu invenerit, eum, qui loci dominus est, in quartam inventarum rerum debet admittere. Attamen nullus effodiendo loca aliena praesumat ista requirere.

10.18.3

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Eos, qui suadente numine vel ducente fortuna thesauros reppererint, reppertis laetari rebus sine aliquo terrore permittimus.

Dat. VI non. mart. Constantinopoli Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 mart. 2).

10.19.0. De metallis et metallariis.

10.19.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum rationalem Africae.

Secandorum marmorum ex quibuscumque metallis volentibus tribuimus facultatem, ita ut, qui caedere metallum atque ex eo facere quodcumque decreverint, etiam distrahendi habeant liberam potestatem.

Dat. prid. kal. octob. Constantino a. VI et Constantino caes. cons. (320 sept. 30).

10.19.2

Imp. Iulianus a. ad Rufinum comitem Orientis.

Quoniam marmorum cupiditate in inensum quoddam saxorum pretia aucta sunt, ut sumptuosa voluntas copia relaxetur, permittimus omnibus, ut qui volunt caedere habeant licentiam adtributam. Fore enim arbitramur, ut etiam complures saxorum nitentium venae in lumen usumque perveniant.

Dat. XI kal. nov. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 oct. 22).

10.19.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Cresconium comitem metallorum.

Perpensa deliberatione duximus sanciendum, ut, quicumque exercitium metallorum vellet adfluere, is labore proprio et sibi et rei publicae commoda compararet. Itaque si qui sponte confluerint, eos laudabilitas tua octonos scripulos in balluca cogat exsolvere; quidquid autem amplius colligere potuerint, fisco potissimum distrahant, a quo competentia ex largitionibus nostris pretia suscipient.

Dat. IIII id. decemb. Parisi Valentiniano et Valente aa. cons. (365 dec. 10).

10.19.4

Idem aa. ad Germanianum comitem sacrarum largitionum.

Ob metallicum canonem, in quo propria consuetudo retinenda est, quattuordecim uncias ballucae pro singulis libris constat inferri.

Dat. VI id. ian. Rom. Lupicino et Ioviano cons. (367 ian. 8).

10.19.5

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Fortunatiano comiti rerum privatarum.

Nullam partem Romani orbis credidimus relinquendam, ex qua non metallarii, qui incolunt latebras, producantur, et quos domus nostrae secreta retinent. Et in comprehendendis eis investigatores eorum rectores congruis auxiliis prosequantur.

Dat. prid. kal. mai. Antiochiae Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 apr. 30).

10.19.6

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Si qua navis metallarium ad sardiniam transtulerit, gubernator ipsius vel magister quinos pro singulis hominibus solidos cogatur inferre.

Dat. prid. non. iun. Martiatici Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 iun. 4).

10.19.7

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Quemadmodum dominus noster Valens per omnem Orientem eos, qui ibidem auri metallum vago errore sectantur, a possessoribus cunctis iussit arceri, ita sinceritas tua universos per Illyricum et dioecesim Macedonicam provinciales edicto conveniat, ut nemo quemquam Thracem ultra in possessione propria putet esse celandum, sed ut singulos potius regredi ad solum genitale compellant, quos inde venisse cognoscunt. Alioquin gravis in eum animadversio proferetur, qui latebram huiusmodi hominibus post haec interdicta praebuerit.

Dat. XIII kal. april. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (370? 373? mart. 19).

10.19.8

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad senatum.

Potestatem eruendi vel exsecandi de privatis lapidicinis iam pridem per Macedoniam et Illyrici tractum certa sub condicione permisimus. Sed vobis, patres conscripti, volentibus liberalius deferetur, suo ut quisque sumptu suoque emolumento, vectigalis operas et portorii damna non metuens, pariat eam copiam. Et cetera.

Lecta in senatu id. aug. Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 aug. 13).

10.19.9

Idem aaa. ad Vindicianum virum clarissimum vicarium.

Datis ad illustres viros praefectos Galliarum et Italiae litteris primum metallarios praecipimus admoneri, ne eis novelli statuti, quod fuerat elicatum, privilegio transeundi ad sardiniam spes improba blandiatur; deinde provinciarum, quae mari alluuntur, iudices scientes fieri, ut universorum navigatio huiusmodi hominum generi clauderetur, ita ut, si aurileguli transfretare temptassent, severitate iudicis audaciae suae ferrent digna supplicia adficiendis etiam poena custodibus, si negligentia navigandi isdem copiam praebuissent; ita ut haec non sine periculo suo rectores provinciarum

neglegenda meminerint.

Dat. XVIII kal. sept. Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 aug. 15).

10.19.10

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

Cuncti, qui per privatorum loca saxorum venam laboriosis effossionibus persequuntur, decimas fisco, decimas etiam domino repraesentent, cetero modo suis desideriis vindicando.

Dat. IIII kal. sept. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 aug. 29).

10.19.11

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ii, quibus ad exercenda metalla privata dives marmorum vena consentit, excidendi exsecandique iuxta legem dudum latam habeant facultatem, ita ut decima pars fisci nostri utilitatibus, decima ei cuius locus est deputetur. Quidquid vero reliquum fuerit, id iuxta eiusdem legis tenorem exercentibus cedat habituris licentiam vendendi donandi et quo voluntas suaserit transferendi.

Dat. III non. octob. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 oct. 5).

10.19.12

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Romulo comiti sacrarum largitionum.

Per annos singulos septeni per hominem scripuli largitionibus inferantur ab aurilegulis non solum in Pontica dioecesi, verum etiam in Asiana.

Dat. XI kal. mart. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 febr. 19).

10.19.13

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Privatorum manus ab exercendo quolibet marmoreo metallo prohiberi praecipimus, ut fiscalibus instantia locis liberior relaxetur. Si qui vero clandestino opere vetita deinceps exercere temptaverit, omne id, quidquid exciderit, iuri fisci et publico vindicandum.

Dat. prid. id. feb. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 febr. 12).

10.19.14 [=brev.10.11.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Paterno.

Quosdam operta humo esse saxa dicentes id agere cognovimus, ut, defossis in altum cuniculis, alienarum aedium fundamenta labefactent. Qua de re, si quando huius modi marmora sub aedificiis latere dicantur, perquirendi eadem copia denegetur, ne, dum cautium ementita nobilitas cum aedificiorum qualitate taxatur, et pretium domus, ne diruatur, offertur, non tam publicae rei studium quam privati causa videatur fuisse dispendii.

Dat. XVII. kal. april. Constantinopoli, Theodosius a. III. et Abundantio coss.

Interpretatio. Quicumque* metallum dicentes latere sub alienis aedificiis quaelibet saxa vel marmora effodienda crediderint, ut per eos fundamentorum firmitas incipiat vacillare, his inquisitionis huius licentiam denegamus, ne, dum nobiliores lapides se quaerere asserunt, aut vendere aut subvertere aliena fundamenta praesumant.

10.19.15

Imp. Theodosius a. Maximino comiti sacrarum largitionum.

pr. Metallarii, qui ea regione deserta, ex qua videntur oriundi, ad externa migrarunt, indubitanter ad propriae originis stirpem laremque revocentur. Eorum autem earumque progenies, qui ex domibus privatorum eligere maluerunt consortia nuptiarum, aequa inter fiscum meum et parentes suos lance dividatur, ita ut, qui singulorum tantummodo filiorum probabuntur esse genitores, ex integro unicis fisco affectibus cedant: in posterum cunctis metallariorum condicionem necessario secuturis, quicumque ex ipsis et ex quocumque fuerint latere procreati.

1. Qui vero metallica loca praedictae obnoxia functioni emisse perhibentur, isdem procul dubio, quae auctores eorum implere consueverant, muniis subiacebunt. Nam de his, qui ad census annonarios transierunt, observandum est, ut illi, qui ante quinquennium tantummodo nexibus privatorum videntur impliciti, sine dubio ad originem propriam redire cogantur, ex aequo cum publicis fundis eorum subole dividenda et unico filio metallariorum origini vindicando, omni tamen ceteris in futurum huiuscemodi licentia arte praeclusa. Quod si quis postea illud quod nunc prohibetur fecerit, sciat nullum exinde praeiudicium fisco esse generandum, etiamsi is, quem metallicum esse constabit, privatis censibus suum nomen indiderit.

Dat. V id. iul. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 iul. 11).

10.20.0. De murilegulis et gynaeceariis et monetariis et bastagariis.

10.20.1

Imp. Constantinus a. ad Bithynos.

Monetarios in sua semper durare condicione oportet nec dignitates eis perfectissimatus tribui vel ducenae vel centenae vel egregiatus.

Dat. XII kal. aug. Gallicano et Basso cons. (317 iul. 21).

10.20.2

Imp. Constantius a. ad Taurum praefectum praetorio.

Quinque auri librarum multam exigatur, qui mancipium gynaecei, quod celat, non intra kal. septemb. prodiderit.

Dat. XIII kal. april. Mediolano Datiano et Cereale cons. (358 [357] mart. 19).

10.20.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Germanum consularem.

Ingenuae mulieres, quae se gynaeceariis sociaverint, si conventae denuntiatione sollemni splendorem generis contuberniorum vilitati praeferre noluerint, suorum maritorum condicione teneantur.

Dat. IIII kal. iul. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 28).

10.20.4

Idem aa. ad Auxonium praefectum praetorio.

Quod ad praesens remedium pertinet, decimum animal bastagariis pro reparatione praebeatur.

Dat. id. decemb. Marcianopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (368 dec. 13).

10.20.5

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Filematio comiti sacrarum largitionum.

Si quis uxorem de familiis conchylegulorum acceperit, sciat condicioni eorundem se esse nectendum.

Dat. IIII kal. iul. Treviris Gratiano a. II et Probo cons. (371 iun. 28).

10.20.6

Idem aaa. ad Modestum.

Opifices vesti lintearum contexendae in usum erogationumstrarum operam dantes sollicitatos a plurimis esse cognovimus. Igitur et eos, penes quos sunt, et textores ipsos terna auri pondo thesaurorum commodis inferre praecipimus; quin etiam opifices ipsos texturinis lintearum vestis vindicari conveniet. Quod si aliquis detegatur in eadem insolentia permanere et iugiter opificem detinuerit, non iam multam, ut praeterito tempore iusseramus, sed proscriptionem subire debet.

Dat. V kal. iul. Modesto et Arintheo cons. (372 iun. 27).

10.20.7

Idem aaa. ad Filematium comitem sacrarum largitionum.

Qui aliquem ex familiis gynaecei in latebris habere comperti sunt, quinque librarum auri damno subicientur.

Dat. XII kal. sept. Ciliciae Modesto et Arintheo cons. (372 aug. 21).

10.20.8

Idem aaa. ad Tatianum comitem sacrarum largitionum.

Intra kalendarum augustarum diem qui linteones retentare dicuntur, antiquis eos condicionibus reddant aut se pro ingentis audaciae contumacia quinis auri libris per singulos eorum poenae nomine sciant esse feriendos: non minore circa eos etiam multae comminatione proposita, qui obnoxios Scytopolitanos linyfos publico canoni in posterum suscipere conabuntur.

Dat. XIII kal. mar. Antiochiae Gratiano a. III et Equitio cons. (374 febr. 16).

10.20.9

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Eucherium.

Qui textrini nostri mancipia occultatione celaverit, ternis libris auri pro singulorum hominum suppressione plectatur.

Proposita Karthagine III kal. mart. post cons. Auxoni et Olybri. (380 febr. 28).

10.20.10

Idem aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

pr. Edicimus, ne qua mulier spendidioris gradus monetarii adhaerens consortio decus nativae libertatis amittat. Quod si quam ab hac praeceptione statutum nostrae perennitatis abduxerit, ea secundum auctoritatem senatus consulti Claudiani vel legitima admonita conventionem discedat vel, si complexui monetarii putaverit inhaerendum, non ambigat se et liberis praeiudicaturam et eius conditioni esse nectendam. Nihilominus autem et eas, quae ante legem nostram monetariis videntur esse coniunctae, placuit praedicto titulo conveniri scientes, nisi interdicta coniunctione discesserint, mutasse se statum.

1. Si qua vero originaria seu colona possessionis alienae, ignaro domino seu sciente, monetario adsociabitur, ii conventi mox iuri agrorum debitas personas retrahere festinent vel de cetero sciant repetendi facultatem silentii sui coniventia perdidisse.

2. Sed ut monetario nullam nequi volumus, ita et monetario patre susceptas prohibemus extraneis copulari.

Dat. prid. id. mart. Aquileiae post consulatum Auxoni et Olybri. (380 [379] mart. 14).

10.20.11

Idem aaa. Trifolio comiti sacrarum largitionum.

Aeternam fiximus legem, ne umquam bastagariis militiam vel suam deserere liceat vel aliam subreptiva impetratione temptare. Et tribuni, qui scientes huiusmodi milites ad numerum receperint, per singulos bastagarios singulas auri libras fisco cogantur inferre. Et super hoc dedimus litteras ad illustres magistros utriusque militiae.

Dat. VIII kal. aug. Heracleae Richomere et Clearcho cons. (384 iul. 24).

10.20.12

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Si quis naviculam functioni muricis et legendis conchyliis deputatam ausus fuerit usurpare, duarum librarum auri illatione teneatur.

Dat. VI kal. oct. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 sept. 26).

10.20.13

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Filometori comiti sacrarum largitionum.

Lotas in posterum sericoblattae ac metaxae huiusmodi species inferri praecipimus; viginti librarum auri condemnatione proposita his, qui scrinium canonum tractant, prioribus etiam eiusdem officii, si statua caelestia a quoquam passi fuerint temerari.

Dat. V kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 iun. 27).

10.20.14

Imp. Theodosius a. et Valentinianus c. Maximino comiti sacrarum largitionum.

Murileguli, qui relicto adque despecto propriae condicionis officio vetitis se infulis dignitatum et cingulis penitus denegatis munisse dicuntur, ad propriae artis et originis vincla revocentur. Ab illis autem, qui rebus eorum videntur inhiasse, quos in sua origine permanere et sollemnibus ministeriis inservire manifestum est, omnia, quaecumque constiterit ex quocumque titulo possessa, antiquis possessoribus restituantur. Quod si alienigenae detentatores oneribus condicionis externae maluerint subiungere quam restituere facultates, et futura deinceps agnoscant munia sibi esse subeunda et de praeterito, si qua ipsis possidentibus reliqua colliguntur, a semet ipsis sciant sine aliqua excusatione solvenda.

Dat. XVII kal. nov. Constantinopoli Victore cons. (424 oct. 16).

10.20.15

Idem a. et caes. Maximino comiti sacrarum largitionum.

Ii, qui ex filiabus murilegulorum et alienae originis patribus sunt vel fuerint procreati, iura maternae condicionis agnoscant.

Dat. VIII kal. iun. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 mai. 24).

10.20.16

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Acacio comiti sacrarum largitionum.

Si quis ex corpore gynaeceariorum vel linteiorum sive linyfariorum monetariorumve aut murilegulorum vel aliorum similium ad divinas largitiones nexu sanguinis pertinentium voluerit posthac de suo collegio liberari, non quoscumque nec facile in locum proprium, freti dexterarum triumphalis absolutione, substituant, sed eos, quos omnibus idoneos modis sub ipsis quodammodo amplissimae tuae sedis obtutibus adprobarint; ita tamen, ut is, qui ab huiusmodi condicione iuxta formam caelitus datam beneficio principali fuerit absolutus, universam generis sui prosapiam in functione memorati corporis permanentem cum omnibus eius qui absolvitur rebus obnoxiam largitionibus sacris futuram esse non dubitet.

Dat. VII kal. mar. Constantinopoli dd. nn. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 febr. 23).

10.20.17

Idem aa. Valerio comiti sacrarum largitionum.

Placet, si conchyliolegulorum filiae condicionis alienae nubserint viris, qui ex ipsis fuerint procreati ab eo tempore nexum maternae adscriptionis agnoscant, ex quo promulgatam super hoc cognoverint legem. De his vero, quos ante eam natos esse constiterit, huiusmodi forma servetur, ut, sive conchyliolegulorum seu adscriptorum progenies fuerit colonorum, paternam tantum condicionem sequantur. Si qui vero post legem aut patre conchyliolegulo geniti probabuntur aut matre, memoratae adscriptioni obnoxios se esse non ambigant.

Dat. X kal. april. Constantinopoli Hierio et Ardabure cons. (427 mart. 23).

10.20.18

Idem aa. Apollonio comiti sacrarum largitionum.

Quoniam trecentas paene libras blattae sericae clandestina fucatione non sine laesae maiestatis crimine coloratas et adaeratum conchylii non minimum pondus patefactum est, quaestione prodente, quibus sollemniter artibus, quibus consciis ac ministris metaxa cum privata fiscalis aequaliter publico murice tingebatur, purpurae nundinas, licet innumeris sint constitutionibus prohibitaе, recenti quoque interminatione vetamus; et dispositione illustris memoriae Synesii revocata, quae perperam infirmata est ab illustris memoriae Anysio, a quo subreptum nobis est veritate celata, septimum de scrinio exceptorum, sextum de scrinio canonum, quintum de scrinio tabulariorum ad Bafia Foenices per certum tempus mitti praecipimus, ut fraus omnis eorum prohibeatur sollertia timentium, ne quaesitis multo sudore stipendiis careant: etiam viginti librarum auri condemnatione proposita.

Dat. VIII id. mart. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 mart. 8).

10.21.0. De vestibis holoveris et auratis.

10.21.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. Archelao comiti sacrarum largitionum.

Auratas ac sericas paragaudas auro intextas tam viriles quam muliebres privatis usibus contexere conficereque prohibemus et in gynaeceis tantum nostris fieri praecipimus.

Dat. V non. iul. Nevioduni; acc. XV kal. aug. Marcianopoli Valentiniano nob. p. et Victore cons. (369 iul. 18).

10.21.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

Nemo auratas habeat aut in tunicis aut in lineis paragaudas. Non enim levi animadversione plectetur, quisquis vetito se et indebito non abdicarit indutu.

Dat. III kal. april. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mart. 30).

10.21.3

Imp. Theodosius a. Maximino comiti sacrarum largitionum.

Temperent universi, qui cuiuscumque sunt sexus dignitatis artis professionis et generis, ab huiusmodi speciei possessione, quae soli principi eiusque domui dedicatur. Nec pallia tunicasque domi quis

serica contextat aut faciat, quae tincta conchylio nullius alterius permixtione subtexta sunt. Proferantur ex aedibus tradanturque tunicae et pallia ex omni parte texturae cruore infecta conchylii. Nulla stamina subtexantur tincta conchylio nec eiusdem infectionis arguto pectine solidanda fila decurrant. Reddenda aerario holovera vestimenta protinus offerantur. Nec est, ut quisquam de abiurato pretio conqueratur, quia sufficit calcatae legis impunitas, nec vacet illi curare de quaestu, cui sua salus esse non debet in pretio. Ne quis vero nunc huiusmodi suppressione in laqueos novae constitutionis incurrat; alioquin ad similitudinem laesae maiestatis periculum sustinebit.

Dat. XVII kal. feb. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 ian. 16).

10.22.0. De fabricensibus.

10.22.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Tatiano comiti sacrarum largitionum.

Cum senae per tricenos dies ex aere tam aput Antiochiam quam aput Constantinopolim a singulis barbaricariis cassides, sed et bucculae tegerentur, octo vero aput Antiochiam cassidas totidemque bucculas per dies triginta et tegerent argento et deaurarent, aput Constantinopolim autem tres solas, statuimus, ut Constantinopoli quoque non octonas singuli cassidas per tricenos dies, sed senas sic pari numero buccularum auro argentoque condecorent.

Dat. V id. mart. Antiochiae Gratiano a. III et Equitio cons. (374 mart. 11).

10.22.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Omnibus fabricis non pecunias pro speciebus, sed ipsas species sine dilatione inferri, in perpetuum servanda hac forma praecipimus, ut venae nobilis et quae facile deducatur ignibus seu liquescat ferri materies praebeatur, quo promptius adempta fraudibus facultate commodo publico consulatur.

Dat. XV kal. nov. Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 oct. 18).

10.22.3

Idem aaa. Rufino magistro officiorum.

Primicerium fabricae post biennium non solum vacatione, verum etiam honore donari praecipimus, ita ut inter protectores adoraturus aeternitatem nostram suo quisque tempore dirigatur.

Dat. VIII id. mar. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 mart. 8).

10.22.4

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hosio magistro officiorum.

Stigmata, hoc est nota publica, fabricensium brachiis ad imitationem tironum infligatur, ut hoc modo saltem possint latitantes agnosci: his, qui eos susceperint vel eorum liberos, sine dubio fabricae vindicandis, et qui subreptione quadam declinandi operis ad publicae cuiuslibet sacramenta militiae transierunt.

Dat. XVIII kal. ian. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 dec. 15).

10.22.5

Idem aa. Anthemio magistro officiorum.

Si quis posthac fabricensem admiserit procuratorem vel cultorem sui praedii detinuerit conductoremve susceperit, rei, quam contra vetitum fabricensi crediderit iniungendam, proprietate privetur, ea videlicet fiscalibus calculis socianda; ipse vero fabricensis, qui contraxerit legis offensam, multa duarum librarum auri feriat.

Dat. III kal. aug. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 iul. 30).

10.22.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Si quis consortium fabricensium crediderit eligendum, in ea urbe, qua natus est vel in qua domicilium collocavit, his quorum interest convocatis primitus acta conficiat, sese doceat non avo, non patre curiali progenitum, nihil ordini civitatis debere, nulli se civico muneri obnoxium, atque ita demum gestis confectis vel aput moderatorem provinciae vel si is absit aput defensorem civitatis ad militiam quam optaverit suscipiatur. Quod si absque hac cautione quispiam ad fabricensium consortium obrepserit, sciat se ad ordinis cui debetur patriaeque suae munera esse revocandum, ita ut nulla eum nec temporis nec stipendiorum praerogativa defendat.

Dat. XV kal. iun. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mai. 18).

10.23.0. De classicis.

10.23.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. Auxonio praefecto praetorio.

Classem Seleucenam aliasque universas ad officium, quod magnitudini tuae obsequitur, volumus pertinere, ut classicorum numerus ex incensitis vel ad crescentibus compleatur et Seleucena ad auxilium purgandi Orontis aliasque necessitates Orientis comiti deputetur.

Data indictione xii. (a. 369/70 ...).

10.24.0. De his, qui cum dispensatore contraxerunt.

10.24.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Probum praefectum praetorio.

Si quis ab exactoribus tabulariis arcariis officiisve rationum vel alio, cui fiscalium thesaurorum tutela mandetur, fenebrem pecuniam sumpserit, detectus in eodem ad quadrupli poenam ex hac auctoritate teneatur.

Dat. IIII id. mart. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? mart. 12).

10.24.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Palladio comiti sacrarum largitionum.

Sciant omnes neque dandi neque accipiendi mutuo ex largitionibus sacris auri patere cuiquam facultatem. Quod si quis aurum ex nostro aerario privatis commodis profuturum occulte aut cautionis aut sponsionis fide ut debitor redditurus acceperit, ablati bonis omnibus perpetuae deportationis subdetur exilio. Is etiam, qui ex memoratis thesauris sub specie publici creditoris aurum cuiquam commodarit ac dederit, capitali sententia subiugetur.

Dat. XII kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 21).

10.24.3

Idem aaa. Palladio magistro officiorum.

pr. Aurum, quod a provincialibus sine cunctatione persolvitur, nundinatione consumitur. Poenis itaque se ultimis, quicumque harum machinatores praedarum detegi prodique potuerint, se noverint subiugandos, nisi dimenso itineris spatio susceptum a provinciali officio aurum traditum sacris largitionibus nuntiarint.

1. Insuper si decem ultra diebus aurum, quod percurso itinere potuerit inferri, detentum vel a prosecutoribus vel a palatinis fuerit deprehensum, binarum ex toto centesimarum illatiom se sentiant obligatos.

Proposita prid. kal. decemb. Beryto Eucherio et Syagrio cons. (381 nov. 30).

10.25.0. De privilegiis domus Augustae.

10.25.1

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio praefecto praetorio.

Ad omnem fraudem amputandam procuratores per singulas quasque provincias nobilissimarum puellarum filiarum mearum aput fidem gestorum praesentibus censualibus ac principalibus, quos huius inminutionis oneribus premi non dubium est, exponant numerum iugorum ad memoratarum domus pertinentium et pro eo tantum illustribus privilegiis ac debitis potiantur, ita ut ex veri fide brevibus praebitis et a rectoribus provinciae mox relatis, quae eos excusare debere conveniat, collatis rationibus cognoscant.

Dat. kal. decemb. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo v. c. cons. (406 dec. 1).

10.26.0. De conductoribus et hominibus domus Augustae.

10.26.1

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Basso praefecto praetorio.

Conductores hominesve augustissimae domus nostrae nullum cuiuslibet nomen militiae usurpent, nullius cingulo dignitatis utantur, ne ex hoc sibi erigendi supercilii fastus, sacro numini nostrae pietatis oriatur invidia. Sed quotiens de causa ad domum regiam pertinente aliquid quaestionis emergit, non aliter quam ex legum ordine, quibus similiter omne hominum genus tenetur, vel excipiant vel inferant actionem, nec aliorum litigatorum negotio intercedant nec sententiam iudicantem aut illicito patrocinii sui fomite iura conturbent nullique executionis suae turbulentum ministerium audeant commodare; non privatis se negotiis, non publicis misceant; nec quiescentem domum delatio ulla sollicitet, ne eos inconsultae pertinaciae sero paeniteat.

Dat. prid. non. mart. Ravennae Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (425 mart. 6).

10.26.2

Idem aa. ad senatum urbis Romae.

Post alia. conductores domus nostrae ab omni militiae privilegio submovemus. Vivant aequa sorte cum ceteris, nec umquam, si ratio poscat, examinis severitatem iudiciariam ullo cinguli frustrabuntur obiectu, sed potius pari disceptationis eventu in omnibus causis legibus serviant, quibus tenentur et principes.

Dat. III non. ian. Romae dd. nn. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber undecimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

- CTh.11.1.0. De annona et tributis.
CTh.11.2.0. Tributa in ipsis speciebus inferri.
CTh.11.3.0. Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.
CTh.11.4.0. Ne collatio per logografos celebretur.
CTh.11.5.0. De indictionibus.
CTh.11.6.0. [=brev.11.3.0.] De superindicto.
CTh.11.7.0. De exactionibus.
CTh.11.8.0. De superexactionibus.
CTh.11.9.0. De distrahendis pignoribus, quae tributorum causa tenentur.
CTh.11.10.0. Ne operae a collatoribus exigantur.
CTh.11.11.0. [=brev.11.5.0.] Ne damna provincialibus infligantur.
CTh.11.12.0. De immunitate concessa.
CTh.11.13.0. Si per obreptionem fuerit impetrata.
CTh.11.14.0. De conditis in publicis horreis.
CTh.11.15.0. De publica comparatione.
CTh.11.16.0. De extraordinariis sive sordidis muneribus.
CTh.11.17.0. De equorum collatione.
CTh.11.18.0. Qui a praebitione tironum et equorum excusentur.
CTh.11.19.0. De collatione fundorum patrimonialium vel emphyteuticorum et rei privatae.
CTh.11.20.0. De collatione donatarum vel relevatarum possessionum.
CTh.11.21.0. De collatione aeris.
CTh.11.22.0. Ne collationis translatio postuletur.
CTh.11.23.0. De protostasia.

CTh.11.24.0. De patrociniis vicorum.
CTh.11.25.0. De quadrimenstruis brevibus.
CTh.11.26.0. De discussoribus.
CTh.11.27.0. De alimentis, quae inopes parentes de publico petere debent.
CTh.11.28.0. De indulgentiis debitorum.
CTh.11.29.0. De relationibus.
CTh.11.30.0. De appellationibus et poenis earum et consultationibus.
CTh.11.31.0. De reparationibus appellationum.
CTh.11.32.0. De secundo lapsu.
CTh.11.33.0. De dilationibus ex consensu.
CTh.11.34.0. De his, qui per metum iudicis non appellaverunt.
CTh.11.35.0. [=brev.11.10.0.] Si pendente appellatione mors intervenerit.
CTh.11.36.0. Quorum appellationes non recipiantur.
CTh.11.37.0. [=brev.11.12.0.] Si de momento fuerit appellatum.
CTh.11.38.0. [=brev.11.13.0.] De possessione ab eo, qui bis provocaverit, transferenda.
CTh.11.39.0. De fide testium et instrumentorum.

11.1.0. De annona et tributis.

11.1.1

Imp. Constantinus a. ad Proclianum.

Praeter privatas res nostras et ecclesias catholicas et domum clarissimae memoriae Eusebii exconsule et exmagistro equitum et peditum et Arsacis regis Armeniorum nemo ex nostra iussione praecipuis emolumentis familiaris iuветur substantiae. Datianus enim vir clarissimus patricius, qui hanc olim gratiam fuerat consecutus, auferri sibi id cum tanta instantia depoposcit, cum quanta alii poscere consueverunt. Ideoque omnes pensitare debebunt quae manu nostra delegationibus adscribuntur, nihil amplius exigendi. Nam si qui vicarius aut rector provinciae aliquid iam cuiquam crediderit remittendum, quod aliis remiserit de propriis dare facultatibus compelletur.

Dat. XV kal. iul. Constantinopoli Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 iun. 17 [360 ian. 18]).

11.1.2

Idem a. ad Aelianum proconsulem Africae.

Possessores cum satisfecerint publicae collationi, cautiones suas ad tabularios publicos deferant, ut eas tabularii sive sexagenarii periculi sui memores suscipiant a collatoribus, ipsas species quae debentur ex horreis suis ad civitates singulas per menses singulos perlaturis, ne illatio tributorum ex solis apochis falsis vel imaginariis cognoscatur. Et cetera.

Dat. kal. nov. Treviris Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 [313] nov. 1).

11.1.3

Idem a. Gregorio praefecto praetorio.

Manu propria iudices universi periculo suo annonarias species et cetera, quae indictione penduntur, definitis quantitibus et comprehensis modis facta adscriptione designent. Cuius observantiae illa erit commoditas, ut post successionem quoque eorum facile requiratur, an exactores ultra quam oportuit de fortunis provincialium aliquid exculpere voluerunt.

Dat. VII id. octob. Nepotiano et Facundo cons. (336 oct. 9).

11.1.4

Imp. Constantius a.

Si quis ab emphyteuticariis seu patrimoniali possessore privati iuris quippiam comparaverit, cuius substantia alias possessiones sustentare consueverat, et succisis quasi quarundam virium nervis reliqua lababuntur, earum possessionum onera subiturus est, quae penes distractores inutiles permanebunt.

Dat. VIII id. decemb. Thessalonicae Feliciano et Titiano cons. (337 dec. 6).

11.1.5

Idem a. ad Uranium.

Omnes omnino ad oblationem pecuniarum oportet urgueri. lege enim nostra signatum est nec esse extraordinaria nec vocari, quae specialiter a provincialibus devotissimis conferenda sunt.

Dat. III non. feb. Constantio a. II et Constante cons. (339 febr. 3).

11.1.6

Impp. Constantius et Constans aa. ordini Caesenatium.

Vinum, quod ad cellarii usus ministrari solet, cuncti Italiae possessores iuxta statutum Constantii fratris mei comparent. Quod ut fieri facilius possit, ab omnibus Italis nostris conferatur pecuniae quantitas ea, quam Rufini viri clarissimi et illustris praefecti praetorio parentis amique nostri Moderatio dandam esse censuerat.

Dat. XI kal. iun. Mediolano Constantio VII et Constante III aa. cons. (354 mai. 22).

11.1.7

Idem aa. ad senatum.

Compertum est pro colonis profugis ad exsolvenda vos fiscalia conveniri. Iubemus igitur, si nihil ex eorundem terris senatorum quemquam possidere constiterit, ut nulla cuiquam pensitandi pro his qui aufugerint necessitas imponatur.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

11.1.8

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Nemini aurum pro speciebus urbis Romae liceat exigere de futuro.

Dat. id. iun. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 8).

11.1.9

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Tabulariorum fraudes se reseccasse per suburbicarias regiones vir clarissimus Anatolius consularis missa relatione testatus est, quod pabula, quae hactenus ex eorum voluntate atque arbitrio ad mutationes mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis repente atque improvise solebant convehi, nunc in consilio ratione tractata pro longinquitate vel molestia itineris ab unoquoque oppido certo ac denuntiato tempore devehi ordinavit. Quod iubemus, ut etiam per omnes Italiae regiones pari ratione servetur.

Dat. prid. non. mar. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 6).

11.1.10

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Omnes, qui per Africam opulentas desertasve centurias possident, ad integrum professionis modum necessitati publicae satisfaciant.

Dat. XVI kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 17).

11.1.11

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Pro loco ac proximitate possessionum annona ad limitem transvehatur. Quae iussio haut difficile capit effectum, si tabularii metu praesentium tormentorum a consuetis fraudibus arceantur.

Dat. XV kal. iul. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 17).

11.1.12

Idem aa. ad Faventium vicarium Italiae.

Quisquis ex desertis agris veluti vagos servos liberalitate nostra fuerit consecutus, pro fiscalibus pensitationibus ad integram glebae professionem, ex qua videlicet servi videantur manere, habeatur obnoxius. Id etiam circa eos observari volumus, qui ex huiusmodi fundis servos ad possessiones suas transire permiserint. Etiam si militares viri aliquos ex his penes se retentant, conveniendi primitus sunt, ut aut restituant quos perperam petiverunt, aut sciant pro tributis obnoxios se futuros.

Dat. prid. kal. aug. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iul. 31).

11.1.13

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Placuit per singulos quosque annos reliqua eorum, qui Romae consistentes in Africa possident, missis brevibus indicari eosdemque compelli, ut procuratores instructos ad officium tuae sinceritatis pro celebranda solutione transmittant. Ut autem nihil de transmissione ac perversione obscuritatis oriatur, tabularios praefecti annonae Africae, sed et urbis Romae ad officium, quod sollertiae tuae paret, deduci praecipimus, collaturos aput acta, quid transmissum, quid pervectum sit. Cuius rei indicia manere et perferri ad scrinia nostra debebunt, eo nihilo minus curando, ut plena instructio ad officium illustris praefecturae praetorianae deferatur.

Dat. XV kal. nov. Parisi; acc. XV kal. feb. Karthagine post cons. Valentiniani et Valentis aa. (365 oct. 18).

11.1.14

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

Penes quos fundorum dominia sunt, pro his colonis originalibus, quos in locis isdem census esse constabit, vel per se vel per actores proprios recepta compulsionis sollicitudine implenda munia functionis agnoscant. Sane quibus terrarum erit quantulumcumque possessio, qui in suis conscripti locis proprio nomine libris censualibus detinentur, ab huius praecepti communione discernimus; eos enim convenit propriae commissos mediocritati annonarias functiones sub solito exactore cognoscere.

Dat. kal. mai. Constantinopoli Gratiano a. et Dagalaifo cons. (366 [372 vel 374?] mai. 1).

11.1.15 [=brev.11.1.1]

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Probum pf. p.

Unusquisque annonarias species pro modo capitacionis et sortium praebiturus, per quaternos menses anni curriculo distributo, tribus vicibus summam collationis implebit. Si vero quisquam uno tempore omnia sua debita optat expendere, proprio in accelerandis necessitatibus suis utatur arbitrio.

Dat. XIV. kal. iun. Remis, Gratiano et Dagalaipho coss.

Interpretatio. Ista lex hoc praecipit, ut in inferendo publicis horreis tritico, quod debet, possessor pro rata canonis sui tribus illationibus, id est quaternis mensibus singulas debitorum partes acceleret, ut per annum summa debiti canonis impleatur. Erit autem in ipsius arbitrio, si celerius potuerit, debita frumenta convehere.

11.1.16

Idem aa. ad Dracontium.

Provinciales nostri tributa fiscalia per anni curriculum tripertita satisfactione restituant.

Dat. VIII kal. nov. Nicomediae post cons. Gratiani a. et Dagalaifi. (367 oct. 25).

11.1.17 [=brev.11.1.2]

Imp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Crescentem vicarium Africae.

Heredes scripti etiam pro minus idoneis fundis fiscale onus cogantur agnoscere, vel, si renuntiandum hereditati putent, cedant his omnibus rebus, quas ex iisdem bonis quocumque* titulo et iure perceperint.

Dat. IV. id. iul. Contionaci, Gratiano a. II. et Probo coss.

Interpretatio. Hi, qui heredes testamento scripti sunt, hereditariorum agrorum onus, id est tributum cogantur agnoscere. Quod si hereditatem sibi damnosam credunt, cedant his omnibus rebus, quae eis de hac ipsa hereditate poterunt provenire.

11.1.18

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad populum.

Quisquis possessor aut maximae dignitatis aut infimae annonae urbis aeternae annuam pensitationem solvendo moram dilationis adtulerit, eius anni atque indictionis exordio, quae novum denuo annonae commeatibus poscit obsequium, duplum protinus et iam gravi coactus incommodo restituere cogatur; aut si forte non profecerit etiam geminati debiti in adceleranda solutione correctio, quadrupli, deinceps etiam proprii dilapidatione patrimonii, vestrae liberorumque vestrorum alimoniae profuturi ingratus et degener civis exsolvat.

Dat. VII kal. ian. Aquileiae Syagrio et Eucherio cons. (381 dec. [?] 26).

11.1.19

Idem aaa.

Post alia: id, quod in titulis debitis sub praestatione confertur auraria, non aliter nisi scientibus defensoribus detur, quo sub eorum conscientia, sicut et ante praeceptum est, solvantur debita securitatesque reddantur, custodita sanctione emissae primitus legis, quo apocharum vel securitatum, quae restituentur, digesta signatio, cum a susceptoribus dabitur, et formam indictionis teneat et manifestationem eius quae fuerit exacta praestationis ostendat.

Dat. prid. kal. feb. Beryto Richomere et Clearcho cons. (384 ian. 31).

11.1.20

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

In fraudem annonariae rei ac devotionis publicae elicitedum damnabili obreptione rescriptum manifestum est vires non posse sortiri. Circa omnes igitur par atque aequalis illationis forma teneatur.

Dat. VIII kal. octob. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 sept. 24).

11.1.21

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nemo possessorum ad instruendas mansiones vel conferendas species excepta limitaneorum annona longius delegetur, sed omnis itineris ac necessitatis habita ratione.

Dat. X kal. ian. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone cons. (385 dec. 23).

11.1.22

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Mediterraneae civitates antea maritimis et maritimae mediterraneis onerabantur expensis, ut plus haberet dispendii translatio quam devotionis illatio. Hoc non solum in praesens, verum etiam in posterum prohibemus ea lege, ut se ultimo noverint supplicio puniendos, qui ista commiserint.

Dat. III non. sep. Valentiae Honorio nb. p. et Evodio cons. (386 sept. 3).

11.1.23

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Aerariae praestationis adiectio, quam citra priscam consuetudinem provincialium umeris Tatianus imposuit, a cunctis penitus salubri moderatione removenda est.

Dat. prid. id. iun. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iun. 12).

11.1.24

Impp. Arcadius et Honorius aa. Ennoio suo salutem.

Textrinis vel gynaeceis ex more a corporatis Karthaginis species solitas praestari cognovimus, sed inmodica pro isdem reddi pretia. Quod in dispendium nolumus fieri corporatorum, atque ideo sublimitas tua pretiorum modum statuatur.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 dec. 21).

11.1.25

Idem aa. Minervio comiti rerum privatarum.

Obsistere commodis publicis et statutis necessitatibus non possunt privilegia dignitatum. Unde ut quisque praedii emolumenta consequitur, si non evoluto anni spatio intra sex menses omnem, cui esse constrictus dicitur, reliquorum intulerit cumulum, ad ipsos, qui sunt domini praedii, exactionem volumus pertinere.

Proposita in programme Vari viri clarissimi vicarii urbis Romae Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398...).

11.1.26

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio Galliarum.

Omni amoto privilegio beneficiorum possessores sublimitas tua praecipiet universos muneribus adstringi, earum scilicet provinciarum, ex quibus orta querimonia est aut in quibus haec retinendae plebis ratio adscriptioque servatur. Nullum gratia relevet, nullum iniquae partitionis vexet incommodum, sed pari omnes sorte teneantur; ita tamen, ut, si ad alterius personam transferatur praedium, cui certus plebis numerus fuerit adscriptus, venditi onera novellus possessor compellatur agnoscere, cum plebem constet non tam in omnibus praediis adscribendam neque auferendam ab eo, cui semel posthac deputata fuerit. Et cetera.

Dat. XIII kal. iul. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 iun. 19).

11.1.27

Idem aa. Salvino comiti rerum privatarum.

Opulentos, quos annua solutione debitas inferre convenerat pensiones, cum eo, quod resedit in debitum, quadruplum iubemus inferre. Ii vero, quos forte mediocritas a contumaciae huius excusat invidia, simplam debiti summam omni maturitate redhibere cogantur. Quos tamen oportuerat pro media saltem praeceptionis condemnatione retineri, qui ad solvenda rei nostrae debita extiterunt.

Dat. id. nov. Ravennae Stilichone et Aureliano conss. (400 [405] nov. 13).

11.1.28

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Veterani terras censibus obligatas, ut cognovimus, vindicarunt, pro quibus tributum solvere dedignantur. quoscumque igitur insertas censibus terras tenere fuerit deprehensum, ilico ad solvenda tributa compelli praecipimus.

Dat. prid. kal. ian. Mediolano Stilichone et Aureliano conss. (400 dec. 31).

11.1.29

Idem aa. provincialibus provinciae proconsularis.

Perpensa cura statuimus, ut non amplius vobis aliquid extra ordinem indicetur, quam rei annonariae necessitas ac devotio postularit. Si quid vero de eodem modo diversarum specierum potuerit redundare, futurae iussimus illationi proficere, scilicet ut in locis propriis collata frumenta possessor dependat ut vicenis solidis, qui in praeteritum pro equis curatoriciis petebantur, duo solidi detrahantur, ita ut proconsularis Numidia cognoscat octonos et denos solidos pro singulis equis debere persolvere, Byzaceni etiam Tripolitani cognoscant quinos denos pro singulis equis se debere praestare, sportularum autem nomine, quae comiti sacri stabuli praestabantur, nihil penitus inferendum.

Dat. prid. kal. april. Mediolano Vincentio et Fravito conss. (401 mart. 31).

11.1.30

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Sapidiano vicario Africae.

Super mutando canone a quolibet impetrata rescripta vacuentur et si qui deinceps ausus fuerit quae prohibemus postulare, in duplum teneatur obnoxius. Nam cum in privatis causis quae contra leges fuerint elicitae, cassentur, rectius in publicis negotiis quae adversum vetera decreta extorta fuerint, submovemus.

Dat. prid. non. septemb. Altino Arcadio a. VI et Probo conss. (406 sept. 4).

11.1.31

Impp. Honorius et Theodosius aa. Seleuco praefecto praetorio.

Possessor Africanus pro destitutis possessionibus cogitur tributa dependere. Quod ne accadat, hac definitione sancimus nullum possessorem neque munificum praedium pro alienis debitis vel destitutione esse detinendum neque eorum praediorum depectione praegravari, quae ex isdem bonis, quae retinent, nequaquam esse monstrantur, ne ullis praestigiis atque commentis exactio mutiletur. Electos igitur inspectores iam nunc censuimus esse mittendos, ut eorum relatione, integro canoni et illibatae pensitationi sollemni quatenus provideri debeat, aestimetur.

Dat. prid. kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. conss. (412 ian. 31).

11.1.32

Idem aa. Eucharion proconsuli Africae.

Illationem omnem auri vel argenti a possessoribus in Karthaginiensi urbe poscendam esse decernimus, in qua opportunitas est, si depraedator fraudum pareat, iudicis adeundi, ne cui sit facultas

apochas abnegari, cum devotio cognitori potuerit aperiri, scilicet remotis omnibus, qui ad exactionem provincialium exquisita lucra captare festinant.

Dat. prid. kal. mar. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

11.1.33

Imp. Theodosius a. Isidoro praefecto praetorio Illyrici.

Id ab unaquaque provincia censuimus expetendum, quod ab isdem nuper esse promissum tua sublimitas indicavit. Ut vero nullus de cetero ad possessiones eorum, quod maxime reformidant, inspector accedat, Macedonum reliqui exemplum secuti mediae quantitatis, ut obtulisse noscuntur, tributa suscipiant. Sed achivi, qui protestati sunt nihil a se ultra tertiam partem posse conferri, illud exsolvant, ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur. Quae dispositio in perpetuum observanda initio indictionis octavae congruum sumere debebit exordium. Sacrosancta Thessalonicensis ecclesia civitatis excepta, ita tamen, ut aperte sciat, propriae tantummodo capitacionis modum beneficio mei numinis sublevandum nec externorum gravamine tributorum rem publicam ecclesiastici nominis Abusione laedendam.

Dat. VI id. octob. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 oct. 10).

11.1.34

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Celeri suo salutem.

Numquam dissimulatione iudicum pro compulsore aut opinatore Africanus possessor mittatur in praedam, sed quattuor mensum ab edicti publicati die indutiis datis aurum a possessore capitolio studio spontaneae devotionis sancimus inferri: ultra id tempus si tarditas adferatur, tunc militi debiti postulati delegandam esse rationem. Quae pietatem nostram viri spectabilis Bubulci comitis et legati decernere coegit eloquium.

Dat. V kal. mar. post cons. Felicis et Tauri. (429 febr. 25).

11.1.35

Idem aa. Volusiano praefecto praetorio.

Post alia: ne provinciales, ad quorum utilitates spectat omnis haec nostra provisio, a devotione revocet nimia securitas et solvendi voluntas cesset necessitate submota, ea, quae nostro aerario pensitantur, hac ratione dissolvent, ut omni modo, antequam elabatur indictio, annua tributa gratus beneficiis nostris possessor exsolvat. Si quis vero solutionem voluerit in tempora longiora differre, hunc provinciae rector omni exactionis acerbitate compellat. Et cetera.

Dat. XVI kal. mart. Ravennae post cons. Felicis et Tauri. (429 febr. 14).

11.1.36

Idem aa. Flaviano praefecto praetorio.

Excepto patrimonio pietatis nostrae, cuius quidem redditus necessitatibus publicis frequentissime deputamus, universos possessores functiones in canonicis et superindicticiis titulis absque ullius beneficii exceptione agnoscere oportere censemus. Igitur tua sublimitas pragmatici nostri statuta custodiens indifferenter cunctum possessorem obnoxium videlicet publicae functioni ad subeunda designatione distributa compellet.

Dat. III kal. mai. Ravennae Basso et Antiocho cons. (431 apr. 29).

11.1.37

Idem aa. Dario praefecto praetorio.

Praeteritis, utcumque impetrata sunt, in suo statu manentibus, quoniam munificentiam principalem nefas est revocari, in posterum excepto Cyro reverentissimo Afrodisiensium civitatis episcopo, cuius tanta sunt merita, ut etiam contra generalem huiusmodi sanctionem speciali beneficio perfrui non vetetur, quicumque per adnotationem nostram in auro voluerit tributa dependere, communicata aestimatione quinquennii, sterilitatis ac fecunditatis pro foro rerum venalium habita ratione, ex eadem summa, quae eiusdem quinquennii perpensis frugibus colligitur, partem quintam pro annis singulis solvere compellantur.

Dat. V kal. septemb. Apameae Isidoro et Senatore cons. (436 aug. 28).

11.2.0. Tributa in ipsis speciebus inferri.

11.2.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Scias inhibitam esse apochandi licentiam, ita ut ne ex praesenti aut futuro vel praeterito sub hoc titulo nummus a provincialibus postuletur.

Proposita prid. id. aug. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 aug. 12).

11.2.2

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

pr. Commoda cogitantes urbis aeternae vini speciem ita provinciales statuimus comportare, ut apochandi praesumptione damnata vina Romam portentur.

1. In tantumque populi usibus profutura provisionis nostrae emolumenta porreximus, ut etiam pretio laxamenta tribuantur. Sanximus quippe, ut per vini singulas qualitates detracta quarta pretiorum, quae habentur in foro rerum venalium, eadem species a mercantibus comparetur.

Dat. X kal. nov. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 oct. [?] 23).

11.2.3

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Probianum praefectum Urbi.

Vinum, quod sollemnis expressio popularibus commodis ex provincialium collectione desiderat, ilico suscipiatur advectum, ut erogationis pro tempore cura praestetur et ea vina populi usibus erogentur, quae natura sua processum temporis ferre non possunt. Quod peraeque in omni vino, quod ex urbicaria regione confertur, observandum esse censemus.

Dat. XV kal. octob. Treviris Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 sept. 17).

11.2.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa.

Earum rerum, quae in praebitionibus canonicis vel debitis ex more poscuntur, non sunt pretia specierum, sed ipsae quae postulantur species inferendae, scilicet ut, quod maximum est et unde omnis solet querella procedere, in annonario quoque titulo species annonarias solvant neque sub taxationibus pretiorum dispendiosis occasionibus adquiescant. Nam et accipientem et dantem illicitae transactionis reatus involvet. Et cetera.

Dat. prid. kal. feb. Beryto Richomere et Clearcho consulibus. (384 ian. 31).

11.2.5

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ne quis pro speciebus annonariis pecunias existimet inferendas, scientibus cunctis, quod si quis contra hanc serenitatis nostrae legem captiosum aliquid putaverit perpetrandum, securitatibus hoc modo editis eos esse carituros.

Dat. XV kal. ian. Constantinopoli Timasio et Promoto cons. (389 [?] dec. 18).

11.3.0. Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.

11.3.1

Imp. Constantinus a. ad Antonium Marcellinum praesidem provinciae Lugdunensis primae.

Rei annonariae emolumenta tractantes, ut cognosceremus, quanta reliqua per singulas quasque provincias et per quae nomina ex huiusmodi pensitationibus resedissent, cognovimus hanc esse causam maxime reliquorum, quod nonnulli captantes aliquorum momentarias necessitates sub hac condicione fundos opimos comparent et electos, ut nec reliqua eorum fisco inferant et immunes eos possideant. Ideoque placuit, ut, si quem constituerit huiusmodi habuisse contractum atque hoc genere possessionem esse mercatum, tam pro solidis censibus fundi comparati quam pro reliquis universis eiusdem possessionis obnoxius teneatur.

Dat. kal. iul. Agrippinae Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 iul. 1).

11.3.2

Idem a. Acacio comiti Macedoniae.

Mancipia adscripta censibus intra provinciae terminos distrahantur et qui emptione dominium nancti fuerint, inspiciendum sibi esse cognoscant. Id quod in possessione quoque servari rationis est: sublatis pactionibus eorundem onera ac pensitationes publicae ad eorum sollicitudinem spectent, ad quorum dominium possessiones eaedem migraverunt.

Dat. III kal. mart. Thessalonicae Constantio et Maximo cons. (327 febr. 27).

11.3.3 [=brev.11.2.1]

Imp. Iulianus a. ad Secundum pf. p.

Omnes pro his agris, quos possident, publicas pensitationes agnoscant; nec pactionibus contrariis adiuventur, si venditor aut donator apud se collationis sarcinam pactione illicita voluerit retinere, et si necdum translata sit professio censualis, sed apud priorem fundi dominum forte permaneat, dissimulantibus ipsis, ut non possidentes pro possidentibus exigantur.

Dat. XIV. kal. mart. Antiochia, Iuliano a. IV. et Sallustio coss.

Interpretatio. Fundum nullus audeat comparare, sed omnes pro his agris, qui ad eos quoquo modo pervenerint, publici canonis impleant functiones. Nec de solutione tributi cuicumque* liberum sit pacisci, sed sive donetur ager sive vendatur, factus dominus integra rei tributa suscipiat.

11.3.4

Idem a. edictum.

Post alia: dominum, qui fructus capit, tributa exigi iustum est.

Dat. III kal. mar. Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 febr. 27).

11.3.5 [=brev.11.2.2]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Tatiano pf. p.

Quisquis alienae rei quoquo modo dominium consequitur, statim pro ea parte, qua possessor fuerit effectus, censualibus paginis nomen suum postulet annotari, ac se spondeat soluturum; ablataque molestia de auctore, in succedentem capitatio transferatur.

Dat. XV. kal. oct. Constantinopoli, Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Quicumque* cuiuslibet rei dominium quolibet ordine adquisierit, continuo pro ea parte, qua possessor effectus est, publicis libris nomen suum petat adscribi, ac se promittat tributum agri, cuius possessor est, soluturum, ut remota de auctore, id est de priore domino inquietudine, in praesentem dominum solutio transferatur.

11.4.0. Ne collatio per logografos celebretur.

11.4.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Si quis collator iugationem suam logografo commiserit, eam fisco noverit vindicandam. Quidquid etiam vel in pretiis vel in speciebus aut aurum ordinem delegationis oblitus praetermissis susceptoribus aut horreis ad logografos detulerit, omne hoc amissurum se esse cognoscat et exactionem a se debito ordine deposcendam. Officiales autem, qui ex huiusmodi commercii aliquid fuerint accepisse detecti, quae avaritia praecipitante captarant exerta dupli animadversione redhibebunt, ipsis dumtaxat logografis in pristinae condicionis discrimine permansuris, si quidem his pro omnibus poenis sufficiat adsiduo tormentorum periculo subiacere.

Dat. prid. non. april. Seleucia Modesto et Arintheo cons. (372 apr. 4).

11.5.0. De indictionibus.

11.5.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Id tantum, quod est necessarium intra Africam militibus consistentibus, provincialibus iubemus indici ac iuxta matricularum fidem quod exigit ratio postulari, ita ut, si quid erogationibus redundarit in speciebus diversis vel praebitione vecturisque, id futurae indictioni collationique proficiat.

Dat. V kal. april. Vincentio et Fravito cons. (401 mart. 28).

11.5.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Omnes omnino quocumque ex titulo possidentes quod delegatio superindicti nomine videtur amplexa velut canonem cogantur inferre, et ne qua sit dubietas, hac aperta definitione decernimus, ut id potius canonis vocabulo postuletur. Nulla igitur domus vel sacri patrimonii vel emphyteutici iuris vel hominum privatorum, etiamsi privilegium aliquod habere doceantur, ab hac necessitate seiuncta sit, quae iam non extraordinarium, ut hactenus, sed ipsis facientibus canonicum nomen accepit.

Dat. VII id. ian. Ravennae Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 ian. 7).

11.5.3

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Isidoro praefecto praetorio.

Cum omnis hoc Aegyptiaci tractus possessoribus conducibile videatur, ut ante kal. mai. praedeleatio manifestetur in locis, ne per ignorantiam collatores ad anni prioris exemplum ante delegationem missam ea cogantur exsolvere quae postmodum indebita missa delegatione forsitan provocavit eventus; scriniariis videlicet sedis excelsae modis omnibus ordinata salubriter impleturis, ita ut Augustaliani officii et cohortalis et defensoris discrimine in locis celeberrimis per dimenstruum tempus ad omnium perveniat notionem.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

11.5.4

Idem aa. Dario praefecto praetorio.

Particulari delegationum notitia ante indictionis exordium singulis transmissa provinciis collationis modum a possessoribus multo ante prospectum devotioni solitae, non subitis calumniis tua sublimitas faciat imputari, ut et provincialibus subeundi dispendia necessitas auferatur et officiis ingerendi damna licentia denegetur.

Dat. V kal. septemb. Apameae Isidoro et Senatore cons. (436 aug. 28).

11.6.0. [=brev.11.3.0.] De superindicto.

11.6.1 [=brev.11.3.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad proconsules, vicarios omnesque rectores.

Nihil superindictorum nomine ad solas praefecturae literas quisquam provincialis exsolvat; neque ullius omnino indictionis titulus, etiam solennis, immineat, nisi eum nostro confirmata iudicio et imperialibus nexa praeceptis sedis amplissimae deposcat indictio et cogat exactio.

Dat. VII. kal. iun. Mediolano, Antonio et Syagrio coss.

Interpretatio. Haec lex hoc praecipit, ut nullum per rectores provinciae superindictum provincialibus imponatur, nisi forte ex hac re processisse praeceptio dominica comprobetur. Tunc enim id, quod superindictum est, aut peti aut exigi poterit, quando a rerum domino cognoscitur constitutum.

11.7.0. De exactionibus.

11.7.1

Imp. Constantinus a. ad Aelianum proconsulem Africae.

Post alia: ducenarii et centenarii sive sexagenarii non prius debent aliquem ex debitoribus convenire, quam a tabulario civitatis nominatim breves accipiant debitorum. Quam quidem exactionem sine omni fieri concussione oportet ita ut, si quis in iudicio questus, quod indebite exactus est vel aliquam inquietudinem sustinuit, hoc ipsum probare potuerit, severa in exactores sententia proferatur.

Dat. kal. nov. Treviris Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 [immo 313] nov. 1).

11.7.2

Idem a. ad Pacatianum vicarium Brittaniarum.

Unusquisque decurio pro ea portione conveniatur, in qua vel ipse vel colonus vel tributarius eius convenitur et colligit; neque omnino pro alio decurione vel territorio conveniatur. Id enim prohibitum esse manifestum est et observandum deinceps, quo iuxta hanc nostram provisionem nullus pro alio patiatur iniuriam.

Dat. XII kal. decemb. Constantino a. et Licinio c. cons. (319 nov. 20).

11.7.3

Idem a. ad populum.

Nemo carcerem plumbatarumque verbera aut pondera aliaque ab insolentia iudicum repperta supplicia in debitorum solutionibus vel a perversis vel ab iratis iudicibus expavescat. Carcer poenaliū, carcer hominum noxiorum est officialium et cum denotatione eorum iudicum, quorum de officio coercitores esse debebunt, qui contra hanc legem admiserint. Securi iuxta eam transeant solutores: vel certe, si quis tam alienus ab humano sensu est, ut hac indulgentia ad contumaciam abutatur, contineatur aperta et libera et in usus hominum constituta custodia militari. Si in obdurata nequitia permanebit, ad res eius omnemque substantiam cives eius accedant, solutionis obsequio cum substantiae proprietate suscepto. Qua facultate praebita omnes fore credimus proniores ad solvenda ea, quae ad nostri usus exercitus pro communi salute poscuntur.

Dat. kal. feb. Constantino a. VI et Constantio caes. cons. (320 febr. 1 [ian. 31]).

11.7.4 [=brev.11.4.1]

Imp. Constantinus a. ad Afros.

Quoniam succlamatione vestra merito postulastis, ne qua his, qui praestationes fiscales differunt, reliquorum laxitas proveniret, specialiter praecipimus observari, ut res eorum, qui fiscalibus debitis per contumaciam satisfacere differunt, distrahantur: comparatoribus data firmitate perpetua possidendi etc.

Dat. XV. kal. iun. Serdicae, Constantino et Maximo coss.

Interpretatio. Quicumque* agrorum suorum tributa implere contemnent, agri eius, qui tributa sua contemnet exsolvere, ab exactore vendantur, et qui comparaverint, firmissimo iure hoc ordine empta* possideant.

11.7.5

Imp. Constantius a. Nemesiano viro perfectissimo comiti largitionum.

Quotiens quis et privati debitor invenitur et fisci, et abreptus ab uno officio teneatur, ad universi debiti solutionem qui eum abstulit coartetur ac totius summae exactionem in se suscipiat, qui eundem avellendum abstrahendumque crediderit.

Dat. IIII id. mai. Nitzibi Amantio et Albino cons. (345 mai. 12).

11.7.6

Idem a. ad Eustathium praefectum praetorio.

Post alia: actores ceterique rei privatae nostrae ad solutionem specierum sollemnium debiti vigoris auctoritate cogantur, ne provinciales rei privatae nostrae fatiget immunitas.

Dat. VIII id. mart., proposita Romae Limenio et Catullino cons. (349 mart. 8).

11.7.7

Impp. Constantius et Constans aa. Bibuleno restituto praesidi Sardiniae.

Provinciales pro debitis plumbi verbera vel custodiam carceris minime sustinere oportet, cum hos cruciatus non insontibus, sed noxiis constitutos esse noscatur, satis vero sit debitorem ad solvendi necessitatem capione pignorum conveniri.

Dat. VIII id. dec. Thessalonicae Constantio VI et Constante III aa. cons. (353 [346?] dec. 6).

11.7.8

Idem aa. ad Taurum praefectum praetorio.

Exactiones provinciarum, quas rectores aut praefecti annonae aut rationales per Africam sustinent, a maioribus iudicibus usurpari non debent, sed ab his solis impleri, quibus cura exactionis imminet.

Dat. IIII non. sept. Dinummae, acc. prid. id. nov. Karthagine Arbitione et Lolliano cons. (355 sept. 2).

11.7.9

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Ducenarios ab exactione provincialium secundum constitutionem sacrae memoriae Constantii probabilis sinceritas tua iubebit arceri.

Dat. III id. mai. Hadrianopoli, acc. VIII kal. octob. Karthagine divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 13).

11.7.10

Idem aa. ad Florianum consularem Venetiae.

Die solis, qui dudum faustus habetur, neminem christianum ab exactoribus volumus conveniri; contra eos, qui id facere ausi sunt, hoc nostri statuti interdicto periculum sancientes.

Dat. XI kal. mai. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? apr. 21).

11.7.11

Idem aa. ad Florianum comitem rerum privatarum.

Omnes provinciis praesidentes iussimus conveniri, ut a rei nostrae conventionem cessarent, ne principales necessitates in publicum proferentes eadem, qua hactenus, in colonos iniquitate saevirent. Illud etiam moderationi adiecimus, ut tripartita esset illatio fiscalium pensionum. Sinceritas tua rationales procuratoresque commoneat, ut, quidquid pro iugatione vel capitatione deposcitur, certantibus studiis devotionis exsolvant.

Dat. VIII kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 25).

11.7.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Constantiano vicario Ponticae.

Potentiorum possessorum domus officium provinciae rectoris exigere debet, decurio vero personas curialium convenire, minores autem possessores defensor civitatis ad solutionem fiscalium pensationum spectata fidelitate compellere.

Dat. V non. mai. Merobaude II et Saturnino cons. (383 mai. 3).

11.7.13

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Solis die, quem dominicum rite dixere maiores, omnium omnino litium et negotiorum quiescat intentio; debitum publicum privatumque nullus efflagitet; ne apud ipsos quidem arbitros vel e iudiciis flagitatos vel sponte delectos ulla sit agnitio iurgiorum. Et non modo notabilis, verum etiam sacrilegus iudicetur, qui a sanctae religionis instinctu rituve deflexerit.

Proposita III non. nov. Aquileiae Honorio n. p. et Evodio cons. (386 nov. 3).

11.7.14

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Apparitores quicumque in collatione auri praecepti fuerint officii sui adhibere servitium, titulorum debita et collationum summas relationis suae fide et adnotatione perscribant sitque ex officialis instructione officium consciunt, quid exactum quidve perlatum esse videatur, ne longinqui itineris diversitate susceptor abductus et curiae suae desit et rei familiaris detrimenta sustineat.

Dat. prid. id. april. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 apr. 12).

11.7.15

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Post alia: quoniam plerique callidis precibus rescripta impetrasse dicuntur, ne a solitis compulsoribus exigantur, praesenti iussione monemus, ne praetento velut quodam beneficio clementiae nostrae quicquam in exactione celebranda vetustati et consuetudini derogetur.

Dat. IIII kal. octob. altini Theodoro v. c. cons. (399 sept. 28).

11.7.16

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Missi opinatores cum delegatoriis iudicibus eorumque officiis insistant, ut intra anni metas id quod debetur accipiant; nihil his sit cum possessore commune, cui non militem, sed exactorem, si sit obnoxius, convenit imminere. Iudices itaque, qui provinciales passi fuerint opinatoribus delegari, eiusdem quantitatis duplex poena retinebit, et apparitores ex quolibet officio sententiam deportationis excipiant, si per semet exigendos voluerint delegare militibus, et curiales temporale manebit exilium, si eos, quos sollemniter exigere consuerunt, opinatoribus putaverint esse tradendos; cum iudicem oportet inquirere debitores, tabularios fideliter prodere nomina dominorum, apparitores sive curiales consuetudine servata regionum convictis debitoribus imminere, ut perceptis congruis emolumentis opinatores impleto anno ad proprios numeros valeant remeare. Qui si ultra annum protracti fuerint, iudices et officia absque ulla mora de proprio cogentur exsolvere militibus quod debetur, ipsis adversus obnoxios repetitione servata. Quod si ad nos aliqua de retentis opinatoribus querella pervenerit, in duplum ab his protinus exigetur, ut partem debitam miles, reliquum fiscus accipiat. Iudicibus quoque eorumque officiis eatenus subvenimus, ut in contumaces debitores cuiuslibet dignitatis auctoritatem suam exerant ac, si impudenter solutio differatur, actores procuratores eorumque praedia persequantur, de eorum quoque nominibus ab nostram scientiam relaturi.

Dat. III id. iul. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 iul. 13).

11.7.17

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Neque agentes in rebus neque sacrarum privatarum vel largitionum palatina officia ex quacumque causa, ex quocumque titulo fiscalis debiti, cum ad provinciam mittuntur, possessores per se audeant convenire, sive id ex praeterito reliquum trahatur seu praesentis temporis tributo solvi conveniat; sed rectores provinciarum frequenter adeundo commoneant eorumque officiis incumbant. Quod si rector provinciae imminens sibi memoratorum declinare molestiam quaerens vel qualibet alia ratione isdem propria auctoritate publicae exactionis permiserit curam, tam ipse quam officium eius vicena auri pondo fisco dependent.

Dat. VII id. dec. Constantinopoli Basso et Filippo cons. (408 dec. 7).

11.7.18

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Largitionalium titulorum exactionem palatinorum obsequiis vetustatis more consecratam iuxta priscam consuetudinem celebrari censemus, recens conditae legis in hac parte auctoritate sequestrata, quae ritu vetustatis neglecto palatinae munera dignitatis intempestiva legatorum achivorum admonitione abstulerat. Ideoque huius statuti praeceptionem, per quam palatinos veteri exigendi functioni constrinximus, commoniti rectores observent.

Dat. V kal. octob. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 sept. 27).

11.7.19

Idem aa. Euchariorum proconsuli Africae.

Tertiam partem canonis fundorum privatorum vel sextam emphyteuticorum ex kal. mart., sicut consuetudo deposcit, reliquam vero canonis summam ex kal. iul. par erit postulari, ne praepostera exactione possessor ad redimendam conventionis cogatur iniuriam. Et cetera.

Dat. prid. kal. mart. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

11.7.20 [=brev.11.4.2]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Euchariorum proconsuli Africae.

Post alia: constituto tempore publice apud Karthaginem in secretario, admissis populo, exactorum ordinabuntur idoneae strenuaeque personae. De quibus si popularis accusatio ulla processerit, in eorum locum alios par erit destinari, ita ut severa indagatione, si in concussionibus possessorum deprehensi fuerint, illico et capitali periculo subiaceant, et directorum quadrupli poena ex eorum patrimonio eruatur. Iudices autem triginta librarum auri mulctae acerbitate sciant se esse plectendos, nisi ea, quae salubriter ordinata sunt, necessaria devotione compleverint.

Dat. prid. kal. mart. Ravenna, Honorio IX. et Theodosio V. aa. coss.

Interpretatio. Haec lex hoc praecipit, exactores ad exigendas tributarias functiones idoneos esse mittendos, ita ut, si de his populi accusatio ulla processerit, id est querela deposita fuerit, in eorum locum alii dirigantur, ut habita diligenti inquisitione, si in dispendia provincialium de superexactionis crimine convinci potuerint, et capitali periculo subiaceant, et ex eorum facultatibus in quadruplum, quae sunt superexacta, reddantur. Iudices vero provinciarum triginta librarum auri se poena noverint feriendos, si haec, quae statuta sunt, implere neglexerint.

11.7.21

Idem aa. Euchariorum suo salutem.

Grave et contra rerum ordinem iudicamus, ut idem municeps et civitatis necessitatem et exactoris publici subire cogatur officium. Quod ne contingat, generali lege sancimus cognitoris, cuius interest, iussione ad praedia mansuetudinis nostrae vel quae sub fisci nomine coeperint retineri moderanda vel ex suo corpore idoneos quosque dari debere vel ex his, si qui perfuncti sacramento militiae absolute potuerint. Ab his namque convenit, a quibus ratio ob praedam discuti consuevit, administrationem sustineri huiusmodi praediorum. Iudicibus itaque adque officiis poenam quinquaginta librarum auri imponimus, nisi commode obtemperaverint definitis.

Dat. prid. kal. mart. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 febr. 29).

11.8.0. De superexactionibus.

11.8.1

Imp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Si quis exactorum superexactionis crimen fuerit confutatus, eandem poenam subeat, quae divi Valentiniani sanctione dudum fuerat definita. Capitis namque periculo posthac cupiditas amovenda est, quae prohibita totiens in isdem sceleribus perseverat.

Dat. prid. non. mart. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 mart. 6).

11.8.2

Idem aa. Apollodoro proconsuli Africae.

Quidquid ultra debitum elicitum fuerat, eruatur. Quod provinciae restitui protinus oportebit.

Dat. prid. id. mart. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 mart. 14).

11.8.3

Imp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano praefecto praetorio.

pr. Post alia: velut licito committi frequenti laesorum deploratione didicimus, ut maioribus subiectis mensuris atque ponderibus gravi possessor damno quatiatur. Iubemus, ut cura et sollertia defensorum hoc fieri a susceptoribus non sinant deprehensosque ad iudicium dirigant, cum ipso commissae fraudis indicio.

1. Idem fieri notum est, ut provincialibus nostris contestari iniurias suas cupientibus actorum confectio a defensoribus, ordinibus, curatore et magistratibus denegetur idque gratia tribuatur eorum, quos rationabiliter intellexerint arguendos. Quod ne accadat, noverint cuncti provinciales, quotiens petitam sibi actorum copiam a memoratis viderint denegari, querellae propriae libellum conscriptum eo tenore quo fuerat contestandum in frequentioribus civitatum locis adfigendum conveniendosque scribas tabularios et cetera officia publica commonenda, per quae libellum colligi oportebit atque invitis supra memoratis personis sub actorum confectione ingeri, quorum quaestione fides possit inquiri: qua probata in eos, quos gestorum petitam confectionem negasse constiterit, vigor iudiciarius exeratur.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 21).

11.9.0. De distrahendis pignoribus, quae tributorum causa tenentur.

11.9.1

Imp. Constantinus a.

Quoniam decessoris tui litterae missae ad Proculeianum tribunum et magistrum officiorum continent quorundam provincialium mancipia abducta pro pignore sub officio retineri, eo quod vestes canonicas vel equos minime intulerunt, atque haec mancipia neque dominos solutis debitis recepisse neque alios comparasse, veritos ne haec rescinderetur distractio: iubemus duorum mensum spatium ad solvenda debita mancipiorum dominis indulgeri, quo transacto nisi debita fuerint persoluta, firmiter mancipia comparabunt quicumque ad emptionem accesserint.

Proposita prid. kal. ian. Castulone Severo et Rufino cons. (323 dec. 31).

11.9.2

Imp. Constantius a. ad Egnatium Faustinum praesidem Baeticae.

Si quis fundum vel mancipia ob cessationem tributorum vel etiam ob vestium auri argentine debitum, quae annua exactione solvuntur, occupata convento debitore et aput iudicem interpellatione

celebrata, cum solutio cessaverit, sub hasta distracta comparaverit, perpetuam emptionis accipiat firmitatem, cum, si minoris forte persona fuerit inserta, necesse sit quempiam legitimae defensionis indiguisse persona praesertim cum ad iuris etiam praesentis et veteris aequitatem illud quoque indulgendum esse ducamus, ut scilicet par condicio etiam in hac pignorum capione servetur, quae ob fiscale debitum fuerint occupata nihilque intersit, utrumne officium summae rei vel procuratoris an certe rector provinciae id quod debitum fuerit deleget, si etiam in hac debitores forte cessaverint, condicione iuris expressa.

Dat. prid. id. decemb. Feliciano et Titiano cons. (337 dec. 12).

11.10.0. Ne operae a collatoribus exigantur.

11.10.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Viventium praefectum praetorio.

Operarum praeibitionem, quae illicite a provincialibus hactenus expetita est, sinceritas tua cessare praecipiat. Nullum autem, qui caupona vel propola vel tabernaria lucrum familiare sectetur, cum animalia, quibus prosecutio debeat, advenerint, si collegiati numero in pares videbuntur, ab hoc obsequio esse patiat. Melius enim est, ut otiosorum sit ista sedulitas, quam ipsas quoque perdat urbes tristes abductio rusticorum.

Dat. X kal. mart. Treviris Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 febr. 20).

11.10.2

Idem aaa. ad Catafronium vicarium Italiae.

pr. Post alia: operas ad prosecutionem equorum vel diversorum neminem provincialium praebere permittimus, quia non ignoramus per universas Italiae civitates...esse quam plurimos et hunc esse morem, ut, quotiens in pares videntur qui...prosecutionis officio maiore animalium numero repente veniente, tabernariis oppidorum hoc iniungatur obsequium. (370 aug. 15).

1. Causam vero pontis liquentiae nolumus nostris praeiudicare decretis: videlicet ob reparationem eiusdem aliquis numerus excusatus habeatur, sed ita eum instaurari oportet, ut a possessoribus civitatis eius territorio suo, quotiens usus poposcerit, reformetur.

Dat. XVIII kal. sep. Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 aug. 15).

11.11.0. [=brev.11.5.0.] Ne damna provincialibus infligantur.

11.11.1 [=brev.11.5.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Probum pf. p. Illyrici.

Si qui eorum, qui provinciarum rectoribus obsequuntur, quique in diversis agunt officiis principatus, et qui sub quocumque* praetextu muneris publici possunt esse terribiles, rusticano cuipiam necessitatem obsequii, quasi mancipio sui iuris imponat, aut servum eius vel forsitan bovem in usus proprios necessitatesque converterit, sive xenia aut munuscula, quae canonica ex more fecerunt, extorserit, vel sponte haec, quae improbata sunt, oblata non refutaverit, sublatis omnibus facultatibus ultimo subiugetur exitio, et nihilo minus rusticanum, qui se in eiusdem operas sponte propria detulisse responderit, par poenae severitudo constringat. Eadem vero circa eos censura servetur, qui xenia aut munera deferri sibi a possessoribus cogunt aut oblata non respuunt.

Dat. prid. kal. oct. Agrippinae, Valentiniano et Valente aa. coss.

Interpretatio. Si quicumque* ex his, qui provinciarum rectoribus coniunguntur aut militant, vel qui agunt in diversis officiis principatus, vel quicumque* sub occasione publici actus videntur esse terribiles, rusticano alicui necessitatem servitii, velut sui iuris mancipio imposuerint, aut servum ipsius aut bovem in sui operis utilitatem transtulerint, sive xenia aut quaelibet munera crediderint exigenda, vel si oblata non recusaverint, ultimo exitio deputantur, et rerum suarum amissione damnantur.

11.12.0. De immunitate concessa.

11.12.1

Imp. Constantius a. ad Marcellinum.

Publicus ac noster inimicus diversis immunitatem dederat iugorum capitationibus et professionibus amputatis. Iubemus ergo, ut omnibus omnino haec privilegia derogentur.

Dat. III. kal. mai. Acindyno et Proculo cons. (340 apr. 29).

11.12.2

Imp. Iulianus a.

Omnes omnino, quicumque capitationis indulgentiam immunitatemque meruerunt, non solum ex annonario titulo, verum etiam ex speciebus ceteris atque largitionibus excepti sunt immunesque erunt; neque enim praestanda dividimus. Melius quippe est munificentiae compendium integrum competere quam saepius postulari.

Dat. prid. kal. mai. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 apr. 30).

11.12.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

Omnium rerum ac personarum, quae privatam degunt vitam, in publicis functionibus aequa debet esse inspectio. Hoc ideo dicimus, quia nonnulli privatorum elicitas suffragio proferunt sanctiones, quibus vectigalia vel cetera eiusmodi, quae inferri fisco moris est, sibi adserant esse concessa. Hoc si quando militibus nostris hisve, qui in palatio nostro degunt, praestamus adprobantibus se sacramentis militaribus adtineri, quod concessimus firmum sit adque robustum; ceterum si quis privatorum eiusmodi rescriptione nitatur, cassa eadem sit. Vectigalium enim non parva functio est, quae debet ab omnibus, qui negotiationis seu transferendarum mercium habent curam, aequa ratione dependi.

Dat. X kal. mart. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 febr. 20).

11.12.4

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Basilio comiti sacrarum largitionum.

Salubribus licet ante prospectum meminerimus oraculis, ut eorum penitus vacuaretur obreptio, qui largitionalibus quippiam commodis derogantes absque palatini officii notione veniam debitae quantitatis mansuetudinis nostrae absolutione meruerunt, iterandae tamen copiam praeceptionis amplectimur, ut praeiudicio segregato non triplum modo, cui primitus videbatur obnoxius, verum etiam quadruplum dispendio digniore exsolvat.

Praelata litteris viri illustris comitis sacrarum largitionum III id. iun. Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 iun. 11).

11.13.0. Si per obreptionem fuerit impetrata.

11.13.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Privilegia omnia paucis concessa personis in perniciem plurimorum in irritum devocentur omnesque huius modi immunitates qui quacumque ambitione meruerunt, ad aequale provincialium ceterorum consortium reducantur prositque iugatio rei publicae hactenus suspensa. Et quo libentius adquiescant, proprio aequanimitatem docemus exemplo id contemptui haberi, quod immune hactenus habeatur facile persuademus ab omnibus faciendum esse quod fecimus. Igitur sinceritas tua id ipsum per omnem Italiam, tum etiam per urbicarias Africanasque regiones ac per omne Illyricum praelata oraculi huius auctoritate firmabit.

Dat. XIII kal. feb. Mediolano Merobaude II et Saturnino cons. (383 ian. [?] 19).

11.14.0. De conditis in publicis horreis.

11.14.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

Cavens, ne urbaniciani officiales annonariis necessitatibus misceantur, omnia particeps praefecto annonae disponas ac iubeas ad curam propriam revocari. Ante omnia autem quae in horreis habentur expendi volumus, ita ut non prius ad frumentum tendatur expensio, quod sub praefectura tua urbis horreis infertur, quam vetera condita fuerint erogata. Si forte vetustate species ita corrupta est, ut per semet erogari sine querella non possit, eidem ex nova portione misceatur, cuius adiectione corruptio velata damnum fisco non faciat. Ad istud autem negotium arbitrato ac iudicio tuo nobilis prudens fidelis optime sibi conscius pro integritatis meritis adponatur custos ac mensor, qui vel frumenta modio metiatur vel iustis aestimationibus colligat, quanta habeantur in condito.

Dat. VI id. april. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 [365?] apr. [?] 8).

11.14.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

Nihil prius ex horreis consequantur, quam omnis canon, qui antiquitus est institutus, fuerit completus; cognoscente officio urbicariae praefecturae decem libris auri esse multandum, si quae decrevimus, fuerint temerata.

Dat. VI kal. ian. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 27).

11.14.3

Idem aa. Anatolio praefecto praetorio Illyrici.

Nulli posthac horreaticas species contingendi copia praebeatur. Sin vero quisquam temerator horreorum extiterit, qui sibi ex praedictis aliquid audeat usurpare, hanc poenam sciat nostro arbitrio definitam, ut deportationis poenae subiectus totius substantiae cogatur subire iacturam.

Dat. VII id. iul. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 iul. 9).

11.15.0. De publica comparatione.

11.15.1

Imp. Constantius a. ad senatum.

Ad comparationem diversarum specierum, quod synoneton appellatur, actores procuratoresque senatorum per diversas provincias nullam inquietudinem tolerent.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

11.15.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa.

Cunctos formari plenius conveniet, ut in speciebus etiam annonariis, quae a provincialibus sub transactione comparationis pretio expeti solent, sciant nullam sibi necessitatem indictionis imponi, sed huius adscriptionis necessitatem sublatam, mox ab amplissima praefectura pretiis competentibus destinandis. Ut nihil trahatur in debitum, quod aut speretur aut promittatur quando solvendum, unusquisque provincialium nostrorum arbitrato proprio et mente devota species petitas isdem pretiis, quae in foro rerum venalium habebuntur, libens praestet ac distrahat, ita ut prius vendendas det species, quam omne, quod in rationem distractionis venerit, aurum fuerit consecutus; potiorum tantum, id est possessorum domibus delegatis, quibus tamen cohortatio imponitur, non necessitas imperatur, ut consensum facilem praebeant super speciebus annonariis distrahendis. Haec autem adscriptio inferiores vel plebeios non tenebit, ut usibus publicis profuturas distrahant fruges.

Proposita prid. kal. feb. Beryto Richomere et Clearcho cons. (384 ian. 31).

11.16.0. De extraordinariis sive sordidis muneribus.

11.16.1

Imp. Constantinus a. ad Catullinum proconsulem Africae.

Patrimoniales fundos extraordinariis oneribus vel mediae aut tertiae portionis obsequiis fatigari non convenit, cum eosdem et auri speciem et frumenti plurimum modum constet persolvere, ita ut qui violare statuta temptaverit puniatur.

Proposita VI kal. sep. Karthagine Constantino a. V et Licinio cons. (319 [?] aug. 27).

11.16.2

Idem a. ad Ulpium Flavianum consularem Aemiliae et Liguria.

Ab extraordinariis omnibus fundi patrimoniales adque emphyteuticarii per Italiam nostram constituti habeantur immunes, ut canonica tantum et consueta dependant ad similitudinem per Africam possessorum.

Dat. XII kal. iun., lecta aput acta Severo et Rufino cons. (323 mai. 21).

11.16.3

Idem a. ad edictum Calchedoniensium et Macedoniensium.

Quotienscumque aliquam adscriptionem fieri necesse est, rectorum consiliis et dispositione uniuscuiusque civitatis fiat adscriptio, ne libidini et commodo potiorum multitudo mediocrium subiecta gravibus et iniquissimis adficiatur iniuriis.

Accepta VIII kal. mai. Crispo III et Constantino III aa. cons. (324 apr. 24).

11.16.4

Idem a. ad Aemilianum praefectum praetorio.

Extraordinariorum munerum distributio non est principalibus committenda, ideoque rectores provinciarum monendi sunt, ut eam distributionem ipsi celebrent manuque propria perscribant adque encauto nomina adnectant, ea forma servata, ut primo a potioribus, dein a mediocribus adque infimis quae sunt danda praestentur. Neque umquam sationibus vel colligendis frugibus insistens agricola ad extraordinaria onera trahatur, cum providentiae sit opportuno tempore his necessitatibus satisfacere. Quae res neglecta vicariorum tuorum verecundiam tangit, ad rectorum autem officiorum capita venietur. Manu autem sua rectores scribere debebunt, quid opus sit et in qua necessitate per singula capita vel quanta angariae vel quanta operae vel quae aut in quanto modo praebendae sint, ut recognovisse se scribant, exactionis praedicto ordine inter ditiores mediocres atque infimos observando.

Lecta VII id. mai. Romae Ianuarino et Iusto cons. (328 mai. 9).

11.16.5

Imp. Constantius a. ad Italicum.

Privatas res nostras ab universis muneribus sordidis placet esse immunes neque earum conductores nec colonos ad sordida vel extraordinaria munera vel superindictiones aliquas conveniri. Et cetera.

Dat. VIII kal. feb. Bononiae Placido et Romulo cons. (343 ian. 25).

11.16.6

Imp. Constantius et Constans aa. ad Beronicianum vicarium Asiae.

Palatini et Constantinopolitani cives pro capitibus seu iugis suis tantum pensitationem atque obsequia recognoscant, extraordinariis et temonariis oneribus liberati.

Dat. non. mai. Constantinopoli Constantio IIII et Constante III aa. cons. (346 mai. 7).

11.16.7

Idem a. et Iulianus c. ad populum.

Sola iubemus exigi, quae factis a nobis indictionibus aliisve praeceptis continentur et quae anniversaria consuetudine antiquitus postulantur: aut, si inexcusabilis necessitas quiddam novum exigit nec dilationem publica utilitas patiat, referri a ceteris iudicibus ad viros clarissimos praefectos praetorio et eorum arbitrio flagitanda deponi statimque id nostrae intimari clementiae. Itaque iudicem, qui ultra iussa aliquid postulaverit, duplum iubemus inferre, officium vero eius quadruplum, viro clarissimo largitionum comite huic exactioni imminente, cum primum ad nos vel praefectos praetorio fuerit querella delata et facinus revelatum, ut et laesi nobis auctoribus aut praefectis recipiant, quod per arbitrium iudicis amiserant.

Dat. IIII non. april. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano c. cons. (356 apr. 2).

11.16.8

Idem a. et caes. ad Taurum praefectum praetorio.

Placet nullum omnino iudicem de cetero provincialibus inferendum aliquid indicere, ut ea tantum sedulo cunctorum studio pensitentur, quae canonis instituti forma complectitur vel nostra clementia decernit inferenda vel delegatione sollemniter sanciente vel epistulis praecedentibus. Sed si quid urgere forsitan coeperit, referri ad celsitudinem tuam statuimus et auctore te fieri et eo persoluto referri ad scientiam nostram, ut nobis iubentibus roboretur. De ceteris quae prospici oportet ante plurimum temporis, insinuetur nobis tempore indictionis ex more promendae. Quippe suggerit ratio eius omnia serie contineri. Ideoque tituli pensitandi semper ad nostram scientiam perferantur, ut indictione anniversariis vicibus emissa iubeamus inferri merito pensitanda. Si quid autem arbitrio suo descripserit provinciales vel exegerit, in duplum inferet et officium eius quadruplum cogetur expendere, super exigenda condemnatione comite largitionum curante.

Dat. kal. april. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 apr. 1).

11.16.9

Idem a. et caes. ad Taurum praefectum praetorio.

Exemplo Africae debent fundi patrimoniales et emphyteutici per Italiam constituti ab extraordinariis omnibus excusari. Non enim per Italiam tantum, sed etiam per urbicarias regiones et Siciliam patrimonialium et emphyteuticorum fundorum vires servandas esse perspeximus.

Proposita Romae VII kal. mart. Eusebio et Hypatio cons. (359 febr. 23).

11.16.10

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

Nihil provincialibus indici sine nostra scientia fas est neque rursus ex his quae sunt indicta referri. Omnia igitur, quae consuetudo vel dispositio nostra amplectitur, hoc est cursum publicum, translationes, itinerum sollicitudines ceteraque similia cuncti possessores implere pariter compellantur. Et cetera.

Proposita III id. mart. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 13).

11.16.11 [=brev.11.6.1]

Impp. Valentinianus et Valens aa. Secundo pf. p.

Nihil a provincialibus extraordinaria patimur indictione deposci. Caveat igitur magnifica auctoritas tua, ne praeter ea, quae a mansuetudine nostra patuerit indicta, tenuiorum oneret functionem; ut, si quis usurpatoria temeritate amplius aliquid fuerit conatus exigere, obnoxius quadrupli repetitione teneatur. Quae severitas iussionis ad ordinariorum iudicum officiorumque terrorem debet excurrere, ut, si eorum vel gratiose conniventia vel ignobili dissimulatione temeritas admiserit curialis, eos quoque damni similis poena castiget.

Dat. XIV. kal. april. Constantinopoli, Valentiniano et Valente aa. coss.

Interpretatio. Haec lex hoc praecipit, nihil debere a provincialibus de superindicticiis titulis peti, nisi ea tantum, quae a rerum dominis indicta constiterit. Et hoc iubet, ut quicumque* aliquid superexigendum crediderit, quadrupli redhibitione componat. Sed et ad ordinarios iudices hanc inquisitionem iubet excurrere, ut etiam si quid in provinciis eorum a quibuscumque* personis aut curialibus factum est, etiam eos similis damni poena castiget.

11.16.12

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Theodorum comitem rerum privatarum.

Ad virum clarissimum et illustrem praefectum praetorio Italiae scripta porreximus, ut ab actoribus et conductoribus patrimonii nostri atque ab his, qui iure perpetuo possederunt, extraordinarii muneris cessaret iniuria neque suburbicariis partibus tironum immineret exactio. Sane praestantia tua providere debebit, quatenus frumenti et equorum maturetur exactio.

Dat. XV kal. april. Treviris Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 mart. 18).

11.16.13

Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

Privatae rei nostrae privilegiis permanentibus nihil extra ordinem praedia iure perpetuo consignata sustineant neque adiectis saepius ac praeter primum delegationis canonem postulatis adfiantur impendiis, quandoquidem neque aurario canoni sub privilegiis aestimato aliquid ex ea iubentibus nobis praebitionum diversitate decutitur et pari cum ceteris aestimari sorte non convenit, quos praeter annonarias functiones aestimata perpetuo pensionum praerogativa nexuerint.

Proposita Karthagine id. april. post cons. Syagrii et Eucherii. (382 [383] apr. 13).

11.16.14

Idem aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

Eos, qui cum honore comitum, nomine magistrorum, memoriae praefuerint vel epistulis vel libellis, item eos, qui ibidem peragendis signandisque responsis nostrae mansuetudine obsecundant, omnium vilium munerum ac totius capitulariae sive, ut rem quam volumus intellegi communi denuntiatione signemus, temonariae functionis fieri iubemus exsortes, ita ut eorum uniuscuiusque adscriptio excusetur, non ut onus alterius excipiat, si etiam eius summae sit, ut recipere possit adiunctos, sed aut suum tantum munus agnoscat aut, si complacito opus est, magis alteri ipse societur quam eidem alter adnectatur. Hi igitur, qui ex eo gradu e palatio nostro abscesserint, adesse sibi competentia privilegia gloriantur; qui vero superioribus dignitatibus creverint, nihilo minus huius loci privilegia praesto sibi fuisse laetentur.

Lecta III kal. sep. Capuae Antonio et Syagrio cons. (382 aug. 30).

11.16.15

Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

Maximarum culmina dignitatum, consistoriani quoque comites, notarii etiam nostri et cubicularii omnes atque ex cubiculariis ab omnibus sordidis muneribus vindicentur; ceteros autem palatina vel militari intra palatium praerogativa munitos ita demum privilegium simile contingat, si prioribus statutis se ad eiusmodi exceptionem docuerint pertinere, ut non singulis indulta personis, sed in commune dignitati vel corpori eiusmodi beneficia doceantur fuisse concessa: circa ecclesias, rhetores atque grammaticos eruditionis utriusque vetusto more durante. Sane rerum extraordinariorum munus ab omnibus omnino magnificentia tua sciat esse poscendum nec posthac aut petitionem aut usurpationem cuiquam meminerit profuturam. Sordidorum vero munerum talis exceptio sit, ut patrimoniis dignitatum superius digestarum nec conficiendi pollinis cura mandetur aut panis excoctio aut obsequium pistrini nec paraveredorum huiusmodi viris aut parangariarum praebitio mandetur, exceptis his, quibus ex more raeticus limes includitur vel expeditionis Illyricae pro necessitate vel tempore utilitas adiuvatur. Operarum atque artificum diversorum, excoquendae etiam calcis obsequia nulla de talibus adiumenta poscantur; materiam, lignum atque tabulata exceptorum virorum patrimonialia non praebeant; carbonis quoque, nisi eum, quem moneta sollemniter vel fabricatio secundum veterem morem poscit armorum, ab huiusmodi viris praebitio desistat; publicis vel sacris aedibus construendis atque reparandis, hospitalium domorum minime curae subiaceant; viarum et pontium tales sollicitudo non oneret capituli atque temonis necessitas nulla mandetur; legatis atque allectis sumptus possessio huiusmodi privilegiis munita non ferat. Hoc tamen his patrimoniis prosit, quae dignitatem proprio videntur nomine possidere, ita ut personis ac dignitatibus indulta beneficia tamdiu unicuique, quamdiu superfuerit, suffragentur. Omnes autem, quorum dignitates atque personas hac lege perstringimus, non solum quamdiu militaverint, verum etiam post missionem atque etiam eos, qui simili honore perfuncti sunt, generali praerogativa a praebitione

sordidorum munerum vindicamus.

Dat. V id. dec. Antonio et Syagrio cons. (382 dec. 9).

11.16.16

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Sordidorum munerum excusatio delata personis ad heredem successoremve transire non potest. Neque enim potest esse perpetuum, quod non rebus sed personis contemplatione dignitatis adque militiae indulsisse nos constat. Igitur ne superindictorum nomine cuiusvis domus minus praestet neve quis id audeat postulare, oraculi nostri definitione sancimus.

Dat. XVIII kal. mai. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 apr. 14).

11.16.17

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Cogendarum intuitu pensionum a fundis patrimonialibus vel emphyteuticis extraordinaria functionum sarcina removeatur; capiti atque fortunis eorum iudicum atque officiorum, qui privilegia tanta temeraverint, discrimine minime defuturo, si similem rursus inquietudinem movere temptaverint. Fundos enim tam patrimonialis iuris quam emphyteutici absque his, quae divali lege praecepta sunt, ad alia iubemus onera non vocari.

Dat. III id. dec. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 dec. 11).

11.16.18

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Extraordinariorum munerum beneficiis nullum omnino potiri iubemus, sed quidquid talis obsequii communis omnibus populis functio postularit, id ab omnibus indiscretum meritis atque personis iubemus impleri. Neque sane deest, ubi vel meritorum privilegia vel dignitatum a communione vindicemus, si quidem ea munera, quae sordida nuncupantur, exceptas lege prohibeamus obire personas, scilicet ne ad eorum obsequia amplissimarum etiam militari fastigio nomina dignitatum vel consistoriani comites devocentur. Quae simili privilegio ecclesiis, rhetoribus adque grammaticis institutionis utriusque largimur. Ac ne in occulto lateat quae sit, munerum enumeratio sordidorum vocabulis ipsis signata respondet. Eius igitur patrimonium, quem ab his obsequiis lex nostra defendit, cura conficiendi pollinis non habebit; nullam excoctionem panis agnoscet; nulla pistrinis obsequia dependet; operas atque artifices non praebebit; excoquendae ab eo calcis sollicitudo cessabit; non conferendis tabulatis obnoxia, non lignis, indultam quoque materiem sub eadem exceptione numerabit; nulla paraveredorum et parangariarum praebitione pulsabitur exceptis his, quas raetiarum limes, expeditiones Illyricae, quas pastus translatio militaris vel pro necessitate vel pro sollemnitate deposcunt; carbonis ab eo illatio non cogetur, nisi vel monetalis cusio vel antiquo more necessaria fabricatio poscit armorum nullam sollicitudinem publicarum aedium vel sacrarum constituendarum reparandarumve suscipiet; nulla pontium vel viarum constructione retinebitur; temonis sive capituli onera non sentiet; allectis atque legatis nihil in sumptuum collatione numerabit. Quae universa ita enumerati viri ad suum noverint privilegium pertinere, ut ea nec uxorum facultatibus indulta cognoscant et suis patrimoniis cum vivendi circumscripta temporibus. Neque enim ea, quae laborum contemplatione singulis sunt delata personis, heres poterit vindicare securus.

Dat. III non. iul. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 iul. 5).

11.16.19

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio Orientis.

Eam legem, quam de extraordinariis sordidisque muneribus expressis vocabulis functionum et insignibus dignitatum sine ulla ambage praescripsimus, ita circa eos, in quos nostra munera redundarunt, servandam esse praecipimus, ut isdem beneficiis non quamdiu militaverint, sed quamdiu vixerint perfruantur.

Dat. XI kal. april. Mediolano Tatiano et Symmacho cons. (391 mart. 22).

11.16.20

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messiano comiti rerum privatarum.

Evidenter atque absolute iubemus, ne fundi ad patrimonium nostrum pertinentes, seu conductionis titulo seu perpetuo iure teneantur, aliquid praeter ordinem superindicti vel pretii petiti nomine vel de sordidis quibuscumque muneribus agnoscant. Nam hoc et a divis principibus impetratum est et a nostra serenitate reparatum. Quisquis igitur iudicum contra fecerit, quinque pondo auri de facultatibus, alia de officiis suis, totidem et de curialibus, qui exsequi male iussa festinant, noverit eruenda.

Dat. XVII kal. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 [?] iun. 15).

11.16.21

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Privilegia venerabilis ecclesiae, quae divi principes contulerunt, inminui non oportet: proinde etiam quae circa urbis Romae episcopum, observatio intemerata custodiet, ita ut nihil extraordinarii muneris ecclesia vel sordidae functionis agnoscat. Et cetera.

Dat. prid. kal. feb. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 ian. 31).

11.16.22

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Privilegia venerabilis ecclesiae inminui non patimur, ita ut nihil extraordinarii muneris ecclesiae vel sordidae functionis agnoscant. Quidquid igitur praeceptis veteribus reverentia religionis obtinuit, mutilari etiam poenae interminatione prohibemus; ita ut hi quoque qui ecclesiae obtemperant his, quibus cautum est, beneficiis perfruantur.

Dat. prid. id. iun. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 iun. 12).

11.16.23

Idem aa. et Theodosius a. Melitio praefecto praetorio.

Post alia: ab illustribus personis sordida munera et extraordinariae necessitatis damna removemus. Et cetera.

Dat. XV kal. mar. Ravennae dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [409] febr. [?] 15).

11.17.0. De equorum collatione.

11.17.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. Alexandrino comiti rerum privatarum.

Viceni et terni solidi per singulos equos, qui a colonis atque ab obnoxiiis exiguntur, ipsi magis iugiter, quam fraude procuratorum nostrorum equi, offerantur.

Dat. III kal. iun. Marcianopoli Lupicino et Iovino cons. (367 mai. 30).

11.17.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Sicut dudum praeceptum est, quam primum equorum, qui curatoricio nomine flagitantur, in pretio maturetur exactio, ita ut viceni quidem solidi pro singulis equis a provincialibus exigantur, septeni vero contubernalibus ministrentur.

Dat. id. feb. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 febr. 13).

11.17.3

Idem aa. praefectis praetorio et comiti sacrarum largitionum.

Equos canonicos militares dioeceseos Africanae secundum subiectam notitiam singularum provinciarum ex praesenti duodecima indictione iussimus adaerari, intribuendis viris clarissimis comitibus stabuli sportulis in binis solidis pro singulis equis servari consuetudinem decernentes. Quam formam quodannis observari praecipimus, ut secundum postulationem Gaudenti viri clarissimi comitis Africae devotissimo militi septeni solidi pro equis singulis tribuantur.

Dat. XII kal. april. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 mart. 21).

11.17.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Herculio praefecto praetorio.

Constructioni murorum et comparationi transvectionisque specierum universi sine ullo privilegio coartentur ad necessitates Illyricianas: nam in his dumtaxat titulis nullum sub quodam cessare privilegii velamento censemus, sed sub hac condicione, cum tempus exegerit, huiusmodi collationi subcumbant, ut non tantum requiratur idoneus, verum universi pro portione suae possessionis iugationisque ad haec munia coartentur et a summis sarcina ad infimos usque decurrat.

Dat. III id. april. Constantinopoli Basso et Philippo cons. (408 apr. 11).

11.18.0. Qui a praebitione tironum et equorum excusentur.

11.18.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Melitio praefecto praetorio.

Tirones, quorum pretia exhausti aerarii necessitas flagitavit, praebere nolumus illustres viros praefectos, cum gerunt infulas dignitatis vel cum sublimem egerint praefecturam; non magistros militum vel comites domesticorum simile munus adstringat, neque enim tirones de facultatibus eorum poscendi sunt, quorum virtus triumphis nostris subiugat de hoste captivos; non praepositum vel primicerium sacri cubiculi, non castrensem, non comitem sacrae vestis, non ceteros cubicularios, non magistrum officiorum, quaestorem vel comites sacri ac privati aerarii illustres, non virum spectabilem primicerium notariorum, non consistorianos comites ac scriniorum magistros vel tribunos et notarios eadem damni multa percellet; non viros spectabiles comites archiarorum, non comites stabuli, curapalatii, scholares, proximos scriniorum eademque scrinia, comites dispositionum, decuriones, magistrum admissionum et ceteras similes comitum laboribus nostris socias dignitates eiusdem praestationis sors teneat; non tribunos vel praepositos militares post testimonium inveteratae militiae. Habeant in commune omnes, sive dum administrant seu postquam administraverint, debitum regiae liberalitatis officium; nemo tirones equos vel praestationem aurariam vereatur, quem sub legis nostrae sanctione prosequimur. Illos tantum tironum atque auri munus adstringat, quos honorarios vocavit antiquitas vel qui fasces civilium partium consecuti nulla prius laboribus rudimenta posuerunt. De ipsis etiam militaris nominis viris eos praepositos vel tribunos a privilegiis esse convenit alienos, qui castrorum expertes habentur nec in hostem martio aere caluerunt.

Dat. XV kal. mart. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 [412] febr. 15).

11.19.0. De collatione fundorum patrimonialium vel emphyteuticorum et rei privatae.

11.19.1

Imp. Constantinus a. ad Dometium Dracontium.

Quotiens plures fundum patrimonialem possident, pro portionibus fieri a singulis non vetetur illatio. Quorundam enim probata industria ceterorum culpa poterit coherceri.

Dat. XV kal. mai. Sirmi, accepta XV kal. iun. Karthagine Crispo II et Constantino II cons. (321 apr. 17).

11.19.2

Imp. Iulianus a.

Omnes, qui patrimoniales fundos retinent, pro his conveniendi sunt ad universorum munerum functiones, sicut unumquemque privatorum necessitas publicae pensationis adstringit. Et cetera.

Dat. V kal. april. Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 28).

11.19.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. provincialibus Byzacenis.

Ab emphyteuticariis possessoribus annonariam quidem solutionem per quattuor menses ita statuimus procurari, ut circa ultimos anni terminos paria concludantur; aurum vero non ex die X kal. dec. in prid. kalendarum ianuariarum, sed per annum solidum, prout quisque pendere potuerit, inferetur.

Dat. id. sep. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

11.19.4

Impp. Arcadius et Honorius aa. Firmino comiti sacrarum largitionum.

Post alia: qui praedia patrimonialia et emphyteutica, privatae quoque rei perpetuo iure retinent et dominici actores augmenti et superindicticii et onerum raeticorum dicuntur mediam nolle solvere pensionem. Igitur iubemus, ut moniti rationales sciant ea, quae a divae memoriae Valentiniano constituta sunt, quam primitus esse servanda.

Dat. VIII kal. iun. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 mai. 24).

11.20.0. De collatione donatarum vel relevatarum possessionum.

11.20.1

Imp. Iulianus a. Aginatio consulari Byzacena.

Admodum nobis videtur absurdum et a nostrorum temporum tranquillitate submotum, ut ii, qui proscriptionis sortem pertulerunt, ad exemplum eorum, qui fundos donatos sacra liberalitate tenuerunt, auri atque argenti collationi redderentur obnoxii, quae sub divae memoriae Constantio adscripta est, cum multum intersit inter eum, qui principali munificentia perfruitur, et eos, qui propria recuperare meruerunt.

Dat. prid. id. novemb. Mampsystae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 nov. 12).

11.20.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Eos, qui rem paternam vel suam a fisco recuperare meruerunt, a collatione auri atque argenti, quae adscripta est et his, qui aliquid a sacra liberalitate meruerunt, tutos defensosque servari praecipimus.

Dat. VI kal. mai. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 apr. 26).

11.20.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hadriano praefecto praetorio.

Exigua quodammodo aedificiorum pensitatio nullum erga possessiones suas superindicti oneris pondus agnoscat. Per omnes autem civitates municipia vicos castella ex horreis balneis ergasteriis tabernis domibus cenaculis, salinis etiam omnibus praeter mancipium, quae populi Romani lavacris inserviunt, vel his, quae in memoratis locis sub pensionis locatione retinentur, nullius excepta persona unius anni, hoc est tertiae indictionis devotione congrua a locorum dominis pensio conferatur, excepta scilicet aeternabili urbe, quam ab huiusmodi munere reverentia propriae maiestatis excusat. Ea videlicet ratione servata, ut, si qui dominorum defuerit, vel a procuratoribus vel ab his qui haec loca sub conductione detentant, id quod praeceptum est inferatur dominorum rationibus imputandum, ea condicione servata, ut sciant tantum, quantum ipsi percipere consuerunt, omni maturitate oportere conferre.

Dat. III non. octob. Ravennae Stilichone et Aureliano cons. (400 [405] oct. 5).

11.20.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Trygetio comiti rerum privatarum.

pr. Largitates tam nostrae clementiae quam retro principum ex eo tempore, quo in bene meritos de re publica conferuntur, tenere perpetem firmitatem praecipimus, ut, quod unusquisque meruit et recte transmisit, nec ad heredem nec ad originem filiorum nepotumve sollicitudinem revocetur; nec quisquam pro his possessionibus, quae largitate principali iam dudum in singulos quosque collatae sunt, damnosae conventionis molestiam pertimescat.

1. Sane, quod non optamus, si umquam extiterit tanta necessitas, ut aliquid in adiumentum aerarii nostri publica requirat expensa, adiuvari nos biennali pensione praecipimus, quae non gravat possessorem, ut et temporum rationem et possessionis, de cuius non potest soliditate dubitari, ante oculos collocemus. Ideoque si quando in dono datis intra quinquennium possidentem necessitas dandi forte reppererit, hunc a collatione esse iubemus alienum si vero post quinquennium intra decem annorum spatia fuerit possessor inventus, mediam biennalis pensionis inferat portionem. Ii vero, qui supra decennium dono data inventi fuerint praedia possidere, si emerit ulla necessitas, integra biennali nos adiuvent pensione.

2. Quod si contra hanc formam scientia iudicis vel executoris conventio pulsandum intra haec tempora iudicaverit possessorem, ad multam sexaginta librarum auri persolvendam se noverint adstringendos. Nec officium palatinum hac excusatione utatur, ut paucos esse adserat, ad quorum partes et scrinium haec cura pertineat, sed omnes omnium scriniorum totius militiae, quod sub privato meret aerario, ad praescriptam poenam se noverint adtinendos, ita ut primates praeter damnum etiam cinguli amissione multentur, si cuiquam providentiam simulanti consensum in hac suggestionem aut instructionem praebuerint.

3. Ipsum enim codicem causam concussionis et fraudis et universa scripturarum genera tali conexa negotio, ne vestigia timoris posthac ulla remaneant, in conventu provincialium flammis iubemus exuri eademque poena, si posthac ulla extiterit, quod in ipsa aliave provincia huiusmodi adserat se proferre documentum, pro publica quiete deperire.

Proposita in foro Traiani XIII kal. iun. Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mai. 19).

11.20.5

Imp. Theodosius a. Asclepiodoto praefecto praetorio.

pr. Ab universis, qui post obitum divi avi clementiae meae ex munificentia tam divinae recordationis patris ac patrui mei quam etiam serenitatis meae fundos cuiuslibet iuris petiverunt, sub hac dispositione redditus conferantur, ut, quicumque a praesenti die triennio possident, unius anni habentes immunitatem pro reliquo biennio medii anni conferant redditus; ex triennio vero usque quinquennium, unius anni; a quinquennio usque ad decennium, biennii; a decennio et ultra, triennii. In qua dispositione etiam ii habebuntur, qui dempto canone possessiones cuiuslibet iuris donationis obtinent titulo aut, cum essent domini possessionum, canonem ex parte vel integrum adimi exoraverunt, ita tamen, ut, qui fundum dempto canone accepit, redditus universos, quos ipse percepit, iuxta datam dispositionem temporis solvat; qui vero dominus constitutus possessionis tantum canonis promeruit relevationem, canonem tantum pro data forma, hoc est aut dimidii anni aut unius aut biennii aut triennii, solvat; eadem ratione etiam illis tenendis, qui relevationem iugationis ex simplici beneficio meruerunt. Sane qui inspectorem specialem ac si de ieiunis ac desertis

possessionibus, accepisse dicuntur, electionem a sede culminis tui propositam amplectantur et aut solvant, ut dictum est, quod nunc consequuntur lucri pro rata temporum ratione, aut, si hoc moleste tulerint, patiantur denuo alios inspectores dirigi.

1. Quod si qui ex possessionibus principali sibi quondam liberalitate donatis postmodum quasdam aliis aut venumdedit aut et ipse donavit, pro his quidem, quae venditae probabuntur, ille se statutis praesentibus obnoxium esse cognoscat, qui videtur pretium consecutus. Cui vero non vendita, sed legitime donata vel iure successionis acquisita possessio est, is profecto debet iustius adtineri ad illa praestanda iuxta tempora praefinita, qui adipisci in praesenti ex donata sibimet possessione monstratur. Qui vero alterius nomine ex munificentia principali donatos obtinet fundos quique relevationis vel peraequationis beneficium simili modo consecutus ostenditur, ipse ad huiusmodi solutionem debet adstringi, qui non ut petitor, sed ut dominus et possessor rei poterit adprobari. Vel certe si hoc casu quodam patere forsitan non valebit, ab ipsa possessione, quae vel donata vel peraequata aut relevata est, supra dicti fructus beneficii conferantur.

2. Scituris cunctis, quod, quisquis praedictam praestationem intra quattuor menses, ex quo fuerit admonitus, inferre distulerit, ipsas possessiones, quae donatae eidem videntur, amittet, ii vero, qui certum quid collationis seu functionis indictae pro temporali possessione praestiterint, pleno in posterum beneficii principalis, quod aliquando meruerunt, munere perfruentur.

Dat. III id. mai. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 mai. 13).

11.20.6

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Antiocho praefecto praetorio.

pr. Eorum iugorum sive capitum sive quo alio nomine nuncupantur privati iuris vel patrimonialis sive civilis sive templorum, quae a principio imperii divae recordationis arcadii genitoris mei ex petitionibus diversorum vel ultro datis adnotationibusque in praesentem diem qualitercumque relevata sunt vel adaerata levius vel de patrimoniali iure ad privatam vel in aurariam aerariam atque ferrariam praestationem translata, quinta pars commodi, quod ex eo beneficio ad dominos fundorum pervenit, ex eodem tempore exacta pro aestimatis per singulos annos habitis arcae et sacrarum largitionum viribus ex aequo societur. Exceptis his, quae in capitatione humana atque animalium diversis qualitercumque concessa sunt, ita ut omnium, quae praedicto tempore atque etiam sub inclytae recordationis avo nostro in terrena sive animarum discriptione relevata sunt usque ad quadringentorum iugorum sive capitum quantitatem pars dimidia publicis censibus adiungatur, ut, si quidem usque ad quadringenta iuga vel capita relevatio facta est, dimidia tantum pars fisco reddatur, si vero amplius aliquid relevatum est, usque ad ducentorum iugorum vel capitum aput beneficium consecutos relevatio firma permaneat, reliqua omnia publicis censibus refundantur. Aut enim intra ducentorum numerum pro rata partis dimidia portione unumquemque relevari conveniet aut ultra eundem minime ad dispendium publicum praestita relevatione abuti, sive in una sive in diversis provinciis vel suo vel interposito nomine huiusmodi beneficium impetravit. Nisi si quis se pro fundis sterilibus ac desertis maioris etiam adscriptionis relevationem iuste meruisse firmaverit et inspectore seu peraequatore misso probaverit, non iam secundum nostrum beneficium, quod usque ad ducenta iuga vel capita pro dimidia parte indulsumus, sed pro inspectionis futurae veritate ac fide tributa publica soluturus.

1. Adaeratis etiam et qualitercumque translatis ex quarta decima feliciter futura indictione translatione vel adaeratione servata modum collationis imponi, qui consecutis partem quandam beneficii reservabit pro regionum diversitate factae adaerationis modum atque omnium, quae in huiusmodi rebus considerata sunt, qualitatem praefectura amplissima disponente.

2. Illis solis ab hac discriptione a sublimitate tua sicut visum fuerit disponente penitus eximendis et in praesenti collationis modo mansuris, quae civitatibus vel curiis vel officiis in commune remissa sunt vel aliquando personarum magis indulta, sed ex dispositione amplissimae sedis tuae, si qua sit de relevatione suspicio, inspectioni verissimae subiciendis.

3. Exactionem vero quintae partis collationum ab exordio imperii divae memoriae patris mei, ut dictum est, iam nunc fieri ab his qui emerunt vel eorum heredibus, si solvendo sint, vel detentatoribus, pro quo quisque possedit tempore,obiit, posterioribus vel novis dominis, ad quos relevata praedia devenerunt, contra suos auctores actionibus legitimis reservandis, neque penitus ullo sub quocumque privilegio dispositione hac eximendo.

4. Firmiter in futurum et sine ulla discriptionis molestia aput eos, qui meruerunt, divina indulgentia permansura, ita ut ne retractari quidem nec proferri in medium has rursus liceat rationes, completis his, quae in praesenti de causis singulis aut personis pro rerum necessitate statuta sunt.

Dat. prid. kal. ian. Constantinopoli dd. nn. Theodosio XIII et Valentiniano III aa. cons. (430 dec. [?] 31).

11.21.0. De collatione aeris.

11.21.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. Modesto praefecto praetorio.

pr. Aes, quod dichoneutum vocatur, non modo deinceps largitionibus inferatur, verum de usu penitus et conversatione tollatur ac nemini publice hoc habere liceat.

1. Et conflatores figurati aeris, adulteratores etiam monetae capitalis animadversio persequatur.

Dat. VII id. april. Constantinopoli Gratiano a. II et probo cons. (371 apr. 7).

11.21.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hilario.

Aeris pretia, quae a provincialibus postulantur, ita exigi volumus, ut pro viginti quinque libris aeris solidus a possessore reddatur.

Dat. V kal. ian. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 28).

11.21.3

Imp. Theodosius a. Maximino comiti sacrarum largitionum.

Perpetuo sancimus generalique decreto, ne cui deinceps ex praecepto comitivae sedis vel per oraculum sacrum vel per divinas adnotationes numinis nostri in nummo vel in specie, nisi ita publica necessitas postularit, propria liceat tributa persolvere, sed ut magis aut ipsam speciem, si hoc usus exegerit, aut aurum, quod aestimatio certa constituit pro centenario aeris, huiusmodi possessor exsolvat.

Dat. V id. decemb. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 dec. 9).

11.22.0. Ne collationis translatio postuletur.

11.22.1

Impp. Constantius et Constans aa. Philippo praefecto praetorio.

Plerique census fundorum suorum iugorum ad alias civitates transferre curarunt. Uniuscuiusque itaque civitatis census in omnibus provinciis ad proprias civitates redire censuimus.

Dat. V kal. aug. Constantio IIII et Constante III aa. cons. (346 iul. 28).

11.22.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Habeat unaquaeque civitas consortem munus, quem habuit in professione collegam. Iugatio omnis, ubi est antiquitus adscripta, permaneat: redeat ad se alio in fraudem munerum translata iugatio. Discant ordines, discant reliqui possessores mutato eo, quod non recte est impetratum, quem participem possidendi cognoverint, esse etiam in omnibus socium functionibus.

Proposita IIII non. mai. Arcadio a. I et Bautone cons. (385 mai. 4).

11.22.3

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Transferat, qui orando meruerit ex iudicio tuae magnitudinis, in annonariis dumtaxat commeatibus ex alio loco ad urbem aliam professionem publicae functionis. Qui diversis in urbibus non sufficiet respondere exactorum numero crebriori, ad unum, ubi magis possidet, iugationis reliquum modum sine publico detrimento exactorem transmittat.

Dat. XVIII kal. mai. Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 apr. 14).

11.22.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Anthemium praefectum praetorio.

Nonnullos possessores exactionis consuetae more dissimulato eo temeritatis procedere cognovimus, ut quidam auctoritate rescriptionis elicitam instantiam compulsorum eludant sub eo obtentu, quod sponte pronius inferant expetenda. Qua usurpatione patefacta promulgamus, ut huiusmodi impetrationis novitate supposita, quae vulgo autopractorium vocatur, universa pensationis profligandae quae fuit reviviscat sollemnitas et curiales vel apparitio provincialis huius muneris vota procurent, exceptis his, quos eminentissimae tuae sedis specialiter consideratio digessit.

Dat. XIII kal. iun. Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 mai. 19).

11.22.5

Idem a. Herculo praefecto praetorio Illyrici.

Quod olim meminimus constitutum, hac generali denuo legis praeceptione sancimus, ne cuiquam liceat praestationes possessionum ad aliud territorium ex alio transferre, sed omnibus modis in eo loci tributaria agnoscatur illatio, quem fides censuum retinet et necessitas publicae adscriptionis adstringit. Quod si ulterius ab officio praefecturae praesentia vel priora statuta fuerint temerata, centum librarum auri multa ferietur, sed et singuli, qui nequaquam prohibitis temperabunt, viginti librarum auri dispendia sustinebunt.

Dat. VIII kal. iul. Constantinopoli Varana v. c. cons. (410 mai. 25 vel iun. 24).

11.23.0. De protostasia.

11.23.1

Imp. Constantius a. ad senatum.

Protostasiae munus hactenus senatores imposita necessitate sustentent, ut isdem senatorum census implendae necessitatis contemplatione socientur nec cuiusquam alterius iuga aut capita senatorum censibus adgregentur, cum protostasiae munus ita debeant sustinere, ut ad eum numerum, quem ipsi censuali sorte sustentant, senatorum tantum censibus nexis eandem necessitatem debeant explicare.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

11.23.2

Imp. Iulianus a. Sallustio praefecto praetorio.

Prototypias et exactiones in capitatione plebeia curialium munera et quidem inferiora esse minime dubitatur, atque ideo a senatoriis easdem domibus submoveri oportet. Et cetera.

Dat. III id. mart. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 13).

11.23.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. praesidi Frygiae Pacatianae.

Cessantibus his, quae quibusdam cuniculis et subreptionibus impetrata noscuntur, et salvis privilegiis dignitatum, gravitas tua universos faciat protostasiae subcumbere functioni, ut et officia publica maturius peragantur et privatorum merita ex hac distributione providentissime conserventur.

Dat. prid. kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. IIII et Honorio a. III cons. (396 iun. 30).

11.23.4

Impp. Arcadius et Honorius aa. Euthymio vicario Asiae.

Qui ex primipilaribus sunt, protostasiae necessitatibus oboedire cogantur nec aliqua se obreptione subtrahere.

Dat. XII kal. ian. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 21).

11.24.0. De patrociniis vicorum.

11.24.1

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. Helpidio.

Colonom multitudinem indicasti per Aegyptum constitutorum ad eorum sese, qui variis honoribus fulciuntur, ducum etiam patrocinia contulisse. Universos itaque, quos tantum sibi claruerit temeritatis adsumere, ut praebeant latebram et defensione repromissa aditum implendae devotionis obclaudant, iubemus urgeri, ut debita, quaecumque vicani, quorum consortio recesserunt, e propriis facultatibus fisci doceantur commodis intulisse, idem cogantur expendere. Eos quoque, quos in defensionem suam videntur suscepisse, ab eorum patrocinio facias separari.

Dat. prid. non. feb. Constantinopoli Constantio a. X et Iuliano caes. III cons. (360 febr. 4).

11.24.2

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Auxonium praefectum praetorio.

Abstineant patrociniis agricolae subiugandi supplicio, si talia sibimet adiumenta commentis audacibus conquisierint. Ii vero, qui propria patrocinia largiuntur, per singulos fundos, quotiens repperiti fuerint, viginti et quinque auri libras dare debeant et non quantum patroni suscipere consueverant, sed dimidium eius fiscus adsumat.

Dat. prid. id. novemb. Marcianopoli Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 [368?] nov. 12).

11.24.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Heracliano comiti Aegypti.

Quicumque ex officio tuo vel ex quocumque hominum ordine vicos in suum detecti fuerint patrocinium suscepisse, constitutas luent poenas. Possessores autem competenter coerciti etiam inviti statutis imperialibus oboedire et muneribus publicis satisfacere cogantur. Quoscumque autem vicos aut defensionis potentia aut multitudine sua fretos publicis muneribus constiterit obviare, ultioni, quam ratio ipsa dictabit, conveniet subiugari.

Dat. prid. kal. octob. Olybrio et Probino cons. (395 sept. 30).

11.24.4

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Censemus, ut, qui rusticis patrocinia praebere temptaverit, cuiuslibet ille fuerit dignitatis, sive magistri utriusque militiae sive comitis sive ex proconsulibus vel vicariis vel augustalibus vel tribunis sive ex ordine curiali vel cuiuslibet alterius dignitatis, quadraginta librarum auri se sciat dispendium pro singulorum fundorum praebito patrocinio subiturum, nisi ab hac postea temeritate discesserit. Omnes ergo sciant non modo eos memorata multa feriendos, qui clientelam susceperint rusticorum, sed eos quoque, qui fraudandorum tributorum causa ad patrocinia solita fraude confugerint, duplum definitae multae dispendium subituros.

Dat. VI id. mart. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 mart. 10).

11.24.5

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Excellentia tua his legibus, quae de prohibendis patrociniis aliorum principum nomine promulgatae sunt, severiorem poenam nos addidisse cognoscat, scilicet ut, si quis agricolis vel vicanis propria possidentibus patrocinium repperit fuerit ministrare, propriis facultatibus exuatur, his quoque agricolis terrarum suarum dispendio ferendis, qui ad patrocinia quaesita confugerint.

Dat. VIII kal. iun. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 mai. 25).

11.24.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aureliano praefecto praetorio.

pr. Valerii, Theodori et Tharsacii examinatio contisciscat, illis dumtaxat sub Augustaliano iudicio pulsandis, qui ex Caesarii et Attici consulatu possessiones sub patrocinio possidere coeperunt. Quos tamen omnes functionibus publicis obsecundare censemus, ut patronorum nomen extinctum penitus iudicetur. Possessiones autem athuc in suo statu constitutae penes priores possessores residebunt, si pro antiquitate census functiones publicas et liturgos, quos homologi coloni praestare noscuntur, pro rata sunt absque dubio cognituri.

1. Metrocomiae vero in publico iure et integro perdurabunt, nec quisquam eas vel aliquid in his possidere temptaverit, nisi qui ante consulatum praefinitum coeperit procul dubio possidere, exceptis convicanis, quibus pensitanda pro fortunae condicione negare non possunt.

2. Et quicumque in ipsis vicis terrulas contra morem fertiles possederunt, pro rata possessionis suae glebam inutilem et collationem eius et munera recusent.

3. Ii sane, qui vicis quibus adscripti sunt derelictis, et qui homologi more gentilicio nuncupantur, ad alios seu vicos seu dominos transierunt, ad sedem desolati ruris constrictis detentatoribus redire cogantur, qui si exsequenda protraxerint, ad functiones eorum teneantur obnoxii et dominis restituant, quae pro his exsoluta constiterit.

4. Et in earum metrocomiarum locum, quas temporis lapsus vel destituit vel viribus vacuavit, ex florentibus aliae subrogentur.

5. Arurae quoque et possessiones, quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta provincialia desideriiis suis vel reliquerunt vel possidere alios permiserunt, penes eos, qui eas excoluerunt et functiones publicas recognoscunt, firmiter perdurabunt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi.

6. Quidquid autem in tempus usque dispositionis habitae a viro illustri decessore sublimitatis tuae ecclesiae venerabiles, id est Constantinopolitana atque alexandrina possedis deteguntur, id pro intuitu religionis ab his praecipimus firmiter retineri, sub ea videlicet sorte, ut in futurum functiones omnes, quas metrocomiae debent et publici vici pro antiquae capitationis professione debent, sciant procul dubio subeundas.

7. Nequaquam cefalaeotis, irenarchis, logografis chomatum et ceteris liturgis sub quolibet patrocinii nomine publicis functionibus denegatis, nisi quid ex his quae exigenda sunt vel neglegentia vel contemptus distulerit.

8. Metrocomias possidere nostro beneficio meruerunt, et publicos vicos committere compellantur.

Dat. III non. decemb. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 dec. 3).

11.25.0. De quadrimenstruis brevibus.

11.25.1

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Quotienscumque quadrimenstrui breves ab apparitoribus ducianis ad sedem vestrae celsitudinis destinantur, parilis notitia provinciali quoque tradatur officio, ut, priusquam ad iudicium vestrum examinanda mittantur, ibidem sub utrorumque praesentia conferantur, ut, qui perperam vel petita vel erogata notaverit, confutetur, ne discordante brevium modo in eorum damnum expensa revocetur, qui susceptionibus vel nominationibus obligati quae militum nomine petuntur exsolvant, nec imputari sibi quod exsolverint congemiscunt.

Dat. XII kal. iun. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 mai. 21).

11.26.0. De discussoribus.

11.26.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Artemium vicarium Hispaniarum.

Quotiens in disceptatione constiterit inique discussionem fuisse confectam et fidem facti non poterit adprobare discussor, ipse in eodem titulo et in eodem modo ad solvendum protinus urgeatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem.

Dat. prid. id. mai. Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 mai. 14).

11.26.2 [=brev.11.7.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae pf. p.

Maximas praedas hoc pacto agi de provincialibus certum est, ut acceptae semel securitates et regestae polyptics a discussoribus vel apparitoribus denuo postulentur, non quod utilitas publica flagitat, sed ut, si casu est amissa securitas, maior praeda nascatur. Decernimus itaque, ut, quando insertae securitates ratiociniis publicis continentur, rursus per iniuriam non petantur.

Dat. V. kal. dec. Mediolano, Stilicone et Aureliano coss.

Interpretatio. Lex ista hoc iubet, in hoc maximam praedam exactores de provincialibus exercere, ut post emissas securitates iterum polypticos et securitates incipiant postulare, quod ab his non pro publica utilitate fieri, sed ut, si securitates inventae non fuerint, maior eis praeda nascatur. Ideoque statuit, ut, si securitates ratiociniis publicis vel in polypticis exactorum continentur, iterum pro cupiditatis nequitia non petantur.

11.27.0. De alimentis, quae inopes parentes de publico petere debent.

11.27.1

Imp. Constantinus a. ad Ablavium.

Aereis tabulis vel cerussatis aut linteis mappis scripta per omnes civitates Italiae proponatur lex, quae parentum manus a parricidio arceat votumque vertat in melius. Officiumque tuum haec cura perstringat, ut, si quis parens adferat subolem, quam pro paupertate educare non possit, nec in alimentis nec in veste impertienda tardetur, cum educatio nascentis infantiae moras ferre non possit. Ad quam rem et fiscum nostrum et rem privatam indiscreta iussimuas praebere obsequia.

Dat. III id. mai. Naisso Constantino a. IIII et Licinio IIII aa. cons. (315 mai. 13).

11.27.2

Idem a. Menandro.

Provinciales egestate victus atque alimoniae inopia laborantes liberos suos vendere vel obpignorare cognovimus. Quisquis igitur huiusmodi repperietur, qui nulla rei familiaris substantia fultus est quique liberos suos aegre ac difficile sustentet, per fiscum nostrum, antequam fiat calamitati obnoxius, adiuvetur, ita ut proconsules praesidesque et rationales per universam africanam habeant potestatem et universis, quos adverterint in egestate miserabili constitutos, stipem necessariam largiantur atque ex horreis substantiam protinus tribuant competentem. Abhorret enim nostris moribus, ut quemquam fame confici vel ad indignum facinus prorumpere concedamus.

Dat. prid. non. iul. Romae Probiano et Iuliano cons. (322 iul. 6).

11.28.0. De indulgentiis debitorum.

11.28.1

Imp. Iulianus a. ad Avitianum vicarium Africae.

Excepto auro et argento cuncta reliqua indulgemus.

Dat. VII kal. nov. Antiochiae, acc. XV kal. april. Karthagine Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 [362] oct. 26).

11.28.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Dextro praefecto praetorio.

Quingenta viginti octo milia quadraginta duo iugera, quae campania provincia iuxta inspectorum relationem et veterum monumenta chartarum in desertis et squalidis locis habere dinoscitur, isdem provincialibus concessimus et chartas superfluae discriptionis cremari censemus.

Dat. VIII kal. april. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mart. 24).

11.28.3

Idem aa. Andromacho praefecto Urbi.

Omnium titulorum, sive qui ad illustres viros praefectos praetorio sive qui ad largitiones nostras pertinent, usque in consulatum primum clementiae nostrae, id est usque indictionem quintam decimam, quae proxima fuerit, reliqua universa concedimus. Atque ut ipsa memoria reliquorum intercidat, chartas omnes, sive quas tabularii civitatum sive officia iudicum sive officium palatinum sive discussores habent, quibus tamen eius temporis et debitorum nomina et debita continentur, undique in medium congregatas palam flammis iubemus aboleri. Post consulatum vero mansuetudinis nostrae, id est a prima indictione in consulatum Olybrii et Probini, omnium reliquorum exactionem suspendi oportere censemus, donec admoniti ordinarii iudices nominatorios breves absque ulla conscriptos fraude transmittant, quibus aperte liqueat, quae penes minuscularios, quae penes curiales debita, quae etiam in defectis domibus habeantur, his enim praecipue consulendum est, qui iusto remedio indigent. Noverint igitur officia ad se omne dispendium rediturum, si occultatis idoneis in eorum locum faeneos defectosve subiecerint. Ex consulatu sane Olybrii et probini, id est ex nona indictione in praesentem diem adcelerari solutionem omnium conveniet debitorum. Eos etiam, qui personalibus debitis sacro aerario tenentur adstricti, id est conductores diversorum portuum ac vectigalium, volumus esse securos. Publicani etiam et telonarii, praepositi thesaurorum adque bafiorum, procuratores gynaeceariorum ac monetariorum ceterique, quos omnes in chartis suis officium palatinum sine ullo aetatis fine custodit, decernimus, ut, quaecumque per eos debita contracta sunt, submoveantur. Ab heredibus etiam memoratorum exactionis atrocitas conquiescat.

Dat. VII kal. iul. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 iun. 25).

11.28.4

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Ab omni intra Italiam iugatione, quam munere annonariae functionis absolvimus, etiam glebalem pensionem iubet serenitas nostra removeri.

Dat. id. sept. Mediolano Basso et Philippo cons. (408 sept. 13).

11.28.5

Impp. Honorius et Theodosius aa. honoratis et possessoribus per Africam.

Reliquorum ex fiscalibus titulis cuncta debita nostrae mansuetudinis indulgentia subsequatur. Et cetera.

Dat. VII kal. dec. post cons. Honorii VIII et Theodosii III aa. (410 [409] nov. 25).

11.28.6

Idem aa. Macrobio proconsuli Africae.

Considerantes Africae devotionem usque in initium fusionis quintae universa reliqua, quae tam ad arcam sublimium potestatum quam ad largitiones pertinent, relaxari praecipimus. privatae quoque rei debita similiter relaxamus chartis abolitis, quibus debita publica continentur.

Dat. VII kal. iul. Ravennae Varana cons. (410 iun. 25).

11.28.7

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

Campaniae Tusciae Piceno Samnio Apuliae Calabriae, sed et Brittiis et Lucaniae ex omni praestationis modo, quem antiqua sollemnitas detinebat, quattuor partes iubemus auferri, ita ut ex indictione decima quinque annorum indulgentia contributa partem solvant publicae functionis. Ad reparationem sane cursus intra indulgentiae tempus quidquid fuerit postulatum, id solum conferri censuimus.

Dat. VIII id. mai. Ravennae Lucio v. c. cons. (413 mai. 8).

11.28.8

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

Naviculariis intra Africam ex quarta decima indictione consulatus Valentiniani aug. III et Eutropi viri clarissimi usque ad indictionem quartam consulatus nostri septies et Theodosi iterum omnia reliqua indulgemus.

Dat. III non. april. Ravennae Constantio et Constante cons. (414 apr. 3).

11.28.9

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Per omnes provincias orientis ex indictione undecima valentiaca in quintam usque nuper transactam indictionem, annorum scilicet quadraginta, id est ex consulatu divorum Valentiniani et Valentis iterum Augustorum usque ad consulatum invictissimi Honorii patrum mei septies et meum iterum, omnium generalium titulorum sub aequa lance tam curiis quam collatori privato et patrimoniali, divinae quin etiam domui omnique iuri munifico, nec non et cellariis, praeter trium metallorum debitoribus docimeni, proconensis et troadensis, concessimus reliqua, sive species sive aes pecunia aurum argentumque debetur, ita ut nec horreis et praefectoriae arcae nec nostro aliquid ex his aerario debeatur; sequentis temporis debitis ex indictione sexta usque ad praesentem duodecimam emergentibus necessitatibus reservatis.

Dat. V id. april. Constantinopoli Constantio et Constante cons. De eadem re scriptum edictum ad populum: ad Marcianum comitem sacrarum largitionum: Musellio praeposito sacri cubiculi de titulis ad domum sacram pertinentibus: ad rectores provinciarum: et de metallariis edictum ad populum per provincias Illyrici et ad rectores provinciarum. (414 apr. 9).

11.28.10

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio.

Indulgentiam, quam ex undecima indictione valentiaca in quintam usque nuper transactam generaliter per omnes provincias et populos sparsimus, nonnulli visi sunt in suum compendium rapinamque convertere, ut fierent privata debita, quae fuerant publica. Ideoque ut largitatem nostram non nomine, sed re ipsa provinciales experiantur, a nullo ordine obtentu anticipatae per se illationis ulterius aliquid exigantur, cum eis sufficere debeat ad medellam, quidquid et ipsi ex eadem indulgentia meruerunt, quam sacrilego animo temerare conati sunt.

Dat. V id. iul. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 iul. 11).

11.28.11

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Primipili reliqua, tamquam ad nuper emissam generalem indulgentiam minime pertineant, flagitari cognovimus. Ideoque sancimus primipili quoque reliqua eiusdem temporis relaxari nec quemquam debere pro eo tempore, quod indulgentia definivit, primipili vel cuiuslibet alterius tituli gratia conveniri praeter docimeni, proconensis et troadensis metallorum debitores, quos et dudum latae indulgentiae series comprehendit.

Dat. V id. sept. Heracleae Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 9).

11.28.12

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

Praeter censuales functiones Campania, quam et vetustatis gravior onerat adscriptio et post hostium vastavit incursio, peraequatis territoriis nonam partem tantummodo praeteriti assis publicarum toleret functionum. Picenum vero et Tusciam suburbicarias regiones septimam tributorum ad supputationem professionis antiquae per universos titulos iubemus agnoscere, ut reciso antiqui census onere is tantum modus, quem superius comprehendimus, chartis publicis inseratur, hac condicione, ut omnis super desertorum nomine querella in posterum conquiescat.

Dat. XVII kal. dec. Ravennae Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 nov. 15).

11.28.13

Idem aa. Venantio comiti rerum privatarum.

Breves, quos spectabiles ac probatissimi nobis viri ac palatinorum sacrarum vel ad praetoriana scrinia detulerunt, et professionis modum eum, qui brevibus sedit, scribi volumus, eum vero qui recisus est de chartis publicis iubemus auferri. Unde secundum fidem polyptychorum per provinciam proconsularem novem milia duas centurias iugera centum quadraginta unum in solvendo et quinque milia septingentas centurias iugera centum quadraginta quattuor semis in removendis, per provinciam vero Byzacenam in praestanda functione septem milia quadringentas sexaginta centurias iugera centum octoginta, septem milia sescentas quindecim vero centurias iugera tria semis in auferenda constat adscripta, ut circa eos, quibus collocata ac relevata sunt praedia, ad securitatem perpetuae proprietatis intermina possint aetate servari. De his vero, quae edictis pendentibus nondum sunt certis adsignata personis, rectores provinciarum decernimus providere, ut manentibus remediis, quae fides supra dicta adtribuit, idoneis collocentur.

Dat. X kal. mart. Ravennae Honorio XIII et Theodosio X aa. cons. (422 febr. 20).

11.28.14

Idem aa. Rufino comiti sacrarum largitionum.

Quod de annonariis functionibus per urbicarias regiones clementia nostra concessit, etiam in largitionalibus titulis et emphyteuticis rei publicae praediis custodiri mandamus. Amotis igitur reliquis etiam circa largitionales titulos debita ex praesenti indictione constituet chartis abolitis debitorum. Capitali sane supplicio percelletur, quisquis provincialem supra constitutum hac auctoritate modum debitae functionis adstrinxerit.

Regesta VI id. feb. Ravennae Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 febr. 8).

11.28.15

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Tauro praefecto praetorio et patricio.

Quicumque ex imposita descriptione donatis relevatisque per sacram liberalitatem obnoxium se esse ex parte vel ex integro cognoscit, nostri numinis beneficio liberetur. Et cetera.

Dat. XII kal. iul. Constantinopoli Ariovindo et Aspare cons. (434 iun. 20).

11.28.16

Idem aa. Tauro praefecto praetorio.

A sexta indictione, ad quam superior indulgentia usque processit, ad undecimam nuper transactam sub aequa dimensione tam curiis quam possessori privato ac patrimoniali, divinae quin etiam domui, ex omni iure munifico nec non et in speciebus cellariensibus reliqua indulgemus, ita ut, quae in istis viginti annis a sexta, qua dictum est, indictione undecimam usque per omnes titulos sive in speciebus sive pecunia auro argentoque, debentur nomine reliquorum, omnibus concedantur. Nihil de his viginti annis speret publicorum cumulus horreorum, nihil arca amplissimae praefecturae, nihil utrumque nostrum aerarium.

Dat. X kal. mai. Theodosio a. XIII et Maximo v. c. cons. (433 apr. 22).

11.28.17

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Debita susceptoribus ante decimam indictionem congregata, quae sedes excelsa pretiis humanioribus adaeravit, ex parte dimidia condonamus, arcae cetera inferri praecipimus.

Dat. prid. id. iul. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iul. 14).

11.29.0. De relationibus.

11.29.1

Imp. Constantinus a. ad Claudium Plotianum correctorem Lucaniae et Brittiorum.

Post alia: super paucis, quae iuridica sententia decidi non possunt, nostram debes consulere maiestatem, ne occupationes nostras interrumpas, cum litigatoribus legitimum remaneat arbitrium a sententia provocandi.

Dat. VI kal. ian. Treviris, acc. VIII id. feb. regio Constantino a. III et Licinio III cons. (312 [313] dec. 27).

11.29.2

Idem a. profuturo praefecto annonae.

Si quis iudicum duxerit esse referendum, nihil pronuntiet, sed magis super quo haesitandum putaverit, nostram consulat scientiam aut, si tulerit sententiam, minime postea, ne a se provocetur, relatione promissa terreat litigantes.

Dat. IIII id. feb. Sirmio Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 febr. 10).

11.29.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Viventium praefectum praetorio.

Super delictis provincialium numquam rectores provinciarum ad scientiam principum putent esse referendum, nisi ediderint prius consultationis exemplum. Quippe tunc demum relationibus plena maturitas est, cum vel allegationibus refelluntur vel probantur adsensu.

Dat. III. kal. ian. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? dec. 30).

11.29.4

Idem aa. et Gratianus a. ad Apodemium.

Si quando ratio aut necessitas est in negotiis nostra iudicia requirendi expectandique responsa, omnem omnino causam relationis series comprehendat, ut recitata consultatione, quae ita est dirigenda, propemodum actorum recensione non opus sit; actis etiam necessario sociandis.

Dat. VI id. mai. Treviris Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 mai. 19).

11.29.5

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Eupraxium praefectum Urbi.

Quicumque iudicum vel appellatione interposita vel ipse dubitans relationem in causa vel civili vel criminali spoponderit sese missurum, exemplum opinionis edendae refutatoriorumque dandorum, sed et transmittendae relationis intra eum diem servet, qui constantiniana lege decretus est, ita ut simul omnia ad eam de qua refertur causam pertinentia acta transmittat. Quod si qui iudicum posthac non ita observaverit cuncta in relationibus dirigendis, quae iam pridem statuta sunt, eo crimine tenebitur una cum officio, quod ordinem servandorum suggerere neglexerit, quo tenentur, qui sacrilegium admiserint. Et cetera.

Proposita XVI kal. mart. Gratiano a. III et Equitio cons. (374 febr. 14).

11.29.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Numquam ad unius litigatoris querimoniam nostris altaribus suggestio offeratur, ita ut, si cuiusquam ambitione plectenda importunitas id forte meruerit, ei, cuius intentione contra generale factum

fuerit constitutum, damnum litis iudex infligat nec umquam in redivivum statum negotium redigatur, quod hac fuerit condicione praesumptum.

Dat. V id. sept. Ravennae d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 9).

11.30.0. De appellationibus et poenis earum et consultationibus.

11.30.1

Imp. Constantinus a. ad Claudium Plotianum correctorem Lucaniae et Brittiorum.

Si in negotio civili cognitis utrisque actionibus pronuntiaveris te ad nostram scientiam relaturum, consultationis exemplum litigatoribus intra decem dies edi aput acta iubeas, ut, si cui forte relatio tua minus plena vel contraria videatur, is refutatorias preces similiter tibi aput acta offerat intra dies quinque, quam illi exemplum consultationis tuae obtuleris. Iam dicationis tuae est omnia, quae aput te vel aput alios gesta fuerint in eo negotio, consultationi tuae cum refutatoriis litigantis adnectere, ita ut scias et decem dies, intra quos edi consultationem oportet, et quinque, intra quos preces refutatoriae offerendae sunt, continuos debere servari. Nam quinque diebus transactis nec offerentem preces refutatorias litigatorem debebis audire, sed sine his, quoniam intra statutum tempus oblatae non sunt, gesta omnia ad nostram referre scientiam. Et cetera.

Dat. III kal. ian. Treviris Constantino a. III et Licinio III cons. (312 vel 313 [313] dec. 30 [27]).

11.30.2 [=brev.11.8.1]

Imp. Constantinus a. ad Catulinum.

Post alia: minime fas est, ut in civili negotio libellis appellatoriis oblatis aut carceris cruciatus aut cuiuslibet iniuriae genus seu tormenta vel etiam contumelias perferat appellator; absque his criminalibus causis, in quibus, etiamsi possunt provocare, eum tamen statum debent obtinere, ut post provocationem in custodia perseverent. Ea custodita moderatione, ut eorum provocationes recipiantur, qui easdem non a praeiudicio interposuisse noscuntur aut etiam ante causam examinatum et determinatam, sed universo negotio peremptoria* praescriptione finito vel per cuncta membra decurso, contra iudicem interpositae esse noscantur etc.

Dat. III. non. nov. Treviris. acc. XV. kal. mai. Hadrumeto, Volusiano et Anniano coss.

Interpretatio. Ista lex hoc praecipit, non debere appellantem aut carceris custodia aut cuiuslibet iniuriae afflictione constringi, exceptis tamen criminalibus causis, in quibus similis accusantem et accusatum condicio* poenae custodiaeque constringit: et eorum appellationes dicit debere recipi, sed ita, ut qui appellaverit, in custodia teneatur, quo usque ad alium iudicem crimina obiecta perveniant, ut discussis ad integrum omnibus, aut de absolutione aut de damnatione accipiat sententiam finitivam.

11.30.3

Idem a. ad Probianum proconsulem Africae.

Appellationum causas, quae per vos in auditorio nostro, quibus vicem nostri mandamus examinis, diiudicantur, ita audire debes, ut edicto, quod super appellationum negotiis finiendis iam generaliter

constitutum est, pareas atque eadem negotia quam maturissime explices.

Dat. VIII kal. sept. Romae Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 aug. 25).

11.30.4

Idem a. Amabiliano praefecto annonae Africae.

Officii cura est, ut omnes omnino appellationes, quaecumque fuerint interpositae, sollemniter curet accipere nec in recipiendis libellis aliquod genus iniuriae inferendum cuipiam existimet.

Proposita III kal. ian. Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 dec. 30).

11.30.5

Idem a. Petronio Probiano suo salutem.

Ex illo tempore, quo in civilibus causis, quae inter privatos moventur, consulturum vel relaturum te esse promiseris vel appellationis a te interpositae sollemnia completa fuerint, nihil posthac tibi quodlibet speciale ac requisitum vel quibuscumque modis favoris gratiam praeferens audiendum est, sed observandum, ut iuxta priora statuta sollemnitis more expleto gesta ad comitatum omnia dirigantur. Et cetera.

Dat. id. aug. Arelato; proposita id. octob. Theveste Sabino et Rufino cons. (316 aug. 13).

11.30.6

Idem a. Petronio Probiano suo salutem.

Supplicare causa pendente non licet nisi forte ei, cui opinionis exemplum negatum est vel instructionis universae subpressa transmissio. Quo facto crimen iudici sacrilegii imminebit, qui hoc commisso litigatori supplicandi necessitatem imponit: cui aliter supplicanti dimidia partis rei de qua agitur imponenda est multa, ut pro iudicis aestimatione fisco pretium inferat. Eo etiam, qui terminatam rescripto vel consultatione quaestionem exquisito suffragio refricare conabitur, quoniam maius crimen admittit, in omnem litis aestimationem protinus condemnando et sub sacramenti observatione omni venia deneganda, si quis contra haec supplicare temptaverit.

Dat. id. aug. Arelato; proposita id. octob. Theveste Sabino et Rufino cons. (316 aug. 13).

11.30.7

Idem a. ad Bassum praefectum Urbi.

Litigatoribus copia est etiam non conscriptis libellis ilico appellare voce, cum res poposcerit iudicata.

Dat. VIII id. iun. Sirmio Gallicano et Basso cons. (317 iun. 6).

11.30.8

Idem a. ad Bassum praefectum Urbi.

pr. Manente lege, qua praescriptum est, intra quot dies opinionis sive relationis exemplum privatis iudex debeat exhibere et refutatorii libelli intra quot dies rursum iudicibus offerendi sint, tam in

privatis quam etiam in fiscalibus causis ex eo die, quo fuerit quaestio terminata vel ex quo relationem iudex per sententiam promiserit, intra vicensimum diem quaecumque ad instructionem pertinent causae, ad comitatum nostrum properantissime volumus adferri. Quod nisi factum fuerit, ab universo officio viginti transactis diebus, quos post latam sententiam placuit supputari, intra viginti alios dies qui sequuntur tantum fisco nostro praecipimus inferri, quanti per aestimationem rationalis emolumentum litis, cuius suppressa fuerat instructio, fidelissime potuerit aestimari. Cui capitale supplicium imminet, si rigorem legis quocumque modo mollire temptaverit. (319 mart. 29).

1. Eadem poena officio imminente, si quando appellatione vel consultatione pendente vel post decisas nostris responsionibus causas ei, quod ullo modo fuerit impetratum, damnabilem voluerit coniventiam commodare. Nam decreta nostra debet ingerere iudicanti ut ipso etiam dissimulante iudice reluctari et tamquam manibus iniectis eos de iudicio producere ac rationum officio traditos statuti prioris nexibus obligare, quorum desideriis violari nostras prospexerit sanctiones.

Proposita IIII kal. april. Romae Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 mart. 29).

11.30.9

Idem a. ad Severum vicarium.

Ne causas, quae in nostram venerint scientiam, rursus transferri ad iudicia necesse sit, instructiones necessarias plene actis inseri praecipimus. Nam cogimur a proferenda sententia temperare, qui sanximus retractari rescripta nostra ad opiniones vel etiam relationes iudicum data non oportere, quoniam verendum est, ne lis incognito negotio dirimatur adempta copia conquerendi. Quare perennibus inuretur iudex notis, si cuncta, quae litigatores instructionis probationisque causa recitaverint, indita actis vel subiecta non potuerint inveniri.

Dat. X kal. iul. Aquileiae Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 iun. 22).

11.30.10

Idem a. ad Crispinum.

Si quis per absentiam nominatus ad provocationis auxilium cucurrerit, ex eo die interponendae appellationis duorum mensum tempora ei computanda sunt, ex quo contra se celebratam nominationem didicisse se monstraverit. Nam praesenti, qui factam nominationem cognovit et appellare voluerit, statim debet duorum mensum spatium computari.

Dat. VIII id. iul. Constantino a. VI et Constantino c. cons. (320 iul. 8).

11.30.11

Idem a. ad Maximum.

pr. Post alia: nemo in refutationem aliquid congerat, quod adserere intentione neglexerit. Quod quidem saepe fit industria, si, quod quis probari posse desperet, in praesenti disceptatione dissimulet, certus se esse revincendum, si commenticia et ficta suggererit. Propter quod cogi etiam singulos oportebit ad proferenda in iudicio universa, quae ad substantiam litigii proficere arbitrantur, atque ea ratione urgeri, ut sciant sibi ex auctoritate legis istius non licere refutatoriis tale aliquid ingerere, quod apud iudicem non ausi fuerint publicare. Nam si plena, ut iubemus, adsertio per litigatorem in iudiciis exeratur et integra instructio in consulti ordinem conferatur, stabit ratum ac fidele, quod iudicia nostra rescripserint neque ullus querimoniae locus dabitur nec occasio supplicandi, ut convelli labefactarique iubeamus quae ad relationem eius sanximus, qui neque vera neque universa suggessit. Omnes igitur partium allegationes acta universa scripturarumque exempla omnium dirigantur. Quod cum universos iudices tum praecipue sublimitatem tuam, qui cognitionibus nostram vicem repraesentas, servare conveniet.

1. Sane etiam ex eo querimoniae litigantium oriuntur, quod a vobis, qui imaginem principalis disceptationis accipitis, appellationum adminicula respuuntur. Quod inhiberi necesse est. Quid enim acerbius indigniusque est, quam indulta quempiam potestate ita per iactantiam inolescere, ut despiciatur utilitas provocationis, opinionis editio denegatur, refutandi copia respuatur? Quasi vero appellatio ad contumeliam iudicis, non ad privilegium iurgantis inventa sit vel in hoc non aequitas iudicantis, sed litigantis debeat considerari utilitas.

Dat. prid. id. ian. Sirmio Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 ian. 12).

11.30.12

Idem a. ad Florentinum.

Si nominatus magistratus aliquis refragetur, non appellatio, sed querimonia hoc dicetur, appellationis enim verbum in maioribus rebus dici oportet. Similiter et si ad exactionem annonariam nominatus de iniustitia queratur, non appellatio, sed querella hoc esse videbitur. Ideoque nec tempora appellationum servandasunt, sed mox super huiusmodi querimoniis disceptandum.

Dat. id. april. Constantinopoli Severo et Rufino cons. (323 apr. 13).

11.30.13

Idem a. ad Iulianum praefectum Urbi.

Nonnulli iudicum inferioris gradus a sententiis suis interponi provocationis auxilium aegre ferentes id efficiunt, ut nobis eorum relationes non necessariae et insolentes ingerantur. Igitur volumus, cum ab eorum sententiis fuerit provocatum, super ea quaestione, cuius appellatione interposita iudices esse desierunt, minime eos ad nostram referre clementiam, sed gravitatis tuae, cui nostram vicem commisimus, sacrum auditorium expectari.

Dat. III non. aug. Heracleae Constantino a. VII et Constantio c. III cons. (326 [329?] aug. 3).

11.30.14

Idem a. Victori rationali urbis Romae.

Quoniam nonnulli fisci debitores, cum iussi fuerint debitam summam exsolvere, interposito provocationis auxilio vim executionis eludunt nec iam opinionis exemplum nec refutatorias preces curant petere vel offerre, placuit, ut, si intra dies complendis sollemnitatibus praestitos ad facienda haec appellatoris cura defuerit, deserta ab eo provocatio aestimetur moxque debitum exigatur.

Dat. prid. kal. aug. Constantio et Maximo cons. (327 iul. 31).

11.30.15 [=brev.11.8.2]

Idem a. ad concilium provinciae Africae.

Non recte iudices iniuriam sibi fieri existimant, si litigator, cuius negotium sententia vulneratum est, a principali causa provocaverit, quod neque novum neque alienum a iudiciis est. Ideoque post negotium principale discussum litigatori liceat litem iuris remedio sublevare; et iudices observare debebunt, ne appellatores vel in carcerem redigant, vel a militibus faciant custodiri.

Pp. IV. kal. aug. Karthagine, Constantino a. VIII. et Constantino caes. IV. coss.

Interpretatio. Lex ista hoc iubet, non debere iudices provinciarum assertiones appellantium ad suam iniuriam revocare, quia hoc nec novum nec alienum a iudiciis esse cognoscitur; et ideo hoc iubet, ut liceat litigatori vitiatam causam appellationis remedio sublevare. Hoc etiam specialiter praecepit, ut appellator nec in carcerem nec in quamcumque* custodiam redigatur, sed agendum negotium suum liber observet.

11.30.16

Idem a. ad universos provinciales.

A proconsulibus et comitibus et his qui vice praefectorum cognoscunt, sive ex appellatione sive ex delegato sive ex ordine iudicaverint, provocari permittimus, ita ut appellanti iudex praebeat opinionis exemplum et acta cum refutatoriis partium suisque litteris ad nos dirigat. A praefectis autem praetorio, qui soli vice sacra cognoscere vere dicendi sunt, provocari non sinimus, ne iam nostra contingi veneratio videatur. Quod si victus oblatam nec receptam a iudice appellationem adfirmet, praefectos adeat, ut aput eos de integro litiget tamquam appellatione suscepta. Superatus enim si iniuste appellasse videbitur, lite perdita notatus abscedet, aut, si vicerit, contra eum iudicem, qui appellationem non receperat, ad nos referri necesse est, ut digno supplicio puniatur.

Dat. kal. aug.; proposita kal. sept. Constantinopoli Basso et Ablavio cons. (331 aug. 1).

11.30.17

Idem a. ad universos provinciales.

Qui licitam provocationem omiserit, perpetuo silere debet nec a nobis impudens petere per supplicationem auxilium. Quod si fecerit, deportationis poena plectendus est.

Dat. kal. aug.; proposita kal. sept. Basso et Ablavio cons. (331 aug. 1).

11.30.18

Imp. Constantius a. Anicio Iuliano praefecto Urbi.

Quotiens rationalis vel officii necessitate poscente vel ex praerogativa rescripti inter privatos iudicaverit, si a sententia fuerit provocatum, non ad nostram scientiam referendum est, sed apostolis datis, quod iuxta observatam rationem postulari sufficiet, ad auditorium gravitatis tuae, cui ad vicem nostram delata iudicatio est, partes pervenire oportet, in fiscalibus causis servato priscae consuetudinis more, ut opinione edita universa ad nostram scientiam referantur.

Dat. XIII kal. iul. Serdicae; proposita VI kal. aug. Romae Constantio a. II et Constante cons. (339 [329] iun. 19).

11.30.19

Idem a. ad Anatolium vicarium Asiae.

Post alia: si ad curiam nominati vel ad duumviratus aliorumque honorum infulas vel munus aliquod evocati putaverint appellandum, intra duos menses negotia perorentur.

Dat. VI kal. dec. Constantio a. II et Constante cons. (339 nov. 26).

11.30.20 [=brev.11.8.3]

Impp. Constantius et Constans aa. Philippo pf. p.

Iudices cum in civilibus causis tum etiam in criminalibus, in quibus vitae hominum salutisque quodammodo fata tractantur, appellationes admittant, nec denegent vocem in supplicium sententia destinatis.

Pp. V. id. iun. post cons. Constantii iterum et Constantis aa.

Interpretatio. Lex ista hoc praecipit, ut etiam in criminalibus causis, ubi vita utriusque partis in dubium devocatur, liceat appellari, nec appellandi vox denegetur ei, quem in supplicium sententia destinarit.

11.30.21

Idem aa. ad Proculum proconsulem Africae.

Si qui fiscale debitum per sententiam luere iussi appellationem frustrationis commento crediderint opponendam, ne moris tergiversantibus abutantur, ilico ad eum missi, cuius vice nostra cognitio est, intra viginti dies appellationis substantiam persequantur, ut vel probata appellatione ad dicationis tuae officium revertantur vel improbata ut legis istius contemptores ad praefectorum praetorio commentarios destinentur. Eadem forma servanda etiam, si pessima conscientia forte gravati appellandi causas intra diem supersederint perorare.

Dat. IIII kal. dec. Acindyno et Proculo cons. (340 nov. 28).

11.30.22

Idem aa. ad Scylacium.

Omnes praesides moneantur, ut, si quis provocatione sibi opus esse cognoscit, iuxta morem ordinemque legum accipiant libellos et ad eos qui consuerunt audire transmittant, nec appellantes iniuriarum adflictatione deterritos a suffragio necessariae defensionis expellant. Imponimus enim praesentis multae fascem, ut iudex, qui suscipere neglexerit, auri libras X et officium eius quindecim pendat.

Proposita Cyzico VI kal. mart. Placido et Romulo cons. (343 febr. 24).

11.30.23

Idem aa. ad Rusticum praefectum Urbi.

Dudum meminimus sancientibus nobis esse decretum, ut iuris veteris auctoritate submota nullus clarissimus a praefecti urbis sententia provocandi usurparet licentius facultatem. Sed cunctas nobis partes publicae utilitatis atque communis iuris videntibus praestare visum est, ut vetustatis auctoritas et appellandi facultas et origo repetatur, scilicet consenescente priore lege, qua istius modi potestas videbatur exclusa.

Proposita Romae VI non. iul. Amantio et Albino cons. (345 iul. 2).

11.30.24

Idem aa. Procopio praesidi Ciliciae.

Cum in controversia criminali sive civili iudex ad nos existimaverit referendum, acta, ut gesta sunt, refutatorios libellos, ut oblatis sunt, referri oportet: quos quidem exigere et intra praescriptum patria constitutione tempus a iurgantibus flagitari iubemus ac pronuntiamus gravissimam notam esse subitum, quisquis haec a nobis constituta neglexerit.

Proposita VI id. nov. Filippo et Sallia cons. (348 nov. 8).

11.30.25

Idem aa. ad Lollianum praefectum praetorio.

Quoniam iudices ordinarii provocationes aestimant respuendas, placet, ut, si quis appellationem suscipere recusaverit, quae non ab exsecutione vel a praeiudicio, sed a sententia iurgium terminante fuerit interposita, XXX pondo auri cogatur fisco inferre, triginta alias libras auri officio eius itidem soluturo.

Dat. VIII kal. aug. Messadensi; proposita Capuae Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 25).

11.30.26

Idem aa. ad Volusianum praefectum praetorio.

Post alia: lata sententia, quae pertinet ad bona vacantia et caduca et ad ea, quae indignis legibus cogentibus auferuntur, si quis putaverit provocandum, vox eius debet admitti.

Dat. III kal. aug. Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 30).

11.30.27

Idem aa. et Iulianus caes. ad Taurum praefectum praetorio.

De Sardinia Sicilia Campania Calabria Brittiis et Piceno Aemilia et Venetia et ceteris interpositas appellationes laudabilis sublimitas tua more sollemni debet audire competenti appellatione terminandas. Nec vero ulla poterit esse confusio. Praefectus enim urbis nostra responsione conventus praedictis cognitionibus temperandum sibi esse cognovit.

Dat. Sirmio Constantio a. VIII et Iuliano II c. cons. (357...).

11.30.28

Idem aa. ad Taurum.

Patris nostri salutaribus imperatis comperimus dudum esse praeceptum, ut, si a rationali vel comite vel alio, qui curam fiscalis commodi gerit, fiscale debitum postulante fuerit provocatum, ad eos, qui vice nostra huiusmodi cognitionibus praesident, appellatores intra diem tricensimum perducantur, adversus sententias, quas iniquas esse contendunt, exsecuturi proprias actiones. Quapropter viginti sufficit dies intra eandem provinciam custodiri, intra quam fuerit provocatum, sic ut ex aliis quadraginta serventur atque intra eorum terminos quod patris nostri constitutio statuit explicetur.

Dat. XIII kal. iul. Singiduno; proposita X kal. aug. Romae Eusebio et Hypatio cons. (359 iun. 18).

11.30.29

Imp. Iulianus a. ad Hymetium vicarium urbis.

Omnes legitima appellationes, quaecumque fuerint contra audientiam tuae gravitatis interpositae, indubitanter suscipiantur et post latam sententiam intra triginta dies universa, quae in eiusmodi negotio geruntur, cum refutatoriis precibus seu libellis ad nostrum comitatum mittantur, strenuo videlicet officiali ex his, qui tibi parent, ad hanc sollicitudinem electo, ita ut publicis monumentis confectis dies, quo gerulis gesta tradantur, fideliter designetur. Nam X librarum auri multae constituetur officium obnoxium, si statuta nostra aliqua fuerint dissimulatione violata.

Dat. X kal. octob. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 sept. 22).

11.30.30

Idem a. ad Germanianum praefectum praetorio.

His, qui tempore competenti non appellant, redintegrandae audientiae facultas denegetur. Omnes igitur, qui contra praefectos Urbi seu proconsules seu comites Orientis seu vicarios sub specie formidinis provocationem non arbitrantur interponendam, a renovanda lite pellantur. Nobis enim moderantibus rem publicam nullum audebit iudex provocationis perfugium iurgantibus denegare. Qui vero vim sustinuerint, contestatione publice proposita intra dies videlicet legitimos, quibus appellare licet, causas appellationis evidenti adfirmatione distinguant, ut hoc facto tamquam interposita appellatione isdem aequitatis adminicula tribuantur.

Emissa XV kal. ian. Mamertino et Nevitta cons. (362 dec. 18).

11.30.31

Idem a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Quoniam plerique rectores relationes, quas ad nostrae tranquillitatis comitatum destinare promittunt, suppressere vel differre conantur, prava id conscientia faciente conveniri eos ab illustri auctoritate tua praecipimus, ut intellegant sibi quidem denarum librarum auri, officiis vero suis vicinarum imminere condemnationem, si promissa relatio intra triginta dies non fuerit sine aliqua ambiguitate transmissa his officialibus, per quos convenit gesta transmitti. Et quia plerumque contingit, ut Gerulis litterarum aliquo casu existente tarditatis obstaculum videatur adferri, ne id quod necessitate contingit ad culpam rectorum redundare videatur, actis apud se confectis diem designare debebunt, in quo transmissio gestorum committitur his, qui huic necessitati deputantur.

Dat. X kal. april. Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 mart. 23).

11.30.32

Impp. Valentinianus et Valens aa. salutem dicunt ordini civitatis Karthaginis.

Iudicibus non solum appellationis suscipiendae necessitas videtur imposita, verum etiam triginta dierum spatia definita sunt, intra quae negotii merita ad mansuetudinis nostrae scrinia conveniat destinari, iudice et officio, si statuta fuerint aliqua parte mutilata, multae subiacente.

Dat. prid. non. feb. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 febr. [?] 4).

11.30.33

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Quicumque iudicum adversus auctoritatem legis appellationes neglexerit, protinus officio tuo, non rationalis, imminente ad viginti librarum auri exsolvendam multam cogetur, ita ut et officium eius triginta simili celeritate dissolvat.

Dat. prid. id. sept. Aquileiae accepta XVIII kal. dec. tacapis divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

11.30.34

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

pr. Si quisquam ausus consultationem sequi circa limina palatii nostri comitatumve fuerit deprehensus, aestimatae litis, quae in controversiam venit, medietatem in auro atque argento fisci viribus inferre cogetur.

1. Iudex sane, qui relationem promiserit, nisi intra triginta dies dictae sententiae promissam relationem ad nostra scrinia destinarit, ipse quidem notabili sententia reprehensus X librarum auri condemnatione quatiatur, officium vero eius, quod non suggererit nec commonuerit de relationis necessitate, viginti libris auri fiat obnoxium.

Dat. V id. nov. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 nov. 9).

11.30.35

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

Cuncta instrumenta, quae iudiciis offeruntur, subiecta consultationi gesta continere debebunt. Sed et acta, quae sint ante habita, et monumenta transmittenda sunt, hisque adnectenda sunt testimonia vel confessiones partium et omnia huiusmodi, in quibus causa consistit et habere exitum videatur.

Dat. kal. aug. Marcianopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (370 aug. 1).

11.30.36

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Eupraxium praefectum Urbi.

Post alia: cum ex causis iustis aliquid, quo minus iudicari statim possit, repperietur incertum ac debitor adversus discussoris statum coeperit reluctari, dilatione postposita super eo, quod exorietur ambiguum, vel sublimitas tua vel vicarius, prout quisque vestrum proximus erit, adhibeat examen.

Proposita XVI kal. mart. Gratiano a. III et Equitio cons. (374 febr. 14).

11.30.37

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Thalassium proconsulem Africae.

Post alia: cum de praescriptionibus peremptoriis agitur examen, si eas praescriptiones iudex ut leves putaverit improbandas et ab eius interlocutione fuerit appellatum, provocatio huiusmodi recipiatur, cum peremptoria praescriptio et definitiva sententia eadem vi vel consumptae causae vel non admittendae videantur operari. Sed quoniam evenire potest, ut multae praescriptiones peremptoriae litigatoribus competant, ne in uno eodemque negotio per singulas necesse sit saepius provocari et totiens ad nos referri, omnes peremptorias praescriptiones, quas sibi quisque putaverit competere, cogatur expromere et ita demum, si a cognitore fuerint repudiatæ, utatur, si placet, provocationis auxilio. Et cetera.

Dat. III kal. sept. Treviris Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 aug. 30).

11.30.38

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

Post alia: in condemnationibus appellationes iubemus admitti.

Dat. XIII kal. iul. Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iun. 18).

11.30.39

Idem aaa. ad Macedonium comitem sacrarum largitionum.

Quotiens fiscalibus causis controversiae alicuius dubitatione pendentibus summam sententiae comes aerarii nostri imposuisse detegitur et cogendis obvium debitis provocationis suffugium fuerit obiectum, proprium super eo esse tribuendum praestantia tua discat examen, modo ut frequentibus statuta praeceptis eos praeter debiti modum poena comitetur, quos executionem veteris iudicati superfluae appellationis obiectu suspendisse claruerit.

Proposita Karthagine XV kal. april. Syagrio et Eucherio cons. (381 mart. 18).

11.30.40

Idem aaa. ad Basilium comitem sacrarum largitionum.

Omnem, quae de libello scripta recitatur, dici volumus atque esse sententiam atque ab eo provocationis auxilia quisquis efflagitat, ad auditorii sacri venire iudicium neque illic ex praeiudicio poenam vereri, sed appellationis iniustae iustaeve discrimen competenti subire luctamine. Praeterea quidquid in cunctis cognitionibus atque conflictibus libelli absque documento et recitatione decernitur, praeiudicii loco iuste ac probabiliter putatur. Atque ab eo si vel vocem quisquam provocationis obiecerit vel libellum, disputatione non indiget, quin certa atque manifesta praeiudicii condicione teneatur eumque confestim ab eodem cognitore exigi conveniet ac teneri.

Dat. prid. kal. sept. Merobaude II et Saturnino cons. (383 aug. 31).

11.30.41

Idem aaa. ad Ammianum comitem rerum privatarum.

Rationales privatae rei causis vel sacri aerarii praesidentes examen praesente fisci advocacy suscipiant. Ac si eorum sententia forte fuerit appellatione suspensa, ad eos iudices disceptationis fata transeant, ad quos privatorum hominum causae referri ex provocatione consuerunt, ita ut, si ab illis quoque fuerit provocatum, mansuetudinis nostrae expectetur arbitrium, vel sinceritate tua vel sacrarum remunerationum comite, prout ad quem negotium pertinebit, quid super his, de quibus referatur, gestum sit, scriptis currentibus instruente, ut, sive athuc superest nostra cognitio, mansuetudinem nostram facta suggestionem commoneat, sive adquiescentibus partibus terminum negotio datum esse constiterit, plenam rei inquisitionem notitiamque eius accipiat. Sane tempora tantum volumus privatis fiscalibusque causis non esse communia, ut antiquo iure fiscalia negotia intra duos menses in eadem provincia, intra quattuor in contigua, intra sex in transmarina dicantur.

Proposita XVII kal. ian. Merobaude II et Saturnino cons. (383 dec. 16).

11.30.42

Idem aaa. ad Agrestium proconsulem Palaestinae.

Probamus verecundiam iudicantis, si superfluam quoque recipiat provocationem, ne interim reliquum negotium audiret.

Dat. prid. kal. april. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 mart. 31).

11.30.43

Idem aaa. Merobaudi duci Aegypti.

Provocantibus multas nisi ex nostris decretis non patimur imponi.

Dat. XIII kal. nov. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 oct. 20).

11.30.44

Idem aaa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Post alia: obiecta appellatione, etiamsi a praeiudicio interposita dicatur, vel ad nos vel ad cognitorem sacri auditorii sollemniter causa mittatur, cum, si ea provocatio adversum leges fuerit emissa, facile post iudicium sacri examinis ab huiusmodi litigatoribus multa possit exculpi.

Dat. III kal. decemb. Mediolano Richomere et Clearcho cons. (384 nov. 29).

11.30.45

Idem aaa. et Arcadius a. ad Pelagium comitem rerum privatarum.

pr. Post alia: cum post sententiam discussoris vel rationalis fuerit provocatum, ad sinceritatem tuam negotium transferatur, ut, si mediocritas negotii aut longinquitas regionis ad iudicium tuum litigatores venire non patitur, iudici provinciae, quem ipse probaveris, negotium delegates.

1. Appellationes vero transmarinae in iudicio tuo intra anni agantur spatium; de contiguis et non longe positis provinciis appellationes intra constituta iure tempora peragantur.

Dat. XV kal. mart. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 febr. 15).

11.30.46

Idem aaa. ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

Post alia: cum super fiscali debito emerit provocatio, in eadem provincia vicensimo die negotii merita noscenda sunt, ita ut secundum generalis arbitrium sanctionis XL dierum ex contigua provincia spatia sufficiant.

Dat. VII kal. dec. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 nov. 25).

11.30.47

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Cum antea sit constitutum, ut consultationem iudicis ad comitatum sacrum missam litigatorum nemo sequeretur, hoc integra deliberatione sancimus, ut, si ad consultationem anno decurso non fuerit aliqua ratione responsum, litigatores quorum interest collectis omnibus gestis et ipsius relationis exemplis veniendi ad comitatum nostrae serenitatis habeant liberam facultatem.

Dat. VII kal. feb. Constantinopoli Honorio nb. p. et Evodio cons. (386 ian. 26).

11.30.48

Idem aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Revocare appellationem suam unicuique minime permittatur, sed sacro auditorio totius negotii examinatio reservetur. Quod si hac lege neglecta gratiam siverit appellationis, et ipse quinquaginta libras argenti et eius officium parem summam condemnationis inferre cogetur.

Dat. XIII kal. iun. Mediolano Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 mai. 19).

11.30.49

Idem aaa. Albino praefecto urbis Romae.

In negotiis, quae in urbe venerabili nostri patrimonii nomine ventilantur, id iuris tulimus, ut, si ducentarum librarum argenti negotium quod agitur summam aestimationemque transcendit, a rationalis sententia provocantes comitivae privatarum sequantur examen. Si vero intra praestitutum modum litigii summa se cohibet, sublimi eminentiae tuae sacrum nostri numinis iudicium delegamus.

Dat. VIII kal. aug. Romae Timasio et Promoto cons. (389 iul. 25).

11.30.50

Idem aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Eum, qui procuratorem suum cum appellatione ante sententiam adversum se latam ad iudicium dirigit, iudiciaria auctoritate iubemus praeiudicialis multae excipere ac sustinere iacturam.

Emissa prid. non. april. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 apr. 4).

11.30.51

Idem aaa. Apodemio praefecto praetorio Illyrici et Italiae II.

Quibus causis non est provocatio respuenda, iubemus respuentem iudicem XXX librarum auri, obsecundantem officii gratiam quinquaginta esse feriendam.

Dat. V id. iun. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iun. 9).

11.30.52

Idem aaa. have, Rufine karissime nobis.

Nihil sub sacri iudicii examine de ea parte negotii debet definiri, de qua nihil in exordio aput praesidem aut institutum fuerit ac probatum.

Dat. IIII kal. octob. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 sept. 28).

11.30.53

Impp. Arcadius et Honorius aa. Ennoio proconsuli Africae.

Post alia: libellis vel edictis factae citra consilium publicum non valeant nominationes; de quibus nec appellari necesse est, si sollemnitas deest.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

11.30.54

Idem aa. Andromacho praefecto Urbi.

Si ante annum relationi missae responsum sacra scrinia non dedissent, causae litigatoris commonitio non nocebit. Post quod, etiamsi aliqua constitutio manasse monstratur, quae venientes rei, de qua agitur, ut dudum, amissione constringit, in quo ei, quae tempus designat, nihil intellegitur detraxisse, quia nullam indulti anni nec adtigit nec sustulit mentionem. Atque ideo positum vigorem legum scitaque servabunt, si intra annum missae relationis impatientia litigatoris eruperit, vel condicio praestituta vel poena. Transacto autem anni curriculo nemo venire prohibebitur, quominus a clementia nostra repetat oraculum, quod lex praescripta anni definitione distulit, non ademit.

Dat. VIII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 25).

11.30.55

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

In negotiis civilibus cum nihil sit, quod ante appellationem iudicio principali indigeat, agnitis partium allegationibus atque pensatis terminari oportet controversias, non dumtaxat consultatione differri. Neque enim fas est, quod aput infirmum disceptatorem definiendi constantiam provocantis trepidatio retardavit, litigatorem sub consultationis ambiguo iugi expectatione pendere.

Dat. XIII kal. iun. Arcadio III et Honorio III aa. cons. (396 [399/400] mai. 19).

11.30.56

Idem aa. Nebridio proconsuli Asiae.

Repugnantes priscorum sententias nostra serenitas temperavit. Si quis itaque libellos appellatorios ingesserit, sciat intra triduum post oblationem legitimam, non ex quo est sententia deprompta, appellatorem habere licentiam arbitrium commutandi, ne iustae paenitudinis humanitas amputetur.

Dat. XI kal. aug. Constantinopoli Arcadio III et Honorio III aa. cons. (396 iul. 22).

11.30.57

Idem aa. ad Eutychianum praefectum praetorio.

Post alia: Addictos supplicio et pro criminum immanitate damnatos nulli clericorum vel monachorum, eorum etiam quos synoditas vocant, per vim atque usurpationem vindicare liceat ac tenere. Quibus in causa criminali humanitatis consideratione, si tempora suffragantur, interponendae provocationis copiam non negamus, ut ibi diligentius examinetur, ubi contra hominis salutem vel errore vel gratia cognitoris obpressa putatur esse iustitia; ea condicione, ut sive pro consule, comes Orientis, augustalis, vicarii fuerint cognitores, non tam ad clementiam nostram quam ad amplissimas potestates sciant esse referendum. Eorum enim de his plenum volumus esse iudicium, qui, si ita res est et crimen exegerit, rectius possint punire damnatos. Et cetera.

Dat. VI kal. aug. Mnizo Honorio a. III et Eutychiano cons. (398 iul. 27).

11.30.58

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

pr. Multorum querellis excitati hac lege sancimus, ut, si quis provocatione interposita suspecti iudicis velit vitare sententiam, in hac voce liberam habeat potestatem nec timeat contumeliam iudiciorum, cum et ab ipsa iniuria possit facile provocare, maxime cum a solis tantum praefectis non sine dispendio causae provocare permissum sit. Sciant igitur cuncti sibi ab iniuriis et suspectis iudicibus et a capitali supplicio ac fortunarum dispendio provocationem esse concessam.

1. Quod si quis posthac iudicium appellatione emissa libellos quoque oblatos audire noluerit, viginti librarum auri dispendio multabitur; officium vero eius nisi huic pertinaciter restiterit atque actis ita contradixerit et, quid iure sit constitutum, ostenderit, viginti quinque libras auri largitionibus nostris inferre cogetur.

Dat. VII id. iun. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 iun. 7).

11.30.59

Idem aa. Simplicio praesidi Tripolitanae.

Nullum ita credimus contumacem, ut appellationem interpositam legibus audeat recusare. Quam ob rem teneat apparitio veterem disciplinam nec a suggestionibus necessariis metu eius, cui ad

tempus paret, retrahatur. XXX autem libras auri aerario nostro cogetur inferre, qui obiectam provocationem iure neglexerit et eadem officium, si coniventiam praestet iudici, poena retinebitur.

Dat. prid. id. iun. Veronae Theodoro v. c. cons. (399 iun. 12).

11.30.60

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Cum de appellationibus recipiendis necne promulgatarum legum sufficiat auctoritas atque his, qui rite ab iniusta sententia provocantes audire noluissent, sit poena proposita, poena etiam officio constituta, sive in criminalibus sive in civilibus causis fuerit iudicatum, attamen nostro etiam motu decernimus, ut veterum statuta servantur, quae nullum patimur umquam impune violare.

Dat. kal. iun. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 1).

11.30.61

Idem aa. Flaviano praefecto Urbi.

Quotiens vir spectabilis vicarius venerandae urbis negotium aliquod praemissa inscriptione cognoscit atque ab eius sententia fuerit provocatum, ad nostram clementiam referri decernimus. Sin vero huiusmodi examen arripuerit, in quo sine ullo legis vinculo non tam crimen obicitur quam cuiusdam criminis conflatur invidia lataque sententia appellatione suspenditur, illustrem sedem tuam editis ex more apostolis sacra vice audientiam praebere sancimus.

Dat. XIII kal. septemb. Brixiae Stilichone et Aureliano cons. (400 aug. 19).

11.30.62

Idem aa. et Theodosius a. ad Diotimum proconsulem Africae.

In negotiis, quae ex appellatione descendunt, veterem consuetudinem volumus custodiri, illud addentes, ut, si quando a gentilibus vel a praefectis eorum fuisset interposita provocatio, sacrum sollemniter, hoc est proconsularis cognitionis praestoletur examen.

Dat. XI kal. aug. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 iul. 22).

11.30.63

Idem aaa. Anthemio praefecto praetorio.

In his causis, quae praesentes arbitros ex sententia vestrae magnitudinis sortiuntur, vel in ea civitate seu provincia qua degetis sive in proximis atque contiguis provinciis, lex antiqua propriam obtineat firmitatem, ut duobus exactis mensibus dies sit ultimus temporalis et intra triginta dies reparatio postuletur. Ubi vero in longioribus ac remotis provinciis eadem litis ac dilationis ratio pensabitur, ad eorum instar, quos a rectoribus provinciarum eorumque sententiis convenit appellare, sex mensum temporalis dies, trium reparationis nomine dilatio praebeatur.

Dat. XIII kal. ian. Constantinopoli Stilichone II et Anthemio cons. (405 dec. 19).

11.30.64

Imp. Honorius et Theodosius aa. Iuliano proconsuli Africae.

pr. Non ignoramus post interpositam provocationem in causis fiscalibus antiquitus constitutum, ut viginti dies constituti intra provinciam videantur et ut sacri auditorii cognitores divinae domus negotia terminarent, ex contigua vero provincia intra quadraginta dies negotia universa discingerent. Verum serenitas nostra certum moderamen invenit. Praecipimus itaque, ut praeter hos viginti dies, quos lex Augusta constituit, viginti alios iungeremus. Quorum quidem omnium haec erit forma servanda, ut, quocumque die ex adiectis viginti diebus fuerit negotium peroratum, sacri auditorii habere reverentiam iudicetur sitque ultimus, etiamsi non quadragensimus comprobatur. Quae idcirco ita custodienda sancimus, ne, si unius tantum observabitur dies, aut aegritudo iudicantis aut litigantis fuerit occupatio, recte praefinitum tempus interdum distulisse videatur. Ideoque hanc reverentiam cunctis his, qui superadditi sunt, diebus statuendam esse censuimus, ut nihil postea excusationis occurrat. Lapsos enim post hoc tempus reparationem praecipimus non habere: ac ne medio tempore officii colludium differat litigantem, viginti librarum auri multam praecipimus imminere, ut, si eorum culpa atque colludio, quos suggerendi cura constringit, negotium claruerit fuisse dilatum, praescriptae multae teneantur obnoxii. Si in tot diebus utilitatibus suis non adfuerit litigator, cui adversus fiscum nostrum iurgium manet, emenso iam tempore nullius reparationis beneficium speret, solam fisco exsecutionem superesse iam noverit.

1. In contiguis quoque provinciis, in quibus quadraginta dies dedit antiquitas, sub simili condicione alios XXX dies iungi praecipimus, ut adiecti temporis spatium sub ea definitione custodiant et omni adiecto tempore sit dies ultimus, quocumque potuerit definiri. Emenso tamen tempore litiganti reparationem penitus iussimus inhiberi. Officium sane ad eandem multam praecipimus retineri, si eius dissimulatione actum esse constiterit, quominus negotium peroretur.

Dat. id. octob. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 oct. 15).

11.30.65

Idem aa. Symmacho proconsuli Africae.

Praescriptiones fori in principio a litigatoribus obponendas esse legum decrevit auctoritas nec ab interlocutionibus appellandum esse duxerunt. Quod si quis id fecerit, praeiudicalem multam subire cogetur, quae priscis sanctionibus continetur. Hac igitur lege sancimus, ut appellatio litigantium intra tempus iure praescriptum suscepta nectatur annalibus et promissa relatio intra XXX dies legibus definitos ad sacra scrinia destinetur. Quam legem nisi in omnibus causis universorum iudicum et officiorum executio devota servaverit, statutum priscis sanctionibus multae modum ab his mox iubemus exculpi.

Dat. V kal. septemb. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 aug. 28).

11.30.66

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Omnes, quorum in causis sententiae iudicum appellatione suspensae sunt, vel medio tempore transegisse demonstrant vel, si non transegerunt, consultationes eorum quantocius nostris auribus intimare cogantur, ut responsa legibus competentia mereantur, illa videlicet lege servanda, qua cavetur neminem litigantium post interpositam appellationem intra annum ad sacrum comitatum nostrae maiestatis accedere.

Dat. VIII id. mart. Constantinopoli Monaxio et Plinta cons. (419 mart. 8).

11.30.67

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: si appellationem oblatam, in qua vel tuae amplitudinis vel urbanae praefecturae sacrum auditorium postulatur, iudex non suscepit vel suscepta appellatione apostolorum copiam denegaverit, ad deponendam super hac iniquitate querimoniam nec non etiam conveniendum adversarium ex prolata sententia iuxta antiquum ius anni metas habeat litigator. Vel si huiusmodi appellatio suscepta non fuerit, in qua inferiorum iudicum sacra desideratur auditio, ad haec eadem facienda sex menses habeat litigator. Si vero arbiter appellationem suscipere aut relationem dare contempserit, quattuor mensum tempora observentur. ut his quae statuimus actitatis pareat appellator temporibus, quae de appellationibus definita noscuntur. Et cetera.

Dat. III kal. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mart. 30).

11.30.68

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Celeri suo salutem.

In privatae rei causis praeter pensionum et competitionum negotia de ceteris titulis ex appellatione a rationalis iudicio proconsulem oportet cognoscere. Salva enim nostrae reverentia maiestatis ius nobis cum privatis non dedignamur esse commune.

Dat. V kal. mart. Ravennae post cons. Felicis et Tauri vv. cc. (429 febr. 25).

11.31.0. De reparationibus appellationum.

11.31.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Si possessor in iudicio superatus provocationis auxilio se defenderit et temporibus fuerit evolutus, intra mensem tertium redintegrari sibi exhaustum postulet spatium. Id ni fecerit, dictam in eum volumus manere sententiam. Similis etiam ratio ex iudicio magistratuum esse debet, tamen ut in eo artiores metae temporum serventur; intra XXX enim illic dies reparationem poterit adipisci, ne sententiam impositam rerum effectus competens subsequatur.

Dat. id. octob. Veronae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 15).

11.31.2

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Etsi post iteratum temporis lapsum nulli reparationem praescriptio legis indulgeat, tamen his iuris beneficia subveniunt, quorum non studio aut culpa, sed aegritudo iudicis vel rei publicae interveniens negotium, ne persequerentur, obstiterit.

Dat. XIII kal. mart. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 febr. 16).

11.31.3

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Si in sacrae cognitionis examine audientiam necessitas publica vel aegritudo iudicis abnegaverit, intra tres menses reparatio postuletur atque in adversariorum notitiam impetrata reparatio perferatur. Ac ni utrumque intra hos tres menses fuerit effectum, sententia, quam appellator provocatione suspenderat, convalescat. Quotiens vero a magistratibus pedaneisque iudicibus dicta sententia appellatione suspenditur, super qua disceptatio non auditorii sacri, sed ordinariorum iudicum cognitione tractanda est cuique duo ad peragendum menses causarum urgentium conclusionem tribuuntur,

si forte sine appellatoris studio praedictus lapsus inciderit, intra XXX dies reparatio postuletur.

Dat. XIII kal. april. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? mart. 19).

11.31.4

Idem aa. et Gratianus a. ad Olybrium praefectum Urbi.

Si qui ex iustis causis, quae divorum parentum nostrorum constitutionibus comprehensae sunt, per occupationem eius iudicis, qui est in sacro auditorio cogniturus, ad reparationis possunt beneficium pertinere, trium mensum tempus in utroque custodiant, scilicet ut priusquam id possit elabi, et redintegrent evoluta curricula et redintegrata denuntient aut certe cavillatione submota his quae statuta sunt obsecudent.

Dat. XIII kal. iul. Altaripa Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 iun. 19).

11.31.5

Idem aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

In speculis agat is, adversus quem in sacro auditorio causa reparanda est et, an intra tres menses reparationem adversarius mereatur, exploret ac statutum scitis triumphalibus diem sedulus in iudiciis litigator observet. Incumbat quoque appellatori cura, ut, si adversarius ex loco, quem habitare consuevit, forte subterfugiat, pergat cum officio publico hominique eius, quem in loco repperit, conventionem tradat ad adversarium perferendam idque ita gestum esse curator aut magistratus rescripti publici vel actorum testificatione confirmet. Quibus impletis si is, cuius conventio curata est, iudicium obire neglexerit, ferat hanc desidia contumaciaeque multam, ut urgens negotium ipso quoque absente dicatur diligentique iudicantis examine sententia proferatur ea, quam aequitatis ratio et iuris praescripta dictaverint.

Dat. XVIII kal. sept. altino Valentiniano et Valente IIII aa. cons. (373 [370] aug. 15).

11.31.6 [=brev.11.9.1]

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Modestum pf. p.

Reparatis intra mensem tertium ex priore lege temporibus, in notitiam hoc ipsum adversarii per denuntiationem ex more celebrandam iubemus sine dilatione perferri; scilicet ut, interiectorum spatiorum dinumeratione servata, ad debitum partes iudicium revertantur. Quod si is, cui reparata sunt tempora, ultra dinumerationem crediderit differendum, lata adversus eum sententia roboretur, atque in executionem semel iudicata ducantur.

Dat. VI. id. dec. Constantinopoli, Valentiniano et Valente IV. aa. cons.

Interpretatio. Lex ista hoc praecipit, ut, si quis videtur iniuste in causa sua victus, reparatis ante tertium mensem temporibus, quae appellationi videntur fuisse concessa, statim hoc ipsum in adversarii sui notitiam deducere procuret, et intra tempora, quae appellationi constituta sunt, de hoc ipso negotio is, qui appellavit, ut sibi credit competere, agere non moretur. Quod si facere neglexerit, sententia, quae adversus eum lata fuerat, perseveret, et data executione in omnibus compleatur.

11.31.7

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Siburium praefectum praetorio.

Si possessor primis dicendi negotii temporibus excussus intra tres menses instaurationem non potuerit postulare ob id, quod copiam ad iudicia veniendi hostis obsaepserat, iuris beneficium eiusmodi occasione non perdat sitque depulsis perduellionibus haec prima litium rerumque reparatio, ut, cum primum adiri potuerit sacrae cognitionis auditor, cognitis causis praesidium amissae instaurationis

indulgeat.

Dat. III non. dec. Treviris auxonio et Olybrio cons. (379 dec. 3).

11.31.8

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Quotiescumque in his negotiis, quibus aliqui ad curiam devocantur, primus temporum lapsus inciderit, intra XXX dies sub ea definitione, qua cautum est, reparatio postuletur et petitae reparationis tenor in adversae partis notitiam perferatur.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 24).

11.31.9

Impp. Honorius et Theodosius aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: Appellatoribus, qui praefinito tempore iudicia non observaverint, haec tempora custodienda sunt, ut, si contra arbitri definitionem fuerit appellatum lapsumque provocator incurrerit, tempora priscis statuta legibus observentur: secunda reparatione, quam provocanti ab arbitro serenitas nostra concedit, in ea quidem provincia in qua iurgium ventilatur et in contigua tres menses, in ulteriore autem quattuor menses habitura; si vero sententiam iudicis provocatio obiecta suspenderit, cum sacri cognitoris tribunal appellatur, post lapsum ad primam reparationem petendam tribus mensibus statuendis, si in eadem vel proxima provincia eius adversarius commoretur, quattuor vero, si in ulteriore consistet. In secunda vero reparatione, quam a iudice appellantibus serenitas nostra praestare consuevit, illi quidem, qui post lapsum intra tres quattuorve menses, sicut statuimus, non poposcerit reparationem ab eo, cui sacri auditorii cognitio debetur, transacto dierum spatio designato tres alios menses indulsimus ad impetrandum allegandumque rescriptum et ad conveniendos eos, quos pulsat intentio; ita tamen, ut tam in prima quam in secunda reparatione, sicut iam diximus, causae idoneae comprobentur, hoc est aegritudo vel occupatio actuum publicorum aliaque necessitas, quam iudex aut litigator differre non potuit, vel si negotii patronus cognitis adsertionibus temporali die adesse non potuit. Clarum autem fieri volumus post secundam reparationem aliam ulterius nullo modo posse deposci et in omnibus reparationum generibus formam custodiri, quam super his dedimus, qui se, ne convenientur, ex reparatione subtraxerint.

Dat. III kal. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mart. 30).

11.32.0. De secundo lapsu.

11.32.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

Si culpa iudicis gemino lapsu causa fuerit evoluta, iuxta divi constantini praeceptum ipse ad redhibitionem eius aestimationis, quanto res valet, de qua iurgium est, debet adtineri.

Dat. III non. septemb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 sept. [?] 3).

11.33.0. De dilationibus ex consensu.

11.33.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Africano praefecto Urbi.

Cognitiones omnes quotiens consensu partium differuntur, ultra duos menses differendi non habeant potestatem, ne paulatim libera dilatione concessa aetates plerumque iurgantium veterosis litibus consenescent.

Dat. III kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 29).

11.34.0. De his, qui per metum iudicis non appellaverunt.

11.34.1

Imp. Constantinus a. ad universos provinciales.

In insulam deportandi sunt cum amissione omnium facultatum, quae fisco addicendae sunt, ii, qui provocatione ommissa litem reparare temptaverint contra comitum ceterorumque sententias qui vice nostra iudicaverint, firmantes se per metum appellationis omisisse auxilium. In qua re vel nostrum vel praefectorum praetorio ex nostra erit iussione iudicium.

Dat. kal. aug. proposita kal. sept. Basso et Ablavio cons. (331 aug. 1).

11.34.2

Imp. Constantius a. ad Volusianum praefectum praetorio.

Si a praefecto Urbi vel a proconsule fuerit dicta sententia eandemque provocatio minime fuerit subsecuta, praesidium postulare fas erit imminente iudicum metu territores se esse firmantibus. Nam quicumque necessitatis huiusmodi laqueis beneficio meo eximi postulaverit, aut per me cognoscam aut excellentiae tuae impertiam notionem, hac videlicet condicione, qua vicariorum sententiae, quas appellatio non suspenderit, ex divi patris mei sanctione retractantur. Cum vero consularium ac praesidium aliorumve sententiae in querimoniam deducuntur, prioris legis statuta sectanda sunt,

quae similiter certo terrore proposito auxilium postulantibus detulit.

Dat. kal. ian. Mediolano Arbitione et Lolliano conss. (355 ian. 1).

11.35.0. [=brev.11.10.0.] Si pendente appellatione mors intervenerit.

11.35.1 [=brev.11.10.1]

Imp. Constantinus a. ad Bassum pf. p.

Post alia: consulentibus iudicibus, si debeant, quum de appellatione cognoscunt, litigatoris heredibus, qui ante lapsum negotium in lite defecit, nova tempora prorogare, an eos cogere, intra dies reliquos, etiam incognitum negotium perorare, placuit, quum de appellationibus iudicatur, altero ex litigatoribus in lite defuncto menses quattuor* innovare, et nova tempora prorogari, ne ignorantes negotia vel etiam super adeunda hereditate dubitantes prius, quam aliquod commodum sentiant, damnis affici compellantur.

Dat. XIII. kal. iun. Sirmio, Crispo II. et Constantino II. caess. coss.

Interpretatio. Si pendente adhuc appellatione mors intervenerit litigatoris appellantis, heredibus eius, qui appellavit, quattuor* menses ei, cuius auctor mortuus est, ad tractandum negotium debere praestari, nec eum debere ad dicendam causam praecipitari, ne per ignorantiam litis, quam non ad integrum tractavit, damnum videatur incurrere.

11.36.0. Quorum appellationes non recipiantur.

11.36.1 [=brev.11.11.1]

Imp. Constantinus a. ad Catulinum.

Moratorias dilationes frustratoriasque non tam appellationes quam ludificationes admitti non convenit. Nam sicut bene appellantibus negari auxilium non oportet, ita his, contra quos merito iudicatum est, inaniter provocantibus differri bene gesta non decet. Unde quum homicidam vel adulterum vel maleficum vel veneficum, quae atrocissima crimina sunt, confessio propria vel dilucida et probatissima veritatis quaestio probationibus atque argumentis detexerit, provocationes suscipi non oportet, quas constat non refutandi spem habere, quae gesta sunt, sed ea potius differre tentare. Qui de variis litibus causisque dissentiant, nec temere, nec ab articulis praeiudiciisque, nec ab his, quae iuste iudicata sunt, provocare debent. Quod si reus in homicidii vel maleficii vel adulterii vel veneficii crimine partem pro defensione sui ex testibus quaestioneque proposita possit arripere, parte vero obrui accusarique videatur, tunc super interposita appellatione ab eodem, qui sibi magis,

quae pro se faciant, testimonia prodesse debere affirmat, quam ea, quae adversus ipsum egerint, nocere, deliberationi nostrae plenum arbitrium relinquatur.

Dat. III. non. nov. Treviris. acc. XV. kal. mai. Hadrumeti, Volusiano et Anniano coss.

Interpretatio. In civilibus causis vel levioribus criminibus, quae legibus non tenentur inserta, appellationi constituta legibus dilatio praestanda est, et suspendenda est per appellationem sententia iudicantis. At vero homicidis, adulteris et reliquis, quos lex ista comprehendit, si convicti confessique fuerint et appellare voluerint, dilatio denegetur, sed statim in manifestis criminibus convicti iudicis est sententia proferenda, aut certe de magnis criminibus et maioribus personis ad principis est notitiam deferendum.

11.36.2

Idem a. ad Volusianum praefectum Urbi.

Qui a praeiudicio appellaverit vel ab executoribus rerum antea statutarum atque alterius auditorii praepropere iudicia poposcerit, XXX follium poena multetur, ita ut omnem causam ipse sine dilatione discingas, quippe cum et causam tuam videaris esse facturus, si per conventiam huiusmodi appellationem admiseris. Si quas sane de omni causa interpositas esse provocationes perspexeris, in earum disceptatione observare debebis, quod iam pridem a nobis est evidentissime constitutum.

Proposita V kal. mart. Romae Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 febr. 25).

11.36.3

Idem a. ad Aelianum proconsulem Africae.

Cum antehac lege de appellationibus data statutum sit, ne quis a praeiudicio vel ab executione interponeret provocationem neve huiusmodi appellatio ab his, qui vice nostra iudicant, admittatur, ne in perniciem plurimorum interpositis a praeiudicio appellationibus vel moratoriis quibusdam frustrationibus interiectis litigia protrahantur, tamen nunc poenam addi placuit, ut intellegant universi principalis negotii disceptatione causas suas munire debere et non ab ipsis quodammodo primae interlocutionis exordiis vel ab executionibus provocare, cum et illis, qui impatienter ab articulo appellandum putaverint, post cognitionem totius causae liceat appellare et his, qui sero ab executionibus provocant, facultas appellandi minime fuerit denegata. Si quis igitur tali usus appellatione fuerit in tuo iudicio deprehensus, ipsum quidem XXX follium poena multes, causam autem universam, eius dumtaxat, qui a praeiudicio vel ab executione temere appellaverit, sine ulla dilatione discingas, cum in nostro auditorio dari minime dilationem oporteat, interpositae appellationis tempore sufficiente litigatoribus ad perferendam instructionem plenissimam.

Proposita VI kal. mai. Karthagine Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (320/6 [313] apr. 26).

11.36.4

Imp. Constantius et Constans aa. ad Catullinum.

Oportuerat te publici instituti respectu confessione detectos legum severitate punire nec frustra vitam differentum moratorias provocationes admittere, sed delatum adulterii crimen et quaestionibus athibitis adprobatum pari scelere immanitate damnare. Quod deinceps in huiusmodi criminibus convenit observari, ut manifestis probationibus adulterio probato frustratoria provocatio minime admittatur, cum pari similique ratione sacrilegos nuptiarum tamquam manifestos parricidas insuere culleo vivos vel exurere iudicantem oporteat.

Dat. IIII kal. sept. Constantio a. II et Constante caes. cons. (339 aug. 29).

11.36.5

Idem aa. ad Albinum vicarium Hispaniarum.

Cum maior substantia litigii sit, a praeiudicio provocans XXX librarum argenti pondere plectatur: in minoribus etiam negotiis quindecim pondo argenti exsolvat.

Dat. VII id. april. Marcellino et Probino cons. (341 apr. 7).

11.36.6

Idem aa. ad Leontium.

In civilibus causis appellationis beneficium saepe sanximus non oportere differri. In fiscalibus vero vel rei privatae causis, hoc est ob debitum rennuendum vel munera respuenda, si quis appellare voluerit contra utilitatem fisci vel rei privatae, appellationem oblatam cessare oportet nec libellos huiusmodi suscipi, qui in damna fiscalia commodum sententiae latae aut dilatione suspendant aut terrore detorqueant.

Dat. V id. mai. Antiochiae Constantio III et Constante II aa. cons. (342 mai. 11).

11.36.7

Idem aa. ad Hieroclen consularem Syriae Coeles.

Observare curabis, ne quis homicidarum veneficorum maleficorum adulterorum itemque raptorum argumento convictus, teste superatus, voce etiam propria vitium scelusque confessus audiatur appellans. Ut enim aequum est non convictos neque confessos, quia plerumque accidit, ut fortuna iudicii argumenta conglutinet, quorum similitudine opprimatur reus qui non possit vera ratione convinci, vel adversarii calliditas testes subtrahat, qui veritatem audacia vel acrimonia superet, vel confessos neque convictos, quod saepe vel repentinae formidinis vel impositorum tormentorum cogit immanitas, uti in appellando ceteris etiam rei iure communi: ita et aliena et propria voce depressum non oportet, quod contempserit aequitatem ac moram tantum usurpandae lucis indebitae rursus importunitates arripere.

Dat. V id. dec. Leontio et Sallustio cons. (344 dec. 9).

11.36.8 [=brev.11.11.2]

Imp. Constantius et Constans aa. Theodoro consulari Syriae Coeles.

In fiscalibus debitis nullius provocationem tua gravitas censeat admittendam. Nec enim commodum publicum fas est diuturna frustratione suspendi, nec eludendi licentiam callidis fraudatoribus relaxari.

Dat. VIII. id. mart. Ancyrae, Rufino et Eusebio coss.

Interpretatio. In manifestis fiscalibus debitis nulli penitus appellationem debere praestari, quia non oportet publicae rei commodum qualibet dilatione suspendi.

11.36.9

Idem aa. ad Cerealem praefectum Urbi.

Calliditatis auxilio perspicui debitores rei privatae nostrae solutionem cupiunt evitare frustratoriis provocationibus interpositis. Ideoque decrevimus minime convenire huiuscemodi vocem appellationis admitti.

Dat. X kal. aug. Constantio a. VI et Constante c. cons. (353 iul. 23).

11.36.10

Idem aa. ad Proclianum proconsulem Africae.

Placuit quinquaginta pondo argenti fisco inferre prudentiam tuam, si frustratoriam provocationem contra commodum fisci susceperis solutionemque vitanti praeberis culpabilem coniventiam.

Dat. XV kal. feb. Constantinopoli; acc. X kal. aug. Karthagine Constantio a. VII et Constante caes. cons. (354 [360?] ian. 18).

11.36.11

Idem aa. ad Lollianum praefectum praetorio.

Ab exsecutione vel a praeiudicio appellationem oblatam suscipi non oportet.

Dat. VIII kal. aug. Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 25).

11.36.12

Idem aa. ad Volusianum praefectum praetorio.

Publica utilitate suadente in causis pensitationum debitorumque fiscalium inhibitum est provocationis auxilium. Et cetera.

Dat. IIII kal. aug. Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 29).

11.36.13

Idem aa. ad Probum proconsulem Africae.

Cum constet iam dudum esse nostra sanctione praeceptum, ne aliquis, cum fiscale debitum postulatur, audeat provocare, proconsulare officium, si patientiam commodaverit, XXX pondo auri fisco cogatur inferre.

Dat. VIIII kal. iul. Sirmio Datiano et Cereale cons. (358 iun. 23).

11.36.14

Idem aa. ad Flavianum proconsulem Africae.

Gravis ista commotio est ac non ferenda iracundia iudicis, quae effusione humani sanguinis expiatur. Sed ad fucum iniquitatis augendum lex nostri genitoris adscita est, scilicet ut diceretur genitor noster convictis in quaestione violentiae appellationis perfugia decerpisse. Plectatur, inquit, qui manifestam detegitur commisisse violentiam. Quae legis suae verba aliis quoque scitis clemens conditor explanavit. Etenim vigorem vindictae differri post totius negotii exitum noluit, scilicet ut, si procacem vesaniam principalis negotii discussio publicasset, convictum reum aut medietatis amissio aut sors deportationis adfligeret.

Dat. III non. aug. Tauro et Florentio cons. (361 aug. 3).

11.36.15

Imp. Valentinianus et Valens aa. salutem dicunt ordini civitatis Karthaginensium.

Post alia: ab executione vel a praeiudicio provocantes decrevimus non admitti, in tantum, ut contra definita facientes quinquaginta libras argenti condemnatione feriantur.

Dat. prid. non. feb. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 febr. 4).

11.36.16

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Interpositas appellationes a praeiudicio vel ab exsecutione damnantes et eum, qui ab istiusmodi titulis provocaverit, et officium, quod non renuntiavit, quinquagenas argenti libras fisco nostro iubemus inferre, litem suam faciente iudice qui recepit.

Dat. VIII id. octob. Altino; accepta XVI kal. nov. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 8).

11.36.17

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

Nulli officialium a sententia proprii iudicis provocatio tribuatur nisi in eo tantum negotio, quod ratione civili, super patrimonio forsitan, aput proprium iudicem inchoarit, scilicet ut in eo tantum negotio a sententia eius cui paret iudici quisquis velit officialis appellet, quod per procuratorem persequi iure tribuitur.

Dat. III id. iun. Cyzico Valentiniano et Valente aa. cons. (370 iun. 10).

11.36.18

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

pr. Post alia: nullum audiri provocantem ante definitivam sententiam volumus, si tamen in iudicio competenti negotium fuerit inchoatum, salva scilicet iuris antiqui moderatione atque sententia, cum vel exceptio obponitur vel ad agendum locus poscitur vel dilatio instrumentorum causa aut testium postulatur atque haec impatientia vel iniquitate iudicum denegantur.

1. Similiter ne ab exsecutione quidem provocantem admitti convenit, si tamen executoris vitio minime modus sententiae transeat.
2. In fiscalibus quoque vel manifestis debitis et criminalibus confessis negotiis nec non etiam praeiudiciis omnis prava repugnantium amputetur intentio.
3. Postremo universas appellationes, quas iura improbant, non oportet audiri.

Dat. XIII kal. ian. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 dec. [?] 20).

11.36.19

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Abstinentum prorsus appellatione sancimus, quotiens fiscalis calculi satisfactio postulatur aut tributariae functionis sollemne munus exoscitur aut publici vel etiam privati, dummodo evidentis atque convicti, redhibitio debiti flagitatur, ut necessario in contumacem vigor iudiciarius excitetur.

Proposita Romae XV kal. sept. Valentiniano et Valente II aa. cons. (368 aug. 18).

11.36.20 [=brev.11.11.3]

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Claudium pf. U.

Quoniam Chronopius ex-antistite idem fuit in tuo, qui fuerat in septuaginta episcoporum ante iudicio, et eam sententiam provocatione suspendit, a qua non oportuit provocare, argentariam mulctam, quam huius modi facto sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fisco nostro volumus accedere, sed his, qui indigent, fideliter erogari. quod in hac causa et ceteris ecclesiasticis fiat.

Dat. VIII. id. iul. Valentiniano n. p. et Victore coss.

Interpretatio. Chronopium episcopum a multis episcopis fuisse damnatum, et studuisse eum ante iudicium sententiam, quae proferebatur, appellatione suspendere. A qua sententia, quia iuste prolata fuerat, appellare minime debuisset, in qua eum gravi mulctae, id est quinquaginta librarum argenti addictum fuisse dicit: quae tamen summa ipsius mulctae non fisco prodesse iussa est, sed pauperibus erogari.

11.36.21 [=brev.11.11.4]

Idem aaa. ad Eupraxium pf. U.

Post alia: a discussoribus observari iubemus, ut manifesti debitores provocationis suffragio minime sublevantur etc.

Pp. XVI. kal. mart. Gratiano a. III. et Equitio coss.

Interpretatio. Omnes, qui huius modi negotia discutiunt, hoc specialiter observare debere, ut manifesti debitores appellationis suffragio non utantur, nec evidens debitum ulla possint appellationis dilatione suspendere.

11.36.22

Idem aaa. ad Claudium praefectum Urbi.

In interdicto quorum bonorum cessat licentia provocandi, ne, quod beneficio celeritatis inventum est, subdatur iniuriis tarditatis.

Dat. XII kal. iun. Treviris Gratiano a. III et Equitio cons. (374 mai. 21).

11.36.23

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Thalassium proconsulem Africae.

Exceptis praescriptionibus peremptoriis si quis ab articulo appellare temptaverit, non audiatur, sed neglecta appellatione iudex discussis omnibus tendat ad finem, reservata post ultimum facultate partibus appellandi, si displicuerit definitiva sententia. neque tamen sit iudici potestas irrogandae multae. Satis enim poenae videtur non audiri ab articulo provocantem. Et cetera.

Dat. III kal. feb. Treviris accepta VI kal. mai. Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 ian. 30).

11.36.24

Idem aaa. ad Thalassium proconsulem Africae.

Post alia: si quis post susceptam super praescriptionibus peremptoriis appellationem et responsum a nobis redditum aliam peremptoriam praescriptionem obposuerit, non admittatur, et si propter eam non admissam provocare voluerit, refutetur. Sane volumus ei iuxta ordinem iuris defensionis loco praescriptiones peremptorias, quibus ante uti debuerat, reservari. Quam formam ab his cognitoribus volumus observari, quibus necesse est interpositam provocationem nostrae insinuare clementiae: in ceteris vero iudiciis eadem, quae dudum statuta fuerat, forma servetur. Et cetera.

Dat. III kal. feb. Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 ian. 30).

11.36.25

Idem aaa. ad Thalassium proconsulem Africae.

Post alia: ab executione appellari non posse satis et iure et constitutionibus cautum est, ita ut appellantem etiam nostris sanctionibus statuta multa compescat, nisi forte executor sententiae modum iudicationis excedat. A quo si fuerit appellatum, executione suspensa decernendum putamus, ut, si res mobilis est, ad quam restituendam exsecutoris opera fuerit indulta, appellatione suscepta possessori res eadem detrahatur et idoneo collocetur, reddenda ei parti, pro qua sacer cognitor iudicaverit. Quod si de possessione vel fundis executio concessa erit et eam suspenderit provocatio, fructus omnes, qui tempore interpositae provocationis capti vel postea nati erunt, in deposito collocentur, iure fundi penes eum qui appellaverit constituto. Sciant autem se provocatores vel ab executione appellantes vel ab articulo ex his dumtaxat causis, ex quibus recipi iussimus provocationem, si eos perperam intentionem cognitoris suspendisse claruerit, quinquaginta librarum argenti animadversione multandos.

Dat. III kal. feb. Treviris Valente VI et Valentiniano II aa. cons. (378 ian. 30).

11.36.26 [=brev.11.11.5]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hypatium pf. U.

Quisquis, ne voluntas diem functi testamento scripta reseretur, vel ne hi, quos scriptos patuerit, heredes edicti per divum Hadrianum conditi beneficium consequantur, ausus fuerit provocare, interpositamque appellationem, cuius de ea re notio erit, recipiendam esse crediderit, viginti librarum auri mulcta et litigatorem, qui tam importune appellaverit, et iudicem, qui tam ignave conniventiam adhibuerit, involvat.

Dat. non. april. Treviris, Ausonio et Olybrio coss.

Interpretatio. Haec lex specialiter praecipit, ut, si quis a quocumque* conditum testamentum per appellationem differre voluerit, ut non debeat reserari, et scriptum heredem ab adeunda hereditate suspendere, et in hac parte iudex appellatori voluerit praebere consensum, ut quo minus scriptam voluntatem non sequatur effectus: tam ipse iudex quam is, qui appellaverit, viginti libras auri fisco cogatur exsolvere.

11.36.27

Idem aaa. Hypatio praefecto Augustali.

Universi, quos in publicis contractibus manifestissimos debitores cognitio inquisitioque convicerit, statim ut sententia fuerit promulgata, obnoxii redhibitioni teneantur nec illis aliquid ad excogitandas fraudes et versutias exerendas morae ac temporis relaxetur.

Dat. VIII id. mai. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 mai. 8).

11.36.28

Idem aaa. Eucharion proconsuli Palaestinae.

Propter neglectorum contumaciam praeceptorum obnoxios beneficio provocationis excluso poenam inferre sine aliqua procrastinatione praecipimus. Dat. X kal. dec. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 nov. 22).

11.36.29

Idem aaa. ad Pelagium comitem rerum privatarum.

Ante certum sententiae tempus et ordinem eventus a discussore vel a rationali appellare non liceat. Et cetera.

Dat. XV kal. mart. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 febr. 15).

11.36.30

Idem aaa. ad Florentinum comitem sacrarum largitionum.

Saepe cautum est evidentissimos debitores appellantes audiri nullatenus oportere, deinde ab exsecutione adeo posse neminem provocare, ut, si hoc forte temptaverit, ut postea a praeiudicio appellans, ad quinquaginta librarum argenti multam iure retinendus sit. Et cetera.

Dat. VII kal. dec. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 nov. 25).

11.36.31

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Hypatio praefecto Augustali.

Officium, quod rettulit provocare convictos vel appellare confessos, XXX auri libras inferat fisco, nec ulla episcoporum vel clericorum vel populi suggeratur intervenire aut intervenisse persona. Nec enim eos fas est adimi debitae severitati, qui pacem publicam actuum perturbatione confusam rebelli contumacia miscuerunt. Non ignaro ipso etiam iudicante, nisi post sententiam dictam impleverit suas partes, eadem se multa, qua officium, esse plectendum.

Dat. V id. april. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 9).

11.36.32

Impp. Arcadius et Honorius aa. Apollodoro comiti rerum privatarum.

Et publicarum necessitatum et privati aerarii poscit utilitas, ne commoda, quae domui nostrae debentur, callidis debitorum artibus differantur. Quam ob rem eorum appellatione reiecta, qui aperte manifesteque convicti sunt, hoc observari praecepti huius auctoritate censemus, ut ei, quem constiterit esse publicum debitorem, appellationis beneficium denegetur.

Dat. IIII id. aug. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 aug. 10).

11.36.33

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Nestorio comiti et duci.

Aliquantos in tripolitana provincia reos temere ad appellationis comperimus auxilium convolare, ut poenam provocatione defugiant. Ideoque decernimus, ut manentibus his, quae de audientiae discretione superioribus sunt decreta praeceptis, in convictos tamquam confessos sententia proferatur, ea nihilo minus condicione servata, ut nullus, priusquam iudicii formam examen susceptae

cognitionis inveniatur, appellandi habeat facultatem.

Dat. VII id. dec. Ravennae Arcadio a. VI et Probo v. c. cons. (406 dec. 7).

11.37.0. [=brev.11.12.0.] Si de momento fuerit appellatum.

11.37.1 [=brev.11.12.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eusignium pf. p.

Quum de possessione et momento causa dicitur, etsi appellatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortiatur effectum, atque ita demum ad nostram scientiam referatur. Ita tamen possessionis reformationem fieri oportet, ut integra omnis proprietatis causa servetur.

Dat. XIV. kal. dec. Mediolano, Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Si de momento fuerit appellatum, momentariae causae audientiam proprietati obesse penitus non debere, quamlibet de momento videatur aliquid iudicatum, quod in effectum sit sine dubio deducendum, nec possit appellatione suspendi. Iubet tamen, restituto momento causam proprietatis ex integro debere cognosci.

11.38.0. [=brev.11.13.0.] De possessione ab eo, qui bis provocaverit, transferenda.

11.38.1 [=brev.11.13.1]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo pf. U.

Qui gemino iudicio fuerit superatus, nec tamen obstinatam illam perveraciam putaverit relinquendam, sed iterum provocandum esse crediderit, ab eo ad petitem mox possessio transferatur.

Dat. XVI. kal. iul. Aquileia, Tatiano et Symmacho coss.

Interpretatio. Si quicumque* in una causa duobus iudiciis fuerit superatus et adhuc eandem agendi pertinaciam voluerit retinere, et iterum appellandum esse putaverit, in adversarium eius continuo possessio transferatur.

11.39.0. De fide testium et instrumentorum.

11.39.1

Imp. Constantinus a. Aurelio Helladio.

Etsi veteris iuris definitio et retro principum rescripta in iudicio petitori eius rei quam petit necessitatem probationis dederunt, tamen nos aequitate et iustitia moti iubemus, ut, si quando talis emerit causa, in primordio iuxta regulam iuris petitor debeat probare, unde res ad ipsum pertineat; sed si deficiat pars eius in probationibus, tunc demum possessori necessitas imponatur probandi, unde possideat vel quo iure teneat, ut sic veritas examinetur.

Dat. Naisso XV kal. octob. Paulino et Iuliano cons. (325 sept. 17).

11.39.2 [=brev.11.14.1]

Imp. Constantinus a. et c. ad Severum comitem Hispaniarum.

Scripturae diversae et fidem sibi invicem derogantes, ab altera parte prolatae, nihil firmitatis habere potuerunt.

Dat. IV. non. mai. Constantinopoli, Dalmatio et Zenophilo coss.

Interpretatio. Si quis multiplici scriptura contractum suum munire cupiens de una re venditionem et donationem proferat vel quaecumque* alia documenta: omnia rescindantur, quia impugnantes se chartulas lex haec vetat admitti.

11.39.3 [=brev.11.14.2]

Idem a. ad Iulianum praesidem.

pr. Iurisiurandi religione testes prius, quam perhibeant testimonium, iam dudum arctari praecepimus, et ut honestioribus potius fides testibus habeatur.

1. Simili more sanximus, ut unius testimonium nemo iudicum in quacumque* causa facile patiaturs admitti. Et nunc manifeste sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiaturs, etiamsi praeclarae curiae honore praefulgeat.

Dat. VIII. kal. sept. Naisso, Optato et Paulino coss.

Interpretatio. Testes priusquam de causa interrogenturs, sacramento debere constringi, ut iurent, se nihil falsi esse dicturos. Hoc etiam dicit, ut honestioribus magis quam vilioribus testibus fides potius admittatur. unius autem testimonium, quamlibet splendida et idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum.

11.39.4

Impp. Constantius et Constans aa. Aurelio Mimenio.

Quotiens scriptura aliqua profertur eaque ab eo, adversus quem facere videtur, suspecta dicitur, non solum is, qui de ea dubitat, falso conscriptam cogatur ostendere, verum etiam ille, qui eadem utitur, veritate subnixam probare cogatur.

Dat. VI kal. septemb. Constantinopoli Constantio IIII et Constante III aa. cons. (346 aug. 27).

11.39.5

Pars actorum habitorum aput imperatorem Iulianum Augustum Mamertino et Nevitta cons. X kal. april. Constantinopoli in consistorio: adstante Iovio viro clarissimo quaestore, Anatolio magistro officiorum, Felice comite sacrarum largitionum. Et cetera. imp. Iulianus a. dixit: thnikauta grammatia megalln isxun exeí, otan peri autwn tw n grammatiwn mh amfisbhthsij ec allwn ofeilei bebaiousvai. (362 mart. 23).

11.39.6

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Cum res agatur ex scripto, aut infirmari scribaturam convenit aut probari. Infirmari autem quae potest, nisi falsa doceatur? Falsa porro a quibus aliis demonstranda est quam ab illis qui negant ei esse credendum?

Dat. prid. id. mart. Treviris Valentiniano nb. p. et Victore cons. (369 mart. 14).

11.39.7 [=brev.11.14.3]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Antonium pf. p.

Post alia: iubemus, omnes deinceps, qui scripturas nefarias comminiscuntur, quum quid in iudicio promiserint, nisi ipsi adstruxerint veritatem, ut suspectae scripturae et falsi reos esse detinendos.

Dat. prid. id. ian. Treviris, Valente VI. et Valentiniano II. aa. coss.

Interpretatio. Quicumque* scripturam in audientiam protulerit, veritatem eius probare iubeatur, quia hoc in omnibus causis statutum est, ut scripturam prolator affirmet. nam si is, qui scripturam protulit, eius non adstruxerit veritatem, ut falsitatis reum esse retinendum.

11.39.8

Pars actorum habitorum in consistorio aput imperatores Gratianum, Valentinianum et Theodosium cons. Syagri et Eucherii die III kal. iul. Constantinopoli. in consistorio imp. Theodosius a. dixit: episcopus nec honore nec legibus ad testimonium flagitatur. Idem dixit: episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet, nam et persona dehonoratur et dignitas sacerdotis excepta confunditur.

(381 iun. 29).

11.39.9 [=brev.11.14.4]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Florentium praefectum Augustalem.

Non oportet in absentem, quasi in praesentem atque convictum, verum statim putari, quicquid ab eo solo dicitur, qui accusat.

Dat. XIII. kal. ian. Richomere et Clearcho coss.

Interpretatio. Quoties quilibet accusator aliquid de adversario suo eo absente suggesserit, ei ante discussionem utriusque partis penitus non credatur.

11.39.10 [=brev.11.14.5]

Iidem aaa. Paulino praefecto Augustali.

Presbyteri citra iniuriam quaestionis testimonium dicant, ita tamen, ut falsa non simulent. Ceteri vero clerici, qui eorum gradum vel ordinem consequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges praecipunt, audiantur. Salva tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte presbyteri, qui sub nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem iniuriam sunt praecepti, hoc ipso, quod nihil metuant, vera suppresserint. Multo magis etenim poena sunt digni, quibus quum plurimum per nostram iussionem delatum fuerit, occulto inveniuntur in crimine.

Dat. VIII. kal. aug. Arcadio a. i. et Bautone coss.

Interpretatio. Presbyteri citra iniuriam quaestionis, id est sine supplicio corporali possunt testimonium dicere. Alii vero clerici, qui eorum ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum adhibiti fuerint, sicut leges praecipunt, audiantur: ita ut salva sit contra presbyteros falsi actio, si in aliquo docebuntur fuisse mentiti; quia magis poena digni sunt, quibus quum lex reverentiam praestet, suae professionis immemores in mendacii crimine deteguntur.

11.39.11

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Flaviano praefecto praetorio.

Hi, qui sanctam fidem prodiderint et sacrum baptismum profanarint, a consortio omnium segregati sint, a testimoniis alieni. Et cetera.

Dat. V id. mai. Concordiae Tatiano et Symmacho cons. (391 mai. 11).

11.39.12 [=brev.11.14.6]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Aeternali proconsuli Asiae.

Cogi possessorem ab eo, qui expetit, titulum suae possessionis edicere, quae tanta erit amentia, ut, ratione praepostera, petitor ab eo, quem pulsat, informari suas postulet actiones, quum omnem probationem exigi oporteat ab eo, qui vindicare nititur, non ab eo, qui se iuste tenere contendit? Intentanti namque, non suscipienti, probationum necessitas imponenda est praeter eum, qui edicere cogitur, utrum pro possessore an pro herede possideat.

Dat. XII. kal. april. Constantinopoli, Arcadio IV. et Honorio III. aa. coss.

Interpretatio. Lex ista hoc praecipit, ut probatio non a possessore, sed a petitoris partibus requiratur, quia omnem probationem ab eo quaeri debere dicit, qui petitam rem desiderat obtinere, non ab illo, qui se iuste tenere contendit; praeter illum tantum casum, ubi interrogari necesse est possidentem, utrum ex sua persona an ex successione coeperit possidere.

11.39.13 [=brev.11.14.7]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Caeciliano pf. p.

Post alia: quoniam ingenui testes ad causas postulantur alienas, si socii et participes criminis non dicantur, sed fides ab his notitiae postuletur, in exhibitione necessariarum personarum, hoc est testium talis debet esse cautio iudicantis, ut, his venturis ad iudicium, per accusatorem aut ab his, per quos fuerint postulati, sumptus* competentes dari praecipiat etc.

Dat. XII. kal. febr. Ravennae, Honorio VIII. et Theodosius III. aa. coss.

Interpretatio. Quicumque* testes necesarios habet, dummodo idoneos, qui non sint causae aut culpae participes, studeat, qualiter eos suo sumptu*, ubi causa dicenda est, debeat exhibere.

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber duodecimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.12.1.0. De decurionibus.

CTh.12.2.0. De praebendo salario.

CTh.12.3.0. De praediis et mancipiis curialium sine decreto non alienandis.

CTh.12.4.0. De imponenda lucrativis descriptione.

CTh.12.5.0. Quemadmodum munera civilia indicantur.

CTh.12.6.0. De susceptoribus, praepositis et arcariis.

CTh.12.7.0. De ponderatoribus et auri illatione.

CTh.12.8.0. De auri publico prosecutoribus.

CTh.12.9.0. De his, quae ex publica collatione illata sunt, non usurpandis.

CTh.12.10.0. Ne praefectianus exactoris vel curiosi vel horreorum custodis fungatur officio.

CTh.12.11.0. De curatoribus kalendarum et fideiussoribus eorum.

CTh.12.12.0. De legatis et decretis legationum.

CTh.12.13.0. De auro coronario.

CTh.12.14.0. De irenarchis.

CTh.12.15.0. De centurionibus.

CTh.12.16.0. De mancipibus.

CTh.12.17.0. De his, qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerint.

CTh.12.18.0. Si curialis relicta civitate rus habitare maluerit.

CTh.12.19.0. De his, qui condicionem propriam reliquerunt.

12.1.0. De decurionibus.

12.1.1 [=brev.12.1.1]

Imp. Constantinus a. ad Evagrium pf. p.

Nemo iudex civilium munerum vacationem cuiquam praestare curiali conetur, vel aliquem suo arbitrio de curia liberet. Nam si quis fuerit eius modi infortunio depravatus, ut debeat sublevari, de eius nomine ad nostram scientiam referri oportet, ut certo temporis spatio civilium munerum ei vacatio porrigatur.

Pp. id. mart. Constantino a. III. et Licinio III. coss.

Interpretatio. Nullus iudex vacationem indebitam tribuat curiali, nec eum de suo officio studeat liberare. nam si ita tenuis cuiuscumque* curialis et exhausta facultas est, ut ei publici oneris necessitas non credatur, ad principis iussit referri notitiam.

12.1.2

Idem a. ad Crispinum.

Quoniam dubitasti, utrum ex numero dierum an ex nominatione kalendarum computari duum mensum spatia debeant, forma publici iuris observanda est, quae manifeste declarat, quid pro dierum diversitate praeceperit comprehendere.

Dat. kal. octob. Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 oct. 1).

12.1.3

Idem a. Mecilio Hilariano correctori Lucaniae et Brittiorum.

Universos decuriones volumus a tabellionum officiis temperare. Nemo autem ad decurionatum vocatus excusare se poterit eo, quod fuerit tabellio, cum et huiusmodi homines, si sint idonei, vocari ad decurionatum oporteat. Lex enim, quae decuriones a tabellionum officiis voluit submovere, ad decurionatum tabelliones vocari non prohibet.

Dat. III kal. feb. Sabino et Rufino cons. (316 ian. 30).

12.1.4

Idem a. ad Octavianum comitem Hispaniarum.

Hi, qui honoris indebiti arripere insignia voluerunt, cum in consilium primates municipesque coguntur, adsistunt sedentibus his, quibus emeritis omnis honor iure meritoque debetur. Ideoque sublimitas tua nullum omnino faciet praesidatus praerogativa laetari, nisi qui cunctos in patria gradus egressus per ordinem venerit, ita ut illi etiam, qui praesidatum ante tempus reportarunt, post expletos honores civicos honestamentis praestitis potiantur.

Proposita XIII kal. feb. Gallicano et Basso cons. (317 ian. 19).

12.1.5

Idem a. ad Bithynos.

Eos qui in palatio militarunt et eos quibus provinciae commissae sunt quique merito amplissimarum administrationum honorem perfectissimatus vel egregiatus adepti sunt, nec non et illos, qui decuriones vel principales constituti cuncta suae patriae munera impleverunt, frui oportet dignitate indulta. Si vero decurio suffragio comparato perfectissimatus vel ducenae vel centenae vel egregiatus meruerit dignitatem declinare suam curiam cupiens, codicillis amissis suae conditioni reddatur, ut omnium honorum et munerum civilium discussione perfunctus iuxta legem municipalem aliquam praerogativam obtineat. Eum quoque, qui originis gratia vel incolatus vel ex possidendi condicione vocatur ad curiam, perfectissimatus suffragio impetrati dignitas non defendit, qua remota tradi eum curiae oportebit.

Dat. XII kal. aug. Gallicano et Basso cons. (317 iul. 21).

12.1.6

Idem a. Patroclo.

Nulla praeditos dignitate ad sordida descendere conubia servularum etsi videtur indignum, minime tamen legibus prohibetur; sed neque conubium cum personis potest esse servilibus et ex huiusmodi contubernio servi nascuntur. Praecipimus itaque, ne decuriones in gremia potentissimarum domorum libidine ducente confugiant. Si enim decurio clam actoribus atque procuratoribus nescientibus alienae fuerit servae coniunctus, et mulierem in metallum trudi per sententiam iudicis iubemus et ipsum decurionem in insulam deportari, bonis eius mobilibus et urbanis mancipiis confiscandis, praediis vero et rusticis mancipiis civitati, cuius curialis fuerat, mancipandis, si patria potestate fuerit liberatus nullosque habeat liberos vel parentes vel etiam propinquos, qui secundum legum ordinem ad eius successionem vocantur. Quod si actores vel procuratores loci, in quo flagitium admissum est, fuerunt conscii vel compertum facinus prodere noluerunt, metallo eos convenit implicari. Si vero dominus hoc fieri permisit vel postea cognitum celavit, si quidem in agro id factum est, fundus cum mancipiis et pecoribus ceterisque rebus, quae cultui rustico sustententur, fisci viribus vindicetur; si vero in civitate id factum est, dimidiam bonorum omnium partem praecipimus confiscari, poenam augentes, quoniam intra domesticos parietes scelus admissum est, quod noluit mox cognitum publicare. Igitur si legis latae die repperietur quisquam patrimonium suum alienasse atque in dominum servulae contulisse, ordini liceat diligenter inquirere, ut ita rei publicae civitatis quod de facultatibus supra dicti fuerit deminutum, in pecunia sarciatur.

Dat. kal. iul. Aquileiae Constantino a. V et Licinio c. cons. (319 iul. 1).

12.1.7

Idem a. ad edictum.

Filios decurionum, qui decem et octo annorum aetate vegetantur, per provinciam Karthaginem muneribus civicis adgregari praecipimus. Neque enim opperiendum est, ut solvantur familia et sacris explicentur, cum voluntates patrum praeiudicare non debeant utilitatibus civitatum.

Proposita X kal. mart. Constantino a. VI et Constantio c. cons. (320 febr. 20).

12.1.8

Idem a. ad Florentium.

Decuriones ad magistratum vel exactionem annonarum ante tres menses vel amplius nominari debent, ut, si querimonia eorum iusta videatur, sine impedimento in absolvendi locum alius subrogetur.

Dat. id. april. Constantinopoli Severo et Rufino cons. (323 [?] apr. 13).

12.1.9

Idem a. ad Hilarianum proconsulem Africae.

Si quis decurio vel propriae rei causa vel rei publicae cogatur nostrum adire comitatum, is non ante discedat quam insinuato iudici desiderio proficiscendi licentiam consequatur. Quod si pro sua audacia parvi aliquis hanc fecerit iussionem, deportationis exitum sortiatur.

Proposita VII id. iul. Karthagine Crispo III et Constantino III cons. (324 iul. 9).

12.1.10

Idem a. ad Maximum.

Quoniam diversis praestitimus, ut legionibus vel cohortibus deputentur vel militiae restituantur, quisquis huiusmodi beneficium proferat, requiratur, utrum ex genere decurionum sit vel ante nominatus ad curiam, ut, si quid tale probetur, curiae suae et civitati reddatur. Quam formam circa omnes, qui iam dudum probati in militaribus officiis agunt vel restituti militiae sacramento muniuntur vel postea per suffragia probabuntur, observari conveniet.

Proposita V id iul. Antiochiae Paulino et Iuliano cons. (325 iul. 11).

12.1.11

Idem a. ad Constantium praefectum praetorio.

Quoniam relictis curiis nonnulli ad militiae praesidia confugiunt, omnes, qui nondum primipilo inveniuntur obnoxii, solutos militia ad eandem curiam reverti praecipimus: his solis in militia permansuris, qui pro loco atque ordine iam pastui adtinentur.

Dat. non. octob. Paulino et Iuliano cons. (325 oct. 7).

12.1.12 [=brev.12.1.2]

Idem a. ad Maximum vicarium Orientis.

Si qui vel ex maiore vel ex minore civitate originem ducit, si eandem evitare studens ad alienam se civitatem incolatus occasione contulerit, et super hoc vel preces dare tentaverit vel qualibet fraude niti, ut originem propriae civitatis eludat, duarum civitatum decurionatus onera sustineat, in una voluntatis, in una originis gratia.

Pp. VIII. kal. ian. Paulino et Iuliano coss.

Interpretatio. Si quicumque* curialis de ea, in qua natus est, civitate ad aliam transire voluerit, condicionem* curiae debitam nullatenus possit evadere, nec si hoc ipsum mereri interposita

supplicatione tentaverit, nec ullo argumento necessitates aut servitia civitatis suae pro eo, quod habitationem mutare voluit, possit evadere. Nam quicumque* hoc fecerit et se in aliam civitatem transtulerit, hoc iubet, ut in utraque serviat civitate, id est in una pro condicione* nascendi et in alia pro habitandi voluntate deserviat.

12.1.13

Idem a. ad Evagrium praefectum praetorio.

Quoniam curias desolari cognovimus his, qui per originem obnoxii sunt, militiam sibi per supplicationem poscentibus et ad legiones vel diversa officia currentibus, iubemus omnes curias admoneri, ut, quos intra XX stipendia in officiis deprehenderint vel originem defugisse vel sprete nominatione militiae se inseruisse, hos ad curiam retrahant et de cetero sciant esse servandum, ut qui derelicta curia militaverit, revocetur ad curiam, non solum si originalis sit, sed et si substantiam muneribus aptam possidens ad militiam confugerit vel beneficio nostro fuerit liberatus.

Dat. XVI kal. iun. Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 mai. 17).

12.1.14

Idem a. ad praefectos praetorio.

Dudum lege promulgata sanxit nostra clementia, ut filii comitum et praesidum et rationalium magistrorumque privatae, qui tamen ex origine curialium descendunt, ordinibus necterentur. Nunc praecipimus, ut, qui perfuncti muneribus idonei reperti sint iudicio clementiae nostrae accedere ad honores praecepti ad honestas promotiones perveniant, eos vero, quos nescit principalis auctoritas, iudicio praefecturae commisimus, uti eos, qui ex genere videntur esse curialium et minus apti iudicio principali, ordinibus propriis restituant, illos vero, quos iudicio nostro proveximus, intactos esse perficiant; ita tamen, ut heredes eorum curiis mancipentur. Si quis sane decurio evertens fiscalia commoda, fugiens curiam ambitu ad senatum urbis inclytum pervenerit, minime admittatur.

Dat. VIII kal. dec. Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 [353] nov. 24).

12.1.15

Idem a. ad Annium Tiberianum comitem.

Universis provinciarum rectoribus intimato nostram clementiam statuisset veteranorum filios curialibus muniis innectendos; ita ut et ii, qui perfectissimatus sibi honore blandiuntur, trusi in curiam necessariis officiis publicis inserviant.

Proposita XI kal. mai. Karthagine Constantio et Maximo cons. (327 apr. 21).

12.1.16

Idem a.

Si ad magistratum nominati aufugerint, requirantur et, si pertinaci animo latere potuerint, his ipsorum bona permittantur, qui praesenti tempore in locum eorum ad duumviratus munera vocabuntur, ita ut, si postea repperiti fuerint, biennio integro onera duumviratus cogantur agnoscere. Omnes enim, qui obsequia publicorum munerum declinare temptaverint, simili condicione teneri oportet.

Dat. III kal. octob. Serdicae Constantino a. VIII et Constantio IIII cons. (329 sept. 29).

12.1.17

Idem a. ad Lucretium Paternum.

Vacuatis rescriptis, per quae munus civilium nonnullis est vacatio praestita, omnes civilibus necessitatibus adgregentur, ita ut nec consensu civium vel curiae praestita cuiquam immunitas valeat, sed omnes ad munus societatem conveniantur.

Dat. VIII kal. nov. Heracleae Constantino a. VIII et Constantio IIII cons. (329 oct. 25).

12.1.18

Idem a. ad viros clarissimos praefectos praetorio.

pr. Post alia: ad senatum decurio non adspiret manentibus athuc his, qui eandem dignitatem consecuti sunt.

1. Filios sane militarium iuxta prius praeceptum aut patris militiam adsequi volumus aut, si detrectaverint militare et XXXV annos impleverint, curiis mancipari.

Dat. VII kal. dec. Constantino a. VIII et Constantio IIII cons. (329 [353] nov. 25).

12.1.19 [=brev.12.1.3]

Idem a. ad Evagrium pf. p.

Quoniam nonnulli diversarum civitatum curiales intemperanter minores, quibus publica tutela debetur, ad curiae consortium devocarunt, ut septem vel octo annorum constitutos nonnullos nominasse firmentur, decernimus, ut omnino nullus in curiam nominationibus devocetur, nec functionum obsequia subire cogatur, nisi qui decimum et octavum annum aetatis fuerit ingressus. Quod et in futurum arceri volumus, et eos eximi, qui infra eius aetatis terminos constituti iam nominati sunt, curialibus et vinculis absolvantur. Quum enim decimum et octavum annum aetatis intraverint, si militiae nomen inserere iuxta legem datam non potuerint vel supersederint, municipali poterunt dari obsequio.

Dat. prid. non aug. Basso et ablatio coss.

Interpretatio. Minores decem et octo annorum aetate curiales nec nominari a quibuscumque* nec ad servitia applicari debere: quia hoc lex sufficere credit, ut a decem et octo annis necessitati publicae, si necesse fuerit, applicentur, ita ut, si qui infra hanc aetatem ante nominati iam fuerint, absolvantur.

12.1.20 [=brev.12.1.4]

Idem a. ad Evagrium pf. p.

Nullus decurionum ad procurationes vel curas civitatum accedat, nisi omnibus omnino muneribus satisfecerit patriae vel aetate vel meritis. Qui vero per suffragium ad hoc pervenerit administrare desiderans, non modo ab expetito officio repellatur, sed epistola quoque vel codicilli ab eo protinus auferantur, et ad comitatum destinantur.

Dat. prid. id. aug. Basso et Ablatio coss.

Interpretatio. Ista lex hoc praecipit, nullum curialem, nisi omnibus curiae officiis per ordinem actis, aut curatoris aut defensoris officium debere suscipere, nisi omnibus, ut dictum est, ante muneribus satisfecerit, quae patriae ordine debentur. Nam si praefatus contra hanc praeceptionem quolibet suffragio aut sub quocumque* obtentu honoris se munire voluerit, et obtentis careat et, ubi rerum domini fuerint, dirigatur.

12.1.21

Idem a. ad Felicem praefectum praetorio.

Quoniam afri curiales conquesti sunt quosdam in suo corpore post flamonii honorem et sacerdotii vel magistratus decursa insignia praepositos compelli fieri mansionum, quod in singulis curiis sequentis meriti et gradus homines implere consuerunt, iubemus nullum praedictis honoribus splendentem ad memoratum cogi obsequium, ne nostro fieri iudicio iniuria videatur.

Dat. prid. non. aug. Viminacio Constantio et Albino cons. (335 aug. 4).

12.1.22

Idem a. ad Evagrium praefectum praetorio.

Cum decuriones decurionumque filii deque his geniti ad diversas militias confugiant, iubemus eos in quibuscumque officiis militantes exemptos militia restitui curiae exceptis his, qui in palatii nostri iam habentur officiis.

Dat. XI kal. sept. Constantinopoli Nepotiano et Facundo cons. (336 aug. 22).

12.1.23

Imp. Constantius a. ad Iulianum.

Quamvis eos, qui tertio edicto vocati minime respondere voluerunt, legum severitas obnoxios faciat coetibus curiarum, tamen humaniorem placuit sequi viam et eos admonere edicto, ut intra XXX dies sui praesentiam faciant. Quod si intra hoc tempus neglexerint vel sui praesentiam facere vel defensorem ad iudicia mittere, qui absentiae eorum iustas allegationes deponat, sententia super his lata sine aliquo cunctamine convalescat.

Dat. V id. octob. Antiochiae Urso et Polemio cons. (338 oct. 11).

12.1.24

Idem a. Aconio Catullino vicario Africae.

Quicumque fugientes obsequia curiarum affectaverint adumbratae nomina dignitatis, etsi eos spes falsi honoris illuserit, XXX argenti libras inferre congantur.

Acc. Karthagine prid. id. dec. Urso et Polemio cons. (338 dec. 12).

12.1.25

Idem a.

Quoniam emptae dignitatis obtentu curias vacuefactas esse non dubium est, placuit, ut cuncti, qui suffragiis dignitatum insignia consecuti sunt, inmeriti honoris splendore privati civilium munerum sollemnitate fungantur. Eorum sane intemeratas inconcussasque dignitates volumus permanere, qui vel iudicio provinciarum in officium legationis electi sunt vel honestis testimoniis adminiculis enitentes talium dignitatum privilegia insigniaque meruerunt.

Dat. V kal. nov. Emesa Urso et Polemio cons. (338 oct. 28).

12.1.26

Imp. Constantius et Constans aa. ad Catullinum vicarium Africae.

Cunctos ex comitibus cuiuslibet ordinis et ex praesidibus et rationalibus et magistris studiorum, denique ex perfectissimis honorarios vel affectus eorum ad civica onera constringes, si quidem rectius patriae vel honoribus vel magistratibus expendere debuissent, quaecumque ab his foedantibus honores consumpta sunt.

Dat. kal. nov. Urso et Polemio cons. (338 nov. 1).

12.1.27

Idem aa. have Celsine karissime nobis.

Rarum karthaginis splendidissimae senatum et exiguos admodum curiales residere conquestus es, dum universi indebitae dignitatis infulas foeda familiaris rei vexatione mercantur. Igitur istiusmodi viri demptis honoribus imaginariis, cuiusmodi illi erunt quos fuerant consecuti, civicis muneribus subiugentur. Quod quidem per omnem africanam sollertissime servari oportet.

Dat. VI id. ian. Treviris Constantio II et Constante aa. cons. (339 ian. 8).

12.1.28

Idem aa. ad Anatolium vicarium Asiae.

Constitutionibus perspicue definitum est kalendis martiis nominationes fieri, ut splendorum honorum munerumque principia primo tempore procurentur. Et cetera.

Dat. VI kal. dec. Constantio II et Constante aa. cons. (339 nov. 26).

12.1.29

Idem aa. ordini civitatis Constantinae Cirtensium.

Magistratus desertores ad eam gravitas tua faciat necessitatem condicionis urgeri, ut, quascumque pro his expensas civitas prorogavit, refundere protinus ac repraesentare cogantur, et deinceps tenaciter observabit, ne qui derelicta curia in ordinem veniant senatorium, priusquam cunctas functiones civicis honoribus pensitaverint.

Dat. XIII kal. feb. Naisso Acindyno et Proculo cons. (340 ian. 19).

12.1.30

Idem aa. Nemesiano comiti.

Curiales omnium civitatum nullam pro re privata nostra debent inquietudinem sustinere nec huiusmodi oneribus veluti extraordinariis occupari, quoniam satis est, si civitatum munera per eos congrue compleantur. Et cetera.

Dat. prid. id. aug. Bessae Acindyno et Proculo cons. (340 aug. 12).

12.1.31

Idem aa. ad Catullinum praefectum praetorio.

Nullus omnino ex tabulariis vel scribis vel decurionibus eorumque filiis in quocumque officio militet, sed ex omnibus officiis, nec non et si intra nostrum palatium militent, necdum impleto quinquennio repperti et retracti protinus curiis officiisque municipalibus reddantur.

Dat. VIII kal. iul. Lauriaco Marcellino et Probino cons. (341 iun. 24).

12.1.32

Idem aa. ad Hilarianum.

Militarium filios, qui gestandis armis idonei non esse dicuntur, curiis iam iamque tradi oportet. Nam rei publicae incommodum est curias hominum paucitate languescere.

Dat. XVI kal. sept. Marcellino et Probino cons. (341 aug. 17).

12.1.33

Idem aa. Rufino comiti Orientis.

Quoniam sublimitas tua suggestit multos declinantes obsequia machinari, ut privilegia rei privatae nostrae colonatus iure sectantes curialium nominationes declinent, sancimus, ut, quicumque ultra XXV iugera privato dominio possidens ampliores ex re privata nostra iugerationis modum cultura et sollicitudine propria gubernaverit, omni privilegiorum vel originis vel cuiuslibet excusationis alterius frustratione submota curiali consortio vindicetur. Illo etiam curiae similiter deputando, qui minus quidem quam XXV iugerorum proprietatem habeat, ex rebus vero nostris vel parvum vel minorem iugerationis modum studio cultionis exercet. Ita ut omni fraude submota si qui venditione simulata praescriptas lege minuat facultates, omne, quod simulata venditione ad alium transtulit, fisci nostri viribus vindicetur. Quam poenam illi etiam sustinebunt, qui captiosa supplicatione delata speciale rescriptum in fraudem sanctionis extorserint.

Dat. non. april. Antiochiae Constantio III et Constante II aa. cons. (342 apr. 5).

12.1.34

Idem aa. ad Auxentium praesidem Augustamnicae.

Eos, qui curialibus muneribus obnoxii honorariis dignitatibus gaudent, iuxta legem nostram remoto hoc patrocinio publicis utilitatibus oboedire ac satisfacere prudentia tua decernat.

Dat. VI id. april Antiochiae Constantio III et Constante II aa. cons. (342 apr. 8).

12.1.35

Idem aa. Leontio praefecto praetorio.

Iterata lege sancimus, ut veteranorum filii, si post sedecim annos militiae munus subire non possint vel armis gestandis habiles non existant, curiis mancipientur.

Dat. V kal. iul. Hierapoli Placido et Romulo cons. (343 iun. 27).

12.1.36

Idem aa. ad Titianum.

Universi omnino ex comitibus vel ex praesidibus, qui suffragio perceperint dignitates, civilibus oneribus muneribusque teneantur adstricti; plebeiam quoque sustineant capitationem, ne commoda publica cum umbratili suffragiorum pactione lacerentur. Eos tamen a praedictis oneribus excipi oportebit, qui vel in administratione vel in legationibus publicis versati sunt, ita ut, si quis contra interdictum legis nostrae precationem obtulerit, eius patrimonium fisci nostri viribus protinus vindicetur.

Dat. prid. kal. iul. Treviris Placido et Romulo cons. (343 iun. 30).

12.1.37

Idem aa. ad Placidum praefectum praetorio.

Cautum est, ut, quicumque orti ex decurionibus sese ad militiam contulissent, in quibuscumque stipendiis deprehensi nulla absolvi praerogativa temporis possint, sed ordinibus quos reliquerant traderentur. Hoc et in calcariensibus et fabricensibus et argentariis observetur, ut, quicumque obnoxii officiis vel muneribus civilibus ex supra dictis fabricis fuerint, curiae restituti nec impetrato rescripto liberentur.

Dat. V kal. iunias Leontio et Sallustio cons. (344 mai. 28).

12.1.38

Idem aa. ad Anatolium praefectum praetorio.

Quoniam nonnulli curiis derelictis domesticorum seu protectorum se consortio copularunt, scholari etiam quidam nomen dederunt militiae aut palatinis sunt officiis adgregati, cunctos iubemus omni frustratione submota ad curias revocari. Ne tamen diuturnitatis ratio videatur esse neglecta, quicumque sub armis militiae munus comitatense subierunt, si necdum quinque stipendia compleverunt nec pro publica defensione proeliis adfuerunt, reddantur. Qui vero palatini nominis praeferunt dignitatem, si curialem trahunt originem, infra tot annos militiae nudati praesidiis oppidaneis restituantur obsequiis. De qua re magistris equitum ac peditum et virum clarissimum comitem domesticorum, nec non etiam sacrarum largitionum comitem et magistrum officiorum et castrensem, sub quibus cuncti esse noscuntur, credidimus commonendos, ut tua insistente prudentia et scribente de nominibus singulorum unusquisque propriae condicioni reddatur.

Dat. X kal. iun. Caesenae Constantio III et Constante III aa. cons. (346 mai. 23).

12.1.39

Idem aa. ad Anatolium praefectum praetorio.

In perpetuum observandum esse sancimus, ut citra iniuriam corporis, quod in servis etiam probrosum atque postremum est, cuncti primarii et curiales praecepta a iudicibus exequantur. Frequenti ergo monitione atque hortatu tam primarios curiarum quam hos, qui magistratus gerunt atque gesserunt, sinceritas tua incitare debet, ut promptius praecepta suscipiant omni corporalis contumeliae timore sublato.

Dat. kal. april. Antiochiae Limenio et Catullino cons. (349 [post a. 350?] apr. 1).

12.1.40

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

Curiales plerique ad inane vocabulum militiae cucurrerunt ac tanta arte rem gerunt, ut nec muniis militaribus obsequantur nec oneribus oppidaneis prosint. Igitur universi nulla praerogativa de vocabulo dignitatis in militia conquisitae nulloque stipendiorum numero suffragante restituantur civitatibus.

Dat. XII kal. aug. Ravennae Constantio VI et Constante II aa. cons. (353 357 iul. 21).

12.1.41

Idem a. ordini Carthaginiensium.

Ex comitibus et ex praesidibus universi ceterique, qui sine administratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint, si ex vestro eosdem numero fuisse claruerit, in vestro consortio perseverent, fungantur oneribus et honoribus universis, quos ratio municipalis exposcit, permanentibus dignitatum titulis, quas eisdem constat indultas.

Dat. X kal. aug. Constantio a. VI et Constantio II cons. (353 iul. 23).

12.1.42

Idem a. ordini Caesenatium salutem dicit.

pr. Si qui ex praesidibus vel perfectissimatus accessione cumulati esse noscuntur, manentibus dignitatibus, quas suffragio meruerunt, nihilo minus in sui ordinis consortio perseverent, fungantur officiis curialibus ac municipalium munerum cura partita vobiscum obsequio capiantur.

1. Si quis autem clarissimae meruerit infulas dignitatis nec indulti muneris gratiam codicillorum allegatione percepit, impetratae fructum dignitatis amittat.

2. Et cuncti, qui per officia diversa nomina dederunt militiae, si de curialium numero originem trahunt, soluti sacramentis vestris coetibus adgregentur.

Dat. XI kal. iun. Mediolani Constantio a. VII et Constantio III caes. cons. (354 mai. 22).

12.1.43

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

Illudere commodis curiarum decurionibus ac decurionum filiis cautum est non licere, etsi vero adfectu militiae se obsequiis traderent. Cum vero idcirco tantummodo ad militiae sacramenta confugiunt, ut commodis oppidaneis obsequium denegetur, fraudis huius commenta facile comprimentur. Comperimus namque plurimos praedictorum nomen militiae tradidisse vel ad suffragia cucurrisse ita, ut post tempus exiguum honesta missione donentur....et muneribus patriae perferendis curam sedulae mentis intendant.

Dat. XVI kal. aug. Mediolani Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 17).

12.1.44

Idem a. ad Martinianum vicarium Africae.

Quicumque intra palatium perfectissimus aut comes proventus suffragio est, spoliatur honoris indebiti dignitate et si intra provinciam repertus fuerit otiosus, cuius munia vitare studebat, obsequiis competentibus subiugetur.

Dat. XI kal. iun. Sirmio Datiano et Cereale cons. (358 mai. 22).

12.1.45

Idem a. ad Martinianum vicarium Africae.

Parvi habito generis et originis nexu plerique muniis oppidaneis improbe destitutis ad militiam confugisse dicuntur. Ideoque non eos tantum, qui etiamnunc in militia perseverent, set veteranos etiam statuimus evocari executuros proprias allegationes in iudiciis competentibus, - aequum est namque nullum se nomine honestae missionis tueri - ut etiamnunc in militia permanentes vel iam otium consecutos recipiant curiae, si sibi obnoxios esse monstraverint. Elicitas quoque epistulas adimi volumus veteranis, curiae decernentes esse reddendos, quos obnoxios esse claruerit.

Dat. X kal. iul. Sirmio Datiano et Cereale cons. (358 iun. 22).

12.1.46

Idem a. ad Martinianum vicarium Africae.

A solis praecipimus advocatis eorumque consortio dari provinciae sacerdotem. Nec aliquis arbitretur ita esse advocationis necessitatem impositam sacerdotio, ut et ab eo munerum oppidaneorum functio secernatur, cum nulla umquam iura patronis forensium quaestionum vacationem civilium munerum praestituerint. Nullum igitur advocatum a curia, cui tenetur obnoxius, patimur excusari, videlicet si civico nomine aut vinculo incolatus oppidanea necessitas eum detinet obligatum. Itaque aput alios etiam iudices operam dantes negotiis perorandis obnoxios esse decernimus sacerdotio, sic videlicet, ut intra eam provinciam huiusmodi honoribus mancipientur, ubi eos necessitas curialis detinet obligatos.

Dat. V kal. iul. Mursae Datiano et Cereale cons. (358 iun. 27).

12.1.47 [=brev.12.1.5]

Imp. Constantius a.

.... oppidaneis ordinibus consulentes dudum iussimus, ab iniuriis corporalibus tutam esse debere ordinis dignitatem. Condemnationibus etiam modum imposuimus, qui legibus designatur. Ideoque sancimus, ut, si iudex vel in condemnationibus exprimendis vel in corporalibus iniuriis ultra licitum contra curialem exarserit, ipse quidem auri pondo quinque, officium vero eius decem fisco inferat.

Dat. XVIII. kal. iul. Eusebio et Hypatio coss.

Interpretatio. In correctione curialium certam patientiam iudices debent retinere, ut in corpore vel in sanguine curialium non facile audeant desaevire. Nam si qui contra hoc fecerit, ipse quidem iudex quinque libras auri et officium eius decem auri libras fisco inferre cogantur.

12.1.48

Idem a. ad senatum.

Si qui forte decuriones munia detrectantes ad senatus nostri sese consortium contulerunt, exempti albo curiae propriis urbibus mancipandi sunt. Qui vero praetorum honore perfuncti sunt residentes in senatu, redhibere debebunt quae ex rationibus fisci aut urbium visceribus abstulerunt, ita ut omnibus deinceps adipiscendi honoris huiusce aditus obstruatur.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

12.1.49

Idem a. ad Taurum praefectum praetorio.

pr. Solum episcopum facultates suas curiae, sicut ante fuerat constitutum, nullus adigat mancipare, sed antistes maneat nec faciat substantiae cessionem. Sane si qui ad presbyterorum gradus, diaconum etiam seu subdiaconum ceterorumque pervenerint adsistente curia ac sub obtutibus iudicis promente consensum, cum eorum vitam insignem atque innocentem esse omni probitate constiterit, habere debet patrimonium probabilis instituti, ut retineat proprias facultates, maxime si totius populi vocibus expetatur.

1. Quod si qui forte non curialibus aput iudicem profitentibus, non denique expetente populo ad eos quos diximus gradus clandestinis artibus adspirent aut studio fraudulentae artis irrepserint, patrimonium suum liberis tradant ad curialia obsequia subrogatis. Quod si suboles defuerit, propinquis suis, quos tamen gradus poterant legitimae successionis adtingere, duas tradat propriae substantiae portiones, sibi tertiam reservaturus, scilicet ut per propinquos, si tamen curiales sunt aut etiam si curiae numquam antea obsequium praebuerunt, praebatur susceptis facultatibus

obsequella. Quod si filios aut propinquos non habuerint hi, qui derelicta curia ad cultum divinae reverentiae existimaverint transeundum, duas portiones curia debet accipere relicta penes eum tertia, quem ante diximus ad ecclesiasticorum consortium insidiosis artibus adspirasse. Ea vero, quae ad curiam ex eorum iure transierint, curiae esse oportet nec ex eius iure transferri. Sed quoniam verendum fuerit, ne alienatis facultatibus aut in aliorum iura ante transscriptis nulla ex parte possit curiae utilitatibus consuli, observari oportet, ut, si patefacta fuerint fraudulenta consilia, qui qualibet necessitudine copulatus est, cum id potuerit demonstrare, easdem percipiat facultates curiae muneribus praebiturus obsequia; vel si propinquorum cesset indago, cuncta ad curiam transferantur quae quolibet titulo alienata probabuntur ex eo tempore, ex quo curiae munia coeperit detrectare qui viam divinae cultionis affectat.

2. Si praepositi horreorum iique, qui suscepturi sunt magistratum, praepositi etiam pacis seu susceptores diversarum specierum ad ecclesiam crediderint adspirandum, postquam officia impositae sollicitudinis aut honoris adgressi sunt, ipsos primum antistites supernae legis conveniet reluctari ipsisque primum adnitentibus eosdem ad obsequia congrua revocari; aut, si hoc neglexerint, a curialibus iudiciali officio suffragante retrahendi sunt. Et cetera.

Dat. IIII kal. sept. Tauro et Florentio cons. (361 aug. 29).

12.1.50

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

pr. Post alia: decuriones, qui ut christiani declinant munia, revocentur.

1. Et ab auri atque argenti praestatione, quod negotiatoribus indicitur, curiae immunes sint, nisi forte decurionem aliquid mercari constiterit, ita ut ordines civitatum ex huiusmodi reliquis sarcinarum, ut iam diximus, amoveantur.

2. Et quoniam ad potentium domus confugisse quosdam relatum est curiales, ut tam foeda perfugia prohibeantur, multam statuimus, ut per singula capita singulos solidos dependat, qui ad potentis domum confugerit et tantundem qui receperit multae nomine inferat. Nam si servus inscio domino susceperit, capite punietur, et ingenuus, qui invito patrono hoc fecerit, deportabitur.

Proposita III id. mar. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 13).

12.1.51

Idem a. Iuliano comiti Orientis.

Eos indulserunt veteres principes ex materno genere curialibus Antiochenis adscribi, quos patris dignitas nullius vindicaret iuri civitatis.

Dat. V kal. sept. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 aug. 28).

12.1.52

Idem a. ad Iulianum consularem Foenices.

Non obstat curialium petitioni, quod ii, quos incolas dixerunt, alibi decuriones esse dicuntur; poterunt enim et aput eos detineri, si eorum patitur substantia et ante conventionem incolatui renuntiare noluerunt. Sola vero possessione sine laris collocatione praedictos onerari iuris ratio non patitur, quamvis res decurionum comparasse dicantur. Sane incolatus iure tunc detinendi sunt, si non aut arma gesserunt aut expeditioni militari prae fuerunt aut sub praecone administrationis facti sunt senatores.

Dat. III non. sept. Antiochiae; acc. id. oct. Tyro Mamertino et Nevitta cons. (362 sept. 3).

12.1.53

Idem a. ad Sallustium praefectum praetorio.

pr. Quoniam ex paucis plurima commissa non absurde suspicamur, ex die kal. septembrium omnes omnino praeter sollemnes nominationes factas a curiis in irritum devocamus. De praecedentibus porro iustum agitabis examen.

1. Placuit etiam designare, quae corpora sint, in quibus nominationis iuste sollemnitas exercetur. Decurionum enim filios necdum curiae mancipatos et plebeios eiusdem oppidi cives, quos ad decurionum subeunda munera splendor fortuna subvexit, licet nominare sollemniter.

Dat. XIII kal. oct. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 sept. 18).

12.1.54

Idem a. ad Iulianum comitem Orientis.

Providendum est eorum novitati decurionum, qui nuper nomen curiis addiderunt, ne praeteritis debitis susceptorum onerentur: sed conventis propter haec debita qui ea praecedentibus delegationibus contraxerunt nullam eos molestiam pro sarcina nominationis alienae sustinere patiaris.

Proposita Beryto kal. nov. Mamertino et Nevitta cons. (362 nov. 1).

12.1.55 [=brev.12.1.6]

Imp. Iulianus a. Leontio consulari Palaestinae.

Qui pater sit tredecim liberorum, non modo ad curiam non vocetur, verum etiam, si sit decurio, honoratissima quiete donetur.

Dat. kal. mart. Antiochiae, Iuliano a. IV., et Sallustio coss.

Interpretatio. Haec lex hoc praecipit, eum, qui pater probatur esse tredecim filiorum, non solum ad curiae servitia non tenendum, verum etiam, si curialis sit, honoratissima quiete donandum.

12.1.56

Idem a.

Qui nati origine curiali militare munus adamaverunt, ubi X annorum stipendia confecta sunt, iussionum nostrarum auctoritate erunt curia immunes. Si vero intra decennium recens athuc erit ratio militiae limitaneae, causa generis praeponderabit et originis: curiis enim adgregabuntur.

Dat. XII kal. ian. Antiochiae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 dec. 21).

12.1.57

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Nemo ad ordinem senatorium ante functionem omnium munerum municipalium senator accedat. Cum autem universis transactis patriae stipendia fuerit emensus, tum eum ita ordinis senatorii complexus excipiet, ut reposcentium civium flagitatio non fatiget. Ii autem, qui legem nostram neglexerint, exempti senatorio albo, quoad municipalibus necessitatibus satisfaciant, non capiant cassi honoris augmentum. Nam qui cupiunt incrementum honoris adipisci, perfunctos se esse muneribus actis debent ordinarii iudicis adprobare, in locum suum scilicet filiis subrogatis, si eos successio familiae ad exsequendam universam legis nostrae mentem docebitur adiuvare.

Dat. non. mai. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 7).

12.1.58

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

pr. Qui curiali ortus familia ante completa munera patriae senator factus est, fructu careat, quousque muneribus absolvatur: quibus expletis si velit sumptuosum ordinem senatorium vitare, renuntiet dignitati; si permanserit, liberos quos post ediderit habeat senatores praetores iam quaestoresque, non muneri decurionum obnoxios.

1. Militiae vero nullus gradus, nulla diuturnitas defendet eum, qui ut curialem contrahens originem repetetur.

2. Sed et qui nexum curialem nascendi opportunitate vitaverit, nisi cum duodeviginti annos expleverit militiam exerceat, per quam parentibus eius immunitas quaesita est, securus esse non poterit propter sortem originis.

Dat. III id. mai. Hadrianopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 13).

12.1.59

Idem aa. ad Byzacenos.

Qui partes eligit ecclesiae, aut in propinquum bona propria conferendo eum pro se faciat curialem aut facultatibus curiae cedat quam reliquit, ex necessitate revocando eo, qui neutrum fecit, cum clericus esse coepisset. Et cetera.

Dat. IIII id. sept. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

12.1.60

Idem aa. ad Byzacenos.

Sacerdotes vel curiales ultra terminos propriae civitatis non iubeantur sui exhibere praesentiam, in sacerdotibus creandis et in privilegiis, quae isdem deferebantur, veteri more servando.

Dat. prid. id. sept. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 12).

12.1.61

Idem aa. ad Terentium correctorem Tusciae.

Urbis Vulsiniensium principales, qui tamen patronorum adepti fuerint dignitatem, hanc praerogativam laborum atque officiorum ferant, ne interdum ad libidinem prave consulentium iudicum gravibus adficiantur iniuriis.

Dat. V kal. novemb. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 28).

12.1.62

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Municipalis, qui ad fabrorum collegium alia officia illusurus irrepsit, statui pristino reformetur, nec in posterum decurionum quis originem trahens ad hoc officium adspirare audeat.

Dat. IIII id. dec. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 dec. 10).

12.1.63

Idem aa. ad Modestum praefectum praetorio.

Quidam ignaviae sectatores desertis civitatum muneribus captant solitudines ac secreta et specie religionis cum coetibus monazonton congregantur. Hos igitur atque huiusmodi intra Aegyptum deprehensos per comitem Orientis erui e latebris consulta praeceptione mandavimus atque ad munia patriarum subeunda revocari aut pro tenore nostrae sanctionis familiarium rerum carere illecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum.

Proposita Beryto kal. ian. Valentiniano et Valente aa. cons. (370? 373? ian. 1).

12.1.64

Idem aa. Mauris Sitifensibus.

Privilegio militiae paternae se non vindicet, quem avitus curiae nexus adstringit, et patrem sine dubio receptura curia, si intra praedicti temporis calcem suis partibus adfuisset. Quod si militari avo et patre decurione nascetur, paternae erit succedaneus functioni.

Dat. VIII kal. mai. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (?368? 370? 373? apr. 23).

12.1.65

Idem aa. ad Terentium correctorem Tusciae.

Omnes curiales, qui qualibet gratia prius ad altiore gradum properaverint, quam munia universa percurrerint, ad ordinem necessitatum suarum revocentur nec ante ad usurpatam dignitatem admittantur, quam quae patriae debentur impleverint. Non difficile autem intellegitur id, quod senatorio ordini concessum non est, concedi non posse ordinibus civitatum.

Dat. V kal. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mai. 28).

12.1.66

Idem aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Ordinibus curiarum, quorum nobis splendor vel maxime cordi est, non adgregentur nisi nominati, nisi electi, quos ipsi ordines coetibus suis duxerint adgregandos, nec quis ob culpam, ob quam eximi deberet ex ordine, mittatur in curiam.

Dat. XI kal. iul. Ravennae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 21).

12.1.67

Idem aa. ad Volusianum praefectum Urbi.

Nullus exceptis palatinis qualibet praerogativa fultus a debitis muneribus habeatur immunis.

Dat. IIII kal. iul. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. [?] 28).

12.1.68

Idem aa. ad Severum praefectum Urbi.

Quaecumque in perniciem ordinis abellinatium sine auctoritate ac iudicio principali ordinarii iudicis nimia arrogatione gesta sunt, neque vetustae consuetudini praeiudicare debebunt neque in futurum quandam necessitatem legis imponere.

Dat. prid. non. oct. Veronae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 [364?] oct. 6).

12.1.69

Idem aa. ad Auxonium vicarium dioeceseos Asianae.

Universi, qui praematura cupiditate senatorios coetus honoribus patriae praetulisse noscuntur, habeant quidem incolumem statum senatoriae dignitatis, verum fungantur his honoribus, quos patriae nondum reddiderunt. Quin etiam liberos suos indicent, quos ante senatoriam dignitatem quisque suscepit.

Dat. prid. non. oct. Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? 370? 373? oct. 6).

12.1.70

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Quisquis ex hoc corpore, quod susceptioni deputatum est, honorem quemlibet suffragio meruit, etiamsi nostras purpuras adoravit, meritis careat dignitatis.

Dat. III kal. feb. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 30).

12.1.71

Idem aa. et Gratianus a. ad Amphilochem consulem Campaniae sive ad Sofronium consulem Piceni.

Qui praeterito aliquo vel honore vel munere ad locum indebitum tetenderunt, etiamsi conivente curia vel aliquibus in iudicium causis tamquam probabilibus allatis valuit obreptio, ad ea quae fugerant retrahantur. Quiescat autem illa interlocutio, qua, cum huiusmodi querimoniae deferantur, pronuntiet iudex curiam suum nosse discrimen.

Dat. III non. mai. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 mai. 5).

12.1.72

Idem aaa. ad Olybrium consulem Tusciae.

Si quis negotiator fundos comparaverit et ut aliquorum possessor praediorum vocetur ad curiam, ei necessitatis umbra non adsit, quod propterea pecunia, quam habet in conversatione, mercatoribus indictum aurum argentumque agnoscit, sed nominatione facta eius pareat functionibus, cui se sponte dedit, pecuniae usum in glebae commodum conferendo.

Dat. III non. mai. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 mai. 5).

12.1.73

Idem aaa. ad Symmachum proconsulem Africae.

Qui nullo administrationis honore fultus, nullis vel palatini laboris insignibus vel meritis iustis militiae in consortium senatus nititur pervenire, missa in hanc rem legatione revocetur eique reddatur curiae, quam voluit declinare.

Dat. prid. kal. dec. Treviris Valentiniano et Valente IIII aa. cons. (373 [?] nov. 30).

12.1.74

Idem aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

pr. Post alia: in his, qui ex curiis ad senatus consortia pervenerunt, haec forma servetur, ut, si perfunctus quispiam muneribus et filii subole nixus fuerit, quem senatorio necdum indepto honore suscepit, filium suum curiae functionibus tradat, ipse optata clarissimatus dignitate potiat. Quod si ei gemina vel numerosa suboles erit, tunc discrimen promptae dudum divalis legis adhibendum est, ut de duobus eius liberis aut pluribus sortiendi unius filii ad collegium senatus habeat optionem, ita ut ei, qui cum patre vel post patrem ad consortium senatus legetur, divisione cum fratribus per sortem successionis patrimonii idonea solius glebae substantia congregetur. Plane si qui curialis factus senator et unius filii posteritate subnixus ipsum senatui poposcerit coniecti seque promittat ad curiae munera regressurum, eiusmodi captio minime admittatur.

1. Ceterum si de numero curialium factus senator filium non habebit, quem functionibus patriae heredem generis ac munerum derelinquat, glebae senatoriae brevibus eximatur circa eos forma data, qui intra annos XI consulatus Constantii decimi et Iuliani IIII amplissimi ordinis participasse collegium monstrabuntur: ceterum anteriore tempore adscitos ipsa aequum est antiquitate defendi.

2. Si quis igitur curialis prosapiae senatorio adepto vel a nobis vel a divis principibus honore subnixus sit, quantum ad liberos quidem pertinet, eadem quae superius comprehensa est forma servetur, excepto scilicet eo, qui sine filio sit et, ut statuimus, retrahendus est, nisi vel antiquitate participati senatus vel praestituti temporis praerogativa muniatur vel ius gladii habuit vel praeconum, qui honores concessi ceteris et antiquum instar senatorii nominis fuerint consecuti.

3. His verae dignitatis titulis et iudiciis adiungendis, qui proprium decus senatorum indepti praeturae insignibus fuerint et honoribus ampliati, vel quos veteris tribunorum plebis appellatione respersos umbra nominis nobis annuentibus constiterit populo praefuisse.

4. Inanes vero umbras et cassas imagines dignitatum codicillis honorariis sectantes nihil adiuvari praecipimus, exceptis eminentium elatis titulis dignitatum, si et honorario nomine a summo gradu usque ad consularitatem haut exiguis profecto meritis amplissima sibi honestamenta pepererunt, ceteris inferioribus dumtaxat honorariis dignitatibus ad ea officia quae reliquerant deducendis.

5. Haec super obnoxiis curiali origini. Ceterum suae potestatis et nullis per provincias functionibus obligati si vel longae militiae labore vel proximis erga nos...iuvantibus codicillos senatorios reportaverint, nisi vitiis aut actae vitae obprobriis amplissimo ordine deprehendantur indigni, indepti semel clarissimatus dignitatem perpetuo manebunt in ordine senatorum.

Dat. kal. mart. Constantinopoli Gratiano a. II et Probo cons. (371 mart. 1).

12.1.75

Idem aaa. ad Viventium praefectum praetorio.

Qui ad sacerdotium provinciae et principalis honorem gradatim et per ordinem muneribus expeditis, non gratia emendicatisque suffragiis, et labore pervenerint, probatis actibus, si consona est civium fama et publice ab universo ordine comprobantur, habeantur immunes, otio fruituri quod continui laboris testimonio promerentur liberumque sit corpus eorum ab his iniuriis, quas honoratos non decet sustinere. Honorem etiam eis ex comitibus addi censemus, quem ii consequi solent, qui fidem diligentiamque suam in administrandis rebus publicis adprobarint.

Dat. IIII kal. iul. Treviris Gratiano a. II et Probo cons. (371 iun. 28).

12.1.76

Idem aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Ex omnibus domibus producti qui origine sunt curiali, ad subeundam publicorum munerum functionem protrahantur, quippe cum occultatoribus talium praeter iacturam existimationis etiam rerum discrimen incumbat, si ulterius progressi utilitatem publicam privatis studiis et patrociniis postponant.

Dat. III id. iul. Ancyrae Gratiano a. II et Probo cons. (371 iul. 13).

12.1.77

Idem aaa. ad Probum vicarium urbis.

Nemo originis suae oblitus et patriae, cui domicilii iure devinctus est, ad gubernacula provinciae nitatur ascendere, priusquam decursis gradatim curiae muneribus subvehatur. Nec vero a duumviratu vel a sacerdotio incipiat, sed servato ordine omnium officiorum sollicitudinem sustineat, quod nec his deferri per gratiam aut conivente iudice patimur, qui advocationis praerogativa nituntur; nec vero principalium vel sacerdotalium, cum nullam curialium officiorum agnoverint functionem, in honores primos irrepant. Post munera vero et magistratus gradatim patriae persolutos aditus singulis ad administrationes publicas, nobis quoque adsistentibus recludatur. Et cetera.

Dat. VII kal. mart. Treviris Modesto et Arinthaео cons. (372 febr. 23).

12.1.78

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Ad illustres comites et magistros equitum ac peditum scripta porreximus, ut scirent ab omnibus his veteranorum filiis, qui vel curiae addicti sunt vel civilibus muneribus aliisque necessitatibus obsecundant, penitus abstinendum vel, si qui forte retracti essent, eos ita protinus officiis anterioribus redderent nec pro his vicarios expeterent iuniores.

Dat. XVII kal. iun. Patavione Modesto et Arintheo cons. (372 mai. 16/7).

12.1.79

Idem aaa. Modesto praefecto praetorio.

Quicumque per os droenam primipilariū maiore laetatur numero filiorum, unum loco suo veluti hereditario iure substituat, alterum pro amore patriae edessenae curiae tradat obsequiis, ceteris quam voluerit militiam provisorius. Sin autem duos tantum procreaverit, cohorti satisfacere cogatur et curiae. Quod si unum procreaverit, eundem ordini patriae restituat, nullo contra hanc formam beneficio valituro. Damus sane licentiam tam patribus eorum quam ipsis, qui huius legis auctoritate civitatum obsequio adgregantur, ut, si quos curiales patrociniū principalium invenerint excusari, in medium proferant, ut et ipsi similibus officiis deputati pareant imperatis.

Dat. III non. dec. Antiochiae post cons. Gratiani a. III et Equiti v. c. (375 dec. 3).

12.1.80

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Iuliano praefecto Aegypti.

Omnis ordo curialis a tormentis his, quae reis debita sunt, et ab ictibus plumbatarum habeantur immunes, scituro iudice, quod si vel ipse vel eius officium contra vetitum legis aliquid usurpare temptaverit, gravissimo se supplicio esse subdendum. Gravitas igitur tua sanctionis maiestate perspecta non solum a corporalibus curialium iniuriis temperabit, verum etiam tota observatione providebit, ut, si aliquid temerarium ab officio aliquo fuerit perpetratum, severioris poenae discrimine vindicetur.

Dat. XVI kal. april. Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 mart. 17).

12.1.81

Idem aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Fabricenses ordinibus restituantur, qui originem curialem et propriae munera declinaverint civitatis; reliqui ne levi quidem inquietudine pulsantur.

Dat. XVI kal. april. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 mart. 17).

12.1.82

Idem aaa. Neoterio praefecto praetorio.

Omnes ad curiam praecipimus revocari, qui ad munera subeunda originalibus vinculis occupati officia conantur exhibere maiora, sive se splendidissimo senatui tradiderunt sive per officia militantes obsequia patriae denegarunt, si tamen allegationum meritis deseruntur.

Dat. XVI kal. april. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 mart. 17).

12.1.83

Idem aaa.

Si qui militaris prosapiae se officio cohortis adgregarit et si infractis viribus grandaevam praeferat senectutem aut debilitatis obtentu bellico inconveniens operi iudicetur, de ignaviae latebris vel sera indagatione retractus curiarum functionibus mancipetur.

Scripta Petro consulari Foenices Damasco prid. id. mai. Constantinopoli Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 mai. 14).

12.1.84

Idem aaa. ad Camenium vicarium Africae.

In nominationibus a singulis quibusque ordinibus celebrandis dudum expressae quantitatis modum eatenus volumus custodiri, ut eorum in duabus, quae concilio adesse debent, partibus numerus derogetur, quos aut obtentus debilitatis alienat aut senectus pigra remoratur aut clericatus obsequia vindicarunt aut crimen desertionis absentat, ut ex reliquo numero duabus tertiis supputandis.

Proposita Karthagine XV kal. mart. Syagrio et Eucherio cons. (381 febr. 15).

12.1.85

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Omnes iudices provinciarumque rectores a consuetudine temerariae usurpationis abstineant sciantque neminem omnino principalium aut decurionum sub qualibet culpae aut erroris offensa plumbatarum cruciatibus esse subdendum. Quod si quis forte iudicum in hanc pertinaciam illiciti furoris eruperit, quod audeat principalem ac decurionem et suae, si sic dici oportet, curiae senatorem plumbatarum ictibus subdere, XX librarum auri illatione multatus et perpetua infamia inustus ne speciali quidem rescripto notem eluere mereatur; et officium quinquaginta librarum auri multam fisco nostro cogetur inferre, quoniam, ut pertinaciae iudicis resistat, liberam eidem contradicendi permittimus facultatem.

Dat. XII kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 21).

12.1.86

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Qui labores curialis officii declinantes per illicitae ambitionis compendia provecti non merito probantur esse, sed pretio, nulla debent ratione defendi, sed functionibus debitis redhiberi. Super eorum autem filiis revocandis nullius dubietatis exstet ambiguum.

Dat. XII kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 21).

12.1.87

Idem aaa. ad Florum praefectum praetorio.

Universos, qui se tam causarum actionibus quam etiam sacramentis militaribus cessantes ac stipendiis manciparunt, ad obsequium sublimitas tua iubeat redire curiale. Eos vero, quos emptae defensionem praeferre compererit dignitatis, cunctas, quas crediderant subtrahendas, complere praecipiat functiones.

Dat. III kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. [?] 30).

12.1.88

Idem aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

Post alia: curiales nisi per quinquennium armata militia vel per XXX annos dignitas palatina defendat, certum est origini esse reddendos, ita ut, servata quinquennii de praeterito condicione et in posterum istiusmodi personis a consortio militiae celsioris exclusis, omnes, qui intra praescriptum tempus inter palatinos habentur seu inter protectores aut domesticos, restituantur suae fortunae.

Proposita V id. april. Karthagine post cons. Syagri et Eucherii vv. cc. (382 apr. 9).

12.1.89

Idem aaa. ad Syagrium praefectum praetorio.

pr. Omnes omnino, quos paterna obsequia municipes fecerunt, resultandi curiae nexibus, quaelibet avorum atque maiorum stemmata referant, licentiam penitus amittant, non minore rectoribus, si hoc concesserint, periculi denuntiatione constrictis.

1. Veteranorum quoque filios armis in pares seque otio vel debilitate membrorum vel mentis torpore donantes vindicet curiarum necessitas.

Dat. III non. iul. Viminacio post cons. Syagri et Eucherii vv. cc. (382 [381] iul. 5).

12.1.90

Idem aaa. Proculo comiti Orientis.

Universos, qui ex consulatu divi Pii Constanti X et Iuliani III hoc enim tempus divorum parentium nostrorum Valentiniani et Valentis decreta signarunt, ex genere curiali ad senatoriam dignitatem adspirasse constiterit, vel restituendis omnibus functionibus quas debebunt curabis addicere vel, si cunctis functionibus obsecuti sunt, in substituendis quam maxime idoneis obnoxios facere non desistas.

Dat. VIII id. mart. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 [383?] mart. 8).

12.1.91

Idem aaa. Dario consulari.

Si qui curiales curia derelicta neque debitas patriae reddiderint functiones nec, cum ipsi discederent, idoneos subrogarunt, ita eos constringi oportet, ut et agenda persolvant et in locum suum idoneos pro publica utilitate constituent.

Dat. VIII id. aug. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 aug. 6).

12.1.92

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

Si quis procuracionem facultatum suarum curiali crediderit esse mandandam, totius dignitatis exceptione depulsa patrimonium eius quod crediderat curiali proscriptio fiscalis invadat. Ille vero, qui immemor libertatis et generis infamissimam suscipiens vilitatem existimationem suam servili obsecundatione damnaverit, deportationis incommodo subiugetur.

Dat. X kal. nov. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 oct. 23).

12.1.93

Idem aaa. Clearcho praefecto praetorio.

Cuncti, qui ex decurionibus senatorum se splendori et collegio miscuerunt, eorumque omnis suboles, vel quae prius edita est vel quae postmodum docetur esse suscepta, remittatur ad curiam.

Dat. VII kal. dec. Antonio et Syagrio cons. (382 nov. 25).

12.1.94

Idem aaa. Constantiano vicario dioeceseos Ponticae.

Universos, quos per furtivam militiam et fraudes varias dignitatum obsequia civitatum gravitas tua compererit refugisse ac per ambitum honoris indebiti necessarium patriae ministerium denegasse, ad collegium ordinum et consortium functionum amota revocare dilatione contendat neque eos sub excusatione alicuius officii vel honoris permittat evagari. Qui tunc demum libero poterunt honore gaudere, si universis muneribus nominationibusque completis absolutam possidere coeperint dignitatem.

Dat. prid. kal. feb. Constantinopoli Merochaude II et Saturnino cons. (383 ian. 31).

12.1.95

Idem aaa. ad Eusignium proconsulem Africae.

Viri ordinibus nati ad militiae non debent sacramenta confugere. Post XV vero stipendia vinculo prioris ordinis liberetur, qui se tribus lustris adsidue militasse et neque bellicis necessitatibus neque muneribus militaribus ostenderit defuisse.

Dat. IIII kal. mart. Mediolano Merobaude II et Saturnino cons. (383 febr. 26).

12.1.96

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

pr. Concessum curialibus provinciae Mysiae, ut, si quos e plebe idoneos habent, ad decurionatus munia devocent, ne personae famulantium facultate locupletes onera, pro quibus patrimonia requiruntur, obscuritate nominis vilioris evadant.

1. In quorum desiderio etiam istud adiectum est, ut originales, qui ad diversa provinciarum officia confugerunt, ex divi Iuliani tempore ad curiales functiones sublata omni ambiguitate retrahantur.

Dat. III non. mart. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 mart. 5).

12.1.97

Idem aaa. Cynegio comiti sacrarum largitionum.

Scias excepta dioecesi Aegyptiaca ubique servandum esse, ne usquam penitus in susceptionem vel minimi vectigalis decurio conductor accedat, sed eorum professionibus et personis omnis haec diversarum locationum summa credatur, qui ad exhibendam publicis rationibus fidem periculo et fortunae coguntur et vitae.

Dat. VIII id. mar. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 mart. 8).

12.1.98

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

In muneribus peragendis, si qua soluta ante non fuerant, vel in substituendis idoneis, ne quid patriae perisse videatur, vel in filiis retinendis priorum praecepta principum sublimitas tua custodiat. Eos quoque, qui advocationis obtentu curialia onera declinant, agere universa compellat, quae etsi necessitas non exigit, tamen patria non remittit. Ipsos quin etiam filios magistrorum, qui ex curiali stirpe descendunt, simili modo obnoxios esse decernat.

Dat. VIII id. april. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 apr. 6).

12.1.99

Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

Post alia: iussio, qua sibi iudaeae legis homines blandiuntur, per quam eis curialium munerum datur immunitas, rescindatur, cum ne clericis quidem liberum sit prius se divinis ministeriis mancipare, quam patriae debita universa persolvant. Quisquis igitur vere deo dicatus est, alium instructum facultatibus suis ad munera pro se complenda constituat.

Dat. XIII kal. mai. Mediolano Merobaude II et Saturnino cons. (383 apr. 18).

12.1.100

Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

Omnes, qui ex origine curialium se diversis gradibus inseruere militiae, reddi propriis ordinibus oportebit, exceptis his, quibus legis vetustae, quae certum numerum stipendiorum vel palatinae militiae viris statuit, opitulatur auctoritas.

Dat. XIII kal. mai. Mediolano Merobaude II et Saturnino cons. (383 apr. 19).

12.1.101

Idem aaa. ad Basilium comitem sacrarum largitionum.

Exemplo senatorii ordinis patris originem municeps unusquisque sequatur. Nec valeant specialiter delata rescripta, si quis se matris origine defendens a maiore curia ad minorem transferri fortasse promeruerit, neque ulla pro more provinciae referri sinatur exceptio.

Dat. XVI kal. iul. Romae Merobaude II et Saturnino cons. (383 iun. 16).

12.1.102

Idem aaa. Postumiano II praefecto praetorio.

Quotiescumque se ex rescriptis nostris aliquid impetrasse contendunt ii, quos obnoxios curiae vel origo fecerit vel latum inter partes iudicium designarit, nullam prorsus spem curias declinandi ex colore sacrae iussionis accipiant.

Dat. XIII kal. aug. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 19).

12.1.103

Idem aaa. ad Proculum comitem Orientis.

Voluntate propria unusquisque Syriarchiae munus suscipere debet, non necessitate imposita.

Dat. VI kal. aug. Salamariae Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 27).

12.1.104

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

Curiales, qui ecclesiis malunt servire quam curiis, si volunt esse quod simulant, contemnant illa, quae subtrahunt. Nec enim eos aliter nisi contemptis patrimoniis liberamus. Quippe animos divina observatione devinctos non decet patrimoniorum desideriis occupari.

Dat. VII id. nov. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 nov. 7).

12.1.105

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ob penuriam edessenorum municipum divi parentes nostri statuerunt, ut officii praesidis osdroenae provinciae principum liberi, si singuli essent, memoratae civitatis curialibus iungerentur, sin vero bini, divisa fecunditate singuli militiae, singuli vero curiae necterentur. Quod cum ita sit, iubemus et praesenti lege et superiore servata, ut omnes omnino, qui ordine militiae ad principatum venturi sunt vel venisse monstrantur, etiamsi aliqua calliditatis arte se a principatus munere putaverint subtrahendos, memoratae curiae suos liberos tradant dividantque cum edessena civitate subolem rei publicae profuturam. Hi quoque, qui iam contra legem ante principatum patrum quibuslibet sacramentis innexi sunt, retracti memoratae curiae congregentur.

Dat. prid. non. mai. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 mai. 6).

12.1.106

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Curiales quicumque perfuncti provincialibus dignitatibus fuerint, ad persolvenda ea, quae debent patriae, detinentur.

Dat. VIII id. iul. Heracleae Richomere et Clearcho cons. (384 iul. 8).

12.1.107

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Quicumque heres curiali vel legitimus vel electus testamento graduve successerit quique fideicommissarius aut legatarius eiusdem arbitrio morientis exstiterit vel si quem liberalitas locupletaverit forte viventis, quos a curiae nexu condicio solet dirimere, sciant pecuniariis descriptionibus pro ea tantum parte patrimonii, in quam quisque successit ad denarium sive uncias sese auctoris sui nomine retinendum.

Dat. prid. kal. sept. Veronae Richomere et Clearcho cons. (384 aug. 31).

12.1.108

Idem aaa. ad Cynegium praefectum praetorio.

Ne quis officialium curiae poenae specie atque aestimatione dedatur, nisi si quis forte curiam defugiens ob hoc coeperit militare, ne ingenitis fungatur officiis. Omnes itaque omnino iudices tuae censurae subditos admonebis, ne quis aestimet curiae loco supplicii quemquam deputandum, cum utique unumquemque criminosum non dignitas debeat, sed poena comitari.

Dat. VIII id. nov. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 nov. 6).

12.1.109

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nec cogi ad agonothesiam volumus invitos et ad eum statum cuncta referenda sunt, in quo inveniuntur. Atque ideo curiales, qui universa persolverint nihilque iam vel ex honoribus reliquum habeant, quod debere videantur, dumtaxat huius ac similium pro qualitate generis functionum, postquam patriae cuncta reddiderint quae publica poscit utilitas, etsi praesentare forsitan nolunt, tamen propter personarum condicionem praestare cogendi sunt, ut concessa sibi generaliter atque in perpetuum ex comitibus dignitate laetentur, osculum quoque his in provincia iudicantem et consessus indultus sit.

Dat. VI kal. mai. Arcadio a. I et Bautone cons. (385 apr. 26).

12.1.110

Idem aaa. ad Neoterium praefectum praetorio.

Universos municipes sibimet debitos ordo aput proprium repetat cognitorem, si quidem nullum magis uniuscuiusque forum competens poterit appellari quam patriae. Si quis tamen provinciam rexerit curialis, aditum sibi interclusum senatoriae dignitatis intellegat, nisi patriae quidquid debet ante dissolverit. Et ne colludio forte municipum quae sunt iussa frustrentur, sciant singularum ordines civitatum XXX libras auri se esse multandos, nisi ad reposcendos proprios sedulis institerint querellis.

Dat. V kal. iun. Mediolano Arcadio a. I et Bautone cons. (385 mai. 28).

12.1.111

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nemo prorsus curialium substituto filio vel quolibet alio deserendorum munerum patriae habeat facultatem, sed unusquisque, qui relicto in aliqua civitate vel filio vel vicario ordini se implicat senatorio, tam suis quam subrogati muneribus obligatus sub specie munerum publicorum enormia utrobique cogatur patrimonii subire dispendia.

Dat. prid. kal. mai. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 apr. 30).

12.1.112

Idem aaa. Florentio praefecto Augustali.

In consequenda archierosyne ille sit potior, qui patriae plura praestiterit nec tamen a templorum cultu observatione christianitatis abscesserit. Quippe indecorum est, immo ut verius dicamus, illicitum ad eorum curam templa et templorum sollemnia pertinere, quorum conscientiam vera ratio divinae religionis imbuerit et quos ipsos decebat tale munus, etiamsi non prohiberentur, effugere.

Emissa XVI kal. iul. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 iun. 16).

12.1.113

Idem aaa. universis comitibus et magistris equitum et peditum.

Admonitis viris clarissimis ducibus tribunis praepositis cunctos transfugas statuatur illustris magnificentia vestra ad originem pristinam revocari, seu qui diversis officiis dedicati seu qui sacramentis militaribus mancipati sunt. Nemo se annositate tueatur, nemo, si tamen eius pater aut avus decuriones fuerunt, factum suum incongrua usurpatione defendat. Ordines quoque meminerint se condemnationi obnoxios et periculo, si quibuscumque in locis reppertos non, etiam renitentes ac repugnantes, huius statuti auctoritate reddiderint.

Dat. III non. sept. Valentiae Honorio n. p. et Evodio cons. (386 sept. 3).

12.1.114

Idem aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Curiales, qui sese privilegio domus nostrae defendi posse crediderint, ad curiam retrahantur et propriis functionibus mancipentur et publica damna sarciant. Tamen si quis ex his domui divinae detectus fuerit quippiam debere, exsolvat.

Dat. VIII kal. ian. Honorio n. p. et Evodio cons. (386 dec. 25).

12.1.115

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Clerici ad curiam pertinentes sciant ex patrimonio suo, si ipsi immunes cupiunt permanere, alios idoneos esse faciendos, qui recedentum praesentiam personamque restituant in publicis muneribus subeundis.

Dat. prid. kal. ian. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 dec. 31).

12.1.116

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Omnes, qui ex origine decurionum ad perorandas causas laudum atque industriae amore ducuntur, reddant patriae, cui nati sunt, debitas functiones nec sese superflui nominis praerogativa defendant, quando quidem facilius parere muniis possint, si necessitatem publicam eo tempore, quo student causis, industriae favore toleraverint.

Dat. VI kal. april. Constantinopoli Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 mart. 27).

12.1.117

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Quilibet principalium vel decurionum vel decoctor pecuniae publicae vel fraudulentus in adscriptionibus illicitis vel inmoderatus in exactione fuerit inventus, iuxta pristinam consuetudinem non solum a vobis, quibus propter loci dignitatem rerum summa commissa est, verum a iudicibus ordinariis plumbatarum ictibus subiciatur.

Dat. pridie kal. april. Constantinopoli Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 mart. 31).

12.1.118

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

pr. Decurio fortunam, quam nascendo meruit, suffragiis atque ambitione non mutet, et si vacare per senectutem potuerit, propter ordinationem, quae per plurimos cito definiri solet, curiam non relinquat.

1. Illud vero iterata lege praecipimus, ne in locum proprium homo curialis filium suum substituat et ipse otiosus defendatur senatorii nominis dignitate. Si quis vero ad indebitum honorem posthac adspirare ausus fuerit, auctoritate ordinarii iudicis remotus patriae reddatur et civibus.

Dat. prid. non. iul. Constantinopoli Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 iul. 6).

12.1.119

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Claudiopolis, Prusiadis ac tottai et Doridis oppidorum sive mansionum per Bithyniam curiales publicis illudere functionibus per suam fugam cognovimus iubemusque, ut edictis primitus evocati utilitatibus se patriae et ei cui nati sunt restituant civitati. Quod si etiam post publicam admonitionem fugae et indevotionis vita praefertur, tunc ex idoneis quibusque corporibus ac potissimum ex his, qui in sublimitatis tuae officio probatam militiam peregerunt, in locum fugacium subrogentur, ita ut, quorum subeunt necessitates, et patrimonia consequantur, illis, qui sponte patriam reliquerunt, id necessitatis habituris, ut perpetuo careant cui nihil commodi contulerunt.

Dat. XI kal. iul. Scupis Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 iun. 21).

12.1.120

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Universos, qui ad indebitam militiam similiter adspirarunt, datis litteris ad illustrem virum magistrum officiorum, comitem sacrarum ac privatarum, solutos militia ordinibus propriis atque officiis iussimus subrogari.

Dat. XVI kal. ian. Mediolano Timasio et promoti cons. (389 dec. 17).

12.1.121

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Qui ante secundum consulatum mansuetudinis meae ex ordine curiali vel presbyteri fastigium vel ministerium diaconi vel exorcistae suscepit officium, omne eius patrimonium immune a curialibus nexibus habeatur ac liberum. Is vero, qui se ad religiosa divini cultus obsequia quocumque sub nomine post memorati consulatus tempora praescripta contulerit, omni sciat cedendum esse patrimonio.

Dat. XV kal. iul. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 iun. 17).

12.1.122

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Ii quibus detulimus splendidos magistratus quosque etiam ornavimus insignibus dignitatum, si non habent curiam, cui aut necessitudinis foedere aut nexu sanguinis teneantur, in splendidissimum ordinem senatorium et illam nobilissimam curiam cooptentur. Is vero ratio diversa sit, qui statim ut nati sunt, curiales esse coeperint. Ii namque praerogativa quidem concessae dignitatis utantur atque eos praestiti honoris splendor exornet, sed maneant in sinu patriae et veluti dicati infulis mysterium perenne custodiant; sit illis piaculum inde discedere. De filiis vero eorum ut in avitis curiis debeant permanere, adfatim cautum est, cum adempta sit patribus licentia discedendi.

Dat. IIII non. sept. Veronae Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 sept. 2).

12.1.123

Idem aaa. ad Tatianum praefectum praetorio.

pr. Dudum super his, qui relictam curiam vel senatoriam dignitatem adepti sunt vel christianitatis obtentu curialium se consortio separarunt, evidens sanctionum nostrarum processit auctoritas, ut, si eorum personas vel honor vel religio defenderet, quod ex curiali substantia vel ipsi retinerent vel in alios transtulissent, obnoxium publicis descriptionibus haberetur.

1. Evidens etiam praecepto nostro tempus expressum est, ex quo consulatu, si qui de curialibus ad ecclesiam confugissent, omni scirent patrimonio curiae esse cedendum.

2. Quidquid ex substantia curialium ad unumquemque diversa largiendi occasione pervenerit, denarismo vel unciis habeatur obnoxium in ea parte, in qua auctoris sui nomine fuerat retentatum.
3. Eos vero, qui honores aliquos consecuti naturale nomen dignitate mutarunt, his etiam post honorem muneribus obligamus, quibus debitores patriae monstrabuntur.
4. Super filiis autem eorum evidens sanctionis definitio est, quae, cum patres patria non concedat excedere, non potest filios curiae muneribus liberare.
5. Si qui autem divino cultu occupati et sacrosanctis mysteriis servientes legitima filiorum successione nituntur, si nullum filii eorum adhuc in ecclesia locum tenent vel his, quae per leges comprehensa sunt, non defendantur officiis, hos cum patrum facultatibus curiae inservire decernimus.
6. Vacuas vero et inanes sine naturali successione fortunas, ut evidenter expressimus, sibi curia vindicabit, habitura solacium facultatem, cui desit in functionibus numerus personarum.

Dat. V kal. aug. Constantinopoli Tatiano et Symmacho cons. (391 iul. 28).

12.1.124 [=brev.12.1.7]

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Philoxeno vicario Thraciarum.

Si quis filiam decurionis vel principalis suo iunctam consortio nullis exstantibus liberis fatali sorte perdiderit, atque eius ultimo hereditatem fuerit adeptus arbitrio, si ab omnibus alienus officiis est et nullis, quibus merito excusari possit, privilegiis adiuvatur, eius mox civitatis curiae mancipetur, in qua antea, uxore vivente, sine rerum dominio et proprietate, liber, curiae obnoxias facultates heres coeperit uxoris possidere.

Dat. III. non. april. Constantinopoli, Arcadio a. II. et Rufino cons.

Interpretatio. Si quis filiam curialis acceperit uxorem, et haec ipsa in coniugio eius mortua fuerit, et omnia ad maritum, quaecumque* supra dicta videbatur possidere, testamenti voluntate pervenerint, omnibus curiae necessitatibus maritus ille, qui heres est, teneatur obnoxius.

12.1.125

Idem aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Submoto privilegio militari, quo sibi actuarii blandiuntur, eum, qui evidenter ostenditur curiali patre genitus, mox necessariis atque origini suae debitis functionibus mancipari praecipimus.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 24).

12.1.126

Idem aaa. ad Potamium praefectum Augustalem.

Principales devoti et nihil debentes habeant privilegium, ut nihil corporalium molestiarum patiantur, scitura experientia tua, nisi praeceptionis nostrae forma servetur, et officium et ipsam sedis tuae iudiciariam potestatem propositae multae esse subdendam.

Dat. X kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iun. 22).

12.1.127

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Quicumque decursis perfunctus officiis primum obtinuerit in sua curia sequentibus ceteris locum, comitivae tertii ordinis habeat dignitatem, ut ab omnibus eum iniuriis dignitas concessa defendat, ita tamen, ut hoc honore donatus a nexu propriae originis non recedat.

Dat. prid. kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iun. 30).

12.1.128

Idem aaa. Abundantio comiti et magistro utriusque militiae.

Militaribus viris nihil sit commune cum curiis; nihil sibi licitum sciant, quod suae non subiectum est potestati; nullum iniuria, nullum verbere, nullum gravi pulsatione, tribunus dux ille an comes sit, curialem principalemve contingat. Si quis posthac temerario et inconsiderato ausu ullum ex principalibus viris usurpata adtrexerit iniuria, sciat se X auri libris esse multandum.

Dat. prid. kal. aug. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iul. 31).

12.1.129

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Post alia: quicumque est e curia senator effectus, quicumque militiam, cum esset curialis, adgressus est, restituatur obstringendus ei quam declinaverat functioni. Quin etiam iubemus eos ad munera relicta adgnosenda constringi, quos administrationum honor diversa suffragiorum ambitione provexit, ut eo quidem quem adepti sunt honore non careant, sed ab ea quam reliquerant functione non absint, providendo, ne quispiam curiae natus ad consortium senatoriae dignitatis adspiret, cum ita sibi videat et praeterita et praesenti iussione praescriptum, ut ei vel affectata vel emendicata huius ordinis gratia prodesse non possit.

Dat. X kal. dec. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 nov. 22).

12.1.130

Idem aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Si quis municipum ad senatorium transire ordinem omnibus muniis perfunctus optaverit, bona sua, quibus substitui idoneus possit, sciet curiae semper esse obnoxia.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 febr. 27).

12.1.131

Idem aaa. Aureliano praefecto praetorio.

In calefaciendis aput Antiochiam thermis veterem praestationis consuetudinem servari placet. Constat enim merito submovendum, quidquid a Tatiano probatur adiectum.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 febr. 27).

12.1.132

Idem aaa. Aureliano praefecto praetorio.

Si quis curialis tres mares filios susceperit, unum dare senatui non vetetur.

Dat. VI id. mart. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 mart. 10).

12.1.133

Idem aaa. Silvano duci et correctori, limitis Tripolitani.

Quicumque ex numero plebeiorum praesentibus singularum ordinibus civitatum agro vel pecunia idonei comprobantur, muniis curialibus adgregentur. Qui vero nullam rei familiaris substantiam habent, militare in apparitorum numero non vetentur.

Dat. VI kal. april. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 mart. 27).

12.1.134

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Omnes, qui curiali obstricti sanguine diversis se officiorum privilegiis et actuum praeiudiciis adgregarunt, reddendos muniis esse non ambigas. Eos etiam, qui adepti honores esse dicuntur, debitis statuas functionibus subrogandos manente privilegio dignitatis. Ac ne ab his sententia promenda se temperet, quos praesidialis officii defendit obscuritas quosve nullum munus alligat naviculariae functionis. Usque eo super hac re iudicantis est sententia porrigenda, ut, quoniam curialium fundos diversis titulis huiusmodi homines tenere coeperunt, intellegant sese, quos nulla militiae privilegia, nulla honorum suffragia, non aetatis defensabit infirmitas, in eorum locum suscipiendis functionibus subrogandos, quorum vel habendo vel habitando sibi patrimonia praesumpserunt.

Dat. prid. id. april. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 apr. 12).

12.1.135

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Nullus vacationem temporariam curialis accipiat, nisi id forte veris ac probatis causis adnotatio nostra concesserit.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iun. 4).

12.1.136

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Nec debitis curiae licitum potest esse negare aut vitare quod declinare non possunt, nec curiis esse liberum debet eos expetere, quos iustis adsertos privilegiis non poterunt obtinere.

Dat. VIII kal. iul. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iun. 23).

12.1.137

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

pr. Omnes, qui municipibus genere aut actu tenentur obnoxii, a militia vel a quibuslibet retrahi mandamus officiis, nec rescripta aut adnotationes ad munus fugam prodesse permittimus. incolas etiam et vacantes, qui tamen idonei sunt, iubemus adstringi.

1. Nullus sane solis materni sanguinis vinculis illigetur, quia mulierum infirmitas numquam huiusmodi functionibus reddit obnoxios, a quibus ipsa habeatur immunis.

Dat. V id. aug. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 aug. 9).

12.1.138

Idem aaa. Aureliano praefecto praetorio.

Curiales, qui gradu meritorum usque ad honorariam pervenerint dignitatem, nulla equorum praestatio maneat, nec gleba senatoria ab his poscatur, quos non ita fecit obligatos.

Dat. VI id. dec. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 dec. 8).

12.1.139

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Omnes ilico, qui curiis debiti militarint, patriis muneribus restitui oportet. In qua re sublimis auctoritas tua providebit, ut de singulorum nominibus ad sedem vestram singulae quaeque referant civitates, ne quis dissimulatione suggerentium delitescat, ut cuncti sine frustratione aliqua restituti curiarum muniis cum omni posteritate deserviant. Quod ita fixum volumus intemeratumque servari, ut adversum hoc potestas nulla, nulla denique adnotatio audiatur. Quod si quis ex illis in officia externa transierit, omnis eius substantia iure curiae et possessione teneatur.

Dat. III kal. iun. Constantinopoli Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 mai. 30).

12.1.140

Impp. Arcadius et Honorius aa. Theodoro praefecto praetorio.

Ad subeunda patriae munera dignissimi et meritis et facultatibus eligantur, ne tales forte nominentur, qui functiones publicas implere non possint.

Dat. XIII kal. feb. Olybrio et Probino cons. (395 [397-399?] ian. 20).

12.1.141

Idem aa. Ennoio proconsuli Africae.

Inconcussa volumus permanere, quae de incolatus iure antiquitus sunt constituta.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

12.1.142

Idem aa. Ennoio proconsuli Africae.

Nominationum forma vacillare non debet. Si omnes, qui albo curiae continentur, adesse non possunt, ne paucorum absentia sive necessaria sive fortuita debilitet, quod a maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum, cum duae partes ordinis in urbe positae totius curiae instar exhibeant. Et cetera.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

12.1.143

Idem aa. Ennoio proconsuli Africae.

Fraudem civium non ferendam in dispendium ire civitatum animadvertimus, cum municipes aut peregrinando munera civitatum aut militiae ambitione declinant. Intra quinquennium igitur nisi ad curiam reverterint, facultates eorum pro muneribus et oneribus curiae addici decernimus.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

12.1.144

Idem aa. Ennoio proconsuli Africae.

Ne diu in fraudem civitatum municipes evagentur vel ad militiam socientur, nisi intra quinquennium ad civitates proprias revertantur, facultates eorum pro muneribus et oneribus curiae addicantur.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

12.1.145

Idem aa. Ennoio proconsuli Africae.

Africanis sacerdotales Karthagini restitui ibique arbitrato suo agere dum favorabili editione placuit. Quod facientes divi patris nostri beneficium renovamus.

Dat. XVII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 16).

12.1.146

Idem aa. Dextro praefecto praetorio.

Multos animadvertimus, ut debita praestatione patriam defraudarent, sub umbra potentium latitare. Oportet igitur statui multam, ut, quisquis in praescripti iuris formam inciderit, pro curiali quinque auri libras fisco nostro cogatur inferre, pro collegiato unam. Omnes igitur quos tegunt expellant, ne clementia nostra ob contumaciam dissimulantium in maiorem indignationem exurgat.

Dat. XVII kal. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iun. 15).

12.1.147

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

pr. Quicumque decuriones patre atque maioribus adprobantur et armatam quacumque occasione adepti docentur esse militiam, absoluti sacramento militari, ut constitutum est, ad munia civilia revocantur.

1. Si quos etiam huiusmodi homines palatinorum officiorum consortia retinent, exempti matriculis ad propriam urbem sub prosecutione dirigantur.
2. Ac si in apparitione praetoriana aliquis inventus fuerit decurio inmorari, pari condicione ad civitatem originariam dirigatur.

3. Reliqua quoque ministeria atque officia palatina pari forma legis adstringimus, ut quisquis municeps deprehensus fuerit, absolutus militari cingulo reddatur muneribus civitatis. Et cetera.

Dat. V id. sept. Ravennae d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 9).

12.1.148

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Cum super ordinando sacerdote provinciae publicus esset ex more tractatus, idem nostra auctoritate decretum est, ut ad subeunda patriae munera dignissimi et meritis et facultatibus eligantur nec huiusmodi nominentur, qui functiones debitas implere non possint.

Dat. IIII kal. oct. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 [397-399?] sept. 28).

12.1.149

Idem aa. Ennoio suo salutem.

Curiales in exitium curiarum se conantur exuere quacumque occasione patrimonii qualitercumque quaesiti naviculariorum onere volentes suam originem commutare. Qua in re, quia totum inhibere non possumus, ratione dividimus. Civitas ergo quem genuit, non amittat: patrimonium, quod ex ordine naviculariorum advenerit, prodat pro moderatione quem ditat, quia nec emere nec donatum adsequi nec damnosam quisque hereditatem adire compellitur, cum et in deliberationibus coniunctionum futurarum commodis prospiciatur heredum. Neminem igitur sublimitas tua ad expediendas publicas necessitates parenti curiae se permittat auferre detque operam, ut et ordines curiarum nostrarum reddantur indemnes et patrimonia naviculariorum non pereant, sed functionis uterque status habeatur incolumis.

Dat. VII kal. ian. Olybrio et Probino cons. (395 dec. 26).

12.1.150

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Curiales, qui honorariam adepti sunt comitivam, formidare debent eos, quorum sunt moderationi commissi nec se existimare ideo meruisse dignitatem, ut iudicum praecepta despiciant. Quod si in eadem culpa perseverent, quinque librarum auri multae obnoxius subiugetur, honore quoque quem prodidit spoliandus.

Dat. IIII kal. ian. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 dec. 29).

12.1.151 [=brev.12.1.8]

Imp. Arcadius et Honorius aa. Petronio vicario Hispaniarum.

Municipalia gesta non aliter fieri volumus quam trium curialium praesentia, excepto magistratu et exceptore publico, semperque hic numerus in eadem actorum testificatione servetur. Sic enim et fraudi non patebit occasio et veritati maior crescit auctoritas.

Dat. non. mai. Mediolano, Arcadio IV. et Honorio III. aa. coss.

Interpretatione non indiget.

12.1.152

Idem aa. Africano praefecto Urbi.

Ne quis ex corpore togatorum provinciales suscipiat functiones, scilicet ut et ambientibus claudatur ingressus et invitis necessitas auferatur.

Proposita Constantinopoli III non. aug. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 aug. 3).

12.1.153

Idem aa. Florentino praefecto Urbi.

Nonnulli decurionum honorarias ex protectoribus vel domesticis vel quaslibet alias obtinent missiones. Unde, licet superiore praecepto consultum sit, ut sic penes eosdem emendicata dignitas permaneret, ne quicquam ob hoc patriae negaretur, nunc altius intuentes honoris eius ab his penitus amovemus umbracula, ita ut, si quis id meruit, ac si nihil impetraverit habeatur neque ob hoc sordido quolibet minime tueatur vel a verberibus, si id modo personae eius qualitas patitur, iudiciariae emendationis excusetur.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

12.1.154

Idem aa. Florentino praefecto Urbi.

Post alia: si qui municipum vel palatinam vel armatam aliquando militiam debitis praetulerit functionibus, nullis privilegiis, nullis postremo temporibus exuatur nec ei annorum spatia stipendiorumque merita supputentur, sed teneat suum curia et perpetua sibi obnoxium vindicatione defendat. Et cetera.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

12.1.155

Idem aa. Florentino praefecto Urbi.

Post alia: quia receptum in splendidissimum ordinem submoveri dignitatibus non oportet, quisquis emensus curialia onera honorum vel administrationis vel quarumcumque aliarum dignitatum infulas impetraverit, ipse quidem decoretur insignibus, sed liberi omnisque successio paternae dignitatis obiectu curialia vincula non exuant, nisi forte quis iam senatore susceptus consortio curiae nobilioris adnectitur. Illustrium quoque virorum liberos, si non otio et torpore degeneri paternam exuere virtutem, fas erit excusari. In his tamen, qui ante expletas curialium munerum functiones meruerint dignitates, speciali humanitate tribuimus, ut, quae illis imponentur a patria, per substitutos praebere, si maluerint, non vetentur, nec agentis persona quaeratur, dummodo debiti non negetur officii. Et cetera.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

12.1.156

Idem aa. Florentino praefecto Urbi.

Post alia: omnes ordines collegia centuriones ac si qui....cuiusque muneribus vel officiis, ubicumque sunt corporati, ita generaliter illigentur, ut testimoniales impetratas sciant sibi nihil honoris privilegii excusationisve conferre. Et cetera.

Dat. XII kal. ian. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 dec. 21).

12.1.157

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Omnes, qui quolibet curiae iure debentur, cuiuscumque superstitionis sint, ad implenda munia teneantur.

Dat. id. feb. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 feb. 13 vel sept. 13).

12.1.158

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Vaccillare per apuliam calabriamque plurimos ordines civitatum comperimus, quia iudaicae superstitionis sunt et quadam se lege, quae in Orientis partibus lata est, necessitate subeundorum munerum aestimant defendendos. Itaque hac auctoritate decernimus, ut eadem, si qua est, lege cessante, quam constat meis partibus esse damnosam, omnes, qui quolibet modo curiae iure debentur, cuiuscumque superstitionis sint, ad complenda suarum civitatum munia teneantur.

Dat. id. sept. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 febr. 13 vel sept. 13).

12.1.159

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Omnes omnino curiales in originalibus ac debitis perpetuo curiis perseverent et qui ex his ad provinciarum regimen atque administrationem qualibet fraude atque ambitione pervenerint, sciant se eo quem meruerant honore privandos et non solum ad curiam velut manu mox iniecta revocandos et cunctis rursus ab exordio muneribus servituros, verum etiam media patrimonii parte multandos.

Dat. VIII kal. nov. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 oct. 25).

12.1.160

Idem aa. Optato praefecto Urbi.

Post alia: si quis ex curia usque ad diem iduum novembrium consulatu domini nostri honorii Augusti fratris aeternitatis meae IIII et Eutychiani viri clarissimi administratione donatus senatorio est ordini mancipatus, senator quidem esse non desinat neque ad novellae legis vincula pertineat, sed de substituto et rebus, ut antea caveramus, omnia incunctanter quae sunt iussa custodiant.

Dat. VIII kal. dec. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 [405] nov. 24).

12.1.161

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Post alia: plectibili severitate eorum fraudibus obviandum est, qui genitalem curiam deserentes ad indebita officia fraude callidae molitionis irrepunt. Et quamvis provisum fuerat congruae emendationis occursu, quemadmodum isti militiae nomine et honore suspenso officiis redderentur, tamen quia hoc callido consilio reppererunt, ut evitatis provinciae suae finibus, tamquam istorum tantum interdictus fuisset accessus, peregrinos expeterent commeatus, ne diutius in perniciem curiarum latitandi spes et solacium eos impunitatis exacuat, horum cupiditatibus obviamus, ut ex eorum bonis, qui se vel prosecutioni vel muniis civitatum interdictae dudum ambitione militiae vel qualibet fraude subtraxerint, curiis quas deseruerant consulatur. Itaque si vocati edictis intra anni metas hi

tamen, qui manifestis curiae nexibus illigantur, latere potius quam redire maluerint nec suffecerint, qui ad vicem eorum munera patriae post emensum annum, ut ordinis ratio postularit, exsolvant, sciant interpellatis provinciarum moderatoribus ex facultatibus suis suis curiis quas destituerunt consulendum. Neque enim de inmaturo praeiudicio temporis possunt brevitatem causari. Et cetera.

Dat. XVII kal. sept. Theodoro v. c. cons. (399 aug. 16 [21]).

12.1.162

Idem aa. Benigno vicario urbis Romae.

Ne relictis urbibus plures sese ad corpus centonariorum transferant, spectabilitas tua, quoscumque et ubicumque latentes curiis atque collegiis debitos adprobarit, matura exsecutione restituat, si quidem tot existentibus legibus, quae occultatores certa feriri poena voluerunt, exsecutiones praestare iudices conveniat, non referre.

Dat. kal. dec. Mediolano Theodoro cons. (399 dec. 1).

12.1.163

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Si qui ex secundo divi patris nostri consulatu curiam relinquentes clericorum se consortio manciparunt, si iam episcopi vel presbyteri diaconesve esse meruerunt, in sacris quidem et secretioribus dei mysteriis perseverent, sed aut substitutos pro se curiae offerre cogantur aut iuxta legem dudum latam tradant curiae facultates. Residui omnes, lectores subdiaconi vel ii clerici, quibus clericorum privilegia non debentur, debitis mox patriae muneribus praesententur.

Dat. III id. dec. Theodoro cons. (399 dec. [?] 11).

12.1.164

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Si quis umquam natus patre curiali vel initis muneribus curiae affectata militia a suis consortibus in iudicio rectoris provinciae lite pulsabitur, nullo fori praescriptionis obice, quae quidem habeat locum, ... licebit. In aliis actionibus apud eundem provinciae moderatorem suis allegationibus utatur.

Dat. V kal. ian. Theodoro v. c. cons. (399 dec. [?] 28).

12.1.165

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Quicumque ex iudaeis obnoxii curiae comprobantur, curiae mancipientur.

Dat. III kal. ian. Theodoro v. c. cons. (399 dec. [?] 30).

12.1.166

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Iuxta veterem morem Mecilianus legatus adstruxit, ut sacerdotum filii inviti ad sacerdotium non cogantur. Antiquam igitur consuetudinem laudabilitas tua praecipiat custodiri, ita ut neque ullus

indebite teneatur et tamen idonei sacerdotes deesse non possint.

Dat. prid. kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 30).

12.1.167

Idem aa. et Theodosius a. Anthemio praefecto praetorio.

Ne quis curialium per substitutionem muneribus se patriae, quibus natus est, abstrahat, intercludi curialibus iussimus licentiam supplicandi.

Dat. III non. octob. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 oct. 5).

12.1.168

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Universarum civitatum ordinibus consulentes retro principum statuta firmamus, ut nemo nexui curiae mancipatus ad cuiuslibet militiae sacramentum audeat adspirare vel hoc admisso mox abstractus militia obsequiis oppidaneis mancipetur.

Dat. XV kal. iun. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 mai. 18).

12.1.169

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Sescentorum solidorum praebitionem, qua magistratuum census Antiochenae per Syriam civitatis, cum frequenter nutaret, erectus est, gratanter admisimus. Fruatur itaque decora civitas tuae provisionis iugiter incrementis et largitione nostrae clementiae, ut sub hac oblectatione populus sua tristitia consoletur.

Dat. V kal. oct. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 sept. 27).

12.1.170 [=brev.12.1.9]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Liberio pf. p.

Post alia: eos curiales, qui non expletis muneribus declinarunt esse, quod nati sunt, reddi urbibus debita censura praecipimus etc.

Dat. VI. kal. dec. Ravenna, Honorio VIII. et Theodosius III. aa. coss.

Interpretatio. Quicumque* curialis, non actis servitiis, quae debebat, a debito officio declinavit, ad civitatis, unde discessit, servitia revocetur.

12.1.171

Idem aa. Dardano praefecto praetorio Galliarum.

pr. Placuit principales viros e curia in Galliis non ante discedere, quam quindecennium in ordinis sui administratione compleverint, per quae annorum moderata curricula impleant patriae gratiam. Et quamvis cunctos deceat revocari, qui brevi tempore videntur elapsi, sectandam tamen moderationem esse censuimus, ut eos tantum ad declinatas necessitates nunc redire iuberemus, qui ante hoc

recessisse sexennium deteguntur. Nec quemquam convenit constituta salubriter annorum spatia recusare, quando expletis omnibus splendoris et honoris ornamenta succedunt.

1. Sane quoniam principalem locum et gubernacula urbium probatos administrare ipsa magnitudo deposcit, sine ordinis praeiudicio consensu curiae eligendos esse censemus, qui contemplatione actuum omnium possint respondere iudicio.
2. Eum vero, qui usque ad secundum evectus locum administrationem aut aetate implere aut debilitate nequiverit, suffragium meritorum et transactae testimonium vitae, tamquam primus constituto tempore curiam rexit, obtinere conveniet.

Dat. VII id. dec. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (460 [412] dec. 7).

12.1.172

Idem aa. Herculio praefecto praetorio Illyrici.

pr. Sententiae conquiescant, quae in praeiudicium curiarum transactis temporibus sub examine magnificae sedis tuae contra rationem veritatis prolatae curiae debitos per gratiam absolverunt, universique, quos sors nascendi municipalibus muneribus obligavit, fortunam propriam subire cogantur.

1. Eos autem, qui sub patrocinio clericatus muneribus debitis patriam fraudaverunt, reddi sub ea condicione praecipimus, ut pro temporis consideratione et gradu, quem in ecclesiis obtinent, vel ipsi ad statum pristinum redeant et functionibus municipalibus obsecundent vel eorum patrimonia curiis consignentur:
2. His etiam, qui ultro se curiarum coetibus inseruerunt, in ea quam elegerunt fortuna residentibus, circa eorum filios legum auctoritate servata.

Dat. VIII kal. iun. Constantinopoli varane v. c. cons. (410 mai. 24 vel iun. 25).

12.1.173

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

pr. Ad inferiorum curialium relevandas fortunas et inpressionem potentium cohibendam placuit, ut ab instanti octava indictione descriptiones, quae per singulos ordines agitantur cogentibus diversis negotiis, non sumant ante principium, quam aput acta provinciarum rectoribus intimentur et ex eorum fuerint auctoritate firmatae. .

1. Sed et aurum, quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet susceptori aurario consignari, ut securitatibus nomen inferentis, dies consul mensis, causa et summa comprehendatur, quo et descriptionis aequitas illustretur et describtus documentis evidentibus fulciatur.
2. Hoc etiam observando, ut quadrimenstruis quoque brevibus, qui ab excellentiae tuae officio sollemniter diriguntur, celebratae descriptionis dispunctio societur, ut vestrae potestatis scientiam formidantes nihil ad relevationem locupletum atque inopum perniciem audeant pertemptare.
3. Quod et circa hos optimum est custodiri, quibus lucrativae facultates ex bonis curialium obvenerunt, ut et ipsi fructu provisionis simillimae potiantur.
4. Quam dispositionem si quis iudicum, numerariorum vel curialium mutilandam crediderit, interminationi, quam vestra sedes statuerit, subiacebit.

Dat. VII kal. sept. Constantinopoli Varane v. c. cons. (410 aug. 26).

12.1.174

Idem aa. Eucharion proconsuli Africae.

Duumvirum impune non liceat extollere potestatem fascium extra metas propriae civitatis. Curiales etiam sacerdotio provinciae, sed et filios reddi praecipimus propriae civitati.

Dat. VI id. mar. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mart. 10).

12.1.175

Idem aa. Lupiano comiti et magistro militum per Orientem.

Hi, quos moderatores provinciarum maximeque foenices, ordinibus civitatum prosequentibus docti, ex consortio curiali ad officium culminis tui demigrasse suggererint, mox sub fida prosecutione ad eiusdem iudicis transmittantur examen, qui super eorum nominibus rettulerit, vel sponte civilia munera subituri vel, si litigandum putaverint, post sententiam cognitoris, si id ea suggererit, ordini mancipandi.

Dat. XV kal. iun. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mai. 18).

12.1.176

Idem aa. Iuliano II proconsuli Africae.

Exceptis his, qui Karthaginensi curiae munus sacerdotii transegerunt, omnes, quicumque ex aliis provinciis atque civitatibus hoc honore decorantur, ad proprias urbes redire praecipimus. Quidquid sane provinciarum nomine agi sacerdotalium superflua turba consuevit, id ab eo, qui sacerdotium reddit, suo tempore iubemus impleri. Ac ne quid festis ac legitimis diebus subtraxisse videamur, etiam illud definiendum esse censemus, ut, quicumque propter pompam illius diei Karthaginem forte convenerit, intra quinque dies ad propria rediturus ex eadem urbe discedat. Ne autem certa statuta impune ullus audeat violare, XXX librarum auri multam statim a proconsulari officio exigi se cognoscat, qui in Karthaginensi urbe excepto ipsius decuriae viro habitandi gratia voluerit residere, cum dierum numerum, qui est statutus, excesserit: ipsius quoque dignitatis privilegio spoliandum esse se non dubitet. Inhiberi autem etiam illas occasiones praesenti auctoritate censemus, ne comparatis sacerdotalis aliquis subito aedibus domicilium se habere confingat, cum specialiter statuisset videamur, ut quisque illo redeat, unde eum ducere originem constat.

Dat. VI kal. feb. Ravennae post cons. Honorii VIII et Theodosii V aa. (413 ian. 27).

12.1.177

Idem aa. Leontio praefecto praetorio Illyrici.

pr. Etsi veterum principum sanctiones eos, qui nullis curiae nexibus obligati soli genitalis amore vel liberalitatis cupiditate suadente munus curiale subierint, obligari necessitatibus curiarum praecipunt, tamen vastato Illyrico consulentes aput omnes dumtaxat Illyrici civitates praecipimus observari, ut, quisquis posthac integrae opinionis a consortio curiae penitus alienus ultro munus curiale putaverit subeundum vel oblata dumtaxat pecunia, per quam id ex integro poterit expediri, vel actu muneris ipsius vel insignibus subeundis, id est sive cum populi plausu sive etiam verecundae et tacitae conscientiae remuneratione contentus, adhibito ordine vel maiore eius parte illius videlicet civitatis, in qua munus spontaneum crediderit explicandum, in iudicio rectoris provinciae vel absente eo aput duumviros sive defensorem eiusdem civitatis primo se curiae non teneri incorrupta ordinis adstipulatione perdoceat, dein si certum munus se explicaturum promiserit, curialium praesentium responsione munitus, quod nec ipse nec facultates eius aut successores utpote curialis inquietudinem sustinebunt, liber et ab omni securus molestia curiali promissum munus absolvat, nec enim quod coeperit semiplenum deserere permittatur; ita ut pro hac liberalitate, peracto munere quod sponte promisit, eum honorem in ea civitate habeat, quem curialis habet eodem munere suscepto pariter et impleto.

1. Sed si quis ex curiali prosapia vel gratia vel angustis ordinis abusus praetextu legis per munus aliquod se putaverit curia liberandum, post expletum munus et gratiosam vel necessitate expressam professionem ordinis nihilo minus pulsetur a curia utpote curialis. quam legem, ex quo lata est videlicet valituram, per omne dumtaxat Illyricum praecipimus observari.

Dat. XVI kal. mai. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 apr. 16).

12.1.178

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

Omnes, qui curiali genere origine vel stirpe gignuntur, curiarum nexibus obligentur. Aequum est enim, ut ingenua matre nascentes et quorum natales origo demonstrat, ex matre ingenua nati maiorum suorum dignitatibus socientur. Nec quisquam privatorum suorum iuri lege nostra putet aliquid derogatum, qua, eorum morem secuti, rei publicae nostrae ex feminis cupimus esse consultum. Et cetera.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 ian. 21).

12.1.179

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

pr. Post alia: senatusconsulti Claudiani auctoritatem firmantes ingenua stirpe creatos, quorum maiores curiae servierunt, civitatibus iussimus redhiberi. quod non solum de futuris, sed etiam de praeteritis observandum esse censem.

1. Vacantes quoque et nulla veterum dispositione ullius corporis societati coniunctos curiae atque collegiis singularum urbium volumus subiugari.
2. Eos etiam, qui ad militiae cuiuslibet sacramenta venerunt, conventos propriis volumus inservire muneribus.
3. Ita ut, si quis de reddendis ac iungendis eligendisve curialibus vocem reluctationis obiecerit, quinque librarum auri multa protinus feriat, fisci nostri compendiis profutura.
4. Servus vero actor sive procurator flammis detur ultricibus, obnoxiiis curialibus nihilominus restitutis.

Dat. XII kal. feb. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 ian. 21).

12.1.180

Idem aa. Urso praefecto Urbi.

Licet augeri coetum amplissimum cupiamus, cuius consortio gratulamur, tamen, si quis functionibus involutus et nexibus municipalis ordinis innodatus codicillos clarissimatus potuerit impetrare, nec suscipiendos eos tua sublimitas nec penitus allegandos esse cognoscat. Nec enim credimus utrumque per unum, prout convenit, posse compleri.

Dat. XIII kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 febr. 17).

12.1.181

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

pr. Salvis his, quae iam dudum tam a nobis quam a retro principibus parentibus nostris super curialibus statuta noscuntur, hac etiam generali lege sancimus, ut, si quis suum decurionem vindicare voluerit, si iudicis desit copia, eundem manus iniectioe concessa sciat ad examen cognitoris resultantem esse deducendum, ita ut moderator provinciae, si quaestio fortasse fiducia defensionis ulla generatur, nisi intra tres menses causam originis competenti disceptatione cognoverit atque convictum cum poena restituerit debitis muneribus vel liberum ab inquietudine vindicaverit, X librarum auri multam cogatur exsolvere, eius etiam officium pari damni irrogatione teneatur.

1. Si quos sane curiae obnoxios in diversis officiis atque militia subterfugientes decurionatum ante esse claruerit, si per suffectam personam et periculo suo idoneam originis nexum procurare

noluerint, exutos sacramento militiae ad civitates proprias dirigi convenit sub prosecutione idonea, ita ut de eorum nominibus, qui armatum adpetierint sacramentum, ad viros illustres magistros militum scripta mittantur, ut eorum auctoritate soluto cingulo militari reddantur muniis civitatum.

Dat. V non. mai. Ravennae d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 mai. 3).

12.1.182

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Nemo posthac munerum ordine transcurso ad altioris curiae honores audeat pervenire, sed prius universis functionibus per ordinem propriae civitatis expletis tum demum ad competentem honorem singuli venire deproperent.

Dat. VII kal. sept. Eudoxiopolis Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 aug. 26).

12.1.183

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Neminem obnoxium curiae et publicis functionibus involutum ad incongruam sibi fortunam deinceps adspirare elicitis codicillis clarissimatus magnitudo tua permittat, ut singulae civitates retineant obnoxios suis muneribus. Super hoc enim et illustris praefectura urbana nostra est commonita sanctione.

Dat. XV kal. mai. Constantinopoli Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 apr. 17).

12.1.184

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Liberos curialium vel cohortalinorum quandoque susceptos, sive ante praerogativam et tempora expressa praesumptae militiae sive post decursa stipendia, originalem sequi condicionem oportet, quoniam satis est parentibus eorum vacationem a nostra clementia pro remuneratione fuisse concessam.

Dat. XVII kal. mai. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 apr. 15).

12.1.185

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Celeri proconsuli Africae.

Semel securitatem de refusione munerum emissam ab alio proconsule non liceat refricari. Et ideo spectabilitas tua saluberrimae ac iustissimae praeceptionis formam secuta prohibebit in posterum eos ad discussionem transacti muneris constringi, quos claruit acceptae securitatis prosperitate laetari.

Dat. V kal. mai. Ravennae post cons. Felicis et Tauri vv. cc. (429 apr. 27).

12.1.186

Idem aa. Celeri proconsuli Africae.

Legatio proconsularis provinciae per bubulcum spectabilem virum comitem curiales pro aliis, qui nec in eodem territorio possident, deflevit adstringi, quod ab obnoxiiis saepe debetur devotissimi

quique cogantur exsolvere. Quae res pro arbitrio compulsorum vel opinatorum sive iudicum in eam famam mali iugitate pervenit, ut nullus paene curialis idoneus in ordine cuiusquam urbis valeat inveniri. Cuius praesumptionis abolita consuetudine iubemus neminem curialem pro alieni territorii debitis adtineri, sed tantum municipem pro gleba propria conveniri. Spectabilitas tua, salubrem sanctionem secuta, unumquemque debitorem suo deinceps nomine faciet adtineri.

Dat. V kal. mai. Ravennae post cons. Felicis et Tauri vv. cc. (429 apr. 27).

12.1.187

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Qui ante hanc legem spectabilium vel illustrium quocumque modo sortiti sunt dignitatem, parto semel honore et privilegiis perfruantur. Si qui vero postea ex decurionibus vel subiectis curiae ad spectabilium gradum processerint, per se tam curialia quam senatoria subeant munera eorumque liberi post senatoriam suscepti dignitatem patrum obstringantur exemplo. Quod si qui inter illustres etiam viros locum occupaverint non laborioso administrationis actu, sed honorario titulo dignitatis, senatui quidem per se respondeant, curiae vero per substitutos suarum periculo facultatum satisfaciant; quorum liberos et post eorum illustrem dignitatem progenitos non solum senatorum, sed etiam decurionum munia per se, non per subrogatos, subire conveniet. Et cetera.

Dat. III non. april. Constantinopoli Isidoro et senatore cons. Eodem exemplo Eubulo praefecto praetorio Illyrici. (436 apr. 3).

12.1.188

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Post alia: si qui decurio aut subiectus curiae ullam ante hanc legem gessit militiam aut coeptam dudum etiamnunc gerit aut causidicinam in foro amplissimae praefecturae Orientis atque Illyrici vel urbano profitetur iudicio, in eodem latorum pridem constitutionum sanctio observetur. Post hanc vero legem si quis ex his ausus fuerit ullam affectare militiam, nulla praescriptione temporis muniatur, sed ad condicionem propriam retrahatur, ne ipse vel eius liberi post talem ipsius statum procreati quod patriae debetur valeant declinare. Et cetera.

Dat. III non. april. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 apr. 3).

12.1.189

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Alexandrinis principalibus, etsi advocacy fungantur, nihilo minus peregrinatio ne incumbat nec cura publica nisi in sua tantum civitate committatur. Et primus curiae, qui in muneribus universis expletis ad summum pervenerit gradum, comitivae primi ordinis frui per quinquennium dignitate praestita nec senatoriis minime functionibus obstringatur, in curia tamen permaneat.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

12.1.190

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Quinque primates ordinis Alexandrini a corporalibus iniuriis immunes esse censemus, ut voce libera commoditates patriae defendant, cum possint, si quid egerint criminosae, pecuniariis coherceri dispendiis. Aestimabuntur autem praesente curia viri spectabilis augustalis iudicio.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

12.1.191

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Eum, qui XXX annos in Alexandrina civitate civilibus inhaeserit muneribus, corporalibus muniis, non pecuniariis excusari conveniet, habita consideratione videlicet meritorum, ut hoc bene cogniti privilegium consequantur nec eo passim fruantur indigni.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

12.1.192

Idem aa. Isidoro praefecto praetorio.

Si quos spontaneos hypomnematografi munificos suis exhortationibus ad publicas nominaverint functiones, Augustalis iubemus non expectandum esse consensum, qui fit plerumque venalis, sed utriusque partis sufficere voluntatem, ut incipiat functio, quam nullus incusat, tum ad memoratum iudicem tam nominati quam etiam creatoris consona relatione currente: quam si suscipere vel confirmare distulerit, sciat se XXV auri librarum condemnatione plectendum.

Dat. prid. non. aug. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 aug. 4).

12.2.0. De praebendo salario.

12.2.1

Imp. Constantius a. ad Marcellinum comitem Orientis.

Post alia: nulli salarium tribuatur ex viribus rei publicae nisi ei, qui iubentibus nobis specialiter fuerit consecutus. Gravitas igitur tua placitis obsequatur. Et cetera.

Dat. V non. octob. Constantinopoli Limenio et Catullino cons. (349 oct. 3).

12.3.0. De praediis et mancipiis curialium sine decreto non alienandis.

12.3.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Si quis decurionum vel rustica praedia vel urbana vel quaelibet mancipia venditor necessitate coactus addicit, interpellet iudicem competentem omnesque causas singillatim quibus stranguilatur exponat, ut mereatur valituram in perpetuum comparatori probata adsertione sententiam. Ita enim fiet, ut nec inmoderatus venditor nec emptor inveniatur iniustus. Denique nihil erit postmodum, quo venditor vel circumventum se insidiis vel obpressum potentia comparatoris queri debeat, quandoquidem sub fide actorum et de necessitate distrahentis et de voluntate patuerit comparantis. Quod si quis contra vetitum occultis molitionibus per subpositas fraude personas cuiuslibet loci, quem tamen decurio distrahat, comparator exstiterit, sciat se pretio quod dederit et loco, quem comparaverit, esse privandum.

Dat. VIII kal. dec. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 nov. 24).

12.3.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

pr. Quoniam de constitutione inclytae recordationis avi nostri de alienandis praediis curialium promulgata dubitatum est, utrum soli principales sine decreti interpositione collegarum possessiones emere vetentur an omnibus comparandorum huiusmodi fundorum copia sine praedicta observatione negata sit, generali sanctione decernimus, ut, si curialis praedium urbanum aut rusticum vendat cuiuscumque condicionis emptori, apud rectorem provinciae idoneas causas alienationis alleget, non perfunctorie a iudice, sed verissime requirendas, ut ita demum distrahendae possessionis facultatem accipiat, si alienationis necessitatem probaverit. Infirma enim erit venditio, si haec fuerit forma neglecta, ita ut et pretium emptor amittat et venditori cum fructibus illaesam possessionem restituat. Quae quidem de futuris contractibus observanda sunt.

1. Praeteritas vero emptiones in osdroena specialiter provincia confectas, licet ex tempore legis sub divo avo nostro promulgatae sine gestorum testificatione a qualibet persona celebratas infirmari oporteat, tamen ex prima transacta nuper indictione ita volumus infirmari, ut alterius fortunae vel honoris homines, qui sine decreto praedia curialium in memorata provincia compararunt, receptis pretiis possessiones quas emerant dominis restituant ita ut, si usuras vel sumptus rei melioratae poposcerint, a venditore percipiant, fructus invicem reddituri.

Dat. V id. aug. Eudoxiopolis Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 aug. 9).

12.4.0. De imponenda lucrativis descriptione.

12.4.1

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio praefecto praetorio.

Ii qui ex lucrativa causa possessiones detinent, quae aliquando curialium fuerint, pro singulis earum iugis et capitibus quaternas siliquas annuas ordinibus nomine descriptionis exsolvant, ita ut praebitionis istius forma non praeiudicet illis civitatibus, in quibus consuetudo praecedens vel pacta quaedam vel alia necessitas ampliorem summam exigere persuadet. Et cetera.

Dat. V id. iun. Constantinopoli Felice et Tauro cons. (428 iun. 9).

12.5.0. Quemadmodum munera civilia indicantur.

12.5.1

Imp. Constantinus a. Tiberiano comiti per Africam.

Il magistratus, qui sufficiendis duumviris in futurum anni officium nominationes impertiunt, periculi sui contemplatione provideant, ut, quamvis populi quoque suffragiis nominatio in Africa ex consuetudine celebretur, tamen ipsi nitantur pariter ac laborent, quemadmodum possint ii, qui nominati fuerint, idonei repperiri. Nam aequitatis ratio persuadet, nisi idonei fuerint nominati, ipsos, quorum est periculum, adtineri.

Dat. Nicomediae III kal. aug. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iul. [?] 30).

12.5.2

Idem a. ad concilium provinciae Africae.

Sacerdotales et flamines perpetuos atque etiam duumvirales ab annonarum praepositis inferioribusque muneribus immunes esse praecipimus. Quod ut perpetua observatione firmetur, legem hanc incisam aeneis tabulis iussimus publicari.

Proposita XII kal. iun. Karthagine Feliciano et Titiano cons. (337 mai. 21).

12.5.3

Imp. Arcadius et Honorius aa. Probino proconsuli Africae.

Quis tam inveniri iniquus arbiter rerum potest, qui in urbibus magnifico statu praeditis ac votiva curialium numerositate locupletibus ad iterationem quempiam transacti oneris impellat, ut, cum alii necdum paene initiati curiae sacris fuerint, alios continuatio et repetitae saepe functiones adficient?

Dat. XVI kal. april. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 mart. 17).

12.6.0. De susceptoribus, praepositis et arcariis.

12.6.1

Imp. Constantinus a. ad edictum.

Si quem susceptorem evertisse constiterit rationem et ad solvendum non esse idoneum, creator eius hac necessitate teneatur, ut, quidquid ille dilapidavit, ipse de propriis rebus instauret compellaturque damnum omne sarcire, quod non esset illatum, si in idoneis nominandis competens adhibitum esset examen.

Dat. VII id. april. Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 apr. 7).

12.6.2

Idem a. ad Eufrasium rationalem trium provinciarum.

pr. Post alia: pro multis etiam et in diversis locis constitutis liceat simul auri pondus inferre, ita ut pro omnibus fundis securitas emissis cautionibus detur, ne separatim ab unoquoque auro exacto multis et adsiduis incrementis provincialium utilitas fatigetur.

1. Hoc quoque addimus, ut unusquisque quod debet intra anni metas, quo tempore voluerit, inferat et per tabularium apparitorem illatio cognoscatur absque omni mora auro suscipiendo, ne quis in aliena civitate sumptus faciat vel, quod est gravius, legem commissi frustratus incurrat. Nam si solvere volens a suscipiente fuerit contemptus, testibus adhibitis contestationem debebit proponere, ut hoc probato et ipse securitatem debitam commissi nexu liberatus cum emolumentis accipiat et qui suscipere neglexerit, eius ponderis quod debebatur duplum fisci rationibus per vigorem officii tui inferre cogatur.

Dat. XIII kal. aug. Paulino et Iuliano cons. (325 iul. 19).

12.6.3

Impp. Constantius et Constans aa. Claudio praefecto annonae Alexandriae.

Susceptores centesimae dimidium, annotatores vero ceterorumque officiorum diversos homines, quos rationibus constat obnoxios esse, alterum dimidium habere censuimus, et nihil impetratoribus beneficii per rescriptum adversus ordinem constitutionis possint prodesse commenta.

Dat. kal. aug. Limenio et Catullino cons. (349 aug. 1).

12.6.4

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Ad virum clarissimum proconsulem Africae dari litteras iubemus, ut, sive ex principalium sive ex honoratorum numero pro merito fidei suae industriaeque susceptor vestium electus fuerit, huiusmodi necessitatis sarcinam uno dumtaxat anno sustinere praecipiat: exceptis tamen his, qui palatinae militiae privilegiis muniuntur vel qui officiis ac ministeriis functi merito stipendiorum, merito dignitatis ornatum se adprobant consecutos: ita tamen, ut creationis periculum a proconsulari officio non recedat.

Dat. XIII kal. iul. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iun. 18).

12.6.5

Idem aa. ad Secundum praefectum praetorio.

Perpenso prospeximus studio, ut susceptores et praepositi horreorum ex praesidali officio, qui per diversa officia militiae sacramenta gestarunt, congrua ratione crearentur. Sed quoniam praeses ciliciae adseruit deesse ex his corporibus quibus possit haec sollicitudo committi, ne in praesens tempus fisci nostri seu publica emolumenta vaccillent, excellentia tua, ubi eos deesse perviderit, quos susceptores ac praepositos creari scitis prioribus iusseramus, vetustum morem consuetudinemque sectabitur, scilicet ut ex eo ordine constituentur, ex quo ante consueverant ordinari, modo ut ipse ciliciae praeses et ceteri magnitudinis tuae litteris urgeantur, ut idoneos ex diversis officiis tota sagacitate vestigent eosque gerere praestitutam scitis nostrae mansuetudinis sollicitudinem faciant. Nam si qui per gratiam fuerint praetermissi, necesse habet exigere publica commoditas ultionem. Nec enim dubium est eos officiales, qui nunc diversis officiis obsecundant, plurimos praetermittere, quorum si qui in huiusmodi fuerint arte deprehensi, dabunt poenas, facultatibus traditis curiis, etiam capitis ac salutis.

Dat. IIII non. iul. Caesarea Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iul. 4).

12.6.6

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Tametsi iam lege apertissime cautum sit de officiis diversis, quae extra palatium sunt, susceptores debuisse constitui, tamen et hac iussione similiter designamus ab his, qui in officio magistrorum equitum et peditum militarunt, si quidem ordinis sint militaris, inquietudinem submovendam, eligendos autem susceptores e diversis officiis, scilicet quae extra palatium deputantur, additis etiam largitionibus civitatum, quos post militiam volumus inter cetera corpora susceptionis munus agnoscere.

Dat. XV kal. aug. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iul. 18).

12.6.7

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Ad susceptionem specierum veniant, qui ante omnia sciant se decuriones non esse. Ex corpore igitur diversorum officiorum quisquis idoneus repperitur tam moribus quam facultatibus, veluti matriculae per singulas provincias nomen suum adscribat, ut hac ordinatione dispositi annuas susceptiones peragant, ita ut nihil praeterea muneris pertimescant, atque expleta susceptione erogationibusque perfectis transacto illo officio cum aput iudicem fidele obsequium comprobarint, iudicii nostri digna praemia consequantur. Adiungi autem ad hoc corpus debent etiam illi, qui ex officiis singulis sint, hoc est ex tabulariis et numerariis similibusve officiis eorum officiorum, de quorum ordine hoc corpus constitui volumus. Quicumque vero ex his ad honores potiores per suffragium pervenerint, susceptionis munus perfungantur ita, ut salva sit dignitas quam habent, nec ex hac ordinatione curiale consortium pertimescant.

Dat. prid. non. aug. Sirmio Valentiniano et Valente aa. cons. (365 aug. 4).

12.6.8

Idem aa. ad Secundum praefectum praetorio.

Iuxta inveteratas leges nominatores susceptorum et eorum, qui ad praeposituram horreorum et pagorum creantur, teneantur obnoxii, si minus idonei sint qui ab iisdem fuerint nominati, nec quicquam ex eorum substantia celebrata per interpositam personam emptione mercentur.

Dat. III kal. aug. Constantinopoli Valentiniano et Valente aa. cons. (365 iul. [?] 30).

12.6.9

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Susceptores specierum idcirco per illyrici provincias ex officialium corpore creati praecepimus, quod cognitum est illos et re et fide idoneos haberi quam eos, qui in curia suscipere consueverint. Verum in provinciis africae tua sinceritas hoc ab his officium iubeat amoveri atque eos susceptores specierum annonariarum manere, quos ad hanc necessitatem vetus consuetudo constringit, maxime cum, si susceptores de curia dati aliquid vel neglegentia vel fraude decoxerint, ad redintegrationem specierum, sicuti moris est, ordo qui creaverit possit artari.

Acc. prid. kal. sept. Constantinae Valentiniano et Valente aa. cons. (365? 368? aug. 31).

12.6.10

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Susceptores novi non modo praesentis anni debita, verum etiam species, quae ex reliquis inferuntur, quia novae sunt ac recentes, suscipiant.

Dat. prid. kal. nov. Romae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 oct. 31).

12.6.11

Idem aa. ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

Neminem biennio iugi allegationis officiis inservire permittat, neminem ab huiusmodi munere ad idem munus adstringi, nisi prius se vinculo sollicitudinis superioris absolverit. Nam neque eos qui placuerint gravare iusti est neque illos qui displicuerint tenere prudentis. Integro igitur singuli anniversario anno transcurso cogantur exponere, quibus titulis suscepta disperserint, ut facilius, si quis in furto fuerit deprehensus, recentem queat redintegrare iacturam.

Dat. XV kal. oct. Mantebri Gratiano n. p. et dagalaifo cons. (366 sept. 17).

12.6.12

Idem aa. ad Rufinum praefectum praetorio.

Nulla debet esse causatio, quin solidi ex quocumque titulo congregati, sicut iam pridem praecepimus, in massam obryzae soliditatemque redintegrentur. Et ita fiat omnis illatio, ut largitionalium et prosecutorum allectorumque fraudibus aditus obstruatur. Facile etenim eos provinciae rector a dispendio vindicabit, qui binis solidis seu ternis necessitatem solutionis implebunt, si, postquam viritim nominatimque susceperint solidos plurimorum ea, quam superius memoravimus, qualitate poscenda, omnium debitum conflatur in massam. Sane si idem suscipientium deprehenditur quod fuerat ante fastidium, cum obryzae materies adferatur, quae non potest displicere, sub congrua animadversione plectendus est, qui id calumniatur et reprobatur, quod ad compendium simplicis satisfactionis inventum est. Prius tamen ad comitatum mansuetudinis nostrae massa obryzae, quae fuerit repudiata, mittatur, ut qua sit mente reiecta, videamus.

Dat. IIII id. nov. Gratiano n. p. et Dagalaifo cons. (366 nov. 10).

12.6.13

Idem aa. ad Germanianum comitem sacrarum largitionum.

pr. Quotiescumque solidi ad largitionum subsidia perferendi sunt, non solidi, pro quibus adulterini saepe subduntur, sed aut idem in massam redacti aut, si aliunde qui solvit potest habere materiam, auri obryza dirigatur, pro ea scilicet parte, quam unusquisque dependit, ne diutius vel allecti vel prosecutors vel largitionales adulterinos solidos subrogando in compendium suum fiscalia emolumenta convertant.

1. Illud etiam cautionis adicimus, ut, quotiescumque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur et auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepto. Et cetera.

Dat. VI id. ian. Romae Lupicinio et Iovino cons. (367 ian. 8).

12.6.14

Idem aa. Alexandriano comiti rerum privatarum.

Singulas tantum dependant centesimas, qui redditus domui nostrae debitos arcariis quotannis iuxta consuetudinem tradunt, ita tamen, ut earum quoque singularum centesimarum ratio semper evidens scientiae tuae digesta referatur, ut erogationibus cunctis aperta instructione patefactis reliquorum ratio ex eadem centesima possit agnosci.

Dat. VII kal. oct. Dorostoli Lupicino et Iovino cons. (367 sept. 25).

12.6.15

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Probo praefecto praetorio.

A possessoribus per tres vices petatur annona. In epimetris autem eam consuetudinem sinceritas tua faciat observari, ut in aridis quidem fructibus centesimam levandi dispendii causa a possessore susceptor accipiat, laridi vero et vini vicesimam consequatur.

Proposita VII id. ian. Savariae Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 ian. 7).

12.6.16

Idem aaa. ad Chilonem.

Frumenta, quae horreis inferuntur, pro illationis modo ilico apocharum cautionibus annotentur. Non autem oportet in horreis fiscalibus nisi fiscalia frumenta constitui.

Dat. V id. april. Treviris post cons. Gratiani a. III et Equiti v. c. (375 apr. 9).

12.6.17

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. have Hypati karissime nobis.

Unus posthac in una dioecesi auri vel argenti susceptor ne sit, nec diu penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim quodcumque a provincialibus fuerit exsolutum, sacris thesauris inferatur.

Dat. III kal. mai. Constantinopoli post cons. Antoni et Syagri. (383 apr. 29).

12.6.18

Idem aaa. Flaviano proconsuli Asiae.

Quisquis posthac, quem exactionis vel susceptionis provincia manet, non specialiter et quid et in qua specie et ex quibus titulis et pro qua indictione videatur accepisse rescripserit, quadrupli eius rei, quam debitor dedisse se dicit, illatione multetur. Officium quoque, nisi ad fraudes, si forte deinceps iteratae fuerint, detegendas....tale commissum et inquisitioni subiaceat.

Dat. VI id. mai. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 mai. 10).

12.6.19

Idem aaa. ad Postumianum praefectum praetorio.

In singulis stationibus et mensurae et pondera publice collocentur, ut fraudare cupientibus fraudandi adimant potestatem.

Dat. V non. octob. Merobaude II et Saturnino cons. (383 oct. 3).

12.6.20 [=brev.12.2.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Cynegio pf. p.

Exactores vel susceptores in celeberrimo coetu curiae, consensu et iudicio omnium, sub actorum testificatione firmentur, provinciarumque rectoribus eorum nomina, qui ad publici munus officii editi atque obligati fuerint, innotescant. Et animadvertant, quicumque* nominaverint, ad discrimen suum universa, quae illi gesserint, redundare.

Dat. VI. kal. nov. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio coss.

Interpretatio. Exactores et susceptores publicae functionis non secretim, sed publice praesentibus aliis curialibus vel populo necessitates agendas expediendasque suscipiant: et qui nominati vel electi fuerint, iudicibus innotescant: scituris his, qui de electione talium fuerint apud acta professi, quod, si quid everterint, ad eorum, a quibus electi sunt, dispendium pertinebit.

12.6.21

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Cynegio praefecto praetorio.

pr. Modios aeneos seu lapideos cum sextariis atque ponderibus per mansiones singulasque civitates iussimus collocari, ut unusquisque tributarius sub oculis constitutis rerum omnium modiis sciat, quid debeat susceptoribus dare; ita ut, si quis susceptorum conditorum modiorum sextariorumque vel ponderum normam putaverit excedendam, poenam se sciat competentem esse subiturum.

1. Et submotis, quae contra utilitatem populorum omnium hactenus gesta sunt, frumenti quinquagensimas, hordei quadragensimas, vini et laridi vicensimas susceptoribus dari praecipimus. Humanitatis autem necessitate commoniti susceptoribus in armeniae susceptionibus longinquitatis causa frumenti et hordei quadragensimas, vini et laridi quintas decimas dari praecipimus.

Dat. IIII kal. dec. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio v. c. cons. (386 nov. 28).

12.6.22 [=brev.12.2.2]

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Paulinum praefectum Augustalem.

Non perpetui exactores in continuata vexandorum provincialium potestate, veluti concussionum dominatione, teneantur, sed per annos singulos iudiciaria sedulitate mutantur, nisi aut consuetudo civitatis aut raritas ordinis eos per biennium esse compellat. Quod nisi factum fuerit, scias, te et officium tuum non minus mulcta quam gravi poena esse plectendum.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli, Honorio n. p. et Evodio v. c. coss.

Interpretatio. Lex ista hoc iubet, non debere exactores, qui uno anno exegerint, secundi anni exactionem suscipere et possessores superflua exactione vexare. Sed hoc observari debere, ut annis singulis iudiciaria electione mutantur, nisi forte aut consuetudo civitatis aut raritas curialium per biennium eos exactores esse compellat. Aliter enim si factum fuerit, et iudicem et officium suum mulcta pariter et gravis poena constringat.

12.6.23

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Susceptores praesentibus defensoribus et modum iugationis possessorum et species singulas vel earum numerum quantitatemque perscribant.

Dat. IIII kal. dec. Constantinopoli Timasio et Promoto cons. (389 [?] nov. 28).

12.6.24

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad senatum et populum.

Post alia: susceptores canonis horreorumque praepositi singulis annis audiente viro spectabili vicario et praefecto annonae expensionem susceptarum specierum probare cogantur, ita ut, si qui eorum idonei probabuntur, quinquennio in huius officii statione permaneant et electi deinceps de curiis memorato muneri subrogentur. Et cetera.

Dat. XII kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 15).

12.6.25

Idem aa. Firmino comiti rerum privatarum.

Palatinum iubemus procurare officium, ut nullus praepositurae vel cuiuscumque susceptionis subeat munus, antequam iuxta legem divinae memoriae Gratiani et susceptorum substantiae et fideiussorum facultates diligenti descriptione collectae ad eiusdem officii notitiam perferantur, cessante responso, quod per subreptionem in aerarii nostri dispendium elicitum est.

Dat. XV kal. april. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 mart. 18).

12.6.26

Idem aa. Benigno vicario urbis Romae.

Securitates semel publicatas et gestis lectas vini susceptoribus imputari et coeptam arcae discussionem volumus in apertum quaesita ratione deduci et omnes publicas securitates quae gestis tenentur a susceptoribus ferri accepto.

Dat. VI id. iun. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 8).

12.6.27

Idem aa. Pompeiano suo salutem.

pr. Ne fraude susceptorum, dum subducunt eos, qui apochas scripserunt, denuo soluta poscantur, manifeste sancimus, ut periculo totius corporis intra ipsam indictionem mutare eos non liceat, a quibus emissae sunt securitates, nisi falsitatis arguantur, et plurima improbare non audeant.

1. Item a tabulariis quadrimenstruos breves publicari iubemus, ut, si isdem relatae securitates fideliter continent debitum, duplex non teneat exactio.

2. Si autem aliquid a susceptore vel tabulario fraudis admissum esse possessor deprehendat, nemo eorum semel in interversione convictus id rursus officium gerat, in quo ante decoxit, etsi rescriptum nostrum elicitum clandestina supplicatione detulerit.

Dat. prid. kal. ian. Mediolano Stilichone et Aureliano conss. (400 dec. 31).

12.6.28

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Si apochae ad susceptores nomine militum deferantur, nihil ex ea pecunia intra provinciam tibi creditam prorogetur, quam sub testificatione gestorum ad instructionem provinciae numidia vel mauretaniae oportet integram pervenire, ut illic devotissimus miles emolumenta sibi debita ex integro consequatur. Si quis autem post interdictum mansuetudinis nostrae apochas putaverit esse deferendas, inaniter eas sciat esse delatas nec in acceptum ei qui susceperit referendum.

Dat. IIII kal. mart. Mediolano post cons. Stilichonis et Aureliani vv. cc. (401 febr. 26).

12.6.29

Idem aa. et Theodosius a. Septimino proconsuli Africae.

Dudum praecepimus, ut ex corpore negotiatorum ad suscipiendam tuendamque aurariae nostrae rationem adponeretur idoneus, qui tamen fide omnium et periculo fuisset electus. Et nunc eadem renovantes ex negotiatorum sive quolibet alio corpore ad suscipiendam arcae rationem idoneum adponi praecipimus ea dumtaxat condicione servata, ut tam de suis quam officii sui facultatibus iudices noverint eruendum, si quid ille ex commissa sibi ratione crediderit usurpandum.

Dat. X kal. mart. Ravennae Theodosio a. I et Rumorido conss. (403 febr. 20).

12.6.30

Idem aaa. Lucio comiti sacrarum largitionum.

Duos tabularios et susceptores totidem per universas provincias oportere constitui clementia nostra praecepit. Super hoc autem admonuimus et praetorianam amplissimam praefecturam, quo sciret eos, qui aurum largitionale susceperunt, nihil cum arcae ratiociniis habere commune, iudices autem provinciarum quinque libris auri multandos et primates officiorum capitali poena plectendos, si hoc vel in praesenti non fuerit custoditum vel postea commutatum.

Dat. VI kal. feb. Basso et Philippo conss. (408 ian. 27).

12.6.31

Impp. Honorius et Theodosius aa. Euchariorum salutem.

Humilibus officiis aut extraordinariis oneribus occupari curiales non patimur, ne publica vacillet utilitas. Susceptionem itaque vestium aequius est ab officio proconsulari vel ab his qui in eodem meruerunt sollemniter procurari. Horum namque interest huiusmodi explorare rationem et quaerere qualitatem eorum, quorum ad contuendum cura commodior est. Neque enim aequum est, ut ad officium lucella, ad curialem susceptionis tantum damna pertineant. Hanc igitur ab ordinibus iniuriam submovemus, exceptis his, si qui curialium officio memorato aut militasse aut militare fuerit deprehensus.

Dat. prid. kal. mart. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. conss. (412 febr. 29).

12.6.32

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Volusiano praefecto praetorio.

pr. Post alia: aurum sive argentum quodcumque a possessore confertur, arcarius vel susceptor accipiat, ita ut provinciae moderator eiusque officium ad crimen suum noverit pertinere, si possessoribus ullum fuerit ex aliqua ponderum iniquitate illatum dispendium.

1. Possessori sane securitatem sub designatione titulorum arcarius vel susceptor emittat et quidquid ex prouinciis ad nostrum dirigetur aerarium, id non solum ad illustres viros aerarii nostri comites, sed etiam ad eminentiam tuam pari relatione deferatur.

2. Contra haec nostra si quicquam vetito ausu palatinus audebit, licebit provinciae moderatori eundem correptum ad sublimitatis tuae iudicium sub prosecutione dirigere, licebit provinciali, etsi probatur obnoxius, palatini contra vetitum exactionem sibi vindicantis temeritatem legitime repellere. Quam si provincialis pulsare nequiverit et delata ad illustres viros aerarii comites querimonia impediante palatino officio non meruerit ultionem, tunc demum licebit magnificentiae tuae possessorum querellas et probata aput se dispendia vindicare.

Dat. III kal. mart. Ravennae post cons. Felicis et Tauri vv. cc. (429 febr. 27).

12.6.33

Idem aa. Theodosio praefecto praetorio.

A Byzacena provincia dudum impetratum fuisse comperimus, ut urbium suariorum curiales horreorum custodiam curamque susciperent; ideoque sancimus proconsularis provinciae horreis non praefici principalem.

Dat. XV kal. mar. Ravennae Theodosio XIII et Valentiniano V aa. cons. (430 febr. 15).

12.7.0. De ponderatoribus et auri illatione.

12.7.1

Imp. Constantinus a. ad Eufasium rationalem trium provinciarum.

Si qui solidos appendere voluerit, auri cocti septem solidos quaternorum scripulorum nostris vultibus figuratos adpendat pro singulis unciis, XIII vero pro duabus, iuxta hanc formam omnem summam debiti illaturus. Eadem ratione servanda, et si materiam quis inferat, ut solidos dedisse videatur. Aurum vero quod infertur aequa lance et libramentis paribus suscipiatur, scilicet ut duobus digitis summitas lini retineatur, tres reliqui liberi ad susceptorem emineant nec pondera deprimant nullo examinis libramento servato, nec aequis ac paribus suspenso statere momentis. Et cetera.

Proposita XIII kal. aug. Paulino et Iuliano cons. (325 iul. 19).

12.7.2

Imp. Iulianus a. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Emptio venditioque solidorum, si qui eos excidunt aut deminuunt aut, ut proprio verbo utar cupiditatis, adrodunt, tamquam leves eos vel debiles nonnullis repudiantibus impeditur. Ideoque placet quem sermo Graecus appellat per singulas civitates constitui Zygostaten, qui pro sua fide atque industria neque fallat neque fallatur, ut ad eius arbitrium atque ad eius fidem, si qua inter vendentem emptoremque in solidis exorta fuerit contentio, dirimatur.

Dat. VIII kal. mai. Salonae Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 apr. 23).

12.7.3

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Dracontium.

Si quid ex proscriptionibus vel condemnationibus deoscitur, si quid ex ceteris titulis, qui annui atque sollemnes sunt vel veteres vel recentes, aut peculiaris in singulis aut certa per paucos aut uniformis in cunctos cogit indictio, non in materia conferatur, sed sub condicionalium oculis ac periculis diu multumque flammae edacis examine in ea obryza detinetur, quemadmodum pura videatur.

Dat. prid. non. aug. Nemasia post cons. Gratiani n. p. et Dagalaifi. (367 aug. 4).

12.8.0. De auri publici prosecutoribus.

12.8.1

Imp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Auri prosecutors partim nulla praemissa, ut adsolet, prosecutoria aurum praesumunt, partim diutius retentant quod statim fuerat adsignandum. Ideoque censemus, ne quis absque praecepto viri illustris comitis sacrarum largitionum vel coquendum aurum sumat vel capiat deinceps retinendum.

Dat. XIII kal. aug. Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 iul. 20).

12.9.0. De his, quae ex publica collatione illata sunt, non usurpandis.

12.9.1

Imp. Constantinus a.

Nullus iudicum id, quod a re publica ex collatione suscepit, mutui interventione obposita vel invadat vel conetur invadere.

Dat. prid. non. mart. Treviris Paulino et Iuliano cons. (325 [?] mart. 6).

12.9.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. have, Lampadi karissime nobis.

Nullus penitus ex eo, quod refertur in conditis vel in arca continetur, ad quemlibet titulum usurpet, nisi forte praesumendi facultatem sublimium potestatum iussione perceperit.

Dat. III id. april. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 apr. 11).

12.9.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Post alia: sciant iudices nihil sibi ex privatae rei canone vel eo, quod ex isdem titulis exegerint, ad necessitates alias transferre licere, nisi malunt gravissima severitate suam licentiam coherceri.

Dat. XVI kal. iun. Mediolano Theodoro cons. (399 mai. 17).

12.10.0. Ne praefectianus exactoris vel curiosi vel horreorum custodis fungatur officio.

12.10.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Zosimum praesidem Epiri Novae.

Comperimus imperatoriae iussionis auctoritate neglecta praefectianos ad perniciem provincialium exitiumque remeasse et exactionibus in provincia meritis tuis credita vel potius lucris et quaestibus suis contra vetitum laborare, praeterea vel horreorum gerere custodiam vel curarum ius atque arbitrium sibi praesumere. Horum si quis existat, volumus huius auctoritate praecepti in futurum susceptorum officiis eum deputari deque eius nomine universa clementiae nostrae auribus intimari.

Dat. XIII kal. dec. Mediolano Valentiniano et Valente IIII aa. cons. (373 [365] nov. 18).

12.11.0. De curatoribus kalendarii et fideiussoribus eorum.

12.11.1

Imp. Constantinus a. Locrio Verino suo salutem.

pr. Aput eos, quos superstites integris facultatibus esse pervideris vel quorum heredes incolumbia retinent patrimonia, sortes kalendarii perseverare debebunt, ita tamen, ut annuas usuras suis quibusque temporibus exolvant, cum simul et rei publicae utile sit retinere idoneos debitores et ipsis commodum cumulum debiti minime nutriri.

1. Et quia nefas est obnoxiiis corporibus alienatis circumscribi civitates, placuit, si qui debitor rei publicae civitatis quippiam ex eo patrimonio, quod habuit, cum pecuniam rei publicae sumeret, donaverit vel distraxerit vel qualibet in alium ratione contulerit, qualitate rei alienatae perspecta atque omnibus debitoris facultatibus consideratis, quas habuit, cum ei pecunia crederetur, pro rata ab eo, qui ex debitoris facultatibus aliquid detinet, ex sorte atque usuris postulari. Itaque quotiens minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen kalendario civitatis alicuius invenitur obnoxium, iudex omni diligentiae sollicitudine debeat inquirere, ad quos ex qualibet condicione transierint debitoris facultates, ut singuli aequa aestimatione habita pro rata rerum quas possident conveniantur, personalem actionem contra eum habituri debitorem, qui ipsis solventibus liberatur. Ab eo autem, a quo constat fortunarum suarum partem maximam recessisse, etiam reliquam portionem quae aput eum resederit transferri ad idoneum oportebit.

2. Quod si quispiam debitor rei publicae civitatis fisco nostro locum fecerit, emptores quidem, qui ex fisco nostro comparaverint, manifestum est secundum ius vetus et rescripta divorum constitutionesque nostras nullam debere molestiam sustinere, cum huiusmodi casibus rem publicam placuerit fortuita dispendia sustinere; qui vero aliquid ex eiusdem bonis principali liberalitate fuerint consecuti, iuxta legem latam obnoxii erunt rei publicae habita solidarum facultatum consideratione, quae fuerant debitoris, cum pecuniam rei publicae sumeret, ut pro rata corporis, quod ex largitate nostra retinent, competentem sortis atque usurarum partem exigantur.

3. Quod si quis debitor non comparuerit vel certe ita omnia sua consumpserit, ut nemo aliquam rem ex eius bonis possideat, id quoque debitum convenit ad dispendium rei publicae pertinere. Ideoque periculo curatoris kalendarii et magistratuum et creatorum aput idoneos vel dominos rusticorum praediorum pecunia collocanda est.

Proposita III kal. feb. Volusiano et Anniano cons. (314 ian. 30).

12.11.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Hellenium vicarium urbis.

Kalendariorum nomen tam oleariae arcae quam frumentariae non multo ante oratio ad senatum missa noscitur antiquasse. Ne igitur ea, quae aboleri ante censuimus, novis calumniarum facibus inardescant, tua providebit instantia. Nos enim, quo sanctius quae cauta sunt observentur, XX librarum auri multa iudicem censuimus esse plectendum ac primates officii capitali coercendos esse sententia.

Dat. non. aug. Honorio n. p. et Evodio cons. (386 aug. 5).

12.12.0. De legatis et decretis legationum.

12.12.1

Impp. Constantius et Constans aa. ad Taurum praefectum praetorio.

In Africanis provinciis universis conciliis liberam tribuo potestatem, ut congruente arbitrio studii condant cuncta decreta aut commodum quod credunt consulant sibi, quod sentiunt eloquantur decretis conditis missisque legatis. Nullus igitur obsistat coetibus dictator, nemo conciliis obloquatur.

Dat. kal. aug. Mediolano Arbitione et Lolliano cons. (355 aug. [?] 1).

12.12.2

Idem aa. et Iulianus c. Musoniano praefecto praetorio.

Nullus ad gentem axumitarum et homeritarum ire praeceptus ultra annui temporis spatia debet Alexandriae de cetero demorari nec post annum percipere alimonias annonarias.

Dat. XVIII kal. feb. Mediolano indictione XV Constantio a. VIII et Iuliano c. cons. (356 ian. 15).

12.12.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Provinciales desideriorum suorum decreta initio aput acta ordinariorum iudicum prosecuti ad sedis tuae eminentiam mittant, ut impudentior petitio refutetur aut iustior petita commoda consequatur. Si qua autem eiusmodi fuerint, quae magnificentiam tuam probabili cunctatione destringant, super his satis erit consuli scientiam nostram, ita ut cunctas petitiones cum litteris tuis legatorum unus advectet.

Dat. III kal. iun. Serdicae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. [?] 30).

12.12.4

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Iuxta legem divi Constantini nihil post tractatum habitum civitatum voluntate mutetur sive mutiletur, sed integrae atque illibatae civitatum petitiones ad magnificentissimae sedis tuae notitiam perferantur, ut sit examinis tui, quaenam ex his auxilio tuo implenda protinus, quae clementiae nostrae auribus intimanda videantur.

Dat. VII id. sept. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 7).

12.12.5

Idem aa. Victori duci Aegypti.

Cum legati gentilium venerint, obsignari eorum tabulas oportet, ut ad mansuetudinem nostram fides earum, quae a regulis profectae fuerint, litterarum et numerus perferatur, ne per hanc occasionem etiam addendi in epistulis possit his facultas aperiri.

Dat V kal. ian. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 dec. 28).

12.12.6

Idem aa. et Gratianus a. ad Claudium proconsulem Africae.

Legati, qui ad comitatum nostrum non cum necessariis desideriis et probabilibus rebus advenerint, cum iniuria sui ad provinciam animalibus propriis revertentur.

Dat. IIII non. feb. Treviris Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 febr. 2).

12.12.7

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Cum desideria sua singulae civitates cupiunt explicare, non viritim legatos mittant ad nostri numinis comitatum, sed tractatu habitoque conventu tres e provincia, qui petitiones advehant, deligantur; multae competentis denuntiatione praestricis his,qui provincias moderantur.

Dat. VI kal. aug. Constantinopoli Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iul. [?] 27).

12.12.8

Idem aaa. ad Severum praefectum Urbi.

Quaecumque civitas legatos ad sacrarium nostrum voluerit ordinare, libera ei tribuatur facultas, ita tamen, ut a te probata atque elimata ad nos desideria perferantur.

Proposita Karthagine VIII kal. april. post cons. Syagrii et Eucherii vv. cc. (382 mart. 25).

12.12.9

Idem aaa. ad provinciales.

pr. Sive integra dioecesis in commune consulerit sive singulae inter se voluerint provinciae convenire, nullius iudicis potestate tractatus utilitati earum congruus differatur neque provinciae rector aut praesidens vicariae potestati aut ipsa etiam praefectura decretum aestimet requirendum.

1. Illud etiam addimus, ut si integra dioecesis unum vel duos elegerit, quibus desideria cuncta committat, redae cursualis unius isdem tribuatur evectio; si vero singulae provinciae separatim putaverint dirigendos, singularum angariarum copia praebeatur, dummodo, sicut licere volumus oppressis deflere quae perferunt, ita provinciales nostri nec incassum peregrinationem suscipiendam eaque ad sacras aures deferenda cognoscant, quae probabiliter principibus adserantur nec superfluis perennitatem nostram existiment actibus occupandam.

Dat. VI id. mai. Brixiae Antonio et Syagrio cons. (382 mai. 10).

12.12.10

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Principio praefecto praetorio.

Quotienscumque ex diversis provinciis ad sacrum mansuetudinis nostrae comitatum legationes, quas instruxere decreta, necesse erit commeare, in auditorio quidem celsitudinis tuae universa tractentur, sed ita, ut nullum finem capiat ordo gestorum illibataque rerum decisio singularum nostro auditui sententiaeque servetur, ita ut deinceps excellentia tua, cum in consistorio mansuetudinis nostrae secundum consuetudinem ex decretis petitiones legatorum de nostris scriniis recitantur, motum proprii arbitrii ratione decursa sententiis, quas pandimus, referat.

Dat. non. nov. Aquileiae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 nov. 5).

12.12.11

Idem aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Si quis vel civitatis vel provinciae vel corporis alicuius ita prosequi desideria voluerit, ut non omnia mandata litterarum, decretorum auctoritate demonstret, inauditus ac sine effectu remeare protinus iubeatur.

Dat. XV kal. mart. Ticini Honorio n. p. et Evodio cons. (386 febr. 15).

12.12.12

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Apodemio praefecto praetorio per Illyricum.

pr. Si quod extraordinarium concilium postulatur, cum vel ad nos est mittenda legatio vel vestrae sedi aliquid intimandum, id, quod inter omnes communi consilio tractatuque convenerit, minime in examen cognitoris ordinarii perferatur. Provincialium enim desideria, quibus necessaria saepe fortuitis remedia deposcuntur, vobis solis agnoscere atque explorare permittimus, nobis probationem ac iudicium reservamus.

1. Ad provinciale concilium in una frequentiore totius provinciae urbe cunctos volumus convenire, qui primatum honorantur insignibus, exceptis praefectoriis, quos dignitatibus ampliatis indignum a consiliantibus praeteriri, indignius vero ad publicum cum honoris iniuria devocari; unde honestum esse censemus de singulis quae tractanda erunt intra domos suas eos consuli,

2. Ut nec plebi mixta dignitas inclinetur nec eius, cuius praesentiae copia deerit, probatum in re publica consilium neglegatur; scilicet ut in loco publico de communi utilitate sententia proferatur atque id, quod maioris partis probarit adsensus, sollemnis firmet auctoritas.

Dat. V kal. aug. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iul. 28).

12.12.13

Idem aaa. Apodemio praefecto praetorio.

pr. Provinciale concilium quo tempore iniri debeat, cum adsensu omnium atque consilio propria auctoritate definiat, ita ut ipse conventus in una opulentiore totius provinciae urbe absque ullius iniuria celebretur. Inde quod in consilium communia vota deducunt, vel in aede publica vel in aliqua fori parte tractetur, ad quam omnium possit esse concursus, ne quid dispositio paucorum tegat, quod in communem utilitatem expetat sollicitudo cunctorum.

1. Si quis autem eorum virorum, quos emeritos honor a plebe secernit, provincialium extraordinario cupit interesse concilio, pro suo loco atque ordine servata reverentia dignitatis vel ad eum locum, in quo cunctorum desideria possit agnoscere, ire debet vel procuratoribus destinatis sententiae suae promere voluntatem, modo ut, quod voluerit paucorum voluntas, publica convocetur auctoritas.

Dat. IIII id. sept. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 sept. 10).

12.12.14

Imppp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio et patricio.

Omnium legationum provincialium instructiones aput sublimitatem tuam actis legi pensarique praecipimus, ut, quae digna nutu vel indulgentia nostrae clementiae probabuntur, eligere ac referre ad nos sublimitas tua non ambigat. Nam remedia fessis quibusque necessaria nostro arbitrio decernentur.

Dat. XIII kal. octob. Constantinopoli Basso et Filippo cons. (408 sept. 18).

12.12.15

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Quotiens legatio destinatur, universos curiales praecipimus, qui intra urbem consistunt, si non aegritudine vel alia inexcusabili necessitate impediuntur, in locum curiae convenire et decreta sua propria subscriptione firmata viro spectabili praefecto Augustali insinuare, ut eius relatione tuis virtutibus intimata et sub examine tuo perpensa venire necne legati debeant, ordinetur: nulli penitus legatione libera committenda et auro coronario non, sicut nuper factum est, ab his colligendo, qui venditis honoribus, ut ad gradus altiores venirent, contra licitum coemerunt, quos quidem recepta summa quam dederunt universa munia patriae implere praecipimus, sed a curia omni praestando vindicta huius facinoris tuae sublimitati permissa. Et cetera.

Dat. III non. octob. Constantinopoli d. n. Theodosio a. VII et Palladio v c. cons. (416 oct. 5).

12.12.16

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Hierio praefecto praetorio.

Civitatum postulata, decreta urbium, desideria populorum liquido tua sublimitas recognoscit ad imperialis officium pertinuisse responsi admissosque sacrariis nostris semper sui imperatoris aspectu decoratos esse legatos; dixisse libere, quae illorum fuerant a communi fidei constantiaeque commissa.

Dat. kal. iun. Nicomediae dd. nn. Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 iun. 1).

12.13.0. De auro coronario.

12.13.1

Imp. Iulianus a. ad Sallustium praefectum praetorio.

Aurum coronarium munus est voluntatis, quod non solum senatoribus, sed ne aliis quidem debet indici. Licet quaedam indictionum necessitas postulaverit; sed nostro arbitrio reservari oportebit.

Dat. III kal. mai. Mamertino et Nevitta cons. (362 apr. 29).

12.13.2

Imppp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Universi, quos senatorii nominis dignitas non tuetur, ad auri coronarii praestationem vocentur exceptis his, quos lex praeterita ab hac collatione absolvit. Omnes igitur possessores aut inter decuriones coronarium aurum aut inter senatores glebalem praestationem deinceps recognoscant.

Dat. V kal. sept. Emonae divo Ioviano et Varroniano v. c. cons. (364 aug. 28).

12.13.3

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

Nullus exceptis curialibus, quos pro substantia sui aurum coronarium offerre convenit, ad oblationem hanc adtineatur.

Dat. VIII kal. iul. Savariae Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? iun. 23).

12.13.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Pancratio praefecto Urbi.

Quae diversarum ordines curiarum vel amore proprio vel indulgentiarum laetitia vel rebus prospere gestis admoniti in coronis aureis signisque diversis obtulerint, in quacumque fuerint oblata materia, in ea suscipiantur, ne id, quod voluntate offertur, occasione obryzae incrementi, necessitatis iniuria insequatur.

Dat. III id. aug. vico Augusti Auxonio et Olybrio cons. (379 aug. 10).

12.13.5

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ad collationem auri coronarii placuit neminem absque consuetudine esse cogendum.

Dat. XV kal. feb. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 ian. 18).

12.13.6

Idem aaa. Gaddanae satrapae Sofanenae.

Aurum coronarium his reddi restituique decernimus, quibus illicite videtur ablatum, ut secundum consuetudinem moris antiqui omnes satrapae pro devotione, quae Romano debetur imperio, coronam ex propriis facultatibus faciant serenitati nostrae sollemniter offerendam.

Dat. XVIII kal. iul. Constantinopoli Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 iun. 14).

12.14.0. De irenarchis.

12.14.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Irenarcharum vocabula, quae adsimulata provincialium tutela quietis ac pacis per singula territoria haud sinunt stare concordiam, radicitus amputanda sunt. Cesset igitur genus perniciosum rei publicae; cesset rescriptorum irenarchas circiter inconvulsa simplicitas et celsitudinis tuae sedes provinciarum defendenda suscipiat pacis huiusmodi, locupletioribus commissura, praesidia.

Dat. VIII kal. ian. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 dec. 25).

12.15.0. De centurionibus.

12.15.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Vincentio praefecto praetorio.

Hac auctoritate sancimus, ut, quicumque centurionum corpus deseruit nullis dignitatum privilegiis excusatus, debitum munus subire cogatur.

Dat. id. septemb. Mediolano Theodoro cons. (399 sept. 13).

12.16.0. De mancipibus.

12.16.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Albino praefecto urbis Romae.

Quicumque vel rescripti adversus veteres sanctiones subreptiva defensione munitur vel de minusculis corporibus aut certe otiosis idoneus adprobatur, functioni mancipatus est addicendus.

Dat. XVII kal. sept. Romae Timasio et Promoto cons. (389 aug. 16).

12.17.0. De his, qui numero liberorum vel paupertate excusationem meruerint.

12.17.1

Imp. Constantinus a. Dalmatio.

pr. Quoniam cognovimus nonnullos vacationem a nobis personalium munerum impetrasse, alienos pro suis liberis nostris conspectibus offerentes, iubemus eos, cum hoc probatum sit, indulto beneficio privari, eos autem, qui cuiuscumque sexus liberos quinque habeant, impetrata semel vacatione potiri, ita ut, si in hoc numero filius legitimae aetatis inveniatur, obeundis statim pro suo patre muneribus adplicetur, patribus, qui filios vel filias quinque habuerint, promissa legibus immunitate servanda.

1. Quod si quis propter censum tenuem vacationem meruerit atque hoc probaverit, beneficio potiatur, si propter rerum angustias ad personalia vocabatur obsequia.

Dat. XIII kal. feb. Sirmio Crispo III et Constantino II cons. (324 iun. 19).

12.18.0. Si curialis relictia civitate rus habitare maluerit.

12.18.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Tatianum praefectum Aegypti.

Iudiciario omnes vigore constringes, ne vacuatis urbibus ad agros magis, quod frequenti lege prohibetur, larem curiales transferant familiarem.

Dat. VI id. mai. Marcianopoli Lupicino et Iovino cons. (367 mai. 10).

12.18.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Post alia: curiales omnes iubemus interminatione moneri, ne civitates fugiant aut deserant rus habitandi causa, fundum, quem civitati praetulerint, scientes fisco esse sociandum eoque rure esse carituros, cuius causa impios se vitando patriam demonstrarint.

Dat. XVIII kal. ian. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 [?] dec. 15).

12.19.0. De his, qui condicionem propriam reliquerunt.

12.19.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Vincentio praefecto praetorio Galliarum.

Destitutae ministeriis civitates splendorem, quo pridem nituerant, amiserunt: plurimi siquidem collegiati cultum urbium deserentes agrestem vitam secuti in secreta sese et devia contulerunt. Sed talia ingenia huiusmodi auctoritate destruimus, ut, ubicumque terrarum repperiti fuerint, ad officia sua sine ullius nisu exceptionis revocentur. De eorum vero filiis, qui tamen intra hos proxime quadraginta annos docebuntur fuisse suscepti, haec forma servabitur, ut inter civitatem et eos, quorum inquilinas vel colonas vel ancillas duxerint, dividantur, ita ut in ulteriorem gradum missa successio nullam calumniam perhorrescat. Et cetera.

Dat. III kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano vv. cc. cons. (400 iun. 29).

12.19.2

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio Galliarum.

Actiones publicas privatasque non eadem ratione concludimus, si quidem statui publico impensius providendum est. Eum igitur, qui curiae vel collegio vel burgis ceterisque corporibus intra eandem provinciam per XXX annos; in alia XL sine interpellatione servierit, neque res dominica neque actio privata continget, si colonatus quis aut inquilinatus quaestionem movere temptaverit. Et cetera.

Dat. III kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 29).

12.19.3

Idem aa. Vincentio praefecto praetorio Galliarum.

Post alia: manente hoc praecepto mansuetudinis nostrae, ut is, qui XXX annis docebitur functus officiis neque ulla umquam interpellatione pulsatus, intra eandem dumtaxat provinciam nihil calumniae super statu suo a privato neque a rei dominicae actoribus pertimescat, intra definiti temporis metas si quis docebitur fuisse conventus, iure legitimo in ordinaria sede pulsabitur, ut illic de statu eius sententia proferatur. Primates sane ordinum defensoresque civitatum poenae denuntiatione constringimus, ne passim vagari curiae vel collegii defugas in publica damna patiantur. Quod si

per gratiam tacuisse detegentur, poenam relegationis excipiant.

Dat. III kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano conss. (400 iun. 29).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber tertius decimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.13.1.0. De lustrali collatione.

CTh.13.2.0. De argenti pretio, quod thesauris infertur.

CTh.13.3.0. De medicis et professoribus.

CTh.13.4.0. De excusationibus artificum.

CTh.13.5.0. De naviculariis.

CTh.13.6.0. De praediis naviculariorum.

CTh.13.7.0. De navibus non excusandis.

CTh.13.8.0. Ne quid oneri publico imponatur.

CTh.13.9.0. De naufragiis.

CTh.13.10.0. De censu sive adscriptione.

CTh.13.11.0. De censitoribus, peraequatoribus et inspectoribus.

13.1.0. De lustrali collatione.

13.1.1

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. ad Taurum praefectum praetorio.

Negotiatores omnes protinus convenit aurum argentumque praebere, clericos excipi tantum, qui copiatæ appellantur, nec alium quemquam esse immunem ab huius collationis obsequio.

Dat. IIII non. dec.; acc. Romæ VIII id. feb. Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (356 dec. 2).

13.1.2

Idem a. et caes. ad Taurum praefectum praetorio.

Praeter eos, quos manifesta probatio demonstrat sub armis militiae sacramenta tolerasse quosque, cum requiem sortirentur, in pecuniarum certo numero immunitatem claruerit consecutos, universi, qui negotiandi videntur exercere sollertiam, ad onus collationis adstringantur.

Acc. VI id. iul. Karthagine Constantio a. X et Iuliano c. III cons. (360 iul. 10).

13.1.3

Idem a. ad senatum.

Rusticanos colonosque vestros inter negotiatores describi non oportet, scilicet si nequaquam exercent negotiationis industriam, siquidem in eo negotiationem et mercimonia non oporteat aestimari, si ea homines vestri ac rusticani etiam in vestris possessionibus commorantes distrahant, quae in his terris quas incolunt adque in eodem rure gignuntur.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

13.1.4

Imp. Iulianus a. Secundo praefecto praetorio.

pr. Post alia: decuriones, qui ut christiani declinant munia, revocentur.

1. Et ab auri atque argenti praestatione, quod negotiatoribus indicitur, curiae immunes sint, nisi forte decurionem aliquid mercari constiterit, ita ut ordines civitatum ex huiusmodi reliquis sarcinarum, ut iam diximus, amoveantur.

Proposita III id. mar. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mart. 13).

13.1.5

Impp. Valentinianus et Valens aa. Secundo praefecto praetorio.

Negotiatores, si qui ad domum nostram pertinent, si modo mercandi videantur exercere sollertiam et christianos, quibus verus est cultus, adiuvere pauperes et positos in necessitatibus volunt, potiorum quoque homines vel potiores ipsos, si tamen his mercandi cura est, ad necessitatem pensitationis adhibeas, praesertim cum potiorum quisque aut miscere se negotiationi non debeat aut

pensationem debeat, quod honestas postulat, primus agnoscere.

Dat. XV kal. mai. Constantinopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 apr. 17).

13.1.6

Idem aa. ad Florentium comitem sacrarum largitionum.

Aurum mercatoribus adque argentum, quo erogatio publica iuvetur, indiximus; igitur exceptione inmunitatis nullus utetur. Omnium enim regionum huiusmodi homines, omnium dignitatum hanc virilem iuvandae rei publicae partem sine aliqua privilegii venia iussimus sustinere. Exceptio autem eos tantummodo in hac communi fere sorte defendet, qui proprio rure per se aut homines suos qui evidentissime cognoscuntur negotiantes non tam mercatorum loco haberi debent quam sollertium strenuorumque dominorum.

Dat. VI id. sept. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 8).

13.1.7

Idem aa. ad Probum praefectum praetorio.

Qui in sudore bellandi stipendiorum gradu usque ad protectores meruerunt, unius vaginae pretium, etiamsi aliis mercimoniis studere videantur. Si quid autem supra hunc modum in mercimonii commutatione habeant, pro eo, quod amplius potuerit inveniri, ad necessitatem collationis artentur. Omnes vero omnino, qui alterius nomine dignitatis emeritaeque militiae honore cumulati sunt, etsi per homines suos id exercent, ad oblationis obsequia adstringantur.

Proposita Karthagine kal. april. Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 apr. 1).

13.1.8

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Claudium proconsulem Africae.

Hi tantum ad auri argentique detineantur oblationem merces emendo adque vendendo commutantes, qui in exercitio tabernarum usuque versantur, non etiam coloni rei nostrae, qui ea distrahunt, quae in dominicis possessionibus annus tulerit.

Dat. VI kal. mai. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 apr. 26).

13.1.9

Idem aaa. ad Leontium consularem Foenices.

Omnes iam nunc studio negotiationis intenti, seu conchylioleguli seu ex aliquolibet corpore mercatores, ad pensationem auri, quod negotiatoribus indicitur, compellantur. Beneficium enim quibusdam datum plebis iniuria est.

Proposita Beryto prid. kal. iul. Modesto et Arinthaëo cons. (372 iun. 30).

13.1.10

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Italicum vicarium Italiae.

Colonos rei privatae vel ceteros rusticanos pro speciebus, quae in eorum agris gigni solent, inquietari non oportet. Eos etiam, qui manu victum rimantur aut tolerant, figulos videlicet aut fabros, alienos esse a praestationis eius molestia decernimus, ut hi tantum, qui pro mercimonio et substantia mercis ex rusticana plebe inter negotiatores sunt, sortem negotiationis agnoscant, quos in exercendis agris ingentum iam pridem studium non retinet, sed mercandis distrahendisque rebus institutum vitae et voluntatis implicuit.

Dat. non. feb. Mediolano Gratiano III et Equitio v. c. cons. (374 febr. 5).

13.1.11

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Etsi omnes mercatores spectat lustralis auri depensio, clerici tamen intra Illyricum et Italiam in denis solidis, intra Gallias in quinis denis solidis immunem usum conversationis exerceant. Quidquid autem supra hunc modum negotiationis versabitur, id oportet ad functionem aurariam devocari.

Dat. III. non. iul. Aquileiae auxonio et Olybrio cons. (379 iul. 2/5).

13.1.12

Idem aaa. ad Atticum praefectum praetorio.

Nemo negotiator muneribus publicis eximatur exceptis his dumtaxat, qui innocenti industria fructus domesticos suis possessionibus innatos simpliciter vendunt, officiis et exactoribus pro his negotiatoribus adtinendis, quos excusatos subtractosve esse constiterit, in duplam quantitatem eius summae, quam illi inferre debuerant.

Dat. III id. mart. Mediolano Richomere et Clearcho cons. (384 mart. 13).

13.1.13 [=brev.13.1.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. have Postumiane karissime nobis.

Singuli quique, si per eos vernacula quaeque vendantur, functione auraria non teneantur; si vero emendi vendendive compendiis ultro citroque quaesitis familiaris rei amplitudo cumuletur, etsi militares sint, memoratae praestationi nectantur.

Dat. VI. id. nov. Richomere et Clearcho cons.

Interpretatio. Si quicumque* rem, quae ei nata est, aut quam non emit, vendat, ad solutionem aurariam minime teneatur. Si vero emendi vendendique studio probabitur huc illucque discurrere, etiamsi militans est, ad solutionem teneatur aurariam.

13.1.14

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Eos, quos peractae militiae labor decurso stipendiorum ordine vel protectoris honore cumulavit vel honestae vel causariae missionis necessitate donavit, quindecim solidorum in mercimoniis omnibus immunitatem habere iubemus, agnituros publicum munus, si ultra praestitutum legis nostrae modum emendis vendendis rebus laxiore sumptu operam voluerint commodare.

Dat. prid. non. novemb. Veronae Arcadio a. I et Bautone cons. (385 nov. [?] 4).

13.1.15

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Si quis potentior negotiatorem quempiam, quominus aurum debitum inferat, contra fisci nostri commoditates putaverit defendendum, ipse defensor negotiatoris adscriptam ei quem defenderit summam cogatur expendere.

Dat. XVIII kal. mai. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 apr. 14).

13.1.16

Impp. Arcadius et Honorius aa. Clearcho praefecto Urbi.

Omnes corporatos, de quibus orta querimonia est, quam maturissime praecipimus conveniri, ut aut commoda negotiatorum sequentes a clericorum excusatione discedant aut sacratissimo numini servientes versutis quaestibus intuitu tuae sinceritatis abstineant. Distincta enim stipendia sunt religionis et calliditatis.

Dat. VIII id. mai. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 mai. 8).

13.1.17

Idem aa. Ianuarino consulari Numidiaae.

A negotiatoribus aurum lustrale dependi non ignoramus et cum ad eos soleat distributionis cura recurrere, quos necessitas collationis adstringit, non convenit municipes hoc onere subiacere. Sciant igitur de corpore suo, sicut in omnibus fere civitatibus, mancipes eligere absque ulla aerarii nostri deminutione, a curialibus alienae functionis distributione reiecta.

Dat. prid. non. iun. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 iun. 4).

13.1.18

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Omnes negotiatores lustralem conferre convenit pensionem. Non solum igitur hi, qui probantur in territoriis sive in civitatibus exercere commercia, subcumbant aurariae functioni, verum etiam, qui studentes fenori crescentis in dies singulos pecuniae accessione laetantur.

Dat. prid. kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 30).

13.1.19

Idem aaa. Septimino proconsuli Africae.

Omnes devotionem aurariae functionis agnoscant, quos diversi mercimonii cura constringit, ita ut, quibus negotiandi sollicitudo est, ad solutionem teneantur.

Dat. VII kal. april. Ravennae d. n. Theodosio a. I et Rumorido cons. (403 mart. 26).

13.1.20

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Functiones, quas conferentium frequentia extenuata debilitat, ad stabilitatem revocandae sunt, ut, quod simul et sub una conventione petebatur, sub parva ac minima contributione absque consensu conferentium praebeatur. Hoc in lustralis auri collatione in perpetuum decernimus observari, illud videlicet praecaventes, ne quis a nostra clementia vectigal huiusmodi audeat postulare.

Dat. VIII kal. iun. Varane v. c. cons. (410 mai. 25).

13.1.21

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Nemo mercator vel possessor rerum, quae lustralis auri collationi tenentur obnoxiae, patrocinatorum fiducia vel nomine cuiuslibet altissimae dignitatis a praedicta se functione aestimet subtrahendum, nec si ad domum dominae ac venerabilis Augustae Pulcheriae Germanae nostrae seu nobilissimarum sororum pietatis nostrae pertineat.

Dat. XII kal. sept. Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 aug. 21).

13.2.0. De argenti pretio, quod thensauris infertur.

13.2.1

Imp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Iubemus, ut pro argenti summa, quam quis thensauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem, ita ut pro singulis libris argenti quinos solidos inferat.

Dat. XI kal. mart. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 febr. [?] 19).

13.3.0. De medicis et professoribus.

13.3.1

Imp. Constantinus a. ad Volusianum.

pr. Medicos, grammaticos et professores alios litterarum immunes esse cum rebus, quas in civitatibus suis possident, praecipimus et honoribus fungi; in ius etiam vocari eos vel pati iniuriam prohibemus, ita ut, si quis eos vexaverit, centum milia nummorum aerario inferat a magistratibus vel quinquennialibus exactus, ne ipsi hanc poenam sustineant,

1. Servus eis si iniuriam fecerit, flagellis debeat a suo domino verberari coram eo, cui fecerit iniuriam, vel, si dominus consensit, viginti milia nummorum fisco inferat, servo pro pignore, donec summa haec exsolvitur, retinendo.

2. Mercedes etiam eorum et salaria reddi praecipimus.

3. Quoniam gravissimis dignitatibus vel parentes vel domini vel tutores esse non debent, fungi eos honoribus volentes permittimus, invitos non cogimus.

Proposita kal. aug. Sirmio Crispo et Constantino cc. cons. (321/4 aug. 1).

13.3.2

Idem a. ad Rufinum praefectum praetorio.

Archiatri omnes et ex archiattris ab universis muneribus curialium, senatorum et comitum perfectissimorumque muneribus et obsequiis, quae administratione perfunctis saepe mandantur, a praestationibus quoque publicis liberi immunesque permaneant nec ad ullam auri et argenti et equorum praestationem vocentur, quae forte praedictis ordinibus aut dignitatibus adscribuntur. Huius autem indulgentiam sanctionis ad filios quoque eorum statuimus pervenire.

Dat. XII kal. iun. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 [354] mai. 21).

13.3.3

Idem a. ad populum.

Beneficia divorum retro principum confirmantes medicos et professores litterarum, uxores etiam et filios eorum ab omni functione et ab omnibus muneribus publicis vacare praecipimus nec ad militiam comprehendere neque hospites recipere nec ullo fungi munere, quo facilius liberalibus studiis et memoratis artibus multos instituant.

Proposita V kal. octob. Constantinopoli Dalmatio et Zenofilo cons. (333 sept. 27).

13.3.4

Imp. Iulianus a. ad archiatros.

Ratio aequitatis exposcit, ut veterum privilegia principum circa vos censeamus esse firmanda. Proinde nostrae mansuetudinis sanctione subnixa securi a molestiis munerum omnium publicorum reliquum tempus aetatis iugiter agitabitis.

Dat. IIII id. mai. Constantinopoli Mamertino et Nevitta cons. (362 mai. 12).

13.3.5

Idem a.

Magistros studiorum doctoresque excellere oportet moribus primum, deinde facundia. Sed quia singulis civitatibus adesse ipse non possum, iubeo, quisque docere vult, non repente nec temere

prosilat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus decretum curialium mereatur optimorum conspirante consensu. Hoc enim decretum ad me tractandum referetur, ut altiore quodam honore nostro iudicio studiis civitatum accedant.

Dat. XV kal. iul., acc. IIII kal. augustas Spoletio Mamertino et Nevitta cons. (362 iun. 17).

13.3.6

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Si qui erudiendis adolescentibus vita pariter et facundia idoneus erit, vel novum instituat auditorium vel repetat intermissum.

Dat. III id. ian. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 ian. 11).

13.3.7

Idem aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Reddatur unusquisque patriae suae, qui habitum philosophiae indebite et insolenter usurpare cognoscitur, exceptis his, qui a probatissimis adprobati ab hac debent colluvione secerni. Turpe enim est, ut patriae functiones ferre non possit, qui etiam fortunae vim se ferre profitetur.

Dat. XIII kal. feb. Sirmio Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 ian. 19).

13.3.8

Idem aaa. ad Praetextatum praefectum Urbi.

pr. Exceptis portus xysti virginumque vestalium quot regiones urbis sunt, totidem constituentur archiatri. Qui scientes annonaria sibi commoda a populi commodis ministrari honeste obsequi tenuioribus malint quam turpiter servire divitibus.

1. Quos etiam ea patimur accipere, quae sani offerunt pro obsequiis, non ea, quae periclitantes pro salute promittunt.

2. Quod si huic archiattrorum numero aliquem aut condicio fatalis aut aliqua fortuna decerpserit, in eius locum non patrocínio praepotentium, non gratia iudicantis alius subrogetur, sed horum omnium fideli circumspectoque delectu, qui et ipsorum consortio et archiatriae ipsius dignitate et nostro iudicio dignus habeatur. De cuius nomine referri ad nos protinus oportebit.

Dat. III kal. feb. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 [368] ian. 30).

13.3.9

Idem aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

pr. Si qui in archiatri defuncti est locum promotionis meritis adgregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis qui in ordine repperientur septem vel eo amplius iudicantibus idoneus adprobetur, ita ut, quicumque fuerit admissus, non ad priorum numerum statim veniat, sed eum ordinem consequatur, qui ceteris ad priora subvectis ultimus poterit inveniri.

1. Hisque annonarum compendia, quae eorum sunt meritis dignitatique praestanda, tua sinceritas iuxta dispositionem prius habitam faciat ministrari.

Dat. VI id. mart. Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 mart. 10).

13.3.10

Idem aaa. ad Principium praefectum Urbi.

Medicis et magistris urbis Romae sciant omnes immunitatem esse concessam, ita ut etiam uxores eorum ab omni inquietudine tribuantur immunes et a ceteris oneribus publicis vacent, eosdemque ad militiam minime comprehendere placeat, sed nec hospites militares recipiant.

Dat. III kal. mai. Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 [?] apr. 29).

13.3.11

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. Antonio praefecto praetorio Galliarum.

Per omnem dioecesim commissam magnificentiae tuae frequentissimis in civitatibus, quae pollent et eminent claritudine, praeceptorum optimi quique erudiendae praesideant iuventuti: rhetores loquimur et grammaticos Atticae Romanaeque doctrinae. Quorum oratoribus viginti quattuor annonarum e fisco emolumenta donentur, grammaticis Latino vel Graeco duodecim annonarum deductior paulo numerus ex more praestetur, ut singulis urbibus, quae metropoles nuncupantur, nobilium professorum electio celebretur nec vero iudicemus, liberum ut sit cuique civitati suos doctores et magistros placito sibi iuvare compendio. Trevirorum vel clarissimae civitati uberius aliquid putavimus deferendum, rhetori ut triginta, item viginti grammatico Latino, Graeco etiam, si qui dignus repperiri potuerit, duodecim praebeantur annonae.

Dat. X kal. iun. Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 mai. 23).

13.3.12

Idem aaa. Vindiciano.

Archiatrorum, qui intra penetralia regalis aulae totius vitae probitate floruerunt, nulla dignitatem sequatur expensa neque eorum fatiget heredes. Ab his etiam, qui comitivae honore donati sunt, ut consuetudo poscebat, sordidi muneris interpellatio conquiescat. Nam dilecti a patribus adque suscepti honoris ac muneris incrementa servamus.

Dat. XVIII kal. octob. Treviris Auxonio et Olybrio cons. (379 sept. 14).

13.3.13

Imppp. Valentinianus Theodosius et Arcadius aaa. ad Pinianum praefectum Urbi.

Si quid impetratis subrepticiis in iudicio suo magnificentia tua ita viderit actitatum, ut his legibus, quae ad relationes promulgatae sunt, videatur aliquid inminutum, rescissis omnibus, quae per gratiam gesta videbuntur, eorum tenorem super archiatris ordinandis, quae a divae memoriae patre nostro constituta sunt, a nobis quoque confirmata ex huius auctoritate rescripti faciet omnifariam custodiri.

Dat. XI kal. feb. Mediolano Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 ian. 22).

13.3.14

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ea, quae principes veteres archiatris sacri palatii, salutaris ac necessariae artis professoribus, sacro et mansuro in aeternum iudicio detulerunt, et antiquorum contemplatione iussorum et laborum praesentium intuitu roborata in perpetuum manere praecipimus nec ulla cuiuspiam improbitate convelli.

Dat. VI id. mart. Constantinopoli Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 mart. 10).

13.3.15

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Post alia: archiatorum privilegia, quae iis vetustis sanctionibus attributa sunt, illibata volumus permanere ac tenere perpetem firmitatem. Hoc quoque addendum esse censuimus, ut qui egerunt administrationes aut earum honore fungentur vel dimissi e palatio testimonialium suffragio munientur, ad descriptiones senatorias non vocentur, sed ab omnibus muniis absoluti liberi adque securi dignitatis praemiis perfruantur.

Dat. VII kal. august. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 iul. 26).

13.3.16

Impp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio praefecto praetorio.

Grammaticos oratores adque philosophiae praeceptores nec non etiam medicos praeter haec quae retro latarum sanctionum auctoritate consecuti sunt privilegia immunitatesque frui hac praerogativa praecipimus, ut universi, qui in sacro palatio inter archiatros militarunt cum comitiva primi ordinis vel secundi, nulla municipali, nulla curialium collatione, nulla senatoria vel glebali descriptione vexentur, seu indepta administratione seu accepta testimoniali meruerint missionem, sint ab omni functione omnibusque muneribus publicis immunes nec eorum domus ubicumque positae militem seu iudicem suscipiant hospitandum. Quae omnia filiis etiam eorum et coniugibus illibata praecipimus custodiri, ita ut nec ad militiam liberi memoratorum trahantur inviti. Haec autem et professoribus memoratis eorumque liberis deferenda mandamus.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli Constantio et Constante cons. (414 nov. 30).

13.3.17

Idem aa. Helioni magistro officiorum.

Artium liberalium professoribus ac praecipue medicis, qui cum comitivae primi ordinis ac secundi militant dignitate, privilegia et beneficia a retro principibus praestita nec non etiam nova ipsis eorumque filiis clementia nostra detulit, ut cohaerens sanctio protestatur: quae tenaciter observari oportet.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli Constantio et Constante cons. (414 nov. 30).

13.3.18

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Helioni magistro officiorum.

Habente propriam firmitatem secundo nostrae maiestatis oraculo, quod de excusandis sive praebendis his quae militantibus debentur hospitiiis promulgatum est, illa, quae dudum circa archiatros et magistros sanximus litterarum, observentur. Hos enim pro necessariis artibus et liberalibus disciplinis hospitali molestia, quoad viverent, liberari praecipimus. Illibata ergo permaneant illa, quae quondam circa archiatros, quos in palatio nostro primi vel secundi ordinis comites militasse constiterit, et circa liberalium litterarum magistros videntur a nobis iustissime constituta.

Dat. XIII kal. septemb. Hierio et Ardabure cons. (427 aug. 19).

13.3.19

Idem aa. Proculo praefecto Urbi.

Archiatrorum sacri palatii obsequia cogitantes id praesenti sanctione decernimus, ut, si qui ex his aut primi ordinis adepti fuerint comitivam aut maioris gradum dignitatis ascenderint, secundum id, quod eis dudum per sacras constitutiones indultum est, a glebali collatione specialiter immunes sint, non praeiudicante eis novella lege, per quam iussimus, exceptis quibusdam dignitatibus quae illic nominatae sunt, senatoria munera omnes agnoscere.

Dat. III id. iul. Constantinopoli Felice et Tauro cons. (428 iul. 13).

13.4.0. De excusationibus artificum.

13.4.1

Imp. Constantinus a. ad Felicem.

Architectis quam plurimis opus est; sed quia non sunt, sublimitas tua in provinciis Africanis ad hoc studium eos impellat, qui ad annos ferme duodeviginti nati liberales litteras degustaverint. Quibus ut hoc gratum sit, tam ipsos quam eorum parentes ab his, quae personis iniungi solent, volumus esse immunes ipsisque qui discent salarium competens statui.

Proposita VI kal. sept. Karthagine Optato et Paulino cons. (334 aug. [?] 27 [?]).

13.4.2

Idem a. ad Maximum praefectum praetorio.

Artifices artium brevi subdito comprehensarum per singulas civitates morantes ab universis muneribus vacare praecipimus, si quidem ediscendis artibus otium sit adcommodandum; quo magis cupiant et ipsi peritiores fieri et suos filios erudire.

Dat. IIII non. aug. Feliciano et Titiano cons. (337 aug. 2).

13.4.3

Impp. Constantius et Constans aa. ad Leontium praefectum praetorio.

Mechanicos et geometras et architectos, qui divisiones partium omnium incisionesque servant mensurisque et institutis operam fabricationi stringunt, et eos, qui aquarum inventos ductus et modos docili libratione ostendunt, in par studium docendi adque discendi nostro sermone perpellimus. Itaque immunitatibus gaudeant et suscipiant docendos qui docere sufficiunt.

Dat. prid. non. iul. Leontio et Sallustio cons. (344 iul. 6).

13.4.4

Impp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Chilonem vicarium Africae.

Picturae professores, si modo ingenui sunt, placuit neque sui capitis censione neque uxorum aut etiam liberorum nomine tributis esse munificos et ne servos quidem barbaros in censuali adscriptione profiteri, ad negotiatorum quoque collationem non devocari, si modo ea in mercibus habeant, quae sunt propria artis ipsorum. Pergulas et officinas in locis publicis sine pensione optineant, si tamen in his usum propriae artis exerceant, neve quemquam hospitem inviti recipiant, lege praescripsimus neve pedaneorum iudicum sint obnoxii potestati arbitriumque habeant consistendi in civitate, quam elegerint, neve ad prosecutiones equorum vel ad praebendas operas devocentur; neve a iudicibus ad efficiendos sacros vultus aut publicorum operum expolitionem sine mercede cogantur. Quae omnia sic concessimus, ut, si quis circa eos statuta neglexerit, ea teneatur poena, qua sacrilegi cohercentur.

Dat. XII kal. iul. Treviris Gratiano a. III et Equitio cons. (374 iun. 20).

13.5.0. De naviculariis.

13.5.1

Imp. Constantinus a. ad Volusianum.

Si navicularius originalis levamentarius fuerit, nihilo minus apud eosdem, apud quos et parentes eius fuisse videntur, firmiter permanebit.

Dat. XIII kal. april. Volusiano et Anniano cons. (314 mart. 19).

13.5.2

Idem a. Amabiliano praefecto annonae.

Navicularios ad consortium pistorum urbicorum nominatos neque ulla hereditatis successione pistoribus obnoxios absolvi ab hoc munere oportebit. Quod si hereditario iure forsitan pistoribus teneantur, facultatem habeant, si forte maluerint, obventicias pistorum hereditates eidem corpori reddere aut quibuscumque proximis defuncti cedere, ut ipsi a pistorum consortio liberentur. Quod si hereditatem amplectantur, necesse est successionis ratione pistorii muneris societatem eos suscipere et ex propriis facultatibus onera navicularia sustinere, viro clarissimo praefecto urbi super hac re videlicet disceptante.

Dat. kal. iun. Treviris Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 iun. 1 [dec. 30]).

13.5.3

Idem a. Amabiliano praefecto annonae.

pr. Si quis navicularius per obreptionem vel quacumque ratione immunitatem impetraverit, ad excusationem eum admitti nullo modo volumus.

1. Sed et si quis patrimonium naviculario muneri obnoxium possidet, licet altioris sit dignitatis, nihil ei honoris privilegia, in hac parte dumtaxat, opitulentur, sed sive pro solido sive pro portione huic muneri teneatur. Nec enim aequum est, ut patrimonio huic functioni obnoxio excusato commune onus non omnes pro virili sustineant portione.

Proposita V kal. iun. Constantinopoli Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 [315] mai. 28).

13.5.4

Idem a. Helpidio.

Ex quocumque Hispaniae litore portum urbis Romae navicularii navis intraverit, quae onus dumtaxat fiscale subvexerit, eandem sine interpellatione cuiusquam abire praecipimus nec ulli extraordinario oneri deservire, ut facilius iniuncta sibi possit implere obsequia.

Dat. VIII id. mart. Thessalonicae Crispo III et Constantino III cons. (324 mart. 8).

13.5.5

Idem a. ad Ablavium praefectum praetorio.

pr. Navicularios omnes per orbem terrarum per omne aevum ab omnibus oneribus et muneribus cuiuscumque fuerint loci vel dignitatis, securos vacuos immunesque esse praecipimus, sive decuriones sint sive plebei seu potioris alterius dignitatis, ut a collationibus et omnibus oblationibus liberati integris patrimoniis navicularium munus exerceant.

1. Naves quoque eorum, quantaecumque fuerint, ad aliud munus ipsis invitis teneri non convenit, ad quodcumque litus accesserint; litorum custodibus et vectigalium praepositis exactoribus decurionibus adque rationalibus et iudicibus scituris, quod qui hanc legem violaverit capite punietur.

Dat. XIII kal. octob. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 sept. 18).

13.5.6

Idem a. ad Felicem.

Commoda nobis visa est ea dispositio, quae expresse navicularios in hunc ordinem formavit, ut non promiscue, sed per vicissitudines rite servatas iuges cursus agnoscerent et exiguos implerent, quo ita levamentis alternantis auxilii cunctorum fortunae et tenuiorum potissimum confirmarentur nec necessitas fieret aliquos semper longiora lustrare ac plerisque obnoxios casibus fieri. Quod ne ulterius possit accidere, labor omnibus par et iustus adiunctus sit et subsidia pari ratione deferantur nec tenuiores in querellas infructuosae complorationis incurrant.

Proposita VII id. sept. Karthagine Optato et Paulino cons. (334 sept. [?] 7 [?]).

13.5.7

Idem a. naviculariis Orientis.

Pro commoditate urbis, quam aeterno nomine iubente deo donavimus, haec vobis privilegia credidimus deferenda, ut navicularii omnes a civilibus muneribus et oneribus et obsequiis habeantur immunes et ne honores quidem civicos, ex quibus aliquod incommodum sentiant, subire cogantur. Ab administratione etiam tutelae, sive legitimae sive eius, quam magistratus aut provinciae rectores iniungunt, habeantur immunes. Et vacatione legis Iuliae et Papiae potiantur, ut etiam nullis intervenientibus liberis et viri ex testamento uxorum solidum capiant et ad uxores integra voluntas perveniat maritorum. De proprietate etiam vel hereditate vel qualibet alia civili causa pulsati ne ex rescripto quidem nostro ad extraordinarium iudicium evocentur, sed agentibus in suo foro respondeant. Et ad exemplum Alexandrini stoli quaternas in frumento centesimas consequantur ac praeterea per singula milia singulos solidos, ut his omnibus animati et nihil paene de suis facultatibus expedientes cura sua frequentent maritimos commeatus.

Accepta kal. dec. Optato et Paulino cons. (334 dec. 1).

13.5.8

Idem a. ad Severum.

Navicularios Hispaniarum neque ad extraordinaria teneri officia neque alicubi retentos moras sustinere oportet, sed relatorias traditarum specierum intra decem dies a susceptoribus percipere, cumque ad aliquas insulas portus litora stationes accesserint, ostensis relatoriis nullam prorsus inquietudinem sustinere.

Dat. XIII kal. iun. Nepotiano et Facundo cons. (336 mai. 19).

13.5.9

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. Olybrio praefecto Urbi.

Nullam vim oportet navicularios sustinere delegatas species annonarias transferentes nec concussionem perpeti nec aliquod genus incommodi, sed venientes ac remeantes omni securitate potiri, decem auri libras multa proponenda his, qui eos inquietare temptaverint.

Dat. kal. iun. Romae Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 iun. 1 [mai. ...]).

13.5.10

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Ampelium proconsulem Africae.

Navicularios Africanos, qui idonea publicis dispositionibus ac necessitatibus ligna convectant, privilegiis concessis dudum rursus augemus.

Dat. XIII id. mart. Hadrianopoli divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mart. [?] 8?).

13.5.11

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Quisquis ex naviculariorum corpore defugiens solita munia ad honores indebitos venit, in corporis sui consortia revertatur. Et cetera.

Dat. III id. ian. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 11).

13.5.12

Idem aa. ad Demetrianum praefectum annonae Africae.

Si quis naviculariorum ex nostrae perennitatis indulto fori translationem potuerit optinere, fructu careat impetrati. Circa feminarum vero personas veterum statuta teneantur, ut, in quibus foris antiqua eas dispositione constet adscriptas, illic navicularii oneris munus agnoscant. Ut enim in litibus causisque privatis fora easdem sequi convenit maritorum, ita in publicis necessitatibus originis debent servare rationem.

Dat. prid. id. mai. Treviris Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 mai. 14).

13.5.13

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Sicut olim de linteonibus et naviculariis divus Constantinus instituit, ita nunc ex omnibus sexaginta ad praesentis necessitatis teneantur impensas, quos tamen idoneos et communis delectus adseruit et facultatum inspectio comprobavit et sententia tuae sublimitatis adstruxit. Quibus, si quem aut necessitas fatalis aut inopia repentina aut aliquis casus inviderit, ex vocationibus obnoxii oportebit idoneum subrogari. Sed sollicita inspectione prospiciatur, ne a quoquam amplius postuletur quam necessitas exegit lavacrorum vel instituta iam dudum forma praescrispsit.

Dat. IIII non. dec. Treviris Valentiniano n. p. et victore cons. (369 dec. 2).

13.5.14pr.

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus, aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Iuxta eum tenorem, quem a divo principe Constantio datum Musoniani clarissimae memoriae praefecti praetorio executione constat esse roboratum, intra Orientales provincias naviculariorum corpus impleri iubemus, ea videlicet statutorum ratione servata, ut per eminentiam tuam numerus naviculariorum designetur tam intra Orientem quam intra Aegyptiacas partes, qui praesenti possit indictione compleri, excusandis videlicet pro denu milium modiorum luitione quinquagenis numero iugis in annonaria praestatione dumtaxat, ita ut vestes adque equi ceteraeque canonicae species ab indictione eadem non negentur.

1. Ad conficienda vero competentia navigia a provincialibus cunctis primitus materiae postulentur, reparationem deinceps per singulos annos isdem naviculariis ex concessa iugorum immunitate curaturis.
2. Eorundem autem naviculariorum ex fide nobis nomina loca substantiae nuntientur brevibus duplici ratione conscriptis, quot videlicet de veteribus quotque sint et quales recenti adsociati delectu.
3. His autem naviculariis, qui fuerint instituti, servari privilegia Africana decernimus, ita ut facultatibus propriis per succedaneas hereditatum vices perpetuo sint obnoxii functioni.
4. Et sunt corpora, de quibus navicularii ex indictione quinta decima constituendi sunt iuxta sacram iussionem ita: ex administratoribus ceterisque honorariis viris praeter eos, qui intra palatium sacrum versati sunt, de coetibus curialibus et de veteribus idoneis naviculariis et de ordine primipilario. Et de senatoria dignitate ut, si qui voluerint freti facultatibus, consortio naviculariorum congregentur.

Dat. III id. feb. Constantinopoli Gratiano a. II et Probo cons. (371 febr. 11).

13.5.15

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Quisquis naviculariorum codicillis optaverit ornari, praebitioni equorum intellegat se esse subdendum.

Accepta XII kal. aug. Constantinae Auxonio et Olybrio cons. (379 iul. 21).

13.5.16

Idem aaa. corpori naviculariorum.

pr. Delatam vobis a divo Constantino et Iuliano principibus aeternis equestris ordinis dignitatem nos firmamus. Quod cum ita sit, si quis contra interdicta innumerabilium sanctionum corporali vos

iniuria pulsare audeat, digna expiatione est luiturus ausum inmanis admissi, apparitione quoque sua ultimo supplicio deputanda, cuius monitio hanc debet sollicitudinem sustinere, ut iudices prava forsitan indignatione succensos ab illicitis tempestiva suggestione deducat.

1. Huic illud additur, ne, qui certum ordinem ex nostra definitione retinetis, ulli vos alteri hominum generi haerere vereamini nec timeatis vos civitatum municipibus innecti. Ex nullo itaque nexu, nulla causa, nulla persona decurionum vos obsequia contingent, cum praesertim priscis constitutionibus, quarum series orationis paginis antelata est, magis illud invaluisse perhibeatis, ut plerumque et ordinarios curiales naviculariorum sibi necessitas vindicaret.

2. Quod vero ad negotiationis commodum advehendasque merces spectat ac respicit, in eo sollers cura competentium iudicum providebit, ut optentu nominis vestri non passim ac sine consideratione negotiatorum lateat immunitas nec ipsi dudum delati beneficii privilegiis fructuque fraudemini.

Dat. VIII id. feb. Treviris Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 febr. 6).

13.5.17

Idem aaa. ad Principium praefectum praetorio.

Omnes navicularii per omne aevum ab omnibus oneribus et muneribus et collationibus et oblationibus sublevantur, cuiuscumque loci fuerint vel dignitatis. Et quicumque contra istam fecerit legem, seu custos litorum seu vectigalium praepositus seu exactor vel decurio seu rationalis vel iudex cuiuscumque provinciae, exhibitus sublati universis facultatibus suis capitali sententiae subiugetur.

Dat. XII kal. mai. Aquileiae Honorio n. p. et Evodio cons. (386 apr. 20).

13.5.18

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Alexandro praefecto Augustali.

Iudaeorum corpus ac samaritanum ad naviculariam functionem non iure vocari cognoscitur; quidquid enim universo corpori videtur indici, nullam specialiter potest obligare personam. Unde sicut inopes vilibusque commerciis occupati naviculariae translationis munus obire non debent, ita idoneos facultatibus, qui ex his corporibus deligi poterunt ad praedictam functionem, haberi non oportet immunes.

Dat. XII kal. mart. Constantinopoli Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 febr. 18).

13.5.19

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Quae de naviculariis et curialibus ordinasti, maneant illibata adque perpetua; sint perpetuo navicularii, quia, qui merito esse debeant, providisti. Ac si, cum obierint, subolem non relinquent, quilibet in eorum facultatibus qualibet ratione successerit, auctoris sui munus agnoscet. Manebit vero in ordine curiali et ei filius in officium curiale succedat. Nihil hic subripiendum decerpit ambitio; ipsa denique, si quoquo modo annotatio elicit fuerit, excludatur.

Dat. VI id. sept. Veronae Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 sept. 8).

13.5.20

Idem aaa. Hypatio praefecto Augustali.

Eum, qui agentum in rebus militiam adeptus est, certis et debitis, eatenus naviculariae inquietudinis suspicione submota, frui privilegiis non vetamus, si nec genere neviculariorum corpori cohaeret

nec nauarchiae obnoxias functioni retinet facultates.

Dat. prid. id. april. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 12).

13.5.21

Idem aaa. Apodemio praefecto praetorio Illyrici et Africae.

Unusquisque navicularius noverit intra biennium aut securitatem suscepti oneris reportandam aut periculorum adprobendam esse fortunam.

Dat. XV kal. mart. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 febr. 15).

13.5.22

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Naviculariorum vires ac debitas huic necessitati origines in ipsis provinciis honoratorum fides lecta pensabit mansurumque aliquid definiet vel revocando excusatos vel debitos obligando. Quos compositis omnibus ad nos referre necesse est scituros a nobis de suo iudicio iudicandum.

Dat. III non. sept. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 sept. 3).

13.5.23

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Solos navicularios a vectigali praestatione immunes esse praecipimus. Omnes vero mercatores teneri ad supra dictam praestationem in solvendis vectigalibus absque aliqua exceptione decernimus.

Dat. III id. decemb. Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 dec. 11).

13.5.24

Impp. Arcadius et Honorius aa. provincialibus Africae.

Ne qua causatio vectigalium nomine relinquatur, hoc observari decernimus, ut nulla omnino exactio naviculariis ingeratur, cum sibi rem gerere probabuntur, sed a praestatione vectigalium habeantur immunes.

Dat. VII kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 26).

13.5.25

Idem aa. Ennoio suo salutem.

De naviculariis et curialibus aliquid sanxissemus, nisi divi patris nostri super his personis processisset auctoritas.

Dat. VII kal. ian. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 dec. 26).

13.5.26

Idem aa. Eusebio praefecto praetorio.

Comperimus navicularios susceptas species in negotiationis emolumenta convertere eo, quod abutantur Constantinianae legis indulto, quae his ex die susceptarum specierum concluso biennio securitates reportare permisit. Quod nos quoque non prohibemus, sed tantum sententiae consultae definitionis addimus, ut intra annum quo susceperint inferant species et eiusdem consulis securitates reportent, quae etiam diem illationis edoceant. Biennium autem propter adversa hiemis et casus fortuitos in reportandis securitatibus non negamus, dummodo intra tempus superius designatum fides peracti constet officii. Quod ad omnium notitiam volumus pervenire, ut cognoscant transmissionem vel traditionem intra annum susceptionis esse complectendam.

Dat. X kal. ian. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 23).

13.5.27

Idem aa. ad senatum et populum.

Post alia: navicularios tertiam urbani canonis portionem inter prima navigationis iubemus deferre exordia. Quorum classem incuriae vetustate collapsam praetoriana praefectura restituat, ita ut omnes, qui praedia his obligata muneribus quibuslibet modis vel contractibus impetrarunt, secundum possessionis modum ad commeandi vocentur officium. Et cetera.

Dat. XVII kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 15).

13.5.28

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Post alia: provideatur, ut naves singuli quique naviculariae obnoxii functioni ad necessarium et constitutum modum exaedificare cogantur, ut onera debita et iusta suscipiant. Qui scient se de propriis periclitaturos esse fortunis, nisi in his praeparandis debitae capacitatis summam modumque servaverint.

Dat. XIII kal. mart. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 febr. 16).

13.5.29

Idem aa. Flaviano praefecto Urbi.

Deprehensae fraudes iure puniuntur. Solidos itaque, quos sublimitas tua eruere valuit ab his, qui in navicularios praedas egerunt, volumus naviculariorum commodis reservari. Et ne simpli poena in raptos constituta crescat audacia, in posterum sancimus, ut, quicumque in rapinis fuerit deprehensus, in poenam quadrupli teneatur.

Proposita Romae in foro Aproniani VIII kal. feb. Stilichone et Aureliano cons. (400 ian. 24).

13.5.30

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

Venerandae urbis intuitu naviculariis privilegia certa delata sunt, quae quicumque temerare temptaverit, nostra auctoritate propositam multam lege inferre cogatur.

Dat. XVII kal. iul. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 iun. 15).

13.5.31

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Universa, quae consultis nostris vel decretis illustris praefecturae indulta sunt naviculariis, si nulla melior utiliorque sententia commutavit vel auctoritas sanctionis infregit, firma servari decernimus.

Dat. XV kal. sept. Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 aug. 18).

13.5.32

Imp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Cum nauarchorum coetus circiter provincias Orientis inopia navium titubaret et investigandae classis optentu insularum secessus obiret et navigandi opportunitate transacta iudiciorum indignatio sine transvectionis expectaretur effectui, merito celsitudo tua praefecto Augustali et insularum praeside conventis Alexandrinae et Carpathiae classis summates et nonnullos alios naucleros eo professionis adduxit, ut onus frumentarii comiteatus, qui per Orientales nauarchos ex Alexandrinae civitatis conditis consuevit ad sacratissimam urbem transferri, in suam fidem susceptum ad eadem augustissimae urbis horrea comportarent, solacii pro mercedula praestitis ex tributariae pensationis immunitate vel ex eo, quod vocatur filikon, nec non etiam aliis, quae tuae cognitionis limavit examen; ita ut, super naufragiorum, quae contigerint casibus usitato more habita quaestione, si qui calculus modulationis dicatur tempestate maris deperisse, sub tuae sedis auditione nequaquam feratur acceptus, sed haec dispendii lacuna in omne naviculariorum concilium, pro rata scilicet contingentis muneris, deferatur. Haec igitur nostra lege firmamus.

Dat. XIII kal. feb. Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 19).

13.5.33

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Qui fiscales species susceperit deportandas, si recta navigatione contempta litora devia sectatus eas avertendo distraxerit, capitali poena plectetur.

Dat. XIII kal. aug. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 iul. 19).

13.5.34

Idem aa. Faustino praefecto praetorio.

Post alia: iudices, qui in portibus dioeceseos suae onusta navigia, cum prosperior flatus invitat, sub praetextu hiemis inmorari permiserint, una cum municipibus et corporatis eiusdem loci fortunarum propriarum feriantur dispendiis. Navicularii praeterea poenam deportationis excipiant, si aliquid fraudis eos admisisse fuerit revelatum.

Dat. XVIII kal. sept. Ravennae Varane v. c. cons. (410 aug. 15).

13.5.35

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

Universos, quos naviculariae condicioni obnoxios invenit antiquitas, praedictae functioni conveniet famulari. Personas igitur memoratas et eorum heredes et praedia persequenda esse decernimus, ut canon sacratissimae urbis vel expeditionalium portuum necessitas impleatur.

Dat. prid. non. mar. Ravennae Honorio VIII et Theodosio v. aa. cons. (412 mart. 6).

13.5.36

Idem aa. naviculariis per Africam.

pr. Tributa naviculariis privilegia hac interminatione firmamus, ut, si quis cuiuslibet dignitatis iudicum vel militantum crediderit negligenda et aditus negaverit petitem a se tuitionis praesidium, patrimonium suum noverit istius functionis oneribus addicendum sine ulla spe veniae, quam de nobis sub annotationis indulto meruerit.

1. Illud etiam addimus, ut decem librarum auri multa tam naviculariis quam iudicibus nec non proconsuli et vicario spectabilibus viris et viro clarissimo annonae praefecto officiisque eorum proponatur, si umquam ordini memorato, vel ipsi coegerint vel sponte cupienti quod non potest fieri, de centesimis suis auferri permiserint vel de propria substantia quidquam sportulae nomine cuiquam donare vel offerre personae, ut a singulis constitutum multae pondus non ambigant exigendum. Accipientem quoque quadruplum fisco nostro iubemus exsolvere. Et cetera.

Dat. XVI kal. april. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mart. 17).

13.5.37

Idem aa. naviculariis per Africam.

Post alia: si ulla dignitas vel apparitio frumenti curam sustinens dirigendi a naviculario magistrove navis aliquid accepisse detegitur, probato crimini pro motu iudicis poena non desit. Et cetera.

Dat. XVI kal. april. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mart. 17).

13.5.38

Idem aa. Albino praefecto Urbi.

pr. Dissimulationi et corruptelae urbani vel annonarii officii exquisitis remediis mansuetudo nostra prospexit, ut, si quando navicularius extra modum centesimarum diametrum incidisset, intra quinque dies, ex quo portum venerabilis urbis esset ingressus, adhibitis tribus illustribus viris urbana praefectura, praesente quoque annuario cognitore, quid evenisset detrimenti, inquireret et quicumque in hac fraude fuisset inventus, sub elogio, adiuncto idoneo executore, mox ad Africam adque ad viri clarissimi praefecti annonae iudicium deduceretur, soluturus instantia memorati, quidquid debere fuerit deprehensus.

1. Hac itaque lege decernimus, ut, si ultra diem praefinitum permiserit navicularium protelari, quinque libras auri se adque officium suum sciat aerario nostro debere inferre. Apparitionem quoque praefecturae urbanae multa trium librarum auri feriendam esse censuimus. Praefectus annonae duas libras auri sacris largitionibus inferre cogetur, nisi eius praecipue instantia intra diem constitutum fuerit adcelerata cognitio. Huiusmodi igitur inquisitio etiam diebus feriatis et devotionum absque ulla observatione peragenda est.

Dat. XV kal. oct. Ravennae Constantio et Constante cons. (414 sept. 17).

13.6.0. De praediis naviculariorum.

13.6.1

Imp. Constantinus a. ad decretum naviculariorum.

Alienationes possessionum a naviculariis factas fugiendi muneris gratia praeiudicare vobis non sinimus. Ideoque volumus, ut comparatores supra scriptarum possessionum interpellato praefecto annonae ad id obsequium compellantur, cui se obnoxios esse fecerunt.

Dat. V kal. nov. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 oct. 28).

13.6.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Post alia: patrimonia naviculariorum, quae quolibet genere in extraneorum dominia demigrarunt, in corporis sui ius proprietatemque remeent.

Dat. III id. iun. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 11).

13.6.3

Idem aa. ad Musifilum vicarium Africae.

Adversus petitionem naviculariorum de suo iure certantium spatium non praescribat annorum, etiam illis adsertionibus remotis, quibus nonnulli amplexantur quae divorum principum consecuti fuere permisso. Sed et si est quidquam naviculario iuri obnoxium, quod domus nostrae proprietatem spectat, tolerare praecipimus navicularias functiones.

Dat. prid. kal. aug. vangionibus Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? 373? iul. 31).

13.6.4

Idem aa. ad Dracontium vicarium Africae.

Post alia: naviculariae facultates naviculario corpori reddantur, si bona rite retinentes subire eorum onera nolint, quorum possessione fruuntur. Ceterum si sponte cognoscunt naviculariam functionem sine exceptione potioris vel cuiuscumque, bona ad se transmissa sine inquietudine possideant, cum pro rata ex parte debitis fungantur officiis. Et cetera.

Dat. IIII kal. mai. Remis Lupicino et Iovino cons. (367 apr. 28).

13.6.5

Idem aa. ad Aurelianum praefectum annonae.

Temporibus praescriptionem in vindicatione rerum ad navicularios pertinentium cognoscat tua gravitas esse succisam. Domum etiam mansuetudinis nostrae in his, quae naviculario nomine obnoxia sunt, agnoscere praecipimus debitam functionem.

Dat. III kal. octob. Lupicino et Iovino cons. (367 sept. 29).

13.6.6

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad provinciales Afros.

Fundi omnes ad naviculariorum dominium pertinentes et ad aliorum iura translati fisco vel re publica vel naviculario vel quolibet alio distrahente sive donante vel ad filios vel propinquos vel extraneos transferente, etsi ad navicularios translati sint, reddantur dominis actione in rem et persecutione concessa, nisi maluerint hi, ad quos res pervenerint, onus agnoscere, cui erat ille obnoxius, cuius nomine vindicatio competit, evictionis ac melioratae rei perceptorumque fructuum inspectione habita. Et cetera.

Dat. VII id. april. Treviris Modesto et Arinthaео cons. (372 apr. 7).

13.6.7

Idem aaa. Chiloni proconsuli Africae.

pr. In his, quae navicularii vendunt, quoniam intercipere contractum emendi vendendique fas prohibet, emptor navicularii functionem pro modo portionis comparatae subeat, res enim oneri addicta est, non persona mercantis. Neque navicularium ilico iubemus fieri eum, qui aliquid comparavit, sed eam partem quae empta est pro suo modo ac ratione esse munificam. Nec enim totum patrimonium ad functionem navicularii muneris occupandum erit, quod habuerit qui rei exiguae mercator accessit, sed illa portio, quae ab initio navicularii fuit, ad pensionem huius functionis sola tenenda est, residuo patrimonio, quod ab hoc vinculo liberum est, otioso et inmuni servando.

1. Domos vero, quarum cultu decus urbium potius quam fructus acquiritur, ubi a naviculariis veneunt, pro tanto modo ad hanc pensionem obligari placet, quantum habebant emolumentum, cum pecunia mutuarentur. Ubi vero spatia loci et exiguitas nullam habuit pensionem aut extractio, cuius est ardua difficilisque molitio aut decus sumptuosum, aut, ut est plerumque liberale institutum, habitationem quis suam ornamento urbis adiecit, nolumus munificentiam quae postea addita est improbam licitationem aestimationis excipere, sed vetusta potius loci species et pensio cogitetur quam cultus hodiernus, qui per industriam hominis animosi accessit.

Dat. III non. aug. post cons. Gratiani a. III et Equiti v. c. (375 aug. 3).

13.6.8

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Hi, qui fundos naviculariae functioni adscriptos a naviculariis acceperunt quolibet ad se titulo transeuntes, secundum agri opinionem, quae antiquitus habetur adscripta, naviculariam functionem suscipere cogantur. Neque eas condiciones sibi aestiment profuturas, quas venditor minus idoneus in se receperit impositas ementis arbitrio, hac tamen ratione servata, ut, si ad minus idoneum fuerit translata possessio, etiam auctores transscripti praedii teneantur obnoxii sitque hoc in promptu, ut damnis fiscalibus primitus ab idoneis consulatur. Et cetera.

Dat. XIII kal. mart. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 febr. 16).

13.6.9

Impp. Honorius et Theodosius aa. Sebastio comiti.

Post alia: navalem haeresim in omnibus volumus custodiri, ut usque ante viginti annos quaecumque possessiones sub hastaria sorte distractae sunt et propter contractum publicum navali fuerant haeresi separatae, si huic oneri ante eas subiactuisse constiterit, rursus ad debitam functionem teneantur obnoxiae. Et cetera.

Dat. prid. id. mai. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II cons. (417 mai. 14).

13.6.10

Idem aa. Proculo praefecto praetorio.

pr. Si quod praedium in quolibet africanae cespitis loco per quinquaginta annorum curricula ad navalem functionem nulla sollicitudo revocavit nec pulsatum aliquando intra designatam annorum seriem super hac parte constiterit ac praedictae annositatis cursum sine ulla navalis haeresis conventionem transcenderit, nullis patimur sollicitudinibus agitari.

1. Illud quoque penitus abolendum esse censemus, ut, quem non personae alicuius super navicularia functione probamenta confutarant, ulla chartarum post quinquaginta annorum seriem molestia rediviva conveniat.

Dat. XV kal. iun. Ravennae Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 mai. 18).

13.7.0. De navibus non excusandis.

13.7.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Cunctis per Aegyptum intimetur viginti librarum auri multae esse subdendos eos, qui naves suo nomine vel defensione a transvectionibus publicis excusare temptaverint, publica iactura navium quoque dominis feriendis, qui neglectis necessitatibus publicis potiorum voluerunt patrociniis excusari.

Dat. prid. id. mart. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 mart. 14).

13.7.2

Idem aa. Longiniano praefecto praetorio.

Multi naves suas diversorum nominibus et titulis tuentur. Cui fraudi obviantes praecipimus, ut, si quis ad evitacionem publicae necessitatis titulum crediderit adponendum, sciat navem esse fisco sociandam. Nam ut privatos quoque non prohibemus habere navigia, ita fraudi locum esse non sinimus, cum omnes in commune, si necessitas exegerit, conveniat utilitatibus publicis oboedire et subvectionem sine dignitatis privilegio celebrare. Nisi igitur intra triginta dies haec fraus fuerit remota, universa navigia, quae ad exceptiones confugiunt, dominis auferantur.

Dat. III id. ian. Ravennae Arcadio a. VI et Probo cons. (406 ian. 11).

13.8.0. Ne quid oneri publico imponatur.

13.8.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Rufino praefecto praetorio.

Oneri publico sarcinam privatam ne quis imponat nec audeat portitores frumenti ad suscipiendum onus aliqua necessitate compellere. Hoc enim facto adque commisso non in dispendium solum adque naufragii damnum tenebitur obligatus, verum etiam publicae coercitionis experietur vigorem.

Dat. V id. ian. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 ian. 9).

13.9.0. De naufragiis.

13.9.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Si quis navicularius naufragium sustinuisse adfirmat, provinciae iudicem, eius videlicet, in qua res agitur, adire festinet ac probet apud eum testibus eventum relatioque ad sublimissimam referatur praefecturam, ita ut intra anni spatium veritate relata remedium ex indulgentia consequatur. Quod si per huiusmodi negligentiam praefinitum anni spatium fortasse claudatur, supervacuas serasque actiones emenso anno placuit non admitti.

Dat. Proposita Beryti non. iun. Modesto et Arinthaeno cons. (372 iun. 5).

13.9.2

Idem aaa. ad Demetrianum praefectum annonae Africae.

Si quando causatio est de impetu procellarum, medium ex his nautis numerum navicularius exhibeat quaestioni, quos eum in navi pro modo capacitatis constat habuisse, quo eorum tormentis plenior veritas possit inquiri. De casu autem navis, quae ad urbem Romam directa fuerit, intra annum quidquid acciderit iudiciis publicetur, de his vero, quae ad portus expeditionales longius vel Constantinopolim sint profectae, intra biennium oblato praedicto numero nautarum super fide casus examen agitur. Addimus etiam, ut, si intra praefinitum tempus nulla fuerit delata querimonia, omnis posthac deplorationum aditus obstruatur.

Accepta Aquileiae, lecta actis. (a. 372/5....).

13.9.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. naviculariis Afris salutem.

pr. Quotiens obruta vel submersa fluctibus navi examen adhibetur praefecti annonae duorum vel trium quaestione dstrictum, purgandi in alios nautas licentia offeratur. Quid est enim, quod non abunde intra praefinitum numerum sollers quaesitor inveniat? Circa magistros navium, quibus est scientia plenior, inmoretur; qui si fatali sorte defuerint, in alios inquisitio transferetur.

1. Sane si universos violentia tempestatis obruerit, ne veritas lateat, sequimur constantinianae legis providam sanctionem, ut adfectionibus naviculariorum intra iudicia constitutis super eorum quaeratur interitu, quos navicularius naufragio perisse contendit. Cuius rei examen placuit unius lustris spatio terminari,

2. Ut omnis in posterum ut a duarum semis centesimarum, quae ex hibernis oneribus postulantur a vobis, petitio conquiescat.

3. Placuit sane, ut, novembri mense navigatione subtracta, aprilis, qui aestati est proximus, susceptionibus adplicetur. Cuius susceptionis necessitas ex kal. aprilib. in diem kal. octob. mansura servabitur; in diem vero iduum earundem navigatio porrigetur.

4. Et quia ordinem vestrum ampliari etiam hominum adiectione gaudemus, quoscumque vacuos publico invenerit officio, in complexum vestri ordinis adplicate, dummodo is, qui in municipalibus manet causis, nominatione ordinis non teneatur.

Dat. VIII id. feb. Treviris Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 febr. 6).

13.9.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

pr. Quae in naufragiis pereunt, nolumus nobis cum possessoribus, vel senatoribus vel privatis, esse communia, si quidem naufragii detrimentum fiscus agnoscat; quod interdum non grandis dispendii esse monstratur, si vexatam fluctibus navem levis iactura defendat quam si pondere suo gravatam pelagi unda submergat.

1. Ubi vero non est testis periculi, restituantur damna naufragii et dispendia prosecutoris fraudibus inferantur, ut ad eorum iniuriam retorqueantur, qui minus idoneos nominarunt, non ad eos redeant, quos semel constiterit fuisse devotos.

Dat. XV kal. aug. Constantinopoli Tatiano et Symmacho cons. (391 iul. 18).

13.9.5

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad senatum et populum.

Post alia: navicularios, quos vis adversa naufragii prohibuerit suscepta deferre, vel de oneribus pravitate submersis vel de diametris aliisque iacturis, quia excludere casus et inclementem non possumus cohibere fortunam, praefectus annonae et vicarius urbis fidem probare gestorum congrua iudicatione compellant, moram et neglegentiam punituri.

Dat. XVII kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 15).

13.9.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. naviculariis per Africam.

Post alia: de submersis navibus decernimus, ut levato velo istae causae cognoscantur. Et si quisquam de talibus negotiis aliquid accepisse detegitur, iudex, aput quem constiterit, his conquerentibus qui nudantur pro qualitatibus personarum multandi removendi proscribendi habeat potestatem. Si vero causarum talium cognitores, libelli datione vel planaria interpellatione commoniti, intra metas temporis constituti, hoc est intra biennium causis talibus veteri lege praescriptum, has causas audire neglexerint et legitimum tempus fuerit elapsum, praeiudicium noceat eatenus cognitori, ut naviculario propter vitium iudicis absoluto mediam oneris eius partem, propter cuius probandam amissionem legitimo dumtaxat tempore cognitio petebatur, iudex cogatur inferre, residuam vero

officium eius exsolvat.

Dat. XVI kal. april. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mart. 17).

13.10.0. De censu sive adscriptione.

13.10.1 [=brev.13.2.1]

Imp. Constantinus a. ad populum.

Quoniam tabularii civitatum per collusionem potentiorum sarcinam ad inferiores transferunt, iubemus, ut, quisquis se gravatum probaverit, suam tantum pristinam professionem agnoscat etc.

Pp. XV. kal. febr. Romae, Constantino a. III. et Licinio III. coss.

Interpretatio. Si tabularii aut hi, quibus exactionis libri traduntur, potentiores voluerint relevare et, quod relevaverint, inferioribus addiderint, is, qui gravatum se probaverit, non amplius dissolvat, quam secundum censum se ostenderit suscepisse.

13.10.2

Idem a. ad Eusebium virum perfectissimum praesidem Lyciae et Pamfyliae.

Plebs urbana, sicut in Orientalibus quoque provinciis observatur, minime in censibus pro capitatione sua conveniatur, sed iuxta hanc iussionem nostram immunis habeatur, sicuti etiam sub domino et parente nostro Diocletiano seniore Augusto eadem plebs urbana immunis fuerat.

Dat. kal. iun. Constantino a. III et Licinio III cons. (313 iun. 1).

13.10.3

Imp. Constantius a. ad Dulcitium consularem Aemiliae.

Si quis praedium vendere voluerit vel donare, retinere sibi transferendos ad alia loca colonos privata pactione non possit. Qui enim colonos utiles credunt, aut cum praediis eos tenere debent aut profuturos aliis derelinquere, si ipsi sibi praedia prodesse desperant.

Dat. III kal. mai. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 mai. 30).

13.10.4

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Viventium praefectum praetorio Galliarum.

In virginitate perpetua viventes et eam viduam, de qua ipsa maturitas pollicetur aetatis nulli iam eam esse nupturam, a plebeiae capitationis iniuria vindicandas esse decernimus; item pupillos in virili sexu usque ad viginti annos ab istiusmodi functione immunes esse debere, mulieres autem, donec virum unaquaeque sortitur.

Dat. X kal. dec. Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? nov. 22).

13.10.5 [=brev.13.2.2]

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Florentium pf. p. Galliarum.

Si quis census inquisitione completa gravatum se esse credat, apud provinciae iudicem pulset, quem mavult, ex die clausi renuntiatique census spatia praestituta dinumerans; ut, si necessitatibus publicis occupatus domesticis commodis defuit, quum census agitatus est, intra anniversarii temporis circulum fiducia competitionis assistat, si vero praesentem sciat se esse censitum, intra quinque menses, quibuscumque* viribus fultus immineat, ultra non habeat huius vocis arbitrium.

Dat. III. non. iun. Remis, Lupicino et Iovino coss.

Interpretatio. Si aliquis in causa publica occupatus, quum descriptio agigaretur, per absentiam suam se esse gravatum queratur, intra anni spatium apud iudicem loci querelas suas allegare debebit. Nam si praesentem fuisse constat, non plus quam quinque menses ad exsequendas querelas suas sibi noverit fuisse concessum, quibus transactis agendi copia denegetur.

13.10.6

Idem aa. et Gratianus a. ad Viventium praefectum praetorio.

Nulla vidua, nemo pupillus ex utroque sexu, donec eos ingrediatur annos, qui iam tutoribus curatoribusve publicis non egeant, exactionem plebis agnoscat. Simili autem devotione habeantur immunes et si quae se sacrae legis obsequio perpetuo dedicarunt.

Dat. III kal. april. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 mart. 30).

13.10.7

Idem aaa. ad Modestum praefectum praetorio.

Sicubi subscriptorum modo sorte fatali morientibus de scripto aliquid fuerit inminutum contraque in vicina vel contermina eius vel in eodem vel ubilibet simili substantia ratione nascendi ultra conscriptorum numeris adcreverit, modus censuum intraque servetur, ut ex eo, qui superest, ille, qui defuerit, suppleatur. Hoc autem ut rite celebretur, auctoritas tua iudicibus tantum, id est rectoribus provinciarum, permittat potestatem, ita ut iidem, cum querimonia defensorum vel plebeiorum ad eos fuerit nuntiata, exhibitis partibus secundum fidem rerum coram cognoscant ac stabilitatem census finita altercatione componant, eos tantum, qui mortui videbuntur, ex ad crescentibus repleturi. Ceterum illos, qui relictis censibus aufugerunt, ad excusationem pertinere non est aequum, quando quidem eum, qui videbitur aufugisse, constat esse revocandum.

Dat. XVII kal. feb. Constantinopoli Gratiano a. II et Probo cons. (371 ian. 16).

13.10.8pr.

Imp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad populum.

Nemo aliquid immune possideat; sit irritum, si quid domui nostrae tale concessimus; exaequationes censuum, quas consensus provinciarum, quas nostra responsa, quas censorum et peraequatorum officia, quas auctoritates denique ordinariorum et amplissimorum iudicum necessaria emendatione vel constitutione probaverant, inconcussa aeternitate permaneant. Immunitates vero specialiter

datae, iugatio vel capitatio libris publicis et civitatum ac provinciarum encautariis sine aliqua probatione factae penes fruenter ereptae in functionem pristinam redeant.

1. His nostrae serenitatis edictis civitatum tabulariis erit flamma supplicium, si cuiusquam fraude ambitu potestate iniusta cuiuspiam profiteretur immunitas, ac non secundum praecedentem definitionem omnes omnino, abolita specialium immunitatum gratia, necessitas tributariae functionis firmata censorum peraequatorum provincialium iudicum peraequatione constrinxerit.

Dat. III non. mar. Mediolano Merobaude ii et Saturnino cons. (383 mart. 5).

13.11.0. De censoribus, peraequatoribus et inspectoribus.

13.11.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Si quis sacrilega vitem falce succiderit aut feracium ramorum fetus hebetaverit, quo declinet fidem censuum et mentiatur callide paupertatis ingenium, mox detectus capitale subibit exitium et bona eius in fisci iura migrabunt. Illo videlicet vitante calumniam, qui forte detegitur laborasse pro copia ac reparandis agrorum fetibus, non sterilitatem aut inopiam procurasse.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 iun. 4).

13.11.2

Idem aaa. et Arcadius a. Cynegio praefecto praetorio.

Cum antea per singulos viros, per binas vero mulieres capitis norma sit censa, nunc binis ac ternis viris, mulieribus autem quaternis unius pendendi capitis adtributum est. Quocirca sublimis auctoritas tua huiusmodi censibus per Comanensium et Ariarathensium Armeniae secundae, Amasenorum Helenoponti et Diocaesarensium Cappadociae secundae urbes salubris ac temperatae peraequationis modum monumentis publicis iubebit adnecti.

Dat. VI k. april. Constantinopoli Honorio et Evodio cons. (386 mart. 27).

13.11.3

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Si peraequatore misso aliquis aut procuratorem suum retraxerit aut colonum ad contumaciam retractionis armaverit, ad eum censuum modum, quem vel eo vel procuratore illius absente peraequator adposuerit, ad nostrae sanctionis auctoritatem tenebitur.

Dat. VI kal. april. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 mart. 27).

13.11.4

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Qui fundum aliquem, velut afanticorum mole depressum, cupit aliquatenus relevari, omne nihilominus patrimonium suum admisso patiaturs inspectore censeris. Quod quidem etiam ad singularum civitatum legationes convenit custodiri, ut scilicet omne territorium censeatur, quotiens defectorum levamen exposcitur, ut squalida adque ieiuna in culta adque opima compensent. Nemini autem citra nostram conscientiam in quantolibet modo tributariam suspendere liceat functionem. Quod enim ad tempus differri iubebit, aut perpetuo amittitur aut sub acerbiori reliquorum mole repetendum est.

Dat. III non. april. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 apr. 3).

13.11.5

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Qui gravatos se a peraequatoribus conqueruntur et iniusto oneri in pares esse proclamant, competitionis habeant facultatem, ut, quid remissum gratia, quid interceptum fuerit fraude, convincant et ex eo levamen accipiant, quod per deformia et criminosa commercia sibi impositum esse deplorant, ut aliis demeretur. Sed in eo tempus placuit definiri, ne plures frustra litibus premerentur, si nullis intercepta metis actio tolleretur. Quare cum fuerint traditi codices et completa peraequatio, intra annum cui videbitur de iniusto onere conqueratur, iniquitatem peraequatoris accuset ac praestitam gratiam habita competitione convincat, ut, quod ei fuerat superfusum, ille cognoscat, quem debitae functioni fraus clandestina subtraxerat. Emenso autem eo tempore actio denegabitur sequestratis minoribus, qui fuerint indefensi; his etiam, qui aberunt causa rei publicae. Qui tamen ex eo tempore quae sunt statuta custodient, ex quo ad agendum habere potuerint facultatem.

Dat. III kal. dec. Constantinopoli d. n. Theodosio a. III et Abundantio v. c. cons. (393 nov. 29).

13.11.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. Herodi.

pr. Actus stratoris, qui possessores iuris emphyteutici sub peraequationis colore turbavit, iubemus aboleri, alio ad id negotium dirigendo. Quem observare conveniet, ut pristinis dominis, si quidem idonei comprobantur, cuncta restituat, novis vero ad redhibenda omnia, quae per eum vel suspensa vel minuta vel dilata sunt, strenuus exactor incumbat.

1. Si quid etiam latioribus ac fecundioribus fundis addi in praestatione potest, tenax inquisitor incumbat. In omnibus vero subsignationem facultatum, quae in huiusmodi locationibus prima est quaerenda, suscipiat.

Dat. XVI kal. mart. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 [394] febr. 14).

13.11.7

Idem aa. Hilariano.

Peraequationem omnibus necessariam esse non ignoramus, ideoque praecipimus, ut nullus electus contra iudicium culminis tui rescripti se privilegii alicuius auctoritate defendat, quoniam per cognitos ac probatos viros compendia provincialium iudicum volumus ordinari.

Dat. XIII kal. april. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mart. 19).

13.11.8

Idem aa. Eusebio praefecto praetorio.

Peraequatores ac discussores, quorum nobis data sunt nomina, si incurrerint culpam neglegentiae vel gratiae, non solum honorum iacturam, verum etiam annonarum in quadruplum multam subire debebunt, ea vero, quae in damnum provincialium fuerint accepisse convicti, in quadruplum cogentur exsolvere.

Dat. IIII kal. april. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mart. 29).

13.11.9

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Qui per impotentiam fundos opimos ac fertiles occuparunt, cum quaestuosis uberibusque pro rata portione suscipiant infecundos. Quoniam itaque legati Hieropolitanae civitatis succisos esse prosecuti sunt, huiusmodi possessionum retentatores cum opimis fundis et minus idoneos suscipiant, quo eiusmodi aequalitate servata et ante dictae curiae vires possint in posterum respirare et fisci indemnitas custodiri.

Dat. non. mar. Constantinopoli Honorio. a. IIII et Eutychiano cons. (398 mart. 7).

13.11.10

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Quoniam ex multis gentibus sequentes Romanam felicitatem se ad nostrum imperium contulerunt, quibus terrae laeticae administrandae sunt, nullus ex his agris aliquid nisi ex nostra adnotatione mereatur. Et quoniam aliquanti aut amplius quam meruerant occuparunt aut colludio principalium vel defensorum vel subrepticiis rescriptis maiorem, quam ratio poscebat, terrarum modum sunt consecuti, inspector idoneus dirigatur, qui ea revocet, quae aut male sunt tradita aut improbe ab aliquibus occupata.

Dat. non. april. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 apr. 5).

13.11.11

Idem aaa. Longiniano praefecto praetorio.

Per hoc quinquennium multos comites ac peraequatores nec non etiam discussores per diversas provincias constat esse directos, quos nihil profuisse utilitatibus publicis cognovimus. Ideoque sublimitas tua eorum actus diligenti examinatione perpendat et si quos neglegenter invenerit iniuncta curasse, ablati codicillis primitus et refusus faciet in duplum quae perceperunt emolumenta redhibere. Si quos vero rapacitate plectenda a provincialibus aliquid abstulisse constiterit, direpta in quadruplum redhibere compellas.

Dat. V id. feb. Ravennae Arcadio a. VI et Probo cons. (406 febr. 9).

13.11.12

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Cunctis per provincias administratoribus nostra insinuetur praeceptio, ut, si quando e re publica visum fuerit discussiones inspectionesque aut aliquid simile agitari, ei iniungant, qui vicarianae potestati, comitivae orientis aut augustalitati parendo statuta peregit stipendia, ita ut, si quis ex his, quos palam expressimus, super hoc officii munere excusando nostrum impetravit oraculum aut post elicerit, nequaquam id admittatur. His enim ita rite digestis et ab hominibus gnaris administrabuntur publica munia et altioris adque inhabilis fortunae homines incompetencia obsequia declinabunt.

Dat. X kal. feb. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 23).

13.11.13

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

Loca, quae praestationem suam implere non possunt, praecipimus adaequari, ut, quid praestare possint, mera fide et integra veritate scribatur, id vero quod impossibile est e vasariis publicis auferatur. Et primo quidem veteribus dominis adscribi praedia ipsa conveniet, quorum si personae eorumve heredes non potuerint repperiri, vicinos vel peregrinos volentes, modo ut sint idonei, dominos statuendos esse censemus. In tantum autem omnium animos beneficiis provocamus, ut id, quod defectae possessioni inspectoris arbitrio adscribitur, biennii immunitate relevetur, ut nec idonea praedia alterius glebae sarcina in posterum praegraventur.

Dat. VIII id. iun. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V. aa. cons. (412 iun. 6).

13.11.14

Idem aa. Ursacio comiti rerum privatarum.

Peraequationem Agapii in perpetuum manere censemus.

Dat. IIII non. iul. Ravennae Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 iul. 4).

13.11.15

Idem aa. Sebastio comiti primi ordinis.

Post alia: si qui aliarum possessionum dominus desertum praedium suum inspicere forte voluerit, universa loca quae possidet etiamsi idonea sunt, peragrari patietur, ut sarcina destitutae possessionis, in quantum inspectio deprehenderit, possit melioribus sociari peraequatoque omni patrimonio nihil de desertis postea conqueratur. Tantum enim his praediis aperta et absoluta levamenta praestamus, quorum aut domini omnino non extant aut paupertate mediocres ipsa tantum praedia habere monstrantur.

Dat. prid. id. mart. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II cons. (417 mart. 14).

13.11.16

Idem aa. Sebastio comiti primi ordinis.

Competitionis obreptione seclusa aput eum possessio firma permaneat, cui a peraequatore semel eam traditam fuisse constiterit. Reliqua vero temporis ante acti a novo domino fiscum postulare non patimur, ne alterius culpa alter incipiat subiacere dispendio. Si quis vero privatus aut obligatam sibi possessionem, quae deserta huc usque permansit, aut ex aliquo titulo deberi sibi iure confirmat, allegationes suas sine mora vel per se vel per aliam personam legibus ordinatam aput spectabilitatem tuam publicare debebit, ita ut, si aequitatis ratione suadente ad petitem fuerit translata possessio, is, qui eam a peraequatore susceperat, rei melioratae receptis sublevetur expensis. Verum ne sub specie litis dominationes semel constitutae turbentur, duorum mensum spatium censemus debere servari, intra quod is, qui putat sibi rem probabili ratione competere, debitas exerat actiones. Quod si tempus adscriptum silentio fuerit interveniente transactum, nullum penitus repetendi volumus esse principium. Quod si quis eo tempore, quo peraequator praedium alicui addicit, de suo iure vel per se vel per homines suos non crediderit actitandum, duorum mensum curriculis evolutis in perpetuum conquiescat. Et cetera.

Dat. prid. id. mart. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II cons. (417 mart. 14).

13.11.17

Idem aa. Sebastio comiti primi ordinis.

Post alia: illa, quae ante viginti retro annos speciali impetratione diversis petitionibus inspecta claruerint, ab spectabilitate tua convenit iterari, quatenus, aliorum cessante iudicio intra provinciam sibi commissam, tuo omnia finiantur arbitrio. Eas quoque possessiones, quae ante viginti similiter annos speciale beneficium de recisione meruerunt, studiose peragrarare debebis, ut, utrum e re sint postulata remedia vel his aliquid deceat functionis adiungi, aestimatio fida demonstret. Et cetera.

Dat. prid. id. mai. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II cons. (417 mai. 14).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber quartus decimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.14.1.0. De decuriis urbis Romae.

CTh.14.2.0. De privilegiis corporatorum urbis Romae.

CTh.14.3.0. De pistoribus et catabolensibus.

CTh.14.4.0. De suariis, pecuariis et susceptoribus vini ceterisque corporatis.

CTh.14.5.0. De mancipibus thermarum urbis et subvectione lignorum.

CTh.14.6.0. De calcis coctoribus urbis Romae et Constantinopolitanae.

CTh.14.7.0. De collegiatis.

CTh.14.8.0. De centonariis et dendroforis.

CTh.14.9.0. De studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae.

CTh.14.10.0. De habitu, quo uti oportet intra urbem.

CTh.14.11.0. Quibus militantibus ad urbem non liceat accedere.

CTh.14.12.0. De honoratorum vehiculis.

CTh.14.13.0. De iure Italico urbis Constantinopolitanae.

CTh.14.14.0. De campo Martio urbis Romae.

CTh.14.15.0. De canone frumentario urbis Romae.
CTh.14.16.0. De frumento urbis Constantinopolitanae.
CTh.14.17.0. De annonis civicis et pane gradili.
CTh.14.18.0. De mendicantibus non invalidis.
CTh.14.19.0. De pretio panis ostiensis.
CTh.14.20.0. De pretio piscis.
CTh.14.21.0. De nautis Tiberinis.
CTh.14.22.0. De saccariis portus Romae.
CTh.14.23.0. De patronis horreorum portuensium.
CTh.14.24.0. De mensis oleariis.
CTh.14.25.0. De frumento Carthaginiensi.
CTh.14.26.0. De frumento Alexandrino.
CTh.14.27.0. De Alexandrinae plebis primatibus.

14.1.0. De decuriis urbis Romae.

14.1.1

Imp. Constantius a. et Iulianus caes. ad Iulianum.

In decuriarum ordine insigni, cui librariorum vel fiscalium sive censualium nomen est, nequaquam aliquis locum primi ordinis adipiscatur nisi is, quem constiterit studiorum liberalium usu adque exercitatione pollere et ita esse litteris expolitus, ut citra offensam vitii ex eodem verba procedant: quod cunctis volumus intimari. Ne autem litteraturae, quae omnium virtutum maxima est, praemia denegentur, eum, qui studiis et eloquio dignus primo loco videbitur, honestiorem faciet nostra provisio sublimitate ... tuave eius nomina indicante, ut deliberemus, quae in eum dignitas deferenda sit.

Dat. VI kal. mar. Constantinopoli; accepta id. mai. Romae Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 [360] febr. 24).

14.1.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Sallustium praefectum Urbi.

Privilegiorum antea decurialibus concessorum firmitatem mutare nec volumus nec debemus; quin immo ea, quae primitus statuta perdocentur, etiam nostrae mansuetudinis sanctione permaneant.

Dat. III id. iun. Mediolano Honorio n. p. et Evodio cons. (386 iun. 11).

14.1.3

Idem aaa. Trifolio praefecto praetorio.

Perire nolumus, quidquid aeternae urbi constat fuisse concessum; usque adeo privilegia vetusta servamus, ut nova, in quantum ratio permittit, beneficia praestare velimus. Unde in defendendis

decurialibus, quos binos esse ex singulis quibusque urbibus omnium provinciarum veneranda decrevit antiquitas, id observare debebis, quod vel priscorum principum constitutis vel nostris intellegis sanctionibus definitum. Si quis vero decuriam de auferendis privilegiis putaverit lite pulsandum, intellegat se decuriae interpellare debere iudicem.

Dat. XIII kal. feb. Mediolano Timasio et Promoto cons. (389 ian. 19).

14.1.4

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Exsuperantio, Iulio et ceteris decurialibus.

Leges tam a superioribus principibus quam a divo patre nostro conditas nostra auctoritate firmamus. Singulos itaque iudices scire volumus, ne quis huic collegio iniuriis corporalibus temptet notam adterere neque ab his commodis, quae rationibus adprobantur, audeat separare. Huic etenim collegio volumus antiquam privilegiorum praerogativam servari.

Dat. VIII id. iul. Romae Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 iul. 8).

14.1.5

Idem aaa. Curtio praefecto praetorio.

Cum tot et tam evidentibus praeceptionibus sacris iam inde ab antiquis principibus, nostris quoque rescriptis decuriae sint sacratissimae urbis privilegia confirmata, adtamen quae saepius statuta sunt, hac etiam lege firmamus. Et cetera.

Dat. VII id. april. Ravennae Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 apr. [?] 7).

14.1.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. Bonosiano praefecto Urbi.

Vellemus privilegia augere decuriae, nisi genus esset iniuriae antiquitati aliquid sociare. Quare cuncti cognoscant quinque libras auri multae nomine propositas, si quo in loco eorum actibus ullius persona obrepere forte temptaverit. Emolumenta omnia per diversos erepta redhiberi decernimus. In eos sane, qui contra divalia statuta venisse dicuntur, spectabilis vicarius Africae vindictam ferre curabit.

Dat. VII kal. octob. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 sept. 25).

14.2.0. De privilegiis corporatorum urbis Romae.

14.2.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Ea privilegia, quibus pro reverentia urbis aeternae varia corpora hominum vel priscarum legum cautio vel antecedentium principum fovit humanitas, magnifica sinceritas tua sciat vel confirmata esse arbitrio serenitatis nostrae vel, si in aliqua parte titubaverint, restituta.

Dat. kal. iun. Bonamansione, proposita in foro Traiani divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 1).

14.2.2

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Alypium praefectum Urbi.

Nulli sit liberum, nulli permissum, ut novum aliquid urbis incolae in urbe sustineant.

Dat. prid. id. iul. Aquileiae Tatiano et Symmacho cons. (391 iul. 14).

14.2.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

In honorem aeternae urbis corporatis indulta suffragia valere praecipimus. Et cetera.

Dat. XV kal. april. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 mart. 18).

14.2.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palmato praefecto Urbi.

Cura rectorum provinciarum corporati urbis Romae, qui in peregrina transgressi sunt, redire cogantur, ut servire possint functionibus, quas imposuit antiqua sollemnitas.

Dat. IIII kal. april. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 mart. 29).

14.3.0. De pistoribus et catabolensibus.

14.3.1

Imp. Constantinus a. ad profuturum praefectum annonae.

Cunctis pistoribus intimari oportet, quod, si quis forte possessiones suas ideo putaverit in alios transferendas, ut postea se, rebus in abdito collocatis, minus idoneum adseveret, tamquam in locum eius alio subrogando, nihil ei haec astutia nec detestabilia commenta profutura sunt, sed in obsequio pistrini sine ulla excusatione durabit nec ad eius iura revocabuntur, si quas emptiones transcripserit.

Proposita id. aug. Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 aug. 13).

14.3.2

Imp. Constantius a. ad Orfitum praefectum Urbi.

Si quis pistoris filiam suo coniugio crediderit esse sociandam, pistrini consortio teneatur obnoxius et familiae pistoris adnexus oneribus etiam parere cogatur. Et quoniam necessarium corpus fovendum est, patronos pistoribus constitutos ad altera functionis officia prohibeo devocari caudicariorum corpori minime de cetero copulandos, ut aliis necessitatibus absoluti eam tantummodo functionem liberae mentis nisibus exsequantur.

Dat. prid. non. iul. Mediolano Arbitione et Lolliano cons. (355 iul. 6).

14.3.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

pr. Praedia rustica vel urbana, quae possident privato iure pistoris, nec senatorem nec officialem comparare permittimus, contractu pari cum aliis non interdicto; quippe mercatores ad venditoris officium vocabuntur super hac emptione apud praefectum annonae testatione deposita.

1. In donationibus vero filii excepti sunt et nepotes, eodem loco positus omnibus, qui qualibet proximitate iunguntur, quibus ideo non dempsimus beneficium largitatis, quia et paneficii necessitatem suscipere successionis iure coguntur.

2. Haec forma servabitur et in testamentis aut donatione vel novissima voluntate, ut in extraneos collata non valeant, nisi pistoris officium sponte susceperint qui pistorum sunt munificentiam consecuti.

Dat. IIII non. iun. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 2).

14.3.4

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Optio concessa est his, qui e pistoribus facti sunt senatores, ut aut studio facultatum aut splendidissimo ordine segregati sint. Quod si fuerint cupidi dignitatis, in tantam paneficii substantiam idoneos de suis subrogare cogantur, quantam ipsi exhibere pistoris.

Dat. VIII id. iun. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 6).

14.3.5

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Filios pistorum, qui in parvula aetate relinquuntur, usque ad vicesimum annum aetatis a pistrini sollicitudine defendi iubemus. Sane periculo totius corporis subrogari convenit pistoris idoneos pro pupillis, sub hac videlicet condicione, ut post emensum vicesimum annum aetatis paterni muneris necessitatem subire cogantur, nihilo minus permanentibus pistoribus his, quos in locum eorum constat substitutos.

Dat. VI id. ian. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 ian. 8).

14.3.6

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Nulli liceat pistorum supplicatione delata subterfugendi muneris impetrare licentiam.

Dat. VI id. ian. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 ian. 8).

14.3.7

Idem aa. ad Viventium praefectum Urbi.

Post quinquenni tempus emensum unus prior e patronis pistorum otio et quiete donetur, ita ut ei qui sequitur officinam cum animalibus servis molis fundis dotalibus, pistrinorum postremo omnem enthecā tradat adque consignet.

Dat. VIII id. octob. Altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 [367] oct. 8).

14.3.8

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

In speculis erit officium sinceritatis tuae, ne cui, qui semel pistorum corpori fuerit deputatus, abscedendi qualibet ratione copia facultasque tribuatur, etiamsi ad absolutionem eius pistorum omnium laboret adsensus et consessus convenisse videatur. Ne illud quidem cuiquam concedi oportet, ut ab officina ad aliam possit transitum facere.

Dat. XVIII kal. feb. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 ian. 15).

14.3.9

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Ex libertinis catabolensium corpori statuimus sociari eum, cuius tota substantia triginta librarum argenti aestimatione colligitur. Idque pondus sive ipsum per se habet seu in aliis quibuscumque speciebus vel in aedificiis adque agris dictae adscriptionis merita non transit, iubemus ab inquietudine istius molestiae segregari.

Dat. III kal. april. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? mart. 30).

14.3.10

Idem aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Libertini, qui a dominis cuiuscumque honoris aut meriti aliquid testamento vel donatione meruerunt, si aliqua pistrinis obnoxia consecuti sunt, pistorum corpori copulentur. Si vero libera ab hoc nexu isdem sunt corporibus derelicta, catabolensium necessitatibus obsequantur. Quin etiam si qui ex his aliis se corporibus crediderint inserendos, ab his incunctanter abstracti ei, cui hac lege sociati sunt, muneri deputentur. Si autem a clarissimis viris aliquos acceperint fundos, sic praedicto corpori pareant, ut glebae, ex qua lucrata ea sunt corpora, nullum praeiudicium comparetur.

Dat. non. iul., lecta in Pantheo non. nov. Valentiniano et Valente aa. cons. (368? 370? iul. 7).

14.3.11

Idem aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Hac sanctione generaliter edicimus nulli omnino ad ecclesias ob declinanda pistrina licentiam pandi. Quod si quis ingressus erit, amputato privilegio christianitatis sciat se omni tempore ad consortium pistorum et posse et debere revocari.

Dat. V kal. octob. Aquileiae Valentiniano et Valente aa. cons. (365 sept. 27).

14.3.12

Idem aa. ad Claudium proconsulem Africae.

Secundum parentis nostri Constantini divale praeceptum omnibus lustris pistores ex officio, quod ei corpori constat addictum, ad urbem sacratissimam destinentur. In quo illud convenit praecaveri, ne quis hanc, quae personalis est, functionem pretio putet esse taxandam. Veniant suo tempore, quos causa constringit et ita veniant, ut eos officium, quod tibi paret, pistorum patronis adque annonae praefecto aput publica monumenta consignet. Quod si quis iudicum statuto tempore personam, quae est destinanda, non miserit, ipse profecto remanebit obnoxius functioni, cui subtraxisse probatur obnoxium. In officium quoque poena competens exeretur, quod aut dissimulatione neglexerit aut fraude subtraxerit iudicem suum super vi legis et consuetudinis admonere.

Dat. kal. decemb. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (370 dec. 1).

14.3.13

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Non ea sola pistrini sint vel fuisse videantur, quae in originem adscripta corpori dotis nomen et speciem etiam nunc retentant, sed etiam ea, quae ex successione pistorum ad heredes eorum vel quos alios devoluta noscuntur, quo eorum quoque distractio inhibita evidentius cerneretur. In his vero solis liciti contractus eidem corpori reserventur, quae ad ipsos non hereditario pistorum nomine, sed privatorum institutione, liberalitate vel dote aut quolibet titulo, probantur esse transfusa et si qua ipsi ex privata munificentia consecuti in rebus humanis agentes in aliquem ex sociis, id est in pistorem alterum transtulerunt. Ceterum si haec quoque in successione propria reliquere, etiam eadem dotis nomine et titulo nuncupamus, quia pistrino proficere convenit, quod aput pistorem eo vivente permansit. Servabis igitur de cetero ordinem constitutum, ut, si vel donatione pistoris rem pistrino hereditatis successionisve meritis obligatam quicumque ex privatis a pistoribus fuerit consecutus, sciat corpori obnoxium vendere et alienare non posse, sed in sua causa et pistorum nomine ac iure residere.

Dat. kal. iun. Treviris Valentiniano nob. p. et Victore cons. (369 iun. 1).

14.3.14

Idem aaa. ad Ursicinum praefectum annonae.

Si cui pistoris filia nubserit ac postea is eandem dilapidatis facultatibus consortio putaverit eximendam, non alia lege adque ratione eundem ipsum pistoriae necessitati et corpori praecipimus adstringi, quam si eodem munere originis vinculo teneretur.

Dat. VIII kal. mart. Treviris Modesto et Arinthaeco cons. (372 febr. 22).

14.3.15

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Gregorium virum clarissimum praefectum annonae.

Ne quis umquam praefectus annonae contra suam alienamve sententiam pistorum locum eiectis permiserit reformari, cum praescriptum suum apud iudices obtinere lex debeat, per quam simul adversus decoctorum vitia et utilitati annonae publicae et rerum iudicatarum Constantiae providetur.

Dat. XIII kal. mart. Treviris Gratiano a. IIII et Merobaude cons. (377 febr. 16).

14.3.16

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Arborium praefectum Urbi.

Quidquid ex horreis plectibili usurpatione praesumptum sit, id per pectores, in quos totius criminis confertur invidia, matura exactione reddatur, ut, si quid in hac specie minus potuerit exsolvi, in quibuscumque speciebus, in aere vel plumbo seu qualibet alia solutione, pensetur, dummodo reintegratio totius summae curetur.

Dat. id. iun. Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 iun. 13).

14.3.17

Idem aaa. ad Titianum vicarium Africae.

Iudices Africanos laudabilis sinceritas tua huiusmodi interminatione conterreat, ut, nisi tempore solito debitos pectores venerabilis Romae usibus dirigere curaverint, sciant se ipsos quinquaginta argenti librarum officiumque eorum pari condemnatione multandum.

Dat. IIII id. iul. Treviris Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iul. 12).

14.3.18

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Sallustium praefectum Urbi.

Ut concessa decurialibus privilegia nolumus abrogari, ita lege super mancipibus data nihil iubemus inminui. Nam si qui ob hoc ad decurias illicite transierunt, ut munus evaderent mancipatus, necesse est erga eos privilegia non posse servari, quos obnoxios sibimet recte vindicat functio memorata. In tantum etiam defensiones diversorum principum largitate concessas erga decurias manere decernimus et mancipatui obnoxios iubemus adduci, ut, si quispiam super absolute mancipatus nostrae maiestati preces obtulerit, bonorum amissione plectatur. Quod quidem non solum in decurialibus, sed etiam in ceteris decernimus perpetua lege servari.

Dat. III id. iun. Mediolano Honorio n. p. et Evodio v. c. cons. (386 iun. 11).

14.3.19

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eusebio praefecto praetorio.

Pectores urbis aeternae praetermissa veteri consuetudine fundis vel praediis ad nihilum redactis, quae eorum corpori solacia certa praebebant, novos sibi quaestus excogitasse comperimus. Ideoque in futurum provisionis remedia proferentes misso probatae industriae viro singulorum fundorum sive praediorum, quae pistorum corpori obnoxia sunt, vires discuti exquirique praecipimus, ut idem iure perpetuo idoneis adfixa praestatione tradantur adque conductores praestationis modum et solacia ministrent antiquitus constituta pistoribus.

Dat. VII id. iul. Mediolano Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 iul. 9).

14.3.20

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Adscripti semel per sententiam iudicis ordini pistorio subrepticia rescripta non quaerent, nec ulla eis supplicandi praestetur facultas. Et qui huiusmodi sperare voluerit beneficia, quinque libras auri fisco nostro inferre cogetur. Si quo enim casu vel oecultis vel ambitiosis hoc precibus elicuerit, iudex, cuius in iudicio haec fuerit prolata sententia, officium quoque eius, si consensum praeberit impetratis, quinas auri libras aerario nostro inferent.

Dat. VII kal. mai. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 apr. 25).

14.3.21

Idem aa. et Theodosius a. Vitali praefecto annonae.

Nulli pistori nec posteris eius in privatas personas vel thymelicas vel eas, quae aurigandi studio detinentur, liceat coniugii societate transire, etiamsi huic facto omnium pistorum accedat adsensus, etiamsi nostra elicitae fuerint aliqua subreptione rescripta. Quod si quisquam in haec vetita adspirare temptaverit, sciat se verberibus adfectum deportatione puniendum facultatesque suas paneficio sociandas. Quod si non statim officium gravitatis tuae in ipsis inceptis occurrerit, sed in suggestione cessaverit, in singulis familiis librarum auri decem multa feriat: ita ut eae quoque personae cum patrimonio ad debitum officium revocentur, quae per huiusmodi nuptias in simili consortio fuerunt. Omnes igitur, qui filias pistorum in consortium sortiti sunt, vel ex thymelicis vel aurigis vel universis privatis pistorio corpori ilico deputentur.

Dat. VIII id. mart. Ravennae d. n. Theodosio a. I et Rumorido v. c. cons. (403 mart. 8).

14.3.22

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Quicumque illustris urbanae sedis vel annonariae potestatis apparitor clandestina fraude pistorem concusserit, accusatus adque convictus perpetuis paneficii nexibus addicatur. Et cetera.

Dat. VII kal. ian. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II v. c. cons. (417 dec. 26).

14.4.0. De suariis, pecuariis et susceptoribus vini ceterisque corporatis.

14.4.1

Imp. Constantinus a. ad Pacatianum praefectum praetorio.

Quoniam suariorum corpus ad paucos devenit, iubemus eos adstante populo Romano dicere, quibus excusatio sit delata, quibus provenerit onus, ut his in medium publicae rationis eductis exemplum rei naviculariae proponatur. Itaque dinoscant facultates proprias suariorum esse obnoxias muneri ac de duobus alterum eligant; aut retineant bona quae suariae functioni destricta sunt ipsique suario teneantur obsequio aut idoneos quos volunt nominent, qui necessitati idem satisfaciant. Nullum enim vacare ab huius rei munere patimur, sed sive honoribus evecti sive quolibet versutiae genere fugerunt, revocari eos iubemus idque ipsum teste et audiente populo Romano compleri ac nos super his consuli, ut animadvertamus in eos, qui hac tergiversatione usi sint; de reliquo functionis huius

vacatione nulli penitus tribuenda, sed eo qui subripere potuerit post beneficium infirmatum, salutis etiam periculum subituro.

Dat. VIII id. mart. Romae Optato et Paulino cons. (334 mart. 8).

14.4.2

Idem a. Lucrio Verino.

In arbitrio suo possessor habeat, ne suario pecuniam solvat, quod ideo permissum est, ne in aestimando porcorum pondere licentia suariis praebeatur. Quod si iuste porcos suarius aestimaverit, huic pecuniam possessor, cui pensationis utriusque copia est indulta, numerabit. Ne autem suario in suscipienda pecunia detrimenti aliquid adferatur, singulis quibusque annis ea pretia porcinae possessor adnumeret, quae usus publicae conversationis adtulerit. Et quoniam non semper nec in omnibus locis una est forma pretiorum, pro diversitate locorum et temporum in specie pretia danda sunt, nisi ipsa porcina praestetur. Iudices autem regionum monendi sunt, ut per singulos annos ad scientiam tuam referant, quae in quibus locis sunt pretia porcinae, ut instructione hac a tua gravitate perpensa tunc demum suarii per diversa proficiscantur et pretia suscipiant, quae in his regionibus versari cognoveris. Queri enim suarii non poterunt, quia nihil interest, carius an vilius comparent, cum, quantum pretium daturi sunt, a possessore accipiant; et possessores erunt moderati in specie distrahenda, cum se sciant, quanto maiora pretia pro carne poposcerint, tanto plus suariis soluturos.

Dat. III id. april. Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 [324] apr. 11).

14.4.3

Imp. Iulianus a. Flavio Aproniano suo salutem.

Ea pretia, quae in Campania per singulos annos repperiuntur, suariis urbis Romae debent solvi, ita ut periculo suariorum populo Porcinae species adfatim praebeatur. Et quia officialibus pro omni supplicio sufficit direptorum restitutio, quidquid ultra senos folles per singulas libras claruerit flagitatum, id fisci viribus protinus vidicetur. Exactio autem nummaria non per officium tuum vel ipsos suarios, sed per officiales consularis iuxta praeceptum nostrae mansuetudinis competentem sortiatur effectum. Nam quia maiorum potestatum officiales solent esse provincialibus perniciosi, per ordinarios iudices adque curias etiam hanc exactionem convenit celebrari. Per singulos itaque annos iuxta pretia, quae repperiuntur in publica conversatione, per Campaniam habitantes pecuniam pro singulis libris Porcinae praecipiantur exsolvere, ita ut non ad pretia, quae in urbe Roma repperiuntur, sed quae apud Campanos in publicis usibus habentur, nummaria celebretur exactio, suariis autem celebrandae nummariae exactionis facultas denegetur. Nam dedimus litteras ad virum clarissimum consularem, ut remotis officialibus praefecturae urbanae et suariis ipse totius exactionis instantiam adque periculum ad suam curam sollicitudinemque revocare contendat. Qui evidentissimo discrimini constituetur obnoxius, si in transmittendis pecuniis aliqua fuerit materia deceptionis exorta.

Dat. V id. decemb. Antiochiae d. n. Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 dec. 9).

14.4.4

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Praetextatum praefectum Urbi.

pr. Per singulas et semis decimas, quibus suariorum dispendia sarciuntur, damnum, quod inter susceptionem et erogationem necessario evenit, vini, hoc est septem et decem milium amphorarum perceptione relevetur.

1. Cui rei illud provisionis accedat, ut Lucanus possessor et Brittius, quos longae subvectionis damna quatiebant, possit, si velit, speciem moderata, hoc est septuagenarum librarum compensatione dissolvere, quod ibi debebit inferre, ubi vina fuerat traditurus.

2. Quibus in rebus illud quoque a decessore tuo salubriter institutum est, quo suariis aestimandi licentia denegetur pondusque porcorum trutiniae examine, non oculorum libertate quaeratur, ita videlicet, ut ne volenti quidem possessori tradere animal liceat, cuius modum non prius ponderatione certa deciderit suarius. Animal vero a possessore tradendum ob digeriam prius unius noctis tantum ieiunitate vacuetur.

3. Illud quoque salubris Constantinianae legis forma compescat, videlicet ut cum possessore, cui commodioris pretii beneficia indulta a veteribus principibus praerogativa providit, proprium ordo decimat ac transigat isque ordo suariis, quibuscum habet vini emolumenta communia, aut legitimum pretium, id est Romani fori, cui carnem fuerat illaturus, tradat, aut carnem debitam subministret.

4. Porro decimae semis, quam statuimus, non petantur ab his, a quibus fuerit pecunia ministranda. Haec autem omnia aeneae tabulae in foro suario collocandae ad aeternam memoriam oportebit insculpi.

Dat. VIII id. octob. Remis Lupicino et Iovino cons. (367 oct. [?] 8).

14.4.5

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Albinum praefectum Urbis Romae.

Suariorum vires ea concidisse occasione comperimus, quod fundi eorum adque alia praedia in extraneas quasque personas multimoda donatione transcripta sunt. Quae sublimis eminentia tua aut ad memoratorum iura revocabit aut, si eorum detentatores putaverint abnuendum, subeant cum his communem sarcinam, quorum incubuere corporibus. Consanguineos quoque eorum vel originales ut memoratorum nomini functionique iubeas adiungi, plenum et aequitatis et iuris est.

Dat. XV kal. sept. Romae Timasio et Promoto cons. (389 aug. 18).

14.4.6

Idem aaa. ad Albinum praefectum Urbi.

Porcinarii urbis aeternae cum pervigilem laborem populi Romani commodis exhibeant, id se divae memoriae Gratiani beneficio meruisse proponunt, ne sordidis umquam muneribus subiacerent. Illustris igitur auctoritas tua divalium praeceptorum formam conservans etiam cum interminatione competenti suo insistat officio, quatenus id, quod et ante constitutum est et nulla postmodum iussione mutilatum, indubitatum adque intactum faciat perdurare.

Dat. VIII kal. sept. Romae Timasio et Promoto cons. (389 aug. 25).

14.4.7

Impp. Arcadius et Honorius aa. Florentino praefecto Urbi.

Heredes suariorum, filiorum etiam emancipatorum bona omnia ac patrimonia requirantur, ut, sive personarum agatur ratio sive rerum, non minus habeatur obnoxius quem possessio tenet quam quem successio generis adstringit, dummodo suo ordini adtributos suarii non amittant et propriis facultatibus solitisque subsidiis aliena adque longinqua et ab hoc munere distracta non quaerant.

Dat. XV kal. mar. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 febr. 15).

14.4.8

Idem aa. hilario praefecto Urbi.

pr. Quicumque de suariorum corpore originariam functionem sub cuiuslibet desiderio auxilii vel honore declinasse noscuntur vel ad diversa se officia contulisse aut adnotationibus vel rescriptis nostrae serenitatis elicitis, ad munus pristinum revocentur, tam qui paterno quam qui materno genere inveniuntur obnoxii: oportet enim viribus vacuari, quae in dispendium publicum adumbratione extorta sint. Nullique penitus ad quemlibet honorem adque militiam aditus tribuatur et si qua deinceps de nostris altaribus per adnotationem vel rescriptum vel quolibet genere fuerint elicitae vel emendicatae, cassentur.

1. Eos etiam, qui ad clericatus se privilegia contulerunt, aut agnoscere oportet propriam functionem aut ei corpori quod declinant proprii patrimonii facere cessionem.
2. Ii vero, qui praedia obnoxia corpori vel ex empto vel ex donato vel ex quolibet titulo tenent, pro rata publicum munus agnoscant aut possessionibus cedant.
3. Circa reliqua etiam corpora, quae ad privilegia urbis Romae pertinere noscuntur, eadem praecepti nostri forma servetur.

Dat. XVIII kal. feb. Romae Basso et Philippo cons. (408 ian. 15).

14.4.9

Imp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

Post alia: ad excludendas patronorum caudiciorum fraudes et portuensium furta mensorum unus e patronis totius consensu corporis eligatur, qui per quinquennium custodiam portuensium suscipiat conditorum, clandestinum ad collegas digma missurus, ne quid ex specie fraus occulta vectorum pessimae qualitatis inmutet. Cui praemia ista deferimus, ut, si optima fide administraverit munus iniunctum, post expletas lustralis sollicitudinis metas comitivae terti ordinis honore cumuletur idque non iam ex codicillis nostris, sed constituti istius consequatur indulto; deprehensus in fraude amisso patrimonio ad pistrini etiam munia prima revocetur. Illud etiam decernimus, ne in singulos tres primos patronos corporum singulorum vir clarissimus praefectus annonae ius habeat corporalis iniuriae nam sufficit in delinquentem illustris urbani censura iudicii.

Dat. VII kal. ianuar. Ravennae Honorio a. XI et Constantio II v. c. cons. (417 dec. 26).

14.4.10

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

pr. Suariis pecuarii iungantur: sub hac tamen condicione decreti corpora volumus miscere, ut rescissis privilegiis, quae impetrasse dicuntur, mixtae corporum vices alternis fungantur officiis.

1. Quibus cum lege concedimus, ut corpora externa iungamus, e re est, ut his quoque suas reddi iubeamus personas, quas rescissis omnium privilegiis vinculis gratiosis sententiis, si quas in abolitionem genuinae functionis callida fraude meruerunt, restitui cum facultatibus suis posthabita dilatione.
2. Nulla tamen eos corporis iniuriae formido percellat: nam praecipimus, ut tres huius corporis principales terti ordinis comitivam recipiant, quam sibi non iam ex codicillis nostris, sed ex privilegio latae legis adsumant.
3. Per quinque autem menses quinas in obsoniis libras carnis possessor accipiat, ne per minutias exigui ponderis amplius fraus occulta decerpit. Possessores quoque, qui pro larido millenos denarios in vicens libris solebant conferre, suariis in pretio exsolvant.
4. Primiscrinii quoque tam illustris urbanae sedis quam spectabilis vicariae potestatis, nisi anno militiae finali institerint, ad supplendam summam praeteritae dissimulationis artentur, ut ex propriis facultatibus debita suariae functionis exsolvant, quae neglexerunt flagitare dum militabant, privilegia etiam militiae perdituri.
5. Quattuor milia sane obsoniorum, amputatis superfluis ac domus nostrae perceptionibus, diurna sublimitas tua decernat, quibus copiis populus animetur.

Dat. IIII kal. aug. Ravennae Monaxio et Plinta cons. (419 iul. 29).

14.5.0. De mancipibus thermarum urbis et subvectione lignorum.

14.5.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Quidquid erga mancipes, qui thermarum exhibitionem Romae curant, in exercitio compendiisque salinarum scitis priorum principum cautum est, aeterna sanctione firmamus.

Dat. III non. april. Treviris Valentiniano et Valente cons. (368? 370? apr. 3).

14.6.0. De calcis coctoribus urbis Romae et Constantinopolitanae.

14.6.1

Imp. Constantius a. ad Orfitum praefectum Urbi.

Ex omnibus praediis, quae iam dudum praestationi calcis coeperunt obnoxia adtineri, coctoribus calcis per ternas vehes singulae amphorae vini praebeantur, vecturariis vero amphora per bina milia et nungenta pondo calcis. Quin etiam volumus non personas, sed ipsos fundos titulo huius praestationis adstringi. Vecturarios etiam ex quattuor regionibus trecentos boves praecipimus dari.

Dat. VIII kal. april. Eusebio et Hypatio cons. (359 mart. 25).

14.6.2

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Oratio nostra immunitatem eorum, quos coctio calcis manet, et vecturariorum est evidenter amplexa. Quaecumque igitur extraordinariorum prisca adque inveterata consuetudine huiusmodi sortis homines antea sunt adepti, nunc quoque ad leniendum opus quod sustinent publici muneris consequantur.

Dat. vi id. iun. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 8).

14.6.3

Idem aa. ad Volusianum virum clarissimum vicarium.

Statum urbis aeternae reformare cupientes ac providere publicorum moenium dignitati iubemus, ut calcis coctoribus vectoribusque per singulas vehes singuli solidi praebeantur, ex quibus tres partes inferant possessores, quarta ex eius vini pretio sumatur, quod consuevit ex arca vinaria ministrari: illud addentes, ut non amplius quam terna milia minores vehes annuae postulentur. Huius autem vehationis ita sit ratio partita, ut mille quingenta onera formis, alia sartis tectis annua deputentur, ita ut nulli iudicum seu officiorum excoquendae calcis licentia relinquatur, sub eo statuto, ut, qui in hac usurpatione fuerit, austeritatem vigoris publici ferre cogatur. Hoc autem excepto a tarracinensis praestationis canone suggera, quae vetusto praeberi fari ac portus usibus more consuevit. A curialibus vero tuscis nungentarum vehum, quas inferre per singulos annos cogebantur, sarcinam sub ea condicione praecipimus amoveri, ut, si quando necessitas novi operis extiterit, id ipsum in notitiam nostram suggestionibus iudicum perferendum quid addendum vel quatenus inferendum sit, nostrae deliberationis moderamine sanciat. Ex supra dicto autem numero vehationis medietatem, quam sartis tectis iussimus deputari, separatim conveniet adscribi, ita ut praefecti urbi officium ad suam partem hanc curam pertinere cognoscat.

Dat. VIII id. aug. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 aug. [?] 6).

14.6.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum Urbi.

Ut caementorum et calcis in urbe venerabili copiae minime derogetur, quisquis ex his quippiam sibi deferendum qualibet caelestis indulgentiae definitione contenderit, nihil prorsus accipiat, nisi quod cunctis moenibus fabricationique Romanae superfluere ac redundare constiterit.

Dat. kal. april. Antonio et Syagrio cons. (382 apr. 1).

14.6.5

Impp. Honorius et Theodosius aa. Aetio praefecto Urbi.

Omnes fornaces per omne spatium, quod inter amphitheatrum et divi Iuliani portum per litus maris extenditur, tolli praecipimus propter salubritatem urbis amplissimae et nostrarum aedium vicinitatem nec ulli in his locis coquendae calcis praeberi licentiam.

Dat. IIII non. octob. Constantinopoli Monaxio et Plinta cons. (419 oct. 4).

14.7.0. De collegiatis.

14.7.1 [=brev.14.1.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Graccho consulari Campaniae.

De retrahendis collegiis vel collegiatis iudices competentes dabunt operam, ut ad proprias civitates eos, qui longius abierunt, retrahi iubeant cum omnibus, quae eorum erunt, ne desiderio rerum suarum loco originario non valeant attineri. De quorum agnatione haec forma servabitur, ut, ubi non est aequale coniugium, matrem sequatur agnatio, ubi vero iustum erit, patri cedat ingenua successio.

Dat. IX. kal. iun. Mediolano, Caesario et Attico coss.

Interpretatio. Collegiati, si de civitatibus suis forte discesserint, ad civitatis suae officia cum rebus suis vel ad loca, unde discesserunt, revocentur: de quorum filiis haec servanda condicio* est, ut, si de colona vel ancilla nascuntur, matrem sequatur agnatio; si vero de ingenua et collegiato, collegiati nascuntur.

14.7.2 [3 h.]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Liberio praefecto praetorio.

Post alia: collegiatis et vitutiaris et nemesiacos signiferos cantabrariorum et singularum urbium corporatos simili forma praecipimus revocari. Quibus etiam supplicandi inhibendam facultatem esse censuimus, ne originem, quod fieri non potest, commutare ulla iussio videatur ac si forte per sacram auctoritatem cognoscitur aliqui liberatus, cessante beneficio ad originem revertatur.

Dat. VI kal. decemb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [409?] nov. 26).

14.8.0. De centonariis et dendroforis.

14.8.1

Imp. Constantinus a. ad Evagrium praefectum praetorio.

Ad omnes iudices litteras dare tuam convenit gravitatem, ut, in quibuscumque oppidis dendrofori fuerint, centonariorum adque fabrorum collegiis adnectantur, quoniam haec corpora frequentia hominum multiplicari expediet.

Dat. XIII kal. octob. Naisso, accepta VIII id. novemb. Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 sept. 18).

14.8.2

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Ne quis ex centonariorum corpore subtrahere se possit ad curiam, poena eidem corpori proposita, nisi ilico de eius abscessu querellam deposuerit.

Dat. V kal. feb. Treviris Valentiniano n. p. et Victore v. c. cons. (369 ian. 28).

14.9.0. De studiis liberalibus urbis Romae et Constantinopolitanae.

14.9.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Olybrium praefectum Urbi.

Quicumque ad urbem discendi cupiditate veniunt, primitus ad magistrum census provincialium iudicum, a quibus copia est danda veniendi, eiusmodi litteras perferant, ut oppida hominum et natales et merita expressa teneantur; deinde ut in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam navare proponant; tertio ut hospitia eorum sollicite censualium norit officium, quo ei rei impertiant curam, quam se adseruerint expetisse. Idem immineant censuales, ut singuli eorum tales se in conventibus praebeant, quales esse debent, qui turpem inhonestamque famam et consociationes, quas proximas putamus esse criminibus, aestiment fugiendas neve spectacula frequentius adeant aut adpetant vulgo intempestiva convivia. Quin etiam tribuimus potestatem, ut, si quis de his non ita in urbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat, publice verberibus adfectus statimque navigio superpositus abiciatur urbe domumque redeat. His sane, qui sedulo operam professionibus navant, usque ad vicesimum aetatis suae annum romae liceat commorari. Post id vero tempus qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine praefecturae etiam impurius ad patriam revertatur. Verum ne haec perfunctorie fortasse curentur, praecelsa sinceritas tua officium censuale commoneat, ut per singulos menses, qui vel unde veniant quive sint pro ratione temporis ad Africam vel ad ceteras provincias remittendi, brevibus comprehendat, his dumtaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adiuncti. Similes autem breves etiam ad scrinia mansuetudinis nostrae annis singulis dirigantur, quo meritis singulorum institutionibusque compertis utrum quandoque nobis sint necessarii, iudicemus.

Dat. IIII id. mart. Treviris Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 mart. 12).

14.9.2

Idem aaa. Clearcho praefecto Urbi.

Antiquarios ad bibliothecae codices componendos vel pro vetustate reparandos quattuor Graecos et tres Latinos scribendi peritos legi iubemus. quibus de caducis popularibus, et ipsi enim videntur e populo, competentes impertiantur annonae: ad eiusdem bibliothecae custodiam condicionalibus et requirendis et protinus adponendis.

Dat. VIII id. mai. Modesto et Arinthaeo cons. (372 mai. 8).

14.9.3

Imp. Theodosius a. et Valentinianus caes.

pr. Universos, qui usurpantes sibi nomina magistrorum in publicis magistrationibus cellulisque collectos undecumque discipulos circumferre consuerunt, ab ostentatione vulgari praecipimus amoveri, ita ut, si qui eorum post emissos divinae sanctionis adfatus quae prohibemus adque damnamus iterum forte temptaverit, non solum eius quam meretur infamiae notam subeat, verum etiam pellendum se ex ipsa ubi versatur illicite urbe cognoscat. Illos vero, qui intra plurimorum domus eadem exercere privatim studia consuerunt, si ipsis tantummodo discipulis vacare maluerint, quos intra parietes domesticos docent, nulla huiusmodi interminatione prohibemus. Sin autem ex eorum numero fuerint, qui videntur intra capitolii auditorium constituti, ii omnibus modis privatarum aedium studia sibi interdicta esse cognoscant scituri, quod, si adversum caelestia statuta facientes fuerint deprehensi, nihil penitus ex illis privilegiis consequentur, quae his, qui in Capitolio tantum docere praecepti sunt, merito deferuntur.

1. Habeat igitur auditorium specialiter nostrum in his primum, quos Romanae eloquentiae doctrina commendat, oratores quidem tres numero, decem vero grammaticos; in his etiam, qui facundia graecitatis pollere noscuntur, quinque numero sint sofistae et grammatici aequae decem. Et quoniam non his artibus tantum adulescentiam gloriosam optamus institui, profundioris quoque scientiae adque doctrinae memoratis magistris sociamus auctores. Unum igitur adiungi ceteris volumus, qui philosophiae arcana rimetur, duo quoque, qui iuris ac legum formulas pandant, ita ut unicuique loca specialiter deputata adsignari faciat tua sublimitas, ne discipuli sibi invicem possint obstrepere vel magistri neve linguarum confusio permixta vel vocum aures quorundam aut mentes a studio litterarum avertat.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. XI et Valentiniano cons. (425 febr. 27).

14.10.0. De habitu, quo uti oportet intra urbem.

14.10.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Pancratium praefectum Urbi.

pr. Sine exceptione temporis matutini, dumtaxat intra moenia constitutus, nullus senatorum habitum sibi vindicet militarem, sed chlamydis terrore deposito quieta coloborum ac paenularum induat vestimenta. Cum autem vel conventus ordinis candidati coeperit agitari vel negotium eius sub publica iudicis sessione cognosci, togatum eundem interesse mandamus.

1. Officiales quoque, per quos statuta complentur ac necessaria peraguntur, uti quidem paenulis iubemus, verum interiorem vestem ad modum cingulis observare, ita tamen, ut discoloribus quoque palliis pectora contegentes condicionis suae necessitatem ex huiusmodi agnitione testentur.

2. Servos sane omnium, quorum tamen dominos sollicitudine constat militiae non teneri, aut byrris uti permittimus aut cucullis.

3. Si quis de senatoribus statuta neglexerit, proprii auctoritate honoris exutus ingrediendi senatum iam non habeat potestatem officiales vero, sed et servi, qui pudoris non possunt dispendium sustinere, exilii poenam subire iubeantur: officio censuali viginti librarum auri non inmerito dispendiis subiugando, si culpam usurpationis huiusce aut dissimulatione subpresserit aut accepta pretii mercede subtraxerit.

Dat. prid. id. ianuar. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 ian. 12).

14.10.2

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad populum.

Usum Tzangarum adque Bracarum intra urbem venerabilem nemini liceat usurpare. Si quis autem contra hanc sanctionem venire temptaverit, sententia viri illustris praefecti spoliatum eum omnibus facultatibus tradi in perpetuum exilium praecipimus. Et cetera.

Dat. proposita Romae in foro divi Traiani Caesario et Attico cons. (397 apr. 7?).

14.10.3

Idem aa. Flaviano praefecto Urbi.

Intra urbem Romam nemo vel Bracis vel Tzangis utatur. Quod si quisquam post praeceptum nostrae clementiae in hac contumacia perduraverit, prout condicio siverit, coercitus sacra urbe pelletur. Et cetera.

Dat. VIII id. iun. Brixiae. Theodoro v. c. cons. (399 iun. 6).

14.10.4

Impp. Honorius et Theodosius aa. Probiano praefecto Urbi.

Maiores crines, indumenta pellium etiam in servis intra urbem sacratissimam praecipimus inhiberi, nec quisquam posthac impune hunc habitum poterit usurpare. Si quis autem neglexerit nostrae sanctionis vigorem, ingenuus legis laqueos non evitet, servus operi publico vindicabitur. Quod innotescere non solum intra urbem protinus, verum etiam in vicinis regionibus non licere sancimus.

Dat. prid. id. dec. Ravennae d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 dec. 12).

14.11.0. Quibus militantibus ad urbem non liceat accedere.

14.11.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad populum.

Post alia: agentes in rebus adque palatinos aliosque milites inferioris militiae exceptis his, quibus negotium aliquod aut munus fuerit iniunctum, omni penitus arceri urbis venerabilis iubemus accessu, ita ut, si quis nostri edicti auctoritatem violare temptaverit, deportatione plectatur. Et cetera.

Dat. et proposita Romae VII id. april. Caesario et Attico cons. (397 apr. 7).

14.12.0. De honoratorum vehiculis.

14.12.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Nebridio praefecto Urbi.

Omnes honorati seu civilium seu militarium dignitatum vehiculis dignitatis suae, id est carrucis biuigis, intra urbem sacratissimi nominis semper utantur.

Dat. III kal. feb. Constantinopoli Honorio n. p. et Evodio cons. (386 ian. 30).

14.13.0. De iure Italico urbis Constantinopolitanae.

14.13.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Clearchum praefectum urbis Constantinopolitanae.

Italici iuris auxilium arbitra aequitate renovamus. Concessi igitur gratia beneficium publicis actibus intimetur et incisa tabulis debita sollemnitate permaneat.

Dat. prid. non. aug. Hieropoli Valentiniano et Valente aa. cons. (370? 373? aug. 4).

14.14.0. De campo Martio urbis Romae.

14.14.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad populum.

Post alia: eos, qui in Campo Martio casas seu tuguria collocare temptaverint, sententia viri illustris praefecti spoliatos omnibus facultatibus tradi in perpetuum exilio praecipimus. Et cetera.

Dat. et proposita Romae in foro divi Traiani Caesario et Attico cons. (397 apr. 7?).

14.15.0. De canone frumentario urbis Romae.

14.15.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Ne pessimus panis populi Romani usibus ministretur, sola ducentena milia modiorum frumenti integri adque intemerati iuxta priscum morem mensores et caudicarii levioribus pretiis pistoribus venundare cogantur.

Dat. VI id. iul. Naisso divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iul. 10).

14.15.2

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Iulianum praefectum annonae.

Nautici apud curatorum vel magistratuum acta fateantur incorruptas sese species suscepisse eorumque, apud quos deponitur ista testatio, praesens aspectus probet nihil in his esse vitii. Quod eo tempore, quo ad sacrae urbis portum pervenit, praefecturam iugiter observare praeceptum est.

Dat. XVIII kal. iul. Remis Gratiano a. I et Dagalaifo cons. (366 iun. 14).

14.15.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad senatum.

pr. Certum habetis, patres conscripti, quantum curarum impendimus pro vestris ac populi commodis; ideoque hac lege sancimus, ut, si quid frumenti vel olei urbicarii canonis remissione indultum est, speciali beneficio contra publicum commodum elicitum non valeant.

1. Urbani etiam usus frumenta si quando vel fortuna vel ratio in Africae coegerit residere litoribus, adtingere nullus audeat aut mutatis directoriis quoquam praeter sacram urbem praescripti ullius innovatione transmittere. Et cetera.

Dat. XVII kal. mai. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 apr. 15).

14.15.4

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

pr. Improborum petitiones, qui impudentius ausi sunt postulare pensiones aquae molarum, quae urbi venerabili annonas abundantius praestitissent, quinque librarum auri multa infligat, nisi ab hac petendi importunitate discedant. Illos etiam, qui potestati praefecturae annonariae praesunt, et apparitores, qui isdem ministeriis obsecundant, par multa retineat, si cuiusquam improbissimi hominis consenserint vel paruerint voluntati.

1. Simili autem poena teneantur, qui aliquid ex his horreis cellulisve, quae intra urbem Romam adque in portu constitutae pistorio iure retinentur, sibimet tamquam possessione privata ausi fuerint vindicare.

Dat. prid. id. april. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 apr. 12).

14.15.5

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Neminem patimur in mutando canone urbis Romae nostrae clementiae beneficium postulare. Ideoque evidenti praeceptione consulentes non solum ea rescripta, quae quoquomodo potuerint impetrari, suscipi non sinimus, verum etiam illa vacuari, quae praeteritum quoque tempus elicuit. Ac ne ullus subreptioni patescat aditus, eos, qui posthac commutari sibi canonem in fraudem venerandae urbis poposcerint, ad duplum retinendos esse decernimus, ut vetus dispositio suum robur obtineat.

Dat. prid. non septemb. Altino Theodoro v. c. cons. (399 sept. 4).

14.15.6

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Ne deinde facinora impunitate coalescant, evidenti praeceptione decernimus, ut a vicario ceterisque iudicibus, quos ex urbicario canone quidquam usurpasse constiterit, in quadruplum praesumpta poscantur, ita ut duplum iudices, duplum eorum officia cogantur inferre. Deinceps autem nisi ab huiusmodi scelere temperetur, iudices deportationis poena retinendos, primates officiorum capitali supplicio subiugandos perpeti auctoritate sancimus. Et cetera.

Dat. IIII kal. octob. Altino Theodoro v. c. cons. (399 sept. 28).

14.16.0. De frumento urbis Constantinopolitanae.

14.16.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio praefecto Urbi.

Quingentas auri libras partim a tui culminis indagine, partim amplissimi senatus grata illatione collectas ad prohibendam famem ita huic titulo consecramus, ut, quidquid super frumentaria comparatione titulus emptionis invenerit, in tribunalibus praefecturae urbanae sub gestorum testificatione pandatur, ut summa collecta et incrementa, quae venundato tritico accesserint, patrum insinuetur examini, omni adeo, quae contra hunc titulum temptabitur, usurpatione cessante, ut nec tuae sedis auctoritate nec cuiquam liceat cuiuscumque vel honestae occasionis obtentu haec perpensa ullo pacto convellere, ne non modo tot sententiarum violare munimina videatur, sed et familiari dispendio quatiatur et id, quod ex hac auri quantitate decerpserit, geminatum arcae frumentariae inferat. Si quis autem privatim ad usus proprios intra urbem amplissimam frumentum comparare voluerit, habeat licentiam coemendi.

Dat. VI kal. mai. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 apr. 26).

14.16.2

Idem aa. Urso praefecto Urbi.

Nulli, ne divinae quidem domui nostrae frumentum de horreis publicis pro annona penitus praebetur, sed integer canon mancipibus consignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda. Ita enim debet canon ab inclytae memoriae constantino praestitutus nec non a divo pietatis meae avo auctus expendi, quoniam crescit inopia, si frumento, quod pro annona tribuitur, ad usus alios deputato cogentur sibi de publico emere quae aliis vendere potuissent.

Dat. X kal. aug. Constantinopoli Theodosio a. VII et Palladio v. c. cons. (416 iul. 23).

14.16.3

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Leontio praefecto Urbi.

Sescentarum undecim auri librarum quantitas ad coemptionem frumentariam sit perpetuo dedicata, nec liceat cuiquam postea administratione urbicae potestatis percepta aliquid ex memorata summa minuire vel ad quoscumque alios usus convertere sed sub gestorum testificatione certum fiat et quod mancipibus mutui nomine datum est et quod ab isdem sit excepta omni concussionem solvendum. Eum autem, qui hanc formam ausus fuerit inquinare, quantitatem, in qua suam calliditatem exercuerit, in duplum redhibere iubemus, et quidquid ex praedicta ratione adcreverit, ad cumulum memoratae auri quantitatis et frumentarii tituli fomitem redundare legisque huius tenorem aeneis tabulis incidi.

Dat. V kal. decemb. Constantinopoli Ariobindo et Aspare cons. (434 nov. 26).

14.17.0. De annonis civicis et pane gradili.

14.17.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. Iovio praefecto Urbi.

Quia comperimus nonnullos venditis aedibus panes earum penes se retinere, nulli liceat, ut aedes sequantur annonae. Sane si qui ex huiusmodi titulo caduci sint panes, fisci viribus vindicentur.

Dat. VI kal. april. divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mart. 27).

14.17.2

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Panis gradilis in alium gradum translatio inhibeat et cognoscat officium praefecti annonae severissima sibi imminere supplicia, si ulterius translationem per gradus permiserit commutari.

Dat. V id. decemb. Naissi divo Ioviano et Varroniano cons. (364 dec. [?] 9).

14.17.3

Idem aa. ad Maximum praefectum annonae.

Universi panem gradilem de gradibus adipiscantur neque cuiquam haec aut deferatur gratia aut imponatur iniuria, ut de pistrino accipiat. Omni igitur studio hoc curabit officium sinceritatis tuae, ut, quaecumque illa sunt, quae diurna pistorum alimentis popularibus praebent, omnia ea gradibus distribuant, non ex officinarum conductoribus promant.

Proposita pridie non. april. Valentiniano et Valente aa. cons. (368 apr. 4).

14.17.4

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Ne quid super gradili pane fraudis oriretur, iussimus omne illud, quod populo penditur, palam in gradibus, non clam a pistoribus ministrari.

Proposita prid. non. april. Valentiniano et Valente aa. cons. (368 apr. 4).

14.17.5

Idem aaa. ad populum.

Civis Romanus, qui in viginti panibus sordidis, qui nunc dicuntur ardienses, quinquaginta uncias comparabat, triginta et sex uncias in bucellis sex mundis sine pretio consequatur, ita ut ius in his nullus habeat officialis, nullus servus, nemo qui aedificiorum percipiat panem. Quorum si quis se aliqua ratione fortasse inmeruerit, adquisito pane privabitur proprium nihilo minus perditurus aut dabit pro condicione supplicium, eo, qui commissam detulit fraudem, et emptoris panes et venditoris habituro. Popularibus enim, quibus non est aliunde solacium, quibus idem panis hodieque distrahitur, et eorum successoribus clementia nostra deputavit in quo nunc emitur loco propriis gradibus erogandum. Quibus titulus figendus est aeneus, in quem et panis modus et percipientis nomen debet incidere. Et si ad tantum alicuius temeritas eruperit, ut aut per se aut per aliquem suorum sibi quolibet modo ius panis istius adque aereae tabulae suum voluerit nomen inserere, supra dictis condicionibus subiacebit.

Proposita Romae kal. aug. Valentiniano n. p. et victore cons. (369 aug. 1).

14.17.6

Idem aaa. ad Maximum praefectum annonae.

Si quis umquam actor procurator servusve senatoris usurpatum gradilem, gratificante aut vendente scriba vel etiam consentiente, perceperit, subiciatur eculei quaestioni. Ac si eundem patuerit temeritate propria adque ignorante domino de perceptione panis illicite transegerit, ipse sub vinculis pistrino quod fraudabat inserviat si vero senatoris culpa id fuisse constiterit, domus eius fisci viribus adgregetur. Ex aliis quoque, si quis rei familiaris facultatibus praeditus designatum crimen admiserit, cum his quae habet pistrini exercitio subiugetur. Si quis etiam pauperrimus rerum erit, cogetur exhibere operariam servitutem. In scribas vero, quos constiterit nefas vetitum perpetrasse, vindex legum gladius exeratur.

Dat. XIII kal. april. Treviris Valentiniano et Valente cons. (370 mart. 19).

14.17.7

Idem aaa. Clearcho praefecto Urbi.

Vendendi de reliquo popularibus annonam consuetudinem derogamus, ut huiusmodi celebrata venditio omni careat firmitate. Verum si quis urbe abeundum esse crediderit, panes ceteraque quae percipit in horreorum conditis reserventur, poscentibus iuxta legem eiusdem ordinis hominibus deferenda. Quin lege proposita etiam quae fuerint fortasse distractae, ad originem propriam iusque revocamus, si quidem iustum est, ut in perpetuum suum quisque detineat et per succedaneas vices proprius ordo teneat, ut palatinus palatini, militis vero militaris, popularem annonam popularis exposcat nec alter alterius sibi expetens diversorum ordinum valeat miscere rationem.

Dat. VIII kal. mai. Modesto et Arinthaëo cons. (372 apr. 24 [immo mai. 8]).

14.17.8

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Restuto praefecto Urbi.

Si quis ex schola defecerit mortemque obierit, non ab alio corpore vacantes flagitentur annonae, sed ipsis scholis cessurae dividendaeque perdurent.

Dat. prid. id. iul. Thessalonicae Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 iul. 14).

14.17.9

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo praefecto urbis Constantinopolitanae.

Annonas civicas in urbe Constantinopolitana scholae scutariorum et scutariorum clibanariorum divi Constantini adseruntur liberalitate meruisse. Quarum ex magna parte inminutio facta perhibetur, quod alii eas putarunt tamquam proprias distrahendae, alii per successionum gradus hereditarium ius venire. Sublimis igitur eminentia tua omnes eas, quas quoquomodo alienatas fuisse repperit, his scholis, quibus donatae ac deputatae sunt, amota omni reluctatione restituet, habere enim debent earum perpetuitatem, quarum meruere compendium.

Dat. VII kal. aug. Romae Timasio et Promoto cons. (389 iul. 26).

14.17.10

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Proculo praefecto Urbi.

Annonas civicas non tam titulis dignitatum, quam singulorum virum meritis adtributas divi Constantini liberalitate sat claruit. Ideoque nihil ex his scholarum nomine vindicetur, sed pro uniuscuiusque merito quae sunt concessa servantur, ut, quicumque perceptarum annonarum emolumenta vel in heredes proprios iure sanguinis transfuderunt vel in extraneos distractionis titulo transcripserunt, maneat quod gestum est vel hereditatis merito vel venditionis arbitrio.

Dat. VII kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iun. 25).

14.17.11

Idem aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Annonas civicas ad hoc militaribus viris beneficium divale distribuit, ut qui emolumenta perciperent, aedificandi studio magnitudinem urbis augerent. Ac proinde, ne frustra deputatis commodis perfruantur quorum ope incrementa moenium non iuvantur, id super his annonis, quae scholis erogari solent, servandum est, ut ii tantum, qui domus habent, deputata suo nomini commoda consequantur, aliae retractatae adque in suspenso habitae nostrae munificentiae reserventur, his tantummodo, etiam si liberalitas sacra extiterit, deputandae, qui ex numero militarium virorum annonas pro extructis domibus beneficio nostrae adnotationis acceperint, ut et parata sui munera habeat largitas et superfluis necessitas non gravetur.

Dat. VI kal. mai. Constantinopoli d. n. Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 apr. 26).

14.17.12

Idem aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Si quae speciatim annonae domus in hac urbe habentibus divae memoriae Constantini vel Constantii largitate concessae sunt adque in heredes proprios iure successionis vel in extraneos venditionis titulo transierunt, erogatione solita ministrentur, et si quae scholarum nomine defenduntur. Illustris igitur magnificentia tua et hanc super his formam custodire debebit. Si quae vero ad arbitrium proculi datae nobis nescientibus erogantur, et retrahere eas ilico et revocare debebit.

Dat. XII kal. decemb. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 nov. 20).

14.17.13

Impp. Arcadius et Honorius aa. Africano praefecto Urbi.

Eos, quos in hac urbe domos non habere cognoveris, annonis novis quolibet titulo acceptis privari tua magnitudo praecipiet nec ullis emolumentis civicis adiuvari. Neque enim fas est, ut qui urbis adfectum domus indicio monstrare neglexerint, eius commodis perfruantur. Sin vero quisquam est, qui se aedes spondeat habiturum, nisi intra sex menses instruxerit, nequaquam publicarum annonarum modum potiat.

Proposita III kal. aug. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 iul. 30).

14.17.14

Idem aaa. Clearcho praefecto Urbi.

Inclytae recordationis pater clementiae nostrae post solitum canonem, qui urbi augustissimi nominis praebetur, certum annonarum modum de novo canone addendum esse constituit. Et quia nonnullos absque liberalitate nostra ex ea quantitate annonas consequi compertum est, magnificentia tua nulli ex eo modo annonam faciat ministrari nisi qui vel liberalitate nostra perceperit vel super his, quae ab illustri sede magnitudinis tuae ei sunt deputatae, triumphalis dexterarum nostrarum confirmationem est consecutus.

Dat. XI kal. april. Constantinopoli Arcadio V et Honorio V aa. cons. (402 mart. 22).

14.17.15

Idem aaa. Monaxio praefecto Urbi.

Dispositionem magnificentiae tuae de olei mensura firmam manere praecipimus, ut decem et octo per singulos sextarios scripulis ad certorum ordinum commodum moderante dispositione tua retentis ac distributis sextarius olei ad viginti unam semis unciam redigatur. Quam mensuram certum designatis suggestionem corporibus solacium constitutam nullius posthac fraude credimus adtemptandam.

Dat. XV kal. mar. Basso et Philippo cons. (408 febr. 15).

14.18.0. De mendicantibus non invalidis.

14.18.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Severum praefectum Urbi.

Cunctis adfatim. Quos in publicum quaestum incepta mendicitas vocabit, inspectis exploretur in singulis et integritas corporum et robur annorum, adque ea inertibus et absque ulla debilitate miserandis necessitas inferatur, ut eorum quidem, quos tenet condicio servilis, proditor studiosus et diligens dominium consequatur, eorum vero, quos natalium sola libertas prosequatur, colonatu perpetuo fulciatur quisquis huiusmodi lenitudinem prodiderit ac probaverit, salva dominis actione in eos, qui vel latebram forte fugitivis vel mendicitatis subeundae consilium praestiterunt.

Dat. XII kal. iul. Patavi Antonio et Syagrio cons. (382 iun. 20).

14.19.0. De pretio panis ostiensis.

14.19.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Theodoro praefecto praetorio.

Panem ostiensem adque fiscalem uno nummo distrahi volumus. Sancimus autem, ut nullus per sacrum rescriptum audeat pretium ampliare; qui si obtulerit supplicationem, duarum librarum auri multa ferietur.

Dat. prid. id. april. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 apr. 12).

14.20.0. De pretio piscis.

14.20.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Qui ministerii nostri causa exhibendi piscis cura vel sollicitudine tenentur, plus a se exigere quam quo emere potuerint, protestantur, si quidem in tricenis libris sibi solidus ministretur et multo disparem quantitatem vix aegreque valeant comparare. Ideoque per vicena pondo piscis, primae scilicet qualitatis, memoratis solidus ministretur. Spatangium sane in primae qualitatis piscem imputari praecipimus, quod decem librarum pondus sua magnitudine minime excedere videtur.

Dat. XVII kal. mai. Lucio v. c. cons. (413 apr. 15).

14.21.0. De nautis tiberinis.

14.21.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Qui navem Tiberinam habere fuerit ostensus, onus rei publicae necessarium agnoscat. Quaecumque igitur navigia in Alveo Tiberis inveniuntur, competentibus et solitis obsequiis mancipentur, ita ut nullius dignitas aut privilegium ab hoc officio vindicetur.

Dat. VIII id. octob. Altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 8).

14.22.0. De saccariis portus Romae.

14.22.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Omnia, quaecumque advexerint privati ad portum urbis aeternae, per ipsos saccarios vel eos, qui se huic corpori permiscere desiderant, magnificentia tua iubeat comportari et pro temporum varietate mercedes considerata iusta aestimatione taxari, ita ut, si claruerit aliquem privatum per suos adventicias species comportare, quinta pars eius speciei fisco lucrativa vindicetur.

Dat. VI id. iun. Naisso divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 8).

14.23.0. De patronis horreorum portuensium.

14.23.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Patronos horreorum portuensium singulis tantum annis praeesse decernimus omni subreptione cessante, ne umquam veteris erogationis ratiocinium novis commeatibus inseratur. Nec ultra tempus constitutum quispiam sibi administrationem horreorum portuensium fraudulenter usurpet, nisi prioris anni ratiocinio ante deducto in alium annum quasi fidelis iam et idoneus subrogetur.

Dat. VI kal. april. Altino Stilichone et Aureliano cons. (400 mart. 27).

14.24.0. De mensis oleariis.

14.24.1

Imp. Constantinus a. ad Cerealem praefectum annonae.

Mensae oleariae, quae ita caducae fuerint, ut nullus possit adserere dominium, vicens follibus per officium distrahantur. Sed si quis mensam oleariam praedictis follibus emptam cariore pretio vendiderit, ferreis vinculis constrictus ad Illyricum transmittatur poenam congruam luiturus. Si quis autem mensam oleariam in dominio suo retinens vivendi cursum impleverit, eandem mensam ad successores proprios cum reliquis suis rebus hereditario poterit iure transmittere.

Dat. kal. mar. Nicomediae, accepta VIII id. april. Romae Ianuarino et Iusto cons. (328 mart. 1).

14.25.0. De frumento Carthaginiensi.

14.25.1

Imp. Constantinus a. ad Catullinum proconsulem Africae.

Si quis corpora aeneo frumento obnoxia distraxerit, ab omni interpellatione liber sit, quamvis alia corpora possederit sive coemerit libera ab aenei frumenti inquietudine. Comparatores enim rerum obnoxiarum teneri oportet pro modo eius rei, quam adepti sunt, etiamsi extra liberalitatem rem fuerint consecuti. Sed quia plerique ex magistratibus aenei frumenti pensitationi obnoxii vel ipsi sibi, dum administrant, alios subrogarunt vel redempti pro aliis alios creaverunt, rescissis subrogationibus ad eiusdem aenei frumenti pensitationem teneantur. Illos enim solos ex subrogatis perseverare oportet, quos constiterit idoneos esse facultatibus et minus idoneorum loco non a redemptis magistratibus subrogatos.

Dat. prid. id. decemb. Sirmi Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 [?] dec. 12).

14.26.0. De frumento Alexandrino.

14.26.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

In aestimatione frumenti, quod ad civitatem Alexandrinam convehitur, quidquid de crithologiae et zygostasii munere et pro nauclerorum tuenda substantia eminentia tua disposuit, roboramus. Adque ut curialibus praedae auferatur occasio, iubemus eos ad huiusmodi sollicitudinem adfectandam numquam accedere, sed designata officia tuis provisionibus examinata sollicitudinem praedictam implere.

Dat. V kal. feb. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 ian. 28).

14.26.2

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Isidoro praefecto praetorio.

Diurnos centum et decem modios alimoniis Alexandrinae civitatis addi decernimus, ut nemo privetur eo quod nunc usque percepit et Perissochoregiae nomen penitus amputetur et tesserae designentur et nostrae pietatis nomine censeantur.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

14.27.0. De Alexandrinae plebis primatibus.

14.27.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Gennadio praefecto Augustali.

Archigerontes et Dioecetae Ergasiotanorum numero deligantur, quod officium tuum sollicite observet excubiis.

Dat. non. febr. Constantinopoli, proposita Alexandriae Eutycheo Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 febr. 5).

14.27.2

Impp. dd. nn. Theodosius et Valentinianus aa. Isidoro praefecto praetorio.

Corporatos civitatis Alexandrinae repurgandi fluminis onere liberamus et pro tenore et dispositione tua quadringentos solidos ex dinummio vectigali memoratae civitatis praecommodari decernimus, ita ut ex titulo navium omnibus modis repensentur.

Dat. prid. non. iun. Constantinopoli Isidoro et Senatore cons. (436 iun. 4).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber quintus decimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.15.1.0. De operibus publicis.

CTh.15.2.0. De aquaeductu.

CTh.15.3.0. De itinere muniendo.

CTh.15.4.0. De imaginibus imperialibus.

CTh.15.5.0. De spectaculis.

CTh.15.6.0. De maiuma.

CTh.15.7.0. De scaenicis.

CTh.15.8.0. De lenonibus.

CTh.15.9.0. De expensis ludorum.

CTh.15.10.0. De equis curulibus.

CTh.15.11.0. De venatione ferarum.

CTh.15.12.0. De gladiatoribus.

CTh.15.13.0. De usu sellarum.

CTh.15.14.0. De infirmandis his, quae sub tyrannis aut barbaris gesta sunt.

CTh.15.15.0. Quod armorum usus interdictus est.

15.1.0. De operibus publicis.

15.1.1

Imp. Constantinus a. ad Flavianum proconsulem Africae.

Nemo propriis ornamentis esse privandas existimet civitates: fas si quidem non est acceptum a veteribus decus perdere civitatem veluti ad urbis alterius moenia transferendum.

Dat. IIII non. feb. Mediolano, accepta VIII id. iul. Constantino a. et caes. cons. (... [357] febr. 2).

15.1.2

Idem a. Menandro.

Propter negligentiam iudicum, qui imperialia praecepta differunt, ad diversas provincias diversos misimus, qui ad scientiam nostram referant, quae vel diligentia promota viderint vel desidia corrupta culpaverint. Monendi autem iudices sunt, qui instaurare publica opera debent, ut de effectis eis potius quam inchoatis ad nostram scientiam referant, nisi forte iusta ratione petendum sit aliquos, si forte defuerint, impensarum titulos provideri. De rebus autem praecipuis maximisque, non de quibuscumque vilissimis nostrum debent interpellare consilium.

Dat. III id. april. Sirmi Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 apr. 11).

15.1.3

Idem a. Secundo praefecto praetorio.

Provinciarum iudices commoneri praecipimus, ut nihil se novi operis ordinare ante debere cognoscant, quam ea compleverint, quae a decessoribus inchoata sunt, exceptis dumtaxat templorum aedificationibus.

Dat. III kal. iul. Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 [362] iun. 29).

15.1.4

Idem a. have, Felix, carissime nobis.

Omnis intra centum pedes vicinitas, quantum ad horrea pertinet, arceatur ac si quid constructum fuerit, diruatur, quoniam experimentis nuperrimis palam factum est aedificiorum, quae horreis adhaerebant, incendiis fiscales copias laborasse. Quod si quis aedificandi amore publica damna neglexerit, non solum quod construxit, sed omnes res eius et quidquid in suo iure habuit, fisco adiudicari praecipimus.

Dat. XI kal. aug. Sirmio Constantino a. IIII et Constantio c. cons. (326 iul. 22).

15.1.5

Impp. Constantius et Constans aa. have, Catulline, karissime nobis.

Plurimi immunitates operum publicorum concessione iudicum adepti sunt. Itaque omnes iubemus inquiri, ut eorum nomina adque etiam privatas indulgentias lenitudo nostra cognoscat. Et infra: iam nunc tamen iussimus, ut adversus fas elicitas immunitates per detrimenta comperissent et in lucro habere desistant. In posterum aditus similia cupientibus obstruatur.

Dat. VI kal. aug. Sirmi Urso et Polemio cons. (338 iul. 27).

15.1.6

Idem aa. ad Marcellinum comitem Orientis.

Quae operibus publicis impensa constiterit, accepto ferri oportere cognoscas.

Dat. V non. octob. Constantinopoli Limenio et Catullino cons. (349 oct. 3).

15.1.7

Idem aa. ad senatum.

Quoniam diversi iudices nonnulla opera in quibusdam aestimant urbibus extruenda, ad huiusmodi necessitatem senatorum substantia non vocetur. Eos quoque senatores, quibus per diversas provincias fuerit sollicitudo commissa, fretos sanctione nostra huiusmodi temptamenti decet constanter obsistere, ne senatoriae facultates harum rerum contemplatione vexentur.

Dat. V non. mai. Tauro et Florentio cons. (361 mai. 3).

15.1.8

Idem a. Ecdicio praefecto Aegypti.

Oportuit praetoria iudicum et domos iudicarias publico iuri adque usui vindicari. Sed quia salubris nostra dispositio dilata est, nunc saltem tradatur effectui. Et cetera.

Proposita IIII non. decemb. Antiochiae Mamertino et Nevitta cons. (362 dec. 2).

15.1.9 [=brev.15.1.1]

Imp. Iulianus a. Ecdicio pf. Aegypti.

Post alia: comperimus, super ergasteria publica, quae ad ius pertinent civitatis, plerosque sibi domos exstruxisse. Praecipimus ergo, eos inconcusso iure, quae aedificaverunt, possidere.

Pp. IV. non. dec. Antiochiae, Mamertino et Nevitta coss.

Interpretatio. Si quis in civitate consistens in locis publicis sibi domos forte construxerit, eas sine inquietudine aliqua possideat.

15.1.10

Idem a. ad Rufinum.

Quicumque cuiuslibet ordinis dignitatis aliquod opus publicum quoquo genere obscura interpretatione meruerit, fructu talis beneficii sine aliqua dubitatione privetur. Non solum enim revocamus quod factum est, verum etiam in futurum cavemus, ne qua fraude temptetur.

Dat. VII id. dec. Aquileiae Mamertino et Nevitta cons. (362 dec. 7).

15.1.11

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Intra urbem Romam aeternam nullus iudicum novum opus informet, quotiens serenitatis nostrae arbitria cessabunt. Ea tamen instaurandi, quae iam deformibus ruinis intercidisce dicuntur, universis licentiam damus.

Dat. VIII kal. iun. Philippis divo Ioviano et Varroniano cons. (364 mai. 25).

15.1.12

Idem aa. ad Symmachum.

Horrea fiscalia apud urbem Romam nec non etiam portus in usus translata privatos cognovimus. Haec ad pristinum....inferioribus horreorum frumenta condantur, quae natura loci et umore vitiantur. Annonas quoque horreis antiquitus deputatas hos redhibere compelles, qui eas in damna publica ausi sunt occupare, quarum substantiam enthecae populi Romani proficere praecipies. Sane quos invenies fabricarum destructionis auctores, ad reparationem necessario tenebis.

Dat. VI id. iun. Naisso divo Ioviano et Varroniano cons. (364 iun. 8).

15.1.13

Idem aa. Tautomedi duci Daciae Ripensis.

In limite gravitati tuae commisso praeter eas turres, quas refici oportet, si forte indigeant refectione, turres administrationis tempore quotannis locis opportunis extrue. Quod si huius praecepti auctoritatem neglexeris, finita administratione revocatus in limitem ex propriis facultatibus eam fabricam, quam administrationis tempore adiumentis militum et impensis debueras fabricare, extruere cogeris.

Dat. XIII kal. iul. Mediolano divo Ioviano et Varroniano cons. (364 [?] iun. 19).

15.1.14

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Praesumptionem iudicum ulterius prohibemus, qui in eversionem abditorum oppidorum metropoles vel splendidissimas civitates ornare se fingunt transferendorum signorum vel marmorum vel columnarum materiam requirentes. Quod post legem nostram sine poena admittere non licebit, praesertim cum neque novam constitui fabricam iusserimus, antequam vetera refoventur, et, si adeo aliquid fuerit inchoandum, ab aliis civitatibus conveniat temperari.

Dat. kal. ian. Mediolano Valentiniano et Valente cons. (365 ian. 1).

15.1.15

Idem aa. ad Dracontium.

Lex sancientibus nobis rogata est, quae iudices omnes et rectores provinciarum edicto suo adque auctoritate cohibet aliquid novi operis adripere, priusquam ea, quae victa senio fatiscerent, repararent. Quae nunc etiam credimus repetenda.

Dat. XIII kal. mar. Mediolano Valentiniano et Valente aa. cons. (365 feb. 16).

15.1.16

Idem aa. ad Mamertinum praefectum praetorio.

Censura tua hanc iudicibus licentiam penitus amputabit, ne aliquid novellum adgrediantur opus veterum illustrium fabricarum reparatione neglecta. In eo sane larga ac benigna his licentia tribuetur, ut ornamenta urbium ac decora marmorum, quae in aliquo senium temporis sentiunt, ad speciem pristinam et usum congruae utilitatis instaurent. Ceterum nihil auspicari quemquam novi operis patieris exceptis stabulorum fabricis, quae ex usu publico, si ita res tulerit, non prohibemus institui.

Dat. id. mar. Senigallia Valentiniano et Valente aa. cons. (365 mart. 15).

15.1.17

Idem aa. ad Valentinianum consularem Piceni.

Si quid sinceritas tua his urbibus, quibus praeest, putaverit deferendum, instaurare antiquum opus rectius poterit quam novum inchoare. Sane si quid reparationi alicuius operis postulandum erit, non in pecunia, sed in ipsis speciebus postulare te par est. Si loca aliqua indigent novis stabulis aut horreis, videris exaedificare etiam, si emolumenta publica adverteris postulare.

Dat. prid. non. octob. Valentiniano et Valente aa. cons. (365 oct. 6).

15.1.18

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Rectores provinciarum quodcumque opus inchoandum esse necessario viderint in aliqua civitate, id arripere non dubitent. Si civitatis eius res publica tantum in tertia pensionis parte non habeat,

quantum coepae fabricae poscat impendium, ex aliarum civitatum rei publicae canone praesumant, tertiae videlicet portionis.

Proposita VII kal. feb. Sirmio Gratiano a. III et Equitio cons. (374 ian. 26).

15.1.19

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad senatum.

Post alia: nemo praefectorum urbis aliorumve iudicum, quos potestas in excelso locat, opus aliquod novum in urbe Roma inclyta moliatur, sed excolendis veteribus intendat animum. Novum quodque opus qui volet in urbe moliri, sua pecunia, suis operibus absolvat, non contractis veteribus emolumentis, non effossis nobilium operum substructionibus, non redivivis de publico saxis, non marmorum frustis spoliatarum aedium deformatione convulsis.

Lecta in senatu Valente V et Valentiniano aa. cons. (376.....).

15.1.20

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Iuliano praefecto Aegypti.

Iudex, qui ad provinciam fuerit destinatus, duas partes vel incuria vel vetustate collapsas ad statum pristinum nitoris adducat adque tertiam construat novitatis, si tamen famae et propriis cupit laudibus providere.

Dat. XVI kal. april. Thessalonicae Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 mart. 17).

15.1.21

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

Singuli quique iudicum primo omnium in tuendis veteribus aedificiis publicis impendant propriae sollicitudinis curam, tum adgrediantur nova. Adque studio caetae celeritatis, quidquid a superiore reppererint inchoatum, quasi a se coeptum noverint explicandum.

Dat. XVI kal. septemb. Hadrianopoli Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 aug. [?] 17).

15.1.22

Idem aaa. have, Procule karissime nobis.

Praescriptio temporis iuri publico non debet obsistere, sed ne rescripta quidem. Adque ideo diruenda sunt omnia, quae per diversas urbes vel in foro vel in quocumque publico loco civitatis exstructa noscuntur.

Dat. III id. iun. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iun. 11).

15.1.23

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ad portus et aquaeductus instaurationem omnes certatim facta operarum collatione instare debent neque aliquis ab huiusmodi consortio dignitatis privilegiis excusari.

Dat. XV kal. feb. Constantinopoli Richomere et Clearcho cons. (384 ian. 18).

15.1.24

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Omnes, quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum vel pecunia ad extructionem solito more decreta, usque ad annos quindecim ab opere perfecto cum suis heredibus teneantur obnoxii, ita ut, si quid vitii in aedificatione intra praestitutum tempus provenerit, de eorum patrimonio, exceptis tamen his casibus qui sunt fortuiti, reformetur.

Dat. III non. feb. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone cons. (385 febr. 3).

15.1.25

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Proculo praefecto urbis Constantinopolitanae.

Turpe est publici splendoris ornatum privatarum aedium adiectione conrumpi et ea, quae conspicuae urbis decori vel nostri temporis vel prioris saeculi aetate creverunt, aviditate cogendae pecuniae sociari. Unde sublimis eminentia tua, quicquid talis astutiae deprehenderit fraude violatum, id, si publicis nitoribus faciem aspectus deterioris inducit, sive illud voluntaria praesumptione temeratum est sive expressam coactis adnotationibus occasionem fraudis obtinuit, iubebit amoveri. Tuo enim arbitrio relinquimus, a quibus temperandum quaeve diruenda diiudices.

Dat. XVI kal. aug. Romae Timasio et Promoto cons. (389 iul. 17).

15.1.26

Idem aaa. Polemio praefecto praetorio Illyrici et Italiae.

Quotiens clariores urbes per singulas quasque provincias expensis propriis et vectigalibus maiorem pecuniam absolvendi cuiuslibet operis necessitate deprecantur, id ex minorum viribus vindicetur, ita ut non ante poscatur, quam omnis summa, quae isdem ex suis compendiis quaeri solet, instaurandis aedibus adsumatur. Consequens vero erit, ut in notitiam serenitatis nostrae, quotiens habita fuerit haec vectigalium usurpatio, dirigatur, quantum fuerit aliunde praesumptum, per quos expensum, quatenus consummatum.

Dat. XVII kal. feb. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 ian. 16).

15.1.27

Idem aaa. Albino praefecto urbis Romae.

Augustae in partibus civitatis magis antiqua reddi convenit quam inchoari supervacua. Nosse itaque par est officium magnitudinis tuae et ceteros, a quibus sumptus huiusmodi operibus de aerario praebeantur, accepto omnino non ferri, si quis per usurpationem opus praeter conscientiam nostram intra aeternam urbem voluerit publica collatione construere. Ideoque summam omnem, quae illi contra interdictum forte praebebitur, pecunia sua et propriis facultatibus pendet, sequestrata condemnatione librarum auri decem, quae plectet sacrilegam contemnitis audaciam.

Dat. prid. non. april. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 apr. 4).

15.1.28

Idem aaa. Polemio praefecto praetorio Illyrici et Italiae.

Si quis novum opus in qualibet civitate sustollere audacius quam consultius molietur, de proprio se collaturum sumptus et perfecturum quod coeperit noscat. Nihil quippe dispensatoribus ex hoc usu feremus accepto, et contra officium adque ipsum iudicem auri pondo dena constringent, ut saltem metu, quod facere sponte debuerant, reficiendis vetustioribus impendant laborem.

Dat. prid. non. april. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio v. c. cons. (390 apr. 4).

15.1.29

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Ne quis iudicum nova aedificia moliatur, cum opera nonnulla aut coepta penderent aut neglecta nutarent.

Dat. III kal. mar. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 febr. 27).

15.1.30

Idem aaa. Aureliano praefecto Urbi.

Si quando concessa a nobis licentia fuerit extruendi, id sublimis magnificentia tua sciat esse servandum, ut nulla domus inchoandae publicae fabricae gratia diruatur, nisi usque ad quinquaginta libras argenti pretii aestimatione taxabitur. De aedificiis vero maioris meriti ad nostram scientiam referetur, ut, ubi amplior poscitur quantitas, imperialis extet auctoritas.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 febr. 27).

15.1.31

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

pr. Si qui iudices perfecto operi suum potius nomen quam nostrae perennitatis scripserint, maiestatis teneantur obnoxii.

1. Illud etiam repetita sanctione decernimus, ut nemini iudicum liceat novis molitionibus industriae captare famam. Quod si quis in administratione positus sine iussu nostro aedificii alicuius iacere fundamenta temptaverit, is proprio sumptu et iam privatus perficere cogetur quod ei non licuerat inchoare, nec provincia permittetur abscedere prius, quam ad perfectam manum coeptum perduxerit et, si quid de quibuslibet publicis titulis in ea ipsa fabrica praecepto eius impensum fuerit, reformarit.

Dat. III non. iul. Constantinopoli Arcadio III et Honorio ii aa. cons. (394 iul. 5).

15.1.32 [=brev.15.1.2]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Eusebio comiti sacrarum largitionum.

Ne splendidissimae urbes vel oppida vetustate labantur, de redditibus fundorum iuris rei publicae tertiam partem reparationi publicorum moenium et thermarum subustioni deputamus.

Dat. XI. kal. iul. Mediolano, Olybrio et Probino coss.

Interpretatio. Quoties aedificia vetustate consumpta* necesse fuerit reparari, ad ipsam reparationem tertiam partem de proprio fiscus impendat.

15.1.33

Idem aa. have, Vincenti, karissime nobis.

Praecipua nobis cura est, ne aut provinciales nostri superindictionibus praegraventur aut opera publica pereant vetustate collapsa. Singuli igitur ordines civitatum ad reparationem moenium publicorum nihil sibi amplius noverint praesumendum praeter tertiam portionem eius canonis, qui ex locis fundisque rei publicae quotannis conferri solet, sicut divi parentis nostri Valentiniani senioris deputavit auctoritas.

Dat. III non. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iul. 5).

15.1.34

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Omnes provinciarum rectores litteris moneantur, ut sciant ordines adque incolas urbium singularum muros vel novos debere facere vel firmius veteres renovare, scilicet hoc pacto impendiis ordinandis, ut adscriptio currat pro viribus singulorum, dein describantur pro aestimatione futuri operis territoria civium, ne plus poscatur aliquid quam necessitas imperaverit neve minus, ne instans impediatur effectus. Oportet namque per singula iuga certa quaeque distribui, ut par cunctis praebendorum sumptuum necessitas imponatur.

Dat. VIII kal. april. Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mart. 24).

15.1.35

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Quidquid de palatiis aut praetoriis iudicum aut horreis aut stabulis et receptaculis animalium publicorum ruina lapsum fuerit, id rectorum facultatibus reparari praecipimus, qui a primo consulatu divi genitoris nostri usque praesens tempus gesserunt iudiciariam potestatem.

Proposita regio Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396).

15.1.36

Idem aa. Asterio comiti Orientis.

Quoniam vias pontes, per quos itinera celebrantur, adque aquaeductus, muros quin etiam iuvare provisum sumptibus oportere signasti, cunctam materiam, quae ordinata dicitur ex demolitione templorum, memoratis necessitatibus deputari censemus, quo ad perfectionem cuncta perveniant.

Dat. kal. nov. Caesario et Attico cons. (397 nov. 1).

15.1.37

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

pr. Nemo iudicum in id temeritatis erumpat, ut inconsulta pietate nostra novi aliquid operis existimet inchoandum vel ex diversis operibus aeramen aut marmora vel quamlibet speciem, quae fuisse in usu vel ornatu probabitur civitatis, eripere vel alio transferre sine iussu tuae sublimitatis audeat. Etenim si quis contra fecerit, tribus libris auri multabitur.

1. Similis etiam condemnatio ordines civitatum manebit, nisi ornamentum genitalis patriae decreti huius auctoritate defenderint. Horreorum autem vel stabulorum fabricas arbitratu proprio provinciarum iudices studio laudandae devotionis adripiant.

Dat. kal. ian. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 ian. 1).

15.1.38

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Excellens eminentia tua cuncta privata aedificia, quae coniuncta horreis publicis esse cognoverit, dirui ac demoliri praecipiet, ita ut ex quattuor lateribus privatorum consortio separata sint ac libero spatio secernantur, ut a principio fuerant fabricata.

Dat. V non. iul. Constantinopoli Honorio a. III et Eutychiano cons. (398 iul. [?] 3).

15.1.39

Idem aa. Severo praefecto Urbi.

Aedificia, quae vulgi more parapetasia nuncupantur, vel si qua alia opera publicis moeniis vel privatis sociata cohaerent, ut ex his incendium vel insidias vicinitas reformidet aut angustentur spatia platearum vel minuat porticibus latitudo, dirui ac prosterni praecipimus.

Dat. V id. octob. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 oct. 11).

15.1.40

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Si aliquando operum publicorum petitores emergant, non nisi diruta penitusque destructa et quae parum sint usui civitatum petitoribus adsignentur.

Dat. id. dec. Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 dec. 13).

15.1.41

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Omnia aedificia publica sive iuris templorum intra muros posita vel etiam muris cohaerentia, quae tamen nullis censibus patuerit obligata, curiales et collegiati submotis competitoribus teneant adque custodiant, suarum non inmemores fortunarum, ita ut eos nullus penitus inquietet, qui aliquem locum publicum aut per sacram adnotationem meruerit aut in areis vacantibus, quae nullum usum civitatibus ornatumque praeberent, insinuata auctoritate rescripti propriis sumptibus aedificaverit. Si qua vero super huiusmodi locis fuerit orta dubitatio, non aliquid municipales sive collegiatis volumus sponte praesumere, sed a rectore provinciae ortam dirimi quaestionem vel sublimem consuli praefecturam, si iudicandi exegerit difficultas. Palatina sane officia ab his locis abstinere oportet nec praebendae instructionis gratia cuique subripiendi aditum reserari, cum, si quando a quopiam vacans locus aut area postulatur, consultius ad ordinarios iudices nostri mittantur affatus, ut, si neque usui neque ornatui civitatis adcommodum videtur esse quod poscitur, periculo ordinis et provincialis officii absque ullius gratiae colludio competitori sub gestorum testificatione tradantur. Pensiones autem, quae deinceps sublatae a competitoribus fuerint, rationabiliter impositas reparationi iubemus proficere civitatis, exceptis videlicet pensionibus praeteriti temporis, quae iam sollemniter sacro privatoque debentur aerario.

Dat. IIII non. iul. Mediolano Vincentio et Fravito cons. (401 iul. 4).

15.1.42

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Eudoxiopolitanae civitatis cives pro oblata no suam patriam ergasteria condonamus. Ne quis igitur ergasteria memorata a nostra serenitate deinceps petere moliat eaque ratione civium, quorum censum cupimus ampliari, iura perturbet.

Dat. prid. id. iul. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 iul. 14).

15.1.43

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Petentibus loca publica ea condicione adnuimus, ne quid usui vel ornatibus aut commodis civitatum auferatur. Et quamquam nullum opinemur existere, qui contra commoda vel ornatum propriae civitatis competitorum obreptionibus coniveret, adtamen huiusmodi rescripta ad excellentiam tuam referri praecipimus, scientibus iudicibus, quod, si qui deinceps subrepticia voluerit allegare rescripta, non nisi reprehensione existimationis suae et poena officiorum suorum his aditum praebeant, si in tradendis locis publicis, si qui forte nostra liberalitate fuerint concessi, excellentiae tuae non expectetur auctoritas.

Dat. VIII kal. octob. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 sept. 24).

15.1.44

Idem aaa. Aemiliano praefecto Urbi.

Si quando usus exegerit vel porticus vel quaslibet aedes aetatis senio seu fortuitis concussas casibus reparari, liceat etiam inconsulta clementia nostra cum reverentia sui imaginem deponere vel nostram vel retro principum reportatamque post resecta aedificia loco proprio denuo collocare.

Dat. V kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 iun. 27).

15.1.45

Idem aaa. Aemiliano praefecto Urbi.

Omnibus tabulatis tam his, quae intercolumnis adfixa sunt quam his, quae superiores porticus dividunt, ad formam pristinam civitatis habitus revocetur, ascensibus etiam his, qui ad superiores porticus ducunt, tam in latiore modum patentibus quam pro ligneis scalis lapideis gradibus fabricandis. Ita enim et pericula incendii aberunt et si qui casus adversi tulerint, facile amotis angustiis homines inter incendia discursus ac liberandi sui facultatem invenient.

Dat. XI kal. novemb. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 oct. 22).

15.1.46

Idem aaa. Aemiliano praefecto Urbi.

Aedificia privatorum publicis aedibus adhaerentia sive superposita destrui tollique praecipimus. Et in posterum id aperte sancimus, ut, si qui aedificandi iuxta publicas aedes animos dederit, quindecim pedum spatio interiecto inter publica ac privata aedificia ita sibi noverit fabricandum, ut tali intervallo et publicae aedes a periculo vindicentur et privatus aedificator velut perperam fabricati loci destructionis quandoque futurae non timeat detrimentum.

Dat. XI kal. nov. Constantinopoli Arcadio a. VI et Probo cons. (406 oct. 22).

15.1.47

Impp. Honorius et Theodosius aa. Monaxio praefecto Urbi.

Quicumque locus in palatio huius urbis privatis aedificiis incommode occupatus est, is quam primum subrutis omnibus quae in eo sunt aedificiis palatio reformetur. Quod privatorum non est parietibus coartandum, nam imperio magna ab universis secreta debentur: ut hi tantum locum habeant habitandi, quos legitimus maiestatis nostrae usus et rei publicae disciplina delegit, in futurum etiam universis ab huiusmodi usurpatione prohibendis.

Dat. VIII kal. mar. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 febr. 21).

15.1.48

Idem aa. Bonosiano praefecto Urbi.

Nihil ex his, quae instaurationi ornatibusque singulis deputavit antiquitas, nullius colore occasionis auferri volumus. Igitur a futuro proximo consulatu universa praedictae urbi debitorum vectigalium illibata augmenta pervaleant.

Dat. III kal. decemb. Ravennae post cons. Varanae v. c. (411 nov. 28).

15.1.49

Idem aa. Herculio praefecto praetorio Illyrici.

Constructioni murorum et comparationi transvectionisque specierum universi sine ullo privilegio coartentur, ita ut in his dumtaxat titulis universi pro portione suae possessionis et iugationis ad haec munia coartentur, quo ita demum, a summis ad infimos usque sarcina decurrente, ferendi oneris non leve solacium, sed in commune omnibus profuturum communi labore curetur. Quod in partibus dumtaxat Illyricianis nostram clementiam statuuisse tua sublimitas recognoscat.

Dat. V id. april. Constantinopoli dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 apr. 9).

15.1.50

Idem aa. Isidoro praefecto Urbi.

Opus coeptum extruatur et porticus thermas honorianas praecurrat acie columnarum, cuius decus tantum est, ut privata iuste neglegeretur paulisper utilitas. Sed ne census sui quisquam intercepta lucra deploret, sed e contrario cum pulchritudine civitatis etiam fortunas suas auctas esse laetetur, pro loco quod quisque possederat superaedicandi licentiam habeat. Nam in locum privati aedificii, quod in usum publicum translatus est, occupationem basilicae iubemus vetustae succedere, ut contractus quidam et permutatio facta videatur, cum dominus, qui suum dederat civitati, pro eo habiturus sit ex publico remota omni formidine, quod inconcusso robore et ipse habere et quibus velit tradere habebit liberam facultatem.

Dat. III kal. novemb. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 oct. 29).

15.1.51

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Turres novi muri, qui ad munitionem splendidissimae urbis extractus est, completo opere praecipimus eorum usui deputari, per quorum terras idem murus studio ac provisione tuae magnitudinis ex nostrae serenitatis arbitrio celebratur, eadem lege in perpetuum et condicione servanda, ut annis singulis hi vel ad quorum iura terrulae demigraverint proprio sumptu earum instaurationem sibimet

intellegant procurandam, earumque usu publico beneficio potientes curam reparationis ac sollicitudinem ad se non ambigant pertinere. Ita enim et splendor operis et civitatis munitio cum privatorum usu et utilitate servabitur.

Dat. prid. non. april. Lucio v c. cons. (413 apr. 4).

15.1.52

Imp. Theodosius a. Severino praefecto Urbi.

Quia plurimae domus cum officinis suis in porticibus Zeuxippi esse memorantur, redditus memoratorum locorum pro quantitate, quae placuit, ad praebenda luminaria et aedificia ac tecta reparanda regiae huius urbis Lavacro sine aliqua iubemus excusatione conferri.

Dat. V id. ian. Victore v. c. cons. (424 ian. 9).

15.1.53

Idem a. et Valentinianus caes. Constantio praefecto Urbi.

Exsedras, quae septentrionali videntur adhaerere porticui, in quibus tantum amplitudinis et decoris esse monstratur, ut publicis commodis possint capacitatis ac pulchritudinis suae admiratione sufficere, supra dictorum consessibus deputabit. Eas vero, quae tam orientali quam occidentali lateri copulantur, quas nulla a platea aditus adque egressus patens pervias facit, veterum usibus popinarum iubebit adscribi. His tamen ipsis, quae humiliores aliquanto adque angustiores putantur, vicinarum spatia cellularum ex utriusque lateris portione oportet adiungi, ne quid aut ministris eorundem locorum desit aut populis. Sane si qui memoratas cellulas probabuntur vel imperatoria largitate vel quacumque alia donatione aut emptione legitima possidere, eos magnificentia tua competens pro isdem de publico pretium iubebit accipere.

Dat. III kal. mar. Constantinopoli d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. I cons. (425 febr. 27).

15.2.0. De aquaeductu.

15.2.1

Imp. Constantinus a. ad Maximilianum consularem aquarum.

Possessores, per quorum fines formarum meatus transeunt, ab extraordinariis oneribus volumus esse immunes, ut eorum opera aquarum ductus sordibus obpleti mudentur, nec ad aliud superindictae rei onus isdem possessoribus adtinendis, ne circa res alias occupati repurgium formarum facere non occurrant. Quod si neglexerint, amissione possessionum multabuntur: nam fiscus eius praedium obtinebit, cuius neglegentia perniciem formae congesserit. Praeterea scire eos oportet, per quorum praedia ductus com meat, ut dextra laevaue de ipsis formis quindecim pedibus intermissis arbores habeant; observante tuo officio, ut, si quo tempore pullulaverint, excidantur, ne earum radices fabricam formae conrumpant.

Dat. XV kal. iun. Gallicano et Symmacho cons. (330 mai. 18).

15.2.2

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. Fortunatiano comiti rerum privatarum.

Aquaeductus, qui dafnensi palatio usum aquae praestat, quorundam aviditate tenuatur adpositis maioribus fistulis, quam ex imperiali largitate meruerunt. Consensu igitur omnium in tribus locis conceptacula reparentur et singulorum nomina modusque servandus tabulis adscribatur, et si ultra licitum aliquem usurpasse constiterit, per singulos obolos librae unius auri dispendiis ingravetur. Et si sacri tenore rescripti aliqui certum modum aquae meruisse noscetur, non prius eidem accipiendi potestas aliquatenus tribuatur, nisi adito rectore ex ipso conceptaculo quantitatem quam meruit possit adipisci.

Dat. III kal. nov. Antiochiae Valentiniano n. p. et Victore cons. (369 oct. 30?).

15.2.3

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Clearcho praefecto Urbi.

Summas quidem domus, si lavacris lautioribus praesententur, binas non amplius aquae uncias aut, si hoc amplius exegerit ratio dignitatis, supra ternas neutiquam possidere, mediocres vero et inferioris meriti domus singulis et semis contentas esse decernimus, si tamen huiuscemodi balneas easdem habere claruerit. Ceteros vero, qui mansionem spatio angustiore sustentant, ad mediae unciae usum tantum gaudere praecipimus neque obreptionem cuiquam patere, ita ut quod tibi paret officium sex librarum auri multa feriat, nisi prodiderit usurpantes et is qui fefellit careat impetrato.

Dat. X kal. iul. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 [?] iun. 22).

15.2.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Pancratio praefecto Urbi.

Si quis de cetero vetiti furoris audacia florentissimae urbis commoda voluerit mutilare aquam ad suum fundum ex aquaeductu publico derivando, sciat eundem fundum fiscalis tituli proscriptione signatum privatis rebus nostris adgregandum.

Dat. VIII ... Constantinopoli Timasio et Promoto cons. (389 [?] ...).

15.2.5

Idem aaa. Albino praefecto urbis Romae.

Eos, qui aquae copiam vel olim vel nunc per nostra indulta meruerunt, eius usum aut ex castellis aut ex ipsis formis iubemus elicere neque earum fistularum quas matrices vocant cursum ac soliditatem adtemptare.

Dat. V kal. septemb. Romae Timasio et Promoto cons. (389 aug. 28).

15.2.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad Africanum praefectum Urbi.

Quicumque ex aquaeductu magis quam ex castellis aquae usum putaverit derivandum, etiam id quod prius iure beneficii fuerat consecutus amittat. In eum vero pro condicione personae conveniet

severissimo supplicio vindicari, qui adversus statuta huius oraculi avidae cupiditatis noluerit frena cohibere, ut privatis indulti meatus mensura famuletur.

Proposita IIII kal. iun. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 mai. 29).

15.2.7 [=brev.15.2.1]

Idem aa. Asterio comiti Orientis.

Post alia: usum aquae veterem longoque dominio constitutum singulis civibus manere censemus nec ulla novatione turbari, ita tamen, ut quantitatem singuli, quam vetere licentia percipiunt, more usque in praesentem diem perdurante percipiant: mansura poena in eos, qui ad inrigationes agrorum vel hortorum delicias furtivis aquarum meatibus abutuntur.

Dat. kal. nov. Caesario et Attico cons.

Interpretatio. Haec lex interpretatione non indiget.

15.2.8

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Ex forma, cui nomen augusta est, quae in campania sumptu publico reparata est, nihil privatim singulorum usurpatio praesumat neque cuiquam posthac derivandae aquae copia tribuatur. Si quis autem meatum aquae ausus fuerit avertere, quinque libras auri aerario nostro inferre cogatur. Quidquid etiam ob eam fraudem ex rescripto fuerit elicitedum vel qualibet arte temptatum, irritum habeatur.

Dat. V kal. ian. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 dec. 28).

15.2.9

Idem aa. ad Flavianum praefectum Urbi.

Ne quis claudiam interruptis formae lateribus adque perfossis sibi fraude eliciteda existimet vindicandam. Si quis contra fecerit, earum protinus aedium et locorum amissione multetur. Officium praeterea, cuius ad sollicitudinem operis huius custodia pertinebit, hac poena constringimus, ut tot librarum auri illatione multetur, quot uncias claudiae nostrae coniventia eius usurpatas fuisse constiterit.

Dat. VI id. nov. Mediolano Stilichone et Aureliano cons. (400 nov. 8).

15.3.0. De itinere muniendo.

15.3.1

Imp. Constantinus a. ad Proculum proconsulem Africae.

Emphyteuticarii possessores, qui mansuetudinis nostrae beneficio ad extraordinaria minime devocentur, sicut ceteri provinciales obsequium suum muniendis itineribus impendant. Nulla enim ratione debent ab hoc, quod in commune omnibus profuturum est, esse seiuncti.

Proposita non. mai. Karthagine Constantino a. V et Licinio caes. cons. (319 mai. 7).

15.3.2

Imp. Iulianus a. ad Avitianum vicarium Africae.

Post alia: in muniendis viis iustissimum aequitatis cursum reliquit auctoritas. Singuli enim loca debent quaeque sortiri, ut sibi consulant vel neglegentia vel labore. Igitur eos loca iuxta morem priscum delegata curare oportebit. Et cetera.

Dat. VII kal. nov. Iuliano a. IIII et Sallustio cons. (363 [362] oct. 26).

15.3.3

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

A viarum munitione nullus habeatur immunis, et eorum praediorum actores, qui forte iniuncto oneri privilegiorum contemplatione parere minime voluerint, nostrae domui vindicentur.

Dat. IIII kal. mart. Valentiniano a. III et Eutropio cons. (387 febr. 26).

15.3.4

Impp. Arcadius et Honorius aa. Messalae praefecto praetorio.

Dudum quidem fuerat constitutum, ut illustrium patrimonia dignitatum ab instauratione itinerum haberentur excepta. Verum propter immensas vastitates viarum certatim studia cunctorum ad reparationem publici aggeris conducibili devotione volumus festinare, nulla ad instructum munitionis huiusce dignitate aut privatorum privilegiorum in qualibet....studiosius adpetita. Etiam istud adiungimus, ut domos etiam clementiae nostrae, quas vetusta et innumera ab huius oneris curatione privilegia vindicabant, par condicio et sollicitudo constringat, ita tamen, ut in ceteris quae vel illustribus vel patrimonio nostro praecedentibus edictis beneficia fuerant adtributa, intemerata permaneant.

Dat. III kal. mai. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 apr. 29).

15.3.5

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Antiquatis omnibus vel personalibus rescriptis vel per adnotationes elicitis per Bithyniam ceterasque provincias possessores et reparationi publici aggeris et ceteris eiusmodi muneribus pro iugorum numero vel capitum, quae possidere noscuntur, adstringi cogantur.

Dat. VII kal. nov. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 oct. 26).

15.3.6

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Absit, ut nos instructionem viae publicae et pontium stratarumque operam titulis magnorum principum dedicatam inter sordida munera numeremus. Igitur ad instructiones reparationesque itinerum pontiumque nullum genus hominum nulliusque dignitatis ac venerationis meritis cessare oportet. Domos etiam divinas ac venerandas ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus. Quam legem cunctarum provinciarum iudicibus intimari conveniet, ut noverint, quae viis publicis antiquitas tribuenda decrevit, sine ullius vel reverentiae vel dignitatis exceptione praestanda.

Dat. XV kal. mart. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 febr. 15).

15.4.0. De imaginibus imperialibus.

15.4.1pr.

Imp. Theodosius a. et Valentinianus caes. Aetio praefecto praetorio.

Si quando nostrae statucae vel imagines eriguntur seu diebus, ut adsolet, festis sive communibus, adsit iudex sine adorationis ambitioso fastigio, ut ornamentum diei vel loco et nostrae recordationi sui probet accessisse praesentiam. (425 mai. 5).

1. Ludis quoque simulacra proposita tantum in animis concurrentum mentisque secretis nostrum numen et laudes vigere demonstrent; excedens cultura hominum dignitatem superno numini reservetur.

Dat. III non. mai. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 mai. 5).

15.5.0. De spectaculis.

15.5.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Probum praefectum praetorio.

Magistratus et sacerdotiorum editiones, quae aut in civitatibus aut certe in his debent exigi, quas delegit antiquitas, non in potestate iudicum sint, qui plerumque, dum popularem plausum alienis

spoliationibus aucupantur, ea, quae in competenti loco sollers diligentia praeparavit, ad alteram urbem transferri praecipunt, sed in eorum arbitrio maneant, quorum expensis ac sumptibus procurandae sunt.

Dat. VII kal. mai. Treviris Modesto et Arinthaëo cons. (372 apr. 25).

15.5.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Rufino praefectum praetorio.

pr. Nullus omnino iudicum aut theatralibus ludis aut circensium certaminibus aut ferarum cursibus vacet nisi illis tantum diebus, quibus vel in lucem editi vel imperii sumus scepra sortiti, hisque ut ante meridiem tantum sollemnitati pareant, post epulas vero ad spectaculum redire desistant.

1. In quo tamen omnes, sive iudices sive privati, nihil penitus auri praemio dandum esse cognoscent, quod solis licet consulibus, quibus erogandi moderationem vitae meritis permisimus.
2. Illud etiam praemonemus, ne quis in legem nostram, quam dudum tulimus, committat, nullum solis die populo spectaculum praebeat, nec divinam venerationem confecta sollemnitate confundat.

Dat. XIII kal. iun. Heracleae Honorio nob. p. et Evodio v. c. cons. (386 [392-395] mai. 20).

15.5.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Nemo iudicum ex quacumque civitate in aliud oppidum vel ex provinciae solo equos curules aurigas cives temptet traducere, ne, dum popularibus plausibus intemperate serviunt, et publicarum rerum statum fatigent et festivitatem impediunt in cunctis oppidis celebrandam, ita ut, si quis hanc violaverit iussionem, poena teneatur ea, quae legum violatores persequitur.

Dat. VIII id. aug. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 aug. 6).

15.5.4

Imp. Theodosius a. Isidoro praefecto Illyrici.

Delforum curiae facultates novis damnis frequenter adtritas relatio tui culminis intimavit. Ideoque praeceptis ad universas illyrici civitates iudicesque transmissis notum omnibus faciat nullum penitus spectacula oportere sollemnia urbis aeternae populis exhibere, sed unumquemque civium intra propriam civitatem debere solitae devotionis officia, prout patrimonii sui vires patiuntur, implere, gravissimae poenae interminatione proposita non solum contra eos, qui huiusmodi functiones crediderint exigendas, sed etiam contra ordinarios ubique rectores.

Dat. X kal. mai. Constantinopoli Victore v. c. cons. (424 apr. 22).

15.5.5

Idem a. et Valentinianus caes. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Dominico, qui septimanae totius primus est dies, et natali adque epifaniorum christi, paschae etiam et quinquagesimae diebus, quamdiu caelestis lumen lavacri imitantia novam sancti baptismatis lucem vestimenta testantur, quo tempore et commemoratio apostolicae passionis totius christianitatis magistrae a cunctis iure celebratur, omni theatrorum adque circensium voluptate per universas urbes earundem populis denegata totae christianorum ac fidelium mentes dei cultibus occupentur. Si qui etiam nunc vel iudaeae impietatis amentia vel stolidae paganitatis errore adque insania detinentur, aliud esse supplicationum noverint tempus, aliud voluptatum. Ac ne quis existimet in honorem numinis nostri veluti maiore quadam imperialis officii necessitate compelli et, nisi divina religione contempta spectaculis operam praestat, subeundam forsitan sibi nostrae serenitatis offensam, si minus circa nos devotionis ostenderit quam solebat, nemo ambigat, quod tunc maxime

mansuetudini nostrae ab humano genere defertur, cum virtutibus dei omnipotentis ac meritis universi obsequium orbis impenditur.

Dat. kal. feb. Constantinopoli Theodosio a. XI et Valentiniano caes. I cons. (425 febr. 1).

15.6.0. De maiuma.

15.6.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Clementiae nostrae placuit, ut maiumae provincialibus laetitia redderetur, ita tamen, ut servetur honestas et verecundia castis moribus perseveret.

Dat. VII kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 25).

15.6.2

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio.

Post alia: ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia generetur. Illud vero quod sibi nomen procax licentia vindicavit, maiumam, foedum adque indecorum spectaculum, denegamus.

Dat. VI non. octob. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 oct. 2).

15.7.0. De scaenicis.

15.7.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Viventium praefectum Urbi.

Scaenici et scaenicae, qui in ultimo vitae ac necessitate cogente interitus imminentis ad dei summi sacramenta properarunt, si fortassis evaserint, nulla posthac in theatralis spectacula conventionem

revocentur. Ante omnia tamen diligenti observari ac tueri sanctione iubemus, ut vere et in extremo periculo constituti id pro salute poscentes, si tamen antistites probant, beneficii consequantur. Quod ut fideliter fiat, statim eorum ad iudices, si in praesenti sunt, vel curatores urbium singularum desiderium perferatur, quod ut inspectoribus missis sedula exploratione quaeratur, an indulgeri his necessitas poscat extrema suffragia.

Dat. III id. feb. Treviris Gratiano a. II et Probo v. c. cons. (371 [367] febr. 11).

15.7.2

Idem aaa. ad Iulianum proconsulem Africae.

Ex scaenicis natas, si ita se gesserint, ut probabiles habeantur, tua sinceritas ab inquietantium fraude direptionibusque submoveat. Eas enim ad scaenam de scaenicis natas aequum est revocari, quas vulgarem vitam conversatione et moribus exercere et exercuisse constabit.

Dat. VIII id. sept. Mogontiaci Gratiano a. II et Probo cons. (371 sept. 6).

15.7.3

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Hesperium proconsulem Africae.

Non invidemus, sed potius cohortamur amplectenda felicitis populi studia, gymnici ut agonis spectacula refoventur. Verumtamen cum primates viri populi studiis ac voluptatibus grati esse cupiant, promptius permittimus, ut integra sit voluptas, quae volentium celebretur impensis.

Dat. VI id. mart. Treviris Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 mart. 19).

15.7.4

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Paulinum praefectum Urbi.

Mulieres, quae ex viliori sorte progenitae spectaculorum debentur obsequiis, si scaenica officia declinarint, ludicris ministeriis deputentur, quas necdum tamen consideratio sacratissimae religionis et christianae legis reverentia suae fidei mancipavit; eas enim, quas melior vivendi usus vinculo naturalis condicionis evolvit, retrahi vetamus. Illas etiam feminas liberas a contubernio scaenici praeiudicii durare praecipimus, quae mansuetudinis nostrae beneficio expertes muneris turpioris esse meruerunt.

Dat. VIII kal. mai. Mediolano Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 apr. 24).

15.7.5

Idem aaa. ad Paulinum praefectum Urbi.

Quisquis Thymelicam ex urbe venerabili inmemor honestatis abduxerit eandemque in longinqua transtulerit seu etiam intra domum propriam, ita ut voluptatibus publicis non serviat, retentarit, quinque librarum auri illatione multetur.

Dat. V kal. mai. Mediolano Gratiano V et Theodosio I aa. cons. (380 apr. 24).

15.7.6

Idem aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Equos, quos ad sollemne certamen vel mansuetudinis nostrae largitio subministrat vel diversorum ex amplissimo ordine magistratuum, hactenus ad copiam providendos serenitas nostra decrevit, ut, quidquid illud est, quod palmarum numero gloriosum et celebratis utrimque victoriis nobile congregatur, spectaculis potius urbanae plebis inserviat quam praedae adque compendio deputetur. Quisquis igitur ex eo, quod vel serenitas nostra vel ordinarii consules vel praetores in huiusmodi tribuunt voluptates, quamlibet commodis compendioque privato derivandam duxerit esse iacturam, unius auri librae condemnatione multatus largitionibus nostris cogatur esse munificus.

Dat. VIII kal. mai. Treviris Eucherio et Syagrio cons. (381 apr. [?] 24).

15.7.7

Idem aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Eos qui agitando munus exercent illustris auctoritas tua nullis praeter circense certamen adfici noverit oportere suppliciis.

Dat. VIII id. mai. Eucherio et Syagrio cons. (381 mai. 8).

15.7.8

Idem aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Scaenae mulier si vacationem religionis nomine postularit, obtentu quidem petitionis venia ei non desit, verum si post turpibus volutata complexibus et religionem quam expetierit prodidisse et gerere quod officio desierat animo tamen scaenica detegatur, retracta in pulpitu sine spe absolutionis ullius ibi eo usque permaneat, donec anus ridicula senectute deformis nec tunc quidem absolutione potiat, cum aliud quam casta esse non possit.

Dat. VIII id. mai. Aquileiae Syagrio et Eucherio cons. (381 mai. 8).

15.7.9

Idem aaa. Herasio proconsuli Africae.

Quaecumque ex huiusmodi faece progenitae scaenica officia declinarint, ludicris ministeriis deputentur, quas necdum tamen sanctissimae religionis et in perenne servandae christianae legis secretorum reverentia suae fidei vindicarit. Illas etiam feminas liberatas contubernio scaenici praeiudicii durare praecipimus, quae mansuetudinis nostrae beneficio expertes muneris turpioris esse meruerunt.

Proposita Karthagine V kal. septemb. Syagrio et Eucherio cons. (381 aug. 28).

15.7.10

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Fidicinam nulli liceat vel emere vel docere vel vendere vel conviviis aut spectaculis adhibere. Nec cuiquam ad delectationis desiderium erudita feminea musicae artis studio liceat habere mancipia.

Dat. VIII kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone v. c. cons. (385 iun. 24).

15.7.11

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Rufino praefecto praetorio.

Nulla mima gemmis, nulla sigillatis sericis aut textis utatur auratis. His quoque vestibus noverint abstinendum, quas Graeco nomine Alethinocrustas vocant, in quibus alio admixtus colori puri rubor muricis inardescit. Uti sane isdem scutlatis et variis coloribus sericis auroque sine gemmis collo brachiis cingulo non vetamus.

Dat. XI kal. octob. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 sept. 21).

15.7.12

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

pr. Si qua in publicis porticibus vel in his civitatum locis, in quibus nostrae solent imagines consecrari, pictura pantomimum veste humili et rugosis sinibus agitorem aut vilem offerat histrionem, ilico revellatur, neque umquam posthac liceat in loco honesto inhonestas adnotare personas; in aditu vero circi vel in theatri proscaeniis ut collocentur, non vetamus.

1. His illud adicimus, ut mimae et quae ludibrio corporis sui quaestum faciunt publice habitu earum virginum, quae deo dicatae sunt, non utantur, et ut nulla femina nec puer thymelici consortio inbuantur, si christianae religionis esse cognoscitur.

Dat. III kal. iul. Heracleae Arcadio a. III et Honorio a. II cons. (394 iun. 29).

15.7.13

Impp. Honorius et Theodosius aa. Diogeniano viro clarissimo tribuno voluptatum.

Mimas diversis adnotationibus liberatas ad proprium officium summa instantia revocari decernimus, ut voluptatibus populi ac festis diebus solitus ornatus deesse non possit.

Dat. VI id. feb. Ravennae Constantio v. c. cons.; acc. a tribuno voluptatum X kal. feb. Karthagine post cons. Honorii VIII et Theodosii V aa. (413 febr. 8 (?)).

15.8.0. De lenonibus.

15.8.1

Imp. Constantius a. ad Severum praefectum Urbi.

Si quis feminas, quae se dedicasse venerationi christianae legis sanctissimae dinoscuntur, ludibriis quibusdam subicere voluerit ac lupanaribus venditas faciat vile ministerium prostituti pudoris explere, nemo alter easdem coemendi habeat facultatem, nisi aut ii, qui ecclesiastici esse noscuntur aut christiani homines demonstrantur, competenti pretio persoluto.

Dat. IIII non. iul. Hierapoli Placido et Romulo cons. (343 iul. 4).

15.8.2

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio praefecto praetorio.

Lenones patres et dominos, qui suis filiis vel ancillis peccandi necessitatem imponunt, nec iure frui dominii nec tanti criminis patimur libertate gaudere. Igitur tali placet eos indignatione subduci, ne potestatis iure frui valeant neve quid eis ita possit adquiri. Sed ancillis filiabusque, si velint, conductisve pro paupertate personis, quas sors damnavit humilior, episcoporum liceat, iudicum etiam defensorumque implorato suffragio omni miseriarum necessitate absolvi, ita ut, si insistendum eis lenones esse crediderint vel peccandi ingerant necessitatem invitis, non amittant solum eam quam habuerant potestatem, sed proscripti poenae mancipientur exilii metallis addicendi publicis, quae minor poena est, quam si praecepto lenonis cogatur quispian coitionis sordes ferre, quas nolit.

Dat. XI kal. mai. Felice et Tauro cons. (428 apr. 21).

15.9.0. De expensis ludorum.

15.9.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad senatum.

pr. Nulli privatorum liceat holosericam vestem sub qualibet editione largiri. Illud etiam constitutione solidamus, ut exceptis consulibus ordinariis nulli prorsus alteri auream sportulam, diptycha ex ebore dandi facultas sit.

1. Cum publica celebrantur officia, sit sportulis nummus argenteus, alia materia diptychis. Nec maiorem argenteum nummum fas sit expendere, quam qui formari solet, cum argenti libra una in argenteos sexaginta dividitur; minorem dare volentibus non solum liberum, sed etiam honestum esse permittimus.

Dat. VIII kal. aug. Heracleae Richomere et Clearcho cons. (384 iul. 25).

15.9.2

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto Urbi.

Cunctos iudices admonemus, ut ludorum quidem, quibus moris est, intersint festivitati et oblectamentis favorem eliciant populorum, verum expensarum non excedant duorum solidorum librata impendia, nec inconsulta plausorum insania curialium vires, fortunas civium, principalium domus, possessorum opes, rei publicae robur evellant: exceptis Alytarchis Syriarchis Agonothetis itemque Asiarchis et ceteris, quorum nomen votiva festivitatis sollemnitatis dedicavit.

Dat. V kal. martias Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 febr. 25).

15.10.0. De equis curulibus.

15.10.1

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

pr. Palmatis adque hermogenis equis, quos in curulis certaminis sorte vel contentionis incertum vel annorum series vel diversa ratio debiles fecit, ex horreis fiscalibus alimoniam praeberi decrevimus, equos vero Hispani sanguinis vendendi solitam factionariis copiam non negamus.

1. Illud quoque sinceritas tua praecipiat observari, ne Graecorum equorum nomina, qui hinc missi fuerint, commutentur.

Dat. kal. ian. Gratiano a. II et Probo cons. (371 ian. 1).

15.10.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Valerianum praefectum Urbi.

Equos voluptatibus profuturos nequaquam Campanorum populus adsequatur, quam si duo milia modiorum fabae per singulas factiones stabulorum in urbe venerabili necessaria antiqua et sollemni praebitione contulerint.

Dat. X kal. mai. Aquileiae Syagrio et Eucherio cons. (381 apr. 22).

15.11.0. De venatione ferarum.

15.11.1

Impp. Honorius et Theodosius aa. Mauriano comiti domesticorum et vices agentis magistri militum.

Occidendorum leonum cunctis facimus potestatem, neque aliquando sinimus quemquam calumniam formidare, cum et salus nostrorum provincialium voluptati nostrae necessario praeponatur et haec ipsa propria voluptas intercludi minime videatur, quandoquidem occidendi feras, non venandi venundandique licentiam dederimus. Occidendi igitur memoratas feras, et ducibus et officiis eorum conventis, cunctis licentia tribuatur.

Dat. XIII kal. iun. Constantio et Constante vv. cc. cons. (414 mai. 20).

15.11.2

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Praesidialis officii Eufkratensis deploratione comperimus eos, qui transductioni ferarum a Duciano officio deputantur, pro septem vel octo diebus contra legationum formam tres vel quattuor menses in Hieropolitanam urbem residentes post expensas tanti temporis etiam caveas exigere, quas nulla praeberi consuetudo permittit. Ideoque praecipimus, bestias, quae ad comitatum ab omnibus limitum ducibus transmittuntur, non plus quam septem diebus intra singulas civitates retineri; scientibus ducibus et eorum officiis, si quid contra haec commissum fuerit, quinas se libras auri fisci viribus illaturos.

Dat. V kal. octob. Constantinopoli d. n. Honorio a. XI et Constantio II v. c. cons. (417 sept. 27).

15.12.0. De gladiatoribus.

15.12.1

Imp. Constantinus a. Maximo praefecto praetorio.

Cruenta spectacula in otio civili et domestica quiete non placent. Quapropter, qui omnino gladiatores esse prohibemus eos, qui forte delictorum causa hanc condicionem adque sententiam mereri consueverant, metallo magis facies inservire, ut sine sanguine suorum scelerum poenas agnoscant.

Proposita Beryto kal. octob. Paulino et Iuliano cons. (325 oct. 1).

15.12.2

Imp. Constantius a. et Iulianus c. ad Orfitum praefectum Urbi.

Universi, qui in urbe Roma gladiatorium munus impendunt, prohibitum esse cognoscant sollicitandi auctorando milites vel eos, qui palatina sunt praediti dignitate, sex auri librarum multa imminente, si quis contra temptaverit. Sponte etiam ad munerarium adeuntes per officium sublimitatis tuae ad magistros equitum ac peditum aut eos, qui gubernant officia palatina, oneratos ferreis vinculis mitti conveniet, ut huius legis statuto palatii dignitas a gladiatorio detestando nomine vindicetur.

Dat. XVI kal. nov. Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 oct. 17).

15.12.3

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad populum.

Post alia: si quos e gladiatorio ludo ad servitia senatoria transisse constabit, eos in extremas solitudines amandari decernimus.

Dat. et proposita Romae Caesario et Attico cons. (397 apr. 7?).

15.13.0. De usu sellarum.

15.13.1

Impp. Arcadius et Honorius aa. Claudio praefecto Urbi.

Exceptis plebeis scaenicis et qui spectaculo sui praebuit populo materiam voluptatis et tabernariis, ceteris omnibus usum sellarum et sedendi ac conveniendi in publicum tribuimus facultatem.

Dat. VIII kal. ian. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 25).

15.14.0. De infirmandis his, quae sub tyrannis aut barbaris gesta sunt.

15.14.1

Imp. Constantinus a. ad Constantium praefectum praetorio.

Remotis Licini tyranni constitutionibus et legibus omnes sciant veteris iuris et statutorum nostrorum observari debere sanctionem.

Proposita XVII kal. iun. Crispo III et Constantino III caess. cons. (324 mai. 16).

15.14.2

Idem a. ad universos provinciales.

Tyranni et iudicum eius gestis infirmatis nemo per calumniam velit quod sponte ipse fecit evertere nec quod legitime gestum est.

Dat. prid. id. feb. Paulino et Iuliano cons. (325 febr. 12).

15.14.3

Idem a. Antiocho praefecto vigilum.

Quae tyrannus contra ius rescripsit non valere praecipimus, legitimis eius rescriptis minime impugnandis.

Dat. VIII id. iul. Romae Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iul. 8).

15.14.4

Idem a. ad senatum.

Super his, qui ex senatoribus ad navicularium munus a tyranno deiecti sunt ac restitui suis natalibus deprecantur, placuit vestrae sanctitati iudicium examenque mandare, ut vos eligatis, qui splendori vestro patrimonii viribus et honestate vivendi et natalium dignitate respondent. Incongruum est enim tantae dignitatis arbitrium alteri potius quam vestris suffragiis sententiisque committere. Eorum autem, quos ut dignos elegeritis, nomina praefectus urbis nobis insinuet, ut vestrum iudicium comprobemus.

Dat. id. iul. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iul. 15).

15.14.5

Imp. Constantius a. et Constans c. ad universos provinciales et populum.

Quae tyrannus vel eius iudices contra ius statuerunt, infirmari iubemus reddita possessione expulsis, ut qui vult ab initio agat. Emancipationes autem et manumissiones et pacta sub eo facta et transactiones valere oportet.

Dat. III non. nov. Mediolano Constantio a. V et Constante cons. (352 nov. 3).

15.14.6

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Trifolio praefecto praetorio.

Nullus sibi honorem audeat vindicare, quem tyrannica concessit audacia, sed ad pristinum statum damnata praesumptio revocetur.

Dat. X kal. octob. Aquileiae Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 sept. 22).

15.14.7

Idem aaa. Trifolio praefecto praetorio.

Omne iudicium, quod vafra mente conceptum iniuriam, non iura reddendo maximus infandissimus tyrannorum credidit promulgandum, damnabimus. Nullus igitur sibi lege eius, nullus iudicio blandiatur.

Dat. VI id. octob. Mediolano Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 oct. 10).

15.14.8

Idem aaa. Constantiano praefecto praetorio Galliarum.

Omnes, qui tyranni usurpatione provecti cuiuslibet acceperunt nomen illicitum dignitatis, codicillos adque epistulas et promere iubemus et reddere. Iuris quoque dictionem adque sententias, quas promere nequiverunt qui iudicum nomen habere non potuerunt, ex omnibus publicorum monumentorum scriniis iubemus auferri, ut abolita auctoritate gestorum nullus his iudicatis conetur inniti, quae et tempore et auctore delentur. Exceptis his tantum negotiis adque in sui integra firmitate mansuris, quae conventionibus pactisque finita sunt, si dolo metuve caruerunt: his quoque pariter exceptis, quae donatio transtulit, emancipatio liberavit, contulit manumissio praemia merita servitutis, quia in his omnibus voluisse sat iuris est.

Dat. XVIII kal. feb. Mediolano Timasio et Promoto vv. cc. cons. (389 ian. 14).

15.14.9

Impp. Arcadius et Honorius aa. Andromacho praefecto Urbi.

Valeat omnis emancipatio tyrannicis facta temporibus; valeat a dominis concessa libertas; valeat celebrata et actis quibuslibet inserta donatio; valeat deficientium omne iudicium; valeat universa venditio; valeant sententiae iudicum privatorum - convelli enim iudicium non oportet - quos partium elegit adsensus et compromissi poena constituit; valeant conceptae sollemniter pactiones; valeant scripturae, quibus aut fides rerum aut ratio probatur aut debitum; valeant apud quemlibet habitae spontaneae professiones; valeat deposita super instituenda lite testatio valeat impetratio iuris communium liberorum; valeat procuratio scaevae mandata temporibus; datus tutor vel curator optineat firmitatem; valeat in sponsam perfecta largitio; doli ac vis et metus inchoata actio in tempus legitimum perseveret; bonorum admissa possessio et adfectus adeundae hereditatis obtineat et interdicti beneficium non amittat; valeat in integrum restitutionis petitum auxilium; valeat vindictio....identidem desiderata tribuatur; locatio et conductio inviolabilem obtineant firmitatem; interdicti beneficia tempora infausta non mutilent postulata inofficiosi actio et inmodicarum donationum rescissio petita servetur; beneficia transacta non titubent; sacramento terminata permaneant; pignoris adque fiduciae obligatio perseveret. Stent denique omnia, quae in placitum sunt deducta privatum, nisi aut circumscriptio subveniet aut vis aut terror ostenditur. Funestorum tantum consulum nomina iubemus aboleri, ita ut his reverentia in lectione recitantium tribuatur, qui tunc in Oriente annuos magistratus victuris perpetuo sunt fascibus auspicati; tempus vero ipsum, ac si non fuerit, aestimetur, si quidem tunc temporis omnia aliqua praescriptio taciturnitatis etiam de illis, quae confirmavimus, non possit obponi.

Dat. XI kal. mai. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 apr. 21).

15.14.10

Idem aa. Eulogio comiti rerum privatarum.

Qui tyranni maximi secuti iussionem fundos perpetui iuris non ab ordinariis iudicibus, sed a rationalibus acceperunt, eorum amissione plectantur adque ad rem privatam denuo revertantur.

Dat. VI kal. mai. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 apr. 26).

15.14.11

Idem aa. Andromacho praefecto Urbi.

Fas est sequi nos paternae dispositionis arbitrium adque ideo universos cuiuslibet ordinis viros, de quibus lex nostra reticuerat, ad veniam volumus pertinere et beneficia inopinantibus ultro deferimus, sancientes hac lege, ne is, qui tyranni tempore militavit vel etiam qualibet administratione donatus est aut honoraria dignitate perfunctus vel quicumque in aliquo honore diversis locis aut exactionibus praefuerunt, notam infamiae sustineant, aut deformi vocabulo polluantur. Quibus eas tantum dignitates valere decernimus, quas ante tyrannicum tempus habuerunt.

Dat. XV kal. iun. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mai. 18).

15.14.12

Idem aa. Eusebio praefecto praetorio.

His, quos tyrannici temporis labes specie dignitatis infecerat, inustae maculae omnem abolemus infamiam. Cunctis igitur statum priorem sine cuiusquam loci aut ordinis exceptione tribuimus, ut utantur omnes iure communi, teneant statum veteris dignitatis, ita ut nihil sibi ex his quos adepti fuerant honoribus blandiantur.

Dat. XV kal. iul. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 iun. 17).

15.14.13

Imp. Honorius et Theodosius aa. Hadriano praefecto praetorio.

Heracliani vocabulum nec privatim nec publice ulla memoria teneat, ideoque submovenda esse censemus, quaecumque sub eo gesta esse dicuntur. Libertates quoque, quoniam certum est scelere eius sollemnitatem consulatus esse pollutam, in melius revocamus, sciatque dominorum voluntas iterandum esse, quod illo auctore advertit stare non posse; semel tamen mutatae condicionis beneficium implendum esse praecipimus et ita repeti manumissionum consuetudines nunc iubemus, ut nullus sub hac occasione incipiat nolle quod voluit.

Dat. III non. aug. Ravennae post cons. honorii VIII et theodosii v. aa. (413 aug. 3).

15.14.14 [=brev.15.3.1]

Imp. Honorius et Theodosius aa. Constantio comiti et patricio.

Sub clade barbaricae depopulationis, si qua aut per fugam aut per congregationem infelicium populorum indigne invidioseque commissa sunt, ad invidiam placatarum legum a callidis litigatorum obiectionibus non vocentur. Habeant omnium criminum impunitatem, qui evadendi forsitan non habuerant facultatem, nisi eos eadem crimina iuissent; non enim crimen dicitur, quod mortis adegit impulsus. Ex quo animadvertere cunctos litigatores congruum est, si quid depraedationis agnoverint, se recepturos, si tamen, in eorum, quos pulsaverint, facultatibus abundare aut residere id, potuerint comprobare.

Dat. kal. mart. Ravenna, d.n. Theodosius a. VII. et Palladio v. c. coss.

Interpretatio. Quicumque* hostium terrore compulsus, dum mortem timet excipere, ad depraedandum se cum hostibus fortasse coniunxerit, non propter hoc vocetur ad crimen, quod pro conservanda vita fecit invitus. Sane si quid apud eum de praeda resederit et residuum invenitur, quod evidenter agnoscitur, hoc solum reddere domino sine calumnia compellatur.

15.15.0. Quod armorum usus interdictus est.

15.15.1

Imp. Valentinianus et Valens aa. ad Buleforum consularem Campaniae.

Nulli prorsus nobis insciis adque inconsultis quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur.

Dat. III non. octob. Altino divo Ioviano et Varroniano cons. (364 oct. 5).

THEODOSIANI LIBRI XVI

CUM CONSTITUTIONIBUS SIRMONDIANIS

ET

LEGES NOVELLAE AD THEODOSIANUM PERTINENTES

liber sextus decimus

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

CTh.16.1.0. De fide catholica.

CTh.16.2.0. De episcopis, ecclesiis et clericis.

CTh.16.3.0. De monachis.

CTh.16.4.0. De his, qui super religione contendunt.

CTh.16.5.0. De haereticis.

CTh.16.6.0. Ne sanctum baptismum iteretur.

CTh.16.7.0. De apostatis.

CTh.16.8.0. De iudaeis, caelicolis et samaritanis.

CTh.16.9.0. Ne christianum mancipium iudaeus habeat.

CTh.16.10.0. De paganis, sacrificiis et templis.

CTh.16.11.0. De religione.

16.1.0. De fide catholica.

16.1.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Symmachum praefectum Urbi.

Quisquis seu iudex seu apparitor ad custodiam templorum homines christianae religionis adposuerit sciat non saluti suae, non fortunis esse parcendum.

Dat. XV kal. decemb. Mediolano, Valentiniano et Valente aa. cons. (365 nov. [?] 17).

16.1.2

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. edictum ad populum urbis Constantinopolitanae.

pr. Cunctos populos, quos clementiae nostrae regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat quamque pontificem Damasum sequi claret et Petrum Alexandriae episcopum virum apostolicae sanctitatis, hoc est, ut secundum apostolicam disciplinam evangelicamque doctrinam patris et filii et spiritus sancti unam deitatem sub parili maiestate et sub pia trinitate credamus.

1. Hanc legem sequentes christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos vero dementes vesanosque iudicantes haeretici dogmatis infamiam sustinere nec conciliabula eorum ecclesiarum nomen accipere, divina primum vindicta, post etiam motus nostri, quem ex caelesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos.

Dat. III kal. mar. Thessalonicae Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 febr. 27).

16.1.3

Idem aaa. ad Auxonium proconsulem Asiae.

Episcopis tradi omnes ecclesias mox iubemus, qui unius maiestatis adque virtutis patrem et filium et spiritum sanctum confitentur eiusdem gloriae, claritatis unius, nihil dissonum profana divisione facientes, sed trinitatis ordinem personarum adsertione et divinitatis unitate, quos constabit communioni nectari episcopi Constantinopolitanae ecclesiae nec non Timothei intra Aegyptum Alexandrinae urbis episcopi esse sociatos; quos etiam in Orientis partibus Pelagio episcopo Laodicensi et Diodoro episcopo Tarsensi: in Asia nec non proconsulari adque Asiana dioecesi Amphilochio episcopo Iconiensi et optimo episcopo Antiocheno: in pontica dioecesi Helladio episcopo Caesariensi et Otreio Meliteno et Gregorio episcopo Nysseno, Terennio episcopo Scythiae, Marmario episcopo Marcianopolitano communicare constiterit. Hos ad optinendas catholicas ecclesias ex communione et consortio probabilium sacerdotum oportebit admitti: omnes autem, qui ab eorum, quos commemoratio specialis expressit, fidei communione dissentiunt, ut manifestos haereticos ab ecclesiis expelli neque his penitus posthac obtinendarum ecclesiarum pontificium facultatemque permitti, ut Verae ac Nicaenae fidei sacerdotia casta permaneant nec post evidentem praecepti nostri formam malignae locus detur astutiae.

Dat. III kal. aug. Heracleae Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 30).

16.1.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eusignium praefectum praetorio.

Damus copiam colligendi his, qui secundum ea sentiunt, quae temporibus divae memoriae Constanti sacerdotibus convocatis ex omni orbe Romano expositaque fide ab his ipsis, qui dissentire noscuntur, Ariminensi concilio, Constantinopolitano etiam confirmata in aeternum mansura decreta sunt. Conveniendi etiam quibus iussimus patescat arbitrium, scituris his, qui sibi tantum existimant colligendi copiam contributam, quod, si turbulentum quippiam contra nostrae tranquillitatis praeceptum faciendum esse temptaverint, ut seditionis auctores pacisque turbatae ecclesiae, etiam

maiestatis capite ac sanguine sint supplicia luituri, manente nihilo minus eos supplicio, qui contra hanc dispositionem nostram obreptive aut clanculo supplicare temptaverint.

Dat. X kal. feb. Mediolano Honorio nob. p. et Evodio cons. (386 ian. 23).

16.2.0. De episcopis, ecclesiis et clericis.

16.2.1

Imp. Constantinus a.

Haereticorum factione comperimus ecclesiae catholicae clericos ita vexari, ut nominationibus seu susceptionibus aliquibus, quas publicus mos exposcit, contra indulta sibi privilegia praegraventur. Ideoque placet, si quem tua gravitas invenerit ita vexatum, eidem alium subrogari et deinceps a supra dictae religionis hominibus huiusmodi iniurias prohiberi.

Dat. prid. kal. nov. Constantino a. III et Licinio III c. cons. (313 [?] oct. 31).

16.2.2 [=brev.16.1.1]

Imp. Constantinus a. Octaviano correctori Lucaniae et Brittiorum.

Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est hi, qui clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur, ne sacrilego livore quorundam a divinis obsequiis avocentur.

Dat. XII. kal. nov. Constantino a. v. et Licinio c. cons.

Interpretatio. Lex haec speciali ordinatione praecipit, ut de clericis non exactores, non allectos facere quicumque* sacrilega ordinatione praesumat, quos liberos ab omni munere, id est ab omni officio omnique servitio iubet ecclesiae deservire.

16.2.3

Idem a. ad Bassum praefectum praetorio.

Cum constitutio emissa praecipiat nullum deinceps decurionem vel ex decurione progenitum vel etiam instructum idoneis facultatibus adque obeundis publicis muneribus opportunum ad clericorum nomen obsequiumque confugere, sed eos de cetero in defunctorum dumtaxat clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues neque muneribus civilibus teneantur obstricti, cognovimus illos etiam inquietari, qui ante legis promulgationem clericorum se consortio sociaverint. Ideoque praecipimus his ab omni molestia liberatis illos, qui post legem latam obsequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerunt, procul ab eo corpore segregatos curiae ordinibusque restitui et civilibus obsequiis inservire.

Proposita XV kal. aug. Constantino a. VI et Constantio caes. cons. (320 iul. 18).

16.2.4

Idem a. ad populum.

Habeat unusquisque licentiam sanctissimo catholicae venerabilique concilio decedens bonorum quod optavit relinquere. Non sint cassa iudicia. Nihil est, quod magis hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, post quam aliud iam velle non possunt, liber sit stilus et licens, quod iterum non redit, arbitrium.

Proposita V non. iul. Romae Crispo II et Constantino II caess. cons. (321 iul. 3).

16.2.5

Idem a. ad Helpidium.

Quoniam comperimus quosdam ecclesiasticos et ceteros catholicae sectae servientes a diversarum religionum hominibus ad lustrorum sacrificia celebranda compelli, hac sanctione sancimus, si quis ad ritum alienae superstitionis cogendos esse crediderit eos, qui sanctissimæ legi serviunt, si condicio patiat, publice fustibus verberetur, si vero honoris ratio talem ab eo repellat iniuriam, condemnationem sustineat damni gravissimi, quod rebus publicis vidicabitur.

Dat. VIII kal. iun. Sirmi Severo et Rufino cons. (323 mai. [?] 25).

16.2.6

Idem a. ad Ablavium praefectum praetorio.

Neque vulgari consensu neque quibuslibet petentibus sub specie clericorum a muneribus publicis vacatio deferatur, nec temere et citra modum populi clericis conectantur, sed cum defunctus fuerit clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit neque ea est opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare, ita ut, si inter civitatem et clericos super alicuius nomine dubitetur, si eum aequitas ad publica trahat obsequia et progenie municeps vel patrimonio idoneus dinoscetur, exemptus clericis civitati tradatur. Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet, pauperes ecclesiarum divitiis sustentari.

Proposita kal. iun. Constantino a. VII et Constantio caes. cons. (326 iun. 1).

16.2.7

Idem a. Valentino consulari Numidia.

Lectores divinarum apicum et hypodiaconi ceterique clerici, qui per iniuriam haereticorum ad curiam devocati sunt, absolvantur et de cetero ad similitudinem orientis minime ad curias devocentur, sed immunitate plenissima potiantur.

Dat. non. feb. Serdica Gallicano et Symmacho cons. (330 febr. 5).

16.2.8

Imp. Constantius a. clericis salutem dicit.

Iuxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, et vos et mancipia vestra nullus novis collationibus obligabit, sed vacatione gaudebitis. Praeterea neque hospites suscipietis et si qui de vobis alimoniae causa negotiationem exercere volunt, immunitate potentur.

Dat. VI kal. sept. Placido et Romulo cons. (343 aug. 27).

16.2.9

Idem a. Severiano proconsuli Achaiae.

Curialibus muneribus adque omni inquietudine civilium functionum exsortes cunctos clericos esse oportet, filios tamen eorum, si curiis obnoxii non tenentur, in ecclesia perseverare.

Dat. III id. april. Limenio et Catullino cons. (349 apr. 11).

16.2.10

Impp. Constantius et Constans aa. universis episcopis per diversas provincias.

Ut ecclesiarum coetus concursu populorum ingentium frequentetur, clericis ac iuvenibus praebeatur immunitas repellaturque ab his exactio munerum sordidorum. Negotiatorum dispendiis minime obligentur, cum certum sit quaestus, quos ex tabernaculis adque ergasteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum, qui mercimoniis student, cuncta dispendia.... esse sancimus. Parangariarum quoque parili modo cesset exactio. Quod et coniugibus et liberis eorum et ministeriis, maribus pariter ac feminis, indulgemus, quos a censibus etiam iubemus perseverare immunes.

Dat. VII kal. iun. Constantinopoli Constantio VI et Constante cons. (353 [320?] mai. 26).

16.2.11

Idem aa. ad Longinianum praefectum Aegypti.

Iam pridem sanximus, ut catholicae legis antistites et clerici, qui in totum nihil possident ac patrimonio inutiles sunt, ad munera curialia minime devocentur. Verum comperimus pro nulla utilitate publica perfectione eos inquietari. Ideoque praecipimus filios eorum, quicumque minus idonei et intra legitimam aetatem esse reperiuntur, nullam molestiam sustinere.

Dat. IIII kal. mart. Constantio a. VII et Constante a. cons. (354 [342?] febr. 26).

16.2.12 [=brev.16.1.2]

Imp. Constantius a. et Constans c. Severo suo salutem.

Mansuetudinis nostrae lege prohibemus, in iudiciis episcopos accusari, ne, dum adfutura ipsorum beneficio impunitas aestimatur, libera sit ad arguendos eos animis furialibus copia. Si quid est igitur querelarum, quod quispiam defert, apud alios potissimum episcopos convenit explorari, ut opportuna atque commoda cunctorum quaestionibus audientia commodetur.

Dat. epistola IX. kal. oct. acc. non. oct. Arbetione et Lolliano coss.

Interpretatio. Specialiter prohibetur, ne quis audeat apud iudices publicos episcopum accusare, sed in episcoporum audientiam perferre non differat, quicquid sibi pro qualitate negotii putat posse competere, ut in episcoporum aliorum iudicio, quae asserit contra episcopum, debeant definiri.

16.2.13

Idem a. et Iulianus caes. ad Leontium.

Ecclesiae urbis Romae et clericis concessa privilegia firmiter praecipimus custodiri.

Dat. IIII id. nov. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 nov. 10).

16.2.14

Idem a. et Iulianus caes. Felici episcopo.

pr. Omnis a clericis indebitae conventionis iniuria et iniquae exactionis repellatur improbitas nullaue conventio sit circa eos munerum sordidorum. Et cum negotiatores ad aliquam praestationem competentem vocantur, ab his universis istiusmodi strepitus conquiescat; si quid enim vel parsimonia vel provisione vel mercatura honestati tamen conscia congesserint in usum pauperum adque egentium, ministrari oportet, ut, quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri potuerit et colligi, collectum id religionis aestiment lucrum.

1. Verum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent, divi principis, id est nostri statuta genitoris multimoda observatione caverunt, ut idem clerici privilegiis compluribus redundarent.

2. Itaque extraordinariorum a praedictis necessitas adque omnis molestia conquiescat.

3. Ad parangariarum quoque praestationem non vocentur nec eorundem facultates adque substantiae.

4. Omnibus clericis huiusmodi praerogativa succurrat, ut coniugia clericorum ac liberi quoque et ministeria, id est mares pariter ac feminae, eorumque etiam filii immunes semper a censibus et separati ab huiusmodi muneribus perseverent.

Dat. VIII id. decemb. Mediolano, lecta V kal. ian. aput acta Constantio a. VIII et Iuliano caes. II cons. (357 dec. [?] 6).

16.2.15

Idem a. et caes. ad Taurum praefectum praetorio.

pr. In ariminensi synodo super ecclesiarum et clericorum privilegiis tractatu habito usque eo dispositio progressa est, ut iuga, quae videntur ad ecclesiam pertinere, a publica functione cessarent inquietudine desistente: quod nostra videtur dudum sanctio reppulisse.

1. Clerici vero vel hi, quos copiatas recens usus instituit nuncupari, ita a sordidis muneribus debent immunes adque a collatione praestari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum vestitumque conquirent; reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit eo tempore, quo collatio celebrata est, negotiatorum munia et pensitationes agnoscant, quippe postmodum clericorum se coetibus adgregarunt.

2. De his sane clericis, qui praedia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena iuga nequaquam statuet excusare, sed etiam pro his, quae ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgueri. Universos namque clericos possessores dumtaxat provinciales pensitationes fiscalium recognoscere iubemus, maxime cum in comitatu tranquillitatis nostrae alii episcopi, qui de Italiae partibus venerunt, et illi quoque, qui ex Hispania adque Africa commearunt, probaverint id maxime iuste convenire, ut praeter ea iuga et professionem, quae ad ecclesiam pertinet, ad universa munia sustinenda translationesque faciendas omnes clerici debeant adtineri.

Dat. epistula prid. kal. iul. Mediolano Constantio a. X et Iuliano III caes. cons. (360 [359?] iun. 30).

16.2.16

Idem aa. ad Antiochenses.

In qualibet civitate, in quolibet oppido vico castello municipio quicumque voto christianae legis meritum eximiae singularisque virtutis omnibus intimaverit, securitate perpetua potiat. Gaudere enim et gloriari ex fide semper volumus, scientes magis religionibus quam officiis et labore corporis vel sudore nostram rem publicam contineri.

Dat. XVI kal. mart. Antiochiae Tauro et Florentio cons. (361 febr. 14).

16.2.17

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Byzacenos.

Plebeios divites ab ecclesia suscipi penitus arcemus.

Dat. III id. sept. Aquileiae divo Ioviano et Varroniano cons. (364 sept. 10).

16.2.18

Idem aa. ad Claudium proconsulem Africae.

Quam ultimo tempore divi Constanti sententiam fuisse claruerit, valeat, nec ea in adsimulatione aliqua convalescant, quae tunc decreta vel facta sunt, cum paganorum animi contra sanctissimam legem quibusdam sunt depravationibus excitati.

Dat. XIII kal. mart. Treviris Valentiniano et Valente aa. cons. (370 febr. 17).

16.2.19

Idem aa. Modesto praefecto praetorio.

Quicumque ex curialium natus genere ad clericatum venerit et praeiudicio sanguinis coeperit postulari, certi temporis definitione defendatur, ut, si in consortio clericatus decennium quietis impleverit, cum patrimonio suo in perpetuum habeatur immunis, si vero intra finitos annos fuerit a curia revocatus, cum substantia sua functionibus subiaceat civitatis: observando hoc, ut hi, quos decennium vindicat, petitione superflua minime fatigentur.

Dat. XVI kal. nov. Hierapoli Valentiniano et Valente aa. cons. (370 oct. 17).

16.2.20

Imppp. Valentinianus, Valens et Gratianus aaa. ad Damasum episcopum urbis Romae.

Ecclesiastici aut ex ecclesiasticis vel qui continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant, sed publicis exterminentur iudiciis, si posthac eos adfines earum vel propinqui putaverint deferendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de eius mulieris, cui se privatim sub praetextu religionis adiunxerint, liberalitate quacumque vel extremo iudicio possint adipisci et omne in tantum inefficax sit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subiectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quin etiam, si forte post admonitionem legis nostrae aliquid isdem eae feminae vel donatione vel extremo iudicio putaverint relinquendum, id fiscus usurpet. Ceterum si earum quid voluntate percipiunt, ad quarum successionem vel bona iure civili vel edicti beneficiis adiuvantur, capiant ut propinqui.

Lecta in ecclesiis Romae III kal. aug. Valentiniano et Valente III aa. cons. (370 iul. 30).

16.2.21

Idem aaa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Ii, qui ecclesiae iuge obsequium deputarunt, curiis habeantur immunes, si tamen eos ante ortum imperii nostri ad cultum se legis nostrae contulisse constiterit: ceteri revocentur, qui se post id tempus ecclesiasticis congregarunt.

Dat. XVI kal. iun. Gratiano a. II et Probo cons. (371 mai. 17).

16.2.22

Idem aaa. ad Paulinum praesidem Epiri novae.

Forma praecedentis consulti etiam circa episcoporum virginumque personas et circa alias, quarum statuto praecedenti facta complexio est, valeat ac porrigatur.

Dat. kal. decemb. Treviris Modesto et Arinthaëo cons. (372 dec. 1).

16.2.23 [=brev.16.1.3]

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. Artemio, Eurydico, Appio, Gerasimo et ceteris episcopis.

Qui mos est causarum civilium, idem in negotiis ecclesiasticis obtinendus est: ut, si qua sunt ex quibusdam dissensionibus levibusque delictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis et a suae dioeceseos synodis audiantur: exceptis, quae actio criminalis ab ordinariis extraordinariisque iudicibus aut illustribus potestatibus audienda constituit.

Dat. XVI. kal. iun. Treviris, Valente V. et Valentiniane aa. cons.

Interpretatio. Quoties ex qualibet re ad religionem pertinente inter clericos fuerit nata contentio, id specialiter observetur, ut convocatis ab episcopo dioecesanis presbyteris, quae in contentionem venerint, iudicio terminentur. Sane si quid opponitur criminale, ad notitiam iudicis in civitate, qua agitur, deducatur, ut ipsius sententia vindicetur, quod probatur criminaliter fuisse commissum.

16.2.24

Idem aaa. ad Catafronium.

Presbyteros diaconos subdiaconos adque exorcistas et lectores, ostiarios etiam et omnes perinde, qui primi sunt, personalium munerum expertes esse praecipimus.

Dat. III non. mart. Gratiano a. IIII et Merobaude V. c. cons. (377 mart. 5).

16.2.25

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa.

Qui divinae legis sanctitatem aut nesciendo confundunt aut neglegendo violant et offendunt, sacrilegium committunt.

Dat. III kal. mart. Thessalonicae Gratiano a. V et Theodosio a. I cons. (380 febr. 27).

16.2.26

Idem aaa. ad Tuscianum comitem Orientis.

Universos, quos constiterit custodes ecclesiarum esse vel sanctorum locorum ac religiosi obsequiis deservire, nullius adtemptationis molestiam sustinere decernimus. Quis enim eos capite censos

patiaturs esse devinctos, quos necessario intellegit supra memorato obsequio mancipatos?

Dat. prid. kal. april. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 mart. 31).

16.2.27

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

pr. Nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum praeceptum apostoli ad diaconissarum consortium transferatur. Tum filiis suis, curatore, si id aetas poscit, petito, bona sua idoneis sedula religione gerenda committat, ipsa tantum praediorum suorum reditus consequatur, de quibus servandi abalienandi donandi distrahendi relinquendi vel quoad superest vel cum in fata concedit et libera ei voluntas est, integra sit potestas. Nihil de monilibus et superlectili, nihil de auro argento ceterisque clarae domus insignibus sub religionis defensione consumat, sed universa integra in liberos proximosve vel in quoscumque alios arbitrii sui existimatione transcribat ac si quando diem obierit, nullam ecclesiam, nullum clericum, nullum pauperem scribat heredes. Careat namque necesse est viribus, si quid contra vetitum circa personas specialiter comprehensas fuerit a moriente confectum. Immo si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommisso aliquid clericis in fraudem venerabilis sanctionis callida arte aut probrosa cuiuspiam coniventia deferatur; extorres sint ab omnibus quibus inhiaverant bonis. Et si quid forte per epistulam codicillum donationem testamentum, quolibet denique detegitur genere conscriptum erga eos, quos hac sanctione submovimus, id nec in iudicium devocetur, sed vel ex intestato is, qui sibi competere intellegit, statuti huius definitione succedat, si quis se agnoscit filium, si quis probat propinquum, si quis denique vel casu vel iudicio, pro solido pro portione, heres legatarius fideicommissarius apertis deprehenditur codicillis, fruatur fortunae munere, conscientiae suae fructu et submotis his adque deiectis in hereditariis corporibus potestate utatur heredis.

1. Feminae, quae crinem suum contra divinas humanasque leges instinctu persuasae professionis absciderint, ab ecclesiae foribus arceantur. Non illis fas sit sacrata adire mysteria neque ullis supplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare; adeo quidem, ut episcopus, tonso capite feminam si introire permiserit, deiectus loco etiam ipse cum huiusmodi contuberniis arceatur, ac non modo si fieri suaserit, verum etiam si hoc ab aliquibus exigi, factum denique esse quacumque ratione compererit, nihil sibi intellegat opitulari. Hoc absque dubio emendandis pro lege erit, emendatis pro consuetudine, ut illi habeant testimonium, isti incipiant timere iudicium.

Dat. XI kal. iul. Mediolano Valentiniano a. IIII et Neoterio V. c. cons. (390 iun. 21).

16.2.28

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Legem, quae de diaconissis vel viduis nuper est promulgata, ne quis videlicet clericus neve sub ecclesiae nomine mancipia superlectilem praedam velut infirmi sexus dispoliator invaderet et remotis adfinibus ac propinquis ipse sub praetextu catholicae disciplinae se ageret viventis heredem, eatenus animadvertat esse revocatam, ut de omnium chartis, si iam nota est, auferatur neque quisquam aut litigator ea sibi utendum aut iudex noverit exequendum.

Dat. X kal. septemb. Veronae Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 aug. 23).

16.2.29

Imp. Arcadius et Honorius aa. Hierio vicario Africae.

Quaecumque a parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus, manere inviolata adque incorrupta circa sacrosanctas ecclesias praecipimus. Nihil igitur a privilegiis immutetur omnibusque, qui ecclesiis serviunt, tuitio deferatur, quia temporibus nostris addi potius reverentiae cupimus quam ex his quae olim praestita sunt immutari.

Dat. X kal. april. Mediolano Olybrio et Probino cons. (395 mart. 23).

16.2.30

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Post alia: non novum aliquid praesenti sanctione praecipimus, quam illa, quae olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur, quae olim reverentia religionis obtinuit, mutilari sub poenae etiam interminatione prohibemus, ita ut hi quoque, qui ecclesiae obtemperant, his, quibus ecclesia, beneficiis perfruantur.

Dat. prid. kal. feb. Mediolano Caesario et Attico cons. (397 ian. 31).

16.2.31

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio.

Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in ecclesias catholicas irruens sacerdotibus et ministris vel ipsi cultui locoque aliquid importet iniuriae, quod geritur litteris ordinum, magistratuum et curatorum et notoriis apparitorum, quos stationarios appellant, deferatur in notitiam potestatum, ita ut vocabula eorum, qui agnosci potuerint, declarentur. Et si per multitudinem commissum dicetur, si non omnes, possunt tamen aliquanti cognosci, quorum confessione sociorum nomina publicentur. Adque ita provinciae moderator sacerdotum et catholicae ecclesiae ministrorum, loci quoque ipsius et divini cultus iniuriam capitali in convictos sive confessos reos sententia noverit vindicandam nec expectet, ut episcopus iniuriae propriae ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi solam gloriam dereliquit. Sitque cunctis non solum liberum, sed et laudabile factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias veluti publicum crimen persequi ac de talibus reis ultionem mereri. Quod si multitudo violenta civilis apparitionis executione et adminiculo ordinum possessorumve non potuerit praesentari, quod se armis aut locorum difficultate tueatur, iudices Africani armatae apparitionis praesidium, datis ad virum spectabilem comitem Africae litteris, praelato legis istius tenore deposcant, ut rei talium criminum non evadant.

Dat. VII kal. mai. Mediolano Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 apr. 25 [409 ian. 13]).

16.2.32

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Si quos forte episcopi deesse sibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectius ordinabunt, non obnoxios publicis privatisque rationibus cum invidia teneant, sed habeant iam probatos.

Dat. VII kal. aug. Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 [?] iul. 26).

16.2.33

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Ecclesiis, quae in possessionibus, ut adsolet, diversorum, vicis etiam vel quibuslibet locis sunt constitutae, clerici non ex alia possessione vel vico, sed ex eo, ubi ecclesiam esse constiterit, eatenus ordinentur, ut propriae capitationis onus ac sarcinam recognoscant, ita ut pro magnitudine vel celebritate uniuscuiusque vici ecclesiis certus iudicio episcopi clericorum numerus ordinetur.

Dat. VI kal. aug. Mnizo Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 iul. 27).

16.2.34

Idem aa. Sapidiano vicario Africae.

Si ecclesiae venerabilis privilegia cuiusquam fuerint vel temeritate violata vel dissimulatione neglecta, commissum quinque librarum auri, sicut etiam prius constitutum est, condemnatione plectatur. Si quid igitur contra ecclesias vel clericos per obreptionem vel ab haereticis vel ab huiuscemodi hominibus fuerit contra leges impetratum, huius sanctionis auctoritate vacuumus.

Dat. VII kal. iul. Brixiae Theodoro V. c. cons. (399 iun. 25).

16.2.35 [=brev.16.1.4]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Hadriano praefecto praetorio.

Quicumque* residentibus sacerdotibus fuerit episcopali loco detrusus et nomine, si aliquid vel contra custodiam vel contra quietem publicam moliri fuerit deprehensus, rursusque sacerdotium petere, a quo videtur expulsus, procul ab ea urbe, quam infecit, secundum legem divae memoriae Gratiani, centum milibus* vitam agat. Sit ab eorum coetibus separatus, a quorum est societate discretus, sitque huius modi personis, tenore huius legis, illicitum, sacra nostra adire secreta et impetrare rescripta; omnibus abiectis per culpam sacerdotio personis, quae impetrata sunt, infecta permaneant: scituris his, quorum defensione nituntur, absque sui reprehensione non futurum, si hoc eis pollicentur suffragium, qui divinum non videntur meruisse iudicium.

Dat. prid. non. febr. Ravenna, Stilicone et Aureliano coss. Haec lex interpretatione non indiget.

16.2.36

Idem aa. Pompeiano proconsuli Africae.

pr. Quicumque catholicae religionis clerici intra eum modum, unde victus emendi vendendique usum lege praefinitum exercent, ab auraria pensione habeantur immunes.

1. Ab his quoque, quos a publico laboris actu et gradus clericatus et, quod non minus est, sanctior vita defendit, praecipimus temperari. Nec enim ullum eorum, qui excepti legibus probabuntur, subiacere patiamur iniuriae. Et cetera.

Dat. prid. id. iul. Mediolano post cons. Stilichonis et Aureliani vv. cc. (401 iul. 14).

16.2.37

Idem aa. Studio praefecto Urbi.

Quoniam personae ad inquisitionem perpetrati incendii, ut tui culminis suggestio patefecit, nequeunt inveniri, clericos carceris custodia relaxamus, ita ut navibus impositi ad lares proprios revertantur. Nec proscriptionis periculo domus careant, quas episcopos vel clericos peregrinos post publicationem edictorum et nostrae serenitatis adfatus probabitur suscepisse, pari forma servanda, si qua domus cives clericos nova ac tumultuosa conventicula extra ecclesiam celebrantes suscepit. Ad obserandos si quidem seditionis aditus id nostro sedet arbitrio, ut omnes episcopi et clerici peregrini ab hac sacratissima urbe pellantur.

Dat. IIII kal. sept. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 aug. 29).

16.2.38

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Porfyrio proconsuli Africae.

Post alia: privilegia, quae ecclesiis et clericis legum decrevit auctoritas, hac quoque praeceptione sancta et inviolata permanere decernimus. Adque hoc ipsis praecipuum ac singulare deferimus, ut, quaecumque de nobis ad ecclesiam tantum pertinentia specialiter fuerint impetrata, non per coronatos, sed ab advocatis eorum arbitrato et iudicibus innotescant et sortiantur effectum. Sacerdotes vero provinciae erunt solliciti, ne sub hac scilicet privilegii excusatione etiam contra eorum utilitatem aliquid his inferatur incommodum.

Dat. XVII kal. dec. Romae Honorio VII et Theodosio II aa. cons. (407 nov. 15).

16.2.39 [=brev.16.1.5]

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Theodoro praefecto praetorio.

Quemcumque* clericum indignum officio suo episcopus iudicaverit et ab ecclesiae ministerio segregaverit, aut si qui professum sacrae religionis obsequium sponte dereliquerit, continuo eum curia sibi vindicet, ut liber illi ultra ad ecclesiam recursus esse non possit, et pro hominum qualitate et quantitate patrimonii vel ordini suo vel collegio civitatis adiungatur: modo ut quibuscumque* apti erunt publicis necessitatibus obligentur, ita ut colludio quoque locus non sit. Per singulos igitur binae librae auri inferendae aerario nostro a decemprimis curialibus exigantur, si aliquibus illicitam conniventiam et colludia foeda praestiterint, hominibusque improbissimis ab omnibus officiis militiae aditus obstruatur.

Dat. V. kal. dec. Ravennae, Basso et Philippo coss.

Interpretatio. Quemcumque* clericum episcopus suus malae vitae esse probaverit et eum de gradu suo pro morum pravitate deiecerit, vel si ipse clericus sua voluntate professionem reliquerit clericatus, continuo a iudice curialibus adiungatur, ut, si ita et natalibus et facultatibus est idoneus, eum inter ipsos curiales officium suum implere compellat. Si autem infima persona est, inter collegiatos eum observare, vel ad quae aptus fuerit, in publico servire lex ista constituit, ita ut huius modi personae a curialibus quolibet colludio nullatenus excusentur. Quod si factum fuerit, pro singulis personis curiales binas libras auri fisco a se noverint inferendas.

16.2.40

Impp. Honorius et Theodosius aa. Melitio praefecto praetorio.

Placet rationabilis consilii tenore perpenso destricta moderatione praescribere, a quibus specialiter necessitatibus ecclesiae urbium singularum habeantur immunes. Prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne praedia usibus caelestium secretorum dicata sordidorum munerum fasce vexentur. Nullam iugationem, quae talium privilegiorum sorte gratulatur, muniendi itineris constringat iniuria; nihil extraordinarium ab hac superindicticiumve flagitetur; nulla pontium instauratio, nulla translationum sollicitudo gignatur; non aurum ceteraque talia poscantur. Postremo nihil, praeter canonicam illationem, quod adventiciae necessitatis sarcina repentina depoposcerit, eius functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos iure promenda est, exilio perpetuae deportationis uratur.

Dat. VIII kal. iun. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. conss. (412 mai. 25).

16.2.41

Idem aa. Melitio praefecto praetorio.

Clericos non nisi aput episcopos accusari convenit. Igitur si episcopus vel presbyter, diaconus et quicumque inferioris loci christianae legis minister aput episcopos, si quidem alibi non oportet, a qualibet persona fuerint accusati, sive ille sublimis vir honoris sive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus laudabilis intentionis arripit, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intellegat se iacturae famae propriae subiacere, ut damno pudoris, existimationis dispendio discat sibi alienae verecundiae impune insidiari saltem de cetero non licere. Nam sicut episcopos presbyteros diaconos ceterosque, si his obiecta comprobari potuerint, maculatos ab ecclesia venerabili aequum est removeri, ut contempti post haec et miserae humilitatis inclinati despectu iniuriarum non habeant actionem, ita similis videri debet iustitiae, quod adpetitae innocentiae moderatam deferri iussimus ultionem. Ideoque huiusmodi dumtaxat causas episcopi sub testificatione multorum actis audire debebunt.

Dat. III id. dec. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. conss. (412 dec. 11).

16.2.42

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

pr. Quia inter cetera Alexandrinae legationis inutilia hoc etiam decretis scriptum est, ut reverentissimus episcopus de Alexandrina civitate aliquas non exire, quod quidem terrore eorum, qui Parabalani nuncupantur, legationi insertum est, placet nostrae clementiae, ut nihil commune clerici cum publicis actibus vel ad curiam pertinentibus habeant.

1. Praeterea eos, qui Parabalani vocantur non plus quam quingentos esse praecipimus, ita ut non divites et qui hunc locum redimant, sed pauperes a corporatis pro rata Alexandrini populi praebeantur, eorum nominibus viro spectabili praefecto Augustali videlicet intimatis et per eum ad vestram magnitudinem referendis.
2. Quibus neque ad quodlibet publicum spectaculum neque ad curiae locum neque ad iudicium adcedendi licentiam permittimus, nisi forte singuli ob causas proprias et necessitates iudicem adierint, aliquem lite pulsantes vel ab alio ipsi pulsati vel in communi totius corporis causa syndico ordinato, sub ea definitione, ut, si quis eorum haec violaverit, et brevibus Parabalani eximatur et competenti supplicio subiugetur nec umquam ad eandem sollicitudinem revertatur.
3. Loco autem mortuorum viro spectabili praefecto Augustali subrogandi dedimus potestatem sub ea condicione, quae superius designatur.

Dat. III kal. octob. Constantinopoli Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 29).

16.2.43

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Parabalani, qui ad curanda debiliū aegra corpora deputantur, quingentos esse ante praecepimus. sed quia hos minus sufficere in praesenti cognovimus, pro quingentis sescentos constitui praecipimus, ita ut pro arbitrio viri reverentissimi antistitis Alexandrinae urbis de his, qui ante fuerant et qui pro consuetudine curandi gerunt experientiam, sescenti Parabalani ad huiusmodi sollicitudinem eligantur, exceptis videlicet honoratis et curialibus. Si qui autem ex his naturali sorte fuerit absumptus, alter in eius locum pro voluntate eiusdem sacerdotis exceptis honoratis et curialibus subrogetur; ita ut hi sescenti viri reverentissimi sacerdotis praeceptis ac dispositionibus obsecundent et sub eius cura consistant: reliquis, quae dudum latae legis forma complectitur super isdem Parabalanis vel de spectaculis vel de iudiciis ceterisque, sicut iam statutum est, custodiendis.

Dat. III non. feb. Constantinopoli Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 febr. 3).

16.2.44 [=brev.16.1.6]

Impp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorio.

pr. Eum, qui probabilem saeculo disciplinam agit, decolorari consortio sororiae appellationis non decet. Quicumque* igitur cuiuscumque* gradus sacerdotio fulciuntur vel clericatus honore censeantur, extraneorum sibi mulierum interdicta consortia cognoscant; hac eis tantum facultate concessa, ut matres, filias atque germanas intra domorum suarum septa contineant. In his enim nihil scaevi criminis aestimari foedus naturale permittit.

1. Illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio, quae ante sacerdotium maritorum legitimum meruere coniugium. Neque enim clericis incompetenter adiunctae sunt, quae dignos sacerdotio viros sui conversatione fecerunt.

Dat. VIII. id. mai. Ravenna, d.n. Theodosius a. IX. et Constantio III. v. c. coss.

Interpretatio. Quicumque* clericatus utuntur officio, extraneorum mulierum familiaritatem habere prohibentur; matrum, sororum vel filiarum sibi solatia intra domum suam noverint tantum esse concessa, quia nihil turpe in talibus personis fieri vel cogitari lex naturae permittit. Illae vero mulieres sunt in solatio retinendae, quae in coniugio fuerunt ante officium clericatus.

16.2.45

Idem aa. Philippo praefecto praetorio Illyrici.

Omni innovatione cessante vetustatem et canones pristinos ecclesiasticos, qui nunc usque tenuerunt, per omnes Illyrici provincias servari praecipimus. Tum si quid dubietatis emerit, id oporteat non absque scientia viri reverentissimi sacrosanctae legis antistitis urbis Constantinopolitanae, quae Romae veteris praerogativa laetatur, conventui sacerdotali sanctoque iudicio reservari.

Dat. prid. id. iul. Eustathio et Agricola cons. (421 iul. 14).

16.2.46

Impp. Theodosius a. et Valentinianus caes. Georgio proconsuli Africae.

Post alia: privilegia praeteritarum legum ecclesiae sive clericis delata servantur. Et cetera.

Dat. prid. non. iul. Aquileiae d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 iul. 6 vel aug. 4).

16.2.47

Idem a. et caes. Basso comiti rerum privatarum.

pr. Privilegia ecclesiarum omnium, quae seculo nostro tyrannus inviderat, prona devotione revocamus, scilicet ut quidquid a divis principibus constitutum est vel quae singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetrarant, sub poena sacrilegii iugi solidata aeternitate servantur.

1. Clericos etiam, quos indiscretim ad saeculares iudices debere deduci infaustus praesumptor edixerat, episcopali audientiae reservamus. Fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. Et cetera.

Dat. VIII id. octob. Aquileiae d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano c. cons. (425 oct. 8 [aug. 6]).

16.3.0. De monachis

16.3.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Quicumque sub professione monachi repperiuntur, deserta loca et vastas solitudines sequi adque habitare iubeantur.

Dat. IIII non. sept. Veronae Valentiniano a. IIII et Neoterio cons. (390 sept. 2).

16.3.2

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Monachos, quibus interdictae fuerant civitates, dum iudiciariis aluntur iniuriis, in pristinum statum submota hac lege esse praecipimus; antiquata si quidem nostrae clementiae iussione liberos in oppidis largimur eis ingressus.

Dat. XV kal. mai. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 17).

16.4.0. De his, qui super religione contendunt

16.4.1

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Eusignio praefecto praetorio.

His, qui sibi tantummodo existimant colligendi copiam contributam, si turbulentum quippiam contra nostrae tranquillitatis praeceptum faciendum esse temptaverint, ut seditionis auctores pacisque turbatae ecclesiae, maiestatis capite ac sanguine sint supplicia luituri.

Dat. x kal. feb. Constantinopoli, Honorio nob. p. et Evodio v. c. cons. (386 ian. 23).

16.4.2

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Nulli egresso ad publicum vel disceptandi de religione vel tractandi vel consilii aliquid deferendi patescat occasio. Et si quis posthac ausu gravi adque damnabili contra huiusmodi legem veniendum esse crediderit vel insistere motu pestiferae perseverationis audebit, competenti poena et digno supplicio coherceatur.

Dat. XVI kal. iul. Stobis Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 iun. 16).

16.4.3

Idem aaa. Potamio praefecto Augustali.

Deportatione dignus est, qui nec generali lege admonitus nec competenti sententia emendatus et fidem catholicam turbat et populum.

Dat. XV kal. aug. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino v. c. cons. (392 iul. 18).

16.4.4

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Anthemio magistro officiorum.

Cuncta officia moneantur a tumultuosis se conventiculis abstinere, et qui sacrilego animo auctoritatem nostri numinis ausi fuerint expugnare, privati cingulo bonorum proscriptione multentur.

Dat. IIII kal. feb. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 ian. 29).

16.4.5

Idem aaa. Studio praefecto Urbi.

pr. Si quis servos in hac sacratissima urbe possideat, eos a tumultuosis conventiculis faciat temperare, sciens se pro singulis servis, qui interesse conventibus interdictis fuerint comprehensi, trium librarum auri dispendio feriendum, servis videlicet puniendis.

1. Quam formam in nummulariis ceterisque huius almae urbis corporibus volumus sub poena graviore servari, ut unumquodque corpus pro his, qui de suo numero conventus celebrare illicitos deteguntur, ad quinquaginta pondo auri solutionem multae nomine adstringatur.

Dat. III id. sept. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 sept. 11).

16.4.6

Idem aaa. Eutychiano praefecto praetorio.

Rectores provinciarum moneantur, ut conventus eorum arceantur illiciti, qui orthodoxarum religione subfulti spretis sacrosanctis ecclesiis alio convenire conantur: his, qui ab Arsaci Theofili porfyri reverentissimorum sacrae legis Antistitum communione dissentiunt, ab ecclesia procul dubio repellendis.

Dat. XIII kal. dec. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto v. c. cons. (404 nov. 18).

16.5.0. De haereticis

16.5.1

Imp. Constantinus a. ad Dracilianum.

Privilegia, quae contemplatione religionis indulta sunt, catholicae tantum legis observatoribus prodesse oportet. Haereticos autem atque schismaticos non solum ab his privilegiis alienos esse volumus, sed etiam diversis muneribus constringi et subici.

Proposita kal. sept. Gerasto Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 sept. 1).

16.5.2

Idem a. ad Bassum.

Novatianos non adeo comperimus praedamnatos, ut his quae petiverunt crederemus minime largienda. Itaque ecclesiae suae domos et loca sepulcris apta sine inquietudine eos firmiter possidere

praecipimus, ea scilicet, quae ex diuturno tempore vel ex empto habuerunt vel qualibet quaesiverunt ratione. Sane providendum erit, ne quid sibi usurpare conentur ex his, quae ante discidium ad ecclesias perpetuae sanctitatis pertinuisse manifestum est.

Dat. VII kal. oct. Spoleti Constantino a. VII et Constantio c. cons. (326 sept. 25).

16.5.3

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Ampelium praefectum Urbi.

Ubi cumque manichaeorum conventus vel turba huiusmodi repperitur, doctoribus gravi censione multatis his quoque qui conveniunt ut infamibus atque probrosis a coetu hominum segregatis, domus et habitacula, in quibus profana institutio docetur, fisci viribus indubitanter adsciscantur.

Dat. VI non. mart. Treviris Modesto et Arinthaeo cons. (372 mart. 2).

16.5.4

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Olim pro religione catholicae sanctitatis, ut coetus haeretici usurpatio conquiesceret, iussimus, sive in oppidis sive in agris extra ecclesias, quas nostra pax obtinet, conventus agerentur, publicari loca omnia, in quibus falso religionis obtentu altaria locarentur. Quod sive dissimulatione iudicum seu profanorum improbitate contigerit, eadem erit ex utroque perniciēs.

Dat. X kal. mai. Treviris Valente V et Valentiniano aa. cons. (376 [378?] apr. 22).

16.5.5

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hesperium praefectum praetorio.

Omnes vetitae legibus et divinis et imperialibus haereses perpetuo conquiescant. Quisquis opinionem plectibili ausu dei profanus inminuit, sibi tantummodo nocitura sentiat, aliis obfutura non pandat. Quisquis redempta venerabili lavacro corpora reparata morte tabificat, id auferendo quod geminat, sibi solus talia noverit, alios nefaria institutione non perdat. Omnesque perversae istius superstitionis magistri pariter et ministri, seu illi sacerdotali adsumptione episcoporum nomen infamant seu, quod proximum est, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur, seu etiam se diaconos, cum nec christiani quidem habeantur, appellant, hi conciliabulis damnatae dudum opinionis abstineant. Denique antiquato rescripto, quod apud Sirmium nuper emersit, ea tantum super catholica observatione permaneant, quae perennis recordationis pater noster et nos ipsi victura in aeternum aequae numerosa iussione mandavimus.

Dat. III non. aug. Mediolano, acc. XIII kal. sept. Auxonio et Olybrio cons. (379 aug. 3).

16.5.6

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

pr. Nullus haereticis mysteriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatoris dementiam pateat occasio. Sciant omnes etiam si quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicitum ab huiusmodi hominum genere impetratum est, non valere.

1. Arceantur cunctorum haeticorum ab illicitis congregationibus turbae. Unius et summi dei nomen ubique celebretur; nicaenae fidei dudum a maioribus traditae et divinae religionis testimonio atque adsertione firmatae observantia semper mansura teneatur; fotinianae labis contaminatio, arriani sacrilegii venenum, eunomianae perfidiae crimen et nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu.

2. Is autem nicaenae adsertor fidei, catholicae religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem deum et christum filium dei uno nomine confitetur, deum de deo, lumen ex lumine: qui spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente speramus et accipimus, negando non violat: apud quem intemeratae fidei sensu viget incorruptae trinitatis indivisa substantia, quae Graeci adsertione verbi ousia recte credentibus dicitur. Haec profecto nobis magis probata, haec veneranda sunt.

3. Qui vero isdem non inserviunt, desinant adfectatis dolis alienum verae religionis nomen adsumere et suis apertis criminibus denotentur. Ab omnium submoti ecclesiarum limine penitus arceantur, cum omnes haereticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus ac, si quid eruptio factiosa temptaverit, ab ipsis etiam urbium moenibus exterminato furore propelli iubeamus, ut cunctis orthodoxis episcopis, qui nicaenam fidem tenent, catholicae ecclesiae toto orbe reddantur.

Dat. IIII id. ian. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 ian. 10).

16.5.7

Idem aaa. Eutropio praefecto praetorio.

pr. Si quis manichaeus manichaeave ex die latae dudum legis ac primitus a nostris parentibus in quamlibet personam condito testamento vel cuiuslibet titulo liberalitatis atque specie donationis transmisit proprias facultates, vel quisquam ex his aditae per quamlibet successionis formam collatione ditatus est, quoniam isdem sub perpetua inustae infamiae nota testandi ac vivendi iure Romano omnem protinus eripimus facultatem neque eos aut relinquendae aut capiendae alicuius hereditatis habere sinimus potestatem, totum fisci nostri viribus imminentis indagatione societur. Sive id marito sive propinquo aut cuilibet bene merito sive etiam filiis, quos tamen vitae eiusdem et criminis facinora sociata coniungent, sive etiam per interpositam quamlibet personam profuturum eidem, qui e tali hominum genere et grege repperitur, illicita liberalitate provenerit, caduci titulo vindicetur.

1. Nec in posterum tantum huius emissae per nostram mansuetudinem legis forma praevaleat, sed in praeteritum etiam, quidquid talium personarum aut proprietas reliquit aut successio habuit, usurpatio fiscalis commodi persequatur. Nam licet ordo caelestium statutorum secuturis post observantiam sacratae constitutionis indicat neque actis obesse consueverit, tamen, quoniam quid consuetudo obstinationis et pertinax natura mereatur, in hac tantum, quam specialiter vigere volumus, sanctione iustae sensu instigationis agnoscimus et eos, qui etiam post legem primitus datam nequaquam ab illicitis et profanis coitionibus refrenari divina saltem monitione potuerunt, tamquam in ipsius depictae legis iniuriam veluti sacrilegii reos tenemus, severitatem praesentium statutorum non tam ad constituendae, sed ad ulciscendae legis sanximus exemplum, ita ut nec defensio temporis prosit.

2. His tantum filiis paternorum vel maternorum bonorum successio deferatur, qui licet ex manichaeis orti sensu tamen et affectu propriae salutis admoniti ab eiusdem vitae professionisque collegiis pura semet dediti religione demoverint, tali immunes a crimine.

3. Illud etiam huic adicimus sanctioni, ne in conventiculis oppidorum, ne in urbibus claris consueta feralium mysteriorum sepulcra constituent; a conspectu celebri civitate penitus coherceantur. Nec se sub simulatione fallaci eorum scilicet nominum, quibus plerique, ut cognovimus, probatae fidei et propositi castioris dici ac signari volent, maligna fraude defendant; cum praesertim nonnulli ex his encratitas, apotactitas, hydroparastatas vel saccoforos nominari se velint et varietate nominum diversorum velut religiosae professionis officia mentiantur. Eos enim omnes convenit non professione defendi nominum, sed notabiles atque execrandos haberi scelere sectarum.

Dat. VIII id. mai. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 mai. 8).

16.5.8

Idem aaa. ad Clicherium comitem Orientis.

Nullum eunomianorum atque arrianorum vel ex dogmate aeti in civitate vel agris fabricandarum ecclesiarum copiam habere praecipimus. Quod si temere ab aliquo id praesumptum sit, domus eadem, ubi haec constructa fuerint, quae construi prohibentur, fundus etiam vel privata possessio protinus fisci nostri viribus vindicetur atque omnia loca fiscalia statim fiant, quae sacrilegi huius dogmatis vel sedem receperint vel ministros.

Dat. XIII kal. aug. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 iul. 19).

16.5.9

Idem aaa. Floro praefecto praetorio.

pr. Quisquis manichaeorum vitae solitariae falsitate coetum bonorum fugit ac secretas turbas eligit pessimorum, ita ut profanator atque corruptor catholicae, quam cuncti suspicimus, disciplinae legi subiugetur, ut intestabilis vivat, nihil vivus impendat illicitis, nihil moriens relinquat indignis, omnia suis non moribus, sed natura restituat aut proximis, si deerit legitima successio, melius regenda dimittat, fisci dominio deficiente agnatione sine fraude molitionis intellegat obligata. Haec de solitariis.

1. Ceterum quos encratitas prodigiali appellatione cognominant, cum saccoforis sive hydroparastatis refutatos iudicio, proditos crimine, vel in mediocri vestigio facinoris huius inventos summo supplicio et inexpiabili poena iubemus adfligi, manente ea condicione de bonis, quam omni huic officinae imposuimus, a latae dudum legis exordio. Sublimitas itaque tua det inquisitores, aperiat forum, indices denuntiatoresque sine invidia delationis accipiat. Nemo praescriptione communi exordium accusationis huius infringat. Nemo tales occultos cogat latentesque conventus: agris vetitum sit, prohibitum moenibus, sede publica privataque damnatum.

2. Ac summa exploratione rimetur, ut, quicumque in unum paschae die non obsequenti religione convenerint, tales indubitanter, quales hac lege damnavimus, habeantur.

Dat. prid. kal. april. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 mart. 31).

16.5.10

Idem aaa. Constantiano vicario dioeceseos Ponticae.

Tascodrogitae a sedibus quidem suis minime propellantur, ad nullam tamen ecclesiam haereticae superstitionis turba conveniat, aut, si forte convenerit, a conventiculis suis sine aliqua mora propulsetur.

Dat. XII kal. iul. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iun. 20).

16.5.11

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

Omnes omnino, quoscumque diversarum haeresum error exagitat, id est eunomiani, arriani, macedoniani, pneumatomachi manichaei, encratitae, apotactitae, saccofori, hydroparastatae nullis circulis coeant, nullam colligant multitudinem, nullum ad se populum trahant nec ad imaginem ecclesiarum parietes privatos ostendant, nihil vel publice vel privatim, quod catholicae sanctitati officere possit, exercent. Ac si qui extiterit, qui tam evidenter vetita transcendat, permissa omnibus facultate, quos rectae observantiae cultus et pulchritudo delectat, communi omnium bonorum conspiratione pellatur.

Dat. VIII kal. aug. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 iul. 25).

16.5.12

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

Vitiorum institutio deo atque hominibus exosa, eunomiana scilicet, arriana, macedoniana, apollinariana ceterarumque sectarum, quas verae religionis venerabili cultu catholicae observantiae fides sincera condemnat, neque publicis neque privatis aditionibus intra urbium adque agrorum ac villarum loca aut colligendarum congregationum aut constituendarum ecclesiarum copiam praesumat, nec celebritatem perfidiae suae vel sollemnitatem dirae communionis exercent, neque ulla creandorum sacerdotum usurpet adque habeat ordinationes. Eaedem quoque domus, seu in urbibus seu in quibuscumque locis paschae turbae professorum ac ministrorum talium colligentur, fisci nostri dominio iurique subdantur, ita ut ii, qui vel doctrinam vel mysteria conventionum talium exercere consuerunt, perquisiti ab omnibus urbibus ac locis propositae legis vigore constricti expellantur a coetibus et ad proprias, unde oriundi sunt, terras redire iubeantur, ne quis eorum aut commeandi ad

quaelibet alia loca aut evagandi ad urbes habeat potestatem. Quod si neglegentius ea, quae serenitas nostra constituit, impleantur, officia provincialium iudicum et principales urbium, in quibus coitio vetitae congregationis reperta monstrabitur, sententiae damnationique subdantur.

Dat. III non. dec. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 dec. 3).

16.5.13

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Eunomiani, macedoniani, arriani nec non apollinariani inter sacrae religionis officia pro suis erroribus famosa sunt nomina. Omnes itaque, qui harum professionum vel pontificium sibi vel ministerium vindicarunt, qui se fugati nominis adserunt sacerdotes quique in criminosa religione ministrorum sibi nomen imponunt, qui docere se dicunt, quod aut nescire aut dediscere sit decorosum, omnibus huius urbis latebris indagare curiosiore perspectis sine ulla gratiae interventione pellantur; in aliis locis vivant ac penitus a bonorum congressibus separentur.

Dat. XII kal. feb. Constantinopoli Richomere et Clearcho vv. cc. cons. (384 ian. 21).

16.5.14

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Apollinarianos ceterosque diversarum haeresum sectatores ab omnibus locis iubemus inhiberi, a moenibus urbium, a congressu honestorum, a communione sanctorum; instituendorum clericorum non habeant potestatem colligendarum congregationum vel in publicis vel in privatis ecclesiis careant facultate. Nulla his episcoporum faciendorum praebeatur auctoritas; ipsi quoque episcopi nomine destituti appellationem dignitatis huius amittant. Adeant loca, quae eos potissimum quasi vallo quodam ab humana communione secludant. His etiam illud adnectimus, ut supra memoratis omnibus adeundi atque interpellandi serenitatem nostram aditus denegetur.

Dat. VI id. mart. Thessalonica Theodosio a. II et Cynegio cons. (388 mart. 10).

16.5.15

Idem aaa. Trifolio praefecto praetorio.

Omnes diversarum perfidarumque sectarum, quos in deum miserae vesania conspiracy exercet, nullum usquam sinantur habere conventum, non inire tractatus, non coetus agere secretos, non nefariae praevaricationis altaria manus impiae officiis impudenter adtollere et mysteriorum simulationem ad iniuriam verae religionis aptare. Quod ut congruum sortiatur effectum, in specula sublimitas tua fidissimos quosque constituat, qui et cohibere hos possint et deprehensos offerre iudiciis, severissimum secundum praeteritas sanctiones et deo supplicium duros et legibus.

Dat. XVIII kal. iul. Stobis d. n. Theodosio a. II et Cynegio v. c. cons. (388 iun. 14).

16.5.16

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Nonnullos arrianorum formam nostrarum talem proferre iussionum comperimus, ut his liceat usurpare quae his videantur utilitatibus convenire. Qua sublata sciant nullam huiusmodi iussionem e nostro sacrario profluxisse. Quidquid itaque fuerit ab his pro eorum commoditate prolatum, ut falsi reus teneatur, qui deinceps ea circumtulit.

Dat. V id. aug. Constantinopoli Theodosio a. II et Cynegio v. c. cons. (388 [?] aug. 9).

16.5.17

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Eunomiani spadones nec faciendi nec adipiscendi habeant licentiam testamenti. Quod circa omnes, quos vivos lex invenerit, volumus custodiri nec quemquam praeteritae cuiuspiam voluntatis privilegio defensari, cum, seu facta prius testamenta seu infecta doceantur, post hanc nostri oraculi sanctionem non habeant possidendi licentiam, non petendi, non etiam relinquendi heredem nomine principali, non fideicommissario, non legatario, non tacito fideicommisso vel quamcumque in huiusmodi negotiis nuncupationem iuris ordo constituit: sed omnia, quae talium esse vel futura esse constiterit, ut caduca fisci nostri viribus vindicentur. Nihil ad summum habeant commune cum reliquis.

Dat. IIII non. mai. Mediolano Timasio et Promoto cons. (389 mai. 4).

16.5.18

Idem aaa. Albino praefecto Urbi.

pr. Quicumque sub nomine manichaeorum mundum sollicitant, ex omni quidem orbe terrarum, sed quam maxime de hac urbe pellantur sub interminatione iudicii.

1. Voluntates autem eorundem, quin immo ipsae etiam facultates populo publicatae nec vim testamentorum teneant nec derelinqui per eos aut isdem fas sit. Nihil ad summum his sit commune cum mundo.

Dat. XV kal. iul. Romae Timasio et Promoto cons. (389 iun. 17).

16.5.19

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Ii, qui scaevi dogmatis retinent principatum, hoc est episcopi presbyteri diacones adque lectores et si qui clericatus velamine religioni maculam conantur infligere, sub cuiuslibet haeresis sive erroris nomine constituti ex funestis conciliabulis, seu intra urbem seu in suburbanis esse videantur, omni modo propellantur.

Dat. VI kal. decemb. Mediolano Timasio et Promoto cons. (389 nov. 26).

16.5.20

Exemplum sacrarum litterarum.

Haereticorum polluta contagia pelli urbibus, vicis proturbari ac nullis penitus iubemus patere conventibus, ne in quoquam loco sacrilega cohors talium hominum colligatur. Nulla eorum perversitati vel publica conventicula vel latentiora erroribus secreta tribuantur.

Dat. XIII kal. iun. Romae Tatiano et Symmacho vv. cc. cons. (391 mai. 19).

16.5.21

Idem aaa. Tatiano praefecto praetorio.

In haereticis erroribus quoscumque constiterit vel ordinasse clericos vel suscepisse officium clericorum, denis libris auri viritim multandos esse censemus, locum sane, in quo vetita temptantur, si coniventia domini patuerit, fisci nostri viribus adgregari. Quod si id possessorem, quippe clanculum gestum, ignorasse constiterit, conductorem eius fundi, si ingenuus est, decem libras fisco nostro inferre praecipimus, si servili faece descendens paupertate sui poenam damni ac vilitate contemnit, caesus fustibus deportatione damnabitur. Tum illud specialiter praecavimus, ut, si villa dominica

fuert seu cuiuslibet publici iuris et conductor et procurator licentiam dederint colligendi, denis libris auri proposita condemnatione multentur. Verum si quos talibus repertos obsecundare mysteriis ac sibi usurpare nomina clericorum iam nunc proditum fuerit, denas libras auri exigi singulos et inferre praecipimus.

Dat. XVII kal. iul. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 iun. 15).

16.5.22

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Victorio proconsuli Asiae.

Haeretici neque episcopi faciendi potestatem neque episcoporum confirmationes licitas habeant.

Dat. XVII kal. mai. Constantinopoli Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 apr. 15).

16.5.23

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Eunomianis, ne caperent aliquid vel relinquerent testamento, legem dudum credidimus promulgandam, quam quidem nunc consilio pleniore revocamus. Vivant iure communi, scribant pariter ac scribantur heredes.

Dat. XII kal. iul. Hadrianopoli Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 iun. 20).

16.5.24

Idem aaa. Rufino praefecto praetorio.

Haeticorum dementia nec ulterius conetur perpetrare quae repperit nec illicita habere concilia, nusquam profana praecepta vel docere vel discere: ne antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habent, et ministros creare, quod non sunt, ne per coniventiam iudicantum omniumque, quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, eiusmodi audacia neglegatur et crescat.

Dat. VII id. iul. Constantinopoli Arcadio III et Honorio II aa. cons. (394 iul. 9).

16.5.25

Impp. Arcadius et Honorius aa. Rufino praefecto praetorio.

pr. Omnes poenas, cuncta supplicia, quae sanctionibus divae recordationis genitoris nostri adversum haeticorum sunt pertinacem spiritum constituta, nostro etiam decreto reparantes decernimus, quidquid etiam his est contra meritum delinquentum spe correctionis speciali quadam sanctione concessum, id irritum esse.

1. Eunomianorum vero perfidam mentem et nequissimam sectam speciali commemoratione damnamus statuimusque omnia, quae contra illorum vesaniam decreta sunt, illibata custodiri, illud addentes, ne quis memoratae sectae militandi aut testandi vel ex testamento sumendi habeat facultatem, ut sit omnibus commune damnum, quibus etiam communis est religionis furor, cessante videlicet, si quid a patre nostro quibusdam fuerat super testandi iure beneficio speciali concessum.

Dat. III id. mar. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 mart. 13).

16.5.26

Idem aa. Rufino praefecto praetorio.

Ne quis haereticorum, quos iam leges innumerae divi genitoris nostri continent, audeat coetus illicitos congregare profanaque mente omnipotentis dei contaminare mysterium, nec publice nec privatim, nec in secreto nec palam. Nemo audeat episcopi sibi nomen adsciscere vel ecclesiasticum ordinem eorumque sanctissima nomina pollutis mentibus usurpare.

Dat. III kal. april Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 mart. 30).

16.5.27

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Conficiendorum testamentorum dari eunomianis praecipimus potestatem et concedi id, quod divi genitoris nostri data nuper praeceptio continebat.

Dat. VIII kal. iul. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 iun. [?] 24).

16.5.28

Idem aa. Aureliano proconsuli Asiae.

Haereticorum vocabulo continentur et latis adversus eos sanctionibus debent subcumbere, qui vel levi argumento iudicio catholicae religionis et tramite detecti fuerint deviare. Ideoque experientia tua heuresium haereticum nec in numero sanctissimorum antistitum habendum esse cognoscat.

Dat. III non. sept. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 sept. 3).

16.5.29

Idem aa. Marcello magistro officiorum.

Sublimitatem tuam investigare praecipimus, an aliqui haereticorum vel in scriniis vel inter agentes in rebus vel inter palatinos cum legum nostrarum iniuria audeant militare, quibus exemplo divi patris nostri omnis et a nobis negata est militandi facultas. Quoscumque autem deprehenderit culpae huius adfines, cum ipsis, quibus et in legum nostrarum et in religionum excidium coniventiam praestiterunt, non solum militia eximi, verum etiam extra moenia urbis huiusce iubebis arceri.

Dat. VIII kal. decemb. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 nov. 24).

16.5.30

Impp. Arcadius et Honorius aa. Clearcho praefecto Urbi.

pr. Cuncti haeretici procul dubio noverint omnia sibi loca huius urbis adimenda esse, sive sub ecclesiarum nomine teneantur sive quae diaconica appellantur vel etiam decanica, sive in privatis domibus vel locis huiusmodi coetibus copiam praebere videantur, his aedibus vel locis privatis fisco nostro adcorporandis.

1. Praeterea omnes clerici haereticorum ex sacratissima urbe pellantur neque his finibus liceat convenire.

2. Ad hoc interdicitur his omnibus ad litaniam faciendam intra civitatem noctu vel interdie profanis coire conventibus, statuta videlicet condemnatione centum librarum auri contra officium sublimitatis tuae, si quid huiusmodi fieri vel in publico vel in privatis aedibus concedatur.

Dat. V non. mar. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 [402] mart. 3).

16.5.31

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Auctores doctoresque eunomianorum facinoris investigati clericique maxime, quorum furor tantum suasit errorem, e civitatibus pellantur extorres.

Dat. XI kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 21 vel 22).

16.5.32

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Ne eunomianorum tanta dementia perseveret, sublimis magnificentia tua omni studio auctores doctoresque eunomianorum investigare festinet clericique eorum maxime, quorum furor tantum suasit errorem, de civitatibus pellantur extorres et humanis coetibus segregentur.

Dat. X kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 21 vel 22).

16.5.33

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Doctores apollinariorum tota maturitate praecipimus ex aedibus carae nobis abscedere civitatis, ita ut, si obumbrati latebris abire neglexerint, occultos coetus, ut aestimant, habituri, ea loca vel domus, quibus praedictos congregaverint, fisci rationi nectantur.

Dat. kal. april. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 apr. [?] 1).

16.5.34

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

pr. Eunomianae superstitionis clerici seu montanistae consortio vel conversatione civitatum universarum adque urbium expellantur. Qui si forte in rure degentes aut populum congregare aut aliquos probabuntur inire conventus, perpetuo deportentur, procuratore possessionis ultima animadversione punito, domino possessione privando, in qua his consciis ac tacentibus infausti damnatique conventus probabuntur agitati. Si vero in qualibet post publicatam sollemniter iussionem urbe deprehensi aut aliquam celebrandae superstitionis gratia ingressi domum probabuntur, et ipsi ademptis bonis ultima animadversione plectantur et domus, in qua ea sorte, qua dictum est, ingressi nec statim a domino dominave domus expulsi ac proditi fuerint, fisco sine dilatione societur.

1. Codices sane eorum scelerum omnium doctrinam ac materiam continentes summa sagacitate mox quaeri ac prodi exerta auctoritate mandamus sub aspectibus iudicantium incendio mox cremandos. Ex quibus si qui forte aliquid qualibet occasione vel fraude occultasse nec prodidisse convincitur, sciat se velut noxiorum codicum et maleficii crimine conscriptorum retentatorem capite esse plectendum.

Dat. IIII non mart. Constantinopoli Honorio a. IIII et Eutychiano cons. (398 mart. 4).

16.5.35

Idem aa. Dominatori vicario Africae.

Noxios manichaeos execrabilesque eorum conventus, dudum iusta animadversione damnatos, etiam speciali praeceptione cohiberi decernimus. Quapropter quaesiti adducantur in publicum ac detestati criminosi congrua et severissima emendatione resecentur. In eos etiam auctoritatis aculei dirigantur, qui eos domibus suis damnanda provisione defendent.

Dat. XVI kal. iun. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 mai. 17).

16.5.36

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

pr. Eunomianis poenam adimendae testamenti factionis peregrinorumque mutandae condicionis remittimus. Patimur eos et donandi e suis facultatibus, ut velint, et dono rursus ab aliis accipiendi habere liberam potestatem.

1. Conciliis vero abstineant, coetus illicitos derelinquant et sciant sibi interdictas esse collectiones aut poenas paratas, ita ut fundi procurator vel domus urbanae villicus, in quibus profana mysteria fuerint celebrata, ultimo supplicio feriantur ipsaque possessio et domus fisco vindicetur, si sciente domino et non prohibente nostrae iussioni fuerit obnisum.

2. Praeterea ministri sceleris, quos falso nomine suo antistites vocant, si in collectione aliqua fuerint comprehensi, deportentur omnibus bonis ablati.

Dat. prid. non. iul. Constantinopoli Theodoro v. c. cons. (399 iul. 6).

16.5.37

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Rescriptum, quod donatistae a Iuliano tunc principe impetrasse dicuntur, proposito programme celeberrimis in locis volumus anteferri et gesta, quibus est huiusmodi allegatio inserta, subnecti, quo omnibus innotescat et catholicae confidentiae stabilita constantia et donatarum desperatio fucata perfidia.

Dat. V kal. mar. Ravennae Stilichone et Aureliano cons. (400 [405] febr. 26 [25]).

16.5.38

Idem aa. et Theodosius a. edictum.

Nemo manichaeum, nemo donatistam, qui praecipue, ut comperimus, furere non desistunt, in memoriam revocet. Una sit catholica veneratio, una salus sit, trinitatis par sibi congruens sanctitas expetatur. Quod si quis audeat interdictis sese illicitisque miscere, et praeteritorum innumerabilium constitutorum et legis nuper a mansuetudine nostra prolatae laqueos non evadat et si turbae forte convenerint seditionis, concitatos aculeos acrioris commotionis non dubitet exserendos.

Dat. prid. id. feb. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 febr. 12).

16.5.39

Idem aaa. Diotimo suo salutem.

Donatistae superstitionis haereticos quocumque loci vel fatentes vel convictos legis tenore servato poenam debitam absque dilatione persolvere decernimus.

Dat. VI id. decemb. Ravennae Stilichone II et Anthemio conss. (405 dec. 8).

16.5.40

Idem aaa. Senatori praefecto Urbi.

pr. Quid de donatistis sentiremus, nuper ostendimus. Praecipue tamen manichaeos vel frygas sive priscillianistas meritissima severitate persequimur. Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum ceteris.

1. Ac primum quidem volumus esse publicum crimen, quia quod in religionem divinam committitur, in omnium fertur iniuriam.
2. Quos bonorum etiam publicatione persequimur, quae tamen cedere iubemus proximis quibusque personis, ita ut ascendentium vel descendentium vel venientium ex latere cognatorum usque ad secundum gradum velut in successionibus ordo servetur. Quibus ita demum ad capiendas facultates esse ius patimur, si non et ipsi pari conscientia polluantur.
3. Ipsos quoque volumus amoveri ab omni liberalitate et successione quolibet titulo veniente.
4. Praeterea non donandi, non emendi, non vendendi, non postremo contrahendi cuique convicto relinquimus facultatem.
5. In mortem quoque inquisitio tendit. Nam si in criminibus maiestatis licet memoriam accusare defuncti, non inmerito et hic debet subire iudicium. Ergo et suprema illius scriptura irrita sit, sive testamento sive codicillo sive epistula sive quolibet genere reliquerit voluntatis qui aut manichaeus aut fryga aut priscillianista fuisse convincitur, hoc quoque casu eadem illa circa gradus superius comprehensos condicione servata: alioquin nec filios heredes existere aut adire permittimus, nisi a paterna pravitare discesserint: delicti enim veniam paenitentibus damus.
6. Servos etiam extra noxam esse volumus, si dominum sacrilegum revertentes ad ecclesiam catholicam servitio fidiore transierint.
7. Praedium, quo se huiusmodi hominum coetus, domino, etsi non communione criminis implicato, sciente tamen nec prohibente, contraxit, patrimonio nostro societur, ac, si dominus ignoravit, actor vel procurator possessionis coercitus plumbo perpeti metallorum operi deputetur, conductor, si idoneus est, deportabitur.
8. Rector provinciae, si haec crimina dissimulatione vel gratia delata distulerit aut convicta neglexerit, sciat se multa viginti librarum auri feriendum. Defensores quoque et principales urbium singularum nec non et officia provincialia decem librarum auri poena constringet, nisi in his, quae a iudicibus super hoc praecepta fuerint, exsequendis et sagacissimam curam et sollertissimam operam commodarint.

Dat. VIII kal. mart. Romae Honorio VII et Theodosio II aa. conss. (407 febr. 22).

16.5.41

Idem aaa. Porfyrio proconsuli Africae.

Licet crimina soleat poena purgare, nos tamen pravos hominum voluntates admonitione paenitentiae volumus emendare. Quicumque igitur haereticorum, sive donatistae sint sive manichaei vel cuiuscumque alterius pravae opinionis ac sectae profanis ritibus adgregati, catholicam fidem et ritum, quem per omnes homines cupimus observari, simplici confessione susceperint, licet adeo inveteratum malum longa ac diuturna meditatione nutritiverint, ut etiam legibus ante latis videantur obnoxii, tamen hos, statim ut fuerint deum simplici religione confessi, ab omni noxa absolvendos esse censemus, ut ad omnem reatum, seu ante contractus est seu postea quod nolumus contrahitur, etiamsi maxime reos poena videatur urgere, sufficiat ad abolitionem errorem proprio damnavisse iudicio et dei omnipotentis nomen, inter ipsa quoque pericula requisitum, fuisse complexum, quia nusquam debet in miseriis invocatum religionis deesse subsidium. Ut igitur priores quas statuimus leges in excidium sacrilegarum mentium omni executionis urgueri iubemus effectum, ita hos, qui simplicis fidem religionis licet sera confessione maluerint, censemus datis legibus non teneri. quae ideo sanximus, quo universi cognoscant nec profanis hominum studiis deesse vindictam et ad rectum redundare cultum legum quoque adesse suffragium.

Dat. XVII kal. dec. Romae Honorio VII et Theodosio II aa. conss. (407 nov. 15).

16.5.42

Impp. Honorius et Theodosius aa. Olympio magistro officiorum et Valenti comiti domesticorum.

Eos, qui catholicae sectae sunt inimici, intra palatium militare prohibemus, ut nullus nobis sit aliqua ratione coniunctus, qui a nobis fide et religione discordat.

Dat. XVIII kal. dec. Ravennae Basso et Philippo cons. (408 nov. 14).

16.5.43

Idem aa. Curtio praefecto praetorio.

Omnia, quae in donatistas, qui et montenses vocantur, manichaeos sive priscillianistas vel in gentiles a nobis generalium legum auctoritate decreta sunt, non solum manere decernimus, verum in executionem plenissimam effectumque deduci, ita ut aedificia quoque vel horum vel caelicolarum etiam, qui nescio cuius dogmatis novi conventus habent, ecclesiis vindicentur. Poena vero lege proposita veluti convictos tenere debet eos, qui donatistas se confessi fuerint vel catholicorum communionem refugerint scaevae religionis obtentu, quamvis christianos esse se simulent. Et cetera.

Dat. XVII kal. dec. Romae Basso et Philippo cons. (408 [407] nov. 15).

16.5.44

Idem aa. Have, Donate, karissime nobis.

Donatistarum haereticorum iudaeorum nova adque inusitata detexit audacia, quod catholicae fidei velint sacramenta turbare. Quae pestis cave contagione latius emanet ac profluat. In eos igitur, qui aliquid, quod sit catholicae sectae contrarium adversumque, temptaverint, supplicium iustae animadversionis expromi praecipimus.

Dat. VIII kal. dec. Ravennae Basso et Philippo cons. (408 nov. 24).

16.5.45

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio II.

Defensorum curialium omniumque officiorum specula custodiat, ne quis intra aliquam civitatem vel ulla territorii parte secreta, qui ab ecclesiae catholico sacerdote dissidet, illicitae coitionis habeat facultatem. Ipsa etiam loca iuri publico sociari seclusa omni excusatione censemus et proscriptos eos in exilium detrudi, qui audent disputare ea et adserere, quae institutio divina condemnat.

Dat. V kal. dec. Ravennae Basso et Filippo cons. (408 nov. 27).

16.5.46

Idem aa. Theodoro praefecto praetorio II.

Post alia: ne donatistae vel ceterorum vanitas haereticorum aliorumque eorum, quibus catholicae communionis cultus non potest persuaderi, iudaei adque gentiles, quos vulgo paganos appellant, arbitrentur legum ante adversum se datarum constituta tepuisse, noverint iudices universi praeceptis earum fideli devotione parendum et inter praecipua curarum quidquid adversus eos decrevimus non ambigant exsequendum. Quod si quisquam iudicum peccato coniventiae executionem praesentis legis omiserit, noverit amissa dignitate graviores motum se nostrae clementiae subiturum, officium quoque suum, quod saluti propriae contempta suggestionem defuerit, punitis tribus primatibus condemnatione viginti librarum auri plectendum. Ordinis quoque viri si in propriis civitatibus vel territoriis commissum tale aliquid siluerint in gratiam noxiorum, deportationis poenam et propriarum amissionem facultatum se noverint subituros.

Dat. XVIII kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 ian. 15).

16.5.47

Idem aa. Iovio praefecto praetorio.

Si quis contra ea, quae multipliciter pro salute communi, hoc est pro utilitatibus catholicae sacrosanctae ecclesiae, adversus haereticos et diversi dogmatis sectatores constituta sunt, etiam cum adnotationis nostrae beneficio venire temptaverit, careat impetratis. Et cetera.

Dat. VI kal. iul. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 iun. 26).

16.5.48

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Montanistas et priscillianistas et alia huiusmodi genera nefariae superstitionis per multiplicata scita divalia diversa ultionum supplicia contemnentes ad sacramenta quidem militiae, quae nostris obsecundat imperiis, nequaquam admitti censemus: si quos vero ex his curialis origo vel ordinum nexus aut cohortalinae militiae illigat obsequiis et functionibus, his adstringi praecipimus, ne sub colore damnatae religionis eliciant vacationis cupitae sibi suffragia. Nec enim placet ex lege, quae in occidentalibus partibus promulgata praedictas caerimonias ita insecuta est, ut ab omni contractu eos et propemodum Romana conversatione submoverit, cohortalis militiae vel curiarum eos necessitatibus liberari.

Dat. VIII kal. mar. Constantinopoli Varane v. c. cons. (410 febr. 21).

16.5.49

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Manentibus his, quae in eunomianos lex divi patris clementiae nostrae iam dudum constituit, nihil deinceps invicem sibi vel donare vel ipsos donatione consequi, nihil item relinquere nec capere testamento decernimus. Careant emolumentis, quae ex donationibus vel morientium voluntate alternis solebant illecebris fraude et circumventionem percipere, ut in totum utriusque iuris communione priventur tantumque eis ab intestato succedant, quos ad succedendi ius proditus veteribus legibus ordo praescripsit, ita ut, si nullus ex his superstes fuerit, qui iure ab intestato ad hereditatem vocantur, tunc bona in hac superstitione defuncti ad fiscum nostrum pertineant. Donationes etiam praedicto more prohibitaе sacrarii nostri incrementis accedant, ita tamen, ut nulli ex his quicquam a nostra munificentia deprecari liceat neminique percipere, etsi quid forte voluerimus ultro largiri, sed in iure fisci maneant semper, nisi ea publicae utilitatis ratio venditioni subiecerit.

Dat. kal. mart. Varane v. c. cons. (410 mart. 1).

16.5.50

Idem aa. ad Strategium comitem rerum privatarum.

De eadem re addito: ita ut officium rerum privatarum aperte cognoscat ad proprium periculum redundare, si quid umquam ex praedictis bonis dissimulatione sua cuiquam passum fuerit tradi, cum nullo modo nullaque ratione huius legis auctoritatem circumveniri oporteat.

Dat. kal. mar. Varane v. c. cons. (410 mart. 1).

16.5.51

Idem aa. Heracliano comiti Africae.

Oraculo penitus remoto, quo ad ritus suos haereticae superstitionis obrepserant, sciant omnes sanctae legis inimici plectendos se poena et proscriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum execranda sceleris sui temeritate temptaverint.

Dat. VIII kal. sept. Varane v. c. cons. (410 aug. 25).

16.5.52

Idem aa. Seleuco praefecto praetorio.

pr. Cassatis, quae pragmaticis vel adnotatione manus nostrae potuerint impetrari, et manentibus his, quae iam dudum super hoc definita sunt, et veterum principum sanctione servata, nisi ex die prolatae legis omnes donatistae, tam sacerdotes quam clerici laicique, catholicae se, a qua sacrilege descivere, reddiderint, tunc illustres singillatim poenae nomine fisco nostro auri pondo quinquaginta cogantur inferre, spectabiles auri pondo quadraginta, senatores auri pondo triginta, clarissimi auri pondo viginti, sacerdotales auri pondo triginta, principales auri pondo viginti, decuriones auri pondo quinque, negotiatores auri pondo quinque, plebei auri pondo quinque, circumcelliones argenti pondo decem.

1. Qui nisi a conductoribus, sub quibus conmanent, vel procuratoribus executori exigenti fuerint praesentati, ipsi teneantur ad poenam, ita ut nec domus nostrae homines ab huiusmodi censura habeantur inermes.

2. Uxores quoque eorum maritalis segregatim multa constringat.

3. Eos enim, quos nequaquam illata damna correxerint, facultatum omnium publicatio subsequetur.

4. Servos etiam dominorum admonitio vel colonos verberum crebrior ictus a prava religione revocabit, ni malunt ipsi ad praedicta dispendia, etiam si sunt catholici, retineri.

5. Clerici vero ministrique eorum ac perniciosissimi sacerdotes, ablati de Africano solo, quod ritu sacrilego polluerunt, in exilium viritim ad singulas quasque regiones sub idonea prosecutione mittantur, ecclesiis eorum vel conventiculis praediisque, si qua in eorum ecclesias haeticorum largitas prava contulit, proprietati potestatique catholicae, sicut iam dudum statuimus, vindicatis.

Dat. III kal. feb. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 ian. 30).

16.5.53

Idem aa. Felici praefecto Urbi.

Iovinianum sacrilegos agere conventus extra muros urbis sacratissimae episcoporum querella deplorat. Quare supra memoratum corripi praecipimus et contusum plumbo cum ceteris suis participibus et ministris exilio coherceri, ipsum autem machinatorem in insulam boam festina celeritate deduci, ceteros, prout libuerit, dummodo superstitiosa coniuratio exilii ipsius discretione solvatur, solitariis et longo spatio inter se positus insulis in perpetuum deportari. Si qui autem pertinaci improbitate vetita et damnata repetiverit, sciat se austeriorem sententiam subiturum.

Dat. prid. non. mart. Mediolano Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [398?] mart. 6).

16.5.54

Idem aa. Iuliano proconsuli Africae.

pr. Donatistas adque haeticos, quos patientia clementiae nostrae nunc usque servavit, competenti constituimus auctoritate percelli, quatenus evidenti praeceptione se agnoscant et intestabiles et nullam potestatem alicuius ineundi habere contractus, sed perpetua inustus infamia a coetibus honestis et a conventu publico segregandos.

1. Ea vero loca, in quibus dira superstitio nunc usque servata est, catholicae venerabili ecclesiae socientur, ita ut episcopi presbyteri omnesque antistites eorum et ministri spoliati omnibus facultatibus ad singulas quasque insulas adque provincias exulandi gratia dirigantur.
2. Quisque autem hos fugientes propositam ultionem occultandi causa susceperit, sciat et patrimonium suum fisci nostri compendiis adgregandum et se poenam, quae his proposita est, subiturum.
3. Damna quoque patrimonii poenasque pecuniarias evidenter imponimus viris mulieribus, personis singulis et dignitatibus pro qualitate sui quae debeant irrogari. Si igitur proconsulari aut vicariano vel comitivae primi ordinis quisque fuerit honore subcinctus, nisi ad observantiam catholicam mentem propositumque converterit, ducentas argenti libras cogetur exsolvere fisci nostri utilitatibus adgregandas. Ac ne id solum putetur ad resecandam intentionem posse sufficere, quotienscumque ad communionem talem accessisse fuerit confutatus, totiens multam exigatur, et si quinquies eundem constiterit nec damnis ab errore revocari, tunc ad nostram clementiam referatur, ut de solida eius substantia ac de statu acerbius iudicemus.
4. Huiusmodi autem condicionibus etiam honoratos reliquos obligamus, scilicet ut senator, qui nullo munitus extrinsecus privilegio dignitatis, inventus in grege donatistarum centum libras solvat argenti, sacerdotales eandem summam cogantur exsolvere, decem primi curiales quinquaginta libras argenti addicantur, reliqui decuriones X solvant libras argenti, quicumque in haeresi maluerint permanere.
5. Conductores autem domus nostrae si haec in praediis venerabilis substantiae uti permiserint, tantum pensione poenae nomine cogantur inferre, quantum in conductione pensitare consuerunt. Eadem quoque emphyteuticarios auctoritas sacrae definitionis adstringet.
6. Conductores vero privatorum si permiserint in isdem praediis conventicula haberi vel eorum patientia sacrum mysterium fuerit inquinatum, referatur per iudices ad scientiam dominorum, quorum intererit, si poenam volunt sacrae iussionis evadere, aut errantes corrigere aut perseverantes commutare ac tales praediis suis praebere rectores, qui divina praecepta custodiant. Quod si procurare neglexerint, hi quoque in pensiones, quas accipere consuerunt, prolatae praeceptionis auctoritate multentur, ut, quod ad compendia eorum pervenire poterat, sacro iungatur aerario.
7. Officiales autem diversorum iudicum si in hoc errore fuerint deprehensi, ad triginta librarum argenti illationem poenae nomine teneantur, ita ut, si quinquies condemnati abstinere noluerint, coerciti verberibus exilio mancipentur.
8. Servos vero et colonos coercitio ab huiusmodi ausibus severissima vindicabit. Ac si coloni verberibus coacti in proposito perduraverint, tunc tertia peculii sui parte multentur.
9. Adque omnia, quae ex huiusmodi generibus hominum locisque colligi poterunt, ad largitiones sacras ilico dirigantur.

Dat. XV kal. iul. Ravennae Constantio et Constante cons. (414 iun. 17).

16.5.55

Idem aa. Iuliano proconsuli Africae.

Notione et sollicitudine marcellini spectabilis memoriae viri contra donatistas gesta sunt ea, quae translata in publica monumenta habere volumus perpetuam firmitatem. neque enim morte cognitoris perire debet publica fides.

Dat. III kal. sept. Romae Constantio et constante cons. (414 aug. 30).

16.5.56

Idem aa. Heracliano comiti Africae.

Sciant cuncti, qui ad ritus suos haeresi superstitionis obrepserant, sacrosanctae legis inimici plectendos se poena et proscriptionis et sanguinis, si ultra convenire per publicum exercendi sceleris sui temeritate temptaverint, ne qua vera divinaque reverentia contagione temeretur.

Dat. VIII kal. sept. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 aug. 25).

16.5.57

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio ii.

pr. Montanistae conveniendi vel celebrandi coetus ademptam sibi et creandi clericos omnem intellegant facultatem, ita ut, si conventus illicitos celebraverint, clerici eorum et episcopi sive presbyteri vel diaconi, qui nefaria conventicula ineunda temptaverint vel creare clericos ausi fuerint vel etiam creari adqueverint, stilum deportationis excipiant.

1. Hi vero, qui ad celebrandos interdictos conventus eos susceperint, ea ipsa re, in qua hoc fieri concesserint et execrabilia mysteria celebrari, procul dubio intellegant se spoliandos, sive domus ea fuerit sive possessio; si vero procuratores ignorantibus dominis eos susceperint, in exilium se vehementer coercitos non ambigant ablegandos.

2. Si qua etiam propria eorum nunc extant aedificia, quae non ecclesiae, sed antra debent feralia nominari, venerabilibus ecclesiis orthodoxae sectae cum donariis addicentur. quod quidem ita fieri oportebit, ut abstinence privatorum rebus, ne sub obtentu rerum ad ecclesias montanistarum pertinentium adversus privatos spoliatio ac direptio perpetretur.

Dat. prid. kal. nov. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 oct. 31).

16.5.58

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio II.

pr. Domus eunomianorum propriae clericorum, quae apud inclytam urbem habentur, fisci viribus addicantur, in quibus nefarios conventus habitos vel iteratum baptisma claruerit, quod in modum semel nati hominis semel a deo conceditur.

1. Quod facinus ne etiam a ceteris haereticis perpetretur, commonemus, similem exspectaturis poenam etiam aliis clericis haereticis, si divinum baptisma nefarie crediderint iterandum:

2. Ne eo quoque extra poenam relegationis futuro, qui sponte adque ultro passus fuerit ad secundum se baptisma et geminata semel indultae fidei mysteria inbui temere vel perperam devocari:

3. Pari poena deportationis absque alicuius intercessione in eunomianos clericos processura, si conventus exercere vel in hac inclyta urbe vel in provinciis, civitatibus ac territoriis vel creare ausi fuerint clericos pestiferi dogmatis vel creari.

4. Confirmatis itaque prioribus legibus, quae promulgatae sunt tam circa inhibendos conventus eunomianorum quam etiam circa interdictas novissimas voluntates aut liberalitates, illud addimus, ut, si qui de eunomianis speciali beneficio meruerant, ut eis testamenti factio indulgeretur vel donandi vel accipiendi ex largitate licentia tribuatur, priventur hoc beneficio et pares ceteris sint, quibus pares sunt in dogmatis pravitate. Nulli penitus testari liceat eunomiano in eunomianum, nulli eiusdem perversitatis ex testamento quicquam percipere eunomiani; nemo donet nec eunomianus ab eunomiano liberalitatem praedii vel domus accipiat, etiamsi per interpositam alterius sectae personam vel titulum venditionis imaginariae fraus quaedam legi fuerit excogitata. Tantum hi, qui ab intestato venturi sunt ex legibus, in eorum hereditate succedant atque his locus pateat successionis, ad quos iura sanguinis legitimas intestatorum deferunt hereditates.

5. Conventicula etiam eorum in domos si qua fuerint vel possessiones, pro norma generalium sanctionum aerario nostro absque dubio socientur sibi hoc imputante domino, qui interdictos coetus sciens passus est sub tecto proprio vel in praedio rustico exerceri.

6. Illo incunctanter exsequendo, ut ubiubi repperiti fuerint eunomianorum clerici, qui auctores iterati baptismatis exstiterunt, comprehensi in perpetuum sub poena deportationis ad exilium deducantur.

7. Etiam illo addendo, ut nemo eunomianus vel militet vel provinciam sub administratione cuiuslibet officii suscipiat gubernandam. Et cetera.

Dat. VIII id. nov. Constantinopoli dd. nn. Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 nov. 6).

16.5.59

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: manichaei et fryges, quos pepyzitas sive priscillianistas vel alio latentiore vocabulo appellant, arriani itidem macedonianique et eunomiani, novatiani ac sabbatiani ceterique haeretici sciant universa sibi hac quoque constitutione denegari, quae illis generalium sanctorum interdixit auctoritas, puniendis, qui contra generalium constitutionum interdicta venire temptaverint.

Dat. V id. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 apr. 9).

16.5.60

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

De haereticis omnibus, quorum et errorem execramur et nomen, hoc est de eunomianis arrianis macedonianis ceterisque omnibus, quorum sectas piissimae sanctioni taedet inserere, quibus cunctis diversa sunt nomina, sed una perfidia, illa praecipimus debere servari, quae divi avus et pater nostrae clementiae constituerunt, scituris universis, quod, si in eodem furore permanserint, interminatae poenae erunt obnoxii. Et cetera.

Dat. VI id. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 iun. 8).

16.5.61

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Omnis dubiae interpretationis ambages hac sententia revocantes publicari praecipimus, quod lex, quae super eunomianis militare prohibitis ceterisque execrabilium religionum et professionum ritibus promulgata cognoscitur, nihil ad eos, qui cohortalini sunt, pertinet. His enim sunt apparitionibus obligati, in quibus emensis militiae stipendiis veterani primipili munus sustinere coguntur.

Dat. VI id. aug. Eudoxiopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 aug. 8).

16.5.62

Imp. Theodosius, a. et Valentinianus Caesaris ad Faustum praefectum Urbi.

Manichaeos haereticos schismaticos sive mathematicos omnemque sectam catholicis inimicam ab ipso aspectu urbis Romae exterminari praecipimus, ut nec praesentiae criminorum contagione foedetur. Circa hos autem maxime exercenda commonitio est, qui pravis suasionibus a venerabilis papae sese communione suspendunt, quorum schismate plebs etiam reliqua vitatur. His conventionem praemissa viginti dierum condonavimus indutias, intra quos nisi ad communionis redierint unitatem, expulsi usque ad centesimum lapidem solitudine quam eligunt macerentur.

Dat. XVI kal. aug. Aquileiae Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 iul. 17 [aug. 6]).

16.5.63

Idem a. et caesaris Georgio proconsuli Africae.

Omnes haereses omnesque perfidias, omnia schismata superstitionesque gentilium, omnes catholicae legi inimicos insectamur errores. Si quos vero..., haec quoque clementiae nostrae statuta poena comitetur et noverint sacrilegae superstitionis auctores participes consocios proscriptione plectendos, ut ab errore perfidiae, si ratione retrahi nequeunt, saltem terrore revocentur et universo

supplicationum aditu in perpetuum denegato criminibus debita severitate plectantur. Et cetera.

Dat. prid. non. aug. Aquileiae d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 iul. 6 vel aug. 4).

16.5.64

Idem a. et caesaris Basso comiti rerum privatarum.

Post alia: manichaeos haereticos sive schismaticos omnemque sectam catholicis inimicam ab ipso aspectu urbium diversarum exterminari praecipimus, ut nec praesentiae criminorum contagione foedentur. Omnes igitur personas erroris infausti iubemus excludi, nisi his emendatio matura subvenerit. Et cetera.

Dat. VIII id. aug. Aquileiae d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano caes. cons. (425 aug. 6).

16.5.65

Imp. Theodosius et Valentinianus aa. Florentio praefecto praetorio.

pr. Haereticorum ita est reprimenda insania, ut ante omnia quas ab orthodoxis abreptas tenent ubicumque ecclesias statim catholicae ecclesiae tradendas esse non ambigant, quia ferri non potest, ut, qui nec proprias habere debuerant, ab orthodoxis possessas aut conditas suaque temeritate invasas ultra detineant.

1. Dein ut, si alios sibi adiungant clericos vel, ut ipsi aestimant, sacerdotes, decem librarum auri multa per singulos ab eo, qui fecerit et qui fieri passus sit vel, si paupertatem praetendant, de communi clericorum eiusdem superstitionis corpore vel etiam donariis ipsis extorta nostro inferatur aerario.

2. Post haec, quoniam non omnes eadem austeritate plectendi sunt, arrianis quidem, macedonianis et apollinarianis, quorum hoc est facinus, quod nocenti meditatione decepti credunt de veritatis fonte mendacia, intra nullam civitatem ecclesiam habere liceat; novatianis autem et sabbatianis omnis innovationis adimatur licentia, si quam forte temptaverint; eunomiani vero, valentiniani, montanistae seu priscillianistae, fryges, marcianistae, borboriani, messaliani, euchitae sive entusiastae, donatistae, audiani, hydroparastatae, tascodrogitae, fotiniani, pauliani, marcelliani et qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerunt manichaei nusquam in Romano solo conveniendi orandique habeant facultatem; manichaeis etiam de civitatibus expellendis, quoniam nihil his omnibus relinquendum loci est, in quo ipsis etiam elementis fiat iniuria.

3. Nulla his penitus praeter cohortalinam in provinciis et castrensem indulgentia militia; nullo donationis faciendae invicem, nullo testamenti aut voluntatis ultimae penitus iure concesso; cunctisque legibus, quae contra hos ceterosque, qui nostrae fidei refragantur, olim latae sunt diversisque promulgatae temporibus, semper viridi observantia valituris, sive de donationibus in haereticorum factis ecclesias, sive ex ultima voluntate rebus qualitercumque relictis, sive de privatis aedificiis, in quae domino permittente vel conivente convenerint, venerandae nobis catholicae vindicandis ecclesiae, sive de procuratore, qui hoc nesciente domino fecerit, decem librarum auri multam vel exilium, si sit ingenuus, subituro, metallum vero post verbera, si servilis condicionis sit; ita ut nec in publico convenire loco nec aedificare sibi ecclesias nec ad circumscriptionem legum quicquam meditari valeant, omni civili et militari, curiarum etiam et defensorum et iudicum sub viginti librarum auri interminatione prohibendi auxilio. Illis etiam in sua omnibus manentibus firmitate, quae de militia et donandi iure ac testamenti factione vel neganda penitus vel in certas vix concessa personas poenisque variis de diversis sunt haereticis promulgatae, ita ut nec speciale quidem beneficium adversus leges valeat impetratum.

4. Nulli haereticorum danda licentia vel ingenuos vel servos proprios, qui orthodoxorum sunt initiati mysteriis, ad suum rursus baptisma deducendi, nec vero illos, quos emerint vel qualitercumque habuerint necdum suae superstitioni coniunctos, prohibendi catholicae sequi religionem ecclesiae. Quod qui fecerit vel, cum sit ingenuus, in se fieri passus sit vel factum non detulerit, exilio ac decem librarum auri multa damnabitur, testamenti et donationis faciendae utrique deneganda licentia.

5. Quae omnia ita custodiri decernimus, ut nulli iudicum liceat delatum ad se crimen minori aut nulli cohercitioni mandare, nisi ipse id pati velit, quod aliis dissimulando concesserit.

Dat. III kal. iun. Constantinopoli Felice et Tauro cons. (428 mai. 30).

16.5.66

Idem aa. Leontio praefecto Urbi.

pr. Dam nato portentosae superstitionis auctore nestorio nota congrui nominis eius inuratur gregalibus, ne christianorum appellatione abutantur: sed quemadmodum arriani lege divinae memoriae Constantini ob similitudinem impietatis porfyriani a Porfyrio nuncupantur, sic ubique participes nefariae sectae nestorii simoniani vocentur, ut, cuius scelus sunt in deserendo deo imitati, eius vocabulum iure videantur esse sortiti.

1. Nec vero impios libros nefandi et sacrilegi nestorii adversus venerabilem orthodoxorum sectam decretaque sanctissimi coetus antistitum Ephesi habiti scriptos habere aut legere aut describere quisquam audeat: quos diligenti studio requiri ac publice conburi decernimus.

2. Ita ut nemo in religionis disputatione alio quam supra dicto nomine faciat mentionem aut quibusdam eorum habendi concilii gratia in aedibus aut villa aut suburbano suo aut alio quolibet loco conventiculum clam aut aperte praebeat, quos omni conventus celebrandi licentia privari statuimus, scientibus universis violatorem huius legis publicatione bonorum esse coercendum.

Dat. III non. aug. Constantinopoli d. n. Theodosio a. XV et qui fuerit nuntiatus cons. (435 aug. 3).

16.6.0. Ne sanctum baptismata iteretur

16.6.1

Impp. Valentinianus et Valens aa. ad Iulianum proconsulem Africae.

Antistitem, qui sanctitatem baptismi illicita usurpatione geminaverit et contra instituta omnium eam gratiam iterando contaminaverit, sacerdotio indignum esse censemus.

Dat. X kal. mart. Treviris Valentiniano et Valente IIII aa. cons. (373 febr. 20).

16.6.2

Imppp. Valens, Gratianus et Valentinianus aaa. ad Florianum vicarium Asiae.

pr. Eorum condemnamus errorem, qui apostolorum praecepta calcantes christiani nominis sacramenta sortitos alio rursus baptis mate non purificant, sed incestant, lavacri nomine polluentes. Eos igitur auctoritas tua erroribus miseris iubebit absistere ecclesiis, quas contra fidem retinent, restitutis catholicae. Eorum quippe institutiones sequendae sunt, qui apostolicam fidem sine intermutatione baptismatis probaverunt. Nihil enim aliud praecipi volumus, quam quod evangeliorum et apostolorum fides et traditio incorrupta servavit, sicut lege divali parentum nostrorum Constantini Constanti Valentiniani decreta sunt.

1. Sed plerique expulsi de ecclesiis occulto tamen furore grassantur, loca magnarum domorum seu fundorum illicite frequentantes; quos fiscalis publicatio comprehendet, si piaculari doctrinae secreta praebuerint, nihil ut ab eo tenore sanctio nostra deminuat, qui dato dudum ad nitentium praecepto fuerat constitutus. Quod si errorem suum diligunt, suis malis domesticoque secreto, soli tamen, foveant virus impiae disciplinae.

Dat. XVI kal. nov. Constantinopoli Gratiana a. IIII et Merobaude cons. (377 oct. 17).

16.6.3

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. edictum.

Rebaptizantium non patimur devios errores. Et cetera.

Dat. prid. id. feb. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 febr. 12).

16.6.4

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

pr. Adversarios catholicae fidei extirpare huius decreti auctoritate prospeximus. Ideoque intercidendam specialiter eam sectam nova constitutione censuimus, quae, ne haeresis vocaretur, appellationem schismatis praeferebat. In tantum enim sceleris progressi dicuntur hi, quos donatistas vocant, ut baptismum sacrosanctum mysteriis recalcatis temeritate noxia iterarint et homines semel, ut traditum est, munere divinitatis ablutos contagione profanae repetitionis infecerint. Ita contigit, ut haeresis ex schismate nasceretur. Inde male credulas mentes ad spem secundae indulgentiae blandus error invitat; facile est enim persuadere peccantibus veniam prius praestitam denuo posse praestari, quae, si concedi iterum eodem modo potest, non intellegimus, cur tertio denegetur. Hi vero et servos vel homines iuri proprio subditos iterati baptismatis polluunt sacrilegio. Quare hac lege sancimus, ut quisquis post haec fuerit rebaptizasse detectus, iudici qui provinciae praesidet offeratur, ut facultatum omnium publicatione multatus inopiae poenam, qua in perpetuum afficiatur, expendat, ita ut filiis eorum, si a paternae societatis pravitate dissentiant, ea quae fuerint paterna non pereant, ut, si ipsos forsitan scaevitas paternae depravationis implicuit ac reverti ad catholicam religionem malunt, adipiscendorum his bonorum copia non negetur.

1. Ea praeterea loca seu praedia, quae feralibus sacrilegiis deinceps constiterit praebuisse secretum, fisci viribus adplicentur, si tamen dominus aut domina aut praesens forte fuisse aut consensum praestitisse prodetur: quos quidem iusta etiam per sententiam notabit infamia. Si vero his nesciis per conductorem procuratoremve eorum in domo agitatum huiusmodi facinus comprobatur, praeiudicio a praediorum publicatione suspenso impliciti sceleris auctores coercitos plumbo exilium, in quo omni vitae suae tempore adficientur, accipiet.

2. Ac ne forsitan sit liberum conscientiam piacularis flagitii perpetrati intra domesticos parietes silentio celare, servis, si qui forsitan ad rebaptizandum cogentur, refugiendi ad ecclesiam catholicam sit facultas, ut eius praesidio adversus huius criminis et societatis auctores adtributae libertatis praesidio defendantur liceatque his sub hac condicione fidem tueri, quam extorquere ab invitis domini temptaverint, nec adsertores dogmatis catholici ea, qua ceteros, qui in potestate sunt positi, oportet ad facinus lege constringi, et maxime convenit omnes homines sine ullo discrimine condicionis aut status infusae caelitus sanctitatis esse custodes.

3. Sciant ii vero, qui ex supra dictis sectis iterare baptismum non timuerint aut qui consentiendo hoc facinus propria huius societatis permixtione damnaverint, non solum testandi sibi, verum adipiscendi aliquid sub specie donationis vel agitorum contractuum in perpetuum copiam denegatam, nisi pravae mentis errorem revertendo ad veram fidem consilii emendatione correxerint.

4. Illos quoque par nihilo minus poena constringat, si qui memoratorum interdictis coetibus seu ministeriis praebuerint conviventiam, ita ut moderatores provinciarum, si in contemptum sanctionis huiusce consensum putaverint commodandum, sciant se viginti libras auri esse multandos, officia etiam sua simili condemnatione subiuganda. Principales vel defensores civitatum, nisi id quod praecipimus fuerint executi vel his praesentibus ecclesiae catholicae vis fuerit inlata, eadem multa se noverint adtinendos.

Dat. prid. id. feb. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 febr. 12).

16.6.5

Idem aaa. Hadriano praefecto praetorio.

Ne divinam gratiam sub repetito baptismate polluta donatistarum vel montanistarum secta violaret, fallendi occasionem severitate huius praeceptionis abolemus statuentes, ut certa huiusmodi homines poena sequatur legisque censuram experiantur ulticem, qui in catholicam religionem perverso dogmate commisissent. Iubemus igitur, ut, si quis posthac fuerit rebaptizare detectus, iudici

qui provinciae praesidet offeratur, ut facultatum omnium publicatione multatus inopiae poenam expendat. Et cetera.

Dat. prid. id. feb. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 febr. 12).

16.6.6

Impp. Honorius et Theodosius aa. ad Anthemium praefectum praetorio.

pr. Nullus rebaptizandi scelus adripiat nec eos, qui orthodoxorum ritu fuerint initiati, caeno profanatarum religionum haereticorumque sordibus polluere moliatur. Quod licet fidamus metu severissimae interminationis a nullo penitus, ex quo interdictum est, fuisse commissum, tamen, ut pravae mentis homines ab illicitis temperent vel coacti, volumus renovari, ut, si quis rebaptizasse, ex quo lex lata est, quempiam de mysteriis catholicae sectae fuerit detectus, una cum eo, quia piacularare crimen commisit, si tamen criminis per aetatem capax sit cui persuasum sit, statuti prioris supplicio percellatur.

1. Illud etiam, quod a retro principibus dissimulatum est et in iniuriam sacrae legis ab execrandis hominibus agitur et ab his potissimum, qui, novatianorum collegio desertores ac refugae, auctores se quam potiores memoratae sectae haberi contendunt, quibus ex crimine nomen est, cum se protopaschitas appellari desiderent, inultum esse non patimur. Sed si alio die novatiani, quam quo orthodoxorum antistites, praedicandum ac memorabilem saeculis diem paschae duxerint celebrandum, auctores illius conventionis deportatio pariter ac proscriptio subsequatur, contra quos acrior etiam poena fuerat promulganda, si quidem hoc delicto etiam haereticorum vesaniam superent, qui alio tempore quam quo orthodoxi paschae festivitatem observantes alium paene dei filium, non quem colimus venerantur.

Dat. XII kal. april. Constantinopoli Lucio v. c. cons. (413 mart. 21).

16.6.7

Idem aa. Anthemio praefecto praetorio.

Nefarios eunomianorum coetus ac funesta conventicula penitus arceri iubemus: eos, qui episcoporum seu clericorum vel ministrorum nomine usurpato huiusmodi coetibus praesunt quorumve in domibus seu in agris conventicula eunomianorum celebrantur illicita, si non ab hoc facinore ignoratione defendantur, cum in hoc fuerint scelere deprehensi, stilum proscriptionis incurrere et bonorum amissione coherceri; eos vero, qui fide, ut dictum est, inbutos inmani furore rebaptizare deteguntur, cum his qui rebaptizantur si hac sint aetate, cui crimen possit opponi.

Dat. IIII kal. april. Lucio v. c. cons. (413 mart. 29).

16.7.0. De apostatis

16.7.1

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Eutropium praefectum praetorio.

His, qui ex christianis pagani facti sunt, eripatur facultas iusque testandi et omne defuncti, si quod est testamentum submota conditione rescindatur.

Dat. VI non. mai. Constantinopoli, Syagrio et Eucherio cons. (381 mai. 2).

16.7.2

Idem aaa. Postumiano praefecto praetorio.

pr. Christianis ac fidelibus, qui ad paganos ritus cultusque migrarunt, omnem in quamcumque personam testamenti condendi interdicimus potestatem, ut sint absque iure Romano.

1. His vero, qui christiani et catechumeni tantum venerabili religione neglecta ad aras et templa transierint, si filios vel fratres germanos habebunt, hoc est aut suam aut legitimam successionem, testandi arbitratu proprio in quaslibet alias personas ius adimatur.

2. Pari et circa eorum personas in capiendo custodienda forma, ut praeter suas et legitimas, quae isdem ex parentum vel germanorum fratrum bonis pervenire potuerint, successiones, iudicio etiam, si ita res ferent, conditae voluntatis nulla omnino in capiendis hereditatibus testamenti iura sibi vindicent et indubitate ab omni testamentorum debeant non solum condendorum, sed etiam sub adipiscendae pontificio hereditatis usurpandorum potestate excludi.

Dat. XIII kal. iun. Constantinopoli Merobaude II et Saturnino cons. (383 mai. 20).

16.7.3 [=brev.16.2.1]

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. ad Hypatium praefecto praetorio.

Christianorum ad aras et templa migrantium negata testandi licentia vindicamus admissum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui christianae religionis et nominis dignitate neglecta, iudaicis semet polluerent contagiis.

Dat. XII. kal. iun. Patavi, Merobaude II. et Saturnino cons.

Interpretatio. Reliqua pars legis de manichaeis ideo facta non est, quia evidenter in novellis invenitur.

16.7.3

[Idem aaa. ad Hypatium praefectum praetorio.

pr. Christianorum ad aras et templa migrantium negata testandi licentia vindicamus admissum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui christianae religionis et nominis dignitate neglecta iudaicis semet polluerent contagiis]. Eos vero, qui manichaeorum nefanda secreta et scelerosos aliquando sectari maluerunt secessus, ea iugiter atque perpetuo poena comitetur, quam vel divalis arbitrii genitor Valentinianus adscripsit vel nostra nihilo minus saepius decreta iusserunt. Auctores vero persuasionis huius, qui lubricas mentes in proprium deflexerant consortium, eademque reos erroris huiusmodi poena comitetur, quin etiam graviora plerumque pro motibus iudicum et qualitate commissi extra ordinem promi in nefarios sceleris huius artifices supplicia censemus.

1. Sed ne vel mortuos perpetua vexet criminationis iniuria vel hereditariae quaestiones temporum varietate longorum prorsus emortuae in redivivos semper agitentur conflictus, huiusmodi quaestionibus metam temporis adscribimus, ut, si quis defunctum violatae atque desertae christianae religionis accusat eumque in sacrilegia templorum vel in ritus iudaicos vel ad manichaeorum dedecus transisse contendit eaque gratia testari minime potuisse confirmat, intra quinquennium iuge, quod inofficiosis actionibus constitutum est, proprias exerat actiones futurique iudici huiusmodi sortiatur exordium, ut eodem in luce durante, cuius praevaricatio criminanda est, flagitii huius et sceleris praesens fuisse doceatur publica sub testificatione testatus, probet indicium, neque enim eam superno nomine tacitus praestitisse perfidiam sceleribus adquiescens praevaricationem deinceps tamquam ignarus accuset.

Dat. XII kal. iun. Patavi Merobaude II et Saturnino cons.

Interpretatio. Haec lex interpretatione nos indiget (383 mai. 21)

16.7.4

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. Flaviano praefecto praetorio.

pr. Ii, qui sanctam fidem prodiderint et sanctum baptisma profanaverint, a consortio omnium segregati sint, a testimoniis alieni, testamenti, ut ante iam sanximus, non habeant factionem, nulli in hereditate succedant, a nemine scribantur heredes. quos etiam praecepissemus procul abici ac longius amandari, nisi poenae visum fuisset esse maioris versari inter homines et hominum carere suffragiis.

1. Sed nec umquam in statum pristinum revertentur, non flagitium morum oblitterabitur paenitentia neque umbra aliqua exquisitae defensionis aut muniminis obducetur, quoniam quidem eos, qui fidem quam deo dicaverant polluerunt et prodentes divinum mysterium in profana migrarunt, tueri ea quae sunt commenticia et concinnata non possunt. Lapsis etenim et errantibus subvenitur, perditis vero, hoc est sanctum baptisma profanantibus, nullo remedio paenitentiae, quae solet aliis criminibus prodesse succurritur.

Dat. V id. mai. Concordiae Tatiano et Symmacho cons. (391 mai. 11).

16.7.5

Idem aaa. Flaviano praefecto praetorio.

Si quis splendor collatus est in eos vel ingenitus dignitatis, qui fide devii et mente caecati sacrosanctae religionis cultu et reverentia descivissent ac se sacrificiis mancipassent, pereat, ut de loco suo statuque deiecti perpetua urantur infamia ac ne in extrema quidem vulgi ignobilis parte numerentur. Quid enim his cum hominibus potest esse commune, qui infandis et feralibus mentibus gratiam communionis exosi ab hominibus recesserunt?

Dat. V id. mai. Concordiae Tatiano et Symmacho cons. (391 mai. 11).

16.7.6

Impp. Arcadius et Honorius aa. Caesario praefecto praetorio.

Eos, qui, cum essent christiani, idolorum se superstitione impia maculaverint, haec poena persequitur, ut testandi in alienos non habeant facultatem, sed certa his generis sui propago succedat, id est pater ac mater, frater ac soror, filius ac filia, nepos ac neptis, nec ulterius sibi progrediendi quisquam vindicet potestatem.

Dat. X kal. april. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 mart. 23).

16.7.7

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Basso praefecto praetorio.

pr. Post alia: apostatarum sacrilegum nomen singulorum vox continuaee accusationis incesset et nullis finita temporibus huiusmodi criminis arceatur indago.

1. Quibus quamvis praeterita interdicta sufficiant, tamen etiam illud iteramus, ne quam, postquam a fide deviaverint, testandi aut donandi quippiam habeant facultatem, sed nec venditionis specie facere legi fraudem sinantur totumque ab intestato christianitatem sectantibus propinquis potissimum deferatur.

2. In tantum autem contra huiusmodi sacrilegia perpetuari volumus actionem, ut universis ab intestato venientibus etiam post mortem peccantis absolutam vocem insimulationis congruae non negemus. Nec illud patiemur obstare, si nihil in contestatione profano dicatur vivente perductum.

3. Sed ne huius interpretatio criminis latius incerto vagetur errore, eos praesentibus insectamur oraculis, qui nomen christianitatis induti sacrificia vel fecerint vel facienda mandaverint, quorum etiam post mortem comprobata perfidia hac ratione plectenda est, ut donationibus testamentisque rescissis ii, quibus hoc defert legitima successio, huiusmodi personarum hereditate potiantur.

Dat. VII id. april. Ravennae Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 apr. 7).

16.8.0. De iudaeis, caelicolis et samaritanis

16.8.1

Imp. Constantinus a. ad Evagrium.

pr. Iudaeis et maioribus eorum et patriarchis volumus intimari, quod, si quis post hanc legem aliquem, qui eorum feralem fugerit sectam et ad dei cultum respexerit, saxis aut alio furoris genere, quod nunc fieri cognovimus, ausus fuerit adtemptare, mox flammis dedendus est et cum omnibus suis participibus concremandus.

1. Si quis vero ex populo ad eorum nefariam sectam accesserit et conciliabulis eorum se adplicaverit, cum ipsis poenas meritas sustinebit.

Dat. XV kal. nov. Murgillo Constantino a. IIII et Licinio IIII cons. (315 oct. 18).

16.8.2

Idem a. ad Ablavium praefectum praetorio.

Qui devotione tota synagogis iudaeorum patriarchis vel presbyteris se dederunt et in memorata secta degentes legi ipsi praesident, immunes ab omnibus tam personalibus quam civilibus muneribus perseverent, ita ut illi, qui iam forsitan decuriones sunt, nequaquam ad prosecutiones aliquas destinentur, cum oporteat istiusmodi homines a locis in quibus sunt nulla compelli ratione discedere. Hi autem, qui minime curiales sunt, perpetua decurionatus immunitate potiantur.

Dat. III kal. decemb. Constantinopoli Gallicano et Symmacho cons. (a. 330 nov. 29).

16.8.3

Idem a. decurionibus Agrippiniensibus.

Cunctis ordinibus generali lege concedimus iudaeos vocari ad curiam. Verum ut aliquid ipsis ad solacium pristinae observationis relinquatur, binos vel ternos privilegio perpeti patimur nullis nominationibus occupari.

Dat. III id. dec. Crispo II et Constantino II cc. cons. (321 dec. 11).

16.8.4

Idem a. hiereis et archisynagogis et patribus synagogarum et ceteris, qui in eodem loco deserviunt.

Hiereos et archisynagogos et patres synagogarum et ceteros, qui synagogis deserviunt, ab omni corporali munere liberos esse praecipimus.

Dat. kal. dec. Constantinopoli Basso et Ablavio cons. (331 dec. 1).

16.8.5 [=brev.16.3.1]

Imp. Constantinus a. ad Felicem praefecto praetorio.

Post alia: eum, qui ex iudaeo christianus factus est, inquietare iudaeos non liceat vel aliqua pulsare iniuria: pro qualitate commissi istius modi contumelia punienda etc.

Dat. XII. kal. nov. Constantinopoli. pp. VIII. id. mai. Karthagine, Nepotiano et facundo coss.

Haec lex interpretatione non eget.

16.8.6

Imp. Constantius a. ad Evagrium.

Post alia: quod ad mulieres pertinet, quas iudaei in turpitudinis suae duxere consortium in gynaeceo nostro ante versatas, placet easdem restitui gynaeceo idque in reliquum observari, ne christianas mulieres suis iungant flagitiis vel, si hoc fecerint, capitali periculo subiugentur,

Dat. id. aug. Constantio a. II cons. (339 aug. 13).

16.8.7 [=brev.16.3.2]

Imp. Constantius a. et Iulianus c. ad Talassium praefecto praetorio.

Si quis, lege venerabili constituta, ex christiano iudaeus effectus sacrilegis coetibus aggregetur, quum accusatio fuerit comprobata, facultates eius dominio fisci iussimus vindicari.

Dat. V. non. iul. Mediolano, Constantio a. IX. et Iuliano caes. II. coss.

Ista lex interpretatione non eget.

16.8.8

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. Tatiano praefecto praetorio.

Iudaeorum querellae quosdam auctoritate iudicum recipi in sectam suam reclamantibus legis suae primatibus adseverant, quos ipsi iudicio suo ac voluntate prociunt. Quam omnino submoveri iubemus iniuriam nec eorum in ea superstitione sedulus coetus aut per vim iudicum aut rescripti subreptione invitis primatibus suis, quos virorum clarissimorum et illustrium patriarcharum arbitrio manifestum est habere sua de religione sententiam, opem reconciliationis mereatur indebitae.

Dat. XV kal. mai. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 apr. 17).

16.8.9

Idem aaa. Addeo comiti et magistro utriusque militiae per Orientem.

Iudaeorum sectam nulla lege prohibitam satis constat. Unde graviter commovemur interdictos quibusdam locis eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua hac iussione suscepta nimietatem eorum, qui sub christianae religionis nomine illicita quaeque praesumunt et destruere synagogas adque expoliare conantur, congrua severitate cohibebit.

Dat. III kal. octob. Constantinopoli Theodosio a. III et Abundantio cons. (393 sept. 29).

16.8.10

Impp. Arcadius et Honorius aa. ad iudaeos.

Nemo exterus religionis iudaeorum iudaeis pretia statuet, cum venalia proponuntur: iustum est enim sua cuique committere. Itaque rectores provinciae vobis nullum discussorem aut moderatorem esse concedent. Quod si quis sumere sibi curam praeter vos proceresque vestros audeat, tum velut aliena adpetentem supplicio coherceri festinent.

Dat. III kal. mart. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 febr. 27).

16.8.11

Idem aa. ad Claudianum comitem Orientis.

Si quis audeat illustrium patriarcharum contumeliosam per publicum facere mentionem, ultionis sententia subiugetur.

Dat. VIII kal. mai. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 apr. 24).

16.8.12

Idem aa. Anatolio praefecto praetorio Illyrici.

Excellens auctoritas tua rectores conveniri praecipiat, ut percepta notione cognoscant oportere a iudaeis irruentum contumelias propulsari eorumque synagogas in quiete solita permanere.

Dat. XV kal. iul. Constantinopoli Caesario et Attico cons. (397 iun. 17).

16.8.13

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Iudaei sint obstricti caerimoniis suis: nos interea in conservandis eorum privilegiis veteres imitemur, quorum sanctionibus definitum est, ut privilegia his, qui illustrium patriarcharum dicioni subiecti sunt, archisynagogis patriarchisque ac presbyteris ceterisque, qui in eius religionis sacramento versantur, nutu nostri numinis perseverent ea, quae venerandae christianae legis primis clericis sanctimonia deferuntur. Id enim et divi principes Constantinus et Constantius, Valentinianus et Valens divino arbitrio decreverunt. Sint igitur etiam a curialibus muneribus alieni pareantque legibus suis.

Dat. kal. iul. Caesario et Attico cons. (397 iul. 1).

16.8.14

Idem aa. Messalae praefecto praetorio.

Superstitionis indignae est, ut archisynagogi sive presbyteri iudaeorum vel quos ipsi apostolos vocant, qui ad exigendum aurum adque argentum a patriarcha certo tempore diriguntur, a singulis synagogis exactam summam adque susceptam ad eundem reportent. Qua de re omne, quidquid considerata temporis ratione confidimus esse collectum, fideliter ad nostrum dirigatur aerarium: de cetero autem nihil praedicto decernimus esse mittendum. Noverint igitur populi iudaeorum removisse nos depraedationis huiusmodi functionem. Quod si qui ab illo depopulatore iudaeorum ad hoc officium exactionis fuerint directi, iudicibus offerantur, ita ut tamquam in legum nostrarum violatores sententia proferatur.

Dat. III id. april. Mediolano Theodoro v. c. cons. (399 apr. 11).

16.8.15

Idem aa. Eutychiano praefecto praetorio.

Cuncta privilegia, quae viris spectabilibus patriarchis vel his, quos ipsi ceteris praeposuerunt, divinae memoriae pater noster adque retro principes detulerunt, suum robur tenere censemus.

Dat. III non. feb. Constantinopoli Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 febr. 3).

16.8.16

Idem aa. Romuliano praefecto praetorio.

Iudaeos et samaritanos, qui sibi agentum in rebus privilegio blandiuntur, omni militia privandos esse censemus.

Dat. X kal. mai. Romae Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 apr. 22).

16.8.17

Idem aa. Hadriano praefecto praetorio.

Dudum iusseramus, ut ea, quae patriarchis a iudaeis istarum partium ex consuetudine praebebantur, minime praeberentur. Verum nunc amota prima iussione secundum veterum principum statuta privilegia cunctos scire volumus iudaeis mittendi copiam a nostra clementia esse concessam.

Dat. VIII kal. aug. Romae Honorio a. VI et Aristaeneto cons. (404 iul. 25).

16.8.18

Impp. Honorius et Theodosius aa. Anthemio praefecto praetorio.

Iudaeos quodam festivitatis suae sollemni aman ad poenae quondam recordationem incendere et sanctae crucis adsimulatam speciem in contemptum christianae fidei sacrilega mente exurere provinciarum rectores prohibeant, ne iocis suis fidei nostrae signum inmisceant, sed ritus suos citra contemptum christianae legis retineant, amissuri sine dubio permissa hactenus, nisi ab illicitis temperaverint.

Dat. IIII kal. iun. Constantinopoli Basso et Philippo cons. (408 mai. 29).

16.8.19

Idem aa. Iovio praefecto praetorio.

Caelicolarum nomen inauditum quodammodo novum crimen superstitionis vindicabit. Ii nisi intra anni terminos ad dei cultum venerationemque christianam conversi fuerint, his legibus, quibus praecepimus haereticos adstringi, se quoque noverint adtinendos. Certum est enim, quidquid a fide christianorum discrepat, legi christianae esse contrarium. Quam quidam adhuc, vitae suae etiam et iuris inmemores, adtrectare ita audent, ut de christianis quosdam foedum cogant taetrumque iudaeorum nomen induere. Et quamvis qui haec admiserint, priscorum principum legibus iure damnati sint, non tamen paenitet saepius admonere, ne mysteriis christianis inbuti perversitatem iudaicam et alienam Romano imperio post christianitatem cogantur arripere. Ac si quisquam id crediderit esse temptandum, auctores facti cum consciis ad poenam praeteritis legibus cautam praecipimus constringi, quippe cum gravius morte sit et inimitus caede, si quis ex christiana fide incredulitate iudaica polluat. Et idcirco iubemus, ne ecclesiis quisquam nocens vel cuiusquam abducere fideli ac devota deo praeceptione sancimus, sub hac videlicet definitione, ut, si quisquam contra hanc legem venire temptaverit, sciat, se ad maiestatis crimen esse retinendum.

Dat. kal. april. Ravennae Honorio VIII et Theodosio III aa. cons. (409 apr. 1).

16.8.20

Idem aa. Iohanni praefecto praetorio.

pr. Quae iudaeorum frequentari conventiculis constat quaeque synagogarum vocabulis nuncupantur, nullus audeat violare vel occupata detinere, cum sine intentione religionis et cultus omnes quieto iure sua debeant retinere.

1. At cum vero iudaeorum memorato populo sacratum diem sabbati vetus mos et consuetudo servaverit, id quoque inhibendum esse censemus, ne sub obtentu negotii publici vel privati memoratae observationis hominem adstringat ulla conventio, cum reliquum omne tempus satis publicis legibus sufficere videatur sitque saeculi moderatione dignissimum, ne delata privilegia violentur: quamvis retro principum generalibus constitutis satis de hac parte statutum esse videatur.

Dat. VII kal. aug. Ravennae Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 iul. 26).

16.8.21

Idem aa. Philippo praefecto praetorio per Illyricum.

Nullus tamquam iudaeus, cum sit innocens, obteratur nec expositum eum ad contumeliam religio qualiscumque perficiat. Non passim eorum synagogae vel habitacula concrementur vel perperam sine ulla ratione laedantur, cum alioquin, etiam si sit aliquis sceleribus implicatus, idcirco tamen iudiciorum vigor iurisque publici tutela videtur in medio constituta, ne quisquam sibi ipse permittere valeat ultionem. Sed ut hoc iudaeorum personis volumus esse provisum, ita illud quoque monendum esse censemus, ne iudaei forsitan insolescant elatique sui securitate quicquam praeceptis in christianae reverentiam cultionis admittant.

Dat. VIII id. aug. Constantinopoli Honorio VIII et Theodosio V aa. cons. (412 [418?] aug. 6).

16.8.22

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio II.

Quoniam gamalielus existimavit se posse impune delinquere, quo magis est erectus fastigio dignitatum, illustris auctoritas tua sciat nostram serenitatem ad virum illustrem magistrum officiorum direxisse praecepta, ut ab eo codicilli demantur honorariae praefecturae, ita ut in eo sit honore, in quo ante praefecturam fuerat constitutus ac deinceps nullas condi faciat synagogas et si quae sint in solitudine, si sine seditione possint deponi, perficiat, et ut inter christianos nullam habeat copiam iudicandi; et si qua inter eos ac iudaeos sit contentio, a rectoribus provinciae dirimatur. Si christianum vel cuiuslibet sectae hominem ingenuum servumve iudaica nota foedare temptaverit vel ipse vel quisquam iudaeorum, legum severitati subdatur. Mancipia quoque christianae sanctitatis

si qua aput se retinet, secundum Constantinianam legem ecclesiae mancipientur.

Dat. XIII kal. nov. Constantinopoli Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 oct. 20).

16.8.23

Idem aa. Annati Didascalo et maioribus iudaeorum.

Et veteribus et nostris sanctionibus constitutum est, cum propter evitationem criminum et pro diversis necessitatibus iudaicae religionis homines obligatos ecclesiae se consortio sociare voluisse didicerimus, non id devotione fidei, sed obreptione simulandum fieri. Unde provinciarum iudices, in quibus talia commissa perhibentur, ita nostris famulatum statutis deferendum esse cognoscant, ut hos, quos neque constantia religiosae confessionis in hoc eodem cultu inhaerere perspexerint neque venerabilis baptismatis fide et mysteriis inbutos esse, ad legem propriam, quia magis christianitati consulitur, liceat remeare.

Dat. VIII kal. octob. Ravennae Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 sept. 24).

16.8.24

Idem aa. Palladio praefecto praetorio.

In iudaica superstitione viventibus adtemptandae de cetero militiae aditus obstruatur. Quicumque igitur vel inter agentes in rebus vel inter palatinos militiae sacramenta sortiti sunt, percurrendae eius et legitimis stipendiis terminandae remittimus facultatem, ignoscentes facto potius quam faventes, in posterum vero non liceat quod in praesenti paucis volumus relaxari. Illos autem, qui gentis huius perversitati devincti armatam probantur adpetisse militiam, absolvi cingulo sine ambiguitate decernimus, nullo veterum meritorum patrocinate suffragio. Sane iudaeis liberalibus studiis institutis exercendae advocacionis non intercludimus libertatem et uti eos curialium munerum honore permittimus, quem praerogativa natalium et splendore familiae sortiuntur. Quibus cum debeant ista sufficere, interdictam militiam pro nota non debent aestimare.

Dat. VI id. mart. Ravennae Honorio XII et Theodosio VIII aa. cons. (418 mart. 19).

16.8.25

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

pr. Placet in posterum nullas omnino synagogas iudaeorum vel auferri passim vel flammis exuri et si quae sunt post legem recenti molimine vel ereptae synagogae vel ecclesiis vindicatae aut certe venerandis mysteriis consecratae, pro his loca eis, in quibus possint extruere, ad mensuram videlicet sublatarum, praeberi.

1. Sed et donaria si qua sunt sublata, eisdem, si necdum sacris mysteriis sunt dedicata, reddantur, sin redhibitionem consecratio veneranda non sinit, pro his eiusdem quantitatis pretium tribuatur.

2. Synagogae de cetero nullae protinus extruantur, veteres in sua forma permaneant.

Dat. XV kal. mart. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 febr. 15).

16.8.26

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Nota sunt adque omnibus divulgata nostra maiorumque decreta, quibus abominandorum paganorum, iudaeorum etiam adque haeticorum spiritum audaciamque compressimus. Libenter tamen repetendae legis occasionem amplexi iudaeos scire volumus, quod ad eorum miserabiles preces nihil aliud sanximus, quam ut hi, qui pleraque inconsulte sub praetextu venerandae christianitatis

admittunt, ab eorum laesione persecutioneque temperent utque nunc ac deinceps synagogas eorum nullus occupet, nullus incendat. Tamen ipsi iudaei et bonorum proscriptione et perpetuo exilio damnabuntur, si nostrae fidei hominem circumcidisse eos vel circumcidendum mandasse constiterit. Et cetera.

Dat. V id. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 apr. 9).

16.8.27

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Quae nuper de iudaeis et synagogis eorum statuimus, firma permaneant: scilicet ut nec novas umquam synagogas permittantur extruere nec auferendas sibi veteres pertimescant. Cetera vero vetita in posterum sciant esse servanda, quemadmodum nuper constitutionis latae forma declarat. Et cetera.

Dat. VI id. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 iun. 8).

16.8.28

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Basso praefecto praetorio.

Si iudaei vel samaritae filius filiave seu nepos, unus aut plures, ad christianae religionis lucem de tenebris propriae superstitionis consilio meliore migraverint, non liceat eorum parentibus, id est patri vel matri, avo vel aviae, exheredare vel in testamento silentio praeterire vel minus aliquid eis relinquere, quam poterant, si ab intestato vocarentur, adipisci. Quod si ita forsitan evenerit, iubemus eum ab intestato rescissa voluntate succedere, libertatibus, quae in eodem testamento datae fuerint, si intra legitimum numerum sunt, suam obtinentibus firmitatem. Si quid maximum crimen in matrem patremve, avum vel aviam tales filios vel nepotes commisisse aperte potuerit comprobari, manente in eos ultione legitima, si accusatio interea iure processerit, parentes tamen sub tali elogio, cui subpeditabunt probabilia et manifesta documenta, solam eis falcidiam debitae successionis relinquunt, ut hoc saltem in honorem religionis electae meruisse videantur, manente, ut diximus, criminum, si probata fuerint, ultione. Et cetera.

Dat. VI id. april. Ravennae Theodosio XII et Valentiniano II aa. cons. (426 apr. 8).

16.8.29

Idem aa. Iohanni comiti sacrarum largitionum.

Iudaeorum primates, qui in utriusque Palaestinae synedriis nominantur vel in aliis provinciis degunt, quaecumque post excessum patriarcharum pensionis nomine suscepere, cogantur exsolvere. In futurum vero periculo eorundem anniversarius canon de synagogis omnibus palatinis compellentibus exigatur ad eam formam, quam patriarchae quondam coronarii auri nomine postulabant; quae tamen quanta sit, sollerti inquisitione discutias; et quod de occidentalibus partibus patriarchis conferri consueverat, nostris largitionibus inferatur.

Dat. III kal. iun. Constantinopoli Florentio et Dionysio cons. (429 mai. 30).

16.9.0. Ne christianum mancipium iudaeus habeat

16.9.1 [=brev.16.4.1]

Imp. Constantinus a. ad Felicem praefecto praetorio.

Si quis iudaeorum christianum mancipium vel cuiuslibet alterius sectae mercatus circumciderit, minime in servitute retineat circumcisum, sed libertatis privilegiis, qui hoc sustinuerit, potiatur etc.

Dat. XII. kal. n

Interpretatio. Si quis iudaeorum servum christianum vel cuiuslibet alterius sectae emerit et circumciderit, a iudaei ipsius potestate sublatus in libertate permaneat.

16.9.2

Imp. Constantius a. ad Evagrium.

Si aliquis iudaeorum mancipium sectae alterius seu nationis crediderit comparandum, mancipium fisco protinus vindicetur: si vero emptum circumciderit, non solum mancipii damno multetur, verum etiam capitali sententia puniatur. Quod si venerandae fidei conscia mancipia iudaeus mercari non dubitet, omnia, quae apud eum reperiuntur, protinus auferantur nec interponatur quicquam morae, quin eorum hominum qui christiani sunt possessione careat. Et cetera.

Dat. id. aug. Constantio a. II et Constante a. cons. (339 aug. 13).

16.9.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Annati Didascalo et maioribus iudaeorum.

Absque calumnia praecipimus iudaeis dominis habere servos christianos hac dumtaxat condicione permissa, ut propriam religionem eos servare permittant. Ideoque iudices provinciarum fide publicationis inspecta eorum insolentiam noverint reprimendam, qui tempestivis precibus insimulandos esse duxerint, omnesque subreptiones fraudulenter elicitas vel eliciendas vacuandas esse censemus. Si quis contra fecerit, velut in sacrilegum ultio proferatur.

Dat. VIII id. nov. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 nov. 6).

16.9.4

Idem aa. Monaxio praefecto praetorio.

Iudaeus servum christianum nec comparare debet nec largitatis titulo consequi. Qui non hoc observaverit, dominio sibi petulanter adquisito careat, ipso servo, si quod fuerit gestum sua sponte duxerit publicandum, pro praemio libertate donando. Verum ceteros, quos rectae religionis participes constitutos in suo censu nefanda superstitio iam videtur esse sortita vel deinceps hereditatis seu fideicommissi nomine fuerit consecuta, sub hac lege possideat, ut eos nec invitos nec volentes caeno propriae sectae confundat, ita ut, si haec forma fuerit violata, sceleris tanti auctores capitali poena proscriptione comitante plectantur.

Dat. IIII id. april. Constantinopoli Honorio a. XI et Constantio v. c. II cons. (417 apr. 10).

16.9.5

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: christiana mancipia iudaeorum nemo audeat comparare. Nefas enim aestimamus religiosissimos famulos impiissimorum emptorum inquinari dominio. Quod si quis hoc fecerit, statutae poenae absque omni erit dilatione obnoxius. et cetera.

Dat. V id. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 apr. 9).

16.10.0. De paganis, sacrificiis et templis

16.10.1

Imp. Constantinus a. ad Maximum.

pr. Si quid de palatio nostro aut ceteris operibus publicis degustatum fulgore esse constiterit, retento more veteris observantiae quid portendat, ab haruspibus requiratur et diligentissime scriptura collecta ad nostram scientiam referatur, ceteris etiam usurpandae huius consuetudinis licentia tribuenda, dummodo sacrificiis domesticis abstineant, quae specialiter prohibita sunt.

1. Eam autem denuntiationem adque interpretationem, quae de tactu amphitheatri scripta est, de qua ad Heraclianum tribunum et magistrum officiorum scripseras, ad nos scias esse perlatam.

Dat. XVI kal. ian. Serdicae; accepta VIII id. mar. Crispo II et Constantino II cc. cons. (320/1 dec. 17).

16.10.2

Imp. Constantius a. ad Madalianum agentem vicem praefectorum praetorio.

Cesset superstitio, sacrificiorum aboleatur insania. Nam quicumque contra legem divi principis parentis nostri et hanc nostrae mansuetudinis iussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta et praesens sententia exeratur.

Accepta Marcellino et Probino cons. (341).

16.10.3

Idem aa. ad Catullinum praefectum Urbi.

Quamquam omnis superstitio penitus eruenta sit, tamen volumus, ut aedes templorum, quae extra muros sunt positae, intactae incorruptaeque consistent. Nam cum ex nonnullis vel ludorum vel circensium vel agonum origo fuerit exorta, non convenit ea convelli, ex quibus populo Romano praebeatur priscarum sollemnitas voluptatum.

Dat. kal. nov. Constantio IIII et Constante III aa. cons. (346 [342] nov. 1).

16.10.4

Idem aa. ad Taurum praefectum praetorio.

Placuit omnibus locis adque urbibus universis claudi protinus templa et accessu vetito omnibus licentiam delinquendi perditis abnegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Quod si quis aliquid forte huiusmodi perpetraverit, gladio ultore sternatur. Facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari et similiter adfligi rectores provinciarum, si facinora vindicare neglexerint.

Dat. kal. dec. Constantio IIII et Constante III aa. cons. (346 [354?] dec. 1).

16.10.5

Idem a. ad Cerealem praefectum Urbi.

Aboleantur sacrificia nocturna magnentio auctore permissa et nefaria deinceps licentia repellatur. Et cetera.

Dat. VIII kal. dec. Constantio a. VI et caes. II cons. (353 nov. 23).

16.10.6

Idem a. et Iulianus caes.

Poena capitis subiugari praecipimus eos, quos operam sacrificiis dare vel colere simulacra constiterit.

Dat. XI kal. mart. Mediolano Constantio a. VIII et Iuliano caes. cons. (356 febr. 19).

16.10.7

Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius aaa. Floro praefecto praetorio.

Si qui vetitis sacrificiis diurnis nocturnisque velut vesanus ac sacrilegus, incertorum consultorem se inmerserit fanumque sibi aut templum ad huiusmodi sceleris executionem adsumendum crediderit vel putaverit adeundum, proscriptione se noverit subiugandum, cum nos iusta institutione moneamus castis deum precibus excolendum, non diris carminibus profanandum.

Dat. XII kal. ian. Constantinopoli Eucherio et Syagrio cons. (381 dec. 21).

16.10.8

Idem aaa. Palladio duci Osdroenae.

Aedem olim frequentiae dedicatam coetui et iam populo quoque communem, in qua simulacra feruntur posita artis pretio quam divinitate metienda iugiter patere publici consilii auctoritate decernimus neque huic rei obreptivum officere sinimus oraculum. Ut conventu urbis et frequenti coetu videatur, experientia tua omni votorum celebritate servata auctoritate nostri ita patere templum permittat oraculi, ne illic prohibitorum usus sacrificiorum huius occasione aditus permissus esse credatur.

Dat. prid. kal. dec. Constantinopoli Antonio et Syagrio cons. (382 nov. 30).

16.10.9

Idem aaa. Cynegio praefecto praetorio.

Ne quis mortalium ita faciendi sacrificii sumat audaciam, ut inspectione iecoris extorumque praesagio vanae spem promissionis accipiat vel, quod est deterius, futura sub execrabili consultatione cognoscat. Acerbioris etenim imminebit supplicii cruciatus eis, qui contra vetitum praesentium vel futurarum rerum explorare temptaverint veritatem.

Dat. VIII kal. iun. Constantinopoli Arcadio a. I et Bautone v. c. cons. (385 mai. 25).

16.10.10

Idem aaa. ad Albinum praefectum praetorio.

Nemo se hostiis polluat, nemo insontem victimam caedat, nemo delubra adeat, templa perlustret et mortali opere formata simulacra suspiciat, ne divinis adque humanis sanctionibus reus fiat. Iudices quoque haec forma contineat, ut, si quis profano ritui deditus templum uspiam vel in itinere vel in urbe adoraturus intraverit, quindecim pondo auri ipse protinus inferre cogatur nec non officium eius parem summam simili maturitate dissolvat, si non et obstiterit iudici et confestim publica adtestatione rettulerit. Consulares senas, officia eorum simili modo, correctores et praesides quaternas, apparitiones illorum similem normam aequali sorte dissolvant.

Dat. VI kal. mart. Mediolano Tatiano et Symmacho cons. (391 febr. 24).

16.10.11

Idem aaa. Evagrio praefecto Augustali et Romano comiti Aegypti.

Nulli sacrificandi tribuatur potestas, nemo templa circumeat, nemo delubra suspiciat. Interclusos sibi nostrae legis obstaculo profanos aditus recognoscant adeo, ut, si qui vel de diis aliquid contra vetitum sacrisque molietur, nullis exuendum se indulgentiis recognoscat. Iudex quoque si quis tempore administrationis suae fretus privilegio potestatis polluta loca sacrilegus temerator intraverit, quindecim auri pondo, officium vero eius, nisi collatis viribus obviarit, parem summam aerario nostro inferre cogatur.

Dat. XVI kal. iul. Aquileiae Tatiano et Symmacho cons. (391 iun. 16).

16.10.12

Imppp. Theodosius, Arcadius et Honorius aaa. ad Rufinum praefectum praetorio.

pr. Nullus omnino ex quolibet genere ordine hominum dignitatum vel in potestate positus vel honore perfunctus, sive potens sorte nascendi seu humilis genere condicione ortuna in nullo penitus loco, in nulla urbe sensu carentibus simulacris vel insontem victimam caedat vel secretiore piaculo larem igne, mero genium, penates odore veneratus accendat lumina, imponat tura, sarta suspendat.

1. Quod si quispiam immolare hostiam sacrificaturus audebit aut spirantia exta consulere, ad exemplum maiestatis reus licita cunctis accusatione delatus excipiat sententiam competentem, etiamsi nihil contra salutem principum aut de salute quaesierit. Sufficit enim ad criminis molem naturae ipsius leges velle rescindere, illicita perscrutari, occulta recludere, interdicta temptare, finem quaerere salutis alienae, spem alieni interitus polliceri.
2. Si quis vero mortali opere facta et aevum passura simulacra imposito ture venerabitur ac ridiculo exemplo, metuens subito quae ipse simulaverit, vel redimita vittis arbore vel erecta effossis ara cespitibus, vanas imagines, humiliore licet muneris praemio, tamen plena religionis iniuria honorare temptaverit, is utpote violatae religionis reus ea domo seu possessione multabitur, in qua eum gentilicia constiterit superstitione famulatum. Namque omnia loca, quae turis constiterit vapore fumasse, si tamen ea in iure fuisse turificantium probabuntur, fisco nostro adsocianda censemus.
3. Sin vero in templis fanisve publicis aut in aedibus agrisve alienis tale quispiam sacrificandi genus exercere temptaverit, si ignorante domino usurpata constiterit, viginti quinque libras auri multae nomine cogetur inferre, coniventem vero huic sceleri par ac sacrificantem poena retinebit.
4. Quod quidem ita per iudices ac defensores et curiales singularum urbium volumus custodiri, ut ilico per hos comperta in iudicium deferantur, per illos delata plectantur. Si quid autem ii tegendum gratia aut incuria praetermittendum esse crediderint, commotioni iudiciariae, subiacebunt; illi vero moniti si vindictam dissimulatione distulerint, triginta librarum auri dispendio multabuntur, officiiis

quoque eorum damno parili subiugandis.

Dat. VI id. nov. Constantinopoli Arcadio a. II et Rufino cons. (392 nov. 8).

16.10.13

Impp. Arcadius et Honorius aa. Rufino praefecto praetorio.

pr. Statuimus nullum ad fanum vel quodlibet templum habere quempiam licentiam accedendi vel abominanda sacrificia celebrandi quolibet loco vel tempore. Igitur universi, qui a catholicae religionis dogmate deviare contendunt, ea, quae nuper decrevimus, properent custodire et quae olim constituta sunt vel de haereticis vel de paganis, non audeant praeterire, scituri, quidquid divi genitoris nostri legibus est in ipsos vel supplicii vel dispendii constitutum, nunc acrius exsequendum. Sciant autem moderatores provinciarum nostrarum et his apparitio obsecundans, primates etiam civitatum, defensores nec non et curiales, procuratores possessionum nostrarum, in quibus sine timore dispendii coetus illicitos haereticos inire comperimus, eo, quod fisco sociari non possunt, quippe ad eius dominium pertinentes, si quid adversus scita nostra temptatum non fuerit vindicatum adque in vestigio ipso punitum, omnibus se detrimentis et suppliciis subiugandos, quae scitis sunt veteribus constituta.

1. Speciatim vero hac lege in moderatores austeriora sancimus et decernimus: namque his non custoditis omni industria adque cautela non solum hanc multam, quae in ipsos constituta est, exerceri, verum etiam quae in eos praefinita est qui commissi videntur auctores, nec his tamen remissa, quibus ob contumaciam suam iuste est irrogata.

2. Insuper capitali supplicio iudicamus officia coercenda, quae statuta neglexerint.

Dat. VII id. aug. Constantinopoli Olybrio et Probino cons. (395 aug. 7).

16.10.14

Idem aa. Caesario praefecto praetorio.

Privilegia si qua concessa sunt antiquo iure sacerdotibus ministris praefectis hierofantis sacrorum sive quolibet alio nomine nuncupantur, penitus aboleantur nec gratulentur se privilegio esse munitos, quorum professio per legem cognoscitur esse damnata.

Dat. VII id. dec. Constantinopoli Arcadio IIII et Honorio III aa. cons. (396 dec. 7).

16.10.15

Idem aa. Macrobio vicario Hispaniarum et Procliano vicario quinque provinciarum.

Sicut sacrificia prohibemus, ita volumus publicorum operum ornamenta servari. Ac ne sibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur evertere, si quod rescriptum, si qua lex forte praetenditur. Erutae huiusmodi chartae ex eorum manibus ad nostram scientiam referantur, si illicitis evectiones aut suo aut alieno nomine potuerint demonstrare, quas oblatas ad nos mitti decernimus. Qui vero talibus cursum praebuerint, binas auri libras inferre cogantur.

Dat. IIII kal. feb. Ravennae Theodoro v. c. cons. (399 ian. 29).

16.10.16

Idem aa. ad Eutychianum praefectum praetorio.

Si qua in agris templa sunt, sine turba ac tumultu diruantur. His enim deiectis atque sublati omnis superstitioni materia consumetur.

Dat. VI id. iul.; proposita Damasco Theodoro v. c. cons. (399 iul. 10).

16.10.17

Idem aa. Apollodoro proconsuli Africae.

Ut profanos ritus iam salubri lege submovimus, ita festos conventus civium et communem omnium laetitiam non patimur submoveri. Unde absque ullo sacrificio atque ulla superstitione damnabili exhiberi populo voluptates secundum veterem consuetudinem, iniri etiam festa convivia, si quando exigunt publica vota, decernimus.

Dat. XIII kal. sept. Patavi Theodoro v. c. cons. (399 aug. 20).

16.10.18

Idem aa. Apollodoro proconsuli Africae.

Aedes illicitis rebus vacuas nostrarum beneficio sanctionum ne quis conetur evertere. Decernimus enim, ut aedificiorum quidem sit integer status, si quis vero in sacrificio fuerit deprehensus, in eum legibus vindicetur, depositis sub officio idolis disceptatione habita, quibus etiam nunc patuerit cultum vanae superstitionis impendi.

Dat. XIII kal. sept. Patavi Theodoro v. c. cons. (399 aug. 20).

16.10.19

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Curtio praefecto praetorio.

pr. Post alia: templorum detrahantur annonae et rem annonariam iuvent expensis devotissimorum militum profuturæ.

1. Simulacra, si qua etiam nunc in templis fanisque consistunt et quae alicubi ritum vel acceperunt vel accipiunt paganorum, suis sedibus evellantur, cum hoc repetita sciamus saepius sanctione decretum.

2. Aedificia ipsa templorum, quae in civitatibus vel oppidis vel extra oppida sunt, ad usum publicum vindicentur. Arae locis omnibus destruantur omniaque templa in possessionibus nostris ad usus adcommodos transferantur; domini destruere cogantur.

3. Non liceat omnino in honorem sacrilegi ritus funestioribus locis exercere convivia vel quicquam sollemnitatis agitare. Episcopis quoque locorum haec ipsa prohibendi ecclesiasticae manus tribuimus facultatem; iudices autem viginti librarum auri poena constringimus et pari forma officia eorum, si haec eorum fuerint dissimulatione neglecta.

Dat. XVII kal. dec. Romae Basso et Philippo cons. (408 [407] nov. 15).

16.10.20

Impp. Honorius et Theodosius aa.

pr. Sacerdotes paganae superstitionis competenti coercitioni subiacere praecipimus, nisi intra diem kalendarum novembrium de Karthagine decedentes ad civitates redierint genitales, ita ut simili quoque censurae per totam Africam sacerdotes obnoxii teneantur, nisi de Metropolitanis urbibus discesserint et remearint ad proprias civitates.

1. Omnia etiam loca, quae sacris error veterum deputavit, secundum divi Gratiani constituta nostrae rei iubemus sociari ita ut ex eo tempore, quo inhibitus est publicus sumptus superstitioni

detrimentum exhiberi, fructus ab incubatoribus exigantur, quod autem ex eo iure ubicumque ad singulas quasque personas vel praecedentium principum largitas vel nostra maiestas voluit pervenire, id in eorum patrimoniis aeterna firmitate perduret. Quod non tam per Africam quam per omnes regiones in nostro orbe positas custodiri decernimus.

2. Ea autem, quae multiplicibus constitutis ad venerabilem ecclesiam volumus pertinere, christiana sibi merito religio vindicabit, ita ut omnis expensa illius temporis ad superstitionem pertinens, quae iure damnata est, omniaque loca, quae frediani, quae dendrophori, quae singula quaeque nomina et professiones gentiliciae tenuerunt epulis vel sumptibus deputata, possint hoc errore submoto compendia nostrae domus sublevare.

3. Sane si quondam consecrata sacrificiis deceptionem hominum praestiterunt, ab usibus lavacrorum vel publicis affectibus separentur, ne illecebram errantibus praestent.

4. Chiliarchas insuper et centonarios vel qui sibi plebis distributionem usurpare dicuntur censuimus removendos, ita ut capitalem sententiam non evadat, si quis aut volens ad huiusmodi nomen accesserit aut passus fuerit vel invitum se huiusmodi praesumptioni atque invidiae deputari.

Dat. III kal. sept. Ravennae Honorio X et Theodosio VI aa. cons. (415 aug. 30).

16.10.21

Idem aa. Aureliano praefecto praetorio II.

Post alia: qui profano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est gentiles, nec ad militiam admittantur nec administratoris vel iudicis honore decorentur.

Dat. VII id. dec. d. n. Theodosio a. VII et Palladio cons. (416 dec. 7).

16.10.22

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: paganos qui supersunt, quamquam iam nullos esse credamus, promulgatarumiam dudum praescripta compescant. Et cetera.

Dat. V id. april. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 apr. 9).

16.10.23

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

Post alia: paganos qui supersunt, si aliquando in execrandis daemonum sacrificiis fuerint comprehensi, quamvis capitali poena subdi debuerint, bonorum proscriptio ac exilium cohercebit.

Dat. VI id. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 iun. 8).

16.10.24

Idem aa. Asclepiodoto praefecto praetorio.

pr. Post alia: manichaeos illosque, quos pepyzitas vocant, nec non et eos, qui omnibus haereticis hac una sunt persuasione peiores, quod in venerabili die paschae ab omnibus dissentiant, si in eadem amentia perseverant, eadem poena multamus, bonorum proscriptione atque exilio.

1. Sed hoc christianis, qui vel vere sunt vel esse dicuntur, specialiter demandamus, ut iudaeis ac paganis in quiete degentibus nihilque temptantibus turbulentum legibusque contrarium non audeant

manus inferre religionis auctoritate abusi. Nam si contra securos fuerint violenti vel eorum bona diripuerint, non ea sola quae abstulerint, sed conventi in triplum et quadruplum quae rapuerint restituere compellantur. Rectores etiam provinciarum et officia et provinciales cognoscant se, si fieri permiserint, ut eos qui fecerint puniendos.

Dat. VI id. iun. Constantinopoli Asclepiodoto et Mariniano cons. (423 iun. 8).

16.10.25

Impp. Theodosius et Valentinianus aa. Isidoro praefecto praetorio.

Omnibus sceleratae mentis paganae execrandis hostiarum immolationibus damnandisque sacrificiis ceterisque antiquiorum sanctionum auctoritate prohibitis interdicimus cunctaque eorum fana templa delubra, si qua etiam nunc restant integra, praecepto magistratuum destrui collocationeque venerandae christianae religionis signi expiari praecipimus, scientibus universis, si quem huic legi aput competentem iudicem idoneis probationibus illuisse constiterit, eum morte esse multandum.

Dat. XVIII kal. dec. Constantinopoli Theodosio XV et Valentiniano IIII aa. cons. (435 nov. 14).

16.11.0. De religione

16.11.1 [=brev.16.5.1]

Impp. Arcadius et Honorius aa. Apollodoro proconsuli Africae.

Quoties de religione agitur, episcopos convenit agitare; ceteras vero causas, quae ad ordinarios cognitores vel ad usum publici iuris pertinent, legibus oportet audiri.

Dat. XIII. kal. sept. Patavio, Theodoro v. c. cos.

Haec lex interpretatione non indiget.

16.11.2

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Diotimo proconsuli Africae.

Edictum, quod de unitate per Africanas regiones clementia nostra direxit, per diversa proponi volumus, ut omnibus innotescat dei omnipotentis unam et veram fidem catholicam, quam recta credulitas confitetur, esse retinendam.

Dat. III non. mart. Ravennae Stilichone II et Anthemio cons. (405 mart. 5).

16.11.3

Impp. Honorius et Theodosius aa. Marcellino suo salutem.

Ea, quae circa catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit vel nostra serenitas roboravit, novella superstitione submota integra et inviolata custodiri praecipimus.

Dat. prid. id. oct. Ravennae Varane v. c. cons.

CONSTITUTIONES SIRMUNDIANAE

(AD 333-425)

(Based on the edition of Th. Mommsen, Theodosiani libri XVI., Berlin, 1905).

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIV XV XVI

I.

Imp. Constantinus a. ad Ablabium praefectum praetorio. Satis mirati sumus gravitatem tuam, quae plena iustitiae ac probae religionis est, clementiam nostram sciscitari voluisse, quid de sentiis episcoporum vel ante moderatio nostra censuerit vel nunc servari cupiamus, Ablabi, parens karissime atque amantissime. Itaque quia a nobis instrui voluisti, olim promulgatae legis ordinem salubri rursus imperio propagamus. Sanximus namque, sicut edicti nostri forma declarat, sententias episcoporum quolibet genere latas sine aliqua aetatis discretione inviolatas semper incorruptasque servari; scilicet ut pro sanctis semper ac venerabilibus habeantur, quidquid episcoporum fuerit sententia terminatum. Sive itaque inter minores sive inter maiores ab episcopis fuerit iudicatum, apud vos, qui iudiciorum summam tenetis, et apud ceteros omnes iudices ad executionem volumus pertinere. Quicumque itaque litem habens, sive possessor sive petitor vel inter initia litis vel decursis temporum curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum iam coeperit promi sententia, iudicium elegerit sacrosanctae legis antistitis, ilico sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad episcopum personae litigantium dirigantur. Multa enim, quae in iudicio captiosa praescriptionis vincula promi non patiuntur, investigat et publicat sacrosanctae religionis auctoritas. Omnes itaque causae, quae vel praetorio iure vel civili tractantur, episcoporum sentiis terminatae perpetuo stabilitatis iure firmentur, nec liceat ulterius retractari negotium, quod episcoporum sententia deciderit.

Testimonium etiam ab uno licet episcopo perhibitum omnis iudex indubitanter accipiat nec alius audiat testis, cum testimonium episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibatae protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes, ut miseri homines longis ac paene perpetuis actionum laqueis implicati ab improbis petitionibus vel a cupiditate praepostera maturo fine discedant. Quidquid itaque de sentiis episcoporum clementia nostra censuerat et iam hac sumus lege complexi, gravitatem tuam et ceteros pro utilitate omnium latum in perpetuum observare convenit. Data III nonas maias Constantinopoli Dalmatio et Zenofilo cons. (333 mai. 5).

II.

Imppp. Arcadius, Honorius et Theodosius aaa. Hadriano praefecto praetorio. Ut veneratio sacerdotibus debetur innoxii, ita et poena moderata inquietis adque deiectis. Quemadmodum enim deo servientes et divini sacerdotii integritate lucentes non solum vitam suam proprio praestant ornamento, sed etiam subiectae plebis atque oboedientis exemplo, ita hi, quorum indigniora sunt sub integritatis professione peccata, si exclusi degradatique ab episcopis comprobentur, qui resupinos spiritus adversum definita rettulerint, separati ab his urbibus, quas errore proprio tenuerunt, et sibi debent esse reperti et aliis constituta ablegatione terrori. Plurimos enim bonos faciunt et veneratio optimorum sacerdotum et notabilis reprehensio pessimorum. Suggestentibus episcopis didicimus quosdam sacerdotes christianae legis, quorum delicta coetu episcopali et deprehensa fuerint et eorum sententia vindicata, in sinu earum urbium, in quibus talia commissa sunt, permanere et quaerere turbas populi, convocare turbatores quietis, exsistere tumultus popularis auctores, innocentes se post iudicium dicere, plebem colligere et velut adhuc episcopos saluari, comitatum sacrum petere, mereri mendaciis oracula et furtiva rescripta. Sancimus itaque hac lege, ut quicumque residentibus sacerdotibus fuerit episcopali loco detrusus et nomine, si aliquid vel contra sententiam vel contra quietem moliri fuerit deprehensus rursusque sacerdotium petere, a quo videtur exclusus, procul ab ea urbe, quam indignus infecit, secundum legem divinae memoriae Gratiani centum milibus vitam agat. Sit ab eorum coetibus separatus, a quorum est societate discretus; careat urbe, quam tenuit, segregetur a plebe, quam mentitus vitae praeceptor infecit. Sit huiusmodi personis tenore huius legis illicitum sacra nostra adire secreta et impetrare rescripta: omnia abiectis per culpam sacerdotii personis quae impetrata sunt vel quae impetrata fuerint infecta permaneant: scituris his, quorum defensione nituntur, absque sui reprehensione non futurum, si hoc eis polliceantur suffragium, qui divinum non videntur meruisse iudicium, Hadriane parens carissime atque amantissime. Hanc igitur legem sublimis magnificentia tua cunctas per dioceses sibi creditas publicabit edictis, ut id, quod pro quiete repertum, pro iudicii episcopalis confirmatione constitutum, pro reprimendis culpis inventum est, ab omnibus excolatur, a sacerdotibus reservetur. Data pridie nonas februarias Ravennae Stilichone II cons. (405 febr. 4).

III.

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Optatum praefectum Augustalem. Graviter admodum mota est nostra clementia quaedam ab his, qui episcoporum sibi nomina vindicant, perpetrata et contra leges non minus divinas quam humanas improba temeritate commissa, vexatos etiam nonnullos orthodoxorum clericos, quorum aetas huic iniuriae ac sacerdotium repugnabat, fatigatos itineribus, quaestionariis deditos, adque haec omnia per eos commissa, qui ad tegumenta frontis sacerdotii nominis titulos praeferabant. Denique lectis in consistorio precibus, quibus episcopalis pietas aliquid postulans refragatur in eo ...adque idcirco continua lege sancimus, nomen episcoporum vel eorum, qui ecclesiae necessitatibus serviunt, ne ad iudicia sive ordinariorum sive extraordinariorum iudicium pertrahatur. Habent illi iudices suos nec quicquam his publicis commune cum legibus: quantum ad causas tamen ecclesiasticas pertinet, quas decet episcopali auctoritate decidi. Quibuscumque igitur mota fuerit quaestio, quae ad christianam pertineat sanctitatem, eos decebit sub eo iudice litigare, ut ille praesul sit in suis tamen partibus omnium sacerdotum, id est per Aegypti dioecesim, Optate carissime ac iucundissime. Quare laudabilis auctoritas tua arbitrio temperato quidquid negotiorum talium incidat, terminet habituro pontificium sacrae disceptationis timotheo episcopo, quem sibi omnes etiam suo iudicio praetulere. Est enim vir cum omnium sacerdotum suspicionem venerandus, tum etiam nostro iudicio iam probatus. Data pridie nonas februarias Constantinopoli. (... 384 ? ...).

IV.

Imp. Constantinus ad Felicem praefectum praetorii. Iam dudum quidem constitutionis nostrae saluberrima sanctio promulgata est, quam nostrae repetitae legis veneratione geminamus, ac volumus, ut, si quispiam iudaeorum christianum mancipium vel cuiuslibet alterius sectae mercatus circumcidere non perhorruerit, circumcisis quidem istius statuti mensura libertatis compos effectus eiusdem privilegii potiat: non fas iudaeo sit qui circumciderit mancipium generis memorati in obsequium servitutis retinere. Illud etenim hac eadem sanctione praecipimus, ut, si quispiam Iudaeorum reserans sibi ianuam vitae perpetuae sanctis se cultibus mancipaverit et Christianus esse delegerit, ne quid a Iudaeis inquietudinis vel molestiae patiatur. Quod si ex Iudaeo Christianum factum aliquis Iudaeorum iniuria putaverit esse pulsandum, volumus istiusmodi contumeliae machinatorem pro criminis qualitate commissi poenis ultricibus subiugari, Felix parens carissime. Quare divinitatis affectu confidimus ipsum in omni orbe Romano qui nostri debita veneratione servata: ac volumus, ut excellens sublimitas tua litteris suis per dioecesim sibi creditam commeantibus iudices moneat instantissime huiusmodi debitam reverentiam custodiri. Data XII kal. novemb. proposita VII id. mart. Carthagine Nepotiano et Facundo cons. (336 oct. 21).

V.

Dd. nn. Honorius et Theodosius aa. ad Proiectum consularem. Inverecunda arte defenditur, si hi ad condicionem vel originem reposcuntur, quibus tempore famis, cum in mortem penuria cogerentur, opitulari non potuit dominus aut patronus. Porro autem iniquum est, si expensis alterius servatum hominem in lucem quisque sibi obnoxium quocumque titulo sperans audeat vindicare. Itaque magnificentia tua inspecta serie de his, qui per necessitatem aut comparati sunt aut fortasse collecti, in eorum dominium eos faciat perdurare; aut si ab aliquo flagitantur, enumerata duplici pecunia, quae data est, pretii nomine adque expensarum habita ratione, ita demum ad vindicantis auctoritatem eos redire permittimus, ne sit miserum ita exhibuisse alimoniam morienti, ut servatus in vitam postea commodis alterius in dispendio alterius prosit. Data. XV kal. iunias Monaxio et Plinta vv. cc. cons. (419 mai. 18).

VI.

Impp. Theodosius a. et Valentinianus caesar Amatio v. i. praefecto praetorio Galliarum. Privilegia ecclesiarum vel clericorum omnium, quae saeculo nostro tyrannus inviderat, prona devotione revocamus. Scilicet ut quidquid a divis principibus singuli quique antistites impetrarunt, iugi solidata aeternitate servantur nec cuiusquam audeat titillare praesumptio, in quo nos nobis magis praestitum confitemur. Clericos etiam, quos indiscretim ad saeculares iudices debere deduci infaustus praesumptor edixerat, episcopali audientiae reservamus, his manentibus, quae circa eos sanxit antiquitas. Fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. Illustris itaque auctoritas tua omni aevo mansura quae iussimus in provinciarum missa notitiam praecipiet etiam sub poena sacrilegii custodiri, specialiter id illustribus comprehensura praeceptis, ut in omnibus circa ecclesiastica privilegia veterum principum statuta servantur. Diversos vero episcopos nefarium pelagiani et caelestiani dogmatis errorem sequentes per Patroclum sacrosanctae legis antistitem praecipimus conveniri: quos quia confidimus emendari, nisi intra viginti dies ex conventionis tempore, intra quos deliberandi tribuimus facultatem, errata correxerint seseque catholicae fidei reddiderint, gallicanis regionibus expelli adque in eorum loco sacerdotium fidelius subrogari, quatenus praesentis erroris macula de populorum animis tergeatur et futurae bonum disciplinae iustioris institutur. Sane quia religiosos populos nullis decet superstitionibus depravari, manichaeos omnesque haereticos vel schismaticos sive mathematicos omnemque sectam catholicis inimicam ab ipso aspectu urbium diversarum exterminari debere praecipimus, ut nec praesentiae quidem criminorum contagione foedentur. Iudaeis quoque vel paganis causas agendi vel militandi licentiam denegamus: quibus Christianae legis nolumus servire personas, ne occasione dominii sectam venerandae religionis inmutent. Omnes igitur personas erroris infausti iubemus excludi, nisi his emendatio matura subvenierit. Data VII idus iulias Aquileiae d. n. Theodosio a. XI et Valentiniano cons. (425 iul. 9 [aug. 6]).

VII.

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius aaa. ad Eutropium praefectum praetorii. Placida beneficia lenitatis dei omnipotentis arbitrio commoti pro felicitate saeculi publicamus, ut illos, quos imminentis supplicii terror exagitat, insperatae miserationis indultio securitati perpetuae restitutos ad communis vitae gaudia depulsa culparum acerbitate perducatur, ut novae reparationis luce perfusi melioris vitae teneant novitatem. Ideo denique pro festivitate paschali, quam communi et praecelsa professione veneramur, noxas remittimus, ut ii, quos mansuetudinis nostrae indulgentia liberarit, melioris instituti praecepta sectantes nihil periculosum audeant perpetrare, Eutropi parens carissime atque amantissime, exceptis his, quos quinque inmanitas criminum minime patitur relaxari, ceteros carceris custodia liberatos statui pristino restituatur, ut communi traditi libertati concessae securitatis gratia perfruantur. (... [380/1] ...).

VIII.

Imppp. Valentinianus, Theodosius et Arcadius. Studiis nostrae serenitatis, quibus etiam praeter consuetudinem statutae adque annuae lenitatis ad propagandas ex more indulgentias naturali beneficio semper animamur, desideratum bonis mentibus tempus advenit. Neque enim alias magis talibus beneficiis imperatoriam decet aequare pietatem, quam cum toto penitus orbe terrarum sacer dies festiva sollemnitate reparatur. Et nos quidem praeter hanc velut indictam et a maioribus traditam pro religionis observatione clementiam liberandis paene omnibus, quos legum severitas strinxerit, effusa penitus humanitate operam sacrae mentis exserimus. Quin per omne hoc, quod inter venerandos et celebres dies medium fluit tempus, catenis levamus, exilio solvimus, a metallo abstrahimus, deportationibus liberamus, cum satis constet nullum prope diem esse, quo non aliquid clemens sanctumque iubeamus, censes nos etiam damnum quoddam horarum pati, si qui liberetur nullus occurrerit. Ex quo apparet properato nos semper arripere istam necessariam exsolvendis, quatenus tamen iusta humanitas patitur, legibus sanctimoniamque continuamus omnibus temporum metis voluntariam. Neque enim convenit inter festivas caeremonias et venerabiles sacri temporis ritus strepere infelicium dissonas voces, trahi ad communem misericordiam horrentibus passis feraliter crinibus reos, audiri tractos ex imo pectore gemitus, cum utique bene sibimet sacra et laeta conveniant et non deceat inter serena votorum ac dicatas aeterno numini pias voces aliquid triste sentire audire conspicer. Unde notam beneficiis nostris non supprimimus lenitatem, aperimus quin etiam carcerem, vincla deponimus, impexos tenebrae pedore custodiae crines decenter amovemus. Eripimus omnes feralibus poenis praeter eos, quibus pro magnitudine scelerum non decet subveniri. Habeant illa generalibus excepta indulgentiis crimina suum fatum et competens maiorum scelerum reos exitus teneat. Nullius nos manibus in absolvendis iniuriam faciemus homicidis; nullius inultos toros remisso adulteriorum ac talium scelerum supplicio deseremus causam, quae late tenditur, maiestatis integram reservamus. Non aliquos in astra peccantes, non venenarios aut magos, non falsae monetae reos absolvendorum felicitati conectimus: si quidem digni non sunt festivae lucis usura, a quibus graviora commissa sunt, quam prudens solet liberare clementia. Et ne diutius in hac criminum serie laetior versetur oratio, exceptis solitis notisque criminibus alios relaxamus, antiochine carissime ac iucundissime. Quocirca spectabilitas tua nostrae mansuetudinis scita quantocius iubeat impleri, ut velocius laeta propagentur, adque in communi omnium celebritate suspendi, quicumque meretur absolvi. Data X kal. mai. Constantinopoli Honorio nobilissimo puero et Evodio cons. (386 apr. 22).

IX.

Imp. Arcadius et Honorius augg. Theodoro iterum praefecto praetorii. Utinam quidem ii tantum clericorum nomen induerent, quorum in deteriore partem relabi vita non possit. Esset laetitia communis et facile pios ritus cultusque divinos veneratio humana sequeretur. Sed facile vitia subrepunt, ut illuc etiam error irrepit, ubi esse nisi pura non possunt. Et si censura iudicii sacerdotalis in specula provideat, ut inter bonos non sint, qui boni esse non possunt; ne tamen crimina deprehensa luxurient et sit libera peccantibus pertinacia, placet, ut, quemcumque clericum indignum officio suo episcopus iudicavit et ab ecclesiae ministerio segregaverit, aut qui professum sacrae religionis obsequium sponte dereliquerit, continuo eum curia sibi vindicet, ut liber illi ultra ad ecclesiam recursus esse non possit et pro hominum qualitate vel quantitate patrimonii vel ordini suo vel collegio civitatis adiungat, modo ut quibuscumque apti erunt publicis necessitatibus obligentur, ita ut colludio quoque locus non sit: ut per singulos binae librae auri inferendae aerario nostro a decem primis curialibus exigantur, si alicui illicitam coniventiam et colludia foeda praestiterint, omnisque hominibus improbissimis ab omnibus officiis militiae aditus obstruatur. Nusquam enim fidi esse possunt, quos infideles deo summo ecclesia refutaverit, theodore parens carissime adque amantissime. Quod illustris magnificentia tua in omnium notitiam datis ad singularum iudices provinciarum litteris faciet pervenire, ut universis id proposita sollemniter edicta declarent. Data V kal. decemb. Ravennae Basso et Filippo vv. cc. cons. (408 nov. 27).

X.

Imp. Honorius et Theodosius aa. Palladio praefecto praetorii. Religiosi sacerdotis fida suggestio exigit probabilem saeculo disciplinam. Agit enim bonis moribus, ne clerici sacris ministeriis servientes feminis iungantur externis, quas decolore consortio sororiae appellationis excusant. Credimus quidem hanc devotis mentibus dei inesse reverentiam, ut divorsorii huius habitaculum conscientia pravae persuasionis ignoret. Sed hac societate seu amicitia non penetret, fama contaminat, datque sinistris moribus locum alterni sexus adiunctio, cum foris positos ac publico iure viventes ad illecebram criminis trahit obscaenae suspicionis exemplum. Quae cum ita sint, illustris et praecelsa magnificentia tua praesentis oraculi sanctionem propositis ubique divulget edictis, ut noverint cuncti, qui cuiuscumque gradus sacerdotio fulciuntur vel clericatus honore censentur, extraneorum sibi mulierum interdicta consortia: hac sibi tantum facultate concessa, ut matres, filias adque germanas intra domorum suarum saepta contineant. In his enim nihil scaevi criminis aestimari foedus naturale permittit. Illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio, quae ante sacerdotium maritorum legitime meruere coniugium. Neque enim clericis inconpetenter adiunctae sunt, quae dignos sacerdotio viros sui conversatione fecerunt. Illam vero desiderii partem legum quoque praeceuntium scita solidarunt, ut quisquis dedicatam deo virginem prodigus sui raptor ambierit, publicatis bonis deportatione plectatur, cunctis accusationis huius licentia absque metu delationis indulta. Neque exigi convenit proditorem, quem pro pudicitia religionis invitat humanitas. Data VIII id. mai. Ravennae Domno n Theodosio aug. VIII et Constantio III v. c. cons. (420 mai. 8).

XI.

Dd. nn. imp. Honorius et Theodosius augg. Melitio praefecto praetorii. Recte clementiam nostram sacrosanctae religionis obsequiis devotis adsiduitatibus servientem ad confirmationem privilegiorum, quae ecclesiis dicavit vetustas, magnificentiae tuae suggestio religiosa commonuit, ut temerarium hominum conatibus penitus obpressis, quibus studium est christianam innocentiam semper appetere, eam nostri formam sanciamus arbitrii, cui deinceps nullus impune refragator existat. Placet igitur rationabilis consilii tenore perpenso, quoniam quid remedii...confusa nequissimis ausibus viam relinquunt, dstricta moderatione praescribere, a quibus specialiter necessitatibus ecclesiae urbium singularum habeantur immunes. Primo quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne praedia usibus caelestium secretorum dicata sordidorum munerum fasce vexentur. Nulla iugationem talium privilegiorum sorte gratulantem muniendi itineris constringat iniuria; nihil extraordinarium ab hac vel superindicticium flagitetur; nulla pontium instauratio, nulla translationum sollicitudo gignatur. Non aurum ceteraque talia poscantur. Postremo nihil, quod praeter canonicam illationem adventiciae necessitatis sarcina repentina depoposcerit, eius functionibus adscribatur. Vacent ecclesiae solis, quibus bene consciae sunt, divinae praedicationis officiis, cuncta in orationibus celebrandis horarum omnium momenta consumant. Gaudeant nostra in perpetuum liberalitate munitae, quarum nos erga cultum pietatis aeternae devotione gaudemus. Quapropter sublimis magnificentia tua religiosiis mentibus in huiusmodi negotio nobiscum decenter adcincta, oraculi praesentis adque in omne aevum perpeti firmitate duraturi serie comperta, roboratis omnibus, quae sacrosanctae venerationis intuitu huiusce sanctionis auctoritate praescribimus, provinciarum iudices scriptis currentibus admonebit, quo evidenter agnoscant universos, qui deinceps temerariae praesumptionis adnisi in iniuriam ecclesiarum nostrique praecepti aliquid fortasse temptaverint, severissima interminatione quatiendos, ita ut in talibus deprehensi contumacia fervente peccati post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos iure promenda est, exilio perpetuae deportationis utantur. Data VIII kal. Iulias Ravennae dd. nn. Theodosio aug. IIII cons. (412 iun. 24).

XII.

Imp. Honorius et Theodosius augg. Curtio praefecto praetorii. Profanos haereticorum spiritus superstitionemque gentilium vel sola quidem religiosorum virorum sacerdotum dei in observandis sollicitudo criminibus, sedulitas in monendo, auctoritas in docendo emendare debuerat. Nec nostrarum tamen legum scita cessarunt, quae in dei omnipotentis cultum poenae etiam terrore proposito reducerent deviantes, ignaros quoque in ministeria divina formarent. Sed nimirum ipsa vis mali humana pariter ac divina permiscens deceptos plerosque persuasionibus pravis tam in praesens quam

in futurum impellit exitium et deo simul ac nobis perdit infeliciū vitas, quas et hic legibus dedit et illic cogit ferre iudiciū. Compulsi igitur donatistarum pertinacia, furore gentiliū, quae quidem mala desidia iudicū, coniventia officiorū, ordinū contemptus accendit, necessarium putamus iterare quae iussimus. Quapropter omnia, quae in donatistas, qui et montenses vocantur, manichaeos sive priscillianistas vel in gentiles a nobis generalium legum auctoritate decreta sunt, non solum manere decernimus, verum in executionem plenissimam effectumque deduci, ita ut aedificia quoque vel horum vel caelicolarum etiam, qui nescio cuius dogmatis novi conventus habent, ecclesiis vindicentur. Poena vero lege proposita velut convictos tenere debebit eos, qui donatistas se confessi fuerint vel catholicorum sacerdotum scaevae religionis obtentu communionem refugerint, quamvis christianos esse se simulent. Iam vero templorum detrahantur annonae et rem annonariam iuvent expensis devotissimorum militum profuturae. Simulacra, si qua etiamnunc in templis fanisque constistant et quae aliquem ritum vel acceperunt vel accipiunt paganorum, suis sedibus revellantur, cum hoc repetita sciamus saepius sanctione decretum. Aedificia ipsa templorum, quae in civitatibus vel oppidis vel extra oppida sunt, ad usum publicum vindicentur. Arae locis omnibus destruantur omniaque templa in possessionibus nostris ad usus adcommodos transferantur, domini destruere cogantur. Non liceat omnino in honorem sacrilegi ritus funestioribus locis exercere convivia vel quicquam sollemnitatis agitare. Episcopis quoque locorum haec ipsa prohibendi ecclesiasticae manus tribuimus facultatem. Nam et agentum in rebus executionem maximi, iuliani, eutychi, ut ea, quae generalibus legibus contra donatistas, manichaeos adque huiusmodi haereticos vel gentiles statuta sunt, impleantur, indulsumus. Qui tamen scient in omnibus modum statutorum esse servandum, ut ea, quae contra vetitum videntur esse commissa, mox iudicibus iuxta vim legum deferant vindicanda. Quos quidem viginti librarum auri poena statutae dudum multae constringet, pari multa officiis ordinibusque proposita, si haec quae statuimus eorum fuerint dissimulatione neglecta, curti parens carissime adque amantissime. Quod ad continendos hominum mores religionemque provisum et ad rectores provinciarum sublimis magnificentia tua faciet pervenire et digno per omnes iubebit vigore servari. Data VII kal. decemb. Romae, proposita Carthagine in foro sub programme Porphyrii proconsulis nonis iuniis Basso et Filippo vv. cc. cons. (407 nov. 25).

XIII.

Imp. Honorius et Theodosius Pii augg. Convenit, nostris praescita temporibus ut iustitiam inflectat humanitas. Nam cum plerique vim fortunae saevientis aufugerint adque ecclesiasticae defensionis munimen elegerint, patiuntur inclusi non minorem quam vitare custodiam: nullis enim temporibus in luce vestibuli eis aperitur egressus. Adque ideo quinquaginta passibus ultra basilicae fores ecclesiasticae venerationis sanctitas inhaerebit. Ex quo loco quisque tenuerit exeuntem, sacrilegii crimen incurrat. Nihil enim confugientibus miserationis impenditur, si aura liberior negatur adflictis. Eam quoque sacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medicetur aegros, alat pauperes, consoletur insontes et cum singulorum causas scrutatus agnoverit, interventiones suas apud iudicem competentem pro iure moderetur. Scimus enim idque crebris additionibus supplicatum frequenter ideo plerosque in custodiam detrudi, ut adeundi iudicis libertate priventur et, cum semel coeperit humilior persona pati custodiam, antequam causa sciatur, iniuriae poneam sustinere compellitur. Confestim duas auri libras fico nostro contumax solvet officium, si sacerdotem negotia tam sancta curantem ianitor feralis excluserit. Data XI kal. decemb. Ravennae Monaxio et Plinta vv. cc. cons. (419 dec. 21).

XIV.

Imp. Honorius et Theodosius Theodoro viro ill. praefecto praetorii. Dubium non est coniventia iudicū fieri et culpabili dissimulatione inultum relinqui, quod ad turbandam quietem publicam in contemptum christianae religionis, quam debito cultu veneramus, sub publica testificatione commissum addiscimus et pariter non punitum. Vicina peccato in iudice dissimulatio est, quem ignoratio commissi criminis non defendit. Per provinciam africanam tantum quorundam temeritati licuisse comperimus, ut christianae legis antistites de propriis domibus raptos vel, quod est atrocius, de ecclesiae catholicae penetralibus protractos cruciatibus diversis afficerent, alios vero ad solam divini cultus iniuriam avulsa capillorum parte foedatos vel alio iniuriae genere deformatos concurrentium speculis exhiberent, ut esset circa eos venia gravior, quorum saluti contemptus ignoverat. Tanti sceleris nefas et immane flagitium numquam ante compertum Africanorum iudiciorum auctoritas nec creditae sibi potestatis iure persequitur nec debita cura referendi in nostram fecit notitiam pervenire. Ignorari ab his potuisse non credimus, quod commissum in civitatibus publice memoratur, quod iugis et magistratuum et ordinum cura, stationarii apparitoris sollicitudo, quae ministra est nuntiorum atque indicium, absentiae exhibet potestatum. Licet enim insinuare levia, graviora reticere? Non tacuissent, quod propriis innotescere rectoribus per alterum formidarent, nisi intellegerent nolle iudicem vindicare. Expectandum fuit institutis accusationibus contra professionis propriae sanctitatem, ut episcopi suas persequerentur iniurias et reorum nece deposcerent ultionem, quos invitos decet vindicari? Deducitur in hanc necessitatem veniae persuasor alienae, praeceptor indulgentiae, ut de se aut ipse tractasse videatur, quod et petenti alius non negaret, aut praeceptis obsecuturus sacerdotii criminorum vi impunitae subiaceat. Episcopus et alios ecclesiae catholicae ministros nisi aut vigor potestatum aut fides iudicū laudabili auctoritate tueatur, erunt addicti audaciae pessimorum. Quapropter iubemus, ut eos, qui talia commisisse dicuntur, diversorum per africanam iudicū sine innocentum laesione requirat auctoritas, ac proprio exhibitos examini, si convinci manifesta probatione cognoverit, cuiuslibet dignitatis et honoris reos probatos aut metallo tradat aut poenam deportationis subire compellat, facultatibus eorum fisco nostro sociatis, ut habeant vitam sibi clementiae nostrae more concessam, quae similibus non donabitur tempore futuro criminibus. Si quidem praesentis legis aeternitate cunctis observanda constituimus, Theodore parens carissime adque amantissime, quod illustris magnificentiae tuae praelatum litteris, proponendum edictis, in omnium volumus notitiam pervenire: ut, si quisquam in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in ecclesias catholicas irruens sacerdotibus et ministris vel ipsi cultui locoque aliquid importet iniuriae, quod geretur, litteris ordinum, magistratuum et curatoris et notariis apparitorum, quos stationarios appellant, deferatur in notitiam potestatum, ita ut vocabula eorum, qui agnosci potuerint, declarentur. Et si per multitudinem commissum dicitur, si non omnes, possunt tamen aliquanti cognosci, quorum confessione sociorum nomina publicentur. Adque ita provinciae moderator, sacerdotum et catholicae ecclesiae ministrorum, loci quoque ipsius et divini cultus iniuriam capitali in convictos vel confessos reos sententia noverit vindicandam nec expectet, ut episcopus iniuriae propriae ultionem deposcat, cui sacerdotii sanctitas ignoscendi solam gloriam derelinquit. Sitque cunctis non solum liberum, sed etiam laudabile, factas sacerdotibus vel ministris atroces iniurias velut publicum crimen

persequi ac de talibus reis ultionem mereri, ut hac saltem ratione, quod agi adversum se per episcopum non posse confidit, at aliorum accusationibus malorum audacia pertimescat. Et si multitudo violenta civilis apparitionis executione et adminiculo ordinum possessorumve non potuerit praesentari, quod se armis aut locorum difficultate tueantur, iudices Africani armatae apparitionis praesidium, datis ad virum spectabilem comitem africae litteris praelato legis istius tenore deposcent, ut rei talium criminum non evadant. Et ne donatistae vel ceterorum vanitas haereticorum aliorumque eorum, quibus catholicae communionis cultus non potest persuaderi, iudaei adque gentiles, quos vulgo paganos appellant, arbitrentur legum ante adversum se datarum constituta tepuisse, noverint iudices universi praeceptis earum fideli devotione parendum et inter praecipua curarum, quidquid adversus eos decrevimus, exequendum. Si quisquam iudicum peccato coniventiae, dissimulandi arte, executionem praesentis legis omiserit, noverit amissa dignitate graviolem motum se nostrae clementiae subiturum, officium quoque suum, quod saluti propriae contempta suggestioni defuerit, punitis tribus primatibus condemnationi viginti librarum auri subdendum. Ordinis quoque viri, si in propriis civitatibus vel territoriis commissum tale aliquid siluerint gratia obnoxiorum, deportationis poenam et propriarum amissionem facultatum se noverint subituros. Data XVIII kal. februar. dd. nn. Honorio VIII et Theodosio V aug. cons. Ravenna. (409 ian. 15).

XV.

Imp. Honorius et Theodosius aa. ad Melitium virum illustrem praefectum praetorii. Non cassum veterum prudentia constituit quod adpetitam innocentiam solaretur et purgatis repperit ultionem, ne libera calumniantis intentio insontes adfligeret. Terret quidem reum proposita poena criminibus et facit accusatorem vindictae contemplatione cautiorem, ne quisquam solis aliquando inimicitiarum stimulis incitatus ingerat non probanda iudicibus. Quae fori aequitas, responsis veterum et legum nostrarum aeternitate solidata, cunctis est delata personis, debet clericis nunc prodesse, quos non nisi apud episcopos convenit accusari. Quibus nihil convenit habere commune, ne cultus venerabilis sacerdos et christianae legi dicatus minister, quibus intuitu religionis maior quam ceteris talibus reverentia deferenda est, securo calumniantis arbitrio cuiuslibet criminis nondum probata obiectione maculetur et talibus personis, quibus dignum est detulisse pro merito, peccatum iniuria fieri et sine ultione illicite patiamur. Quapropter placitura omnibus legis aeternitate sancimus, ut, si episcopus vel presbyter, diaconus et quicumque inferioris loci christianae legis minister apud episcopos, si quidem alibi non oportet, a qualibet persona fuerint accusati, sive ille sublimis vir honoris sive cuiuslibet alterius dignitatis, qui hoc genus miserandae intentionis arripiat, ut homo peccatis aliquibus vel criminibus pollutus mentiendo probatis obsequio vel locum tenentibus sacerdotii vel divinis servientibus mysteriis delationem ingerat, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere deferre. In quo si est culpa, minister religionis vitae suae pollutione removendus sacris non potest interesse secretis. At si huius est vesaniae, quae nullis fulta probationibus composita criminatione talium virorum adpetisse propositum videatur aut..... Si quis igitur circa huiusmodi personas. (412 dec. 3).

XVI.

Imp. Honorius ad Theodorum II praefectum praetorii. Punitis auctoribus mali publici laesorum quidem dolori dedimus ultionem, sed provincialibus nostris libertatis restituendae festinatione sentimus uno eodemque tempore armis et legibus consulendum. Hinc denique bellorum curis mixta ratio et salubris constitutio admonuit faciendum, ut diversarum homines provinciarum cuiuslibet sexus condicionis aetatis, quos barbaricae feritatis discursus captiva necessitate transduxerat, invitos nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in usum recuperandarum virum vestium vel alimoniae dicatur impensum, humanitati sit praestitum, nec maculet boni facti gloriam avara victualis sumptus repetitio, cum forsitan alimoniae istius mercedes operarum reddiderit compensatio. Quod in examen venire non patimur, ne ad propria redire cupientes indecoris contentionibus retardentur: exceptis his, quos quis barbaris vendentibus emisse docebitur, a quibus status sui pretium propter utilitatem publicam emptoribus aequum est redhiberi: ne ingentis damni consideratio in tali necessitate positus negari faciat emptionem, et inveniamur, quorum libertati consuli voluimus, saluti potius obfuisse. Hos decet aut datum pro se pretium emptoribus restituere, aut labore, obsequio vel opere quinquennii vicem referre beneficii, habituros incolumem, si in ea nati sunt, libertatem. Nec honestas emptoribus quinquennii tempus ad compensationem maioris forsitan pretii datum ingemiscat exiguum, quia humanae vitae fragilitas forte intra metas potest temporis constituti deficere nec ad legis beneficium pervenire. Credant saltem perditum casibus, quod humanitate detulerint, licet humana misericordia deo iudice quod alteri tribuit, sibi praestet. Quapropter servata definitione legis, cuius moderationem placere non dubium est, reddantur sedibus propriis, quibus iure postliminii et veterum responsis prudentium incolumia cuncta servata sunt. Quam sanctionem adeo volumus custodiri, ut, si quisquam temeritate sacrilega praeceptis fuerit conatus obsistere, actor et conductor procuratorque, qui ad tuendam absentis domini possessionem esse detegitur, dari se metallo aut poenam deportationis non ambigat subiturum. Si vero possessionis dominus contra mansuetudinis nostrae salubre constitutum venire temptaverit, rem suam fisco noverit vindicandam seque per rectoris provinciae sententiam deportandum. Et ut facilis executio proveniat imperatis, christianae sacerdotes, vicinorum et proximorum locorum ecclesias retinentes, quorum moribus congruit effectus talium praeceptorum, curiales quoque proximorum civitatum placuit admoneri, ut emergentibus talium necessitatibus causis adeant iudices legis nostrae auxilium petitori. Et ne quis contumaciae suae culpam praecepti ignorance tueatur, Theodore parens carissime adque amantissime, illustris magnificentia tua legis tenorem litteris suis edictisque propositis ad omnium iudicum et provincialium notitiam faciet pervenire, ita ut noverint rectores universi decem libras auri a se et tantundem ponderis a suis apparitoribus exigendum, si quod praeceptum est, in gratiam cuiuspiam neglectum esse doceatur: cum saluberrimae sanctionis executionem deferri ab omnibus quidem, sed iudicum maxime et officiorum cura obsequioque iubemus. Data III non. decemb. Ravennae Basso et Filippo vv. cc. cons., accepta XVI kal. ianuaris. (408 dec. 10).

